

**ŐUKRAN KURDAKUL'UN HAYATI VE ŐIIRLERİ ÜZERİNE BİR
ARAŞTIRMA**

Hatice YÜCEL

**Yüksek Lisans Tezi
Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı**

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Ali PULAT

Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Uşak

Haziran, 2019

**ŐUKRAN KURDAKUL'UN HAYATI VE ŐIIRLERİ ÜZERİNE BİR
ARAŞTIRMA**

Hatice YÜCEL

**Yüksek Lisans Tezi
Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı**

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Ali PULAT

Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Uşak

Haziran, 2019

YÜKSEK LİSANS TEZ ÖZETİ

ŞÜKRAN KURDAKUL'UN HAYATI VE ŞİİRLERİ ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA

Hatice YÜCEL

Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı

Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Haziran, 2019

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Ali PULAT

Şükran Kurdakul, şiire ilkokul çağlarında başlamıştır. *Çocuk Sesi* ve *Maceralar Dünyası* adlı dergilerde ilk şiirlerini yayımlamıştır. Sürekli olarak *Yarımay*, *Kovan*, *Kaynak*, *Yedigün*, *Fikirler*, *Adam Sanat*, *Ataç Yürüyüş*, *Berber*, *Yelken*, *Eylem* gibi dergilerde de şiirleri yayımlanmıştır. İlk şiir kitabı 1943 yılında yayınlanan *Tomurcuk*'tur. Bunu 1944'te *Zevklerin ve Hülyaların Şiirleri*, 1953'te *Giderayak*, 1963'te *Nice Kaygılardan Sonra*, 1966'da *İzmir'in İçinde Amerikan Neferi*, 1969'da *Halk Orduları*, 1977'de *Acılar Dönemi*, 1982'de *Bir Yürekten Bir Yaşamdan*, 1984'te *Ökselerin Yöresinde* ve 1985'te *Ölümsüzlerle*, 1993'te *Toplu şiir kitabı Bir Yürekten Bir Yaşamdan*, 1997'de *İhtiyar Yüzyıla şiir kitapları izler*.

1948'de *İzmir*'de üç arkadaşıyla birlikte üç sayı çıkabilen *Genç Nesil* dergisini çıkarmıştır. *Genç Nesilden* sonra *Yeryüzü*, *Berber* dergilerini arkadaşlarıyla *Ataç* ve *Eylem* dergilerini kendisi çıkarır. Çıkardığı dergilerde yeni şairlere fırsat tanımıştır. Yayınevi sahibi olduğu dönemde bastığı kitaplar ile edebiyatımıza katkıda bulunmuştur.

Kurdakul edebiyatın farklı türlerinde ürünler vermiştir. Hayatından izler bulunan, toplumcu gerçekçi anlayışta dört öykü kitabı vardır. Kurdakul, aynı zamanda edebiyat tarihçisidir.

Şükran Kurdakul, 1940 kuşağı toplumcu gerçekçi şair olarak bilinir. Toplumcu gerçekçiliğinin özünde hep bir ben vardır. Kendi yaşadıkları duyarlıklarından yola çıkarak toplumu bulur. Aslında ondaki ben toplumdur. Soru, sorgulama onun

hayatının her alanında. Şiirlerinde cevabını bildiği sorular sorar. Amacı daha yaşanılabilir bir dünya yaratmaktır. Babasız büyümüşlüğüne duygusallığı hayatında hep var olmuştur. Kurtuluş Savaşında görev almış bir askerin oğlu olduğunu hiç unutmamıştır. Yaşadığı zorluklar karşısında umudunu hiç kaybetmemiştir. Direnç, sevecenlik onun hayat felsefesidir. İlk iki kitabı dışındaki şiirlerini toplumcu gerçekçi anlayışta yazmıştır. Şiirlerinde duygu insanı olma ile düşünce insanı olma arasında bir denge kurmaya çalışmıştır.

Anahtar kelimeler: *Şükran Kurdakul'un hayatı, eserleri ve toplumcu gerçekçiliği, dergiciliği.*



ABSTRACT

A RESEARCH ON THE LIFE AND POEMS OF ŞÜKRAN KURDAKUL

HATICE YUCEL

Department of Turkish Language and Literature

University of Uşak, Institute of Social Sciences, June, 2019

Advisor: Dr. Research Associate Ali PULAT

Şükran Kurdakul, started writing poems during his primary school years. His early poems were published in magazines Çocuk Sesi and Maceralar Dünyası. His poems also regularly published by Adam Sanat, Ataç, Beraber, Eylem, Fikirler, Kaynak, Kovan, Yarımday, Yedigün, Yelken, Yürüyüş magazines. His first poetry book Tomurcuk was published in 1943. This book was followed by Zevklerin ve Hülyaların Şiirleri (1944), Giderayak (1956), Nice Kaygılardan Sonra (1963), İzmirin İçinde Amerikan Neferi (1966), Halk Orduları (1969), Acılar Dönemi (1977), Bir Yürekten Bir Yaşamdan (1982), Ökselerin Yöresinde (1984), Ölümsüzlerle (1985), Bir Yürekten Bir Yaşamdan (Collected Poems- 1993) and İhtiyar Yüzyıla (1997).

In 1948, he and his three friends published Genç Nesil (Young Generation) magazine in İzmir, but the magazine could only be released as three issues. After that experience, he published Yeryüzü and Beraber magazines with his friends, then Ataç and Eylem magazines on his own. He afforded great opportunities to the new poets in the magazines he released. He also made great contributions to our literature with the books he published as a publishing house owner.

Kurdakul produced literary works in different genres of literature. He wrote four short story books of socialist realistic genre, reflecting marks of his own life. Kurdakul is also a literature historian, producing the works as follows.

Şükran Kurdakul is widely known as socialist realistic poet. In the center of the socialist realism there lies “I” (the self of the poet himself). The beginning point of his story is his own life experiences, and the story end when he finds the society.

Actually when he says “I”, he means society. Questions and questioning covers every single realm of his life. In his poems he constantly ask the questions of which he knows the answers. His main goal is to create a better world to live in. The sentiment of growing up without a father beside had always accompanied him. He never forgot the reality of being a son of an Independence War soldier. He never fell into despair in the face of obstacles. Resistance and compassion had been his life philosophy. He wrote all his poems in socialist realistic line, except those released in his first books. In his poems he tried to strike a balance between being man of emotions and man of thinking.

Key words: *The life, works, socialist realism and magazine publishing of Şükran Kurdakul.*





UŞAK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI

Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Programı 154008008 No'lu öğrencisi Hatice YÜCEL'in "Şükran Kurdakul'un Hayatı ve Şiirleri Üzerine Bir Araştırma" adlı tezi 20/06/2019 tarihinde, aşağıdaki jüri tarafından Uşak Üniversitesi Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Yönetmeliğinin ilgili maddeleri uyarınca, Yüksek Lisans Tezi olarak değerlendirilerek kabul edilmiştir.

| Jüri | Adı Soyadı | İmza |
|-------------|---------------------------------|-------------|
| Danışman | : Dr. Öğr. Üyesi Ali PULAT | |
| Üye | : Dr. Öğr. Üyesi Derya Özcan | |
| Üye | : Dr. Öğr. Üyesi Halil ADIYAMAN | |
| Üye | : | |
| Üye | : | |

Enstitü Müdürü
Mehmet KARAYAMAN

ÖNSÖZ

“Şükran Kurdakul’un Hayatı ve Şiirleri Üzerine Bir Araştırma” adını taşıyan bu tezimizle, Şükran Kurdakul’un hayatını tüm ayrıntılarıyla tespit etmeye çalıştık. Aynı zamanda Kurdakul’un yetişmesinde etkili olan kültür çevresini, edebi faaliyetlerini, siyasi hayatını ve yayıncılığını Şükran Kurdakul’un bibliyografyasını ve şiir sanatını ortaya koyma gayreti içinde olduk.

Şükran Kurdakul, hakkında yazılmış eserler bulunmaktadır. Bu eserler Kurdakul’un yazdığı ve Kurdakul hakkında yazılan yazılardan oluşmaktadır. Bu eserler de Şükran Kurdakul’un şiir ve nesirleri akademik çerçevede ele alınmamıştır. Biz bu çalışmamızla hayatının eksik kalan kısımlarını tamamlamaya, şiir kitaplarını akademik bir metotla incelemeye çalıştık

Tezimiz giriş ve üç ana bölümden oluşmaktadır. Şükran Kurdakul 1940 kuşağı toplumcu gerçekçi şairlerinden birisidir. Bu nedenle tezimizin giriş kısmında Cumhuriyet Dönemi Türk şiiri, Toplumcu gerçekçilik, Türk edebiyatında toplumcu gerçekçilik ve 1940 kuşağı hakkında genel çerçeve çizdik.

Tezimizin birinci bölümünde, Şükran Kurdakul’un soyunu, özel ve resmi hayatını, sanatını, sanatçı kişiliğini, yetiştiği ve etkilendiği kültür muhitlerini, siyasi hayatını, hapis hayatını, yayıncılığı, yayımlanmış olan şiir ve nesir kitaplarını türüne göre sınıflandırarak kronolojik sınıflandırma doğrultusunda haklarında bilgi verdik.

İkinci bölümde Şükran Kurdakul’un edebiyat ve sanat hakkındaki düşüncelerini. Şükran Kurdakul’un şiirimizin geçmişi, gerçekçi, toplumcu gerçekçi ve 1940 kuşağı hakkındaki düşüncelerine yer verdik.

Üçüncü bölümde ise, Şükran Kurdakul’un yayımlanmış biri toplu şiir kitabı olmak üzere on iki şiir kitabı: Tomurcuk, Zevklerin ve Hülyaların Şiirleri, Giderayak, Nice Kaygılardan Sonra, İzmir’in İçinde Amerikan Neferi, Halk Orduları, Acılar Dönemi, Bir Yürekten Bir Yaşamdan, Ökselerin Yöresinde, Ölümsüzlerle, Bir Yürekten bir Yaşamdan (toplu şiir kitabı), İhtiyar Yüzyıla. İncelememizin temelini oluşturmuştur. Bu kitaplardaki şiirleri: Şiirlerinin içeriği, şiirinin beslendiği kültürel kaynaklar ve etkilenmeler, şiirlerinin biçimsel özelliklerine göre inceledik. Şiir kitapları ilk baskılarına göre tek tek ele alarak inceledik.

Sonuç bölümünde Şükran Kurdakul'un genel olarak sanatının belli başlı özelliklerini ve varılan sonuçları bir öz biçiminde ortaya koyduk.

Çalışmalarım sırasında bana yol gösteren, değerli bilgilerini paylaşan saygıdeğer tez danışmanım Dr. Ali PULAT'a sonsuz teşekkürlerimi sunuyorum.

Yüksek lisans dersleri sırasında akademik katkıları ile dünyamı zenginleştiren merhum Dr. Vedat YEŞİLÇİÇEK'e teşekkürü borç biliyorum.

Çalışmam sırasında bilgi, fikir ve arşiv paylaşımları ile beni motive eden, Kadir İNCESU'ya, Necati ÖZTÜRK'e, Prof. Dr. Ahmet ÖZER'e, Öner YAĞCI'ya, Yaşar AKSOY'a Ahmet Sedat ULUS'a, Celal KARACA'ya, Nurdan KURDAKUL'a, Şen ÇAKIR'a teşekkürü borç biliyorum.

Hayatımın her alanında olduğu gibi bu çalışmamda da beni maddi ve manevi olarak destekleyen aileme, dostum Nurcan YILMAZ'a ve arkadaşlarıma şükran ve teşekkürlerimi sunuyorum.

Hatice Yücel

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı Soyadı : Hatice YÜCEL

Doğum Yeri/Tarihi : Burdur / 14.11.1974

Lisans Öğretimi : Anadolu Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı

İletişim

e-posta adresi : ycelhatice@gmail.com

İÇİNDEKİLER

| | <u>Sayfa</u> |
|---|--------------|
| ÖZET..... | iii |
| ABSTRACT..... | v |
| JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI | vii |
| ÖNSÖZ | viii |
| ÖZGEÇMİŞ | x |
| İÇİNDEKİLER | xi |
| KISALTMALAR | xix |
| GİRİŞ | 1 |
| 1.Problem | 1 |
| 1.1.Problem Durumu..... | 1 |
| 1.2. Araştırmanın Önemi ve Amacı..... | 1 |
| 1.3. Problem Cümlesi | 1 |
| 1.4. Alt Problemler | 1 |
| 1.5. Kavramsal Çerçeve..... | 2 |
| 1.6. İlgili Araştırmalar | 2 |
| 2. Yöntem..... | 3 |
| 2.1. Araştırmanın Modeli | 3 |
| 2.2. Evren ve Örneklem..... | 3 |
| 2.3. Veri Toplama Araçları..... | 4 |
| 2.4.Verilerin Analizi..... | 4 |
| 3. Çalışma Planı | 5 |
| 3.1.Şiirlerin İncelenmesi..... | 5 |
| 3.1.1.İçerik | 5 |
| 3.1.2.Şiirlerinin Beslendiği Kültürel Kaynaklar ve Etkilenmeler..... | 5 |
| 3.1.3. Biçim..... | 5 |
| 4. Cumhuriyet Dönemi Şiiri..... | 6 |
| 5.Toplumcu Gerçekçilik | 9 |
| 1. BÖLÜM: ŞÜKRAN KURDAKUL’UN HAYATI, EDEBİ KİŞİLİĞİ VE ESERLERİ | 35 |
| 1.1. ŞÜKRAN KURDAKUL’UN HAYATI..... | 35 |
| 1.1.1. Doğumu, Aile Çevresi ve Çocukluğu..... | 35 |

| | |
|---|-----|
| 1.1.2. Eğitim Hayatı | 41 |
| 1.1.3. İzmir'deki Yaşamı | 43 |
| 1.1.4. Tutukluluk Hayatı | 45 |
| 1.1.5. Askerliği..... | 48 |
| 1.1.6. İstanbul'a Dönüşü | 49 |
| 1.1.7. Yaşadığı Evler..... | 49 |
| 1.1.8. Evliliği | 52 |
| 1.1.9. Çalışma Hayatı..... | 53 |
| 1.1.10. Siyasi Hayatı | 56 |
| 1.1.11. Hastalıkları ve Ölümü..... | 62 |
| 1.1.12. Kişiliği | 64 |
| 1.2. ŞÜKRAN KURDAKUL'UN EDEBİ HAYATI..... | 69 |
| 1.2.1. Sanat Çevresi | 69 |
| 1.2.2.Şiire Başlaması, Sanat Hayatı | 76 |
| 1.2.3. Sanatçı Kişiliği Hakkında | 94 |
| 1.2.4. İsminden Dolayı Yaşadıkları | 100 |
| 1.2.5. Çalışma Şekli | 101 |
| 1.2.6. Yayıncılığı -Yayımcılığı..... | 102 |
| 1.2.7. Kullandığı Takma Adlar | 118 |
| 1.2.8. Ödüller | 118 |
| 1.2.8.1. 50. Sanat Yılı Kutlaması | 120 |
| 1.2.8.2. TÜYAP Onur Yazarlığı | 121 |
| 1.2.8.3. Adına Düzenlenen Etkinlikler..... | 122 |
| 1.2.8.4. Şiirlerinden Beste Yapanlar | 124 |
| 1.2.8.5. Jüri Üyeliği..... | 124 |
| 1.2.9. Yazar Örgütleri Üyeliği ve Katıldığı Etkinlikler | 124 |
| 1.2.9.1.Türk Edebiyatçılar Birliği | 125 |
| 1.2.9.1.1. Türk Edebiyatçılar Birliği Adına Katıldığı Etkinlikler | 125 |
| 1.2.9.2. Türkiye Yazarlar Sendikası..... | 126 |
| 1.2.9.2.1. Türkiye Yazarlar Sendikası Adına Katıldığı Etkinlikler..... | 126 |
| 1.2.9.3. PEN Yazarlar Derneği..... | 129 |
| 1.2.9.3.1. PEN Adına Katıldığı Etkinlikler | 130 |
| 1.2.9.4. Ulusal Sanat Kurulu, Özerk Sanat Konseyi..... | 135 |

| | |
|---|-----|
| 1.2.9.5. Nâzım Hikmet Vakfı | 135 |
| 1.2.9.5.1. Nazım Hikmet Vakfı Adına Katıldığı Etkinlikler | 135 |
| 1.2.9.6. Dil Derneği..... | 136 |
| 1.2.9.6.1. Dil Derneği Adına Katıldığı Etkinlikler | 136 |
| 1.2.10. BİKEV (Bigadiç Kültür ve Eğitim Vakfı)..... | 136 |
| 1.2.11. Hayatında İlkler | 137 |
| 1.3. ŞÜKRAN KURDAKUL'UN ESERLERİ | 137 |
| 1.3.1. Şiir Kitapları | 137 |
| 1.3.1.1. Tomurcuk | 137 |
| 1.3.1.2. Zevklerin ve Hülyaların Şiirleri | 139 |
| 1.3.1.3. Giderayak | 140 |
| 1.3.1.4. Nice Kaygılardan Sonra | 142 |
| 1.3.1.5. İzmir'in İçinde Amerikan Neferi | 146 |
| 1.3.1.6. Halk Orduları | 149 |
| 1.3.1.7. Acılar Dönemi | 152 |
| 1.3.1.8. Bir Yürekten Bir Yaşamdan..... | 154 |
| 1.3.1.9. Ökselerin Yöresinde..... | 158 |
| 1.3.1.10. Ölümsüzlerle | 160 |
| 1.3.1.11. Toplu Şiir Kitabı: Bir Yürekten Bir Yaşamdan | 161 |
| 1.3.1.12. İhtiyar Yüzyıla | 163 |
| 1.3.2. Öykü Kitapları | 164 |
| 1.3.2.1. Tanığın Biri | 164 |
| 1.3.2.2. Beyaz Yakalılar..... | 165 |
| 1.3.2.3. Kurtuluştan Sonra..... | 167 |
| 1.3.2.4. Onların Çocukları..... | 168 |
| 1.3.2.5. Öyküler..... | 168 |
| 1.3.3. Edebiyat Tarihi Kitapları | 169 |
| 1.3.3.1. Şairler ve Yazarlar Sözlüğü | 169 |
| 1.3.3.2. Çağdaş Türk Edebiyatı Kitapları..... | 173 |
| 1.3.3.3. Namık Kemal | 179 |
| 1.3.3.4. Nazım'ın Bilinmeyen Mektupları | 180 |
| 1.3.3.5. Şairce Düşünmek (Edebiyat Yazıları)..... | 181 |
| 1.3.3.6. Nazım Dünya ve Biz | 182 |

| | |
|--|-----|
| 1.3.3.7. Cezaevinden Babıali'ye Babıali'den Tip'e Anılar..... | 182 |
| 1.3.4. Diğer Kitapları | 183 |
| 1.3.4.1. İçe Kapanış (Charles Baudelaire)..... | 183 |
| 1.3.4.2. Toplum İçin Şiirler | 184 |
| 1.3.4.3. Sosyalist Açıdan Türk İş Yargılanıyor..... | 186 |
| 1.3.4.4. Nâzım'dan Armağan | 186 |
| 1.3.4.5. Zindandaki Şair | 187 |
| 1.3.4.6. Sosyalist Kültür Ansiklopedisi..... | 188 |
| 2.BÖLÜM: ŞÜKRAN KURDAKUL'UN SANAT, EDEBİYAT GÖRÜŞLERİ .. | 190 |
| 2.1. SANATÇININ TANIMI | 190 |
| 2.2. ŞİİRİN TANIMI..... | 190 |
| 2.3. ŞİİR DİL İLİŞKİSİ..... | 191 |
| 2.4. ŞİİR BİÇİMLERİ ÜZERİNE DÜŞÜNCELERİ | 191 |
| 2.5. II. MEŞRUTİYET DÖNEMİ İÇİNDE ÇAĞDAŞ EDEBİYATIMIZ İLE İLGİLİ DÜŞÜNCELERİ | 193 |
| 2.6. ŞİİRİMİZİN GEÇMİŞİYLE İLGİLİ DÜŞÜNCELERİ..... | 195 |
| 2.7. GERÇEKÇİ VE TOPLUMCU GERÇEKÇİ EDEBİYAT İLE İLGİLİ DÜŞÜNCELERİ | 202 |
| 2.8. 1940 KUŞAĞI İLE İLGİLİ DÜŞÜNCELERİ | 207 |
| 3.BÖLÜM: ŞİİRLERİNİN İNCELENMESİ..... | 211 |
| 3.1. İÇERİĞİ | 211 |
| 3.2. ŞİİRLERİNİN TEMALARI..... | 214 |
| 3.2.1. Bene Yönelik Temalar | 218 |
| 3.2.1.1. Kaçış..... | 218 |
| 3.2.1.1.I. Karamsarlık ve Umutsuzluk..... | 219 |
| 3.2.1.2. Ölüm..... | 224 |
| 3.2.1.3. Doğa | 227 |
| 3.2.1.4. Umut /Ümit | 230 |
| 3.2.1.5. Direniş | 237 |
| 3.2.1.5.1. Direniş- Hesaplaşma..... | 244 |
| 3.2.1.6. Şairliği | 252 |
| 3.2.1.7. Özlem | 265 |
| 3.2.1.8. Hapishane | 267 |

| | |
|--|-----|
| 3.2.1.9. Siyasi- İdeolojik | 272 |
| 3.2.1.10. Kendi Hayat Öyküsü | 274 |
| 3.2.1.10.1. Geçmiş -Heyecan Kahramanlık Ailesi | 278 |
| 3.2.1.11. Ege İzmir | 288 |
| 3.2.1.12. Aşk, Sevgi | 289 |
| 3.2.2. Toplumsal Şiirleri | 290 |
| 3.2.2.1. Tarih | 290 |
| 3.2.2.1.1. Kurtuluş Savaşı- Ulusal Bağımsızlık | 290 |
| 3.2.2.1.2. Tarihi Destan | 298 |
| 3.2.2.1.3. İstanbul | 299 |
| 3.2.2.1.4. Bağımsızlık – Direniş | 302 |
| 3.2.2.2. İdeolojik Bağımsızlık-Direniş | 309 |
| 3.2.2.2.1. Siyasi- ABD Karşıtlığı Direniş | 313 |
| 3.2.2.2.2. Köylünün Eziliş | 319 |
| 3.2.2.2.3. TİP'E Övgü | 321 |
| 3.2.2.2.4. Direniş Düşünme Özgürlüğü | 322 |
| 3.2.2.2.5. Direncin Paylaşmanın Coşkusu | 323 |
| 3.2.2.2.6. Direniş- Düşünme Sorgulama- Soru-Hesaplaşma | 326 |
| 3.2.2.3. İşçinin Küçük Memurun Çileli Hayatı | 336 |
| 3.2.2.4. Savaş- Dul Kalan Kadınlar | 340 |
| 3.2.2.5. Acı | 341 |
| 3.2.2.6. Ben Biz Siz | 350 |
| 3.2.2.7. Barış | 355 |
| 3.2.3. Edebiyatın Ölümsüzleri | 355 |
| 3.2.3.1. Ölümsüzlerle | 357 |
| 3.2.3.1.1. Hamlet | 357 |
| 3.2.3.1.2. Ahab Kaptan | 359 |
| 3.2.3.1.3. Peer Gynt | 359 |
| 3.2.3.1.4. Romeo ve Juliette | 360 |
| 3.2.3.1.5. Carmen | 361 |
| 3.2.3.1.6. Cio Cio San (Madame Butterfly) | 362 |
| 3.2.3.1.7. Madama De Renal | 363 |
| 3.2.3.1.8. Ophelia | 364 |

| | |
|--|------------|
| 3.2.3.1.9. Julius Caesar | 364 |
| 3.2.3.1.10. Robinson..... | 365 |
| 3.2.3.1.11. Şeyh Galip | 367 |
| 3.2.3.2. Alacakaranlıktakiler | 368 |
| 3.2.3.2.1. Ahmet Cemil | 368 |
| 3.2.3.2.2. Vehbi Dede | 369 |
| 3.2.3.2.3. Ahmet Celal | 371 |
| 3.2.3.2.4. Meryemce | 372 |
| 3.2.3.3. Yaşamın Yitirdikleri..... | 373 |
| 3.2.3.3.1. Michaud | 373 |
| 3.2.3.3.2. Fabien | 374 |
| 3.2.3.3.3. Açlıktaki | 375 |
| 3.2.3.3.4. İhtiyar Balıkçı..... | 376 |
| 3.2.3.3.5. Mayari | 377 |
| 3.2.3.3.6. Paul ve Öteki Tüfekçiler..... | 378 |
| 3.2.3.3.7. Robert Jordan | 379 |
| 3.2.3.3.8. Z Sokağı | 380 |
| 3.2.3.3.9. Madame Ortans | 380 |
| 3.2.3.3.10. Altınay | 381 |
| 3.2.3.3.11. Bazarov | 383 |
| 3.3. ŞİİRİNİN BESLENDİĞİ KÜLTÜREL KAYNAKLAR VE | |
| ETKİLENMELER..... | 383 |
| 3.3.1. Tarih..... | 385 |
| 3.3.1.1. Savaşlar | 386 |
| 3.3.1.1.1. Kurtuluş Savaşı..... | 386 |
| 3.3.1.1.2. Birinci Dünya Savaşı, İkinci Dünya Savaşı ve Diğer Savaşlar . | 395 |
| 3.3.2. Siyasi Görüş..... | 398 |
| 3.3.2.1. Politik Yaşam | 398 |
| 3.3.2.2. Askeri Darbeler | 400 |
| 3.3.2.3. Amerika ve 6. Filo | 400 |
| 3.3.2.4. Hapishaneler..... | 402 |
| 3.3.3. Sanat ve Edebiyattan Etkilenmesi..... | 402 |
| 3.3.3.1. Ölümsüzleştirdiği Kahramanlar | 403 |

| | |
|--|-----|
| 3.3.3.2. Dünya Edebiyatı..... | 403 |
| 3.3.3.2.1. İsmi Geçenler | 403 |
| 3.3.3.2.2. Etkilenmeler | 403 |
| 3.3.3.3. Türk Edebiyatı | 405 |
| 3.3.3.3.1. Divan Edebiyatı | 412 |
| 3.3.3.3.2.Halk Edebiyatı | 415 |
| 3.3.3.3.2.1. İsmi Geçenler | 416 |
| 3.3.3.3.2.2. Halk Edebiyatı Unsurlarından Yararlanma..... | 416 |
| 3.3.3.3.2.2.1. Geleneklerden Yararlanma..... | 416 |
| 3.3.3.3.2.2.2. Günlük Hayatta Kullanılan Kelimelerle Aktarım.. | 418 |
| 3.3.3.3.2.2.3 Masal Ögeleri | 419 |
| 3.3.3.3.2.2.4. Türküler, Şarkılar ve Folklor ögeleri..... | 419 |
| 3.3.3.4. Mitoloji..... | 420 |
| 3.3.3.5. Diğer Sanatlardan Etkilenme | 423 |
| 3.3.3.6. Yaşadığı Yerlerin Etkisi..... | 423 |
| 3.3.3.7. Diğer Etkiler..... | 423 |
| 3.4. NAZIM ŞEKLİ / BİRİMİ..... | 424 |
| 3.4.1.Nazım Biçimleri..... | 425 |
| 3.4.1.1. Divan Şiiri Nazım Biçimi..... | 430 |
| 3.4.1.2.Halk Şiiri Nazım Biçimlerine Sahip Olan Şiirleri..... | 432 |
| 3.4.1.3.Yeni Türk Şiiri Nazım Biçimine Sahip Olan Şiirleri | 433 |
| 3.4.1.3.1. Düzenli Nazım Biçimleri..... | 433 |
| 3.4.1.3.2. Serbest Nazım Biçimleri | 434 |
| 3.4.2. Nazım Türleri..... | 437 |
| 3.4.3.Vezin..... | 438 |
| 3.4.4. Kafiye..... | 440 |
| 3.4.5. Dil ve Anlatım | 446 |
| 3.4.5.1.Dil bilgisi Olayları..... | 448 |
| 3.4.6. Edebi Sanatlar | 452 |
| 3.4.7. Şiirinde Söz Varlıkları | 454 |
| 3.4.7.1. Deyimler..... | 454 |
| 3.4.7.2. Atasözleri | 458 |
| 3.4.7.3. Teknik Kelimeler | 459 |

| | |
|--|-----|
| 3.4.7.4. Yeni Kelimeler | 459 |
| 3.4.7.5. Yeni Tamlamalar..... | 461 |
| 3.4.7.6. Eski Kelimeler..... | 462 |
| 3.4.8. Üslûbu..... | 464 |
| 3.4.9. Müzikal Ögeler | 467 |
| 3.4.10. Şiirinde Çok Kullanılan Kelimeler | 476 |
| 3.4.11.Şükran Kurdakul'un Şiirlerinde Diyalektik Örgü..... | 476 |
| SONUÇ | 479 |
| KAYNAKÇA..... | 487 |
| EKLER..... | 512 |



KISALTMALAR

| | |
|------------|---|
| A.D. | : Acılar Dönemi |
| bkz | : Bakınız |
| B.Y.B.Y. | : Bir Yürekten Bir Yaşamdan |
| C: | :Cilt |
| C.B.B.T.A. | :Cezaevinden Babıali'ye Babıali'den TİP'e Anılar. |
| E.T. | :Erişim Tarihi |
| G. | :Giderayak |
| H.O. | :Halk Orduları |
| İ.İ.A.N. | :İzmir'in İçinde Amerikan Neferi |
| İ.Y. | :İhtiyar Yüzyıla |
| N.K.S. | :Nice Kaygılardan Sonra |
| Ö. | :Ölümsüzlere |
| Ö.Y. | :Ökselerin Yöresinde |
| S: | :Sayı |
| s. | :Sayfa |
| S. | :Sıra |
| T. | :Tomurcuk |
| TDK. | :Türk Dil Kurumu |
| TYS. | :Türkiye Yazarlar Sendikası |
| vb. | : Ve benzeri |
| Z.V.H.Ş. | :Zevklerin Ve Hülyaların Şiirleri |

GİRİŞ

1.Problem

I.1.Problem Durumu

Bu çalışmada, Cumhuriyet döneminin şair, yazar, yayıncı ve araştırmacılarından olan Şükran Kurdakul'un bütün yönleriyle hayatı ve biri toplu olmak üzere 1943- 1997 yılları arasında yayınladığı on iki şiir kitabı ele alındı. Şükran Kurdakul, hakkında yazılmış bütün yazılar incelenerek hayatıyla ilgili eksik olan kısımlar tamamlandı. On iki şiir kitabı içerik, şiirlerin beslendiği kaynaklar ve biçim özellikleri açısından ele alındı.

1.2. Araştırmanın Önemi ve Amacı

Bu çalışmanın amacı, edebiyatın farklı alanlarında eser vermiş bir kişi olan Şükran Kurdakul'un hayatını, sanatını ve şiirlerini incelemeye çalışmaktır.

Şükran Kurdakul'un şairliği acemilik, geçiş ve olgunluk dönemi halinde ele alınır. Özellikle geçiş ve olgunluk dönemi eseri olarak kabul edilenlerin toplumcu gerçekçi bakış açısıyla yazıldığı belirtilir. Babasız yetişmiş bir çocuk olma duyarlılığını şiirlerine hep yansıtır.

Yaptığımız taramalar neticesinde Şükran Kurdakul ile ilgili yazılmış bir tezin yapılmamış olduğunu tespit etmiş bulunuyoruz. Dolayısıyla bu tezin faydalı bir kaynak olacağı kanaatindeyiz.

1.3. Problem Cümlesi

Şükran Kurdakul'un şiirlerindeki temalar nelerdir, şairin şiirinin gelişiminin altında yatan temel unsurlar nelerdir?

1.4. Alt Problemler

1. Şükran Kurdakul'un özel, resmi ve edebi hayatındaki dönemler nelerdir?
2. Şükran Kurdakul'un sanat, edebiyat ve şiir hakkındaki görüşleri nelerdir?

3. Şükran Kurdakul'un şiirlerinin şiir sanatı içerisindeki yeri nedir?

1.5. Kavramsal Çerçeve

Kavramsal çerçevemiz Şükran Kurdakul'un hayatı, sanatı ve on iki şiir kitabıdır.

1.6. İlgili Araştırmalar

2004 yılında kaybettiğimiz Şükran Kurdakul hayatı, şiirleri, öyküleri, tiyatro eseri ve edebiyat tarihçiliği alanındaki eserleriyle ve yayıncılığıyla edebiyat dünyamızı zenginleştirmiş bir kişidir. Bu nedenle de araştırılmaya değer birçok yönü vardır.

Ahmet Kabaklı'nın "*Türk Edebiyatı IV. Cilt*" (1991: 538-545) Şükran Kurdakul'un biyografisine ve eserlerine özellikle şiirleri hakkında eleştirilere yer verir.

"1978 Nesin Vakfı Edebiyat Yıllığı" Şükran Kurdakul'un kendisi ile yapılmış "*Şairliği, öykücülüğü ve edebiyat tarihçiliği hakkında bir söyleşi*" (1978: 504-507) başlığı altında yer alır.

Doğan Hızlan'ın "*Şiir Çilingiri*" (2001: 125-127) adlı kitabında *Bir Yürekte Bir Yaşamdan* kitabıyla ilgili eleştiriler yer alıyor. Doğan Hızlan'ın *Düzyazı Ayracı* ve *Kitaplar Kitabı* adlı kitaplarında Şükran Kurdakul'un edebiyat tarihçiliğiyle ilgili yazılar vardır.

Behçet Necatigil'in "*Edebiyatımızda İsimler Sözlüğü*"nde *Beyaz Yakalılar* (1997: 60-61) *Kurtuluşun Sonra* (1997: 250-251) *Tanığın Biri* (1997: 357-358) adlı öykü kitaplarıyla ilgili yorumlar vardır.

Öner Yağcı'nın Şükran Kurdakul'un 50. Sanat yılı dolayısıyla yazdığı araştırma inceleme kitabı "*Şükran Kurdakul Yaşamı ve Yapıtları*" (1994: 1-320) adlı bir eseri var. Kitap 1994 yılında yayımlanır. Şükran Kurdakul 2004 yılında vefat eder. Kurdakul, ölümden bir yıl öncesine kadar da eser vermeye devam eder. Bu nedenle kitabın içerisinde yer almayan eserler var. O nedenle yararlı ama eksiklikleri olan bir kitap.

Alpay Kabacalı'nın 2006'da çıkan "*Yaşam Eylem ve Edebiyat İçinde Şükran Kurdakul*" (2006: 1-223) kitabının içinde Şükran Kurdakul'un hayatı ve hakkında yazılan yazılar bir araya getirilir. Alpay Kabacalı'nın Şükran Kurdakul hakkındaki yazıları da bu kitapta yer alır. Kitap akademik inceleme tarzında değildir.

Yukarıda ismini saydığımız çalışmalar Şükran Kurdakul hakkında bilgi sahibi olmamızı sağlasalar da eksiklilerle doludur. Şiir ve öykü kitapları akademik anlamda incelemeye tabi tutulmamıştır. Hayatıyla ilgili bilgiler eksiktir. Kitaplar içerik, biçim, dil ve üslup açısından ele alınmamıştır. Biz bu çalışmamızda hayatı ve sanat anlayışıyla ilgili bilgileri detaylı olarak verdik, şiir kitaplarını akademik bir metotla incelemeye tabi tuttuk. Bu alanda faydalı bir kaynak yaratmaya çalıştık.

2. Yöntem

Bu bölümde inceleme metodunun nasıl şekillendiği hakkında bilgiler sunduk.

2.1. Araştırmanın Modeli

“Araştırma deseni/ modeli: Bir araştırmada veri toplama, bulguları gruplama, işleme, çözümlene ve yorumlamaya dair genel bir kavrayış kazandıran temel araştırma planıdır” (Solak, 2014: 9). Nitel araştırma ve nicel araştırma olmak üzere iki yaklaşım vardır. “Nitel araştırma, *“saptanan problemlere güvenilir çözümler aramak amacı ile planlı ve sistemli olarak verilerin toplanması, çözümlenmesi, yorumlanarak değerlendirilmesi ve rapor edilme sürecidir. Araştırma bir arama, öğrenme, bilinmeyeni bilinir hale getirilme çabasıdır”* (Karasar, 2000: 22). Nitel araştırma modelinde, niçin? Nasıl? Ne şekilde? Sorularına yanıt aranır. Nitel araştırma verileri gözlem, mülakat, anket ve betimleme yoluyla toplanır. Nicel araştırma *“Gözlem ve ölçmelerin tekrarlanabildiği ve objektif yapıldığı araştırmalara nicel, sayısal (“quantitative”) araştırma denir”* (Tüzün, 2010: 3). Nicel araştırma modeli, Ne kadar? Ne miktarda? Ne kadar sık? Ne kadar yaygın? Vb. sorulara cevap arar. Nicel araştırmada da tarama yöntemi ve tarihsel metot kullanılır. Bu çalışmada nicel modelin bir yöntemi olan tarama yöntemini kullanarak eserin doğrudan doğruya kendisini inceledik. Eser ve yazar hakkındaki arşivleri taradık. Nitel metodun bir yöntemi olan görüşme ile de şairin ailesi ve iş arkadaşlarıyla görüştük.

2.2. Evren ve Örneklem

Bu çalışmada evrenimizi Şükran Kurdakul’un on iki şiir kitabı ile sınırlı tuttuk.

Şükran Kurdakul'un öykü, tiyatro, edebiyat tarihi, derleme, edebiyat yazısı ve anı ile ilgili kitapları çalışmamızın dışında tuttuk.

Tomurcuk, (1943: 16). *Zevklerin ve Hülyaların Şiiri*, (1944: 22). *Giderayak*, (1956: 30). *Nice Kaygılardan Sonra*, (1963: 83). *İzmir'in İçinde Amerikan Neferi*, (1966: 32). *Halk Orduları*, (1969: 64). *Acılar Dönemi*, (1977: 80). *Bir Yürekten Bir Yaşamdan*, (1990: 80). *Ökselerin Yöresinde*, (1984: 80). *Ölümsüzlerle*, (1985: 80). *Bir Yürekten Bir Yaşamdan* (toplu şiirlerinden oluşan kitap), (1993: 256). *İhtiyar Yüzyıla*. (1997: 62).

Bu çalışma Şükran Kurdakul'un hayatını, sanatını ve on iki şiir kitabından hareketle şiir sanatını inceleme ile sınırlı tutuldu.

2.3. Veri Toplama Araçları

Şükran Kurdakul'la ilgili yapılan çalışmalar incelendi. Çalışmanın kavramsal çerçevesini oluşturmak, veri toplamak amacıyla kitaplar, dergiler, tezler ve makalelerden yararlanılarak, genel ağ tarandı. Ayrıca kütüphanelerden, kitapevlerinden ve elektronik kaynaklardan yararlanıldı.

Yazarın özel, resmi ve edebi hayatını tespit etmek için resmi arşivlerine müracaat ettik. Şairin kültür çevresi ile yakın çalışma arkadaşları ve akrabaları ile söyleşiler yaptık. Kısacası verilerimizi görüş, vaka, gözlem saha çalışmaları ve arşiv araştırmalarından elde ettik.

2.4. Verilerin Analizi

Bu aşamada araştırmanın kaynağını oluşturan Şükran Kurdakul'un on iki şiir kitabı tarandı. Veri analizi esnasında öncelikle hayatı ve sanatı başta olmak üzere Şükran Kurdakul'un on iki şiir kitabı şiir inceleme yöntemiyle incelendi.

Veriler Şükran Kurdakul'un *Tomurcuk*, *Zevklerin ve Hülyaların Şiiri*, *Giderayak*, *Nice Kaygılardan Sonra*, *İzmir'in İçinde Amerikan Neferi*, *Halk Orduları*, *Acılar Dönemi*, *Bir Yürekten Bir Yaşamdan*, *Ökselerin Yöresinde*, *Ölümsüzlerle*, *Bir Yürekten Bir Yaşamdan* (toplu şiirlerinden oluşan kitap), *İhtiyar Yüzyıla*. Kitaplarından elde edildi.

Verilerin toplama aşamasında da öncelikle Şükran Kurdakul'un hayatı, sanatı ve eserleri ile ilgili kitaplar, tezler, makaleler, incelendi. Daha sonra Şükran Kurdakul'un hayatı, sanatı ve eserleri ile ilgili tespitler yapıldı.

3. Çalışma Planı

Tezimizde Prof. Dr. Nurullah Çetin'in *Şiir Çözümleme Yöntemi ve Şiir Tahlilleri1*, Prof. Dr. İsmail Çetişli'nin *Metin Tahlillerine Giriş/1 Şiir*, Prof. Dr. Nurullah Çetin'in *Behçet Necatigil Hayatı, Sanatı ve Eserleri* adlı doktora tezinden, Prof. Dr. İsmail Çetişli'nin *Cahit Külebi ve Şiiri* adlı çalışmalar çalışmamda bana örnek oldu.

Araştırmamızın birinci bölümünde Şükran Kurdakul'un hayatı, kişiliği, edebi kişiliği ve eserleri yer aldı. İkinci bölümde sanat ve edebiyat hakkındaki düşünceleri yer aldı. Üçüncü bölümde şiirlerinin incelenmesi yer aldı.

3.1.Şiirlerin İncelenmesi

Şiirlerin incelenmesinde on iki şiir kitabı okunduktan sonra şiir kitaplarında, içerik, şiirinin beslendiği kültürel kaynaklar ve etkilenmeler, biçim özellikleri şeklinde tasnif yapıldı.

3.1.1.İçerik

Bu başlık altında Şükran Kurdakul'un şiirlerinin temaları belirlenerek sınıflandırıldı

3.1.2.Şiirlerinin Beslendiği Kültürel Kaynaklar ve Etkilenmeler

Bu başlık altında Şükran Kurdakul'un şiirini oluşturan kaynakları ele alındı.

3.1.3. Biçim

Bu başlık altında Şükran Kurdakul'un şiirleri nazım biçimi, nazım türü, vezin, kafiye, dil ve anlatım, edebi sanatlar, şiirindeki söz varlıkları, üslûbu, müzikal öğeler olarak incelendi.

4. Cumhuriyet Dönemi Şiiri

Cumhuriyet döneminin şair, yazar, yayıncı ve araştırmacılarından olan Şükran Kurdakul şiirlerini yayınlamaya başladığı dönemin, o dönemin öncesinin ve sonrasının bilinmesi çalışmamızda estetik alt yapıyı oluşturmada katkı sağlayacaktır.

Osmanlı Devleti'nin değişik sebepler sonucunda yıkılışından sonra 1923 yılında Türkiye Cumhuriyeti devleti kuruldu. Osmanlı Devleti'nin toplumsal yapısı çok uluslu ümmetçi bir karaktere sahipti. İnsanlar arasındaki ilişkileri düzenleyen kanun ve kurumlar İslami ilkelere, değerlere ve geleneksel Türk kültürüne dayalıydı. Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin toplumsal yapısı, Türk ulusunu esas alan milliyetçi bir yapıya sahipti. İnsanlar arasındaki ilişkileri düzenleyen kanun ve kurumlar İslam medeniyetinden uzaklaşarak Batı medeniyeti etkisine girdi.

Cumhuriyet döneminde devletin yapısal değişikliği Türk edebiyatında da yeni anlayışların varlığına neden oldu. Bu yenilik Batılı anlamda modern edebi hareketleri ortaya çıkardı. Yenilik düşünceleriyle birlikte Cumhuriyet dönemi Türk şiiri, kendisinden önceki dönemin devamı şeklinde de ele alınır. Cumhuriyet dönemi öncesinde şiir yazmaya başlayan birçok şair Cumhuriyet döneminde de şiir yazmaya ve etkisini sürdürmeye devam etti. Bu konuyla ilgili İsmail Çetişli *Cahit Külebi ve Şiiri* adlı eserinde şu şekilde açıklama yapmaktadır: “*Servet-i Fünûn, Fecr-i Âti ve II Meşrutiyet sonrası dönem ve edebiyat anlayışlarına bağlı pek çok şair (Abdülhak Hâmid, Cenap Şahabettin, Ali Ekrem, Fâik Âli, Hüseyin Siret, Celâl Sâhir, Mehmet Emin, Mehmet Âkif, Ahmet Haşim, Yahya Kemal) hâlâ hayattadır*” (Çetişli, 2012: 28).

Şükran Kurdakul'un ilk şiirini yayımladığı 1940 yılında, Türk şiirinin Cumhuriyet öncesinden gelenlerin sanat anlayışını devam ettirdiği dönemdir. Özellikle hece ölçüsüne dayalı şiirlerin varlığı dikkat çeker. Şükran Kurdakul'un Cumhuriyet öncesi dönemde şiir veren kişilerden Ahmet Haşim ve Yahya Kemal'in şiirlerini okuduğu, onlardan etkilendiği ve onların şiirini taklit ettiği görülür.

Cumhuriyetin ilk yıllarında Kurtuluş Savaşı'nın yeni bitmesi, yeni devletin milli duygular üzerine kurulması, Anadolu sevgisi ve Anadolu sorunları ilk sıralarda gelmektedir. Nurullah Çetin, Cumhuriyetin ilk yıllarında belirttiğimiz öğelere bağlı olarak “Memleket Edebiyatı” ya da “Anadolu Edebiyatı” denilen edebiyat

anlayışının yaygınlık kazandığını söylemektedir (Çetin, 1997: XV). Mehmet Kaplan *Şiir Tahlilleri 2* adlı eserinde Faruk Nafiz Çamlıbel'in "*Han Duvarları*" adlı uzun şiirinin Memleket Edebiyatı için önemli olduğunu söylemektedir. Faruk Nafiz'in 1926 yılında kaleme aldığı "*Sanat*" adlı manzumesinin Memleket Edebiyatı şiirinin poetikasını ortaya koyduğunu belirtmektedir (Kaplan, 1978: 19-20). Memleket Edebiyatı içinde adı geçen başlıca kişiler: Faruk Nafiz (1898-1973), Kemalettin Kamu (1901-1948), Ahmet Kutsi Tecer (1901-1967), Orhan Şair Gökay (1902-1994), Ömer Bedrettin Uşaklı (1904- 1946), Arif Nihat Asya (1904-1975), Behçet Kemal Çağlar'dır (1908-1969).

Edebiyatımız içinde "Beş Hececiler" olarak anılan şiire aruzla başlayan, sonradan hece veznini kullanan beş şair; Orhan Seyfi (1890-1972), Halit Fahri (1891-1971), Enis Behiç (1891-1949), Yusuf Ziya (1895-1967), Faruk Nafiz (1898-1973), 1917-1930 yılları arasında etkilidir. Aşk gibi bireysel temaların yanında Anadolu sevgisi, kahramanlık gibi sosyal temaları da işlediler. Yalın bir dil, vezin ve kafiye kullanımına özen gösterdiler.

Cumhuriyet döneminin ilk edebi topluluğu Yedi Meşaleciler'dir (1928-1933). İsmail Çetişli, Yedi Meşaleciler ile ilgili düşüncelerini şu şekilde aktarır:

'Dünün mızız ve soluk hisleri' ile 'son zamanların renksiz ve dar Ayşe, Fatma terennümü'ne tepki olarak ortaya çıkan bu genç sanatkarların parolası; 'canlılık, samimiyet ve daima yenilik'tir. 'Dünün çürük zihniyeti ile mücadele etmek' isteyen Yedi Meşaleciler, şiirin konusunu da genişleteceklerdir. Sürekli yenilik peşinde olan bu gençler, sanatı ön plana çıkarmış; yeni bir söyleyiş ve mecazlarla aşk, sevgi, yaşama sevinci, çocukluk günlerine özlem gibi konular üzerinde durmuşlardır (Çetişli, 2012: 33).

Yedi Meşaleciler, ürünlerini *Yedi Meşale* adı altında bir kitapta yayımladılar. Temmuz 1928 yılında yayımlamaya başladıkları *Yedi Meşale* dergisinde de edebiyat hareketini devam ettirdiler. Dergi on beş günde bir yayımlanır ve sekiz sayı çıkar. Topluluk kısa süre sonra dağıldığı için amaçlarını gerçekleştiremezler. Bu edebiyat topluluğu içinde yer alan isimler Kenan Hulusi (1906-1943), Muammer Lûtfi (1803-1947), Sabri Esat (1906-1968), Vasfi Mahir (1907-1961), Cevdet Kudret (1907-1992), Yaşar Nabi (1908-1981), ve Ziya Osman'dır (1910-1957).

İsmail Çetişli, Cumhuriyet döneminde saf şiiri temsil eden tek grubun Yedi Meşaleciler olduğunu söylemektedir. Cumhuriyet döneminde saf şiir alanında adı geçen kişilerden bazılarını da şu şekilde sıralamaktadır: Necip Fazıl (1905-1983), Ahmet Hamdi (1901-1962), Ahmet Muhip Dıranas (1909-1980), Cahit Sıtkı Tarancı (1910-1956), Behçet Necatigil (1916-1979) (Çetişli, 2012: 33).

Nurullah Çetin, Türkiye’de Sosyalist şiir hareketinin 1929 yılında Nâzım Hikmet’in ilk şiir kitabı *835 Satır*’ı yayımlamasıyla başladığını belirtir. Sosyalist şiirin biçimde vezin ve kafiyeye yer vermediğini, serbest nazım ve günlük konuşma dilini kullandığını söyler. Nurullah Çetin, Sosyalist şiir ile ilgili düşüncelerini şu şekilde dile getirmeye devam eder: “*Sosyalist şiir hareketi, 1940 Kuşağı şairleri ve Toplumcu şairler gibi temsilcileriyle 1980’li yıllara kadar varlığını yoğun olarak sürdürmüştür*” (Çetin, 1997: XVI).

Şükran Kurdakul, Nâzım Hikmet’in şiirleriyle tanıştığı 1944 yılından son şiir kitabını yayımladığı 1997 yılına kadar toplumcu gerçekçi bir şair olarak kalır. Eserlerini verdiği, yetiştiği yıllarla ilgili 1940 kuşağı toplumcu gerçekçilerin içinde en genci olarak adı geçer.

1940 sonrasında Türk şiirinde görülen önemli bir şiir hareketi de Garipçiler, Garip Hareketi veya Birinci Yeniler’ dir. Garip Hareketi’ni başlatan şairler olarak Orhan Veli (1914-1950), Oktay Rıfat (1914-1988), Melih Cevdet (1915-2002) kabul edilir. 1941 yılında Garip adlı ortak bir kitap çıkardılar. Bu şairler, şiirin geleneksel öğeleri olan vezin, kafiye, söz sanatları vb. öğelerini reddederler. Şiirlerinde bu öğelerden uzak durmaya çalıştılar. Şiirlerinde seçkin insanlara yer vermek yerine toplumun genelini oluşturan sıradan insanlara yer verdiler.

Hisar dergisi Mart 1950 yılında yayın hayatına başlar. Dergi çeşitli kesintilerle birlikte 1980 yılına kadar yayın hayatına devam eder. Bu dergi etrafında kümelenen şair ve yazarlar Hisarcılar topluluğunu oluşturur. Hisarcılar, Garipçilere ve toplumcu gerçekçi ya da diğer adıyla sosyalist şairlere ve İkinci Yeni’lere karşı ortaya çıkmış bir tepki hareketidir. Hisarcılar, içerik ve biçim bakımından geleneksel Türk şiirini savunur. Başlıca Hisarcı şairler olarak şu isimleri sıralayabiliriz: Mustafa Necati Karaer (1929-1995), Yavuz Bülent Bakiler (1936-), Munis Faik Ozansoy (1911-1975), Mehmet Çınarlı (1925- 1999), Gültekin Samanoğlu (1927-2003), İlhan

Geçer (1917-2004), Nevzat Yalçın (1926- 2012), Yahya Akengin (1946-), Feyzi Halıcı (1924-).

Türk şiirinde 1 Kasım 1952’de çıkmaya başlayan Mavi dergisiyle birlikte bu dergide yazan şair ve yazarlardan oluşan Maviciler ortaya çıkmıştır. Bu hareketin içinde adı geçenler: Ahmet Oktay (1933-2016), Atilla İlhan (1925-2005), Ferit Edgü (1936-), Yılmaz Gruda (1930-), Demir Özlü (1935-), Özdemir Nutku (1931-), Ömer Faruk Toprak (1920-1979), Suat Taşer (1919-1982), Asaf Çiğiltepe (1934-1967). Maviciler, Garipçilere büyük tepki gösterirler. Mavicilerin eserlerinde duygusallık, uzak belde özlemi, müzikalite ve yalın söyleyiş yer alır.

Muzaffer Erdost’un adlandırdığı İkinci Yeniler 1954’den sonra ortaya çıkar. Ortak bir manifestoları yoktur. Bu hareket içinde kabul edilen şairlerin şiir anlayışları benzer özellik gösterdiği için ortak bir hareket olarak değerlendirilir. İkinci Yeniler geleneksel şiir anlayışına karşıdır. Kapalılık ve anlamsızlığı savunarak, orijinal hayal ve imaj peşinde koşarlar. Konuşma diline önem vermezler. İkinci Yenilerin başlıca temsilcileri şunlardır: İlhan Berk (1918-2008), Cemal Süreya (1931-1990), Edip Cansever (1928-1986), Ece Ayhan (1931-2002), Turgut Uyar (1927-1985).

Cumhuriyet dönemi Türk şiirinde kabul edilen bir harekette İslamcı edebiyattır. İsmail Çetişli, 1965’lerden günümüze kadar *Diriliş, Edebiyat, Manevra, Yönelişler, Hareket, Dergâh, Yedi İklim* dergilerinde İslamcı edebiyatın Yeni İslamcılar tarafından temsil edildiğini ifade etmektedir. Yeni İslamcıların kendilerinden önceki temsilcilerinin Mehmet Akif ve Necip Fazıl olduğunu söylemektedir. Yeni İslamcıların kendilerinden öncekilerden farklı bir üslup, estetik ve anlayışa sahip olduğunu söyleyerek bu hareket içinde olanların isimlerini şu şekilde sıralamaktadır: Sezai Karakoç (1933-), Cahit Zarifoğlu (1940-1987), Erdem Beyazıt (1939-2008), Nuri Pakdil (1934-), Rasim Özdenören (1940-), İsmet Özel (1944-) gibi (Çetişli, 2012: 38).

5.Toplumcu Gerçekçilik

Şükran Kurdakul, 1940 kuşağı toplumcu gerçekçi bir şair ve yazar olarak kabul edilir. Şükran Kurdakul’un şiirlerinin incelenmesinde daha detaylı bir temel oluşturmak amacıyla toplumcu gerçekçilikle ilgili bir genel çerçeve çizilecektir. Türk edebiyatında sosyalist şiir ya da toplumcu gerçekçilik ve 1940 kuşağı kendine

belli yer edinmiş şiir hareketlerindedir. Toplumcu gerçekçi şiir; Türk edebiyatında “Toplumcu şiir”, “Söylevci şiir”, “Sosyalist şiir”, “Marksist şiir”, “İdeolojik şiir”, “Sosyal gerçekçi şiir” gibi çeşitli isimlendirmelerle karşımıza çıkmaktadır (Aydoğdu, 2011: 13).

Toplumcu gerçekçiliğin kökeni yansıtma kuramına dayandırılmaktadır. Edebiyat, sanatın içine dâhil edilmektedir. Sanata gelince de değişik tarifleri yapılmaktadır. Batıya göre sanat yansıtma, benzetme ya da taklit olarak görülme eğilimindedir (Moran, 2014: 17). Sanat eserleri de sanatçıların bize yansıttıkları olarak düşünülmektedir.

Yansıtma kuramından bahsedilince ilk aklımıza Platon gelmektedir. Platon, sanatçının eserinde yansıtmayı nasıl yaptığını Devlet diyalogunda Sokrates’e Glaukomla ressamın yaptığı işi örnek göstererek şu şekilde anlatmaktadır: “*İstersen bir ayna al eline, dört bir yanı tut. Bir anda yaptın gitti güneşi, yıldızları, dünyayı, kendini, evin bütün eşyasını, bitkileri bütün canlı varlıkları yaptın*” Ressamın işinin dünyaya ayna tutmak olduğunu şairinde ressamdan farklı olmadığını belirtir” (Moran, 2014: 17).

İsmail Çetişli, tamamen taklit olan bir eserin sanatsal değerinin kaybolduğunu belirtmektedir. Yukarıda örnek gösterilen ressam ayna ilişkisine katılmadığını dile getirerek bu konuyla ilgili şunları söylemektedir: “*Bir kere sanatkâr tabiatı taklit ederken bir “ayna” gibi her gördüğünü, her şeyi olduğu gibi veya aynen taklit etmez, etmemelidir. O, dış dünyayı olduğu gibi ve kaba bir şekilde eserinde taklit eden bir ayna değildir....Çünkü olanı olduğu gibi anlatmak sanatın değil tarihin görevidir*” (Çetişli, 2007: 45-46).

Ayna benzetmesi, Yansıtma kuramını savunanların başvurduğu bir yöntemdir. Edebiyat içinde ayna benzetmesini kullananlar olmuştur. İlk olarak, 18. yüzyılda Dr. Johnson, Shakespeare’in eserinin hayatı doğrularıyla olduğu gibi yansıttığını söylemektedir. Moran, Dr. Johnson’dan sonra edebiyatı ayna olarak görenleri şu şekilde örneklendirmektedir: “*Stendhal, Kırmızı ve Siyah’ da aynaya benzetir romanı. Marksist Plehanov edebiyat ve sanat hayatın aynasıdır der. Bizde de Rezaizade Mahmut Ekrem, Araba Sevdasına yazdığı önsözde hikâye ve romanın “birer ibret aynası” olduğunu söyler*” (Moran, 2014: 18).

Yukarıdaki sanatçı, edebiyatçı ve düşünürlerin paylaştığı en önemli özellik sanatçının kısaca gerçeği yansıtmasıdır. Bu noktadan sonrada karşımıza gerçekliğin ne olduğu sorusu çıkar.

TDK'ya göre gerçek kavramının sözcük anlamı: “1. Bir durum, bir nesne veya bir nitelik olarak var olan. 2. Varlığı yadsınamayan. 3. Uydurma, yakıştırma ya da yalan olmayan. Aslına uygun nitelikler taşıyan. 4. Doğayı tüm benzerlik ve özellikleriyle yansıtan. 5. Yapay olmayan. 6. Doğruluk. 7. Doğadaki gibi olan, doğayı olduğu gibi yansıtan” (TDK, 2005: 747-748) şeklinde verilir.

Gerçeğin tanımında var olan gerçekliğin yansıtmaya uygulanması konusunda da üç görüş vardır. Bunlar “sanat görüngü dünyasını yansıtır”, “sanat geneli ya da özü yansıtır”, “sanat ideal olanı yansıtır” şeklindedir (Moran, 2014: 19).

Platon, sanatçının tek olanı yansıttığını ve gerçek hakkında bilgi veremeyeceğini, şaire özgü bir bilgi alanı olmadığını iddia eder. Aristoteles, bu konuda Platondan farklı düşünür. Aristoteles, şairin insan hayatını bilen bir adam olduğunu söyler. Aristoteles, edebiyatın hem bilgi kazandırdığını, hem de yararlı psikolojik etkisi olduğunu düşündüğü için sanatı savunur. Aristoteles, şairin gerçekten olan şeyi değil, olabilecek olan şeyi ifade etmesi gerektiğini düşünür (Moran, 2014: 28).

Tarihçi ile şair arasında biri nesir diğeri nazım şeklinde yazdığı için fark yoktur. Fark, tarihçinin gerçek olan şeyi ifade etmesidir. Sanatçının (şairin) hayatı, insanı, dünyayı anlatması başka şeydir. Sanatçı bir tek adamın hayatını anlatmaya kalkmaz. Bir adamın hayatından yola çıkarak geneli insanoğlunun hayatını yani evrensel olanı anlatır. Tarihçi ise tek olanı anlatır. Moran, bu konuda şöyle düşünür: “Tarihçi, olmuş olanla yetinmek zorundadır, sanatçı ise bir hikâyeyi kullanır ya da uydururken olayları öylesine bir düzene sokar ki bu düzendeki olabirlik, bilimsel bir genellik taşır. İşte bundan ötürü edebiyat tarihten daha felsefidir” (Moran, 2014: 29–30).

19. ve 20. yy 'da yansıtma kuramını açıklamak için kullanılan en önemli kuram Marksist estetikdir. Marksist estetik iki dönem halinde incelenir. 1934' e kadar Marx, Engels ve Plehanov'un sanat eseri ile ekonomik yapı arasındaki ilişkiyi

araştırdıkları birinci dönem. Sanat anlayışının “toplumcu gerçekçilik” adını aldığı 1934 sonrası ikinci dönem.

Marx ve Engels’in bu konuyla ilgili direk eserleri yoktur. Başka eserlerinin ve mektuplarının içinde edebiyat ile söyledikleri sözler ve Lenin’in ilaveleri Marksist estetikçilerin dayandıkları temel ilkeleri oluşturmaktadır. Murat Belge’nin bu konuyla ilgili düşünceleri şu şekildedir: “*Marksizm’in ilk kurucuları, Marks ve Engels, birçok sorunu incelerken sanat ve edebiyata da değinmişler, ama doğrudan doğruya sanat konuları üzerine bir şey yazmamışlardı*” (Belge, 1997: 27). Ali İhsan Kolcu, Marx, Engels ve Plehanov’un toplumcu gerçekçilik diye adlandırılan yansıtma kuramının fikir babası olduğunu düşünmektedir. Ancak Marx ve Engels’in bu konuda eser vermediklerini söylemektedir. Onların Marksist kuramda sanatın çerçevesini çizdiklerini söylemektedir. Marksist ya da toplumcu gerçekçilik olarak adlandırılan sanat kuramını geliştirmek Plehanov’a düştüğünü belirtmektedir (Kolcu,2011: 49).

Lenin, Karl Marx ve Doktrini eserinde Marksist felsefi dayanaklarını şu şekilde belirtmektedir:

Marksizm, 19. yüzyılda Avrupa’nın ileri üç ülkesinde ortaya çıkan belli başlı üç fikir akımını sürdürüp tamamlamıştır: klasik Alman felsefesi, klasik İngiliz ekonomi politiği ve genellikle Fransız devrimci öğretilerine bağlı bulunan Fransız sosyalizmi özellikle ütopyik sosyalizm temsilcileri Saint Simon, Fourier vb. gibi düşünürlerin düşüncelerini ıslah ederek ve bilimselleştirerek (Lenin, 1995: 14) aktarır.

Marksizm, Hegel’in diyalektik sisteminin Karl Marx ve Friedrich Engels tarafından yeniden yorumlanarak, ekonomik- politik unsurları temel kabul etmesidir.

Hegel’in diyalektik sisteminin temeli ruh iken, Marx’ın sisteminin temeli maddedir. Hegel bilincin varlık üzerindeki etkisini ele alırken, Marx varlığın bilinç üzerindeki etkisini ele almaktadır. Marx'a göre, “*insanın toplumsal varlığını belirleyen düşünceleri değil, düşüncelerini belirleyen toplumsal varlığıdır*” (Oktay, 2000: 462).

Marksizm ile ilgili çeşitli tanımlamalar vardır. Bunlardan biri İsmail Tunalı'nın *Marksist Estetik* adlı eserindeki Marksizm¹ tanımınıdır. Marksizm'i Berna Moran şu şekilde tanımlamaktadır: “*Marksizm ekonomik teori üzerine oturtulmuş bir tarih felsefesidir ve iddia eder ki tarihin gelişmesi birtakım kanunlara göre cereyan eder. Bu kanunların ne olduğunu bize tarihi maddecilik açıklar*” (Moran, 2014: 43). Moran, tarihi maddeciliğin belli aşamalardan geçtiğini belirtir. Bu aşamaları şu şekilde verir. İlkel toplumlar, köleliğin egemen olduğu toplumlar, feodalizm, kapitalizm, sosyalizm ve komünizmdir (Moran, 2014: 43).

Marx'ın felsefesi üretim gücü ile üretim ilişkileri arasındaki ekonomik ilişkiye dayanır. Bunlar arasındaki ilişkiye göre edebiyatta değişir. Toplumun ekonomisi alt yapı ve üst yapıyı belirleyerek bir ideoloji ortaya koyar. Sanat eserleri bu ideolojiyi yansıtır. Buna göre edebiyat sınıf çıkarlarını dile getiren bir ideolojidir.

Alt yapı ve üst yapıyı oluşturanlar: üretimi yapanlar, üretimi yapanların dâhil olduğu sosyal gruplar ve bu sosyal grupların birbirleriyle olan ilişkileri o topluluğun ekonomik yapısını oluşturur ve bu toplumun alt yapısıdır. Toplumun alt yapısını belirleyen ekonomik yapı toplumun üst yapısını oluşturan ahlâkî, hukukî, dinî görüş ve sanat anlayışını belirler (Moran, 2014: 43).

Engelse göre; sanatın ekonomik yapıyla olan ilişkisi dolaylı ve karmaşıktır. Engels, maddeci yöntemin tarihsel olgularda kılavuz olabileceğini, ama somut olayların tek tek incelenmesi gerektiğini savunmaktadır. Sanatın ekonomik görüşle ele alınmaması gerektiğini düşünmektedir (Moran, 2014: 46).

Marx ve Engels'i Plehanov, Troçki, Lunaçarski gibi düşünürler izler. Toplumcu gerçekçiliğin ortaya çıktığı ilk yıllarda sanatçılar arasında farklı görüşler görülür. İşçi sınıfına ait bir sanat yaratılmaya çalışılır. Sanatın geleceğine dair Plehanov'a ve Lunaçarski'ye ait iki güçlü görüş ortaya çıkar.

Plehanov, Marksist öğretiyi ilk defa bir estetik kuram haline getirmeye çalışır. Plehanov'a göre sanat eserini, bilimsel eserden ayıran en önemli özellik imgedir. Sanat eserinin biçimi içeriğine uygun olmalıdır. Marksist estetikte önemli olan eserin özüdür. Öz biçimden etkilenmez. Biçim özden etkilenen unsur olarak ele alınır.

¹ *Marksizm, toplumu, kültürü ve tarihi statik bir varlık olarak değil de, dinamik bir varlık olarak*

Marksist estetiğe göre öz, toplumsal yanı yansıtan temel unsurdur. Plehanov, içinde öz önemlidir. Özü toplumsal öge olarak görür. Biçim özden sonra gelir. Plehanov’a göre ideoloji ile sanat arasında “*şaşmaz bir nedensellik bağı vardır. Sanatçı hangi sınıfın üyesiye eseri de o sınıfın ideolojisini yansıtır. Elma ağacının elma, armut ağacının armut vermesi gibi*” (Moran, 2014: 49-51).

Plehanov, sanatı bir partinin hizmetine verme konusunda; sanat eserinde propagandanın yeri olmadığını, devletin sanatçıya yol göstermesini onaylamadığını, sanatın estetik kendine göre bir dünyası olduğunu, bu nedenle eserde politik düşünceye yer verilmemesi gerektiğini söylemektedir (Moran, 2014: 52).

Lunçarski ise sanatı tamamen partinin hizmetine verme anlayışını dile getirir. Sovyetlerde devrimden sonra Komünist Parti sanatçıları, yazarları alanlarında bir süre serbest bırakır. Biçimcilik, fütürizm gibi akımları hoşgörü ile karşılar.

Lenin döneminde sanata kesin sınırlamalar getirilmez. NEP döneminde (Yeni Ekonomik Düzen) tüm gruplara hoşgörü ile yaklaşır. Proleter (işçi sınıfının) sınıfın edebiyata hâkim olmasına ve “Proletkult” kültürü oluşmasına engel olunur. Proletkult Lenin tarafından desteklenmediği için azalan ilgi “Tüm Rusya Proleter Yazarlar Birliği” (RAPP) tarafından sürdürülür. Fütürist, Konstrüktivist ve biçimciler Mayakovski önderliğinde LEF (Sol Sanat cephesi) olarak varlıklarını sürdürmeye çalışırlar (Arslan, 2014: 17).

Stalin, döneminde Jdanov’un başı çektiği girişimlerle “Toplumcu Gerçekçilik” diye adlandırılan bir sanat akımı ortaya çıkar. 1932’de RAPP kapatılır. Sovyet Yazarlar Birliği kurulur. LEF grubu baskı altına alınarak susturulur. Stalin, döneminde edebiyat partinin güdümündedir. Bu nedenle toplumcu gerçekçi akım dışındaki edebi akımlar yasaklanır (Moran, 2014: 53).

Toplumcu gerçekçilik 19. yy da Rusya’da siyasi ve sosyal dönüşümler sonucu ortaya çıkmış bir akımdır. Temelinde Marksist felsefe yer alır. Toplumcu gerçekçiliğin ortaya çıkmasını sağlayan süreç içerisinde Çarlık Rusya’sındaki aydınların çaba ve birikimleri göz ardı edilmez.

Toplumcu gerçekçilikte, sanat eserleri sayesinde sorunların ortaya çıkarılması, sanatçının ideoloji çerçevesinde ortaya çıkan sorunlarla ilgili çözüm

yolları sunması istenir. Toplumun, sanatçı tarafından sunulan çözüm yoluna inanması, buna uygun şekilde hareket etmesi amaçlanır.

1934'te Sovyet Yazarlar Birliği'nin birinci kongresinde M. Gorki, N. I. Buharin, Karl Radek gibi düşünürler toplumcu gerçekçiliğin ne olduğu, ne olmadığı sorusuna cevap arayarak asıl ne olması gerektiği sorusuna cevap verirler. Sovyetlerdeki sanatçıların nasıl bir anlayış benimsemeleri gerektiği açıklanır. Bu kongrede Stalin sanatçıları için "İnsan ruhlarının mimarı" sözünü dile getirir. Moran'a göre bu kongrede "Toplumcu gerçekçilik sanatının" ne olduğundan çok ne olması gerektiği belirlenir. Bu kongreden sonra edebiyat, tamamen partinin hizmetine girer. Kongrede toplumcu gerçekçiliğin kuralları belirlenir (Moran, 2014: 53).

Sovyet Yazarlar Birliğinin Birinci Kurultayında (1934) görüşülerek kabul edilmiş olan tüzükte toplumcu gerçekçilik' in tanımı aşağıdaki gibi yapılır:

Sovyet edebiyatının ve eleştirisinin temel yöntemi olan Toplumcu Gerçekçilik, sanatçıdan, gerçekliğin devrimci gelişimi içerisinde doğru, tarihsel bakımdan somut bir betimlemesini vermesini ister. Bundan başka, gerçekliğin bu artistlik betimlemesinin hakiki ve tarihsel bakımdan somut özelliği, kütlelerin toplumculuk ruhu içinde ideolojik olarak değiştirilmesi ve eğitimi görevi ile birleştirilmiş olmalıdır (Aragon, 1966: 7).

Ahmet Oktay'ın bu kongre ile ilgili görüşleri şöyledir: "Devrim ülkesinde yazın, işçi sınıfının aydınlatılması, yönlendirilmesi görevini üstlenmeli, bir yol gösterici olmalıdır. Geri kalmışlık konumundaki işçi ve köylü kitlelerine sosyalizmi benimsetmeli, ona gelecek için umut vermelidir. Bu görevi, yazın, ancak bu kitlelerin anlayabileceği, sevebileceği biçimler altında yerine getirmelidir" (Oktay, 2000: 145).

İsmail Tunalı toplumcu gerçekçilik kavramının doğuşunun 1934 yılındaki 1. Sovyet Yazarlar Kongresi olduğunu ama bu kavramın ruhunun Stalin'in yazar Demjam Bedny'ye 2 Aralık 1930 tarihinde yazdığı mektupların oluşturduğunu ifade etmektedir (Tunalı, 2003: 120).

Selahattin Hilav, Toplumcu gerçekçiliğin kurallarını şu şekilde yorumlar: Gorki'nin Eleştirel Gerçeklik kavramına karşıt Sosyalist Gerçeklik kavramını ileri sürdüğünü ve temellerini oluşturduğunu söyler. Lunaçarski ve Jdanov'un bu kuramı

pekiştirdiğini ve başka yazarların bu kuramı benimsediğini belirtir ve bu kuram hakkındaki düşüncelerinin şu şekilde açıklamaya devam eder: “*İçeriğin, biçimden daha önemli olması (“sosyalist içerik, ulusal biçim” deyişiyle de belirtilir); yalnızca olan’ın (gerçeğin) değil, olmakta olan’ın (toplumsal değişimin) ve olacak olan’ın (geleceğin) da ele alınması; geleceği önceden görme yeteneğiyle donanmış sanatçı ve edebiyatçının dünyaya, coşku, umut ve iyimserlikle bakması (“devrimci romantizm”); emeğin yüceltilmesi ve yeni bir kahraman tipinin, “olumlu tip”in yaratılması* (Hilav, 2008: 237) dır.

Hüseyin Özçelebi *Türk Edebiyatında Toplumcu Gerçekçi Eleştiri Anlayışının Temelleri* makalesinde toplumcu gerçekçiliğin dayandığı on iki maddeyi aşağıdaki gibi sıralar:

1. *Olumlu insan/kahraman/tip,*
2. *Devrimci romantizm,*
3. *Güdümlülük,*
4. *Sosyalist taraflılık/partililik/partizanlık,*
5. *Tarihsel iyimserlik/geleceğe güvenmek,*
6. *Sosyalist/devrimci hümanizm,*
7. *Amaçlılık,*
8. *Ulusallık-ulusalcılık,*
9. *Yurtseverlik,*
10. *Destansı ve halkçı bir anlatım,*
11. *Biçim-içerik-işlev,*
12. *Burjuva ideolojisiyle uzlaşmazlık* (Özçelebi, ?: 1256).

Toplumcu gerçekçilere göre de sanat yansıtmadır. Diğer yansıtma kuramlarından farklılığı yansıtmaya bakışıdır. Toplumcu gerçekçilere göre sanat toplumsal gerçekliktir. Bu gerçeklik devrimci gelişim içinde tarihi somutlayarak, işçi sınıfını eğiterek, gözeterek yansıtmadır (Moran, 2014: 53).

Ali İhsan Kolcu ’ya göre de toplumcu gerçekçilik sanatı yansıtma eylemidir. Yansıtılacak gerçeklerin belli bir sınırı olduğu, idealleşmiş hayatlar yerine işçi, çalışan kesimlerin hayatlarının eserlere alındığını söylemektedir (Kolcu, 2011: 63).

Macar düşünür György Lukacs'ın görüşüne göre de sanat bir yansıtmadır. Bu yöntem ikiye ayrılır. “Gerçeklik” sosyal gerçekliği yansıtır. “Doğalcılık” sosyal gerçekliği yansıtmaz. Gerçeklik de “eleştirel gerçeklik”, “toplumcu gerçeklik” olarak ikiye ayrılır.

Lukacs, gerçekçiliği şu şekilde açıklar: “*Gerçeklik, yazarın görevi toplumun belli bir dönemdeki gelişim doğrultusunu belirleyen tarihi güçleri, yani toplumun içyapısını ve dinamiğini kavramaktır. Yazar o döneme ve olaya somutluk kazandırır. Eserdeki kişilerin, olayların ve durumların tipik olması gerekir ki sosyal gerçekliği yansıtabilsinler. Tipik, ya da temsil edici karakter hem tarihi güçleri kendi kişiliğinde somutlaştırır, hem de kendine özgü nitelikleri ile yaşayan canlı bir birey olur*” (Moran, 2014: 55).

Stendhal, Balzac ve Tolstoy gibi yazarlar gerçekliği eserlerinde uygularken yansıtma yöntemini ve dönemlerinin sosyal gerçekliğini eserlerinde ortaya koyarlar. Bunu uygularken tarafsız olmalarına rağmen yaşadıkları toplumdaki bozuklukları eserlerinde yansıtır. Tipik olanı ortaya koyan bu yazarlar, kendi ideolojilerini öteleyen gerçekçilerdir. Sahip oldukları görüşlere rağmen tarihi değişimi algılayarak, yüzeyde kalmak yerine tarihin özüne inmeyi başarırlar (Moran, 2014: 56).

Toplumcu gerçekçilere göre de sanat bazen bilim gibi bilgi sağlamaktadır. Sanat, bilimin soyut olarak yansıttığı bilgiyi somutlayarak karşımıza çıkarmaktadır. Bunu, bilimin izlediği yöntemlerden farklı bir yöntem izleyerek elde etmektedir (Moran, 2014: 57). Sanat eseri, gerçeklikteki bütün detayları almaz, esas özelliklerini almaktadır. Gerçek, hayatta dağınık şekildeyken sanat eserinde arınmış şekilde ortadadırlar.

Lukacs'ın, “*sanat önemli olanı tutmak önemsiz olanı çıkarmaktır*” (Moran,2014: 58) sözüyle eser genel, somut ve tek olanı yansıtmış olmaktadır. Lukacs, bir seçme işleminin yapıldığını belirtmektedir.

Lukacs, toplumcu gerçekçiliği diğer yöntemlerden üstün bulmakla beraber perspektifin yanlış uygulanması ve tipik olanın yansıtılmaması açısından eksiklikleri olduğunu belirtmektedir. Sovyetlerde sosyalizm kurulur kurulmaz değişikliğin hemen olamadığını ve bu nedenle o dönem için övünülecek bir eser

olmadığını ve birbirinin tekrarı niteliğinde eserler oluşturulduğunu söylemektedir. Lukacs, Sovyetlerde uygulanan ve geliştirilen toplumcu gerçekçiliğe katılmamaktadır. Katılmadığı noktaların başında da uygulanan ‘olumlu kahraman’ öğretisi gelmektedir (Moran, 2014: 60).

Olumlu kahramanlar ile amaç okuyucuda imrenme, saygı uyandırma ve taklit etme isteği oluşturma, yaşadığı günkü durumu ile gelecek arasında bağ kurarak sosyalizmin başarılabilceğini göstermektir. Olumlu kahraman öğretisinin temeli 19. yüzyıla kadar inmektedir. O çağda Rus edebiyatında bir tip vardır. Bu kahramanların tutumuna Oblomovizm denir. Moran, bu kahramanları şu şekilde açıklar:

Zekâsı parlak, duyarlılığı ince, âmâ karamsar, bir işe yaramaz, topluma karşı olumsuz adam. Bazen iyi niyetli ve ümitli olsa da eyleme geçemeyen, sonunda da hep yenilgiye uğrayan adam. Bu tipe “gereksiz adam” deniliyordu. İlk defa Puşkin, kahramanı Eugene Onegin için bu deyimini kullanmıştı. Lermontov’un Zamanımızın Bir Kahramanı’ndaki (1840) Peçorin, Turgenyev’in Rudin’i, Gançarov’un Oblomov’u (Moran, 2011: 60) örnek olarak verir.

Romanlarda, olumlu kahraman tipiyle acı çekmiş halk hem eğitilecek, hem de içinde buldukları durumdan kurtuluş yollarını öğrenecek, aynı zamanda da gelecekle ilgili özlenen sahnelere de yer verilerek, başarabilecekleri duygusu aşılacaktır. Bu bilenen romantizm değil de devrimci romantizmdir. Jdanov, bu konuyla ilgili şunları söyler: “Edebiyatımız romantizme sırt çevirmemelidir, ama bu yeni tarz bir romantizm olmalıdır, devrimci romantizm, Sovyet edebiyatı bizim kendi kahramanlarımızı nasıl çizeceğini bilmeli, yarınuna bakabilmelidir” (Moran, 2011: 62).

Ali İhsan Kolcu, toplumcu gerçekçilerin arzuladığı iki husus olduğunu söyler. Birinci husus, devrimi engelleyecek her türlü gerici güçle mücadeledir. İkinci husus, devrimci romantizmi geliştirmek ve olumlu kahraman yaratmak olduğunu belirtmektedir (Kolcu, 2011: 64).

Ahmet Oktay *Toplumcu Gerçekçiliğin Kaynakları* adlı kitabında Rus ve Sovyet romanlarında işçi sınıfının ve proleterleşme olgusundan çok halkın ve köylülerin sorunlarının yansıtıldığını belirtmektedir. Lümpenlerin arasına da giren kent romancısı olarak kabul edilmesi gerektiğini düşündüğü Dostoyevski’nin bile

romanlarında proletaryanın yansıtılmadığını söylemektedir (Oktay,1986: 46-47). Devrim romancısı Şolohov'un eserlerinde de işçi kesimin sorunlarının değil, kırsal kesimin sorunlarının yansıtıldığını belirtmektedir. Şolohov'un (Mihail Aleksandroviç Şolohov) *Uyandırılmış Toprak* ve *Don Kıyısında Hasat* gibi önemli eserlerini örnek göstererek kırsal kesimin sorunlarını yansıttığını ortaya koymaktadır (Oktay, 1986: 47-48).

Ali İhsan Kolcu devrimci romantik tipi şu şekilde tanımlar:

Rejimin prensiplerini özümsemiş, onları hayata geçirmek için neredeyse programlanmış idealist bir tiptir. Kendi çıkarını, nefsinin, makam ve mevkiini asla düşünmez. Görev için bulunduğu fabrika, kolhoz, tarla, dağ başı her neresi olursa olsun rejimin öngördüğü prensipleri kayıtsız şartsız yerine getirmekle gönüllü ve yükümlü kahramanlardır. Onların gönüllerinde parti ve rejim aşkı vardır. Daha sonra Cengiz Aytmatov'un eserlerinde bu devrimci romantik tiplerin canavarlaşmış türleri olan Mankurtları, X fertleri, homo sovieticusları göreceğiz (Kolcu, 2011: 65).

Ali İhsan Kolcu'nun devrimci romantik ve olumlu kahraman tipine uygun kolay ulaşabilirliği temel alarak örnek gösterdiği eserler şunlardır. Cengiz Aytmatov'un *Elvada Gülsarı* romanının kahramanı Tanabay, İlk Öğretmen öyküsünün kahramanı Duyuşen ve *Beyaz Yağmur* öyküsünün kahramanları Saadet ve Kasımcan (Kolcu, 2011: 65).

Lukacs, olumlu kahramanlar öğretisine katılmadığı gibi devrimci romantizmde gerçekçiliğin doğru olarak yansıtılmasına engel olan bir perspektiften doğduğunu, tipik olandan yoksun şekilci bir edebiyata neden olduğunu düşünür. O nedenle devrimci romantizme de karşıdır. Lukacs'a göre devrimci romantizmin tanımı şu şekildedir; “*devrimci romantizm toplumcu gerçekçiliğin fena uygulamasından doğan, gerçekliğin zenginliğini, güzelliğini verebilmekten yoksun doğalcı edebiyatın yavanlığından kurtulmak için başvurulan bir çaredir*” (Moran, 2011: 62).

Gerçekçiliğin Marksist estetikte vazgeçilmez olmasının nedeni, Marksizm'in yaptığı eleştirici tutumu, edebiyat alanında gerçekçi romanın toplumu eleştirerek yapmasıdır (Moran, 2014: 63).

Toplumcu gerçekçilerin gerçekçi yöntem üzerinde ısrarcı olmalarının nedeni biçim sorunudur. Gerçekçi yöntemin kullandığı yöntem dışındakilerin eserlerin anlaşılabilirliğini azaltacağını ve bu nedenle geleneksel gerçekçi yöntemin doğru olduğunu savunmaktadırlar (Moran,2014: 63-64).

Toplumsal gerçekçilikte öz ana unsurdur. Biçim, özü etkileyen değil, özden etkilenen unsurdur. İsmail Tunalı, öz ve biçim sorununu Marksizm'i temel alarak şöyle yorumlar:

.... Sanatın alt yapısı (thesis). Bir de bütün bu değişmelere karşı direnen genel bir biçim ve üslup var (antithesis). Bu çelişki ise, ancak, öze uygun bir biçim yaratmakla kurtulur sanat (synthesis). Bütün sanat tarihinin gidişi de, Marksist anlayışa göre, diyalektik bir gidiş olacaktır (Tunalı, 2003: 166).

1960'lardan sonra edebiyatı yansıma olarak değil, üretim olarak değerlendiren bir gelişme yaşanır. Özellikle Louis Althusser, Marksizm'e ideolojik açıdan yeni bir yorum getirmeye çalışır. Althusser'e göre, toplumsal gerçekçilik ekonomik değişikliklerle kıyaslanamaz. Ona göre toplumsal gerçekçilik üç ayrı kaynaktan oluşur: Ekonomi, politika ve ideoloji. Althusser, bunların her birinin kendine göre bir yetki alanı olduğunu düşünmekle birlikte, en önemlisinin ideoloji olduğunu söyler. İdeoloji, diğerleri üzerinde de etkili bir üst yapı kurumudur. İdeoloji, politikayı da ekonomiyi de yönlendirendir. Althusser' in edebiyat ile ideoloji arasındaki ilişki konusundaki düşünceleri de şu şekildedir:

Gerçek edebiyat ideolojiyi hammadde olarak kullanan, onu kendine özgü yollardan işleyip dönüştürerek yeni bir ürün veren bir pratiktir. Edebiyatı yansıtıcı bir ayna olarak görmek yanlıştır; edebiyat bir üretilimdir ve ürettiği şey de, "dönüştürülmüş", görünürlük kazanmış ve dolayısıyla kendini ele vermiş bir ideolojidir (Moran; 2011: 66).

Louis Althusser, edebiyat, ideolojinin çalışmasını açıklayarak bilgilendirme yaptığı için değerlidir diyor. Edebiyatın aynı zamanda bilime ait olanla ideolojiye ait olanı ayırdığını söylemektedir (Moran, 2011: 66).

Louis Althusser'e göre edebiyata özgü bilgi, kavramsal bilgi değil "görünür kılmak" diyebileceğimiz estetik bir etkinin sonucudur. Edebiyat, bilim ile ideoloji

arasında yer alır. Ne ideoloji gibi yanılısama ne de gerçek bilgidir. İdeolojiyi kavratmak için okuru bilimsel bir anlayışa doğru yönelten bir ara aşamadır.

Marksistlere göre, edebiyat; yazarı, yayımcısı, satıcısı, alıcı ile bir üretilimdir. Sanat eseri; sanatçının boşlukta yarattığı değildir. Althusser'cilerce göre üretim kavramı iki düzeydedir. Birincisi, sanatçının ideolojiyi dönüştürmek suretiyle yaptığı üretim üst yapı. İkincisi kendi üretim tarzı ve ilişkileri ile üretim alt yapı.

Marx ve Engels gerçekçi yazarın eserlerinde döneminde meydana gelen çelişkileri aktarabileceğini, bu aktarmanın taraf oluştan kaynaklandığını, taraftarlığın propagandadan farklı olduğunu söylemektedir (Moran, 2014: 71).

Engels taraftarlığa karşı olmadığını ama yazarın bunu yazısında iyice saklaması gerektiğini düşünür. Engels edebiyatın açık bir propaganda olarak kullanılmasını istemez.

Toplumcu gerçekçiliğin esasları arasında yer alan "Partinost" ilkesine göre ise yazar Marksizm'i yani partinin politikasını desteklemelidir. Lenin'in bu konudaki düşünceleri şu şekildedir: "*Edebiyat, Parti edebiyatı olmalıdır. Kahrolsun partizan olmayan yazarlar! Kahrolsun edebiyatın üstün adamı! Edebiyat proletaryanın genel davranışının bir parçası olmalıdır*" (Moran, 2011: 72).

Lenin, edebiyata, partiyi tutan destekleyen ve partiden uzak olanlar şeklinde iki farklı pencereden bakıldığını söyler. Bu iki farklı kesiminde yer alan edebiyatın, reforma hizmet etmesi gerektiğini düşünür. Partiyi destekleyenler için edebiyat daha çok bilgiseldir. Toplumcu bilgilendirerek hizmet ederler. Partiden uzak olanlar için edebiyatın işlevi insanları dürtmek, eyleme geçmelerini sağlamaktır.

Toplumcu gerçekçilik de eğitici olurken iki yola başvurur. Birinci yol toplumsal gerçekliği tarihi gelişimi içinde yansıtır. Burada yansıtılan gerçeklik sadece olanı değil, geleceği de içine aldığı için ideal olan çizilmeye çalışılır. İkinci yol ise "Olumlu Kahramanlar" yoluyla öğretmektir. Buraya kadar toplumcu gerçekçiliğin ortaya çıkışı ve gelişimi genel hatlarıyla çizmeye çalışıldı.

Türk edebiyatında toplumcu gerçekçilik denilince ilk akla gelen isim Nâzım Hikmet'tir. Mehmet H. Doğan, *Adam Sanat* dergisinde *Toplumcu Gerçekçilik Nâzım Hikmet ve 1940 Kuşağı* adlı yazısında Nâzım Hikmet²'in düşüncelerini aktarır.

Türk edebiyatında toplumcu gerçekçilik ne zaman çıkmıştır? İlk kimler etkilenmiştir? Edebiyatımızda nasıl bir çizgiden geçmiştir? Şükran Kurdakul'un şiiri toplumcu gerçekçi çizginin neresindedir? Sorularına açıklık getirilebilmek için toplumcu gerçekçiliğin Türk edebiyatı içindeki durumu genel bir çizgiyle sunulacaktır.

Osmanlı Devleti çöküşünü durdurabilmek için farklı alanlarda yeniliklerde bulunmaya çalışmıştır. “*Ancak bu yenileşme hareketleri Osmanlı Devleti'nin Batı karşısındaki durumunu değiştirmeyince, bu defa fikir akımları çerçevesinde bazı tekliflerin ortaya atıldığı görülmüştür*” (Çağın, 2010: 70).

Türkiye'deki toplumcu gerçekçiliğin ideolojik yönünü Marksizm teşkil eder. Osmanlı devletinin çöküş sürecinde karşımıza Marksizm çıkmıyor. Onun yerine devleti ayakta tutacak akım ve fikirler karşımıza çıkıyor. Bu akımlar da reform şeklindedir. Marksizm'in temelinde reformdan çok değişim ve yenilikler yatar. Bu nedenle Marksizm, Osmanlı'nın ümmet esasına dayalı toplum yapısına ve sanayi temeline dayanmayan ekonomik sistemine uygun bulunmaz. Marksizm, sınıf temeline dayanır. Osmanlı'nın toplum yapısı buna uygun değildir. O nedenle Marksizm'e Osmanlı döneminde ilgi yoktur, denilebilir (Arslan, 2014: 22).

Reform hareketleri çerçevesinde batıya eğitim amacıyla gönderilen öğrenciler aracılığıyla pozitivism ve materyalizm ile tanışılır.

² *Her sanatkar ömrünün sonuna kadar arayacaktır. Bu arama sayesinde her konke özel en uygun şekli bulmağa, kendi kendini tekrarlamamağa, şahsiyetini muhafaza etmekle beraber taklit etmemeye çalışacaktır. Gerçeği Marksist- Leninist bir gözle incelemekten gayri hiç bir değişmez, mutlak sanat kaidesi tanımayacaktır. Denenmiş birçok sanat kaidelerinin tecrübelerinden elbette ki faydalanacaktır. Elbette ki kendi halk sanatının, dünya halkları sanatlarının, kendi ve dünya halkları klasiklerinin geleneklerinden faydalanacaktır. Ama sadece faydalanacaktır. Onları bir sıçrama tahtası olarak kullanacaktır, ayaklarına pranga yapmayacaktır* (Doğan, 1991: 57).

Orhan Okay, *Beşir Fuad ilk Türk Pozitivisti ve Natüralisti* adlı eserinde Beşir Fuad için düşüncelerini şu şekilde dile getirmektedir: “*Beşir Fuad Türkiye’de bir felsefi akım olarak pozitivizmden ilk bahseden, onu Türk aydınına hatta genel olarak Türk oyuncusuna ilk defa tanıtan ve bu doktrini ilk defa ısrarla savunan şahıstır*” (Okay, 2008: 31).

Orhan Okay, Beşir Fuad ile Ahmet Mithat’ın yakın dost olduklarını söyler. Bu yakın ilişkinin sonucu olarak Okay, eserinde Beşir Fuad’ın “*Edebiyat Üzerine Fikirlerinde Takipçiler*” başlığı altındaki ilk sırayı Ahmet Mithat’a verir. Orhan Okay, Ahmet Mithat’ın *Dağarcık*³ adlı dergide yayımlanan “*Dünyada İnsanın Zuhuru*” ve “*Duvarın Bir Sada*”⁴ yazıları ile materyalizme ilgisini somutlaştırdığını söyler (Arslantürk, 2014: 23). Ahmet Mithat Efendi’nin *Ben Neyim* adlı makalesinde de materyalizm izleri görülür. Özlem Fedai bu konuyla ilgili şunları söylemektedir: “*Tanzimat Edebiyat’ın birinci döneminde A. Mithat Efendi’nin Ben Neyim adlı makalesinde materyalistleri ve materyalizmi över, Büchner, Darwin gibi filozofları yüceltir*” (Fedai, 2007: 6).

Beşir Fuad’ın eserlerinde Büchner’den bahsettiği de vurgulanır. Abdullah Cevdet *İctihad* dergisindeki materyalist bakış açısıyla dini konularda yazdığı yazılarla dikkat çeker.

Sosyalizmin etkilerini 1910’lu yıllardan itibaren kurulan siyasi partilerle de görebiliriz.

“*1910’da Osmanlı Sosyalist Partisi, 1918 yılında Sosyal Demokrat Fırkası, 1919 yılında Türkiye Sosyalist Fırkası, 1920’de Türkiye Komünist Fırkası, yine 1920’de Türkiye Halk İştirakiyun Fırkası kurulur*” (Kayabaşı, 2012: 246).

Atilla İlhan *Hangi Sol* kitabındaki *Fedailer Mangası* yazısında Türk toplumcu gerçekçiliği için şu sözleri dile getirir: “*Biraz devrim öncesi Rus eleştirici gerçekçiliği, biraz Fransız naturalisme’i, fakat asıl Türk özgürlükçü sanat geleneği etkisinde toplumcudan çok toplumsal bir sanat yönelişi oldu. Ona kişiliğinin asıl yiğit ve acılı çizgilerini veren, bir avuç sanatçısının, gittikçe azgınlaşan bir dikta*

³ <http://www.idildergisi.com/makale/pdf/1381178967.pdf> E.T. 4.05.2019 21.33.

⁴ <http://arlihan.blogspot.com/2008/08/duvarin-bir-sada-ahmet-midhat-efendi.html> E.T. 4.05.2019 21.30.

rejimine, akli durduran bir fütursuzlukla direnmesidir, sanırım. Örgütsüzdür, dayanaksızdır, parasızdır, savunmasızdır, çaresizdir, ama direnir yine...” (İlhan, 1970: 129).

Atilla İlhan, Türk toplumcu gerçekçiliğinin ulusal bir eğilim olduğunu ne Rusya’daki toplumcu gerçekçiliğe ne de başka ülkelerin toplumcu gerçekçiliğine benzemediğini, özünü yoğunlaşan ulusalcılığından aldığını söyleyerek sözlerine şu şekilde devam eder:

Ne zengin, ne ağırlı, ne kalabalık bir varlıktır o: Namık Kemal ve Ziya Paşa iki büyük sestir, dağları kırar; Fikret sisleri doğrayan ışıktan bir kılıçtır; Nazım Hikmet uçsuz bucaksız bir yürek ülkesidir, içinde özgürlük gülleri açar; Nail V’nin H.İ. Dinamo’nun, İlhami Bekir’in uzak ışıldaklarını pırıl pırıl seçersiniz; bu yakınlara geldikçe rüzgâr taşıyıcıları, antolojilerde adları unutulsa da, daha bir bildikleşir, daha bir tanıdıklaşırlar (İlhan, 1970: 45).

20 Eylül 1919 tarihinde *Kurtuluş* Mecmuası yayınlanmaya başlar. Sosyalizmin, ilk açık propagandasını yapan mecmua olarak değerlendirilir. Bu mecmua, Türkiye İşçi ve Çiftçi Sosyalist fırkası tarafından çıkarılır. Bu derginin kapatılmasının ardından *Aydınlık* dergisi çıkartılır. (1921-1925) *Aydınlık* dergisi Türk Marksist kuramcılarının organı olarak kabul edilir. Dergide Nazım Hikmet, Faruk Nafiz Çamlıbel, Dr. Şefik Hüsnü, Sadrettin Celal, Nizamettin Ali gibi isimler yer alır. Bu isimler dergide Türkiye’nin toplumsal yapısını inceleyip değişik bakış açıları getiren yazılar yazarlar.

Nâzım Hikmet’in ilk vezinsiz şiiri Moskova’ya giderken yolda yazdığı *Açların Gözbebekleri’ dir* (1921). 1929 yılında yayımladığı 835 *Satır* içerik ve biçim bakımından Türk şiirine öncü olur.

Memet Fuad’ın *Çağdaş Türk Şiiri Antolojisi* 1920-1970 1 eserinde Nâzım Hikmet ve *Açların Gözbebekleri* şiiriyle ilgili düşünceleri şu şekildedir:

Nazım Hikmet “İzvestiya” gazetesindeki şiiri gördüğünde bir hececi olarak serbest müstezat denemeleri yapmakta değildi. “Çok iyi tanıdığı” Fransız serbest ölçüsü yolunda da herhangi bir çalışması olmamıştı. Moskova’ya giderken geçtikleri açlık bölgelerinde gözlediklerinin etkisiyle yazmaya giriştiği “Açların Gözbebekleri”ni hece ölçüsüne sokamadığını görünce “İzvestiya”daki şiirin biçimsel çağrışımlarından

güç alarak, basamaklı yazmayı denedi. Ortaya yer yer hece kalıplarıyla kurulmuş olsa da, kurallara uymayan serbest bir ölçü çıktı (Fuad, 2000: 15-16).

Mehmed Fuad, Nâzım'ın Rusça öğrenince, İtalyan Marinetti'nin başlattığı Gelecekçilik (Fütürizm) etkisiyle geçmişi yok sayan her şeyi gelecekte gören devrimci Sovyet genç şairlerini okumaya başladığını söylemektedir (Fuad, 2000: 16).

Ahmet Haşım, Yahya Kemal, Hececiler, Fecri Atı ve Yedi Meşalecilerin olduğu bir şiir ortamına Nâzım'ın *835 Satır* kitabı birdenbire yepyeni şiirler getirerek, şiire girmez sayılan konuları şiir kurallarını alt üst ederek şiirleştirir (Fuad, 2000: 16). Böylesi yeni bir şiiri, dönemin ustaları olarak kabul edilen şairlerin bile olumlu karşıladığı söylenir. Dönemin ünlü edebiyat adamı Yakup Kadri'nin Nâzım Hikmet'in *835 Satır* şiiri ile ilgili yorumu şu şekildedir: “*835 Satır Türk şiirindeki, hatta Türk dilindeki inkılâbın ilk satırıdır.... O yalnız Türk şiirinde çığır açmış bir edebiyat İnkılapçısı değil, hiç görmeğe alışık olmadığımız yepyeni bir şair tipidir*” (Fuad, 2000: 16).

Nâzım Hikmet'in aşırı yeni şiiri, Batıdan gelen gelecekçilik akımının etkisiyle geçmişi yok sayarak, gelenekle bağını koparmak istediği görüşünü güçlendirir. Ama aynı yıl yayımladığı *Jokond Si-Ya-U'da* Nâzım Hikmet'in gelecekle bağını koparmak istemediğini ortaya çıkarır.

Şükran Kurdakul, *Cumhuriyet Dönemi I Şiir* adlı eserinde Dr. Şefik Hüsnü'nün “*Halk ve Sanat*” başlıklı yazısında toplumcu gerçekçi akımın bazı ilkelerine koşut görüşler sürdüğünü belirterek şu açıklamayı yapar.

Yaratılıştta güzel olan herkesin beğendiği yalnız bir sanat vardır. Halkın sevebileceği gerçek bir değeri olan ancak bu sanattır. Eserlerini aşırı derecede belirsizleştirerek sanatı kendi gölgesi haline getirenler sonunda susamış halka içinde bir damla su bile bulunmayan boş bir billûr bardak sunmuş oluyorlar. Nazım Hikmet'in bu dergide çıkan “Yeni Sanat”, “Ayağa Kalkın Efendiler”, “Aydınlıkçılar” başlıklı şiirleri ise Ekber Babayev'in deyişiyle “edebiyat bildirisi” gibiydi (Kurdakul, 2002: 55).

1925 yılında *Aydınlık* dergisi kapatılır. Hilmi Ziya Ülken, *Kurtuluş ve Aydınlık* dergilerinin komünizm propagandası ve ihtilale tahrik şeklindeki yayınlarının kapatılmalarında etkili olduğunu söylemektedir. Hilmi Ziya Ülgen'in

yazısı şu şekildedir: “... Burada iki noktayı ayırmak gerekir. Biri Kurtuluş ve Aydınlik dergilerinin kanunca izin verilmiş resmi yayınları, ikincisi komünist propagandası ve ihtilale tahrik şeklindeki gizli yayınlardır. Kanunca suç olan ve toplumsal düzeni yıkmak teşebbüsüne giren ikincisi siyasi takiplere neden olmuştur” (Ülken, 1994: 383).

Ahmet Oktay, Türkiye’de diyalektik ve tarihi maddecilik konusundaki yayınların Mütareke yıllarında görülmeye başladığını söylemektedir. Dergiler çerçevesinde gerçekleştirilen bu yazıların, bilimsel taraflarıyla değil, polemiksel biçemleriyle gerçekleştiğini ifade etmektedir. Bu kuramın henüz felsefi boyutuyla algılanamadığının göstergesi olduğunu belirtmektedir (Oktay, 1986: 243).

1930’lı yıllarda Ahmet Haşim ve Yahya Kemal etkisi hala belli çevrelerde sürer. Hececiler kuşağının etkisi söner. Yedi Meşalecilerin yenilik getirme umutları yok olur. Necip Fazıl, Ahmet Hamdi, Fazıl Hüsnü gibi şiirsel gelişimlerini sürdürenlerin varlığı görülür.

Resimli Ay dergisi 1924 yılında Zekeriya Sertel ve Sabiha Sertel tarafından kurulur. Derginin yazı kadrosunda Nâzım Hikmet’in yer almasıyla toplumcu gerçekçi edebiyatın önemli yayın organlarından biri olur. Derginin dördüncü sayısı Abdülhak Hamit’in resminin üzerine çarpı işareti çekilmiş şekilde “*Putları yıkıyoruz: Abdülhak Hamit No 1*” başlığı ile yayımlanır. Nâzımın *Putları Yıkıyoruz* yazı serisi geleneksel edebiyatımıza karşı tasfiye hareketini başlatır. Nâzım Hikmet bu yazılarında Abdülhak Hamit’i kendi halkının sorunlarından uzak olmakla, Mehmet Emin Yurdakul’u düzgün cümle kurmamakla suçlar. Hamdullah Suphi ise Nâzım Hikmet’i ve *Resimli Ay* dergisindekileri “komünistlikle” suçlar. Böylece eski yeni tartışması siyasi bir boyuta taşınır (Oktay,1994: 358).

Hamdullah Suphi, olayı Bolşeviklik düzeyinde irdelemeye başlayarak şu şekilde devam eder: “*Sovyet Rusya’nın Türk amelesi ve Türk köylüsü için ağlaması beyhude değildir. Bozkırlarda yenecek et ve ot kalmadı, açlar sürüsüne yeni toprak ve sofraya lazım. Karşımızdakiler Bolşevik kapısının mücessel köleleri! Putları kıranlar bunlardır*” (Oktay, 1994: 358).

Nâzım'ın *Resimli Ay* dergisinde 1929 da *Putları Yıkıyoruz*' la başlayan ve ard arda yayınladığı şiir kitaplarıyla 1936'ya kadar süren serbest nazım hareketi, Nâzım Hikmet'in başarısız taklitleriyle dolu bir süreçtir. Mehmet H. Doğan, bu dönemde şöyle bir anlayışın benimsendiğini belirtir: “*Serbest nazım sol görüşlülerin şiir akımıdır. Hece ve aruz ise Milliyetçilerin*” “*Serbest nazımla hece arasında bir seçim yapanlar siyasal bir seçim yapmış gibi görünüyorlardı*” (Doğan, 1991: 65).

1930'larda serbest nazımla şiir yazarlar fazla ses getirir. Kendilerinden önce sırça köşk şiiri yazarların şiirine, şiirin her şeyine karşı çıkarlar. Yeni başlayan dünya savaşının etkileri şiirlerinde yeni yeni yer bulmaya başlar. Halk temasına yönelirler. Halkın günlük sıkıntıları, dertleri, sevinçleri şiirin konusuna girmeye başlar. Küçük adam teması belirgin olarak görülür.

Marksist ideoloji temelinde eser verenler yer yer resmi ideoloji ile ters düşer. Marksist ideolojiyi savunanlardan resmi ideoloji ile uyuşma ve uzlaşma yolunu seçenlerde olur. *Kadro* dergisi, uzlaşma anlayışını belirleyen bir dergidir. Dergide yer alan isimlerden bazıları Yakup Kadri, Vedat Nedim Tör, Süreyya Aydemir, İsmail Hüsrev Tekin... Bu derginin ilk sayısında “*Kadro*” başlıklı yazılarında amaçlarını şu şekilde açıklarlar:

Türkiye bir inkılâp içindedir. Bu inkılâp durmadı... İnkılâbımız derinleşme ve genişleme istikametindedir. Bu inkılâp kendisine prensip ve onu yaşatacaklara şuur olabilecek bütün nazari ve fikri unsurlara maliktir. Ancak nazari ve fikri unsurlar inkılâba ideoloji olabilecek bir fikriyat sistemi içinde tertip ve tedvin edilmiş değildir... Kadro bunun için çıkıyor (Tekeli ve İlkin, 2003: 97).

1937 yılında *Her Ay* dergisinde Nâzım Hikmet, kendi şiir anlayışı ile ilgili olarak, şiirlerindeki gerçeği; geçmiş ve gelecekle bütünleştirmiş bir hareket halinde veren gerçekçilik olarak gördüğünü söyler. Şiirlerinin, gerçeği tek taraflı yansıttığını ve bu nedenle propaganda edası taşıdıklarını belirtir. Bunun bilincine vardığını, şiirini bunlardan uzak tutmaya çalışacağını söyler (Fuad, 2000: 17- 18).

1940'larda eski kuşağı eleştirenlerin yazılarını şiirlerini yayımladıkları dergiler şunlardır: *Servet-i Fünun Uyanış, Varlık, Yeni Adım, Ses ve Yeni Ses, Hamle, Yeni Edebiyat ve Küllük, Yürüyüş, Gün, Harman, Pınar, Ant, Söz, Yarattış, Yağmur ve Toprak, Yurt ve Dünya.*

Ahmet Oktay, 1940 yılında çıkarılan *Yeni Edebiyat* dergisinin toplumcu gerçekçi aydın ve yazarlarca çıkarılan ilk dergi olduğunu belirtir. Dergide yazan yazarların, toplumsuluğu bilinçli şekilde açıklayarak anlatma sorumluluğunu taşıdıklarını aktarır (Oktay, 2000: 388).

Şükran Kurdakul, *Yürüyüş* dergisinin 230. sayısında 1938-1946 yılları arasında *Ses, Servet-i Fünun- Uyanış, İnsan, Sanat ve Edebiyat* vb. dergilerde yazan kişiler için şu açıklamayı yapmaktadır: “40 kuşağının temel özelliklerini (*anti-emperyalist, insancıl, anti-faşist olma özelliklerini*) benimsemişlerdir. Ama tümü sosyalist gerçekçi akıma bağlı değildirler (Kurdakul, 1979: 15).

1929’larda Nâzım’ın *Putları Yıkıyoruz* kampanyasına benzer bir hareketi 1940’larda *İstiklal* Gazetesinde Gavsî Halid Ozansoy ‘*Tasfiye Lazım*’ yazısıyla yapmaktadır. 1940’lardaki bu yazının gençler arasında bir ayrışmaya neden olduğu söylenmektedir. Memet Fuat bu yazının eski yeni kuşak çatışmasına neden olmadığını, gününe ayak uyduramayan sanatçıların tasfiye edilmek istendiğini söylemektedir (Fuat, 2000: 21).

Suat Derviş’in 8 Şubat 1940 tarihli *Servet-i Fünun Uyanış* dergisindeki ‘*Eski -Yeni Kavgası*’ yazısı gençler arasındaki ayrışmayı vurgulamaktadır. Gençler arasında büyük tezatlar olduğu, ortak bir noktada buluşarak aynı cephede mücadele etmelerinin bile imkânsız olduğu dile getirilmektedir (Fuat, 1985: 19). Bu ‘büyük tezatlar’ın ne olduğu, *Yeni Edebiyat*’ın birinci sayısında Z. B. (Zeki Başımar) imzalı ‘*Yenilik İstiyoruz, Gerilik Değil*’ başlıklı yazısında açıklık kazanıyor. Yazı aşağıdaki şekildedir:

Yenilik olmasa şair ebediliğe götüren yolu belki hiç bulamazdı. Lakin şiiirden fazla yeniliğe’ ebediliğe aşık olan ‘şair’ hiçbir zaman şiiire ulaşamayacaktır. Genç şairlerimizden çoğu bu hakikati henüz anlamamış görünüyor ve bunun için şiiirde yapmak istedikleri yenilik prensipsiz ve gayesiz bir şekil değiştirmeden ibaret kalıyor, ‘eski ’den nefret, yeniye rastgele bir şeyler katmak yahut ondan bir şeyler kopararak kuşa benzetmek salgın bir moda oldu Şunu işaret etmek lazım ki bu cereyan kuvvetli bir hamle ile daha şimdiden klasiklerimiz sırasına geçmeğe namzet eserler veren bugünkü hakiki yenilik cereyanına karşı bir aksiyon olarak kendini gösteriyor (Doğan, 1991: 66).

Zeki Başımar, yukarıdaki yazısında Orhan Veli ve arkadaşlarını hedef almaktadır. Nâzım Hikmet çoktan belli bir çizgiye geldiği düşünöldüğü için hedef alınan olmamaktadır. Geriye Hasan İzzettin Dinamo, Suat Taşer, Suphi Taşhan, İlhan Berk, Cahit Saffet, Sefer Aytekin gibi solcu dergilerde yazan şairlerin kaldığı görölmektedir. Garip hareketiyle birlikte 1940 toplumcu şairlerinin de ima edildiği düşünölmektedir. Genç şairleri gerçek yenilikçiler ve sahte yenilikçiler diye sınıflandırarak karşıt grup oluşturulduğu görölmektedir (Doğan, 1996: 66).

Mehmet H. Doğan'a göre, 1940 kuşığı tartışmalarının Başımar'ın yazısıyla başladığı görölmektedir. Mehmet H. Doğan, tezatlardan değil tezattan bahsedileceğini belirtmektedir. İki grubun arasında çok fark olmadığını bir grupta Nâzım'ın ideolojik görüşünden ve şiirlerinin biçim yönünden etkilenerek toplumu düzeltme gayreti içinde olanlar bulunmaktadır. Diğer grupta da şiirlerinin biçimi bakımından Nâzıma benzemeyen, şiirin bir grubun müdafaası için değil, bir sınıfın zevkini arayıp bulmak ve sanata hâkim kılmak esastır görüşünde olanlar yer almaktadır. Bir grupta siyasi endişe ağır basarken, diğer tarafta sanat endişesi ağır basmaktadır. Toplumcu olarak nitelenenlerin eserlerinde romantik köy ve köycülük temalarının yanında yoksul halkın konu edinildiği de görölmektedir. Garipçiler de o günkü insanı ele almakta fakat şiirlerinde zevk ve sanat ön planda gelmektedir. İki grup arasındaki tezatlığın nedeninin bunlar olduğunu söylemektedir (Doğan, 1996: 68).

1940'lı yıllarda "Toplumcu Gerçekçilik" adı geçmemektedir. O yıllarda dayanılan kaynağın Upton Sincaler'in *Altın Zincir* adlı kitabı olduğu belirtilmektedir (Doğan, 1996: 68). Nâzım Hikmet'te bu kitabı okuduğunu söyler.

1940'lı yılların dergilerinde toplumcu gerçekçilik kavramının doğru olarak anlaşılıp tartışıldığı görölmez. Bu kavramı duyabilmek için 1950'li yıllara kadar beklemek gereklidir. 1950'lerin ortasında Atilla İlhan'ın 'toplumsal realizm' gibi lafları kullandığı görölür.

Mehmet H. Doğan *Adam Sanat* dergisinde sonradan 1940⁵ kuşağı olarak adlandırılacakların şiir sanatını sorunlarını aktarmada kullandıklarını söyler. Bağırın, propaganda tarafı ağır basan şiirlerle, bu şiirleri yazan şairlere getirilen hapis cezaları, sürgün, kitaplarının toplatılması gibi şeyler yaşadıklarını ifade eder (Doğan, 1991: 69).

1940 kuşağı toplumcu şairleri diye adlandırılanların şiiri sürdürmemeleri ya da belli bir düzeyi aşamamalarının altında yetenekleri, sanata bağlılıkları, yeniliğe ve arayışa yatkınlıklarının aranması gerektiği belirtilir. Nâzım Hikmet'in hapse girişiyle beraber boşluğu doldurmak için aday gösterilen şairler olmuştur. Bu isimlere hakkında kısa bilgiler verilecektir

Hasan İzzettin *Dinamo Yeni Edebiyat* dergisinde yayımladığı şiirleriyle derginin kapatılmasına neden olduğu gibi, bir yıl mahkûmiyet cezası alır. Şiirlerinde elle tutulur bir yön olmadığı belirtilmekle birlikte 60'lı yıllardan sonra mitleştirilmeye çalışılmasının tek nedeninin takım tutma çabası olduğu söylenir (Doğan, 1991: 69).

Rıfat Ilgaz *Pınar, Yeni Ses, Yürüyüş* dergilerinde yayımladığı şiirlerini 1943 yılında *Yarenlik* adıyla kitaplaştırır. Umut bağlanılan genç şairlerden biridir. Kitabındaki şiirleriyle serbest nazmın Nâzım kolundan çok Garipçilere yakın görülür. Şiirlerinin içeriği, tipleri ve temaları yönünden Garipçilerden ayrıldığı belirtilir.

Rıfat Ilgaz, 1940 kuşağı şairlerinin bir arada anılmasının nedenini, düşünceleri ve düşüncelerine uygun eserler vermeleri olarak göstermektedir. Edebiyatı yaşamın içine dâhil ederek, toplumsal sorunları işlemek 40 kuşağının

⁵ Şiire sanat sorunlarına bu tür yaklaşımın sonucu elbette, düzeyi düşük, bağırın, propagandacı yani ağır basan şiirlerle, bu şiirleri yazan şairlere getirdiği hapis, sürgün kitap toplatılması, polis takibi gibi güç yaşama ve çalışma koşulları oluyordu. İlerde, 1940 Toplumcu Şairler kuşağının şiirini bu güç yaşama ve çalışma koşullarının tüklediği, önlediği söylenecektir. Hatta Mehmed Kemal bir başka suçlu daha bulacak, 'Garip akımının ikinci savaş yıllarında ön alırken, 40 kuşağı diye adlandırdıklarımızı gölgede bıraktığını yazacaktır. Bir şairin başka şairlerin şiirlerini nasıl gölgede bırakacağı sorusunun tek yanıtı vardır: şiirleriyle. Ayak oyunları, baskılarla hiçbir gerçek şairin yokluğa, unutulmuş sürüldüğü görülmemiştir dünyada. Belki bir süre... Ama zaman, o şaşmaz yargıç, sonunda apaydın çıkarır o şiirleri orta yere. Çünkü aslolan, geçici (fani) kişi-yani şair- değil, kalıcı olan şiirdir. Bunun örnekleri de gerek bizde gerek dünyada çoktur. Sürgünler Neruda'yı nasıl susturamamışsa, uzun hapislik yılları ve zorunlu sürgün de Nazım Hikmet'i öyle susturamamış, şiirini geliştirmesini önleyememiştir (Doğan, 1991: 69).

kaygısıdır. Bu kaygının ve toplumsal sorunları işlemelerinin nedeninin ise ancak o günlerin yaşam koşullarının ve edebiyat ortamının bilinmesi ile kavranabileceğini söylemektedir (İlgaz, 1994: 18).

A. Kadir'in ilk şiirlerinden son şiirlerine kadar Nâzım Hikmet etkisinde kaldığı söylenmektedir. A. Kadir'in şiiri için günlük konuşma dilinden gelen seslerle, türkülerden, yinelemelerden oluştuğu, duygusal ve anlaşılmasının kolay olduğu, hayatını ve yakın çevresinin öykülerini anlattığı söylenmektedir (Doğan, 1991: 70).

Cahit Irgat, 1940'larda kendi sesini bulur ve ölünceye kadar (1971) aynı sesi sürdürür. Şiirleri kendine özgün kısacık dizelerden oluşur. Şair, olarak görevinin insanın bütün hallerini yansıtmak olduğunu düşünür. Dönemindeki iki grubun özelliklerini de şiirine taşıdığı söylenir (Doğan, 1991: 70).

Niyazi Akıncıoğlu, Orhan Veli ve Nâzım Hikmet etkisinden kurtulduktan sonra kendi sesini bulmaya başlar. Şiirlerinde serbest nazmı Halk şiirinden, Divan şiirinden yararlanarak geliştirmeye çalıştığı görülür.

Suat Taşer ilk şiirlerini 1938 yılında *Servet-i Fünun* dergisinde yayımlar. 1940'ta ismi *Küllük*, *Yeni Edebiyat*, *Yürüyüş*, *Pınar*, *Adımlar*, *Yığın* gibi dergilerde görünmeye başlar. Serbest nazımla yazılmış yüksek sesle okunacak şiirler yazar. Şiirlerinde barış, özgürlük küçük adamın yalnızlığı, sevdâ konuları yer alır. Şiirleri Nâzım ile Garipçiler arasında bir yerdedir. 1960'lardan sonra yorgun, umutsuz kendini yenileyen bir şair olarak yer alır (Doğan, 1991: 70).

Ömer Faruk Toprak, şiirlerini yayımladığı günlerde kendinden çok söz ettiren, 1940 toplumcu şairler içinde en hızlı yayılan şair olarak kabul edilmektedir. Hikmet Altınkaynak, onun için toplumcu gerçekçi Türk şiirinin ilk ustalarından biridir demektedir. Şiirlerinde gerçeği algılayışı, yansıması ve duyarlılığı ile kendine özgü bir kimlik oluşturduğunu, ama ilerleyen zamanlarda şiirini gereği gibi işleyemediği için verimli olmadığı söylenmektedir (Altınkaynak, 1977: 216).

Ömer Faruk'un 1940 Kuşağı ile ilgili görüşü şu şekildedir. "*Doğuşu, içeriği, gelişim süreci, amaç ve görevleri bakımından tümüyle sosyal olan sanat! İleri demokrasiye doğru yol alan dünya halklarının sanatı da, elbette realist olacak! İkinci Dünya Savaşı'nda aynı zamanda realist sanatla emperyalist sanat da çarpıştı.*

Bu, sonuna yaklaşmış olmakla birlikte, henüz bitmemiştir. Utku realist sanattır. Bunun belirtilerini yer yer her memlekette görüyoruz.” (Sülker, 1983: 44).

Enver Gökçe, 1940 kuşağının az yazıp, az yayımlayan kendine özgü ozanı olarak kabul edilir. Şiirleri yalın, halk dili ve türküsel söyleyişlere dayanır. Geleneksel söyleyişlerden yararlanarak, güncel olanı işlerken evrensele ulaşmayı amaçlar.

Enver Gökçe kuşağı ile ilgili düşüncelerini şu şekilde dile getirmektedir: Garipçilerin edebiyat ortamında etkin olduğu ve kendilerini yok saydığı bir dönemde toplumcu gerçekçiliği güçlendirmek için *Ant* dergisi çerçevesinde ve öncesinde de *Yeni Dergi* etrafında örgütlendiklerini söylemektedir. Kendilerinin varlığının önemsiz, küçük ama doğru olduğunu belirtmektedir. Kendilerinin arada olduğunu ve tavırlarının sade olduğunu aktarmaktadır (Seçkin- Turan, 1991: 87-88).

1940 kuşağı şairlerinden bir olarak kabul edilen Mehmed Kemal için söylenenler şu şekildedir: *“her dönemde, geçerli şiirin moda şiirin izleyicisi bir şair olmuş; her türlü etkiye açık, delikleri geniş kalbur gibi bir şiir dokumuştur”* (Doğan, 1991: 72).

Arif Damar, şiirlerini *Yeni İnsanlık, İnsan, Gün, Ant* gibi dergilerde 1940-45 yıllarında yayımlar. Garip akımı ve Nâzım çizgisi karışımından oluşan vatansever, barışçıl coşku dolu şiirler yazar. Kendine ait oluşturduğu o tok sesiyle umutsuzluklardan da bahsetse de umudu yitirmek istemeyen bir şairdir. Arif Damar için değişen, değişmekten korkmayan ve değişimi yaşarken bile kendisi olmayı başarabilen ve hep kendi kalan şairdir denilmektedir (Doğan, 1991: 72-73).

Atilla İlhan, çok genç yaşlarda şiir hayatına atılır. Adını CHP'nin şiir yarışmasında ikincilik ödülünü kazanmasını sağlayan *Cebbaroğlu Mehmed* adlı şiiriyle duyurur. İlk yıllarında Nâzımın etkisi görülür. Daha sonra halk şiirinden ve divan şiirinden yararlanarak bir sentez oluşturduğu görülür. Kendine özgü şiirini oluşturur. Kendisinden sonra gelen şairleri ve özellikle İzmirli genç şairleri etkilediği belirtilir.

Yeni Türk Edebiyatı El Kitabı adlı eserde Tarık Özcan, Atilla İlhan ile ilgili şu düşüncelere yer vermektedir: *“Toplumcu gerçekçi hareketin içinde kalmasına*

rağmen Nazım Hikmetin sesinin dışına çıkmasını başarabilmiş ender şairlerden birisidir. Toplumunu yadsımadığı gibi tarihi de yadsımaz. Türk kültür hayatının değişme ve gelişme evrelerini inceleyerek yeniden biçimlendirmeye çalışır” (Özcan, 2015: 273).

Atilla İlhan, *Hürriyet* gazetesinde “*Kırk Kuşağı Demokrasiyi Başlattı*” yazısında 1940 kuşağı yerine Fedailer Mangası adını verdiği bir şair kuşağı demektir. Bu şairlerin geleceklerini düşünmeden ‘insan hakları ve demokrasi’ savaşını başlattıklarını söyler. Bu girişimleri yüzünden dönemin iktidarınca yayınladıkları kitapları toplatılır. Haklarında dava açılmaktadır. Hapis ve sürgün cezaları alırlar. 1940 Kuşağı şairleri hürriyet ve demokrasi mücadelesinde kendilerinde var olan ışığı halka yayarlar. Bu nedenle onlara bir şeyler borçlu olduğumuzu söyler (İlgaz, 1994: 20. den alıntı İlhan, ? : s.?).

Az yazan az yayımlayan şairlerden olan Ahmed Arif 1944-45 yıllarında *İnkılapçı Gençlik*, *Meydan*, *Seçilmiş Hikâyeler*, *Yeryüzü*, *Berber*, *Yeni Ufuklar* dergilerindeki şiirleriyle tanınır. Şiirlerinde Doğu Anadolu insanın yaşam koşulları ve insanının hayatı yerel bir anlatımla dile getirilir. Şiirlerinde çarpıcı imgeler, sertlik ve kendine özgü bir lirizm bulunur. 1960 sonrasında da söylevci ve slogancı şiiri beslediği söylenir (Doğan, 1991: 73).

Mehmet H. Doğan, Şükran Kurdakul’un şiirini, Garip şiirinden uzak, daha çok Nâzım etkisinde, uzun dizelerden oluşan, dile fazla özenilmeyen kişisel acıları, özlemleri toplumsal düzeye çıkaran bir şiir olarak görmektedir (Doğan, 1991: 73).

Memet Fuat, İlhami Bekir Tez hakkında şu bilgileri verir: 1929’da *24 Saat*, 1930’da *A-Birinci Forma*, *Herhangi Bir Şiir Kitabıdır* adlı eserlerini yayınlar. Serbest nazım akımında Nâzım Hikmet’in en yakın yol arkadaşıdır. Onunla aynı dünya görüşünü ve benzer şiirleştirme yöntemlerini paylaşır. İlkokul öğretmeni olan İlhami Bekir Tez, mesleki hayatı nedeniyle Nâzım Hikmet çizgisinden uzak durmak zorunda kalır. Bir ara Halkevi çevrelerinde görünür. Daha sonrasında iki çevreden de uzak durarak kendi dünyasına kapanır. Fırsat buldukça kitapçıklarını yayınlar. Şiirlerinde az da olsa ölçüyü ve uyağı kullanır. Şiirlerinde serbest nazım şiirleştirme yöntemlerinden vazgeçmediği görülür (Fuad, 2000: 18).

1940 toplumcu gerçekçi şairler içinde adı geçmeyince üzülen İlhami Bekir Tez'in 1940 kuşağı ile ilgili düşünceleri şu şekildedir:

Türk şiirine şöyle bir bakarsak en köklü akımın, kendinden sonraki kuşaklara en çok etkileyen akımın 1940 kuşağı olduğunu görürüz. Bu ortada... Benle Nâzım 1940'tan evvel başladık şiire, 1940'larda şiire başlayan öteki toplumcu şairleri bakınca, şiirimize kattıkları da ortada... Bundan önce de unutturulmaya, yok saydırmaya çalışıldık (Ercan, 1990: 11).

Kemal Özer, 1940 kuşağı ile ilgili düşüncelerini şu şekilde dile getirmektedir. Bu kuşağın şairleri adlarını 1940'lı yıllarda duyurmaya başlamışlardır. Ustaları Nâzım Hikmet'tir. Nâzım Hikmet gibi tutuklanmışlardır. Sürgün edilmişlerdir. İşsiz, eşsiz ve aç bırakılmışlardır. Eserlerini yayınlama imkânı ortadan kaldırılmaya çalışılmıştır. Kendilerine kötü davranılmıştır. Eserleri yok sayılarak okul kitaplarına da alınmamıştır (Özer, 1992: 88).

Kemal Sülker *Mektuplar ve Kitaplar* adlı yazısında 1940 kuşağı şairleri ile ilgili şöyle söylemektedir: 1940'lı yıllar Avrupa ve Türkiye için savaş yıllarıdır. Ülke savaşa girmemiş olsa da halk yokluk, sıkıntı, yıkım ve değişimlerin etkisini hissetmiştir. Savaş nedeniyle silahaltına alınanlar ve yaşanan sorunlar sanatçıları ve şairleri etkilemiştir ve eserlerinde bu sorunlar yer almıştır (Sülker, 1986: 47).

Konur Ertop toplumcu ozanların şiire bakışı hakkındaki düşüncelerini 1991 yılında *Milliyet Sanat* dergisindeki "*Toplumcu ozanların umutla baktığı, övdüğü ve kıyasıya eleştirdiği insan...*" yazısında şu şekilde dile getirmektedir. İkinci Dünya savaşı sırasında Garipçiler, sokaktaki adamın hayatını, barış, aşk ve avarelik konularını ele alırken, toplumcuların toplumsal sorunları konu olarak seçtiğini söylemektedir. Toplumcular, toplumsal sorunların içinde kendi ülkeleriyle birlikte dünya üzerindeki sorunları da ele almaktadırlar. Barış, özgürlük, kardeşliği şiirlerine konu edilen şairlere örnek olarak. Hasan İzzettin Dinamo (1909-1989), Cahit Irgat (1915- 1971), Atilla İlhan (1925- 2005), Şükran Kurdakul (1927- 2004), Ömer Faruk Toprak (1920- 1979), Arif Damar'ı (1925- 2010) vermektedir (Ertop, 1991: 36-37).

Bu genel girişten sonra Şükran Kurdakul'un Türk şiir tarihindeki yerini ve onun sanatının biçim ve içerik özelliklerini ayrıntılı olarak incelemeye çalışacağız.

1. BÖLÜM: ŞÜKRAN KURDAKUL'UN HAYATI, EDEBİ KİŞİLİĞİ VE ESERLERİ

1.1. ŞÜKRAN KURDAKUL'UN HAYATI

1.1.1. Doğumu, Aile Çevresi ve Çocukluğu

Şükran Kurdakul, 23 Mart 1927'de Antalya'da dünyaya gelir. Babası, Antalya'da askerlik şubesi başkanıdır. Şükran Kurdakul'un doğumundan bir yıl dört ay sonra babası vefat eder. Aile 1928 yılında Antalya'dan İstanbul'a taşınır. Şükran Kurdakul'un nüfus kaydında İstanbul'da çıkartılır. Bu nedenle Şükran Kurdakul'un doğum yeri olarak kaynaklarda İstanbul geçer. Doğumuyla ilgili şu dörtlüğü dile getirir.

“Kalmış kimlik cüzdanımda bir resim

Yetimliği gözlerime yansıyan.

Duygusuz ve acemi yazılarda

Yaşamı karşılayan benim” (Yağcı, 1994: 13).

Şükran Kurdakul'un Babasının Kökeniyle İlgili

Şükran Kurdakul'un büyük babası Çankırılı Rıfat Efendi'dir. 1860 yılında büyük baba Rıfat Efendi, amcası Raif Ağa tarafından İstanbul'a getirilir. Raif Ağa, yeğeni Rıfat Efendi'yi kendisi gibi Sedef sanatçısı olarak yetiştirir.

Rıfat Efendi, evkaf nezaretinin baş Sedefçisi ve öğreticisidir. Yaptığı eserler şu an İstanbul'daki Askeri Müzede bulunmaktadır. Rıfat Efendi, Silivri Nazife Hanım ile evlenir. 1877'de oğlu Salih (Mehmet) Şükran Kurdakul'un babası doğar. Tam kesin olmamakla birlikte 1892'de kızları (Şükran Kurdakul'un halası) Münevver doğar. Üçüncü çocuk Raif'in doğum yılı belli değildir. (Şükran Kurdakul'un amcası)

Münevver Hanım, (Şükran Kurdakul'un halası) İstanbul'daki büyük zelzele sırasında, Mithat Paşa'nın kurduğu Kız Sanayii- i Nefise'sinde yatılı okurken, zelzele sonrası korkudan 40 gün içinde vefat eder. Üçüncü çocuk Raif, (Şükran Kurdakul'un amcası) babası gibi Sedefçi yetişir. Raif Efendi'nin rakipleri, onu, Yeni Camii'nin merdivenlerinde bir deliye öldürtürler. Rıfat Efendi, (Mehmet) Salih'i de Sedefçi

yetiştirmek ister. Sedefçi değil de asker olmak isteyen Salih'i annesi gizlice Koca Mustafa Paşa Askeri Rüştiyesine yazdırır. Rıfat Efendi, bu duruma artık itiraz etmez. Şükran Kurdakul'un babası böylece asker olur.

Şükran Kurdakul'un Annesinin Kökeniyle İlgili

Tahir Efendi, 1860'larda, Eyüp ve Üsküdar'daki Arnavut kaldırımlarını yapmak üzere taşeron olarak Arnavutluk'tan gelir. Yanında annesi ve babası ölmüş olan yeğeni Ethem'i de getirir. (Şükran Kurdakul'un annesinin babası)

Sultan Abdülaziz tarafından Tahir Efendiye Paşa ünvanı verilir. Tahir Paşa, yeğeni Ethem Efendiyi ziraatçı olarak yetiştirir. Sonradan Hazine-i Hassa'ya ait (Osmanlı hanedanı padişahlarının özel mülkü) Trakya'daki çiftliklerin idaresine baş kâhya olarak tayin edilir. Ethem Kâhya, Topkapı'da bahçeli üç katlı evin sahibi olur. Burada büyük oğlu Celal (cemal), ortanca kızı Mukadder (Şükran Kurdakul'un annesi) ve Muhterem doğar. Ethem Kâhya'nın eşi Muammer Hanım Amasya kökenlidir. Muammer Hanım 15-16 yaşındayken teyzesi Şevket Hanımın çiftliğine götürülür. Orada Ethem Kâhya ile evlendirilir. II. Meşrutiyetten sonra Ethem Kâhya, hükümetin arazi ihtilaflarında bilirkişi olarak çalışır. Ve ayda beş altın maaşa bağlanır.

Kurdakul, anne ve babasının evliliği ile ilgili şunları söylemektedir. Annesinin babası ile evlenmesi için görücü gelen kişinin Mim⁶ Mim⁷ başkanı Topkapılı Sarı Mehmet Bey olduğunu söyler. “*Mukadder hanımcığım babamla seferberlikte nikâhlanmış. Galiçya savaşlarından sonra evlenmiştir*” (Kurdakul, 2003: 48).

Şükran Kurdakul'un Soyadı ile ilgili

Kurdakul'un soyadı konusunda Hasan İzzettin Dinamo şu açıklamayı yapar: “*Ulusal Kurtuluş Savaşı'nın saflarında çarpışmış bir binbaşının oğlu olan Şükran Kurdakul 'babasının yurda kul olarak Mustafa Kemal'in yanı başında çarpışarak kurtardığı yurt üzerinde kurtların toplandığını' kendisinin de bu kurtların ağzında*

⁶ Tarihin peşinde Uluslararası Tarih ve Sosyal Araştırmalar Dergisi Yıl 2013. Sayı 10. sayfa 26-92.

⁷ Mim Mim. Erol Ülker, Solcularla Mim mimcilerin ilişkisi Üzerine Yeni Bilgiler. Toplumsal Tarih 249 Eylül 2014.

bir lokma olarak eriyip gideceğini görerek soyadını Kurdakul yaptı” (Yağcı, 1994: 97).

Şahap Balcıoğlu, 1984 yılında Kurdakul ile yaptığı röportajda Kurdakul’un soyadı ile ilgili şu düşünceyi dile getirmektedir: *“Kurdakul’a göre, aileden miras gibi kalan soyadından başka kusuru yokmuş” (Balcıoğlu, 1984: 2).*

Şükran Kurdakul’un abisi Raif Kurdakul’un gelini Nurdan Hanımla yaptığı röportajda, Şükran Kurdakul’un soyadını tasvip etmediğini, ailesinin kararı gereği kabullendiğini söyledi.

Şükran Kurdakul’un babası, Kıdemli Binbaşı Mehmet Salih Şehreminidir. Harbiye askeri lisesinden 1902 yılında mezun olur. Şükran Kurdakul’un babasının son görev yeri Antalya’dır. Binbaşı Mehmet Salih Antalya askerlik şubesi reisidir. Görevi başındayken Binbaşı Mehmet Salih Şehremini sarıhumma hastalığına yakalanır ve bu nedenle 1928 yılının temmuz ayında vefat eder. Öldüğünde 46 yaşındadır. Antalya’da toprağa verilir. Ömrü savaşlarda geçer. Kurdakul, babasıyla ilgi şu dördlüğü kaleme alır.

“Sultanahmet Mitinginde çoğalarak

İşgal edilmiş bir İstanbul’a karşı

Gözleriyle isyan ediyor gözlerimde

Şehreminili Mehmet Salih Binbaşı” (Yağcı,1994: 13).

Şükran Kurdakul, babasının İttihat ve Terakki Partisi üyesi olduğunu düşünmektedir. Şükran Kurdakul, babasının askeri yönüyle ilgili bildiklerini kendi sözleriyle şöyle ifade etmektedir:

Sanırım... Atatürk’ün sınıf arkadaşlarındanmış. Önce Balkanlardaki kalkışmaya (isyana) katılıyor, bastırma olayına... Uzun zaman Sofya’da yaşıyor. Genel savaş çıkınca Galiçya ve Kafkas cephesine gidiyor. Yenilgiden sonra özel talimatla İstanbul’dan Ordu’ya kaçıyorlar. Sanıyorum 19 Mayıs 1919’dan 5-10 gün sonra. O özel talimat da Mustafa Kemal’den geliyor. Bu konudaki belgeleri Emre Kongar müsteşarken TBMM Kitaplığı’na hediye ettim. Üst üste 5-10 telgraftı. Babama Ordu ve Karadeniz havalisini emir komuta zincirine bağlama görevi verilmiş. Sonra Polatlı cephesine gidiyor. Sakarya Cephesinde çok önemli bir görev veriyorlar. Yunanlıların

kandırma müfrezesinde görevlendiriliyor. Küçük bir birlik sanki büyük bir ordu varmış gibi bir o tarafa bir bu tarafa gitme görevi vermişler (Oğan, 1999: 28).

Otuz bir yaşında üç çocukla dul kalan, yedi ay maaş çıkmadığı için geceleri ayakkabı diken annesinin anlattıklarından öğrendiği babasını da şu şekilde anlatır: Babası, Mehmet Salih, Milli Mücadeleye TBMM kurulmadan çok önce katılmıştır. Mim Mim denilen gizli örgütte çalışmıştır. Sonrasında Ordu'ya gönderilmiştir. Ordu'daki görevi, ulusçu güçleri emir kumanda zincirine bağlayarak Ankara'ya göndermektir. Babasının cephede de savaştığını söyler. Babasının son görevi Garp cephesindeki İnönü ve Sakarya kolorduya bağlı vurucu güç olan müfrezenin komutanlığıdır.

Kurdakul, Tekin Sönmez'e verdiği röportajda babasını bir yaşında kaybettiği için onu tanıma fırsatı bulamadığını, annesinin anlattığı hikâyelerden babasını tanıdığını söyler ve sözlerine şöyle devam eder:

Çünkü babam Kurtuluş Savaşının ilk evrelerinde İstanbul'da, gizli olarak çalışan Mim Mim kulübünün belki üyesiydi. (kayıtlar görmedim). Fakat Mim Mim kulübü başkanının, tanınmış Topkapılı Sarı Mehmet Bey'in çok yakın arkadaşı olduğu bilinen bir şeydir ve Sarı Mehmet Bey tarafından Ordu'ya kaçırılmıştır. Kaçırıldığı yıl sanıyorum 1919 sonları. Orada kongreler tarafından kendisine görevler verildiği anlaşılıyor. Bunları Milli Savunma Bakanlığının kayıtlarından ağabeylerim çıkardılar. Annem o tarihten 1923'e kadar ki babamın Kurtuluş Savaşı içindeki işlerini, yaptıklarını, hemen hemen otuz beş yıl boyunca anlatmıştır (Sönmez, 1978: 80).

Kurdakul, babasını kendisine anlatılanlarla tanımaya çalışır. Kurdakul, bu anlatılardan yola çıkarak çocukluğu ve ilk gençlik yıllarına yön veren somut bir baba kimliği ortaya koyduğunu söyler.

Şükran Kurdakul'un annesinin adı Fatma Mukadderdir. Eşini kaybetmiş, otuz bir yaşında üç çocuklu dul bir kadındır. Şükran Kurdakul, üç çocuklu ailenin son çocuğudur. İki ağabeye sahiptir. Ağabeylerinin isimleri konusunda şunları söylemektedir:

Büyük ağabeyim sonraları babamı anlatırdı. Okuyan bir adammış, mor mürekkeple yazdığı bir günce defteri varmış. Sonra bende gördüm bu defteri, babamın şiirleri vardı. Fecr-i Ati' de adı geçen Raif Necdet'i babam çok severmiş. Bu yüzden çocuklarının birinin adını Raif, ötekini Necdet Koymuş (Oğan, 1999: 28).

Şükran Kurdakul'un *Şairler ve Yazarlar Sözlüğü*'ne göre abisi Necdet Kurdakul 1916 yılında İstanbul'da doğar. 1940 yılında İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesinden mezun olur. Avukattır. Dergi ve gazetelerde yazıları yayımlanır. *İktisadi, Yürüyüş, Kovan, Yeni Asır* ve yönetim kadrosuna katıldığı *Toprak* dergisinde yazar. *Dünya* gazetesinde de haftalık yazıları çıkar. *Sosyalist Kültür Ansiklopedisi*'ne maddeler yazar. *Haşiyeli Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu* (1944) hukukçular için bir başvuru kitabı niteliği taşır. Yakup Kadri Yazman'la birlikte hazırladığı *Kanun Önünde Haklı mıyım? Haksız mıyım?* (1976) adlı incelemeleriyle Osmanlı tarihine eğilir. Bu alanda geniş yankı uyandıran yapıtı *Bütün Yönleriyle Bedreddin* (1977) adını taşır (Kurdakul, 1999: 429). Necdet Kurdakul'un Ümit isminde bir kızı var. Necdet Kurdakul, Şükran Bey ile aynı yıl vefat eder.

Raif Kurdakul, 01.01.1920 tarihinde doğar. Askeriyeden emeklidir. Salih ve Emir adında iki oğlu var. 2009 yılında vefat eder. Şükran Kurdakul, abisi Raif Kurdakul askeriyede görevli olduğu için kendisinin siyasi görüşü nedeniyle zarar görmesini istemediğinden yakın eş ve dostlarına dahi ondan bahsetmez. Bu nedenle çoğu kişi Raif Bey'i Şükran Kurdakul'un abisi olarak tanımaz.

Annesi Fatma Mukadder Hanım, 1976 yılında vefat eder. Mezarı Kartal Devlet mezarlığındadır. Mukadder Hanım, İstanbul'da Topkapı Şehremini Arpaemini sokakta Gazi (Kara) Ahmet Paşa Camii arkasında babasından kalan ahşap evin bir bölümündeki üç odasında çocuklarıyla, hayatının bir bölümünü geçirir. Kurdakul, bu günler için, "*Yaşamımın İstanbul bölümü böyle... O günler bir hüznün yumağı işte...*" (Oğan, 1999: 28) değerlendirmesini yapmaktadır.

Şükran Kurdakul'un annesi Mukadder Hanım ile Toktamış Ateş'in anneannesi Raife Hanım ahretliktir. Mukadder Hanım ile Raife Hanımın eşleri silah arkadaşıdır. Toktamış Ateş, anneannesinin ahretliğine gitmesinin bir âlem olduğunu belirtir. Nedeni de ulaşımındaki zorluklardır. Elektrikler kesilince yolda kaldığı için sıkıntılı olduğunu ifade eder. Toktamış Ateş, bu zorluklara rağmen anneannesiyle Mukadder Teyzeye gitmeye bayıldığını söyler. Mukadder Hanım'ın yemeklerinin inanılmaz lezzetli olduğunu belirtir. Anneannesi ve Mukadder teyzesinin konuştuklarını anlamaya çalıştığını söyler. Çoğunu anlayamadığını ifade eder. Anladığı tek şey Mukadder teyzesinin, küçük oğlu için hep endişe duyduğudur.

Küçük oğlu solcudur çünkü... O dönemde solcu olmak vebalı ya da AIDS'li olmak gibidir. Hatta daha da kötü ve sakıncalı bir şey olduğunu söyler (Yağcı, 1994: 55-57).

Bir gün Şükran ağabeyinin hapse atıldığı haberini duyarlar. Üzülürler. Bir günde annesi, anneannesine Şükran Kurdakul'un hapisten çıkarıldığı müjdesini verir. Hemen Mukadder Teyzesine giderler. Mukadder Teyzesi hem gülüyor, hem ağlıyordur.

Toktamış Ateş'in anneannesi, Mukadder Hanımdan daha yaşlı olduğu için son zamanlarda hep Mukadder teyzesi onlara gelir. Geldiğinde de birkaç gün kalır. Konuşmalarının merkezini kocalar ve oğullar oluşturur. Mukadder Teyzesinin önce Topkapı'da daha sonra Beşiktaş'ta oturduklarını söyler. Toktamış Ateş'in anlattığı bu yaşanmışlığı Kurdakul'un *Cicianneler* (Ö.Y. s. 70-71) şiirinde görülür.

Küçük yaşlarda babasını yitiren Kurdakul hayatının her aşamasında baba sevgisinin yokluğunu hisseder. Ailesi babasının öldüğünü ondan belli bir süre saklar. Kurdakul da hep bir baba arayışı içinde olur. Babam nerede? Babam neden gelmiyor? Sorularına annesi uzun yıllar cevap verme zorunluluğunda kalır. O dönemi Kurdakul şöyle anlatmaktadır:

Kendimi tanımaya başladığım yıllar oyunda, okulda, derste, yemekte, gezmede, uyku boşluğuna düşende kafamın büyük, vazgeçilmez bir sorunun kapsamına girdiğini anımsıyorum.

-Benim babam nerede? Yorgun olmadığı zamanları kollayıp anneme sorardım:

-Anne yahu, doğrusunu söyle bana. Nerde benim babam?

Zavallı anam yutkunur gözlerini kaçırırdı benden.

-Antalya'da...

-N'apıyor Antalya'da? Neye hiç gelmiyor?

Sanırım sekiz yaşlarındayken, annemin, teyzemin, ağabeylerimin yanıtlarındaki gerçeğin özünü "konsol"u karıştırırken elime geçen bir gömütlük resmi anlattı bana (Esen, 2007:194).

Başka bir kaynakta bu konuyla ilgili şunları söylemektedir: "*Annem, ağabeylerim belli bir tarihe kadar babamın öldüğünü benden sakladılar. Sanırım on yaşıma kadar babamın öldüğünü bilmedim. Onun hep görevde olduğunu sanırdım. Bunun kişiliğim üzerinde etkileri olduğunu sanıyorum*" (Oğan, 1999: 28).

Kurdakul babasının fotoğraflarına bakar bakar, yaşı gelince babası ve küçük ağabeyi gibi asker olma planları yapar. O yıllarda küçük ağabeyi Konya Askeri okulda eğitim alır.

Baba sevgisinden yoksun büyümenin kendisinde yarattığı eksikliği şöyle ifade etmektedir:

Babasını erken yaşta kaybettiği için baba sevgisinden yoksun büyümüştür. Baba sevginin eksikliği Kurdakul'da kırılmışlığa, boyun büküklüğüne neden olmuştur. Annesinin anlattıklarının etkisiyle oluşturduğu baba profilini sevmiştir. On beşine varmadan bu kabullenışı onu mistikliğe düşmeden gerçekçi yapmıştır.

Kemal Sülker 1983 *Varlık* dergisindeki yazısında Kurdakul'un yoksulca geçen çocukluk yıllarından belleğinde sıcak tarhana çorbası ve o çorbanın kokusunun kaldığını söylemektedir (Sülker, 1983: 10).

1.1.2. Eğitim Hayatı

İlkokul

Kurdakul, ilkokula giderken, büyük ağabeyi hukuk fakültesinde öğrencidir. Küçük ağabeyi ise askeri okulda yatılı okuyordur. Şükran Kurdakul İlkokulu Topkapı'da, 34. İlkokulda okur. İlkokul yıllarında çevresinde babasının arkadaşlarının ve sevenlerin olduğunu söyler. Bu kişilerin kimler olduğunu şöyle aktarır: Babasının Harbokulu'ndan öğretmeni ressam Ali Bey, Emekli süvari Binbaşı Yusuf Bey, Mim üyelerinden emekli askeri memur Mim üyesi Hoca Ahmet Bey, Mim Mim örgütünün başkanı Mehmet Bey (Kurdakul,2003: 12).

Bu dönemde en çok ressam Ali Bey'in hayatında olduğunu belirterek şunları söyler:

Ressam Ali Bey, annemin deyimiyle "evlatlarından ayırmadı" bizi. Çocukluğumun ilkokul evresinde radyo dinlemişsem, benim 'Amcabey' dediğim bu insanlar güzelinin evinde dinlemişimdir. Karşılıksız sevmeyi, uzaklara bakmayı, ağaçtan meyve koparmayı, çiçekleri, tambur sesini, elektrik ışığının rahatlığını, eski İstanbul'un sokak resimlerini, mahzun bayramlarda sevinmeyi, 'Amcabey'in insancıl kokulu evinde gördüm, duydum, öğrendim (Esen, 2007:196).

Bu yıllarda babasının okuldan ve cepheden arkadaşı olan Ankara Merkez Komutanı Demir Ali, Şükran Kurdakul'un babasının görev başında öldüğü gerekçesiyle babasının ölüm tarihi 1928'den itibaren maaşlarına 135'er kuruş zam yaptırmıştır (Esen, 2007:197).

Kurdakul, bu zam sayesinde neler yaptıklarını ve nelere kavuştuğunu şöyle ifade etmektedir: *“Bu olanaklı eve elektrik “tesisatı” getirildi, çökmeye yüz tutan poyraz yanı onarılıp “galvaniz”le kaplandı. Her birimize ayrı ayrı giysiler alındı. On yaşlarımdaydım. “Konsol”un bulunduğu odaya çekilip bana nice görkemli görünen “baba resimleri”ne teşekkür etmenin hangi desteklerden geldiğini bilmezdim”* (Esen, 2007: 197).

Ortaokul

Şükran Kurdakul'un ortaokul hayatıyla ilgili söyledikleri: *“Orta bir ve ikiyi İstanbul'da Cağaloğlu ortaokulunda okudum”* (Oğan, 1999: 28). Ortaokul üçü (orta sonu) *İzmir'de Karşıyaka Ortaokulunda son sınıfı, şimdiki Namık Kemal Lisesi'nde ilk sınıfı okudum”* (Esen, 2007: 197).

Kurdakul, ortaokul yıllarının İstanbul dönemi ile ilgili şunları söylemektedir: Babasının arkadaşlarının bazen kahveden seslenip gönlünü aldıklarını, kimine de tramvayda yer verince üzülen hayıflandığını *“Hey gidi Baba Salih, kaldır başını da gör”* (Esen, 2007: 196).

Lise Yılları

Kurdakul, orta son sınıfta iken aile İzmir'e taşınır. Kurdakul, lise eğitimine İzmir'de Namık Kemal Lisesinde başlar. Onuncu sınıfı Karşıyaka Lisesi'nde okur. Sonra İnönü Lisesi'ne geçer. Kurdakul okul yılları ve öğretmenleri ile ilgili şunları söylemektedir:

Şimdiki Namık Kemal Lisesi'nde (eski adı İnönü Lisesi) ilk sınıfımı okudum. Karşıyaka'da Türkçe öğretmenimiz Sabahattin Arıç, gelişmekte olan yeni edebiyat hareketlerini günü gününe izliyordu. Sınıfta Sabahattin Ali'nin hikâyelerini okur, toplu tartışmalar açardı. Eski şiirimize meraklı olduğum için Osmanlıca sözcükler kullanmayı severdim o tarihte. Hiç unutmam bir “tahrir vazifesi” ne “sen bir molladan ders mi alıyorsun?” diye yazmıştı Sabahattin öğretmenim. Lisede tarih öğretmenimiz Ziya

Şölen'di. Kaç kuşağın kafasını abur- cuburdan arındırıp bilimsel kazanımlara açık tutan adamdır Ziya Şölen (Esen, 2007: 197).

Kemal Sülker, Kurdakul'un Osmanlı Türkçesi kelimeleri kullanmasını şu şekilde değerlendirir: Kurdakul, Osmanlı Türkçesi sözcükler kullanarak arkadaşlarına üstünlük sağlamaya çalışır. Türkçenin güzelliğine, akıcılığını anlayınca eskiden uzaklaştı demektedir (Sülker, 1983: 10).

Kurdakul'un okuma alışkanlığı çocukluk yıllarına dayanır. İstanbul'dan İzmir'e taşınmadan önceki okuma alışkanlığı ve kitaplara ulaştığı yerlerle ilgili şunları söyler: Abisinin konsolundakilerden Gorki ile *Çocuk Sesi* dergisini okuduğunu hatırlar. Girilmesi zor olan Eminönü Halkevi, okul ödevlerini yaptığı Köprülü Kütüphanesi, gezdiği sahaflar, *İstanbul* dergisi, hiç yararlanamadığı Şehremini kütüphanesi. Annesi okuma konusunda kısıtlama koymaz. Kurdakul, düzenli okumalarının İzmir'de Kitapçı İhsandan aldığı kitaplarla gerçekleştiğini söyler (Oğan, 1999: 28).

1.1.3. İzmir'deki Yaşamı

1940 yazında İstanbul'dan İzmir'e taşınırlar. O yıllar II. Dünya Savaşının etkilerinin yoğun yaşandığı yıllardır. Büyük ağabeyi Necdet Kurdakul yedek subay olarak İzmir'e gittiği için ailede onunla birlikte İzmir'e taşınır. İstanbul'dan ayrılıp İzmir'e yerleştiklerinde Kurdakul on üç on dört yaşındadır. Kurdakul, dünyada yaşananları anlayıp etkilenmesinin İzmir'de başladığını belirtir. Kurdakul okuma ve yazma aşamasında asıl kimliğinin İzmir'de oluştuğunu söyler. Sınırlı harçlıklarını biriktirerek Karşıyaka'daki Kitapçı İhsandan kitap alır. Kira olan evleri de o semtedir.

1945'li yıllarda Türkiye çok partili döneme girer. Kurdakul'un Nâzım Hikmet etkisinde olduğu yıllardır. Kurdakul çok partili hayata geçilmesinin kendi sanat hayatını etkilediğini söyler. Şiirlerini 1946 yılına kadar yayımlamaya sürdürdüğünü belirtir.

1945 yılında çıkan kanunla tek partili dönem son bulur. Birden fazla parti kurma yasağı ortadan kalkınca sosyalist görüşlüler Dr. Şefik Hüsnü'nün başkanı olduğu Türkiye Emekçi Köylü Partisi ile Esat Adil Müstecaplıoğlu'nun başkanı olduğu Türkiye Sosyalist Partisi etrafında toplanırlar. Esat Adil Müstecaplıoğlu,

‘Adiloğlu’ imzasıyla *Tan*’da yazdığı için Kurdakul, onu tanıyordur. Esat Adil, ayrıca *Gün* adlı dergiyi de çıkarır. Dr. Şefik Hüsnü’nün çıkardığı derginin adı *Yığın*’dır. *Yığın*’da Nâzım Hikmet, İbrahim Sabri takma adıyla yazar. Kurdakul, Nâzım Hikmet’in yazılarının yayınlandığı dergi olumludur diye, düşünür. İzmir’de partinin bir şubesi açılır. Parti başkanı Kerim Soyka’dır. Soyka, Kurtuluş Savaşına katılmıştır ve madalya sahibidir. Fransızlara karşı Aydın Demiryolu Grevini örgütleyen kişidir (Oğan, 1999: 30).

Kurdakul, 1946 yılında bir yıl okuldan ayrılır. Bu dönemde İzmir Belediyesinde çalışır. Tek partili dönemden çok partili döneme geçişle birlikte açılan Sosyalist ve İşçi Partisinin bir şubesinin Denizli’de açabilir miyiz? Araştırması için Denizli’deki arkadaşlarına yazdığı mektup yakalanır. Mektupta yasa dışı bir şey olmamasına rağmen hakkında kovuşturma açılır ve 4,5 ay hapis cezası alır. Temyiz kararıyla on beş gün sonra serbest kalır.

Bu olayın eğitim hayatına olan etkisini Kurdakul şöyle anlatır: Kurdakul, hapis cezası alınca annesinin çok korktuğunu söyler. Kurdakul, bir yıl aradan sonra Namık Kemal Lisesi’nde tekrardan okumaya başlar. Milli Eğitim Bakanlığına Hasan Ali Yücel’in yerine Reşat Şemsettin Sirer getirilir. Onun emriyle tart cezasının verildiğini söyler. Kurdakul, Manisa’da okuma konusunu tartışırken Bakanlığın tart cezasını getirdiğini söyler. Kurdakul okuldan atılınca hemen askere gitmeyi düşünür (Oğan, 1999: 31). Şükran Kurdakul lise eğitimini tamamlayamaz.

Kurdakul, lise yıllarındaki arkadaşları ve çevresinde bulan kişilerle ilgili şunları söyler: “*O yılların okul ve çevre arkadaşları arasında herhalde Cengiz (İlhan), Atilla (İlhan), Mustafa (Şerif Onaran), Kemal (Bekir Manav), Yıldız (Barkan), Suzan, Kumru (Ormanlar), öğretmen Lütfiye (Güçlü) hanım anıların başköşesinde bulunurlar*” (Esen, 2007: 198).

Kurdakul, Atilla İlhan’ı İzmir’de tanır. İzmir’deki ilk edebiyatçı arkadaşısıdır (Kurdakul, 1979: 22). Bu konuyla ilgili kendisi şunları söyler. Atilla İlhan, benden iki ya da üç yaş büyüktür. Çok birikimli, bilgili ve kendine özgü biridir. Sabahattin Ali’yi Reşat Enis’in *Toprak Kokusunu* onun tavsiyeleri ile okur (Esen, 2007: 198).

Atila İlhan, Kurdakul'a Nâzım Hikmet'in kitaplarını tanıtan kişidir. Nâzım Hikmet'in eserlerini okumaya başlaması Kurdakul da değişimlere neden olur. Bu değişimleri Kurdakul şöyle açıklar: “*Nazım Hikmet'in o özgür, gür sesi, nabzında kendi toplumunun nabzını duyması, ahlaki, Kurtuluş Savaşına katılan bir adamın çocuğunda aynı coşkuyu yaratmıştır. Böyle geçen çocukluk ve ilk gençlik döneminden sonra Kurdakul, yaşamında ve şiirinde yöneldiği yeni açılımlarla, kendisini bir başka kişiliğe götüren halkayı yakalar*” (Yağcı, 2004: 13).

Şükran Kurdakul, 1948 yılının haziran ayında İzmir'den askerlik için Maraş'a gider. O askerdeyken annesi İstanbul'a taşınır. Kurdakul 1950 yılının ağustos ayında terhis olur ve İstanbul'a gider. 1940 yılının yaz aylarında geldiği İzmir'den 1948 Haziran'ında ayrılır. Kurdakul İzmir'le ilgi 2001 yılında Bekir Yurdakul'a İzmir ilklerimin şehridir. İlk aşk, ilk tutuklanma, ilk iki kitabımı yayınladığım yer. Anılarımın, dostlarımın, Ahmet Bilge'nin olduğu şehirdir açıklamasını yapar (Yurdakul, 2004: 22).

1.1.4. Tutukluluk Hayatı

Şükran Kurdakul, hakkında yedi defa tutuklanma talebi çıkar. Kurdakul, bu taleplerden ikisinin sonucunda hapis yatar. Tutuklanmasını isteyen davalardan da hapis yattığı davalardan da sonuçta aklanır.

Şükran Kurdakul, hapisane hayatıyla ilk kez Aralık 1946 yılında tanışır. Kurdakul, 1946 yazında okuldan ayrılarak Karşıyaka Belediyesinde çalışır. Sosyalist ve Emekçi partisinin İzmir şubesi açılır. Parti, Nâzım Hikmet'in eserlerinin yer aldığı bir dergiyi desteklediği için parti içinde yer alır. Denizli'de partinin bir şubesi açılabilir mi? Diye Kurdakul'dan araştırmasını isterler. Kurdakul'un yazdığı mektup ve mektubun cevabı yakalanır. Her ikisinde de yasa dışı bir şey yoktur. Ama hakkında kovuşturma açılır. Denizli'de Sosyalist Emekçi ve Köylü Partisi'ne sempatican bularak, partinin bir şubesinin açılması çalışması içinde bulunduğu gerekçesiyle; Ceza Kanununun 141. maddesine aykırılık düşüncesinden dolayı tutuklanır. Mahkeme beş ay ceza verir. Yaştan dolayı indirim yapılır. Temyiz dilekçesi yazarak Adalet Bakanlığına gönderir. Temyiz mahkemesi on beş gün sonra telgrafla tahliyesini istemiştir. Dört buçuk ay tutukluluktan sonra aklanarak serbest bırakılır. Aleyhinde açılan ilk davada tutuklanır, duruşma sonunda da beraat eder

(Yetkin, 1970: 160). Kurdakul tahliye olduktan beş ay sonra parti kapatılır (Oğan, 1999: 31).

141. ve 142. maddeye aykırılık savıyla Denizli’de açılan davanın ilk sanıklarınının 1927 ve 1928 doğumlu altı lise öğrencisi olduğunu söyler. Savcılar ve yargıçların onlardan farklı düşünceye sahip olduklarını öğrendiğini belirtir (Kurdakul, 2003: 34).

Kurdakul ilk tutuklanması ve gecenin yarattığı duyarlılığını dizelere dökmüştür.

Unutulmaya kalkan bir trenin

Eski bir istasyona bakan penceresinden

Bir yolcuyla sorar gibi arayan

Jandarmalar, ellerimin garip nöbetçileri (Kurdakul, 2003: 34).

Şükran Kurdakul’un ikinci tutuklanma talebi 1951 yılında gerçekleşir. 1 Kasım 1951 tarihinde *Yeryüzü* dergisinin ikinci sayısında yayımlanan “*Milli Kurtuluş Şarkısı*” adlı şiirinin 142. maddeye aykırılık gerekçesiyle ağır cezada yargılanır ve aklanır (Kurdakul, 2003: 41). *Yeryüzü* dergisinden dolayı daha sonraki tutuklanmalarında da sorguya çekilir.

Üçüncü tutuklanma talebi ve ikinci hapis hayatının başlangıcı 26 Eylül 1953’te gerçekleşir. Türkiye Komünist Partisi üyesi olduğu savıyla tutuklanır. Tutukluğunun 68 gününü hücre hapsinde geçirir. İki yıl tutuklu kaldığı Harbiye Cezaevinden 26 Eylül 1955 yılında tahliye olur. 1957’de temyiz mahkemeleri başlar. O mahkemede de beraat eder (Oğan, 1999: 31). Kurdakul 1953 yılındaki davada suçlu kabul edilenlerin iki partide tutuklandıklarını ifade eder. Tutuklanan kişilerin hapsedildikleri yerlerle ilgili şunları söyler. İlk partide tutuklananlar Sansaryan Han’da hapis yatar. Sansaryan Han’ın koşulları kötü olduğu için itirazlar olur. Bu nedenle hükümet askeri hapishanenin bir bölümü diye 48 adet yeni hücre yaptırır. Kurdakul ikinci partide tutuklanır. Yeni yapılan hücrelerde kalır. Tutuklanma kararı çıktığı zaman annesiyle birlikte Beşiktaş’ta ikamet etmektedir (Oğan, 1999: 31).

1954 de çıkan gerekçeli kararlarla Kurdakul Yargıtay'da kanıt yetersizliğinden aklanır. Yalnız değiştirilen 141. ve 142. maddelerde cezalar beş on katına yükseltilir. Karar günü geldikçe herkes de olduğu gibi Kurdakul'da da şiddet maddesi ve yeni kanun değişikliğinin kendisini nasıl etkileyeceği tedirginliği mevcuttur.

Beklediği karar günü gelir. Ama hülyalarında yaşattığı dünyadan hapishane dünyasına geri döner (Kurdakul, 2003: 59).

İkinci yılını doldurduğu 26 Eylül 1955 günü Harbiye Askeri cezaevinden tahliye edilir. Hapisten çıktıktan sonraki duyguları şu şekilde aktarır:

Kafamın içinde özgürlük, çıkışımın haftasına kalmadan uyumunu yitirmeye başladı. Her gün bir parçası kopup gidiyor elimden. Cebimde para varsa tramvaya binmeye, rakı içmeye, Baylan'da oturmaya izin veren yaşam ikili oyununu sürdürüyor gene. Görünür 142'lerle, görünmez 142'ler el ele vermişler gizli yasaklar yaratıyorlar (Kurdakul, 2003: 71).

Edebiyat çevresinde hapishaneden çıkanlar ve hapishaneye girenlerin bireysel bunalımlar içinde olduğunu söylemektedir. Hapisten çıkmıştır. Fakat Yargıtay tarafından aklanması da gerekmektedir. Aklanmazsa sürgün cezası vardır (Kurdakul, 2003: 72). Yargıtay'daki davadan aklanarak çıktığı için Tarsus'a sürgüne gitmez (Kurdakul, 2003: 76).

Dördüncü tutuklanma talebi *Giderayak* kitabı nedeniyle. Üçüncü davasından aklanmadan önce, Tarsus'a sürgüne gitmek üzereyken 1956 yılında hapishanede yazdığı, sosyalist mantığının ikinci dönemi dediği şiirlerini üçüncü şiir kitabı *Giderayak*'ta toplayarak yayımlar. 142. maddeye aykırılık gerekçe gösterilerek *Giderayak* kitabı toplatılır. 7.5 yıl ceza istenir. Atilla Özkırmıllı davanın 14 Şubat 1957'de açıldığını söyler.

Dava süresi içinde açılmadığı için zaman aşımına uğramıştır ve dava açılmaz. (Yetkin, 1970: 161). "*Giderayak, o zaman Hukuk Fakültesi'nde çiçeği burnunda bir asistan olan Çetin Özerk'in uyarması ile "intak-ı hak" süresinden yararlanılarak dava dışı bırakılıyor*" (Kurdakul, 2003: 76).

Babeuf Davası ile ilgili olarak beşinci defa tutuklanması istenir. 1964 yılında Talat Aydemir idam edilir. Talat Aydemir'in eşyalarının arasından Fransız Babeuf'un *Devrim Yazılarının* çıkması bu yazılara ilgiyi artırır. O dönemde

gazetelerde Babeuf ile ilgili yazı yazarlar hakkında soruşturma açılır. Yazılan yazılar toplatılır.

Melih Cevdet Anday *Cumhuriyet* gazetesinde kitap toplatma kararına karşı cesurca çıkış yapar. Türk Edebiyatçılar Birliği başkanı olan Anday, birlik adına bir yazı kaleme alır. Yapılan haksızlıkları protesto etmek niyetiyle Birlik, Taksim Atatürk anıtına çelenk koyma kararı verir. 31 Ekim 1964 günü eylem gerçekleştirilir. Törene katılanların resimleri çekilir ve kimlerin katıldığı tespit edilir (Özkırımlı, 1987: 93).

1 Kasım 1964 günü Taksim anıtına çelenk koyan Türk Edebiyatçılar Birliği üyeleri çekilen resimlerden yola çıkılarak tutuklanır. Gerekçe Yürüyüş Yasası'na aykırı eylemde bulunma. Tutuklananlar, 5.Asliye Ceza Mahkemesine götürülürler. Tutuklanan isimler: Sabri Altınel, Melih Cevdet Anday, Edip Cansever, Şükran Kurdakul, Yaşar Kemal, Demir Özlü, Memet Fuat, Hüsamettin Bozok, Orhan Aarsal, Arif Damar...

Dört beş saat sorgudan sonra Sulh Ceza yargıcının önüne çıkarılırlar. Savcının tutuklama isteğine rağmen yargıç serbest bırakır. Babeuf Olayı 7 Kasım 1964'te Meclise taşınır. Sonuçta tutuklananların hepsi aklanır (Kurdakul, 2003: 88-90)

1966 yılında yayınlanan *Halk Orduları* adlı kitabı nedeniyle Şükran Kurdakul hakkında altıncı tutuklanma talebi yapılır. TCK'nın 312. maddesine göre yargılanır. Toplu Basın Mahkemesinde üç ay ile bir yıl arasında ceza istemiyle yargılanır. Altı ay hapis cezası almıştır. Dava Yargıtay aşamasındayken af yasasının çıkmasıyla aklanır (Yağcı, 1994: 69).

12 Eylül 1980 darbesi sonrası 1986 yılında Türkiye Yazarlar Sendikası yöneticileriyle birlikte Şükran Kurdakul hakkında yedinci defa tutuklama talebi yapılır. TCK'nın 141 ve 142. maddelerine aykırılık savıyla da yargılanmıştır ve aklanmıştır (Yağcı, 1994: 70).

1.1.5. Askerliği

1948 yılının haziran ayında askere alınan Kurdakul, Maraş Sürgün Alayına gönderilir. Bölüğün en uzun boylusu olduğu için kendisine hafif makineli tüfeğin

verildiğini belirtir. Üç aylık acemi evresinden sonra da sicilli er sayıldığı için alayda, taburda ve bölükte yazıcılık yaptırmazlar. Bando, şoförlük, vb. kurslara da göndermediklerini de söyler. Askerliğinin altıncı ayında alaydan futbol ve voleybol bilenlerin futbol sahasına getirilmesi emri sayesinde sporculuğunu gösterme fırsatı yakaladığını belirtir. Voleybolda iki elini de eşit kullanabildiği için alay takımında oynamasının sakıncalı görülmediğini söyleyerek sözlerine şöyle devam eder: “*Talim saatlerinde antrenmanlara gider oldum. Maçlarda da hem “pasör” hem “kütör” becerilerimi iyi kullandığım için daha önce bana “vebalıymışım” gibi bakan kimi subaylarında bakışları ve davranışları değişti. Bölük komutanım tümen onayı gereken izin hakkımı da gerekli yerlere başvurarak sağladı*” (Kurdakul,2003: 37). Kurdakul, kışla yaşamının da dönemin şartlarına göre şekillendiğini belirtir. Tabur komutanının ve alay komutanının göğüslerinde istiklal madalyalarının parıldadığını söyler. Şükran Kurdakul 1950 yılının Ağustos ayında tezkere izni alır.

1.1.6. İstanbul’a Dönüşü

Kurdakul, İstanbul’a dönüş nedenini şöyle açıklar. Denizli cezaevinden tahliye edilerek Karşıyaka’ya döndüğü zaman belli kesimler tarafından dövülmeye çalışılır. Bu girişim Kurdakul’un annesini korkutur. Bu nedenle Kurdakul, askerdeyken annesi İstanbul’a döner. 1950 Ağustosunda “tezkere izni” alınca Kurdakul’da İstanbul’a gider (Kurdakul, 2003: 38).

Bir başka kaynakta bu olayı şu şekilde aktarır: Askerliğini yapmak için Maraş’a gönderildiğini söyler. Ben askere gittikten sonra “*Annem de İzmir’de ona çektirdiklerimden bıkmış olacak ki, İstanbul’a dönmüştür*” (Oğan, 1999: 31).

İstanbul’a gelince iş bulup çalışmaya başladığını belirtir. Önce Beşiktaş Noterliğinde ardından Ziraat Bankasının Bahçekapı Şubesinde çalışır. Kurdakul’un İzmirli arkadaşlarının çoğu da o yıllarda İstanbul’dadır. Ve değişik üniversitelerde eğitim görür. Şükran Kurdakul İstanbul’da çalışırken de dergi çıkarma fikrinden vazgeçmez. İstanbul’da önce *Yeryüzü* dergisini, sonra *Berber* dergisini çıkarır. Şükran Kurdakul, böylece kendine İstanbul’da bir hayat kurar.

1.1.7. Yaşadığı Evler

Kurdakul’un yaşadığı evlerden ikisi ile ilgili ayrıntılı bilgi vardır. Birincisi çocukluğunu ve on iki yılını geçirdiği ev. İkincisi 1984 yılınca Şahab Balcıoğlu’na

röportaj verdiği ev. Kurdakul'un yaşadığı diğer evler hakkında detaylı bilgi bulunmaz. Sadece semt adı geçer. İzmir'de yaşadıkları yıllarda Karşıyaka semtinde oturduğu geçer. Askerlik dönüşü, İzmir'den İstanbul'a taşındıklarında Beşiktaş Otelinde çalıştığı sıralarda Unkapanı'nda annesiyle birlikte kiraladıkları evde kalır. 26 Eylül 1953 yılında tutuklandığında annesiyle Beşiktaş'ta oturduğunu anılarında belirtir. Bu ev hakkında Kurdakul Beşiktaş da oturduklarını söyler ve posta adresini verir. “*Hasanpaşa Deresi 55 numara posta adresli ahşap evin ikinci katında*” (Kurdakul, 1984: 17). Kurdakul'un Balıkesir'in Ayvalık ilçesi Çamlık mevkiinde yazlığı vardır.

Kurdakul, çocukluk yıllarının geçtiği Topkapı'daki evi ve o dönemi şöyle anlatmaktadır:

Topkapı'da annemin babasından kalan evin bir bölümündeki üç odasında on iki yılım geçti. İlkokulu burada okudum. Topkapı'da bir caminin arkasında ahşap bir binaydı. Bizim evde annemin üçte bir payı olduğu için kira vermiyorduk. Ama devletin bize bağladığı 14 lira 40 kuruş maaş, anca beslenmemize yetiyordu. İçme suyu, elektrik yoktu evde. Giriş katında sokak düzeyindeki büyük odasından kilere, oradan mutfaka geçilirdi. Bayılırdım mutfaktaki kuyudan su çekmeye. Sonra küçük tenekelerde Arpaemini yokuşunun başındaki Terkos çeşmesine su doldurmaya giderdim. O bitmek bilmeyen kış gecelerinde – iki ağabeyimde yatılı okuduğu için- ya bir komşuya giderdik anamla birlikte ya bir komşu bize gelirdi. İkinci kattan Ahmet Paşa adına yapılan caminin avlusu, medrese odaları görülürdü. Canım sıkılınca cumbaya çıkar avluda top oynayan çocukları seyrederdim. Ama en büyük keyfim ağabeyim okuldayken çekmeceleri odanın ortasına indirip kitapları dergileri karıştırmaktı (Esen, 2007:196-197).

Kurdakul'un bu yılları ile ilgili Kemal Sülker 1983 yılında *Varlık* dergisinde şöyle der: Şükran Kurdakul çocukluk yıllarında Terkos çeşmesinden su taşıyarak annesine yardım etmektedir. Taşınan su içme suyu ve mutfak işlerinde kullanılmaktadır. Bu yıllarda iki abisi yatılı okulda okumaktadır. (Sülker, 1983: 10).

Kurdakul o yıllara ait birde okul şarkısı hatırlamaktadır. Onu da şu şekilde ifade etmektedir:

Bir okul şarkısı anımsıyorum. Topkapı Camii'nin arkasındaki anaevinin ön odasında cumbaya çıkar mırıldanırdım. “Pınar gözü yaşlı pınar/ Çektiklerin az mı pınar /Garip garip esen rüzgâr Bile senden bahtiyar” Güftesi kimindi bu şarkının? Kim

bestelemiști? Benim yetim çocuk duyarlılığında hangi etkileri yaratıyordu. Bilemezdim. Bildiğim, o dizeleri mırıldanırken dehşetli bir ağlama isteği duyduğumdur (Kurdakul,1979: 22).

Kurdakul'un Topkapı için söyledikleri: “*Topkapı bana yetimliğimi hatırlatır. Bunu daha sonra bir şiirimde kullandım*” (Oğan, 1999: 28). Kurdakul, *Dönüş, Çocukluğum ve Hatırlayışlar I* şiirlerinde Topkapı'daki bu evden ve mahalleden söz eder.

İkinci ev hakkında bilgiyi de Şahap Balcıoğlu'nun aşağıdaki satırları aracılığıyla öğrenmekteyiz. Kurdakul, Kızıltoprak'ta denize bakan bir apartman dairesinde yaşamaktadır. Sohbet ettikleri evin ön odası elektrik sobasıyla ısınmaktadır. Bilinç duygusu üst düzeydeki müteahhidin (!) sıva işlerinde deniz kumu kullanması sonucu duvarlar çatlak içindedir. Odalar, koridorlar, kitap raflarıyla doludur. Arkadan sırtan duvar nitelemesini yapmaktadır (*Balcıoğlu, 1984: 2*).

Şahap Balcıoğlu'nun röportajı sayesinde elli altı yaşındaki Kurdakul'un hayatına döneminin neler getirdiği, nasıl yaşadığı görülür. Konuşma bir kış günü gerçekleştiği için Kurdakul'un 1984 kışını nasıl geçirdiği de öğrenilir. Kurdakul, gri balıkçı kazağının üstüne kırmızı renkli ikinci bir kazak, onun üstüne de sabahlık giymiştir. Evde kalorifer düzeneği vardır. Kaloriferde kullanılan yakıt malzemesi nedeniyle ve apartman sakinlerince verilen karar gereği belirli saatlerde yakılmaktadır. Onun dışında bol kazak ve hırkayla günün geçirildiğini söylemektedir. Kurdakul, kalorifer sisteminin çalışmasını demokrasimize benzetmektedir. Kurdakul'un sıvası dökülen bu evde, elektrik sobasıyla ısınarak, gam çekmeden, gülümseyerek yazdığını, çalıştığını söylemektedir (Balcıoğlu, 1984: 2).

Şükran Kurdakul'un Şahab Balcıoğlu ile röportaj yaptığı evin adresi Rüştüye Sokağı, Sahil Yolu, Sahil Apartmanı, Daire 6 Kızıltoprak İstanbul.

Kurdakul için önemli bir ev de İzmir'deki yaşadıkları evdir. 9 Eylül 1997 yılında Kurdakul'un yaşadığı evin bulunduğu Karşıyaka semtindeki sokağa Şükran Kurdakul adı verilir (Oğan, 1999: 29).

Şükran Kurdakul, 1984 yılından ölümüne kadar geçen süreç içinde yazlarını Balıkesir'in Ayvalık ilçesi Çamlık mevkiindeki yazlık evinde geçirir. Hayata veda ettiği 2004 yılında da yazlığına bakıcısı Sevcan ile gider. Eşi, onlara sonradan katılır. Kurdakul, yazlığında minimal düzeyde bir hayat sürdürür. İhtiyacı kadar eşyası vardır. Yeme içme ihtiyaçlarının bile dışardan karşılandığı bir hayat. Evin olmazsa olmazı kitaplardır. Dinlenmeye ve yazmaya yönelik bir yaşam.

1.1.8. Evliliği

Şükran Bey'in eşinin adı Hacer Selma'dır. Şükran Kurdakul'un eşi ile nasıl tanıştığını Şahap Balcıoğlu ile gerçekleştirdiği röportajdan öğrenmekteyiz.

Selma Hanım'la Şükran Bey *“1956'da Solculuk duruşmalarından sonra, müdafaalarının yapılacağı Yargıtay'ın kapısında tanışmışlar. 1960'da da evlenmişler”* (Balcıoğlu, 1984: 2).

1960 yılında Kadıköy evlendirme dairesinde evlenirler. Şükran Kurdakul evlendiğinde 33 yaşındadır. Selma Kurdakul Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi (DTCF) mezunudur. Ataç kitabevinin kurulduğu yıllarda Selma Hanım, öğretmenlik yapar.

Şükran Kurdakul, eşiyle ilgili Ataç Kitabevinin kurulduğu yıllarda şunları söylemektedir: *“Eşim Selma, İngilizce öğretmenliği yapmaktaydı Kendisi DTCF Felsefe Bölümü mezunudur. Muayyen bir paraya vekil hocalık yapıyordu. O bir taraftan ben bir taraftan para biriktirerek Ataç kitabevini kurduk”* (Oğan, 1999: 28).

Selma Kurdakul'un babası Rüştü Koray eski Mülkiyelilerden Kaymakam Cemali beyin oğludur. 1893 yılında Şarköy'de doğar. Kökenleri Amasya'ya dayanır. Annesi Nimet Hanımdır. Annesi yabancı dil ve piyano çalmasını bilen aydın bir hanımdır. Selma Hanımın, Fatma Samiye isimli kız kardeşi vardır. Şükran Bey, Selma Hanımın ikinci evliliğidir. Selma Hanım'ın Çağdaş Bale topluluğunun kurucusu Cem Ertekin adında bir oğlu vardır.

Selma Hanım, Şükran Beyden hamile kalır, fakat sonra çocuğunu düşürür. Bir daha hamile kalması tıbben mümkün olmaz. Şükran Bey, çocukları çok sevmesine rağmen eşine olan sevgisi her şeyden üstün gelir ve çocuk sevgisini bastırır.

Şahap Balcıoğlu, 1984 yılında Şükran Bey’le röportaj için evlerine gittiğinde Selma Hanım için şu sözleri kaleme almaktadır. Şükran Kurdakul’un eşi Selma Hanıma bakışlarından onu bir melek olarak gördüğü düşüncesine kapıldığını söylemektedir. “*Bazı meleklerin kanadı yok diye düşündüm*” (Balcıoğlu, 1984: 2).

Ayşegül Yüksel *Cumhuriyet* gazetesinde Şükran Bey ve eşi Selma Hanım’ın sevgileri için şöyle söylemektedir: “*Zaman içinde onca yazın insanı tanıdım. Hiçbirinde, büyük aşklar yaşamış olanlarda bile, Selma Abla’dan söz ederken Şükran Ağabey’in yüzünde oluşuveren ışıltıya tanık olmadım*” (Yüksel, 2004: 14).

Arife Kalender, *Şiir Adaları* adlı eserinde Şükran Kurdakul bölümünde yanından ayırmadığı Selma’sı diyor.

Selma Kurdakul, Şükran Bey’in en büyük destekçisidir. Şükran Kurdakul neredeyse bütün eserlerini eşine ithaf eder. Şükran Beyin, PEN yazarlar derneği başkanlığı sırasında da hep destekçisidir.

Selma Kurdakul, 02 Ocak 2018 Salı günü vefat eder. 03 Ocak 2018 Çarşamba günü Kızıltoprak Zühtüpaşa Camisinde kılınan öğle namazından sonra Sahrayıcedit Mezarlığına defnedilir. Şükran Kurdakul’un mezarı da buradadır

1.1.9. Çalışma Hayatı

Şükran Kurdakul, lisede okurken bir yıl okuldan ayrılır. 1946 yılında İzmir Belediyesi Encümen Kalemi’nde daktiloluk yapar. Tutuklandıktan sonra Kurdakul’un Milli Eğitim Bakanlığı’nın kararı ile okulla ilişkisi kesilir. 1948 yılında askere gider. 1950 ağustosunda tezkere izni alınca İzmir’e değil İstanbul’a gider. Daha önceden Belediyede çalıştığı için kolay iş buldur. Beşiktaş otelinde çalışmaya başlar. Otel sahibinin vergi kaçırdığını öğrenir ve işi bırakır (Oğan, 1999: 31). 1951-1953 yılları arasında önce Beşiktaş Noterliğinin açtığı sınavı kazanarak altı ay kadar daktiloluk yapar. Sonra Ziraat Bankası Bahçekapı şubesinde depo ve muhasebe memurluğu yapar. Bankadaki işiyle ilgili şu bilgiyi aktarır: “*Şube müdürüm beni bankacı yapmak istiyordu. Ama bankacılık ilgi alanıma girmiyordu. Ayrıca güç duruma düşmesini istemedim, bankadan ayrıldım*” (Oğan, 1999: 31).

Kendi başına dergi çıkarmak ister ama başaramaz.

Kurdakul kendine ek kazançlar bulduğunu şu şekilde açıklar: “*Bu dönemde matbaacılara iş bulup getiriyor, karşılığında para alıyordum*” (Oğan, 1999: 31).

26 Eylül 1955 tarihinde hapisaneden tahliye olur. Yargıtay’da aklanmazsa sekiz ay cezası olduğu için düzenli iş arayamaz. Hapishanede yazdığı Evlilik Çarkı adlı romanını Kemal Sülker’in Gece Postasında yayınlanması için verir. 150 TL alır. Bir süre geçimini bu parayla sağlar (Kurdakul, 2003: 72). Şükran Kurdakul’a A. Kadir Varlık Yayınlarında, Rıfat Ilgaz da *Tan* gazetesinde düzeltmenlik işi bulur. Şükran Kurdakul, o günden sonra musahhihler takımının emekçilerinden biri olduğunu söyler. Düzeltmenlik işinde yaşadıklarını kendisi şöyle anlatır: “*Varlık yayınlarında ayda ortalama 60-70 forma okuyordum. Her formanın karşılığı 4 lira. Daha çok satır alması için 8 puntları 9 kal’e, 10 puntoları 11 kal’e dizdiriyor Yaşar Nabi*” (Kurdakul, 2003: 73). Amacı kitabın maliyetini düşürerek 80 sayfalık kitabı en fazla 2 liraya satmaktır. Düzeltmenliğin hangi mevsim olursa olsun birinci forma bitmeden kafanı suyun altına sokma hissi uyandıracak kadar zor olduğunu belirtir.

Kurdakul *Tan* gazetesıyla birlikte *Yeni Gazetede* düzeltmenlik yapar. *Tan* gazetesinin patronu Halil Lütfü Dördüncü’dür. Kurdakul patronunun soyadını ortaya sürerek “*hangi işte dördüncü kalmış bilmem, ama cimrilikte gelmiş geçmiş tüm yarışmaların birincisi Halil Lütfü*” (Kurdakul, 2003: 73) cümlesiyle latife eder. Çalışma arkadaşları Rıfat Ilgaz, Faik Muzaffer Amaç, Kürt Edip. Patronun çok ucuza çalıştırdığını belirtir. Rıfat Ilgaz’ın bile hiç ses etmeden çalıştığını da söyler. Kurdakul, Rıfat Ilgaz’a kendi paramızla 100 mumluk ampul alıp takalım da rahat edelim, önerisinde bulunur. Ampülü alıp takarlar. Üç gece bu ampulle çalışırlar. Mahmut Yesari’ye, uçlu kalem zamanında Yesari mürekkebe yazacağın an ban müsriflik olmasın diyen Halil Lütfü Dördüncü bu ampulün farkına varır ve eski ampülü taktırır. O dönemde yerli yersiz sorular soran basın yayın öğrencilerinden biri de kendileriyle birlikte çalışır. Rıfat Ilgaz’a aşağıdaki soruları sorar.

- “-Hocam Dolmuş’ta Stepne imzası ile çıkan o emsalsiz yazılar sizin değil mi?
- Hocam, beklediğimiz şiir kitabını okuma tarihine ne zaman kavuşacağız?
- Hocam, İkinci Yeni üzerine ne düşünüyorsun?..” (Kurdakul,2003: 74).

İşini ve iş arkadaşlarını kendi usulünce seven yeni biri daha aralarına katılır. Başladığı ilk günden itibaren dizilen yazılar üzerinde değiştirme yapar. Gazetenin

başmürettibi “usulü dairesinde” uyarır. O da, mesleğimi yapıyorum diyerek cevaplar. Birkaç gün sonra o kişi iki büyük atlama kazası yapar. Abdülbaki Gölpınarlı'nın soyadının “Götpınarlı”, Başbakanın soyadının da “Menteres” olarak çıkmasına neden olur. Olay günü akşamı Rifat Ilgaz'ın görüşünü unutamadığı söyler. Rifat Ilgaz bir yandan gülerken bir yandan “*Aldırmayın canım mesleğini yapıyor!*” (Kurdakul, 2003: 75) demektedir.

Kurdakul 1955- 1960 yılları arasında Rifat Ilgaz'la birlikte gece yarılarna hatta sabah saatlerine kadar *Tan* gazetesinde, gündüz saat ondan sonra da *Varlıkta* düzeltmen olarak çalıştıklarını söylemektedir (Kabacalı, 2006: 52).

1950-1960'lı yıllar arasında Kurdakul *Yeni Gazetede* düzeltmen olarak çalışır. 1958-1962 yılları arasında *Yelken* dergisini yönetir. 1958-1976 yılları arasında Ataç Yayınevi'ni kurup yönetir. 1956 yılında yayımladığı *Giderayak* kitabından dolayı ağır ceza mahkemesine verilir. Bu nedenden dolayı 1959 yılına kadar yazdıklarını adıyla yayımlama olanağının bile ortadan kalktığını söyler. 1958 yılında çalıştığı *Yelken* dergisi için 1978 yılı *Nesin Vakfı Edebiyat Yıllığında* şunları söylemektedir. “*Öyle ki 58'den sonra yetkili sekreterliğini yaptığım Yelken dergisin' de bile, adım görülmemesi koşuluyla çalıştım*” (Tok, 1978: 505).

Kurdakul *Varlık* Yayınlarında düzeltmenliği, *Yelken* dergisinde yöneticiliği, *Ataç* kitabevini çalıştırdığı, gazetede işinden ayrıldığı yıllarda Abdülhak Şinasi Hisar'ın eserlerinin musahhihliğini Pazartesi ve Perşembe akşamları evine giderek yapar.

Abdülhak Şinasi Hisar, yardımcısı Çelik Gülersoy askere alındığı için yardımcı arayışına girer. Kurdakul bu durumu şöyle anlatır:

Yardımcısı, Çelik Gülersoy, askere alındığı için “naçar vaziyette” kaldığını anlatırken, masanın başına misafireten geçmiş gibiydi. İğreti oturuyor, az önce felakete uğramışların gözleriyle bakıyordu.

Bir tomar kâğıt ve düzeltme görmemiş kolonu önüme doğru sürerek “Pierre Loti ve İstanbul öylece kaldı...” dedi, “Olur olmaz musahhihlerle yapamıyorum.”

Sonra içini çekti (sürekli yalnız yaşayanlara özgü umarsızlıkların ifadesi miydi bu...),utana sıkıla

-Pazartesi ve Perşembe akşamları bize buyuramaz mısınız? (Kurdakul, 2003: 82).

Şükran Kurdakul, Abdülhak Şinasi Hisar'ın son kitaplarını bitirmeden bu dünyadan gitmek istemediğini söyler. Yahya Kemal, Abdülhak Şinasi Hisar'dan önce ölünce Şükran Kurdakul ile birlikte *Yahya Kemal'e Veda* kitabına çalışırlar.

Şükran Kurdakul, Ataç Kitabevini açar. Ataç ve Eylem dergilerinde çalışır. Siyasete atılır. Türkiye İşçi Partisinde etkin görev alır. TEB, TYS, PEN ve Nâzım Hikmet Vakfı gibi dernek, birlik ve vakıflarda yöneticilik yapar. Yayınevi açarak edebiyatımıza kitaplar kazandırır.

Kurdakul, Alpay Kabacalı ile gerçekleşen konuşmasında 1977 ile 1982 yılları arasında şiirden uzak durmasına neden olan uğraşlarını oldu demektedir. Bu konuya şu şekilde açıklık getirmektedir:

May Yayınevi'nin bastığı Kültür Ansiklopedisinin Türkiye bölümü yöneticiliğini yaptığım bir buçuk yıl... Bu dönem, yorgunluğu, kahrı, bilinçaltını kendi sorunlarıyla doldurması şiir dışı bir evre oldu yaşamımda. Sonra, ister istemez. Çağdaş Türk Edebiyatı Meşrutiyet Dönemi'nin devamı olan Cumhuriyet Dönemi üzerinde çalışmaya başladım (Kabacalı, 1982: 64).

Kurdakul, hiçbir kurum ve kuruluştan emeklilik hakkına sahip değildir. Emekli maaşı almaz. Şahap Balcıoğlu bu konuda şu bilgiyi verir. “*Ne devlet memurluğundan, ne Bağ Kur'dan ne de Sigortadan emekliği var*” (Balcıoğlu, 1984: 2).

1.1.10. Siyasi Hayatı

Kurdakul, 1946'dan 1969'a kadar siyasal hareketin içinde bulunur. Siyasetle ilk tanışma evresi İzmir'de olur. Bu nedenle tutuklanır.

Şükran Kurdakul, Türkiye Sosyalist Emekçi ve Köylü partisiyle tanışma evresini ve neler yaptığını şu şekilde anlatır. Sendikaların, işçilerinin ekonomik mücadele örgütü olduğunu işçiye duyurmak için sokak sokak, kapı kapı, fabrika fabrika ağabey dediği kişilerin gezdiğini söyler. Demokrat Parti afişindeki “Artık Yeter” in işçileri değil patronu koruduğunun anlatılmaya çalışıldığını belirtir. Ahmet Bilge'nin yazıhanesinde kurulan sendikanın tüzüğünü Kurdakul daktiloya çeker. Kurdakul, bu dönemde duygusal davrandıklarını kabul etmekle birlikte sevecen olduklarını da belirtir. İşçilerin sendika etrafında örgütlü hale getirildiğini söyler. Bu örgütten Türkiye Sosyalist Emekçi ve Köylü Partisi ortaya çıkar. Partinin Denizli

örgütünü kurma girişiminden dolayı da tutuklanır. 4,5 ay sonra serbest bırakılır. Dost görünenlerin bile ihanet ettiğini söyler. İşçi sınıfının yanında olanların tehlikeli görüldüğü, örgüt olarak aktarıldığını belirtir. Bu yıllarla ilgili Kurdakul yaşadıklarını aşağıdaki gibi anlatır:

Sokakta gezip dolaşma özgürlüğümüzün bile üstüne yürümeye çalıştılar. Yalnızlığa itilmedik. Bu bile ayakta durmanın bir simgesi sayılmıyordu Sevecenliğimize inanan iyi niyetli insanların düşünsel güçleri, sevecenliği destek oldu bize. Güzel bir aşamaydı bu. Yaşam kavgayı kitaptan ve de başka kentlerle, giderek başka ülkelerin deneylerinden çıkarıp kendi toprağımızın özelliklerine, havasına, suyuna bakarak öğrenmemizi emrediyordu. Ama güç, kalem ve birlikte çalışmaydı gene. Çünkü biri düşüncenin somutlamasını, öteki yaşama geçmesini sağlıyordu. Nice ilk gençlik arkadaşları anımsıyorum bu yıllardan. Çarşıda pazarda yolunu kesip çıkardığımız dergilere yardım istediğim... Nice genç şair ve hikâyeci adı... (Esen, 2007: 204-205).

Kurdakul, İzmir'deki siyasi deneyiminden sonra TİP'in kurulması ile siyasetle tekrar ilgilenir. 1963-1969 yılları arasında Türkiye İşçi Partisinin aktif üyesidir. Bir dönem Balıkesir TİP il başkanlığı yapar. *Kavram Kargaşa* dergisine bu dönemle ilgili şunları söyler: “1963'te TİP kuruldu. Arkadaşlarım bana geldiler ‘Mehmet Ali Aybar başkan olacak, sen de gel’ dediler. Bir yıl sonra Kadıköy kongresinde yönetim kuruluna seçildim” (Oğan, 1999: 33).

1965 yılı seçimlerinde Partinin İstanbul Taksim ve farklı ilçelerinde düzenlenen toplantılarına katılır. Bu toplantılarda *İzmir'in İçinde Amerikan Neferi* ve *Partim* adlı şiirlerini okur. Şiirleri ile ilgi şu düşüncelerini dile getirir: “Şiirlerimin, beklediğim ilgiyi uyandırması onca yılın yorgunluklarını, acılarını unutturuyordu bana” (Kurdakul, 2003: 117).

TİP 1965 seçimlerinde 15 milletvekili ile parlamentoya girer. Mehmet Ali Aybar TİP Genel Başkanı olunca Behice Boranda partiye katılır. Behice Boran, Dil Tarih Coğrafya Fakültesinde okuyan eşinin öğretmenidir. Bu nedenle Behice Boranla sık sık karşılaştığını, yayınevini adını Ataç verdiği için kendisini eleştirdiğini söyler. Şükran Kurdakul, Behice Boran'ın partiye katılma teklifiyle ilgili cevabı: “aynı günler benim de harekete katılmamı önerince, toplanacak ilk İlçe Kongresinde üye olacağımı söyleyerek yanıtlamıştım” (Kurdakul, 2003:137).

1966 yılında Malatya’da düzenlenen TİP 1. kongresinde Kurdakul “*Merkez Yürütme Kurulu ve muhalefet listesinde yer almayarak tek başına adaylığımı koymuş ve Genel Yönetim Kurulu yedek üyeliğine seçilmişim*” (Kurdakul, 2003: 134) diyor. Malatya kongresindeki delegelerin üçte birinden çok oy alarak seçilir.

Parti seçimlerde 300 bine yakın oy alır. Bu oyun insan taleplerine cevap vererek, özverili çalışarak yükseltileceğine inandığı için Kadıköy’den olan parti kaydını almaya karar verir. “*Karar verdim, Kadıköy ilçesindeki kaydımı yakın illerden birine götüreceğim ve görev isteminde bulunacaktım*” (Kurdakul, 2003: 139).

Kurdakul çıkardığı *Eylem* dergisinde aktif üyesi olduğu parti ile ilgili görüşlere de yer verir. Hatta *Eylem* dergisi partiye muhaliftir. *Kavram Kargaşa* dergisine verdiği röportajda dile getirdikleri: Partinin I. İzmir Kongresinde, genel yönetim kurulu delege sayısından fazladır. Kurdakul o tarihten beri partiyi eleştirdiğini ve muhalefet olduğunu söyler (Oğan, 1999: 33).

Kurdakul, Kadıköy’deki kaydını Balıkesir’e aldirmaya karar verir. Kurdakul neden Balıkesir’i seçtiğini şöyle açıklar: “*Türkiye Büyük Millet Meclisi’nin açılışından nice ay önce Balıkesir Kongresini örgütleyerek, Bigadiç- Soma-Burhaniye cephesinde işgalci Yunan ordusunu durduranların kentinden milletvekili olabilmek için*” (Kurdakul, 2003:194).

Balıkesir’deki il kongresine dostu doçent Murat Sarıca ile gider. Kongrede Senatör Fatma Hikmet İşmen, Eskişehir il başkanı Tuğrul Kazan, Doktor Palabayık açılış konuşmasında Şükran Kurdakul’u kongre başkanlığına önerir. Kurdakul 65 seçimlerinde İstanbul’dadır. Kadıköy’deki kahve sohbetlerinde halkın karşısına çıkar. Balıkesir Kongresi İstanbul dışındaki ilk deneyimidir. Tuğrul Kazan ile Murat Sarıca bu kongrede Kurdakul’a nasıl konuşulacağını öğretirler. Kurdakul, Balıkesir il başkanlığına seçilir. Kurdakul, ayda üç kez cumartesi ve pazarlarını Balıkesir’de geçirir. Balıkesir ile ilgili basında çıkan tüm haberleri okuduğunu söyler (Kurdakul, 2003: 144).

Kurdakul’un siyasetçi kimliği doğrultusunda o bölgede yaptığı işler şu şekilde sıralanır. Göreve başladığı ilk günlerde Balıkesir bölgesini bütünsel olarak ele alır, komşu olduğu illeri ve ilçelerine kadar irdeler. Balıkesir’i harita üzerinde

değil gezerek, görerek en küçük birimine kadar gitmeyi, sorunlarıyla ilgilenmeyi kafasına koyar. İlde tütün, zeytin, şekerpancarı, pamuk, narenciye, bamya üretildiğini öğrenir. İl başkanı olduğu birinci hafta Balıkesir İl Genel Meclisi İspanya'ya dış gezi kararı almışlardır. Kurdakul yerel ve ulusal basında bu konuda yazdığı yazılarla ve diğer partilerinde tepkisinin oluşmasını sağlayarak gezinin iptal olmasını sağlar.

Kurdakul Balıkesir'de Doktor Palabıyık ile ilk ilçeler arası buluşmayı gerçekleştirir. Buraya gelen aydın kişilerden, üreticilerden bölge ve bölge halkının durumunu öğrenirler. Bandırma Erdek arası minibüs şoförlüğü yapan Sabri Usta tüccarın, üreticinin zeytinleri üzerinde oynadığı oyunu anlatır. Doğanın özenerek o bölgeye ikram ettiği nefis birinci derece zeytinlerle dışarıdan getirilen üçüncü ve dördüncü zeytinlerin karıştırılarak değerinin düşürüldüğünü söyler. Tüccarın taban fiyatı oyalamasıyla küçük köylünün canına okuduğunu anlatır. Balıkesir'de yaptığı basın toplantısıyla kamuoyuna zeytinde oynanan oyunları duyurur (Kurdakul, 2003: 145).

Balıkesir'de iç Balıkesir diye belirttiği Bigadiç ve Sındırgı bölgelerini iyi bildiğini söyler. İl başkanı olduktan sonra 1968 yılındaki seçimlere hazırlanmaya başlar. Seçim sırasında merkezi ilçede yardımcı olacak 7-8 genç arkadaşına ihtiyaç duyar. Gençlerle iletişime geçebilmek için Kenan Soflar'ın kitabevinde oturarak, okurlarla ahbaplık kurmaya çalışır (Kurdakul, 2003: 146-147).

Kurdakul'un 1968 seçimi olarak sözünü ettiği Belediye İl Genel Meclisi ve kısmi senato seçimleridir. Balıkesir Merkez İlçede Belediye Meclis seçimlerine katılabilmeleri için 40'ın üzerinde adaya ihtiyaçları vardır (Kurdakul, 2003: 147). Merkez ilçede bile üye sayılarının 20'yi aşmadığını belirtir. Partiye sempati duyan okumuş aydın ve devlet memuru olarak belirttiği kişilerin eş ve yakınlarını üye olarak gösterebileceklerini söylemeleri Kurdakul'u umutlandırır. Umudu boşa çıkmaz ve 64 adayı tamamlarlar. İl genel meclis adayları kırsal kesimde yaşayan vatandaşlardan da seçilebileceği için ilçeye bağlı köylerden de kişiler alırlar. Senatör adayları bir süre Balıkesir Ayvalık'ta yaşamış olan emekli General Fahrettin Yakal'dır. Kurdakul, 1967'den sonraki çalışmalarının boşa gitmeyeceği güzel sonuçlar alacaklarını düşünür.

TİP seçim bildirgesi ile yaşanan koşullar gerçekçi bir analiz ile sunulmaktadır. Kurdakul, bunları kısaca: büyük toprak sahiplerine karşı tavır, bağımsız Türkiye, emekçi halkın örgütlenmesi olarak belirtmektedir (Kurdakul, 2003: 162).

Bandırma, Ayvalık ve Edremit'te üye sayısı açısından sıkıntı yoktur. Bu bölgelerde Belediye Meclisine ikişer üye kazandırılır. Seçim sonuçları açıklandığında 11 bine yakın oy aldıklarını öğrenir. Bandırma, Ayvalık, Edremit, Burhaniye'den tepki oylarının kendi partisine verildiğini söyler. Bu başarıda kahve toplantılarının etkili olduğunu söyler. Başarı için Balıkesir'de şeytanın bacağı kırıştıktır diyor. Üçüncü parti durumuna gelmeleri kendileriyle temastan çekinen insanların bile partiye üye olmaktan söz ettiğini söyler (Kurdakul, 2003: 169).

Balıkesir'i gezdikçe süt üreticilerinin ürünlerinin yok pahasına alındığını, üreticilerin borçlandırıldığını görür. Manyas gölünün yaz dönemi çekilmesiyle Salur köyünün topraklarının ekime uygun hale geldiğini topraksız halkın değil, toprak sahibi traktörü olan, sözü geçen kişilerin ekip diktiklerini görür. Bunlarla ilgilide konuşur ve yazar.

Haftanın son üç gününü Balıkesir'de geçirir. Kurdakul, Ataç Yayınevinin deposunda birikmiş olan kitapların satar ve gelirini parti için harcar. Balıkesir'e giderken farklı yollar kullanır. Halkla yakın temas halindedir. Çantasında Balıkesir'in her ilçesine ait alfabetik defterler vardır. Uzun süre partili kimliğini saklar. Vatandaşla konuşur ve defterine not ederek sorunları birinci ağızdan tespit etmeye çalışır (Kurdakul, 2003: 157).

Vatandaşla yaptığı konuşmaları 1965 seçimlerinin İstatistik Genel Müdürlüğü'nün sonuçlarıyla karşılaştırınca çok şey öğrendiğini belirtir. Merkez ilçedeki üye sayılarının Bandırma, Ayvalık, Burhaniye, Edremit ile kıyaslamayacak kadar az olduğunu söyler. Bunun nedenini de şöyle açıklar: Fabrikada çalışan işçilerin, işlerini kaybetmek istememesi, yurt dışında çalışarak dönmüşlerin yeterli mal varlığının olması, gençlerin dertleri güçlerinin Birinci Ligdeki Balıkesir Sporun maçları olduğunu söyler.

Şükran Kurdakul 9-12 Kasım 1968 yılında TİP 3. olağan büyük kongrede işçi olmayan kesimden aldığı 324 oy ile genel yönetim kurulu asıl üye seçilir.

1969 yılında Balıkesir il başkanlığı görevine devam eder. Seçimlere 5 ay kala ilçeler arası toplantı düzenleyerek durum tespiti yapar. Balıkesir'den milletvekili adayı olmak için genel merkeze başvurur. Sadun Arel 4. 5. sıralarda yer verilsin der. Genel yönetimdeki oyların üçte ikisini geçince 1. sıradan aday olur.

Yapılan anketler, TİP'in Balıkesir'de bir milletvekili çıkaracağını gösterir. Şükran Kurdakul, bu nedenle yerel gazetelerde karşı gruplar tarafından karalama haberlerinin çıkarılmaya başladığını söyler. TİP içinde komünistler var. Şükran Kurdakul, Türkiye Komünist Partisi üyesi olduğu gerekçesiyle tutuklanarak sekiz ay Tarsus'ta gözaltında bulundurulmuştur gibi. Milletvekili olabilme birinci şartı sabıka kaydının olmadığını gösterir belgedir. Şükran Kurdakul, bu belgeye sahip olduğunun bilindiği halde kendisine verilecek oyları azaltmak için hakkında asılsız haberler yapıldığını söyler (Kurdakul, 2003: 196).

O zamanlar seçim sonuçları sadece devlet radyosundan verilir. İlk sonuçlar okununca Balıkesir'de barajın çok altında seyreden oy çıkar. Kurdakul, karşı propagandaların işe yaradığını düşünür. Kesin sonuçlar açıklanınca İstanbul'dan Mehmet Ali Aybar'la Rıza Kuas barajı geçerek parlamentoya girer. Balıkesir'deki oy oranı ise yüzde üçün altındadır. Kurdakul bu durumla ilgili şunları söylemektedir: *“Doğrusu ozan'ın “Halka tân eylemek nemiz/cümle küstahlık bizdedir” dizeleri yakışmıyordu bizim Balıkesir'deki savaşımızda gösterdiğimiz özveriye”* (Kurdakul, 2003: 220).

Kurdakul, 1969 seçimlerinden sonrada aktif politika yaşamına son verir. Kurdakul, politikanın kendisine kattıklarını şöyle açıklık getirir. Politika ile halkı tanıdığını, halkın sorunlarına yerinde tanık olduğunu, soruna yerinde dâhil olup çözüm getirmeye çalıştığı için halkın arkasından geldiğini söyler. 1969 seçimlerinden önce parti ikiye bölünür. Partinin derneğe çevrileceğini düşündüğü için ayrıldığını belirtir. Partiden ayrılma kararı verdikten sonrada örgütlü siyasal mücadele içinde bulunmadığını aktarır (Oğan, 1999: 33). Şükran Kurdakul'un Balıkesir ilindeki aktif siyasi yaşamı sırasında yaşadıkları şiirlerine yansır. *Halk Orduları* kitabında yer alan *Sağdıçım* (s.18-19), *Partim* (s. 20-21), *Bir Öyküydüm*

Sadece (s. 26-27) şiirleri. *Acılar Dönemi* kitabında *Balikesir Toprağında Bir Akşam* (s. 22-23) şiiri.

1.1.11. Hastalıkları ve Ölümü

Şükran Kurdakul, gözlerinin iyi görmemesi nedeniyle hayatını yardımcılarla sürdüren biridir. Kurdakul'un gözleriyle ilgili ilk sorununun askerliği sırasında ortaya çıktığı görülür. Şükran Kurdakul Haziran 1948 yılında askere gider. Ağustos 1950 yılında terhis olur.

Maraş'ın Ahır dağlarının çöl fırtınasına benzer rüzgârları diğer askerle birlikte Kurdakul'u da etkiler. Kurdakul gözlerinden rahatsızlanır, alay revirinin tedavisi etkili olmayınca Adana'daki askeri hastaneye sevk edilir. Eoğlu istasyonundan trene binerek Adana'ya gider. Bu sevk sırasında Adana'da Orhan Kemalle tanışır. Bu olayı şöyle anlatır:

"Bir kente yolu düşünce özgür adım dolaşmanın keyfini nasıl çıkarabilir sürgün alayında askerlik yapan?..."

Kelle paça çorbası içer, acılı köfte yer.

"Varlık" ve "Yaprak" dergilerini satan bir kitabevi arar.

Ben de çorba içtim, köfte yedim, Hüseyin Polisçi'nin dükkânını aradım.

-Bu "Varlık" ve "Yaprak" dergilerini alıyorum dedim, sevinç içinde

-Buyur al hemşerim...

Dükkânın arka bölümünde birisiyle söyleşiyor kitapçı. İkisinin de yüzü benim seçemeyeceğim ışıktadır. Ben parayı uzatırken o birisi öne çıkıyor.

-Dur bakalım asker ağa.

Duruyorum.

- Kimsin sen yahu? Böyle sabah sabah "Yaprak" dergisi filan

- Kafamın karıştığını, birazda kuşkulu bir şaşırmağa düştüğümü anlayınca gülerken elini uzatıyor:

- Ben, Orhan Kemal.

- Yıl 1949 (Kurdakul, 2003: 45).

16 Temmuz 1979 yılında *Yürüyüş* dergisinde Şükran Kurdakul'un tedavi için Bulgaristana gittiği belirtilir. 6 Ağustos 1979 *Yürüyüş* dergisinde de Kurdakul'un İnfarctus geçirmiş olduğu yazar.

Hastalığı sırasında Bulgaristan da günlerini nasıl geçirdiğini 20 Ağustos 1979 tarihindeki *Yürüyüş* dergisinde şu şekilde anlatmaktadır:

Bulgaristan'da kaldığım bir ayın yirmi bir gününü Banki'de Merkez Komitesi'nin Dinlendirme Evi'nde geçirdim. On iki doktor olmak üzere elli bir sağlık emekçisinin görev aldığı "Sanatoryum" burası.

Gün yirmi dört saat yatağa ya da odaya hükümlü değilsiniz yani.

Testler yapıldıktan sonra durumunuza göre, günde birkaç kez yarım saat, on dakika yürüyüş izni veriyorlar. Bahçeye çıkıp dolaşabiliyor, serin havada kent merkezine inebiliyorsunuz.

Ziyaretine gelen Fahri Erdinç'in yürüyüş iznin varsa Seni İvan Koloraf ile tanıştırayım dediğini ve götürdüğü söylüyor. Sonra iki kez de başka arkadaşlarla gitmiş (Kurdakul, 1979: 15).

1980 yılında 53 yaşında kalp krizi geçirir. "Yorgun Yürek", B.Y.B.Y., s.74 adlı şiiriyle bunu dile getirir.

1997'li yıllarda PEN Yazarlar derneğinde yöneticilik yaparken gözlerimdeki derin hastalık artmıştı diyor. Nurdan Kurdakul, Şükran Kurdakul'un gözlerinde sarı nokta problemi olduğunu bu nedenle görme sorunu yaşadığını söyledi. Okuyamadığı ve yazamadığı için kendisine asistanlar bulunduğunu belirtti.

A. Sedat Ulus, Şükran Kurdakul'un okuyabilmek için büyüteç kullandığını, hatta bilgisayarda harfleri büyütme imkânı olduğu için onu da kullanmayı denediğinin, bilgisini aktardı.

2000 yılında *Milliyet Sanat* dergisinde Filiz Aygündüz ile yaptığı konuşmada Kurdakul şöyle demektedir:

Dört senedir okuyamıyorum. Günde altı saatten aşağı düşmeyen bir okuma tiryakisi, dört senedir gözlerindeki rahatsızlık nedeniyle dinlemeye mahkûm. Biri yüksek sesle okuyor ben dinliyorum. Kasete dolduruyor dostlarım, kasetten dinliyorum, okuyamadıklarımı. Ona da razıyım, bir de kulağım sağır olsa ne yapacağım? Acayip bir dünya (Aygündüz, 2000: 15).

2003 Aralık ayı *Cumhuriyet Kitaptaki* yazısında Öner Yağcı Kurdakul'un sağlığı hakkında şöyle yazmaktadır: "*Kurdakul'un son zamanlarda iyi gitmeyen sağlığı onu sevenleri üzüyor. O ise, acılarını ve rahatsızlığını alt etmeye çalışarak ömrü boyunca yaptığı gibi toplantılara koşuyor, konuşuyor ve ülkesinin aydınlık geleceğine katkılarını sunmaya devam ediyor*" (Yağcı, 2003: 12).

2001 yılının Eylül ayında İzmir’de Samim Kocagöz’ü anma toplantısına katıldığında Kurdakul sağlığı ile ilgili şunları söyler. Bu bilgiyi Y. B. Yurdakul’un 2004 Ocak-Şubat *Ünlem* dergisindeki şu yazısından öğrenmekteyiz. “*Artık ben de ‘gelen giden’ değil; ‘getirilen- götürülen’ biriyim. Gözden sonra çeneme de vurdu; diksiyonum bozuldu. Eskisi gibi konuşmıyorum. Yoracağım sizi*” (Yurdakul, 2004: 22) diyor.

Şükran Kurdakul, hayatını Prostat kanseri nedeniyle kaybeder. İsviçre Hastanesinde tedavi görür. Hastalıkla birkaç yıl mücadele eder. 15 Aralık 2004 Çarşamba günü akşam saat 19.00’da Rüştüye Sokağı, Sahil Yolu, Sahil Apartmanı, Daire 6 Kızıltoprak İstanbul adresinde vefat eder. “*Kurdakul’un naaşı, 16 Aralık 2004 Perşembe günü Kızıltoprak Zühtü Paşa Camii’nde kılınan cenaze namazından sonra Sahrayıcedit Mezarlığında toprağa verilmiş*” (Aslan, 2004: 4).

Şükran Kurdakul’un ölümü PEN kayıtlarına şu şekilde geçer. “*PEN Türkiye Merkezinin kurucularından ve kuruluşumuza yönetim kurulu üyesi ve başkan olarak hizmet etmiş edebiyat çınarı Şükran Kurdakul hüznünlü bir törenle sonsuza uğurlandı*” (PEN arşiv 2004).

Atilla İlhan’ın 2005 yılındaki yazısında Kurdakul’un son dönem sağlığı ile ilgili yazdıkları: “*Bin yıllık bir dostumun, dönüşü olmayan o yolculuğa hazırlandığı!. Her defasındaki telefondaki sesi, kulağımda biraz daha kırık, hatta uzak*”...biliyorsun, artık göremiyorum; üstelik ilaçlar beni bunaltıyor!...” (İlhan, 2005: 8).

1.1.12. Kişiliği

Şükran Kurdakul uzun boylu, kahverengi gözlü, kilo problemi olmayan, cüsseli bir görünüşe sahiptir. Söylediği her sözün arkasında duran, yanlışlıklara karşı susmayan, düşüncelerini açıkça ifade eden biridir. Tatlıyı seven, aşırı yemeye düşkün biri değildir. Sigarasız olamayan, rakıyı seven keyif adamıdır. Kızınca en çok kullandığı kelime “bre köftehor”dur. Görüştüğümüz herkes gülen yüzü ve pozitifliğinden bahsetti.

Kurdakul’un kişiliği kısmında Kurdakul’un yazdıkları ve hakkında yazılanlardan çıkarım yapılacaktır.

Arife Kalender 2000 yılındaki *Evrensel Kültür* dergisinde *Sabırlar Yorgunu*, *Sözcükler Tutkunu Şükran Kurdakul'un Şiiri* yazısında Şükran Kurdakul için elinden düşürmediği sigarası, yarım bardak içmeden yatmadığı rakısı, yanında olmadığı zaman yalnızlığa düştüğü Selma'sı hayatının vazgeçilmezleri arasındadır diyor (Kalender, 2000: 51).

Yaşar Aksoy *Hayatım Kitap* adlı eserinde Şükran Kurdakul'un proleter şapka kullanmayı sevdiğini söyler. Kurdakul'un narin endamından ve pembe yanaklarından bahseder.

Şükran Kurdakul, insanların incinmesini istemeyecek kadar naif biridir. Kurdakul, bir dönem Abdülhak Şinasi Hisar'ın eserlerinin musahhihliğini yapar. Abdülhak Şinasi Hisar, Kurdakul evlenirken nikâh merasimine bile gelir. Abdülhak Şinasi neden evlenmiyorsun sorusuna erkek çocuğum komünist, kız çocuğum artist olur diye cevaplayan biridir. Hisar Kurdakul'a çok alışır. Nikâh törenine katılması ve yakınlığı Kurdakul'u düşündürür. Kurdakul, onun korktuğu olmasını istemediği erkek çocuktur. Hisar, Kurdakul'a bağlanınca, Kurdakul, Hisar'ın ününden yararlanmak isteyen kişilerin geçmişinden bahsederek onu üzmelerinden ve sağlığının bozulmasına neden olmalarından korkar. Bu düşüncesini Yaşar Nabi'ye anlatır ve Hisar'dan uzaklaşır (Kabacalı, 2000: 21).

Melih Cevdet Anday'a göre de Kurdakul;

Zekâsı, akli, doğruluğu, çalışkanlığı, candanlığı ile dostlarının sevgisini, saygısını toplamıştır hep. Konuşurken bilirsiniz ki, düşündüğünü, inandığını söyleyecektir. Söylediklerinin tersini yapanlardan olmadığı için, edimlerinde de yakınlarını öylesine güven içinde tutar. Hiçbir zaman 'unutmuşum', 'anımsamıyorum' gibilerden mazeret aramaz. Bu sallantılı dünyada, size bastığınız toprağın sağlam olduğu güvencesini veren az bulunur insanlardan biridir" (Anday, 1977: 2).

Melih Cevdet Anday, Kurdakul'un ne kadar çalışkan ve üretken olduğunu şu sözlerle anlatır. Yazmaktan, okumaktan, dergiler, kitaplar basmaktan hiç ayrılmadığını, birini sonlandırmak zorunda kalırsa hızla diğerini yaptığını belirtmektedir. Kurdakul'un şiir kitabı ya da öyküyle karşınıza çıkarak yaratıcılığı ile sevindirip insanları kendine bağladığını söylemektedir (Anday, 1977: 2).

Şahap Balcıoğlu 1984 yılında Kurdakul ile röportaj yapar. Bu röportajı yayımlarken Kurdakul ile ilgili düşüncelerini şöyle ifade eder. “*Kurdakul’u güler yüzlü, cana yakın, dünya efendisi bir insan olarak belirtmektedir*” (Balcıoğlu, 1984: 2). Ve arkasından da karşıt görüşlü kişilerin onu başka türlü nitelendiğini belirtir. Oysaki fikirler karşıt olsa da çok partili demokrat yaşama göre görüşlerin farklı olmasına hoşgörülle yaklaşılması gerekir. 1984 yılında Kurdakul 56 yaşındadır Balcıoğlu, Kurdakul’un saçlarına aklar düştüğünü, Gözlükte kullanmaya başladığını bize bildirmektedir. Kurdakul’un o gün üzerindeki kıyafetlerle ilgilide şu bilgiyi verir. “*Gri balıkçı kazağının üstüne ikinci bir kırmızı kazak giymiş. En üstte de kahverengi bir sabahlık var*” (Balcıoğlu, 1984: 2).

Şükran Kurdakul, yöneticilik yaptığı dergilerde yazıları yayımlanan kişiler ile ilgili bilgi vermediğini, Naci Kalpakçioğlu’nun ya da diğer adı Fethi Naci’yle yaşadığı bir olay bunu bize göstermektedir. Yeryüzü dergisini Fethi Naci, Şükran Kurdakul ve Metin Özek birlikte çıkarırlar. Günün koşulları gereği Fethi Naci dergide Oktay Deniz adıyla yazılar yazar ‘*Milli Kurtuluş Hareketleri Karşısında Türk Halkı ve Türk Basını*’ adlı yazıda yanlışlıkla yaşını açıklar. Bu durumdan dolayı üzülür. Çiçek Pasajında Şükran Kurdakul ile Fethi Naci otururken Yahya Kemal yanlarına gelir. Kurdakul’a, Oktay Deniz’in kim olduğunu sorar. Şükran Kurdakul yazıların postadan geldiğini bilmediğini söyler. Bunu üzerine Yahya Kemal, Oktay Deniz’in Behice Boran olduğunu sanki bilmiyoruz, der. Kurdakul ve Naci gülmek için birbirlerinin yüzüne bakmazlar (Naci, 1994: 18-21).

Şükran Kurdakul hatalı olduğunu anlayınca hatasını telafi eden bir kişidir. Bunu H. Hüseyin Yalvaç ile arasında geçen şu olaydan anlıyoruz. 1990’lı yıllarda H. Hüseyin Yalvaç Diş Hekimleri Odasına ait Sevinç Özgüden Salonu’nda yapılan toplantıda Kurdakul’a son çıkan iki kitabını imzalayarak vermek ister. Kurdakul, *Şairler ve Yazarlar Sözlüğü’ne* alması için kendisine imzalanmış çok kitap geldiğini belirterek almaz. H. Hüseyin, o an alınsa da sonra bu olayı unuttur. 1997 yılında İzmir’deki bir etkinlikte bir araya gelirler. Kurdakul’a şiir kitaplarını imzalatır. O sırada Kurdakul, kendisine eserlerini Sözlüğe almadığı için haksızlık ettiğini, yeni basımda alacağını söyler. H. Hüseyin de Kurdakul’a önceki tavrını hatırlatarak teşekkür eder. Sonra Sözlüğün yeni basımında da yer olmadığını görür. H. Hüseyin bunun altında başka bir şey aramaz, direk unutmaya olarak niteler. Çünkü Kurdakul

özü sözü bir insandır. Beyoğlu'nda yürürken Şükran Kurdakul ile karşılaşır. Kurdakul'un gerekli bilgileri verdiğini ama hazırlayan arkadaşlarının unuttuğuna dair bir şeyler söylediğini aktarır (Yalvaç, 2004: 21-22).

Kurdakul çok yönlü bir kişiliktir. Münevver Oğan Kurdakul'un çok yönlülüğünü dile getirerek Kurdakul'a “Örgütçülük, parti çalışması, araştırmacılık ve sanatçı kimlik... Bunlar birbirini engellemiyor mu?” (Oğan, 1999: 34) sorusunu yöneltir.

Kurdakul'un cevabı; “her birinde yapacağınız farklı şeyler vardır. Bu yüzden birbirlerini engellediklerini sanmıyorum. Yalnızca bazıları öncelik kazanır, bazıları da beklemede tutarsınız. Örneğin parti çalışmaları yaparken şiir yazmadım. Bu benim mantığıma aykırı (Oğan, 1999: 34) demektedir.

Atilla Özkırmımlı, Şükran Kurdakul'la Türkiye Yazarlar Sendikası yönetim kurulunda beraber çalışır, hatta beraber tutuklanıp aklanırlar. Özkırmımlı aynı dünya görüşünü paylaşan iki ayrı kişiyiz biz diyor. Birlikte çalıştıkları ortamlarda herkesin kendi düşüncesini savunduğu için sert tartışmaların olduğunu söyler. Böyle durumlarda Kurdakul'un nasıl bir davranış içine girdiğini şöyle açıklıyor: “Yumuşak kişiliğinin altında yatan kararlı kişiliği, sâkin ve inandırıcı konuşmalarıyla denge unsuruydu Şükran Kurdakul. Sesini hiç yükseltmeden, doğru kararda buluşulmasını sağlardı” (Yağcı, 1994: 7).

Emre Kongar 50. Sanat yılı kutlamasındaki konuşmasında Şükran Kurdakul için şu açıklamayı yapar: “Kurdakul'un, birbiri ile çelişen üç özelliği kişiliğinde toplamış ender sanat, politika ve düşün adamlarından.”; “Kurdakul marjinal sayılan bir şair, son derece soğukkanlı, akılcı bir eleştirmen ve yazar ve aktif bir politikacı” (Yağcı, 1994: 58).

Gülsüm Cengiz Kurdakul'un ardından *Evrensel* dergisinde yazdığı *Unutulmaz Baba Resimleri* adlı yazısında Kurdakul'u dernek çalışmaları içinde örgütçü biri olarak tanıdığını söyler ve devam eder. “Filistin PEN Başkanı Hanan Avvad'ın konuşması sırasında gözyaşlarını tutamayan içli, duyarlı ozan yüreğine tanık oldum” (Cengiz, 2004: ?).

2004 yılında *Ünlem* dergisinde Atilla İlhan, Şükran Kurdakul'un Karşıyaka'dan eski arkadaşı olduğunu söyler. Şükran Kurdakul'un kendisinden sonraki kuşaktan olduğunu ifade eder. Kurdakul'la çok iyi dost olduklarını ve dostluklarının sağlam olduğu açıklamasını yapar. Şükran Kurdakul'un kendisine her zaman güvendiğini belirtir. Aralarında hiç ihtilaf olmadığını söyler. Kurdakul, Atilla İlhan'ın yayıncı bulmakta zorlandığı zamanlarda gözünü kırpmadan *Ben Sana Mecburum* ve *Kurtlar Sofrası* kitabını basar. Vefalı bir insan olduğundan hasta haliyle Atilla İlhan'ın TRT için çekimlerine gider. Atilla İlhan, Kurdakul için "*İnsan bir adamdır. O tarafı çok ağır basar*" (İlhan, 2004: 11) diyor. İnsanların kim olduğuna bakmadan haklı tarafı tutar. İlhan, kendisini *Kurtlar Sofrası* için eleştirmiş olan bir kişiye, sen böyle bir kitabı daktilo bile edemezdin diyerek savunduğunu söyler.

Y. Bekir Yurdakul, Şükran Kurdakul'un İkinci Dünya Savaşı yıllarında İzmir'de yaşadığını söyler. Kurdakul'un İzmir'de vesika ekmeğini, kırklı yaşlardaki amcaların askere alınmasını, toplama kamplarını, Amerika tröstlerini öğrenerek, Kurtuluş Savaşını anlamaya başladığını belirtir. Onun hesap kitap bilmeden inandığı şeyler için mücadele ettiğini, doğru olanlar için susmamak gerektiğini, çalışarak üreterek dolu dolu yıllar geçirdiğini, her soluğun umuda gebe olduğunu düşündüğünü söyler (Yurdakul, 2004: 23).

Sabri Kuşkonmaz, 2005 yılı şubat ayında *Berfin Bahar* dergisinde Kurdakul'dan geriye umut, iyimserlik aşıl原因 sözlerle, yaşam dersleri kaldığını söyler. Kurdakul'un aktif siyaset hayatını bırakmasına rağmen, siyasal yaşamdan, siyasal etkinliklerden ve dünyadan kendisini çekmediğini belirtir. Onun insani yaşamsal eylemlerde çok etkili ve örnek bir yaşam sürdürdüğünü aktarır.

Mustafa Yılmaz, 2005 yılında *Türk Dili* dergisinde *Duruşu Düşünür/Gülüştü Şair Şükran Kurdakul* yazısında Kurdakul'u derviş, filozof ve bilge olarak nitelendirir. Konuşmasının akıcı, gülüşünün insanlarda coşkuya neden olduğunu söyler. Donanımlı, zeki, alçakgönüllü, bilimselliğe, sanata ve güzel duyuya inanan biri olarak aktarır.

Ahmet Miskioğlu'na göre Kurdakul: "*Atak, yürekli, yiğit, gözünü budaktan sakınmayan, ayağına hafif, atılgan ve çok "dürüst". Bütün bu özelliklerle Şükran Kurdakul; örgütçü mü örgütçü, eylemci mi eylemci, yandaşlarını devinime*

yönlendirmeye, onlara yön vermeye çaba gösteren bir kişilik olarak görünür” (Miskioğlu, 2005: 4).

Refik Baskın Samsunda çıkan Mart- Nisan 2017 *Edebiyat Nöbeti* dergisinde Kurdakul İle ilgili anılarını aktarırken, Kurdakul’un kişiliğinden izlerde aktarır. *“Şükran abinin o kendine tutsak eden, İstanbul beyefendisi tonundaki ses rengi ve nazik ama esprili, şiirsel konuşmalarının tadı damağımızda kalmıştı* (Baskın, 2017: 26). Kurdakul’un kütüphanesinden kendisinin en sevdiklerinden eserler yollayarak onları okumalarını istediğini belirtiyor. Okumaya teşvik eden bir yapıya sahip olduğunu gösterir.

1996 yılında Refik Baskın, Şükran Kurdakul’u evinde konuk eder. Şükran Kurdakul’un hacı kayınpederiyle de damardan ilişki kurmasını şu şekilde açıklamaktadır: *“Şükran Abi’nin çevresiyle ne kadar güzel ve sağlıklı iletişim kurduğuna da bu masada tanık oldum”* (Baskın, 2017: 28).

Alpay Kabacalı, Kurdakul’un ülkesine ve çağına karşı sorumluluk bilincini hep koruduğunu, duygusallığını ve coşkunluğunu karşısındakilere aktarabilen usta bir konuşmacı olduğunu, yumuşak görüntüsünün altında inandıklarından ödün vermeyen inatçı bir kişi olduğunu söylemektedir (Kabacalı, 2001: ?).

Tansu Bele, 2005 yılı Türk Dili dergisinde Kurdakul ile ne zaman görüşse dost, insan sever olan Kurdakul’u selamlamak gelirmiş içinden *“ öylesi içten, hiçbir insanı itmeyen ama ölçülü, arkadaşça tutumu ve kimseye tepeden bakmayan, herkese saygılı bir yapısı vardı”* (Bale, 2005:8) diyor.

1.2. ŞÜKRAN KURDAKUL’UN EDEBİ HAYATI

1.2.1. Sanat Çevresi

Şükran. Kurdakul’un sanatçı kimliğinin oluşumunda ve sanatında İzmir’in önemli bir yeri vardır. İzmir’in sanatına katkısının anlaşılabilmesi için Kurdakul İzmir’deki gazete, dergi ve kültür faaliyetlerini anılarında ve röportajlarında uzun uzun anlatır. Kendisinin çocukluk yıllarındaki İzmirli sanatçıları ve sanat çevresini Dönemeç dergisinde aşağıdaki şekilde anlatır.

Bizim çocukluk ve ilk gençlik yıllarımız; Tokadizade Şekip, Bıçakcızade Hakkı, Şair Eşref, Hüseyin Avni Ozan, Tevfik Nevzat gibi Osmanlı dönemi İzmirli şairlerinden etkilenimlerle geçmiştir. Bu şairlerden bazıları ben çocuk iken yaşıyorlardı. Kemeraltı'nın sonuna doğru bir otelin kahvesinde toplanırlar ve edebiyat söyleşileri yaparlardı. Bu eski İzmirli şairlerin 1940'lı yıllarda kentün kültürel yaşamına pek fazla bir etkileri yoktu....1940 yılında İzmir'de Bağ isimli bir edebiyat dergisi yayınlanırdı. Nihat Köpek, Cihat Gökçek, İlhan İleri, İsmet Kültür, Mehmet Serpin, bazen Nahit Ulvi Akgün yazarlardı. Daha çok hikâyecilerin toplandığı bir dergiydi. Daha önce veya aynı yıllarda Cahit Tanyol ise Aramak isimli bir dergi yayınlıyordu. Aramakta ise İlhan İleri, Kemal Bilbaşar, Cahit Tanyol ve İstanbul'daki arkadaşları yazarlardı. Ahmet Hamdi Tanpınar'ında bu dergide yazdığını biliyorum. Tabii, o yıllarda Halkevleri de Fikirler isimli eski bir dergiyi de İzmir de yayınlıyordu (Aksoy, 1982: 5).

1940'lı yılların başında İzmir'in sanat ve kültür hayatını *Bağ, Aramak, Fikirler* dergisi belirler.

Fikirler dergisinde Ziya Somar, Garra Sarmat'ın yazıları, Fakir Baykurt'un ilk öyküleri, Berin Taşan'ın ilk şiirleri yayımlanır. Şükran Kurdakul ile Atilla İlhan *Fikirler*' de bir dönem yöneticilik yapar. Bu dönemde Fahir Ongar, Behçet Necatigil, Oktay Akbal, Ceyhun Atuf Kansu'nun özgün çalışmalarının yayımlanması onlar için övünç kaynağıdır. Samim Kocagöz'ünde *Fikirler*' de devamlı yazıları çıkar (Aksoy, 1982: 5-8).

1942'li ve 1943'lü yıllarda İzmir ve Karşıyaka Halkevi kültür merkezleridir. Halkevleri, Kurdakul'un yetişmesinde önemli bir etkiye sahiptir. Uzun yıllar *Yeni Asır* gazetesinde köşe yazarlığı yapan ilköğretim müfettişi, antik dönem tarih ve felsefesini iyi bilen Asım Kültür Karşıyaka Halkevinin başkanıdır. Halkevinde Balıkesir Eğitim Enstitüsü müdürlüğü yapan Hilmi Ziya Apak da görevlidir. Asım Kültür, kardeşi öykü yazarı İsmet Kültür ile 30'lu yıllarda İzmir'de *Kültür* dergisini çıkarmaktadır. Kurdakul'un gençlik yıllarında Asım Kültür, öğretmen Cihat Gökçek ile birlikte 15 günlük İzmir *Kültür Gazetesi* dergisini çıkarmaktadır. Bu derginin ilginç yanlarından birinin İzmirli ressamı da bünyesinde toplamış olmasıdır. O yıllarda, Kemal Bilbaşar İzmir'de yaşıyordu ve bu gazetenin başta gelen yazarlarından biridir. Yine o yıllarda Ankara'da *Yurt ve Dünya* dergisi çıkmaktadır. Bu dergide Behice Boran, Niyazi Berkes, Pertev Boratav yazmaktadır. Bu yazarların

zaman zaman İzmir *Kültür* gazetesinde de isimleri görünmektedir (Kurdakul, 2003: 19).

Kurdakul'a göre, 1940 edebiyatının İzmir temsilciğini Besim Akımsar'ın çıkardığı *Kovan* dergisi yapmaktadır. Dergide Nahit Ulvi Akgün, Behçet Necatigil ve İlhan İleri'nin şiirleri yer almaktadır. Bu dergide 1944 yılından sonra Mustafa Şerif Onaran ile birlikte kendi şiirlerinin de yayınlanmaya başladığını söylemektedir (Kurdakul, 2003: 20).

1945'li yıllarda Besim Akımsar ve Nahit Ulvi ile birlikte bazı akşamlar Karşıyaka meyhanelerinde söyleşme olanağı bulunduğunu ve böylece edebiyat çevresine katıldığını belirtir.

İzmir'in kültür hayatında etkili olan dergilerden biride 1927 yılından itibaren yayımlanmaya başlamış olan *Fikirler' dir*. Kurdakul'un bu dergideki ilk şiiri *Denizli Kilimi*'dir. *Denizli Kilimi*'nden başka şiirleri de yayımlanmıştır. Yaşar Aksoy'un, Kurdakul ile 1940'lı yıllarda İzmir'de Edebiyat ortamı adlı söyleşisinde Kurdakul *Fikirler* hakkında şöyle söylemektedir:

Biz Atilla İlhan ile o yıllarda Fikirler' de idik. Hatta dergiyi yönetiyorduk. Fikirler, İzmir'in bir önceki kuşağının değerlerini reddetmeden, yeni filizleri de içinde barındıran güzel bir dergi idi. Biz, Atilla ile birlikte, bu dergi içinde; 'sadece İzmir'e bağımlı olmayalım. İzmir'in bir tarihi vardır. Bu tarih bütün ülkeyi ilgilendirir. Kuvayı Milliye geleneği, yine ulusal kurtuluş bilinci ile bağımlı olarak Türkiye'nin baş sorunlarından biridir. Bu yüzden dergi İstanbul'a da açılmalı. Çeşitli yerlerden yazılar istenmeli' şeklinde görüşlerin savunuculuğunu yapıyorduk (Aksoy, 1982: 5-6).

1946'dan sonra *Fikirler* dergisi Türkiye ölçeğinde bir dergi olur. *Fikirler 1950'de* Halk evleri kapatılıncaya kadar toplumcu gerçekçilerin sürekli imzalarının görüldüğü bir dergi olarak yayını sürdürür (Aksoy,1982: 6).

Naci Sadullah tarafından üç ay yayımlanabilen yirmi bin satan ve satış fiyatı beş kuruş olan *Havadis* gazetesinin edebiyat sayfasında Kurdakul'da yazmaktadır. Kurdakul, İzmir'de edebiyat ve dergicilik adına bir şeyler olmasını istediklerini söylemektedir. Uygulanan baskı nedeniyle üç sayı yayımlanır (Aksoy, 1982: 6).

Kurdakul, İzmir'deki şiir serüveninin 1948 yılında askere gitmesi ile son bulduğunu söylemektedir. Kurdakul'un İzmir'deki şiir yazma çalışmalarını Yaşar Aksoy'a anlattığı şekilde aktaralım:

1940'lı yıllarda İzmir'de başlayan, fakat İstanbul'daki dergilerde de süren bir süreci yaşadım. Fakat Yeni Edebiyat bağlamında ilk şiirlerim İzmir'de, Besim Akımsar'ın Kovan'ında yayınlandı. Fikirler ile Havadis'in edebiyat sayfasında yoğun biçimde şiirlerim çıktı. Faruk Nafiz'in yönettiği Yedigün dergisinde 1942'de özel şiir sayfasında ilk şiirim çıkmıştı. Orhan Kemal 'Raşit Kemali' imzasını, asker olan Aziz Nesin 'Vedia Nesin' imzasını kullanırlardı. Orada dört sayıda bir şiirim çıkardı. İlk kitabım olan Tomurcuk'u 1943'de, Kemaraltı'ndaki Ege Matbaasında bastırdım. O kitabımdaki şiirlerim Fikirlerde yayınlanan hece vezni ile yazılmış şiirlerdir. Ve tabii ki, Yeni Edebiyat'ın dışındadır. 1944'deki yeni kitabım 'Zevklerim ve Hülyalarım' bu süreç içinde, heceden kopuşumu belgeleyen şiirlerimi içerir. O şiirlerimde gerçek bir Kemalist olan Neşet Halil Atay tarafından yönetilen 'Yeni İstanbul' dergisinde yayınlanmıştır (Aksoy, 1982: 6).

1940'lı yıllarda İzmir'deki kitap basımıyla ilgili Kurdakul şu sözleri aktarır:

İlkokul öğretmeni olan Cihat Gökçek küçük bir dükkânda bir kutu hurufatla kitap basma işine girişir. Gökçek, çeşitli zorluklara katlanarak ilk kitapları yayımlar. Yayımladığı kitaplar arasında: Kemal Bilbaşar'ın Pazarlık adlı eseri ile *İzmirli Hikâyeciler Antolojisi* de vardır. İzmir'de 1960'lı yıllarda Kovan yayınlarının da kitap basım işine giriştiğini söyler. Kovan yayınlarının sahibi olan Besim Akımsar'ın İzmir'in sanat hayatına büyük katkısının olduğunu söyler (Aksoy, 1982: 7).

1940'lı yıllarda İzmir'de edebiyatçıların toplandıkları yerlerle ilgili Kurdakul şu bilgileri verir. Ankara Palasta bir köşede yeni edebiyat taraftarları Kurdakul, Besim Akımsar, Nahit Ulvi ve Cihat Gökçek bir araya gelir. Sonradan bunlara Tarık Dursun ve Ziya Metin dâhil olur. Ankara Palas'ın diğer köşesinde de eski edebiyat taraftarları Abdulkadir Karahan ile Orhan Rahmi oturur. *Kovan'* da yazıları çıkan Necdet Öklem ile haftalık *Dokuz Eylül* dergisini çıkaran Necip Mirkelâmoğlu'nun başka çevre ve başka kişilerle oturduklarını söyler. Fuat Edip Baksı'nın kendine özgü bir çevrede varlığını sürdürdüğünü aktarır. İzmir'in Rasim Paşa Kahvesinin, İstanbul'un meseretleri gibi olduğunu ve burada da edebiyat buluşmalarının yapıldığını söyler. Balıkçı ile Naci Sadullah'ta Bodrum Palasta ayrı bir çevre oluşturduklarını aktarır (Aksoy, 1982: 8).

Kurdakul, Tek parti döneminde dergilerde yayınladığı şiirlerini 1943 yılında Tomurcuk adını verdiği bir kitapta toplar. On altı yaşına yeni girer. Karşıyaka Halkevinde şiir okuma olanağı bulur. Bayramlarda Kürsüye çıkarılır (Yağcı,1994: 22). Bir (30 Ağustos) Halkevinin açtığı yarışmada şiiri birincilik ödülünü kazanır. Ödül olarak kendisine kol saati verilir. Törende bu saat koluna takılınca Kurdakul mutluluktan uçar. Bu saati, büyük abisinin yarattığı huzursuzluk sonucu evden kaçmaya karar verdiğinde yol parası için satar (Kurdakul, 2003: 20).

Kurdakul'un edebiyata ve dergilere olan ilgisi Halkevindeki çalışanlarla arkadaşlık kurmasını sağlar. Bu arkadaşlık sayesinde *Servet-i Fünun Uyanış*, *Varlık*, *Çığır*, *Ülkü ve Fikirler* dergilerini takip eder ve bazılarında şiirlerini yayınlama olanağı bulur. Bu dergilerin yanında o dönem, iktidarı tarafından sakıncalı görülen dergileri de okuma fırsatı yakaladığını belirtir. *Yürüyüş*, *Yurt ve Dünya*, *Adımlar*, *Pınar*. 1944'te şiirlerinde biçim ve içerik olarak değişikliğe gittiğini, yakın çevre ilişkilerini şiirine aldığını söyler. (Yağcı,1994: 23). 1944 yılında bu şiirlerini *Zevklerin ve Hülyaların Şiirleri* başlığı altında kitaplaştırır. Orhan Veli ve arkadaşlarının Garip şiirinden etkilenmediğini çünkü Nâzım Hikmet'in ve onun takma isimlerle yazdığı şiirlerinin etkisinde olduğunu belirtir. Remzi Kitabevinin "*Dünya Muharrirlerinden Tercümeler*" dizisini Fransız ve Rus klasiklerini okuduğunu ama başucu kitabı olarak Çehov, Gorki, Balzac ve Istrati'den yapılan tercümelerin olduğunu belirtir.

O yıllarda Kurtuluş Savaşı felsefesinin yaşatılmadığını düşünür. II. Dünya Savaşına girilmez, ama kent insanı savaştan etkilenir. Fırınların önünde sıra bekleyerek alınan "vesika ekmeği" yemekten oluşan kaşıntılar, kırklı yaşlardaki komşu amcalarının askere alınması, karaborsa, Nazi toplama kampları ile demokrasinin önemini kavramaya başladıklarını belirtir. Fransız vatanseverlerin Nazizm'e karşı yürüttükleri direnç hareketinin edebiyata yansıdığı görülür. "Aragon, Eluard, Picasso" sanatçıların komünist partisi saflarında döğüşmeleri, çağdaş dünyanın günlük basına hiç mi hiç yansımayan sorunları üzerinde düşünmeye zorlandıklarını ifade eder (Yağcı, 1994: 23).

Kurdakul bir söyleşisinde II. Dünya Savaşı yılları ile ilgili şunları söylemektedir.

Benim çocukluğum, ülke genelinde yaşlılarımla ortak bir yazgıyı paylaşmak zorunda kaldığımız yıllarda geçti. Büyükler gibi düşünmeye başladık biz o yıllar. Işıldaklar her gece gökyüzünü tarıyordu. Nazi silahlarının namluları Ege adalarından kıyılarıımıza çevrilmişti. Fırından ekmek alırken, okula giderken, Birinci Dünya ve Kurtuluş Savaşlarını gören ağabeylerimizin, babalarımızın öykülerine özgü gerçeklerle karşılaşıyorduk. Köylümüz, kentlimiz, büyüğümüz, küçüğümüz, kulak kesiliyorduk akşamları: “Burası Ankara Radyosu... Sayın dinleyiciler...” spikerin sesi hala beynimde. Haberler kan kokuyordu (Balcıoğlu, 1984: 2).

Şükran Kurdakul ilk şiirlerini yayımladığı yıllarda Nâzım Hikmet hapistedir. Aziz Nesin, Rıfat Ilgaz, Nuri İyem hapse girip çıkarlar. Kurdakul’da hapse girip çıkar. Sosyalist parti kuran Esat Adil’de girip çıkar. Nâzım Hikmet’in hala hapiste olduğunu söyler (Kurdakul, 1967: 57).

Kurdakul o dönemdeki vatandaş ve sanatçıların kendilerini eylem içinde bulduklarını söylemektedir. *“Sanat, sanatçının başkaldırısıyla birlikte yürüdü. Nazım’ın başkaldırışı,- bir kez daha söyledim sanıyorum-ideoloji içinde sanatı arayan –ve yaratan – bir düzeye eriştiği için vardı”* (Kurdakul, 1967: 57).

Eski yeni tartışması içinde eskinin kaynaklarıyla bağını koparanların sanatın uzağına düştüğünü vurgulamaktadır. Sabahattin Eyüpoğlu’nun “tekniği kıt bir avukatı neyleyim” sözünün o yılları iyi tanımladığını belirtmektedir (Yağcı, 1994: 32).

Kurdakul’un bizim kuşak diye nitelediği 1940 kuşağının, Kurtuluş Savaşının tarihsel yerini de düşünmeye başladığını belirtir. Bu evrede, Nâzım Hikmet’in *Kurtuluş Savaşı Destanı*’nın etkisi kadar Türkiye Sosyalist Emekçi ve Köylü Partisinin yayın organlarının da Mustafa Kemal ile Kurtuluş Savaşı ideolojisinin 1940 kuşağı sonrası gelenler tarafından geniş açılardan algılanmasını sağlamada etkili olduğunu söyler.

Dönemin iktidar partisi CHP’nin sorumluluklarını tam sahip çıkmadığını belirtir. Milli Koruma Yasası çıkartılarak halk korunmaya çalışılır, ama bu yasanın ve karaborsaya ilişkin yasakların çiğnenmesine engel olunamaz. Haksız

kazançlarıyla geleceğin büyük tacirlerinin oluşumu sağlanır. Köylü nüfusunun büyük çoğunluğunun topraksız bırakılmasına neden olunur. Feodal kalıntıların saltanat sürüp han-ı yağma yaptığı, Kurtuluş Savaşı felsefesinin deforme edildiği bir dönem olarak belirtir. Kurtuluş Savaşı felsefesini savunanları susturmak için kullanılan 141-142 maddelerin güncellendiğini söyler (Esen, 2007: 199).

Yayın hayatına 1909 yılında başlayan Naci Sadullah'a ait *Havadis* Gazetesinin bu dönemde kalemin ve birlikte çalışmanın gücünü gösterdiğini belirtmektedir. 35x50 boyutlarındaki iki yaprak gazeteyi “*Mareşal ateş püskürüyor... Havadis...*” (Yağcı, 1994: 24). Manşetleriyle basmaktadır. Gazetede her gün Nâzım Hikmet'in *Kurtuluş Destanı*'ndan bir bölümü dördüncü sayfanın başköşesinde yayınlanır. Basımevinin kapısında çocukların beklediğini, paylarına düşecek tomarları alanların koşarak Kemeraltı Caddesine gittiklerini anlatır (Esen, 2007:200).

Cihat Gökçek ve üç dört basım emekçisinin özverili çalışmaları sonucu 20 bin İzmirliye *Kuvayı Milliye Destanı* sunulmaktadır. Dönem iktidara “dur” demeyi kafasına koymuşların dönemidir demektedir.

“-*Seçimlere fesat karıştırıldığını yazıyor... Havadis...*

-*Adnan Menderes'in konuşmasını yazıyor... Havadis...*”(Esen, 2007: 200).

Kurdakul, CHP'nin köşeye sıkıştırıldığı dönem olduğunu söyler. Halkın biz bunları seçmedik diye tepkilerini belirttiği, sendikaların kurulduğu dönemdir. Patron ve üretici kesimin işçi kesiminden en fazla nasıl yararlanırım diye beklentilerini arttırdığı dönemdir. Sendikacının işçinin değil patronun hakkını aradığı dönem olduğunu belirtir. 1945 1946 yıllarında barışın geçicide olsa geldiğini söyler (Esen, 2007: 201).

Kurdakul, İzmir'de 1945'li yıllarda Şehir Tiyatrosu'nun kurulduğunu söyler. *Yeni Asır* ve *Anadolu* gazetelerinde bu olay üst başlıkla duyurulur. Tiyatro kurulmadan önce Fuar zamanı Devlet Tiyatrosu, İzmir Fuarındaki Açık Hava Tiyatrosunda iki oyun ve iki opera sergilemek üzere İzmir'e gelir. O yıllardan Cüneyt Gökçer'in oynadığı Kral Oidipus'u hatırlar. “Ey ulu Kadmus'un çocukları”. Kurulan Tiyatronun yöneticiliğine Avni Dilligil getirilir. Avni Dilligil'in, aydınlarla

halk arasındaki uçurumu kapatmayı amaçladığını belirtir. Avni Dilligil Hamlet'i oynama kararı alır. Hamlet denilince Kurdakul'un aklına Sadi Tek gelir. Othello ile ilgi anısını şu şekilde anlatır

“Karşıyaka’larda, Fuar’ın şimdi adını bile unuttuğum bahçelerinde, sanki Sait Faik’in “Kumpanya” hikâyesinden çıkmış kişilerle Othello’yu oynardı. Yapıtın en can alıcı sahnelerinde basardık kahkahayı. Çocuk denecek yaştaydık. Doğallığa aykırı düşen en ince çizgiler bile gözümüzde büyüyordu” (Kurdakul, 2003: 23).

Avni Dilligil'in Hamlet oyunu ile tiyatroya hasret insanları etkilediğini söylemektedir. O yıllarda İzmir’de bulunan Yeni Asır gazetesinde yazan Naci Sadullah’ın bunu gazetede yazısında –“*Hamlet Avni” olarak duyurduğunu söyler*” (Kurdakul, 2003: 23).

Avni Dilligil'in o tarihte İzmir'in dışı sayılan ve çoğunlukla işçi kesimin oturduğu Eşrefpaşa insanını da tiyatroya getirmeyi amaçladığını belirtir. Bu amacına uygun Süleyman Külçe adlı birinin “*Zavallı Gülnaz*” oyununu sahneler. Başarılı bir seçim olmadığı için eleştirilir. Kurdakul, İzmir Şehir Tiyatrosu'nun Necati Cumalı'nın yetişmesinde büyük katkısı olduğunu düşünmektedir (Esen, 2003: 24).

Naci Sadullah'ın *Havadis* gazetesinde Nâzım Hikmet'in röportajlarını yayınladığı gibi, gülmece edebiyatımızın seçkin örnekleri arasında yer alması gereken yazıların olduğunu söyler. *Havadis* gazetesinde haftada bir gün İhsan Ahmet Kapkın, Aclan Sayılğan ve kendisinin edebiyat sayfası düzenlediklerini belirtir. Atilla İlhan, Adana'dan gönderdiği yazı ve şiirleri ile bu sayfanın baş konusudur.

1.2.2.Şiire Başlaması, Sanat Hayatı

Şükran Kurdakul'un küçük yaşta şiire nasıl başladığını Perihan Tok, 1978 yılında *Nesin Vakfı Edebiyat Yıllığı*'nda yayınlanan söyleşide “*hangi özel etkilerle küçük yaşta şiire yöneldiniz*” (Tok, 1978: 505) şeklinde sorar?

Kurdakul, küçük yaşta şiire yönelmesinde babasının ve büyük ağabeyinin etkisi olduğunu söyler ve şöyle açıklık getirir. Milli Kurtuluş Savaşçısı babasının, doğumundan bir yıl dört ay sonra öldüğünü, ondan kalan defterler arasında Tevfik Fikret çizgisinde şiirlerin olduğunu söyler. Kendisinde en büyük etkiyi, kendinden on bir yaş büyük olan abisinin kitaplarına erken rastlamasının olduğunu ifade eder.

Edebiyata olan bu eğilimim, hemen hemen bütün dergiler ile ilişki kurmasını sağladığımı belirtir (Tok, 1978: 505).

Şükran Kurdakul, kendisini şiire yönelten etkileri 1983 yılında *Yazko Somut* dergisinde de şu şekilde açıklamıştır.

Babası, Kurtuluş Savaşını izleyen yıllarda erken ölmüş bir çocuğun duyarlılığıdır beni şiire yönelten. Ev çevresindeki ilk okuma olanaklarından sonra, 1941'lerde İzmir'e yerleşince Karşıyaka Halkevinin kitaplığını tanıdım.... Varlık, Servet-i Fünun (Uyanış), Çığır ve başka dergileri görerek zaman içinde gelişmekte olan yeni şiir akımını izleme olanağı buldum (Yazıcı, 1983: ?) .

Şükran Kurdakul, şiir yazmaya ilkokul sıralarında başlar. Bu şiirlerini İstanbul'da yaşarken *Maceralar Dünyası* ve *Çocuk Sesi* dergilerinde yayımlar. 1948 yılında yayınlanan *Kaynak* dergisinde ilk şiirinin *Yeni Mecmua* 'da çıktığı yazar.

“İlk şiiri 1940'ta Yeni Mecmua' da çıkan Babama adlı parçadır. Bundan sonra Büyük Doğu, Fikirler, İstanbul, Kaynak, Genç Nesil dergilerinde şiirlerine rastlanır. Şair en sevdiği şiirinin Genç Nesilde yayınlanan Sallantı olduğunu söylüyor” (Kurdakul,1948: 10).

Çocuk Sesi ve *Maceralar Dünyası (Diyarı)* dergilerinde de yetim çocuk duyarlılığını dile getiren şiirleri vardır.

Memnunum bu hayattan

Hoşuma gidiyor bu deniz” (Yağcı, 2004: 12).

Gibi dizeleri yayımlanır. Şükran Kurdakul, daha önce de kimi çocuk dergilerine ufak hikâyeler ve şiirler yazdığını hatırlar (Sönmez, 1978: 78). Asıl kişiliğini arama dönemi, kimliğinin oluşması İzmir Karşıyaka'da olur (Oğan, 1999: 29).

İzmir'de yoğun okumalarından sonra çocuk dergilerini okumayı bırakır. *Yedigün* ve *Yarımay* dergilerini okumaya başlar. Hece ölçüsüyle yazdığı şiirleri *Yedigün*, *Yarımay* dergilerine gönderir. Bu şiirler, şiire ayrılan “Genç İstidatlar” köşelerinde yayımlanır. Kurdakul verdiği röportajlarda bu şiirler için 1941-1942 yıllarındaki ilk denemelerim diye belirtir. Karşıyaka Halkevi kütüphanesinde *Servet-i*

Fünun Uyanış, Çığır ve Varlık gibi dergileri okumaya başlar ve o dönemi şöyle anlatır:

Genç okurlar bilmezler; Tevfik Fikret'lerin yazdığı Servet-i Fünun, 1928'lere kadar eski harflerle çıkar. Sonra yeni harflerle çıktığı zaman Servet-i Fünun Uyanış adını alır. Sanırım son sayıları 1946'dadır. Ben, 1942-43'lerde bu dergiyi okumaya başladım. Saik Faik, Cahit Yamaç, Oktay Akbal, İlhan Berk, Cahit Irgat, Halikarnas Balıkcısı gibi yazar ve şairler yazıyordu. Değişik bir dergi. Düşsel bir âlemdeymişim gibi algılıyordum. Asıl okuduğum Yedi Gün ve Yarım Ay dergileri. Yarım Ay'ın özelliği hafif öyküler yayımlamasıydı. Yedi Gün'ü Sedat Simavi çıkarıyordu. Orada çok ünlü kalemler vardı: Hüseyin Cahit, Falih Rıfki gibi. Haftada bir çıkıyordu. Kültürel dünya ile tanışmam bu dergiyle oldu. Asıl önemlisi kapağın arkasında genç şairler için bir sayfanın ayrılmış olmasıydı. Hece ölçüsüyle yazdığım şiirleri bu dergilere gönderiyordum. Yedi Gün'e gelenleri Faruk Nafiz incelemiş... Benim de ilk şiirlerim orada yayımlanmaya başlayınca kendime güvenim geldi. Şiirlerim Yarım Ay dergisinde zaten çıkıyordu. İzmir Halkevi'nin Fikirler dergisine de bazı şiirlerimi göndermeye başladım. Onlar da yayımlanınca "Tomurcuk" diye bir şiir kitabı çıkardım (Oğan, 1999: 29).

Küçük ağabeyi Denizli'de subayken, Şükran Kurdakul'un *Fikirler* dergisinde *Denizli Kilimi* şiiri yayımlanır. Bu şiiri *Ülkü* dergisi tarafından *Fikirler* dergisinden alınarak yayımlanır. Bu olaydan sonra Kurdakul oldu bu iş diyerek kendisini şair olarak görmeye başladığını söyler (Oğan, 1999: 29).

Çevreler üstüne bir güneş gibi

Davas ışığını saçar görülür

Devenin sırtında kızan kolunda

Pazarın yolundan geçer görülür...

Kurdakul Denizli pazarındasın

Düş gibi gördüğün baharındasın

Renk saçan kilimin üzerindesin

Gözlerin işleri içerir görülür ("Denizli Kilimi" Fikirler 31 İkincikanun 1944, S:262-263).

1941-1943 yılları arasında hece ölçüsüne uygun şiirler yazmaktadır. Bu şiirleri hece ölçüsüyle yazılmış şiirlere daha çok yer veren *Yedigün, Fikirler, Yarımay, Ülkü* gibi dergilerde yayımlanmaktadır. Kurdakul bu dergilerde otuz kadar şiirinin yayımlandığını söylemektedir. 1943'te liseye geçtiği yıl şiirlerinden seçtiklerini on altı sayfalık küçük bir kitapta *Tomurcuk* adıyla yayımlar. Kurdakul, ilk kitabını 16 yaşında çıkardığı için çocuk şair nitelemesi yapıldığı gibi kısa pantolonlu şair diye de adlandırıldığını dile getirmektedir. Bu kitaptaki şiirlerin 15-16'lı yaşların deney ürünleri olduğunu, çevre izlenimleri ile değişik gençlik duyarlıklarının yansıttığını söylemektedir (Altınkaynak, 1977: 278).

Kurdakul, ilk kitabı *Tomurcuk(ğ)*u yayınladığı yıllar ile ilgili yaşananları şu şekilde aktarmaktadır. O yıllardaki şiirlerinde uzakta olsa Ahmet Haşim ve Necip Fazıl etkisi varlığını göstermeye devam etmektedir. Döneme Orhan Veli ve arkadaşlarının temsil ettiği Garip hareketi egemendir. O yıllarda Garip hareketini benimseyenlerin ses, imge, ölçü ve uyak içermeyen, temel felsefelerinin ince yargıya dayanan şiirler olduğunu söylemektedir. Nâzım Hikmet'in takma adlarla şiirlerinin yayımlanmaya devam ettiğini belirtmektedir. Ahmet Muhip, Cahit Sıtkı, Fazıl Hüsni gibi başka şairlerinde kendilerine özgü eserleri ile var olduğu yıllardır. Bu şairlerin ortak özellikleri bireyin doğa ve insan ilişkileri duyarlıklarından etkilenmeleridir. Şiirimizin bu dönemindeki bu gelişmelerine genel ad olarak yeni şiir denildiğini söylemektedir (Yağcı, 1993: ?).

Şükran Kurdakul'un, Nâzım Hikmet'in şiiriyle tanışmasına Atilla İlhan vasıta olur. Nâzım'dan okuduğu ilk şiiri *Taranta Babu' ya Mektuplar'*dır. Son iki şiire kadar da Nâzım'ın şiirinden hoşlanmaz. Bu durumu şu şekilde aktarmaktadır: *"Yaşamak Ne Güzel Taranta Babu' ya gelince birden duraksıyor... Hele "Rüzgâr ve su / baş üstünde bir gemici korosu/ su gibi/ rüzgâr gibi/ bir türkü söylüyordu." Dizelerinde daha da yakınlaşıyor Nazım'a. Ancak divan şiirini tanımış, Yahya Kemal'den, Ahmet Haşim'den nasibini almış bir şair olan Şükran Kurdakul için Nâzım'ı has şairleri arasına sokmak ancak "Şeyh Bedrettin Destanı'nı okuyunca mümkün olur. Nazım artık onun şairi oluyor. Bir yıl sonrada Zevklerin Hülyaların şiirleri yayımlanıyor* (Aliye, 1997: 6).

İzmir'e *Yeni Edebiyat, Yürüyüş* gibi dergilerin gelmeye başladığını, bu dergileri okumasıyla beraber Nâzım Hikmet estetiğine ulaşmaya başladığını söyler. Bu dönemde Milli Eğitim Bakanlığının yayınladığı Klasikler ile Remzi Kitabevinin yayınladığı Seçme Romanlar dizisinin çocuk yaşlarındaki, babasız çocuk duyarlılığını yönelttiğini ve şiire bilinçle yaklaşmasını sağladığını söyler (Esen, 2007: 198).

1943-1947 yılları arasında *İstanbul* dergisinde şiirlerinin yayımlandığını belirtir. İlk şiir kitabında sonra ölçü ve uyak disiplinli şiirlere yönelerek şiirlerini *Zevklerin ve Hülyaların Şiirleri* kitabında toplar.

Bu yıllardaki şiirlerinde de belli kişilerin etkisi altında kaldığını söyler. Yahya Kemal'in şiirlerinden ezbere bildikleri vardır. Ama okuduğu dergilerinde etkisiyle şiirinde değişimler olur. Ahmet Haşim ve Yahya Kemal'in şiirinin dışına çıktığı yıllardır. Tevfik Fikret'in şiirinin etkisiyle kendisini merkeze alır. Fikret'in etkisiyle şiirine yakın çevre ilişkilerini, dışa açılma, başkaldırma, duyarlılıkları paylaşma girişimini kazandırdığını söyler. Şiirlerini yayınladığı dergilerin iktidarın denetiminde olduğunu belirtir. Dergilere, İktidarcı uygulanan sansürün savaşın yıpratmış insanı anlatan şiirleri engelleyemediğini söyler (Yasemin,1983: 24).

Nâzım'ın Kitaplarını 1944'de okumaya başlar. Nâzım Hikmet şiirlerini öğrendikten sonra yakın çevre ilişkilerini ve insan sevgisini somutlayarak şiire yansıtma yöntemlerini düşünmeye başlar. "*Nâzım'ın o özgür sesi, gür sesi nabzında kendi toplumunun nabzını duyması ahlaki*" nın Kurtuluş Savaşına katılmış bir adamın çocuğu olduğu için kendisinde de aynı etkiyi yaratmış olabilir diyor. Kendisinin İzmirli bir ithalatçının çocuğu olsaydı Nâzım Hikmet yerine Yahya Kemal'e yakın şiir duyarlılığı olacağını söyler (Sönmez, 1978: 80). Şükran Kurdakul'un bu cümlelerle toplumcu gerçekçiliğe yönelişini açıkladığı görülür.

Kurdakul, *Zevklerin ve Hülyaların Şiirleri*'ni yayımlandığı yıllarda Nâzım Hikmet'in şiirlerinin zaman zaman *Yeni Edebiyat, Yürüyüş* gibi dergilerde isimsiz ya da başka isimlerde yayımlandığını söyler. Aynı yıllar Orhan Veli'nin hareketli yıllarıdır. Yani Garip kitabının yayımlandığı yıllardır. Orhan Veli'nin şiirinin duyarlıktan öte ince yergiye dayandığını söyler. Kendisinin bunun dışında kaldığını

da ekler. Bu yıllarda Cahit Sıtkı, Fazıl Hüsnü gibi verimli dönemlerini yaşayan şairlerin dikkat çektiğini, severek okunduğunu ekler (Sönmez, 1978: 82).

Asım Bezirci, *Zevklerin ve Hülyaların Şiirleri* adlı kitaptaki şiirlerle ilgili Kurdakul'un hece şiirinden ayrılarak yeni şiire geçmeye çalıştığının izlerinin görüldüğünü, o günlerin öncü dergilerini okuyarak onların etkisinde kaldığını söyler. Kurdakul'un okulda öğrendiği edebiyattan soğuduğunu da şu şekilde açıklar: *“okulda öğrendiği edebiyat”tan gitgide soğur. Dergilerde yeni denemelerini yayımlar. Belki Ahmet Muhip'in, Cahit Sıtkı'nın şiirlerine yakınlık duyar. Fakat henüz bir karara varmamıştır. Nâzım Hikmet'in siyasal çizgisinden çekinir. Orhan Veli'nin ussal çizgisinden ise hoşlanmaz. Kendisine ikisi dışında bir yol arar. İşte Zevklerin ve Hülyaların Şiirleri bu arayışın ürünleridir”* (Bezirci, 1970: 12).

Asım Bezirci, *Zevklerin ve Hülyaların Şiirleri* kitabından sonraki yıllarda Kurdakul'un yeni şiire daha çok sarıldığını söyler. Bu dönemde yenilikçi ve toplumcu *Ant*, *Gün*, *Ses*, *Yığın* gibi dergileri de okumaya başladığını belirtir. Kurdakul'un, görüşlerinde değişiklikler meydana geldiğini, eski görüşlerinin sarsıldığını ama şiirlerinde hala bireysel yönün ağır bastığını düşünür. Kurdakul'un bu özellikteki şiirlerinin İstanbul dergisinde Mehmet Kaplan tarafından özenle yayımlandığını belirtir. Kurdakul'un şiiriyle ilgili şu ayrıntıyı da ekler: *“Ne olursa olsun o, içten içe ve ağır ağır, toplumsuluğa kaydığını duymaktadır. Gerek bir yaşındayken babasını yitirerek yetim ve yoksul büyümüş olması, gerek N. Hikmet'in o yıllarda yayımlanan ve kendisini etkileyen bireysel yönlü şiirleri, gerekse günden güne kızışan demokrasi kavgası ve çok partili hayata girilmesi bu kayışa yardım eder”* (Bezirci, 1970: 12).

Kurdakul şiire başladığını kabul ettiği yıllarla ilgili şu şekilde açıklama yapar: 1942-1943 yıllarında hece ölçüsünü kullandığını, okuduğu şairlerin başında Yahya Kemal, Ahmet Haşim, Necip Fazıl ve Ahmet Kutsi geldiğini, ortaokul yıllarında bu şairlerin kurduğu dünyanın kendisine yettiğini söyler. Necip Fazıl'ın *Büyük Doğu* dergisinde de Sait Faik, Bedri Rahmi, Oktay Akbal, Cahit Sıtkı, Fazıl Hüsnü, Sabahattin Kudret'in şiir ve öykülerinin yayımlandığını, bu isimleri orada tanıyarak bu sanatçıların eserleriyle yeni dünyalar kazandığını ekler. Bu sanatçıların o günlerde başka dergilerde de yazdıklarını söyler. Yine o günlerde *Servet-i Fünun*

Uyanış, Varlık ve Yürüyüş dergilerini izlediğini, ismini andığı ve beğendiği sanatçıların kitaplarını okuduğunu söyler. Çeşitli dergiler, yazılar ve kitapları okurken, yeni edebiyat hareketinin Nâzım Hikmet'ten sonraki kuşağını tanıdığını söyler (Özer, 1981: 7).

Kurdakul'un *Büyük Doğu* dergisinde şiirlerinin yayımlandığını çoğu kişi bilmez. Kurdakul'un şiirlerini yayımlandığı sayılar ve şiir adları şu şekildedir: 3 Birinci Kanun Cuma 1943 "Sukut" S:12. s.13. 24 Birinci Kanun Cuma 1943 "Sır" şiiri S: 15. s. 13. 3 Mart 1944. "Sual" Cilt. 2. S:21. s.13. 10 Mart 1944 "Ümit" C: 2 S: 22. s. 13. Mayıs 1944. "Doğuş" C: 3. S: 30. s.13.

Kurdakul, edebiyat dünyasındaki yeniliklere açıktır. Yeni yazarlar, yeni dergiler, okur Kurdakul'un ufkunu açar. Kurdakul, okuma eyleminin okuyucunun dünyasını genişlettiğini kendisine yeni çizgenler bulmasını sağladığını, bir şeyleri kabul etme ya da ret etme sınırlarını belirlemesine yardımcı olduğunu söyler. Her okuyucunun da başucu kitabı olarak farklı yazarları seçtiğini bilir. Bu diğer yazar ve yazarları inkâr değil, seçme işidir. Bu seçimler kişiliğin yansımasıdır.

1943'lü yıllarda şiirlerinde değişiklikler arar. Hece ölçüsüne ve yaşama bağlı kalarak şiirin değişmeyeceğinin farkındadır. Garipçilerin temelleri zorlayan şiirlerine kapılacak kadar gözü pek değildir. Bu dönemde inkârdan çok seçmeye yakın hareket ettiğini söyler. Seçimlerinin de kendisiyle beraber değiştiği gibi seçtiği kişilerinde zamanla kendilerini değiştirdiklerini ifade eder. Bir gün Orhan Veli, bir gün Melih Cevdet başka bir gün Nâzım Hikmet'in değiştiğini belirtir (Özer,1981: 7).

Kurdakul'a göre bu değişikliğin neden kaynaklandığı önemlidir. Herkes değişiyor diye değişmek doğru mudur? Yeni ve yenileşme her zaman güzel ve gerekli midir? Kurdakul yetişme çağında bu soruları kendine çok sorduğunu belirtir. Yanıtını ise bulmasının zor olmadığını söyler. 1940 kuşağının en genç kalemlerinden biri sayılırken, kendisinden çok öncekilerle arasına sınır koymadığını belirtir. Şeyh Galib'in, Neşati'nin, Tevfik Fikret'in, Nâzım'ın şiirlerini severek, sevinerek ve yeni şeyler bularak okurken, Cumhuriyet döneminin ustaları olarak kabul edilen, farklı dünya görüşlerine sahip olan şairlere de uzak olmadığını ekler. Ahmet Hamdi Tanpınar, İlhan Berk, Rıfat Ilgaz ve Behçet Necatigil'in isimlerini vererek bunlardan kimileriyle 1948'lerden önce aynı dergide yazdığını belirtir (Özer, 1981: 7).

Kurdakul'un kendini kısıtlamaması, kendisini besleyen ortam ve tavırların onu edebiyat tarihi alanındaki çalışmalara götürdüğünü belirtir. Kurdakul, o yılların şiir ortamını üç başlık altında değerlendirir:

Benim dışımda Yeni şiir hareketinin öncüleri, geneli yörüngesine alan yapıtlar ortaya koymuşlardır. Bunu şöyle özetleyebilirim. 1. Nâzım Hikmet şiirine bağlı kuruluş özellikleri. 2. Kaynağı Haşim'e dayalı Ahmet Hamdi, Necip Fazıl, Ahmet Muhip'e dayalı kuruluş özellikleri 3. 1940'lardan sonra Orhan Veli ve arkadaşlarının Garip evresindeki girişimlere bağlı yapı özellikleri (Yasemin A, 1983: 24).

Böylesi bir ortamda Kurdakul'un şiiri nerede yer alır? Kurdakul'a Orhan Veli ve arkadaşlarının şiiri çekici gelmez. Şiirlerinde yavaş yavaş toplumsal içerik yer alır. Kurdakul bu konuyla ilgili şu açıklamayı yapmaktadır: *"Giderek toplumsal içeriğin şiirimde belirleyici olduğu (1945 48) yıllarında, içyapıya ilişkin vazgeçilmez zorunlulukları, sıkıntıya düşürdüğünü daha sonra gördüm. Yer yer uyağa dayanarak aranan bir estetik yapı; santyorum genel çizgileriyle Nâzım Hikmet şiirinin yapısal özelliklerine bağlı"* (Yasemin A, 1983: 24). Kurdakul, şiirinin Nâzım Hikmet çizgisine kaydığını bu sözleri ile kabul eder.

1945'li yıllar siyasette de değişimin yaşandığı yıllardır. Tek partili sistemden çok partili bir sisteme geçişin yaşandığı yıllardır. Siyasi alandaki değişim toplumda da bir takım değişimlere neden olur. Siyasi alandaki bu değişim şair Kurdakul'un şiirlerini de etkiler. Kurdakul, 1945'li yıllarda siyasal iktidar dışında, sınıf esasına dayanan örgütlerin kurulmasına izin verildiğini söyler. Bu gelişmeye bağlı olarak *Yığın, Söz, Gün* gibi düşün ve sanat dergileri kurulur ve bu dergiler etrafında toplumcu gerçekçi akıma bağlı şair, yazar, ressam ve eleştirmenler yer alır. Bu gelişmelerden Kurdakul'da etkilenir. Kurdakul bu dönemdeki şu detayı özellikle hatırlatır: *"Ancak ne yazık ki, Birleşmiş Milletler anayasasına bağlı olmakla övünen siyasal iktidarlar, insanların temel hakları hukukun ve yaratma özgürlüğünün üstünlüğü ilkelerini gereğince önemsemediklerinden, bizim kuşak da doğal gelişimini yaratma olanağı bulamadı"* (Yasemin A, 1983: 24).

Bu dönemde hak etmediği şeyler yaşadığı için çok büyük acılar çeker. Acıyı sırf kendi değil, ailesi özellikle annesi çeker. Bu acıların şiirlerinde bıraktığı etkiyi şu şekilde aktarmaktadır: *"Yaşamın sürmesi ile birlikte şiir yaşamıma aykırı zorunlulukların da çoğaldığı bir gerçek. Özellikle 1950-1960 yılları benim*

şiiirlerimin de üst üste yargılanıp, kitaplarımın toplatıldığı yıllar. 1960'lardan sonra ise toplumun iç dinamiğinin şiire değişik görevler yüklediği görünüyordu. Bu değişik evreleri kapsayan şiir yaşamımda elimde kalan, sanıyorum acılar döneminden sonraki şiirlerdir” (Yasemin A, 1983: 24). Bahsettiği acıların nedeni hapis yatması ve tutuklanma talepleridir. Kurdakul 1953-1955 yılları arasında tutukludur. En çok da annesinin kendisinden dolayı üzülp acı çekmesine üzülpür Kurdakul.

Şükran Kurdakul, 1956 yılında üçüncü şiir kitabı *Giderayak(ğ)*'ı yayımlar. Kitap 142. maddeden dolayı toplatılır. Dava açılır. Zamanaşımı nedeniyle dava düşer.

Şükran Kurdakul, *Giderayak* kitabıyla ilgili içerik- biçim bütünlüğünü yakaladığım ilk kitabım diyor. 1953-1956 yılları arasında hapishanede ve hücrede yazdığı şiirlerini kapsar. Bu kitabıyla attığı adım hakkında şu bilgiyi verir: “*Bireysel görünen duyarlılıkları öğretiyse, kavgayla birleştirme yolunda ilk adımları atmış olabilirim*” (Altınkaynak, 1977: 278).

Enver Ercan, Şükran Kurdakul'a “Sizin şiirinizde belirgin, daha doğrusu kuşatan bir etkisi yok Nâzım Hikmet şiirinin. Şiir serüveninizin ilk aşamalarında belki biraz Necip Fazıl etkisinden söz edilebilir” (Ercan, 1990: 140 141) şeklinde düşüncelerini iletir. Kurdakul bununla ilgili şu açıklamayı yapar.

Şiire çok genç yaşlarda başladım. Bu yıllarda şiirimi besleyen kaynaklar arasında Necip Fazıl ve Ahmet Hamdi'nin yeri vardır. Nazım Hikmet şiirini tanıdıktan sonra birçok değer yargımın değişmesine karşın Zevklerin ve Hülyaların Şiirleri'nde yer alan parçalarda onun dize tekniğinden etkilendiğim söylenemez. Daha sonraki yıllarda ise şairin sorumluluğunu, işlevini çok geniş anlamda kabul ettiğimden olacak, şairce düşünürlüğü geri planda kaldığını söyleyebilirim. Bu şiirimin estetik yapısı aleyhine olmuştur. Bunu algıladığım için 1946 ile 1955 yılları arasında yazdığım yüzü aşkın şiirden –ikisi üçü dışında- hiçbirini kitaplarıma almadım. Böylece kendimle yalnız kalma durumunda olduğum iki buçuk aylık hücre hapsinde şiirimle de hesaplaşma olanağı kazandım. Bu hesaplaşmanın sonucunda Giderayak'ta, sonra da Nice Kaygılardan Sonra kitabımda topladığım şiirler çıktı ortaya.

Bu dönem şiirlerinin Nazım Hikmet estetiğinin etkisiyle yazıldığını söylemek ya cehalettir ya da kasıttır (Ercan, 1990: 140-141).

Kurdakul'un şiiriyle hesaplaşması, şiirinin içyapısını oluşturan ögeler üzerinde düşünerek yeni bir yön vermeye çalışması 1953- 1955 yıllarındadır. Bu yıllarda şiirini fazlalıklardan arındırmaya çalışır. Şiirindeki fazlalıklar konusunda şu şekilde açıklama yapar. “*Örneğin 1951 de Ulusal Kurtuluş Savaşımıza bağlı temaları işlerken tarihi yaşamakla yetinmiyor, anlatıyordum. Ayrıca kapitalistleşme sürecine özgü, hızla değişen toplumsal koşulların getirdiği gerçekler, üzerimde büyük etki yaratıyordu. Sorumluluk duygusu, tepki ve öfkeye bunlar da haykırmaya yol açmıştı*” (Özer, 1981: 7).

Kurdakul'a “1955-60 yılları arasında II. Yeni adlı şiirden 40 kuşağının kimi ozanları da etkilendi, Sizin bu ozanlara karşı tavrınız ne oldu ” (Özer, 1981: 7) diye sorulur?

Kurdakul 1955-60 yılları arasında II. Yeni hareketinden 40 kuşağından kimin etkilendiğini bilmediğini söylemektedir. Ardından, bence farklı yönlerden Oktay Rıfat ile İlhan Berk bu şiir hareketine katılanları etkilediği gibi önlere de açtı demektedir (Özer, 1981: 7)

Atilla İlhan *Faşizmin Ayak Sesleri* adlı kitabında Şükran Kurdakul'un kendi şiiri ve İkinci Yenicilerin şiirleri hakkındaki düşüncelerini aktarır. “*Bizim şiirlerimiz ezberlenebilir, yıllarca insanla birlikte yaşar, elinden tutar; sen bu ikinci yenicileri ezberleyecek tek meraklı çıkacağını sanıyor musun Allah aşkına?*” (İlhan, 1997: 63).

Garip şiirini ve İkinci Yeni'yi Enver Ercan'da Şükran Kurdakul'a sorar. “*Şiirlerinizde Garip ve İkinci Yeni'nin şiirimizde açtığı yeni kanallara itibar etmediğiniz görülüyor*” (Ercan, 190: 141).

Kurdakul bu soruyu şöyle cevaplar; “ *evet... Özellikle Garip dönemindeki Orhan Veli ve arkadaşlarının ortaya koyduğu, bilinen özellikleri taşıyan şiirlerinin benim şiir dünyamda pek bir etkisi olmadı. Bu biraz da benim kişisel yapımdan geliyor. İkinci Yeni'ye gelince, aralarından Turgut Uyar, Edip Cansever gibi şairler çıkmasına karşın ilk deney dönemlerinden bugüne pek bir şey kalmadığını düşünmek, sorunun yanıtıdır umarım*” (Ercan, 1990: 141).

Ahmet Kabaklı Türk Edebiyatı IV. Ciltte Şükran Kurdakul'un şiirleriyle ilgili şu açıklamayı yapar: “İlk şiirlerinden sonra ‘Toplumcu Devrimci’ akıma katılan bu sebeple I. Yeni denilen ‘Garipçi’lere de 2.Yeni denilen (1950-1960) akımlarına da karşı çıkan Şükran Kurdakul’un şiirde, sürekli bir arama içinde olduğu görülüyor” (Kabaklı, 1991: 538). Kabaklı, Kurdakul’un 1970’ten sonra yazdığı hikâyelerinde ideolojik doğrultuda olduğunu söyler. Şiirleri için ise “şiirde böylesine düz ve kararlı olamamıştır. Türk şiirinde yenilikler, gelişmeler, üslup denemeleri sürdükçe Kurdakul da kendi şiiri üzerinde tekrar tekrar düşünmüş ve bu yeniliklere açılmıştır” (Kabaklı, 1991: 538). Kurdakul’un 1940 kuşağının havası içinde verdiği şiirler yanında zamanla şiirlerinde de değişiklik olduğunu belirtir ve devam eder. “II. Yeni’nin kapalı, bol ‘imgeli’ dünyasına girişler yapmıştır” (Kabaklı, 1991: 538). Kurdakul’un bu şiirlerine örnek *Bir Yürekten Bir Yaşamdan* kitabında da yer alan “Sahrayı Kebir” şiirini örnek gösterir.

Kurdakul, özgürlüğünü içinde yaşattığını düşündüğü günlerde tüm olanaklar ile şiire yönelir. Bu süreçte eski şiirimizin ustalarından yararlanır. “Ayrıntıdan kurtulma, denge ve yeni bir ses arama derken dilim damağım kurur gibi oluyordu” (Özer, 1981: 7) demektedir. Kurdakul *Yeryüzü* ve *Berber* dergilerindeki şiirlerinin bildiriye yaslandığı için kendisine uzak gelmeye başladığını söyler.

Alışkanlıklarından dünya görüşünü değiştirmeden kurtulduğunu söyler. Kendi, kendisiyle savaştığı bu dönemin şiirlerini *Giderayak* kitabında toplar. 1945-1953 yılları arasında *Varlık*, *Kaynak*, *İstanbul*, *Genç Nesil*, *Fikirler*, *Yeryüzü* ve *Berber* dergilerinde yayımladığı şiirlerinin hiçbirini bu kitaba almaz.

Kurdakul bu dönemde çevresini ve kendini başka türlü algıladığını söyler. Mevlana’nın *Mesnevi*’sinden çekip çıkardığı sözler için şu şekilde açıklama yapar: “Gözler, perdeleri delip hakikati görmeye başladı mı nur, onun nurudur artık. Bu nura sahip olan dışa bakar, içi görür” Kurdakul’da kendi gerçeğinin farkındadır. “Bu farkında oluş ve deneylerin, acıların, küskünlüklerin, umutların bende bıraktığı duyarlılıklar yaşamın bitmeyen çatışkalarından kaynaklanıyordu aslında” (Özer, 1981: 7).

Çatışkaların insanı yıpratıldığını ama aynı zamanda varlığın ve değişimin nedeni olduklarını belirtir.

Kemal Özer, Kurdakul'a siyasi hayatın içinde de yer aldınız. Edebiyatın farklı alanlarında da ürünler verdiniz. Şiirinizin bunların içindeki yeri nedir diye sorar? (Özer, 1981: 7).

Kurdakul, yaşamının her aşamasında şiirinin kendisiyle beraber olduğunu belirtir. Şükran Kurdakul, 1963 yılında dördüncü şiir kitabı olan *Nice Kaygılardan Sonra*'yı yayınladı. *Giderayak* şiir kitabındaki başlıksız on üç şiir bu kitapta başlık bularak, yer alır.

Rauf Mutluay kitabın adından yola çıkarak şu şekilde yorumlamaktadır, acıları anarak, uzun bir direnmenin sonucunda iyimser bir güvene kavuşan şiirler demektir (Mutluay,1964: 29).

Afşar Timuçin, *Nice Kaygılardan Sonra* kitabıyla ilgili Kurdakul'a şu soruyu yöneltir; "bir şiirde tek bir konuyu alıp işlemekten çok çağrışıma bağlanarak mısra mısra geniş alanlarda dolaşip soyutlamalara çok yer veriyorsunuz bu özelliğinizi besleyen özellikler nelerdir?" (Timuçin, 1963: 7). Kurdakul bu soru ve eleştiriye şu şekilde açıklık getirir. Kitaptaki şiirlerin bütünlük içinde olduğunu, düşünce yükünün sınırlarını zorladığını, coşkusunu anlatacak yeni kavramlar aradığını, yeni kavram arayışının soyutlanma olarak algılandığını söyler.

Şükran Kurdakul beşinci şiir kitabı olan *İzmir'in İçinde Amerikan Neferi*'ni (1965) yılında yayınladı. 1960'lı yıllarda ülkede yükselen anti-emperyalist dalganın coşkusu ve umudu ile yazılmış şiirlerden oluşan bir kitaptır.

Hidayet Karakuş *İzmir'in İçinde Amerikan Neferi* adlı kitapla ilgili düşüncelerini şu şekilde ifade etmektedir:

1961 Anayasası ile ülkemizde yaşanan görece özgürlük ortamıyla birlikte, ülkeyi yönetenlerin boynumuza geçirdiği Amerikan boyunduruğu ikili Anlaşmalarla yaşanan bağımlılık 68 Kuşağı'nın devrimci tepkileriyle karşılaşmış, gençler, üniversiteliler, öğretmenler, aydınlar bağımsızlık bilinciyle seslerini yükseltmeye başlamışlar; gösterilerle Amerikan sömürgeciliğini, işbirlikçilerini reddetmişlerdi. Ülkede büyük bir uyanış vardı. İşçiler, öğrenciler, aydınlar en sert ama demokratik tepkilerle alanlara çıkmışlardı. Ozanlar şiirleriyle onların yanındaydılar. Yazarlar onlarla birlikte yürüyorlardı. Şükran Kurdakul İzmir'in İçinde Amerikan Neferi'ni, İkinci Kurtuluş'u, İkinci Dokuz Eylül'ü o günlerde yazdı (Karakuş, 2004: 20).

Altıncı şiir kitabı *Halk Orduları*' nı 1969 yılında yayınladı. Şükran Kurdakul, *İzmir'in İçinde Amerikan Neferi* ve *Halk Orduları* kitaplarında ilk okunuştaki algılanacak şiirlere yer verir. Halkı etkilemek amacıyla yazar. *Halk Orduları* kitabı 312. maddeye aykırılıktan dolayı toplatılır. Dava açılır. Dava Yargıtay aşamasındayken af yasası çıkar.

Şükran Kurdakul, *Giderayak* şiir kitabından sonra uzun süre ideoloji içinde şiirini sürdürdüğünü söyler. *İzmir'in İçinde Amerikan Neferi* ve *Halk Orduları* kitaplarındaki şiirlerinin alanlarda, toplantılarda okunduğu zaman kalabalığı etkilemek amacıyla yazılan, güncelle bağlantılı şiirlerdir. Bu kitaplardaki şiirler o günün koşullarında üstlendikleri bildiri görevini yerine getirdiler demektir (Altınkaynak, 1977: 279).

İzmir'in İçinde Amerikan Neferi ve *Halk Orduları* kitabındaki şiirlerinde politik kaygıların olmasında siyasetle ilgilenmesinin de etkisi vardır. Kurdakul, 1960 yılından başlamak üzere sekiz yıl Türkiye İşçi Partisinde etkin şekilde görev alır. Kurdakul, bu şekilde, ülkesine borcunu ödediğini söyler. Siyasi hayatı boyunca Ege Bölgesini özellikle Balıkesir ilinde yaşayan halkı yakından tanır. Bu konuyla ilgili şu açıklamayı yapmaktadır: “*Bu süreç giderek şair olarak da beni etkilemeye başladı. Bir okunuştaki algılanabilecek şiirler yazmayı istedim. Sanki şarkı söyler gibi ülkemizin değişik yörelerinde köyden büyük kente kadar toplantılarda, alanlarda okuduğum bu şiirler kendi özellikleri içinde değerlendirilmelidir*”(Ercan, 1990: 141).

Halk Orduları şiir kitabından sonra Kurdakul 1969'dan 1977'ye kadar sekiz yıl şiire ara verir. Bu süreç kimilerine göre kırgınlık, kimilerine göre kendini cezalandırmadır. Şükran Kurdakul'a göre şiiriyle hesaplaşma evresidir. Kurdakul, mizacına uygun olarak bu devreyi boş geçirmez. Toplumcu gerçekçi çizgisine uygun dört öykü kitabı yayınladı: *Tanığın Biri*, *Beyaz Yakalılar*, *Kurtuluşun Sonra* ve *Onların Çocukları*. Edebiyat tarihi alanındaki eserleri *Şairler ve Yazarlar Sözlüğü* ile *Çağdaş Türk Edebiyatı*'nın ilk cildini yayınladı. Kurdakul, için özellikle öyküler önemlidir. Kurdakul öykülerle şiirlerini, şiir olmayandan ayırmaya çalışır. Şiiriyle hesaplaşma evresidir.

Kurdakul, 1970'lere hâkim olan ve gençler tarafından birbirlerine yöneltilen “slogan şiir” “yüksek sesle alanlarda okunabilecek şiir” eleştirileri ile ilgili görüşlerini şu şekilde dile getirmektedir: “*Bizim yazdığımız slogan şiir değildi. Duymadığımız şiiri yazmadık. Belleklerde kalma sistemi aradık o şiirlerde.*” “*Ancak 69'dan sonra meydan da kalmadı!*” diye ironik bir yaklaşımla tamamlıyor” (Aliye, 1997: 7). Kurdakul'un *İzmir'in İçinde Amerikan Neferi* ve *Halk Orduları* kitapları açık alan, slogan, propaganda şiiri olarak değerlendirilir. Kurdakul'da bu nedenle açıklama yapma gereği duyar.

Şükran Kurdakul 1977 yılında yedinci kitabı *Acılar Dönemi*'ni yayınlıyor. Kurdakul *Acılar Dönemi*'nde kendisiyle, toplumla, herkes ve her şeyle hesaplaştığını ve yeniden doğduğunu belirtir. Bu hesaplaşmada yaşayıp öğrendikleri ile okuyup öğrendiklerinin etkisi olur. Okuyup öğrendikleri; Düyun-u Umumiyye'nin kuruluşu, Kurtuluş Savaşımızın temel felsefesi, Büyük Millet Meclisimizin ateş altındaki çalışmalarıdır. Yaşayarak öğrendikleri; o dönemdeki insanların kültürel değerlerinden uzaklaşarak yabancılaşmalarıdır.

1982 yılında *Varlık* dergisinde Kurdakul şiirleri ile ilgili şunları dile getirmektedir:

1960'lı yıllarda yayımladığım kitapları oluşturan şiirlerde İzmir'in İçinde Amerikan Neferi(1966) Halk Orduları(1969) güncel sorunları işlerken coşkuların yüzeyde kalma tehlikesini de birlikte getirdiğini biliyordum. Gene de bir okuyuşta etki yaratıcı öğelerle çalışmak gerekli görünüyordu bana. Çünkü şiirlerimle açık alana çıkmıştım. Bu nedenle o yılların şiirlerinde imgeden çok benzetiler egemen oldu. 70'den sonra güncele ve tarihsele değgin öğeleri yansıtmaktan çok özümseyerek verme yolları aradım. Toplumsal olaylarla öz yaşamda yer alan acılardan söz ederken bir öğreti şiiri vermiş olmuyor; duyarlılığa, lirizme de açık olduğunu gösteriyor. Acılar Dönemi (1977) içindeki şiirler (Ertop, 1982: 47).

Acılar Dönemi Kurdakul'un şiirinin dönemeç noktasıdır. Şiiri yeni bir evreye girer. 1969'dan sonra Partiden istifa edince kendini edebiyata verir. Şiirin kaldıramayacağı toplumsal öğelerden öyküler yazarak arınmaya çalışır. Kurdakul, bu dönemi şu şekilde açıklar: “*Şairce düşünme evresiydi bu. Hem içerik, hem yapı özellikleri bakımından, tarih ve toplumsal gerçekler şiirsel öğelerle var oluyordu artık*” (Ercan, 1990: 143).

Şükran Kurdakul 1978- 1981 yılları arasında yazdığı şiirlerini *Bir Yürekten Bir Yaşamdan* adlı kitabında toplar. Kurdakul'un sekizinci şiir kitabıdır. *Bir Yürekten Bir Yaşamdan* adlı kitabıyla Nevzat Üstün şiir ödülünü alır.

Bu kitapta Kurdakul'un kendisinin ve bireysel tarihinin öne geçtiği şiirler yer alır. Kendisini çevresindeki insanlara ve toplumla daha yakın hisseder ve her şeyini onlarla paylaşma aşamasındadır. Paylaşma ilkesini de aşağıdaki şekilde açıklamaktadır:

"Yaşamım, görgü tanıklığım okurluğum, düşünene ve dünyayı değiştirme gücüne inanan kişiliğim tüm günah ve sevaplarıyla ortada. Ne biriktirmişsem kendime ayırmadan, gizleyip saklamadan verme aşamasındayım.

Sevmekten de, sormaktan da korkmuyorum.

Sevmek ve sormak inanmaya ters düşmüyor benim dünyamda.

Ayrıca yargılarken yargılanmayı da içtenlikle göze almak zorunda kalan bir kuşağın tarihsel sorumluluğundan payıma düşeni yüklenmek zorunda olduğumu da biliyorum.

Şiir bu sorumluluğu taşımada koltuk değneği değildir.

Vazgeçilmezdir.

Bir Yürekten Bir Yaşamdan şiirleri bu vazgeçilmezliğin ifadesidir. Ve yaşamın her kesiminde etkisini sürdüren derin acılar karşısında- elbette toplumsal farkında oluş bilincinden kopmadan- ayakta kalma istencinden kaynaklanmıştır (Ertop. 1982: 47).

Tuncer Uçarol Kurdakul'un bu yapıttaki şiirlerinde neleri ortaya koyduğunu şu şekilde açıklamaktadır:

Toplumsal birikimle oluşup toplumla var olan şiir ve insanın da topluma katkıda bulunması gerektiği vurgulanmakla birlikte, toplumcunun ve ozanın bireysel hak ve acılarının olduğu da tartışılıyor. Sonunda da bireyin topluma, ozanın da şiir geleneklerine karşı, savunmasına geçiriliyor... topluma karşı görevler ile birey hakları arasındaki kararlı (kararsız) denge arıyor bu şiirlerde... Bireyin topluma tümünden adayıp acılar çekmesine, ozanın da şiir geleneklerine tümünden bağlanıp şiirin gelişmesinin engellenmesine karşı çıkılıyor (Uçarol, 1983: 63).

1983 yılında *Yazko Somut* dergisinde 40. sanat yılında Yasemin Yazıcı Kurdakul'a bundan sonraki yaşamında neler yapacağını sorar? Kurdakul, 40 yıl önce ilk şiir kitabını derleyen gencin çalışmalarının gönül rahatlığıyla yürümesi için şiirinin isteklerini karşılamaya çalışacağını bununda en büyük mutluluğu olacağını söyler.

1984 yılında *Ökselerin Yöresinde* adlı dokuzuncu şiir kitabını yayınlar. 1982-1984 yılları arasında *Yeni Dergi*, *Yazko Edebiyat* gibi çeşitli dergilerde yayımlanan şiirlerden oluşan bir kitaptır.

Zeynep Aliye, Kurdakul'un *Ökselerin Yöresinde* adlı şiir kitabının şiir poetikası hakkındaki tüm sorulara açıklık getirecek nitelikte olduğunu söyler. Toplumsal karşıtlıkların yaşanarak, sokakların kana bulandığı dönem sonrası 12 Eylül gelir. Kurdakul, şiirlerine yaşadığı dönem olaylarını yansıtarak, yaşananlara karşı olduğunu gösterir (Aliye, 1997: 7).

Kurdakul geçen yılların, yaşanmışlıklarının, birikiminin şiirlerine yansıdığını düşünüyor. Şairliğinin bu dönemiyle ilgili şu düşüncelerini aktarıyor:

Artık doğal olarak yaşamımın son evrelerine giriyorum. Geriye baktığım zaman geride kalanların özlemini duymak bir şey yok ama geçmişten, olağan ve olağan üstü yaşam koşullarından bende kalanları yaşamak diye bir şey var. Onları yaşarken yeni bileşimlere varıyor insan. Yaşarken göremediklerini görüyor. Düşünemediklerini düşünüyor. İşte bu aşamada kendini gösteren, şairin düşünürlüğüdür. Bunları yirmi yaşında gündemine alamazsın, bir birikim söz konusu değildir çünkü. İnsan kırkıdan sonra yavaştan yavaştan vazgeçilmez bir hesaplaşma dönemine, bir özeleştiri dönemine giriyor.

Yaşın, etkisi... Birikimin etkisi

Son şiirlerime de yansıyan bu diyor (Özkırımlı, 1984: 7).

1985 yılında yayınladığı *Ölümsüzlerle* adlı kitabı Kurdakul'un okuduğu romanlardan, öykülerden, izlediği filmlerden, oyunlardan etkilendiklerinin şiire dökülmüş halleridir.

Kurdakul, *Ölümsüzlerle* kitabında topladığım şiirler elli yıllık edebiyatçılığımın birikimidir diyor. Uzun yıllar Stendhal, Balzac gibi klasikleri defalarca okuduğunu söyler. *Kırmızı ve Siyah*'ı kaç kez okuduğunu hatırlamaz. İbsen'i, Exupery'yi ve Ehrenburg'un eserlerindeki kişilerin yaşantıları, davranışları ile belleğinde giderek yaşayan insanlara dönüştüğünü söyler. Bu birikimlerindeki kişileri şiirleştirme çalışmasını ilk kez 1953 yılında *İhtiyar Balıkçı* şiiri ile dener. Bu evrede belirlediği ilk ilkesinin başucu kitaplarının öykülerinden kaçınarak, eserlerdeki kişilerin kendisinde yarattığı insancı çizgiyi harekete geçirmeyi hedeflemek olduğunu söyler. Örneğin *Peer Gynt*, Michaud'nun yazgılarını kendi

yazgısı gibi görerek, kendinde kalanları yazdığını belirtir. (Ercan, 1990: 144-145). *İhtiyar Balıkçı* şiiri 1 Temmuz 1953 yılında *Kaynak* dergisinin 31. sayfasında yayımlanır. Bu dergide yer alan *İhtiyar Balıkçı* şiiri ile *Ölümsüzlerle* kitabında yer alan şiir aynı değildir.

1993 yılında sanat hayatının 50. Yılında Kurdakul'un on birinci şiir kitabı olarak değerlendirilen *Bir Yürekten Bir Yaşamdan* toplu şiir kitabı yayınlanır. İlk iki şiir kitabından hiçbir şiiri bu kitapta yer almaz. *Giderayak*, *Nice Kaygılardan Sonra*, *İzmir'in İçinde Amerikan Neferi*, *Halk Orduları* kitaplarından da almadığı şiirler vardır. Diğer kitaplarındaki bütün şiirleri alır.

Doğan Hızlan 1996 yılında *Bir Yürekten Bir Yaşamdan* adlı toplu şiir kitabında geçen “yaşamak” kelimesi için şu açıklamayı yapmaktadır:

Çok kullandığımız ama şairlerde çeşitlemelerini okuduğumuz “yaşamak” sözcüğü, Kurdakul için büyüü bir kavramdır. Siyasal kavgayla, belli bir inancın gerçekleşmesiyle geçen bir ömrün şiire yansımaması düşünülemez. Hele burada söz konusu 1940 Toplumcu Gerçekçi Kuşağı ise. Ancak, onun bazı şiirleri, öğretinin denetiminden uzaklaşıp, yaşamın içinde özgürce kendi başına yaşıyor. Kavradan, siyasetten ve ille de bir mesaj iletmekten uzak şiirler (Hızlan, 1996: 332).

1997 yılında Kurdakul'un son şiir kitabı *İhtiyar Yüzyıla* yayınlanır.

Kurdakul, son dönem şiirlerinde bir arayış içindedir. Bu dönemi ihtiyar yüzyıl olarak niteler ve onunla hesaplaşarak sitem ve küfürlerini gönderir. Kurdakul bu yılların gençliğini düşüncelerini şu şekilde açıklamaktadır: “1990 sonrası gençliği bir boşluk içinde o boşluğunda kendine özgü bir tragedyası var. İşte onu yakalamaya çalışıyorum” (Durgun, 1997: 11). Bir şair olarak da Kurdakul bu boşluğun neresinde olduğunu şöyle açıklar. “O boşluğun büyük bir kısmını bende yaşıyorum ama Sovyetler Birliği'ndeki çöküşü şaşkınlıkla izleyenlerden değilim. 20 yaşındaki genç kız elinde yabancı sigaralarla gelen turist kafilesine başka amaçlarla yanaşıyorsa onun ardında toplumsal bir sıkıntı vardır. Bunun nedeni de ekonomiktir. Nazım Hikmet günlerinden birinde şunu söylemiştim, Sovyetler Birliği çöker ama sınıf mücadelesi kavramı ortadan kalkmaz. Yeni yollar arayacaktır insanoğlu. Yeni yol aramayan kendine özgü bir trajedi yaşıyordur. Ben o trajedinin içinde değilim ama onunla bir ortak paydam var” (Durgun 1997: 11). İdeolojilerin çöktüğü ikilemlerin

ve karamsarlığın döneme hâkim olduğu 1990'larda da Kurdakul'un umuttan vazgeçmez. Kurdakul bu dönemin kendisini “*Umutsuzluk değil ama karamsarlığa düşürüyor. Karamsarlık, üzüntünün son aşaması bende*” (Durgun, 1997: 11) açıklamasını yapmış olsa da o hayatının her alanında umut doludur.

Şükran Kurdakul'un son şiir kitabının adını neden *İhtiyar Yüzyıla*'dır? Kurdakul, kendisinin yaşlandığını şiirlerinin olgunluk çağının sonunda olduğunu düşündüğü için böyle bir isim seçer.

Cevdet Yüceer konuyla ilgili düşüncelerini şöyle dile getiriyor “*Yirminci yüzyılın ikinci yarısı Kurdakul'un yaşamının büyük zaman dilimini oluşturur. Yüzyılın sonlarına doğru şair, yüzyılla birlikte yaşlandığının farkındadır*” (Yüceer, 2004: 19). Yüceer, Kurdakul'un şiirimizde yaşanan değişimlere karşı Garip ve İkinci Yeni'lerin çizgenine girmeden kendi görüşünden uzaklaşmadığını çağdaş gelişmelere kapalı olmadan toplumcu çizgisinde devam ettiğini söyler.

Kurdakul'un şiire başlaması başka şairlere özenme şeklindedir. Şükran Kurdakul kendini yenileyen, geliştiren bir şairdir. *Tomurcuk, Zevklerin ve Hülyaların Şiirleri* kitabında dönem şairlerinin etkisi vardır. 1944 yılında Nâzım Hikmet'in şiirleriyle tanışır. Onun şiirlerinin etkisiyle şiirleri toplumcu gerçekçi çizgiye doğru yönelir. 1953 yılına kadar yazdığı şiirleri Nâzım'ı taklit eden şiirlerdir. 1956 yılında yayınladığı *Giderayak* kitabındaki şiirleri ile toplumcu gerçekçi çizgide kendi sesini bulmaya başladığı görülür. *İzmir'in İçinde Amerikan Neferi* ve *Halk Orduları* kitabındaki şiirlerin de aktif siyasi hayatının etkisi olduğu kadar o dönemde yaşanan olaylarında etkisi vardır. 1940 kuşağı toplumcu gerçekçileri II. Dünya Savaşı yaşayan kişilerdir. Bu savaşın onlar üzerinde bıraktığı etkiyi direk şiirlerine yansıtırlar. Bu yansıtma Kurdakul'da da vardır. İkinci Dünya Savaşı sonrasında Kurdakul Kurtuluş Savaşında savaşan bir askerin oğlu olmanın da etkisiyle ulusallık, yurtseverlik duygularını destani anlatımlarla şiirlerine yansıtır. *Acılar Dönemi*'nden sonra şiirini fazlalıklardan arındırarak az sözle çok şey ifade eder. Şiirlerin de yeni kelime ve tamlamalar kullanır. Şiirinde kullandığı kelimeleri özenle seçtiği görülür. Kurdakul şiirlerini oluştururken geçmişi yok saymaz. Kültürel değerlerine önem verir. Öz biçim uyumu içerisinde geleneksel şiirin yazım biçimleri kullanır.

Olgunluk dönemi içerisinde değerlendirilen kitaplarında bireysel ve toplumsal içerikli şiirleri iç içedir.

Kurdakul'un kitap isimlerine baktığımızda *Tomurcuk, Zevklerin ve Hülyaların Şiirleri Giderayak, Nice Kaygılardan Sonra, Acılar Dönemi Bir Yürekten Bir Yaşamdan, Ökselerin Yöresinde, Ölümsüzlerle, İhtiyar Yüzyıla* yaşanmışlıkları ve zamanı çağrıştıran isimlere sahip olduğunu görmekteyiz. Bilinçle seçilmiş isimler. Kendini ve toplumu anlatan çağrışımlarla dolu isimler. Kurdakul yazdığı dört öykü kitabının isimlerinde de aynı düsturu benimsemiştir.

1.2.3. Sanatçı Kişiliği Hakkında

Şükran Kurdakul'dan on bir yaş büyük olan ağabeyi Necdet Kurdakul kitap okumayı seven biridir. Kurdakul, Necdet ağabeyinin konsolunu ve çekmecelerini küçüklüğünden beri karıştırmayı sevdiğini belirtir. Necdet Kurdakul'un kitaplarının kendisinin yetişmesi üzerinde etkisi olduğunu söyler. Ağabeyinin kitaplarını Maupassant, Balzac, Çehov, Gorki, Ömer Seyfettin... diye sıralar. Hangisini önce okuduğunu anımsamaz. Bu yazarların eserlerinin kendisini çok etkilediğini belirtir. Bu yazarların kitapları ile dünyayı algılamasının değiştiğini söyler. Bu yazarlarla önce varoluşunu keşfettiğini, sonrasında sevecenlik duygusunu geliştirdiğini belirtir. Öner Yağcı'nın belirttiği şu bakış açısına sahip olduğunu söyler. “ *Dünyaya yaşlı insanlar gibi bakmama karşın, her şeyleri tıklarında gençler gibi iyimser olmaya başladım* (Yağcı, 1994: 29).

Duygu Durgun, 1997 yılında Cumhuriyet gazetesinde Şükran Kurdakul ile ilgili düşüncelerini dile getirirken Cemal Süreya'nın şemsiye benzetmesinden yola çıkar. Cemal Süreya'nın Türkiye'nin ünlü simalarını yansıtırken eline birer şemsiye tutuşturduğunu ve kişileri onla özdeşleştirdiğini söyler. Cemal Süreya'nın Kurdakul'u anlatacak olsaydı şemsiye yerine koltuğunun altına heybeyi kullanırdı, diyor. Heybenin umut, sevda, kavga, direnç ile dolu olacağını da ekliyor.

Duygu Durgun, Ağdistan Ülkesi Türkiye'de ozan Kurdakul'un hayatının hiçbir aşamasında 'solcu korsanlardan' biri olmadığını belirtiyor. Kurdakul'un dinamizm ve uygarlığı seçtiğini, sorgular, hapishane, 12 Mart, 12 Eylül ve acılardan ellerini kirletmeden geçen bir şair ve yazın adamı olduğunu vurgular. Kurdakul'un

attığı her adımda, kurduğu her cümlede geçmişten süzülüp gelenlerin yanında yarının hazırlığının da olduğunu söyler (Durgun, 1997: 11).

Kurdakul, eleştirel tavrını katıldığı etkinliklerde ve yazdığı Cumhuriyet gazetesi yazılarında da korur. Her yazısında yeniye aradığını taklitten kaçındığını aktarır. Bunu yaparken akademik bilgi ve deneyimlerini kullandığını sorgulayıcı tavrını hep koruduğunu belirtir. Haftalık gazete yazıları için Duygu Durgun'a Kurdakul şunları söyler: “*Sanki şiir yazar gibi bir simetri arıyorum düzyazılarda da. Bir de yinelemekten korkuyorum bazı şeyleri. Okuyucu alışmasın istiyorum*” (Durgun, 1997: 11).

Şükran Kurdakul, Türk edebiyatını nesnel bir bakış açısıyla ele alan edebiyat tarihçisi, doğrucu bir eleştirmen, aktif politikacı, yaptığı her işte başarılı, yaptığı işlerde birini diğerini yedeğine almayan her işi hakkıyla yerine getiren sanat ve düşün adamı. Alpay Kabacalı Kurdakul’u “*İlginç bir kişilik portresi. Bir yandan duygusal, coşkulu yumuşak bir kimlik, ardından ödün vermez sertlikte ve bu sertlik içinde inatçı gibi görünse de aklın rehberliğinden asla sapmayan ve bu birlikteliği dengeli biçimde bugüne dek sürdürebilmiş bir düşün adamı*” (Kabacalı, 1995: 462) olarak değerlendirir.

Atilla Özkırımlı, Şükran Kurdakul için hayatını şiirle, öyküyle, düşünce yazıları, edebiyat tarihi, siyasetçiliği ve yazar dernekleri çalışmaları ile bütünleyen bir aydın olarak düşünür (Yağcı, 1994: 7).

Toktamış Ateş’e göre Şükran Kurdakul hep Şükran Ağabeydir. Ağabeyim dediği Kurdakul için düşünceleri şu şekildedir:

Kendi doğrusunu ve kararlarını yaşadı ve yaşıyor.

Hiçbir rüzgâr karşısında eğilmedi. Birbirinin kuyusunu kazanlarla dolu bir edebiyat dünyasında, dimdik durdu... Ne büyük bir kıvanç bu, ne mutlu ona...

Şair, hikâyeci, yayıncı, siyasetçi, eleştirmen, editör... Bir aydının yapabileceği ne varsa, ekmeğini nereden çıkartabilir ve manevi doyumunu nasıl sağlayabilir, içinin ateşini nerede söndürebilirse hepsini yaşadı.

Kimsenin önüne geçmeye çalışmadan, kimsenin hakkını yemeden, önüne çıkan her pınarın suyunu tattı.

Sırasında “kalemimi seyf eyledi”, sırasında gonca güller gönderdi. Ama hak edene... (Yağcı, 1994: 56-57).

İlhan Selçuk, Şükran Kurdakul'un ölümünün ardından Cumhuriyet gazetesinde Şükran Kurdakul'u anlatmak için hangi sözcüğe başvurması gerektiğini belirtmek için onunla ilgili olabileceği tüm kelimeleri sıralar. Kurdakul'un yaşamı boyunca inandıkları için hem alın teri hem beyin teri döktüğünü söyler. Yaşam felsefesi olarak hak etmeyi benimsediğini söyleyerek sözlerine şöyle devam eder.” *Şükran öylesine doğal, gösterişsiz, alçakgönüllü, sade, erdemli bir şairdi ki insanı şaşırtırdı... Şükran'ın toplumculuğu sade ve gösterişsizdi; tenindeki gözenekleri gibiydi, bedenini sarmış, içine işlemiş, yüreğine aşılanmıştı* (Selçuk, 2004: 2).

Oktay Akbal, 19 Aralık 2004 yılında *Cumhuriyet* gazetesinde Şükran Kurdakul'un şiirlerinde neyi, nasıl yaşadığını ve ne hissettiğini aktaran bir şair olduğunu belirtir. Kurdakul'un içindeki çocuğu kaybetmeden toplumun bilinçlenmesi için hep ürettiğini söyler.

Leyla Erbil Kurdakul'un ahlaklı, devrimci, dürüst kişiliğiyle edebiyat ve siyaset dünyasında az rastlanan örnek kişilerden biri olduğunu söyler (Erbil, 2004: 14).

Yaşar Aksoy, Şükran Kurdakul'un tüm İzmirlilerin kalbinde taht kurduğunu söyler. Kitap fuarlarının aranan ismi olduğunu belirtir. Namık Kemal ve Tevfik Fikret sonrası çizgide hürriyet mücahidi olarak Kurdakul'un adının anılmasının gerektiğini düşünür. Yaşam ve düşünceleri ile kendinden sonrakilere rol model olduğunu aktarır. Kurdakul'un Sosyalist ve Marksist olduğunu ama komünizme körü körüne bağlı olmadığını onun önceliğinin bağımsızlık ve eşitlik olduğunu söyler. Kurtuluş Savaşını iyi özümlediğini, Atatürk'ün fikirlerini benimsediğini tüm evren için barış yanlısı olduğunu “anti-emperyalist” olduğunu belirtir (Aksoy, 2011: 13).

Öner Yağcı, 2004 yılı şubat ayında *Berfin Bahar* dergisinde Kurdakul'u yaşamını edebiyatla bütünleştiren, kararlılık ve direnç anıtı olarak gördüğünü söyler. Düşüncelerinden taviz vermeyen, düşüncelerini eyleme ve yaşama geçirmeyi bilen örgütlü savaşımın içinde var olan bir kararlılık anıtıdır. Bu anıtın sevgisini, coşkusunu direncini eserlerine ekleyerek bilinçli bir toplum oluşturmak istediğini söyler (Yağcı, 2004: 5).

Şükran Kurdakul, Alpay Kabacalı'nın kişiliği için tespit ettiği "çoşkunun ve inadın şairi" nitelemesini kabul eder. Hayatının her alanında inatçı olduğunu kabul eder. Bu özelliğinden şikâyetçi değildir. "Özgür insan" tamlamasının bunu gerektirdiğini söyler. Yazılan ve söylenenler kendi mantığı ile uyuşmuyorsa babasının oğlu bile olsa o bilgilere itiraz edeceğini açıklar. Yaşadığı bir olayı örnek göstererek bu duruma açıklık getirir. "1977'de Sovyetler Birliğine gittiğimde küçük dilimi yutacaktım şaşkınlıktan. Benimle beraber on altı gazeteci vardı, gezide. Benim dışımda kalanlar gördüklerini yazmadılar. Ben Cumhuriyet'te yazdım. Bu yüzden dışlamaya bile çalıştılar (Aygündüz, 2000: 13).

Hidayet Karakuş, Şükran Kurdakul için benimsediği paylaşımcı dünya görüşü hücrelerine kadar işleyen ve bunu şiirlerinde ortaya koyan bir şairdir diyor. Kurdakul sabrı, yüreği, emeği, İnsan sevgisiyle yoğrulmuş güler yüzlü, Ulusal Kurtuluş savaşını özümseyen, yurtsever, bilgisini paylaşmaktan mutlu olan inançlarından ödün vermeyen ve özülle tam bir ozandır. (Karakuş, 2004: 18-21).

Şükran Kurdakul, yazar örgütlerinde yöneticilik yaptığı yıllarda meydana gelen tartışmalarda olgun tavrını kaybetmeden kendi doğrularından taviz vermeden, insanları kırmadan sorunu ortadan kaldıran biridir.

Tansu Bele 2005 yılı Nisan ayında *Türk Dili* dergisindeki *Şükran Kurdakul: Bir Yazın ve Şiir Emekçisi* adlı yazısında Kurdakul'un iyi bir hatip olduğunu, düşüncelerini karşısındakilere açıkça aktarabildiğini söyler (Bele, 2005: 7). Bele, Kurdakul'un çalışkan "Emektar; Babıali emektarı denilen bir yazın eriydi" (Bele, 2005: 8) diyerek arı gibi çalışkan olan Kurdakul'un yazma, üretme işini ciddiye alarak yaptığını belirtir.

İsmet Kemal Karadayı, 2005 yılındaki *Türk Dili* dergisi *Yaşıttım Dostum Şükran Kurdakul* yazısında Kurdakul'un Mustafa Kemal Atatürk'ü iyi iyi anlayan laikliğe ve bağımsızlığa düşkün, Sosyalist ve güvenilir bir yazın tarihçisi olduğunu söyler (Karadayı, 2005: 10).

İsmet Kemal Karadayı 1999 ya da 2000 yılında Hatay Meyhanesinde gerçekleştirdikleri Perşembe toplantılarından birinde orada bulunan kişilere 1- *Aşk kaç kişiliktir?* 2- *Tanrı bizlerin hayvanlara eziyetini, bitkilere kıyımımızı görmüş, kızmış, buyurmuş, "Bir yıl hayvan, bir yıl bitki olacaksınız" demiş. Sen, sen, sen?..*

(Karadayı, 2005: 10). Sorularını yöneltir. Kurdakul'un bu sorulara cevabı *“birinci soruya yanıtım, aşk iki kişiliktir; ikincisinde ben beyaz balina ve çınar olmak isterdim”* (Karadayı, 2005: 10). Verdiği cevaplardan onun paylaşımcı olduğunu ve çınar gibi kök salarak yıllar sonrasında da kalıcı olmak istediği anlaşılmaktadır.

Kemal Özer 2005 yılında *Adam Sanat* dergisinde Şükran Kurdakul'un oluşturduğu kişiliğin gelenekle bağlantılı olduğunu belirtir. Sanatın içinde gelenekle bağıni koparmayan, bu gelenek çizgisi içinde Yunus'tan Pir Sultan'a, Namık Kemal'den Tevfik Fikret ve Nazım Hikmet'e uzanan bir değerler zinciri yer aldığını söyler. Bu zincirde Kurdakul'a da yer vererek şu açıklamayı yapar. *“Şükran Kurdakul, İkinci Dünya Savaşı yıllarında yetişen ve bu zincire eklenmeye aday olan yeni değerlerden biridir”* (Özer, 2005: 8).

Kemal Özer, Kurdakul'un Kurtuluş Savaşında savaşan babasının sahip olduğu milli mücadeleyi kendi bünyesinde de oluşturduğunu ve babasından kalan bu mirasa sahip çıktığını belirtir. Kurdakul için Paul Eluard'ın İkinci Dünya Savaşı sırasında söyledikleri şu sözler önemlidir: *“Fransa Direniş Hareketi için “Şairlerle kazanıldı. Çünkü onlar biz demeyi öğrenmişlerdi” sözünün, kendi tarihimiz içinde geçerli olduğuna, asıl gücün “kalem” ve “birlikte çalışma” olduğuna inanıyordu. Bunların biri, “düşüncenin somutlanması” nı, öteki “yaşama geçmesi”ni sağlıyordu* (Özer, 2005: 8).

Metin Cengiz'in 2005 yılında Varlık dergisinde Şükran Kurdakul için yazdıkları:

Hayatı boyunca toplumsal adaletsizliklere, eşitsizliklere, haksızlıklara, sınıfsal sömürüye; kadınların, çocukların üstündeki hâkimiyete, kapitalizme, emperyalizme, faşizme karşı... demokratik donanımıyla savaşımına geçirmiş biri... Dergici, yayınevi sahibi, düzeltmen, gazeteci, sendikacı, dernekçi, partili. Öyle ki Şükran Kurdakul hayatını adanmış olduğu toplumcu kavgada değil yalnızca, bir aydının sahip olması gereken mücadele azminin de simgesi olmuştur (Cengiz, 2005: 52-54).

Doğan Hızlan 2010 yılında yayımladığı *Anılarımda Yaşayanlar* adlı eserde Kurdakul'un Ataç Yayınevi ile telif ve çeviri eserlerle birçok kişinin eserlerini Türk okurunun hizmetine sunduğunu belirtir. Bu yönünün hep göz ardı edildiğini ifade eder.

Prof. Dr. Ahmet Özer, Şükran Kurdakul ile ilgili görüşmemiz sonucu “Şükran Kurdakul’u Tanıdım” yazısında: “yapıtlarıyla kendisinden sonraki kuşakları etkileyen bu verimli edebiyat adamının adının değişik birimlerde yaşatıldığını biliyorum. Görevini yapan sanatçılardan biri olan Kurdakul, yapıtlarıyla yaşamayı sürdürecektir” dedi. Turgay Fişekçi ile yaptığım görüşme sonucu yazıya döktükleri: Şükran Kurdakul'u, bugün artık örnekleri çok azalan "güler yüzlü, sıcak bir insan" olarak hatırlıyorum. Onun bu "insan" yanı bulunduğu her ortama güven, neşe, sağlık verirdi. Alçakgönüllüydü. Şiir gibi kişilik özelliklerinin çok öne çıkan bir alanda ürünler vermesine karşın, kendini geri çekmeyi bilirdi. 1974 yılında Aksaray'daki TÖB-DER salonunda bir şiir dinletisine katılmışım. Kendinden önce çıkan şairlerin kişilik gösterilerine karşın, Şükran ağabey, sahneye çıktığında bir kendi şiirini okumuş, sonra da orada olmayan kuşağının öteki iki şairinden (A. Kadir ve Rıfat Ilgaz) birer şiir okumuştur. Şükran Kurdakul, elbet edebiyat tarihimiz için çok önemli araştırmalar yaptı; şiirler, öyküler yazdı ama bana sorarsanız onun o tatlı kişiliği edebiyat dünyamız için hepsinden daha önemliydi. Gülüşü, duruşu, bize hep insan olmanın ne harika, hayatın bulunmaz bir mucize olduğunu anlatırdı.” şeklindedir.

Edebiyatın farklı alanlarında eser vermiş olsa da Kurdakul her zaman için şair olarak anılmak istemiştir. Yaşanan şu olay bizim düşüncemizi kanıtlamaktadır. *Türk Dili Dergisi*'nin onuncu yıl kutlaması yapılmıştır. Kutlamanın sunuculuğunu Ahmet Miskioğlu yapmıştır. Miskioğlu konuşmada sırası geleni takdim ederken konuşacak kişinin nitelikleriyle tanıtarak söz vermektedir. Miskioğlu, yaşananları şu şekilde anlatmaktadır: “*Yanımda oturan Şükran Kurdakul, kulağıma eğildi: “Sözü bana verirken ‘Şair Şükran Kurdakul diyerek ver!’ dedi. Ben de öyle yaptım, “Değerli ozan Şükran Kurdakul, şair Şükran Kurdakul” dedim. Şükran, kendini öncelikle şair sayıyordu diye düşünmekteyim şimdi*” (Miskioğlu, 2005: 6).

Mehmet Güler, Mehmed Kemal’in Şükran Kurdakul için söylediği şu sözün doğruluğundan bahsetmektedir. “Edebiyata Sığmayan Adam” (Güler, 2001: 323). Kurdakul’un edebiyatın her alanıyla ilgilenmeye çalıştığının kanıtıdır bu söz.

Kurdakul’da aslolan sanattır. Sanatı amaç için kullandığından edebiyatın yayılması için titiz ve kavgacı olmuştur. Akıl ile duyguyu birleştirerek bir noktada buluşturur. Sorarken, sorgulanmayı, yargılarken yargılanmayı da göze alır. Kavgacı

şiiirlerinde sesi gür. Sevda şiiirlerinde sesi incedir. Ona göre sevgi ve sevdasız dünya kuru ve yetersizdir. İnsani tarafı ağır basan Kurdakul, şair, hikâye yazarı, edebiyat tarihçisi, eleştirmen, yayıncı, yayımcı, düzeltmen, gazetecidir. Edebiyatın farklı alanlarında eser veren biri olsa da o, önce şair olarak anılmak isteyen biridir. Şükran Kurdakul'un ütopyası çalışmak, üretmek ve dirençtir.

1.2.4. İsminden Dolayı Yaşadıkları

1983 yılında *Varlık* dergisinde Kemal Sülker Şükran Kurdakul ile ilgili adından kaynaklanan ilginç bir olayı aktarır. 1983 yılında Kurdakul 56 yaşındadır. Olay 1945 yılında İdris Ahmet Pura'nın Vatan gazetesindeki yazısı "*Dünya Edebiyatında Kadın Şairler*" (Vatan 10.8.1945) den kaynaklanmaktadır. Yazı şu şekildedir: "*Kadın şairlerimiz arasında henüz pek genç olmakla beraber sanata en fazla eli yatkın en ümit verici iki ismi tereddütsüz açıklayabiliriz: Şükran Kurdakul ve Nazan Yaslı Viran*" (Sülker,1983: 10).

Pura'nın alıntı yaptığı dizede "*Ben iş bulmaya giden delikanlı o an*" ve 18 Ocak'ta *Ulus*'ta Rüştü Şardağ, Şükran Kurdakul'un erkek olduğunu belirtmektedir. Pura'nın bu dizedeki delikanlı ve hakkında yazılan yazıdaki erkek olduğunu belirten kelimeleri dikkatinden kaçmış, demektedir (Sülker, 1983: 10).

Oktay Akbal, 1943 yılında yöneticisi olduğu *Servet-i Fünun Uyanış* dergisine Şükran Kurdakul'un gönderdiği şiirin altındaki isminden yola çıkarak yaptığı cinsiyet karışıklığı ile ilgili anısı şu şekildedir.

... Bende çok gençtim, ama görev gereği dergiye gönderilen şiirleri, yazıları okuyup, kendime göre değerlendiriyordum. Bir gün Şükran Kurdakul imzalı şiirler geldi İzmir'den... Bir bayan şairin sandım imzasına bakarak... Ama hiç de bir kadın şairin dizelerine benzemiyordu. Nazım Hikmet etkisinde kalmış bir genç toplumcu şair dedim. Hem de hanım, nasıl olur; dergide "Biraz da kadınlığımızı duyuran şiirler yazsanız diye yanıtlamıştım!.." (Akbal, 2004: 2).

Kurdakul'un isminden dolayı hep kadın sanılması ile ilgili olarak Refik Durbaş da şu bilgiyi vermektedir. Kurdakul'un adı 'Şükran' olduğu için kadın zannedildiğini ve bu nedenle birçok okuyucudan aşk mektubu aldığını söylemektedir (Durbaş, 1985: ?).

1.2.5. Çalışma Şekli

Kızıltoprak Rüştüye Sokak Sahil Apartmanında Kurdakul'un iki dairesi vardır. Birisinde çalışır. Diğerinde yaşar. Çalışma yeri olarak seçtiği dairesi de evi de kitaplarla doludur. Kurdakul'un çalışma ofisi olarak kullandığı daireyi ne kadar süre kullandığı hakkında net bilgi yoktur.

Kurdakul'un evi, çalışma odası, ofisi, dairesi kitaplarla doludur. Bu kitapların çoğunu sağlığında TYS'na bağışlar. Kalanlarını da ölümünün ardından arkadaş, eş dostları alır.

Şükran Kurdakul, gözlerindeki sarı nokta hastalığı nedeniyle görme sorunları yaşar. Bu nedenle de çalışmalarında kendisine asistanlık edenler olur. Bu asistanlık gönüllü bir görevdir. Asistanlığını üstlenenlerden biri yeğeninini eşi Nurdan Kurdakul' dur. Nurdan Hanım, Şükran Kurdakul'un 1989- 2004 yılları arasında asistanlığını yapar. Asistanlığını yapan diğer kişilere ulaşamamıştır. Sadece İstanbul da eczanede çalışan ya da eczacı olduğu düşünülen bir bayanın da asistanlığını yaptığı bilgisine ulaşılır.

Nurdan Kurdakul'un anlatımıyla Şükran Kurdakul, kitaplarını kitaplığa belli bir sisteme göre dizer. Aradığı her şeyi bu sistem dolayısıyla rahatlıkla bulur. Güçlü bir hafızası vardır. Okuduğu kitapların içeriğini hiç unutmadığını, bu kitaplardaki bilgilere ihtiyaç olduğunda sayfasına kadar hatırladığını söyledi. Yazdığı şeyleri belli kaynaklara dayandırarak yazar. Yazılarını yazarken doğum yapacak kadınlar gibi sancılar çeker. Yazı içine sinesine kadar tamam bitti, kelimesini kullanmaz. Tam anlamıyla mükemmel olmasını ister. Asistanları Kurdakul'a okuma ve yazıları kaleme alma konularında yardımcı olur. Kurdakul, yazılarını kendisi daktilo eder. Zaman zaman çevresindeki dostları da kendisine bu konularda yardımcı olur.

Kurdakul'un ayrı bir daireyi ve odayı çalışma yeri olarak kullanması yalnız ve sessiz bir ortamda istediği saatlere kadar çalışmayı seven biri olduğu kanısını uyandırır. Kitaplarını belli bir sisteme göre dizmesi ve içerikleri hakkında bilgi sahibi olması titiz ve kılı kırk yaran bir çalışma düsturuna sahip olduğu kanısı oluşturur.

1.2.6. Yayıncılığı -Yayımcılığı

Şükran Kurdakul'un çocukluk, gençlik ve sonraki yaşlarında bir kere bile olsa şiirlerini, öykülerini ve yazılarını yayımladığı dergi ve gazete isimleri alfabetik olarak şu şekilde sıralanır:

Adam Sanat, Akşam gazetesi, Ant, Ataç, Beraber, Bilim ve Sanat, Büyük Doğu, Broy, Cumhuriyet gazetesi, Çağdaş Eleştiri, Çığır, Çocuk Sesi, Eylem, Fikirler, Genç Nesil, Havadis, Hürriyet gazetesi, Hürriyet Gösteri, İktisat Dergisi, İstanbul, Kaynak, Kovan, Maceralar Dünyası, Milliyet gazetesi, Milliyet Sanat, Mülkiyeliler Birliği, Politika gazetesi, Sanat Emeği, Sanat ve Toplum, Türk Dili, Varlık, Vatan gazetesi, Yansıma, Yarım Ay, Yarım, Yazko Edebiyat, Yazko Somut, Yedigün, Yelken, Yeni Dergi, Yeni Düşün, Yeni Edebiyat, Yeni gazete, Yeni Ufuklar, Yeryüzü, Yön, Yurt ve Dünya, Yürüyüş

Kurdakul, Atilla İlhanla beraber 1940'lı yıllarda İzmir'de *Fikirler* dergisinde de yöneticilik yapar.

Genç Nesil

Kurdakul'un dergiciliğinde ilk adım *Genç Nesil*'dir. Bu derginin yönetim kadrosuna 1948 yılında katılır. Dergi İzmir'de basılır ve üç sayı yayımlanma olanağı bulmasına rağmen ülke genelinde büyük ilgi görür. “Nurullah Ataç gibi düşün adamlarınca başlı başına bir yazıyla övgüye değer bulunmuştu” (Kabacalı, 2006: 28).

Dergide Rıfat Ilgaz, Sait Faik, Orhan Kemal, Ö. F. Toprak, A. Kadir, Cahit İrgat, Kemal Sülker, Ahmed Arif, Arif Barikat (Damar), Sabri Altınel, Oktay Deniz (Fethi Naci), Memet Fuat, Metin Özek, Abidin Özkan ve Şükran Kurdakul'un şiir ve yazıları yayımlanır. Derginin yasal sorumluluğunu Kemal Dayan üstlenir.

Kurdakul, *Genç Nesil*'i üç sayı çıkarabildiklerini, derginin her sayısının bir seçki olduğunu söyler. Orhan Kemal'den *Genç Nesil* dergisinde yayımlanmak üzere öykü gönderme isteğini Kurdakul yapar.

1946- 1950 yılları arasında çıkan dergi gazete ve yöneticileri şu şekilde sıralanır: Mehmet Ali Aybar “Hür” ve “Zincirli Hürriyet”, Sabahattin Ali, Aziz Nesin, Rıfat Ilgaz “Markopaşa”, Aziz Nesin, “Baştan”, “Yeni Baştan”, Rasih Güran, “Nuhun Gemisi”, Barış Severler Cemiyeti (kurucuları Behice Boran, Adnan Cemgil, Osman Fuat Toprakoğlu, Nevzat Özmeriç, Muvakkar Güran vb.) *Barış* dergi ve gazetesi, *Markopaşa* kapatılınca “*Merhum Paşa*”, “*Malum Paşa*” adları ile çıkarılmıştır. CHP’nin Dr Lehir Fehmi Yurdoğlu ile Necip Mirkelamoğlu’na kurduğu *Dokuz Eylül* (Kurdakul, 2003: 39).

Kurdakul, 1947 ile 1950 li yılları arasında çıkan dergi ve gazetelerin ABD yardımının ülke bağımsızlığına ters düştüğünü anlatmaya çalıştıkları için kapatıldıklarını buralarda yazanlarında tutuklandığını söyler (Yağcı,1994: 41).

1950 ve 1951’li yıllarda iktidar ve muhalefet partisi arasındaki inatlaşmaların devam ettiği dönemdir. Kurdakul bu dönemin asıl sorunun iktidar tarafından öğrenim programlarımızdaki değişiklikler olduğunu söyler. Türkçemizi bozmaya ve tarih bilincimizin yok edilmeye çalışıldığını, ABD ile yapılan yatırımların ulusal bağımsızlığımıza ters düştüğünü belirtir (Yağcı,1994: 41).

Kurdakul, askerlik dönüşü İstanbul’a yerleşir. Bu dönemde İzmir’den tanıdığı arkadaşlarının çoğu da İstanbul’dadır. Aralarında *Fikirler* dergisini yönetenlerde vardır. Kurdakul bu dönemde Ziraat Bankasında çalışmaya başladığını söyler. Kurdakul, İzmir’den eski arkadaşlarıyla karşılaşınca dergi çıkarma fikrini arkadaşlarına önerir bu konuyla ilgili söyledikleri şu şekildedir: “*Bu dönemde elim biraz ekmek tutmuş ya, onlarla karşılaşınca dergiyi “Yeni Fikirler” adıyla yayınlamayı öneriyorum. Bu tür dergilerin işlevine eskisince inanmadıkları için itibar görmüyor önerim*” (Kurdakul, 2003: 38).

Arkadaşları kabul etselerdi *Yeryüzü* dergisinden önce *Yeni Fikirler* dergisini yayınlıyacaktı. Bu dönemde *Kaynak* dergisinde şiir ve yazıları yayımlanır. O yıllarda Emekçi Köylü Partisinin dünya görüşünü benimsediği için kapatılan *Yığın*, *Ses* dergilerinin benzerlerini yayınlamak amacı güttüğünü söyler.

Yeryüzü

Yeni bir gazete ve dergi çıkarma girişimiyle ilgili kiminle konuşsa iktidarın gazete ve dergilere uyguladığı çağdışı tutumu dile getirdiklerini söyler. Bu tespitin doğru olduğunu ama yine de bir derginin çıkarılması gerektiğini düşünür. Bu konuyla ilgili arkadaş çevresinde gerçekleşen tartışmalardan sonra, varlıklarını duyurabilmek için dergi çıkarmaları gerektiği konusunda anlaşılır (Yağcı, 1994: 41).

Bir akşamüstü Çiçek Pasajında Arif Damar, Rıfat Ilgaz, A. Kadir, Şükran Kurdakul, Orhan Kemal, Şevki Akşit buluşurlar. Kurdakul, arkadaşlarının kırklı yaşlara ulaşmadığını ama defterlerinde yüzyıllık serüvenlerinin olduğunu söyler. A. Kadir o yıllarda *İskit* Yayınevi ile *Dünya* gazetesinde düzeltmenlik yapar. Orhan Kemal ile Rıfat Ilgaz imzalı imzasız her türlü yazılarından elde ettikleri “telif hakkı” ile geçimlerini sağlarlar. Arif Damar ile Şevki Akşit Mahmutpaşa’da birlikte işportacılık yaparlar. Kurdakul, bu yıllarda Ziraat Bankasında Tahmis deposunda çalışır. Bu söyleşiden derginin boyu-bosu, biçimi, içeriği hakkında karar vererek ayrılırlar. Kurdakul, bu derginin çıkmasını isteyen kişilerin başında Lütfi Erişçinin geldiğini belirtir. Lütfi Erişçinin Ankara Caddesinde bilimsel kitaplar satan bir kitabevi vardır. Düşün ve edebiyat adamlarının uğrak noktasıdır bu kitabevi. Kitabevine uğrayanları bu dergiyle ilgili, olumlu etkilediğini belirtir.

Derginin adını Arif Damar bulur. Kaligraf Orhan Peker’dir. Kaligraf olarak aslında Abidin Dino’yu düşünürler. Orhan Peker, ben yazayım beğenmezseniz Abidin Dino’ya yazdırırsınız der. Orhan Peker’inkini beğenirler. Dergi adı için Abidin Dino’ya da sorarlar. O da *Yön*, *Yeni Yön* gibi başka isimler de önerir. Arif Damar, Şükran Kurdakul da benim önerdiğim ismi beğenince adı *Yeryüzü* oldu diyor (Damar, 1989: 35). Dergi on beş günlüktür. İki yapaktır. Derginin satış fiyatı 20 kuruştur. Dergi on bir sayı çıkar.

Yeryüzü dergisinin basımını Çituri Biraderler basımevi yapar. Derginin sahibi ve yazı işleri müdürü Hukuk Fakültesi öğrencisi M. Abidin Özkan’dır. Derginin basımından M. Abidin Özkan ile Şükran Kurdakul sorumludur.

Arif Damar Yeryüzü dergisinin ilk sayısı ile ilgili şunları söyler. Derginin ilk sayısının üzerinde 15 Eylül 1951 tarihi vardır. Arif Damar'ın derginin ikinci, üçüncü sayıları için verdiği tarih doğrudur. Arif Damar derginin ilk sayısının yayımlanış tarihiyle ilgili şu açıklamayı yapar:

Yeryüzü dergisinin 1.sayısı 15 Ekim 1951'de yayımlandı. Siz bakmayın 15 Eylül 1951 tarihi yazmasına. Bu bir yanlışlıktır. Çünkü 2.sayı 1 Kasım 1951, 3.sayı 15 Kasım 1951, 4.sayı 1 Aralık 1951 ve böyle sürüp gider. Derginin birinci sayısından sonra hiç ara verilmediğini de belirtmek isterim. Yayımlarını 15 Mart 1952'ye kadar yani 11 sayı sürdürmüştür. Yalnız o yanlış tarih yinelenip gidecek, çünkü 'Sosyalist Kültür Ansiklopedisi'nde de böyle yazıyor 'Yeryüzü' yle ilgili bilgi verilirken (Damar, 1989: 34-35) .

Derginin dördüncü sayısı çıkmadan Arif Damar tutuklanır. Dergide yukarıda adı belirtilenlerin dışında Cahit Irgat, Niyazi Akıncıoğlu, Sabri Altınel, Tahsin Yücel, İlhan Berk, Memet Fuat, Ahmed Arif, Ö. F. Toprak, Suat Taşer, Sabih Şendil gibi önemli adların şiir ve yazıları yayımlanır. Arif Damar Yeryüzü amatör bir dergiydi diyor. Derginin hiçbir yerden destek almadığını belirtir. Dergi hakkında bilgi vermeye şu şekilde devam eder. “ *Hele derginin oluşumunda, giderlerinin karşılanmasında özveriden başka dayanağımız yoktu. Bizler de kimimiz öğrenci, kimimiz yoksulluk içinde genç adamlardık. Ama kimseye yazı çizi parası ödemiorduk. Bekleyen de yoktu*” (Damar, 1989: 35).

Yeryüzü dergisinin birinci sayısında “yeni üzerine”nin üstünde *Yeryüzü* yazmaktadır. Yeni üzerinin yanında Orhan Velinin *Palme Academique* başlıklı yazısı vardır. Metin Eloğluna Orhan Veli'nin ölmeden önce verdiği düşünülmektedir. “*Hepimizin Birer Orozco Albümüümüz Olmalı*” yazısı yer almaktadır. *Orozco* bu cümleler nedeniyle dergiyle bir süre alay edildiği söylenilmektedir (Damar, 1989: 35). *Yeryüzü* dergisinin ilk sayısında çıkan yeni üzerine yazısı nedeniyle dergi çok eleştirilir. Eleştiri yapanlar arasında Nurullah Ataç başta gelir. Şükran Kurdakul' un derginin birinci sayısında “*Diyorum*” şiiri yer alır. Şiirin üzerinde İhsan İncesu tarafından çizilmiş bir desen bulunur. Derginin ikinci sayısında *Milli Kurtuluş Şarkısı* şiiri bulunur. Derginin dördüncü sayısında *Son İstasyon* Şiiri, sekizinci sayıda *Bulut Geçiyor* şiiri, onuncu sayıda *Uzaktan* şiiri bulunur.

Kurdakul; derginin ikinci sayısındaki şiirinden dolayı, Sabih Şendil ve Suat Taşer de üçüncü sayıda yayımlanan şiirlerinden dolayı tutuklanıp yargılanırlar. 1500 basan iki yaprak düşün ve edebiyat dergisinin yayımlanmamasına çalışılır. Kurdakul, dönemin iktidar partisinin baskılarından dolayı basımevi bulamadıklarını belirtir.

Arif Damar, Kurdakul'un söylediği şu sözlere katılmaz. Kurdakul, *Yeryüzü* dergisinde toplumsal ve siyasal sorunlarla ilgili yazılar çoğunlukta idi. *Berber* dergisinde edebiyat ağırlıkta idi (Damar, 1989: 35). Arif Damar, *Berber* dergisinin yazı işleri müdürünün farklı olduğunu bir de kendisi içerde olduğu için yazılarının bulunmamasının farklı olduğunu belirtir. Diğer yönleriyle *Berber*'in *Yeryüzü* dergisiyle aynı olduğunu ifade eder.

Fethi Naci'de *Yeryüzü* ve *Berber* dergilerini Şükran Kurdakul ile birlikte yürüttüklerini söyler. Baskıcı olan iktidar ile o yıllarda ilerici dergileri sürdürmenin zor olduğunu dile getirir. Paranın sıkıntı olmadığını, baskı nedeniyle dergileri basacak basımevi bulmanın sorun olduğunu belirtir. *Yeryüzü*'nü basacak basımevi bulamayınca *Berber* dergisini çıkardıklarını belirtir.

Vedat Günyol *Sanat ve Edebiyat Dergileri* adlı eserinde *Yeryüzü* dergisi için şunları yazmıştır.

Sayfalarında düşünce yazılarıyla sanat ürünlerine birlikte yer veren dergi, yazarları toplumcu olanda bağımlılığa ve savaşıma çağırıyor. Toplumsal savaşta halkın gerçeğini yansıtmayı, halkın toplumsal savaşını desteklemeyi öngörüyor. Sanatçıya bu savaşta düşen görev, yaşamı değişen biçimi ile vermektir. Çünkü yeni ve ileri sanat, yaşamı, durmadan değişen, hep yenileşen biçimiyle yansıttığı ölçüde bir değer kazanabilir. ... Dergi, toplumcu sanat üzerine düzenlediği soruşturmalarda da büyük bir ilgi yaratmasını bilmiştir.... Şükran Kurdakul'un dediği gibi, Yeryüzü "1950 Türkiye'sinin, Ulusal Kurtuluş savaşımızın ilkeleri açısından değerlendirerek hem sanat, hem toplum sorunlarına yeni görüş açıları kazandıran ve çıktığı yıllardan sonrada etkileri süren dergilerdendir (Günyol,1986: 57).

Beraber Dergisi

Yeryüzü dergisi kapandıktan sonra yeni bir dergi çıkarma girişimine daha girişilir. Kaptan köşkünde Fethi Naci, Metin Özek ve Kurdakul bulunur (Kurdakul, 2003: 47).

Dergi on beş günlüktür. İki yapraktır. Fiyatı 20 kuruştur. 1 Eylül 1952 ile 1 Ocak 1953 tarihleri arasında 9 sayı yayımlanır. Derginin sahibi ve yazı işleri müdürü Metin Özek'tir. Derginin adını A. Kadir bulur. Başyazarı Fethi Naci'dir. Fethi Naci kuruluşunda yer aldığı bu dergide Oktay Deniz takma adıyla yazar.

Beraber dergisinde *Yeryüzü*'nde yer alan isimlerle birlikte Fahir Onger, Samim Kocagöz, Lütfi Erişçi, Talip Apaydın, Fakir Baykurt, Can Yücel, Yaşar Kemal, Sabahattin Eyüpoğlu, Yaşar Nabi vd. şiir ve yazıları ile yer alır.

Şükran Kurdakul'un derginin üçüncü sayısının ikinci sayfasında *Karanlık Bastıktan Sonra* şiiri yer alır. Altıncı sayının ikinci sayfasında *Neden Böyle Yazıyorsunuz* yazısı yer alır. Dokuzuncu sayının ikinci sayfasında *Küçük Hikâyeler* şiiri yer alır.

Beraber dergisi için 142. maddeden dava açılmaz. Metin Özek "dine hakaret" savı ile yargılanır. Altı ay hapis cezası alır. O yıllarda Metin Özek Tıp fakültesinde son sınıf sınavlarına girer. Cezası 'tecil' edilmezse, hekim olamayacaktır. Şükran Kurdakul, Metin Özek'in cesaretini ve korkusunu unutamadığını söyler. İktidar ve polis baskısı sonucu dergiyi basacak matbaa bulamadıkları için *Beraber* dergisi de kapanır (Kurdakul, 2003: 48).

Kurdakul, *Yeryüzü* ve *Beraber* dergilerinde yazarlar için şöyle söylemektedir: "*Yeryüzü ve Beraberde yazan bizler, dünyaya, ülkemize ve insanlarımıza iktidarların dümen suyuna rahatça giriveren kapıkulu tabiatlı "yenilikçilerden" başka gözlerle bakıyorduk. Bu nedenle kendiliğinden farklı görüşler olmuştu edebiyatımızda diyor*" (Kurdakul, 1989: 17-19).

Kurdakul, o dönem çeşitli yerlerden destek gören edebiyat dergilerinin kendi dergilerini ya yok saydığını ya da saldırdığını belirtir. Kendilerinin de baskı ya da yok sayanlara karşı edebiyatımızı çağdaştırmak için çıkar yol aradıklarını söyler.

Konuşurken kullanmadıkları sözcükleri yazılarında kullandıklarını, dilimizi geliştirme çabası içinde olmakla beraber dilimizi yapay hale getirme korkusunu yaşadıklarını da belirtir. Batı taklitçilerine karşıdır. Zor, çetin ve tehlikelerle dolu bir yolu seçtiklerini bildiğini söyler.

Vedat Günyol *Sanat ve Edebiyat Dergileri* adlı eserinde *Beraber* dergisi için aşağıdaki bilgileri verir:

Yeryüzünün bir uzantısı olduğu izlemine veren ve sanat sorunlarını devrimci açıdan ele alan dergide, denemeler, şiir ve öyküler yanında, özellikle sinema eleştirilerine ağırlık verilirdi. Sanat sorunlarına ilişkin canlı soruşturmalarda, 1940'ın sosyalist gerçekçi edebiyatçıları arasında birleştirici bir yol tuttu.... DP. İktidarına ters düşünce yayını sürdürmedi (Günyol, 1986: 59).

1953 yılında tekrar dergi çıkarma girişiminde bulunurlar. Fethi Naci *Adam Sanat* dergisinde bu konuyla ilgili şunları anlatmaktadır:

Tepebaşı'ndaki Kanunuesası Kiraathanesi'ndeki toplantılarımızda derginin adını bile bulmuştuk: Yaşamak. Dergi adı deyip de geçmeyin, her yeni dergide, en büyük tartışma- nedense- dergi adında olurdu! O toplantılara Lütfü Erişçi, Fahir Onger, A. Kadir gibi artık aramızda bulunmayanlarla Şükran Kurdakul katılıyordu. Bir de ben. Uzun tartışmalardan sonra son toplantıda dergiyi çıkaramayacağımızda karar birliğine varmıştık (Naci, 1994: 12).

Yelken Dergisi

Yelken dergisi 1957- 1980 yılları arasında çıkar. 1958 ile 1962 yılları arasında derginin yönetiminde Kurdakul bulunur. On beş günlük bir dergidir. Alpay Kabacalı *Yelken* dergisiyle ilgili şu bilgiyi verir: Dergi Rüknettin Resuloğlu'ya aittir. Resuloğlu, derginin yönetimini gençlere bırakır. Derginin ilk sayısı Şubat 1957'de yayımlanır. Derginin yönetimini bir, bir buçuk yıl Tahir Kutsi Makal yapar. Derginin yönetimi 1958'de Şükran Kurdakul'a geçer. Kurdakul'la beraber dergi hareketli bir edebiyat dergisi haline gelir (Kabacalı, 2006: 189).

Kurdakul, demokrat partinin son yıllarında derginin yönetimini üstlenir. Bu konuyla ilgili *Cumhuriyet Kitapta* Kurdakul şöyle söyler. “1958’ler Rüknettin Resuloğlu’nun *Yelken* dergisini yönetiyordum” (Güngör, 1990: 18). Şair, yazar ve düşün adamları üzerinde büyük baskı olduğunu, 7,5 yıl ceza istemiyle ağır ceza

mahkemelerine verildiklerini söyler. Bu kişilerden bazılarının isimlerini sıralar. Bu isimler arasında kendisi de vardır. Fethi Naci, Rifat Ilgaz, Melih Cevdet Anday, Oktay Rıfat, Orhan Kemal, İlhan Berk, Cahit Irgat, Arif Damar, Metin Eloğlu...

Kurdakul bu dönemki sanatçıların yaratma eylemleri ile ilgili şöyle söyler:

Sanatsal yaratı sanatçının kişisel tarihinde bir kez meydana gelen bir olaydır. Yaratma özgürlüğünü tehdit altında yasalar nedeniyle birçok sanatçı o dönemdeki yaratılarını özgürce verememişlerdir. 1958-61 arasında Yelken, sonra Ataç dergilerine sanatçının bu yabancılaşma sıkıntısından sıyrılabilmesine yardımcı olacak bir içerik kazandırmaya çalıştım (Ercan, 1993: 29).

Eray Canberk 1958-1962 yılları arasında *Yelken* dergisinde yöneticilik yapan Kurdakul için şunları söyler: Kurdakul, dergiyi yönettiği yıllarda gençlere imkânlar sağlayarak, edebiyat dünyamıza kazandırır. Gençleri dönemin edebiyat ve sanat alanındaki tehlikelere karşı uyarır. Edebiyatımızda 1960 kuşağı olarak adlandırılanların hepsi adlarını *Yelken* dergisinde duyururlar (Canberk,2000: 49).

Ataol Behramoğlu ile yaptığımız görüşmede Şükran Kurdakul'u 1960'lı yıllardan beri tanıdığını söyledi. Behramoğlu, Şükran Kurdakul'un *Yelken* dergisi yöneticisi olduğu yıllarda şiirlerinin Şükran Kurdakul sayesinde *Yelken* dergisinde yayımlandığını söyledi

Ataç Kitabevi, Yayınevi

Şükran Kurdakul “1957’de *Ataç Kitabevini kurmuştu.*” (Kabacalı, 2006: 190). Şükran Kurdakul, *Ataç Yayınevini* 1958 yıllarının sonlarında kurar. Kurdakul, yayınevini kurmadaki amacını şu şekilde açıklar:

Çağdaş sanat ve düşün akımlarının ülkemizde de bilinmesine yardımcı olmaktı. Dünya görüşü farklılıklarından ötürü o yıllarda belirgin kurumlar böyle bir amacın uzağında görünüyorlardı bana. O kadar ki, sözgelimi Andre Maurois gibi kurulu düzenle pek çatışması olduğunu söyleyemeyeceğimiz bir yazarın hem romanı basılıyor, hem romandaki grev anlatan bölümler çıkarılıyordu. Tek parti döneminde bile basıldıkları zaman (“Mukaddes Sefalet” gibi) hiçbir kovuşturmayla uğramayan kitaplar ikinci basımlarında yine yayıncının sansürüne uğrayarak yayınlanıyordu (Yağcı, 1994: 49).

Ataç kitabevini yayım işleri sorumluluğu Şükran Kurdakul'da olmak üzere bir arkadaşıyla ortak kurar. Ataç Kitabevi'nin ismiyle ilgili şöyle söyler: “*Ataç Kitabevi, Nurullah Ataç yeni ölmüş, onun adını vermiştik kitabevine*” (Güngör, 1990: 18).

Şükran Kurdakul, yayınevini kurarken cebindeki anaparası hakkında şu açıklamayı yapar. Kendisinin bin lirasının olduğunu, bu dönemde öğretmenlik yapan Selma Hanım da bin lira verdiğini, altı yüz lirada Rüknettin Resuloğlu'ndan borç alarak, iki bin altı yüz lira ile bu işe başladığını belirtir (Güngör, 1990: 18).

Şükran Kurdakul Ataç Kitabevi'ni kurduğu yıllarda *Yelken* dergisinde yöneticilik de yapar. *Yelken* dergisinin sahibiyle *Yelken* Yayınlarını kurmaya düşündüklerini söyler. Sonra bu karardan vazgeçildiğini şu şekilde açıklar: Kurdakul'a, Bedri Rahmi dergicilikten zaten zarar ediyoruz, yayıncılığa girmeyelim, sen gir biz destekleriz der. Bunun üzerine Kurdakul, Ayazpaşa'da Teknik Üniversitede karşısında Ataç kitabevini kurar. Noterden yayın hakkını tasdik ettirir. Bir süre sonra Cağaloğlu'na taşınır. Bu dönemde *Varlık* dergisindeki düzeltmenliğine devam eder. Buradan aldığı paraları bastığı kitapların ödemelerinde kullanır. 1958-1960 yılları arasında 10 kitap yayınlar. 27 Mayıs öncesinde yayını kestiğini ve bu döneme kadar 13 kitap yayınladığını söyler. Yayınladığı on üçüncü kitap Selma Kurdakul'un Jack London'dan çevirdiği öykülerden oluşan “*Alınteri*” dir. Bu dönemde, Kurdakul'un İznik'e sürgüne gönderilme durumu çıkar. Yaşar Nabi, Kurdakul'a sen oradan gider gelirsin. Öğretmen hanımda Yalova'ya gelir. Tashiilere böyle devam ederiz der. Kurdakul sürgüne gönderilmez. Yayıncılığa devam eder. Sabahattin Eyüboğlu'nun *Mavi ve Kara* denemelerini, Atilla İlhan'dan *Ben Sana Mecburum'u* basar. Ataç, yayınevinin devrimci bir yayınevi olarak kabul edildiğini söyler (Oğan, 1999: 32).

Gürol Sözen, *Yelken* dergisi ve Ataç Yayıneviyle ilgili şunları söyler. Gümüşsuyu'nda cadde üzerinde Teknik Üniversite karşısında küçük bir kitapçı dükkânıdır. *Yelken* dergisinin 1959- 1960 yılları arasında bu dükkânda çıkarıldığını aktarır. Kurdakul, çıkardığı bu dergide Afşar Timuçin, Eray Canberk, Süreyya Berfe, Aydın Hatipoğlu, Ömür Candaş gibi sanatçılara yer verir. Sonra Ataç yayınlarını kurar, dergisini de çıkardığını söyler (Sözen, 1984: ?).

Kurdakul, Sözen'e verdiği röportajda yayıncılığın bizde de bir iş kolu haline geldiğini söyler. Kitapların: şiir, deneme, öykü kitaplarının kalabalığa ulaşması için çaba harcanmadığını, bu kitapların satış şansını aldıkları ödüllerle sağladıklarını söyler.

Ataç Kitabevini kurduğu yıllarda Demokrat partinin düşün yaşamı üzerinde görünür ve görünmez sansürler uyguladığını ifade eder. Özellikle yakın tarihimize ışık tutan tarih kitaplarının içeriğinin değiştirildiğini, Kurtuluş Savaşı felsefesinden uzaklaştırıldığını belirtir. Yöneticilerin kullanılacak sözcüklere bile müdahalede bulunduğunu belirtir. Ataç Yayınevini açış öyküsünü kendi cümleleriyle şöyle aktarır:

Düşün yaşamının böylesine çağdışı yöntemlerle iğdiş edilmek istendiği bir ortamda ancak iki kitap basmaya yetecek parayla yayıncılığa kalkışmanın tanımını bunca yıl sonra tek sözcükle yapabiliyorum.

İnanmakla.

Kendime, arkadaşlığa, okura.

Kendime inancım, mesleğin gerektirdiği her türlü zorluğa boyun eğmek yolundaki kararına bağlıydı.

Arkadaşlarıma inancım, onlara yazar olarak güvenmekten kaynaklanıyordu.

Okura inancım, okumuş orta tabakanın genç kesiminde gördüğüm çağını algılama bilincini duyumsamakla oluştu.

Ortalama ölçüde kimin ne okumak istediğini öğrenmek kitap basma hızını etkilemeye başladı. Seçim yaparken benim sanat beğenimin ölçüt olmamasına özen gösterdim elimden geldiği kadar. Kısa süre içinde yayınladığım yirmi beş otuz kitaptan sekizi dönemin en önemli armağanlarını aldı. Aslında bu, arkadaşlarımla başarısını gösterdiği kadar benim nesnelligimi de ortaya koyuyordu (Kurdakul,1984: 22).

Ataç Kitabevi 1958 yılında bir hikâye kitabı yayımlayarak işe başlar. İlk kitap, Tahsin Yücel'in *Düşlerin Ölümü* adlı hikâye kitabıdır. Bu kitap Türk Dil Kurumu hikâye ödülünü alınca Ataç Kitabevi yayınları okurunda ilgisini çeker. "Yayınevinin amacını Türk Dil Kurumu ödülü alan kitabın yayımından sonraki koşullar belirledi" (Kurdakul, 1970: 14) demektedir.

Kurdakul, İkinci Yeniye karşı olan Atilla İlhan'la, hareketin öncülerinden olan İlhan Berk'in kitaplarını bile bastığını belirtir. Yayıncılık hayatında basacağı yapıtın değerini göz önünde tutmaya özen gösterdiği için, onun bu yöntemini

yadırgayarak onu varoluşçu olarak niteleyen dostları da olur. Ülkemizde kitap basıyayma işinin zorlukları olduğunu söyler. Bunlar dağıtım güçlüğü ve satılan kitabın karşılığını vaktinde toplama sorunlarıdır. Sattığınız kitabın karşılığını alamazsanız dayanma gücünüz tükenir, diyor.

Ataç kitabevi Varoluşçuluğun önemli isimlerinden olan Satre'nin *Duvar* adlı eserini de yayımlar. Satre'nin varoluşçuluğu tanımlayan kitabı da Asım Bezirci tarafından Türkçeye çevrilmesinin ardından yayımlanır. 1960 yılında yayımlanan ilk kitabı Hatemi Senih Sarp'ın *Felsefe Tarihi Sözlüğü* 'dür (Yağcı, 1994: 50).

1959 yılında *Yelken* dergisi Şubat 37. sayısında Ataç Kitabevinin yayınladığı kitaplar listesi aşağıdaki gibi sıralar.

“Tahsin Yücel “Düşlerin Ölümü” Türk Dil Kurumu armağan ödülünü alan kitap,

Jean- Paul Sartre Duvar çeviren Vedat Üretürk,

Franz Kafka Değişim çeviren Vedat Günyol,

Charles Baudelaire İçer Kapanış Derleyen Şükran Kurdakul,

Muzaffer Buyrukçu Korkunun Parmakları,

Andre Gide Yeni Nimetler çeviren Vedat Üretürk,

William Faulkner Kırmızı Yapraklar çeviren Ülkü Tamer

Hatemi Senih Sarp Felsefe Tarihi Sözlüğü,

Jean Paul- Satre Varoluşçuluk çeviren Asım Bezirci,

Albert Camus Yanlılık Çeviren Ferid Edgü,

Her kitap 2 liradır. Ataç Kitabevinin Ayazpaşa İstanbul'da olduğu belirtiliyor.
(yelken,1959: 24).

Bu listenin dışında *Milena'ya Mektupları*, *Dava*, Yunan edebiyatının iki yazarının Kornaros'la, Kazancakis'in yapıtları, Sabahattin Eyüpoğlu ile Asım Bezirci'nin ilk deneme, eleştiri kitapları *Mavi ve Kara*, *Çok Kapılı Oda*, *Günlerin Getirdiği Götürdüğü*, Melih Cevdet'in *Doğu Batı* adlı deneme kitabı, Samim Kocagöz *Kalpakhılar- Dolu Dizgin*, *Bir Karış Toprak* romanları, Atilla İlhan'ın *Ben*

Sana Mecburum, Bela Çiçeği, Necati Cumalı'nın Susuz Yaz'ı, Çukray'ın Asker'in Türküsi, Şerif Hulusi Dünyada ve Türkiye'de Monopolleri, Behçet Necatigil'in Yaz Dönemini, Hasan Hüseyin'in ilk şiir kitabı Kavel, Ayşegül Günkut' un (Yüksel) Arslan Asker Şuayk, Turgay Gönenç'in Osborne çevirisi Öfke, Eray Canberk'in Sartre'den Şeytan ve Yüce Tanrı çevirisi. Niyazi Dalyancı Solijenitzin'den İvan Denisoviç'in Bir Günü adlı roman çevirisi. Orhan Kemal'in kitapları, Kendine ait Şairler ve Yazarlar Sözlüğü yayımladıkları arasındadır.

Bu kitapların bazılarının hemen satıldığını bazılarının uzun süre depolarda kaldığını belirtir. Kurdakul kendi yayıncılığı ile ilgili şöyle söylemektedir: “ *Teknik açıdan, bir yayıncıda olması gereken niteliklerin en azına sahip olduğumu sanıyorum. Bereket versin, Said Maden gibi bir usta çizer, çok az bir karşılıkla kitaplarımın kapaklarını yapıyordu. Onun sayesinde yayımladığım kitapların kapakları okurlarımızca beğeniliyordu*” (Güngör, 1990: 18).

Kurdakul birçok yazar ve çevirmen arkadaşının ilk kitaplarını yayınlama övücünü yaşadığını belirtir. İlk altı yılda yayınladığı şiir, hikâye, deneme ve çeviri dallarında yayınladığı kitaplardan 10'a yakını armağan kazanır.

İlk dönem sonunda yayımlanan kitap sayısında azalma görülür. Bu dönemde çok sayıda yayınevi kurulduğunu rekabetin başladığını söyler. Hızlı basımdan çok güzel eser ortaya koymanın önemli olduğunu belirtir. Kitapların hazırlanmasındaki sürat çok önemli konulardaki çeviri yanlışlarına neden olur. Bunu önlemek amacıyla basılan yayın sayısında azalma olduğunu belirtir. Ataç yayınlarının % 60'ını çeviriler oluşturur. Çevirileri yapan kişiler S. Hilâv, A. Cimcoz, V. Günyol, T. Yücel, S. Eyüpoğlu, O. Veli, F. Edgü, Ş. Hulusi gibi isimlerdir. Kurdakul, yayınevlerinin kültür savaşımının içinde olduğunu söyler. Bu nedenle bu alanda yayınevlerinin kendilerine özgü sorumlulukları olduğunu düşünür. Yayıncılığın politikadan soyutlanmadığını ama politikanın doğru ya da yanlış olarak nitelediğini kabul etmek zorunda olmadığını belirtir. Yayınevinin işlevinin sanatçının ve sanatın yaratma özgürlüğü ile ilgili olduğunu söyler. Yayınevinin, bu işlevini yerinde ve nesnel olarak kullanılmasının yeniliği meydana getirdiğini söyler (Kurdakul, 1984: 23).

Kurdakul, o dönemi anlatırken nesnelliğini koruduğunu düşünmekle beraber, sorumluluklarını yerine getirme konusunda ne kadar başarılı olduğunu bilemediğini belirterek “*Neden yapmışım*” dediklerinin yanında “*ne iyi yapmışım*” dediklerinin olduğunu söylemektedir (Kurdakul, 1984: 23).

Ant dergisi 1970 Ocak ayında Şükran Kurdakul ile Ataç Kitabeviyle ilgili röportaj gerçekleştirir. Bu röportaja göre yayımladıkları arasında asıl benimsedikleri *Haydari Kampı*, *Ataç* ve *Eylem* dergileridir. Temel kitap ise Muvaffak Şeref’in Eylemdeki bir yazısı sonucu çevrilen Oskan Lange’in *Ekonomik Politik*’dir (Kurdakul, 1970. 14).

Kurdakul, 1970 yılında *Ant* dergisinde yayıncılık yaptığı yıllarla ilgili düşüncelerini aktarır. O, günün koşullarında bir kaçı dışındaki yayıncıların kendi ülkeleri için yayıncılık yaptıklarını söyler. Birisinin varlığının ötekisini etkilediği için yayıncıların kendi aralarında alan bölüşmesine giderek daha rahat çalışma imkânı yaratabileceklerini düşünür. Bilimsel yayınların çevirisi konusunda da aceleye getirilmeden konusunda uzmanlaşmış çeviricilere ya da belli kurullara göre yapılmasını sağlamanın bu yayınlardaki olumsuz etkiyi ortadan kaldıracığını söyler.

Kurdakul, bir dönem yayıncılık ve dergi yönetmenliğinin yaşamını sürdürmesini sağlayan işler olduğunu söyler. İşlevine inandığı içinde işine güveniyordur. Kendisinin yayıncılık yaptığını yayımcı olmadığını söyler. Yayıncılığı, yazarlığa en yakın meslek olduğu için yaptığını söyler. Yayıncılık tacir olmasını istediği anda bıraktığını belirtir (Kurdakul, 1984: 23).

Kurdakul, yayıncılıkta karşılaştığı bir takım zorlukları şöyle sıralar. PTT giderlerinin yükselmesi, kâğıdın ikinci üçüncü elden edinme zorunluluğu, alacaklar, verecekler, senetler, işin giderek kapitalist ilişkilere dönmesi ve dayanmanın da her geçen gün zorlaşması. Bu sorunlar nedeniyle kafasında yeni soruların oluştuğunu ve yayıncılık alanındaki işlevinin bittiğini belirtir. 1959-1966 yılları arasında 100 kitap ve iki dergi yayımlar. 1966-1970 arası birkaç kitap basar. 1970-1976 yılları arasında kendi öykü kitaplarını çıkarır. Yavaş yavaş işini tasfiye ederek edebiyat tarihçiliğine yönelir (Kurdakul,1984: 23).

Kurdakul, 1976 yılında *Cumhuriyet* gazetesindeki ilanla depolardaki kitaplarını okura ulaşınsınlar diye, yayımlandıkları yıllardaki fiyatları ile satışa çıkardığını duyurur (Özer,1976: 6).

Toktamış Ateş, Ataç Yayıneviyle ilgili şunları söylemektedir.

Gümüşsuyu'nda çok sevimli bir dükkandı. Üstelik güzel kitaplarda yayınlıyordu. Ama pahalıydı(!). Varlık Yayınları bir lira iken, Ataç Kitabevi'nin kitapları iki liraydı. Hele sanıyorum Kalpaklılar'ın fiyatı beş liraydı. Aman Şükran Ağabey, bu kitabı bu fiyattan kim alır?" diye sorduğum zaman, "Alan bulunur elbet" diye yanıtlamıştı. "Daha ucuza mal etmek mümkün olmuyor" (Yağcı,1994: 56).

Eray Canberk, Kurdakul'un Ataç Yayınevinde çıkardığı kitapların yayın dünyamızı zenginleştirdiğini, özellikle yabancı yazarların eserlerinden yapılan çevirilerin yeni bir okur kitlesi oluşturduğunu söylemektedir (Canberk, 2000: 49).

Ayşegül Yüksel 28 Aralık 2004 günü Şükran Kurdakul ile ilgili yazısında Ataç Kitabevinin fiziki özelliklerini ve Kurdakul'un gelenleri karşılayışını şu şekilde anlatmaktadır:

"Ankara Caddesi No:45. Karanlıkça merdivenlerden iki kat çıktıktan sonra, öğleden sonra güneşinin aydınlattığı küçük odaya giriş. Pencerenin önündeki masanın gerisinden her geleni gülen bakışlarla karşılayan, daha ilk bakışta kendi kendisiyle ve başkalarıyla barışık olduğu izlenimini veren biri" (Yüksel, 2004: 14).

Ataç Dergisi

15 Mayıs 1962 de Ataç Kitabevinin aylık dergisi olarak çıkmaya başlar. Birinci sayısında İstanbul'da her ayın başında yayımlandığını ve her sayınının 100 kuruş olduğu yazılıdır. Dergi 30 sayı çıkar

Alpay Kabacalı *Ataç* dergisi ile ilgili şu bilgiyi vermektedir: *"ilk sayı 15 Mayıs 1962'de, son sayısı 1 Ekim 1964'te (30 sayı çıkan) "Ataç" Düşün ve Edebiyat" Dergisi'ydi"* (Kabacalı, 2006: 190).

Erdal Doğan *Edebiyatımızda Dergiler* isimli kitabında Ataç ile ilgili 15 Mayıs 1962 de çıkmaya başladığını, Ekim 1964'te yerini *Eylem* dergisine bıraktığını belirtir. Ataç dergisinin yönetimiyle ilgili şu bilgileri verir. *"Derginin sahibi Şükran*

Kurdakul, yazı işlerini idare edense İ. Afşar Timuçin'dir. İlerleyen sayılarda Aydın Hatipoğlu ve Egemen Berköz derginin yönetimi üstlenirler” (Doğan,1997: 74) .

Ataç dergisinin ilk sayısında Şükran Kurdakul ‘*Sanatın Gücü*’ yazısıyla derginin çıkış amacını belirtir.

Ataç dergisinin çıkış nedenini belirtiyor: Düşünceyi insan onuruna aykırı yönlerle çekmek isteyen, çağımızın modern kiliselerinin dayandığı bütün arka güçleri de yıkacak olan gene sanattır. Türk sanatının geleneği, devrim tarihimizi hazırlayan güçten ayrı düşünülemez. Dilimize günümüzdeki olanakları sağlayan dünya görüşümüzün medresenin ve doğunun düşün sömürgeciliğinden kurtaran sanatçı aydın, devrimci aydını yeni ufuklara çağırmıştır hep. Bu çağrının sonra gelen kuşaklara bir ilerleme bir kazandırdığı yadsınamaz dergi bu bilinci kazandırdığı yadsınamaz. Dergi, bu bilince bağlı aydınlar için çıkıyor (Doğan, 1997: 75).

Ataç dergisi gençlere sayfalarını açar. Fırsat tanınan ve okurla tanıştırlılacak olan bu gençlerin sanatçı vasfına sahip olmalarını da ister. Dergide sanatı besleyen (felsefe, tarih, toplumbilim) gibi değerlere de yer verilir. Erdal Doğan, derginin özel sayılarda hazırladığı bilgisini vererek şu açıklamayı yapar. *Dergi yılda altı sayısını Çeviri Özel Sayıları olarak hazırlanması projesine gider. Bu proje, ikisi çeviri özel sayısı olmak üzere derginin yaşamına geçirilir” (Doğan, 1997: 75).*

Özel sayılardan ilki altıncı sayıda yer bulur. Adnan Benk hazırlar. “Sosyalizmin Meseleleri” başlığını taşır. Dergide Lenin, Stalin, Mao, Troçki, Tito, Raymond, Aron, Walter, Sippinann, Jean Jaures, Simon de Beauvoir’in yazıları yer alır.

Ataç’ın ikinci özel sayısının konusu 1923 Devrimi’dir. Bu sayıyı Şükran Kurdakul hazırlar. Cumhuriyetin Türk toplumuna kazandırdıkları ele alınır. Falih Rıfkı Atay, Atilla İlhan, Yakup Kadri, Behice Boran, Adnan Cemgil gibi isimlerin yazıları yer alır.

Üçüncü ve son özel sayıyı Adnan Benk’in hazırladığı “Çağdaş İnsancılık” adlı sayıdır. Gide, Malraux, Jaspers gibi kişilerin yazıları yer alır.

Erdal Doğan, *Ataç* dergisinin otuz kırk sayfadan oluştuğunu, sayfadan kazanabilmek için küçük puntolarla yazıldığını, sanatsal kaygılarla çıkan derginin son sayılarında sanat dışı yazılara da yer verildiğini söyler. Sanat dışı yazıların

artması ile birlikte *Ataç* dergisinin işlevini yüklenen *Eylem* dergisi almaya başlar. Ekim 1964'te dergi, yerini tamamen *Eylem*'e bırakır (Doğan, 1997: 77).

Derginin on birinci sayısında Kurdakul, *Ataç* dergisi ile ilgili bir değerlendirme yapar. Derginin araştırmacı bir okur dergisi olduğunu belirtir. On birinci sayının ele alınca eksiklerin ve kusurlarını ortaya çıkarmanın mümkün olduğunu belirtir. Dergisinin her sayısı için bir boş vermişliğe kapılmadığını belirterek, bir edebiyat öğretmeni okurun yazdıklarını ortaya koyar. Derginin başarılı olmasında kendilerinin verdiği sözler kadar okuyucunun dağıtım güçlüklerine rağmen yanlarında durmalarını şu şekilde ifade eder: “*İlk sayılarında verdiği sözü tutmuş’ bir dergi olmak bizim çalışmalarımıza bağlı bir sonuç değildir yalnız. Araştırmaktan korkmayan okurun bizimle işbirliği kurması, özellikle dağıtım güçlüklerinin çok çeşitli olumsuzluklarına yuvarlanmak tehlikesinden korudu dergiyi*” (Kurdakul, 1963: 3).

Kurdakul, okurlarına karşı olan sorumluluğunu bildiğinden şartların zorluğundan bahsederek ikinci cilt için söz verir. Dergiyle ilgili şu bilgilendirmeyi yapar: “*Kâğıdın, hele posta ücretlerinin bu denli artışı karşısında birinci cildimizin bitmek üzere olduğu bugünlerde hiçbir fiyat zorlaması yapmadan derginin KIRK sayfa çıkması ikinci cildimize okurlarımızın bizden beklediklerini bilerek hazırladığımızı gösterir sanıyoruz*” (Kurdakul, 1963: 3).

Eylem Dergisi

Derginin sahibi Şükran Kurdakul’ dur. Yazı işleri müdürü Ömür Candaş’tır. Derginin ilk sayısı Mart 1964’te yayımlanır. 1966 yılında da kapanır. Derginin amacı ülkeye yönelik toplumsal, siyasal, ekonomik araştırmalar yapmaktır.

Kurdakul Türkiye İşçi Partisi içerisinde aktif rol oynarken *Eylem* dergisini de çıkarır. Kurdakul *Eylem* dergisi ile ilgili *Kavram Kargaşa* dergisinde şu açıklamalarda bulunur. “*Eylem dergisi 33 sayı çıktı. Eylem dergisi için başkaları ‘İlk kez Marksistlerin Türkiye sorunlarına ilişkin makaleler yayımladığı bir dergi’ yorumunu yaptılar*” (Oğan, 1999: 33).

Kurdakul, kendisinin de içinde aktif olarak çalıştığı Türkiye İşçi Partisine *Eylem* dergisinin muhalif olduğunu söyler.

Kurdakul Ataç Yayınevini 1976 yılında kapatır. Kurdakul, yayıncılığı bırakmasıyla ilgili şu açıklamayı yapar:

Yazarlığım, yanlışlıklar, piyasa koşulları yayıncılığı sürdürmeme engel oluyor. Bu iş ticari bir iş değildir. Kültür savaşımızda mutlaka yeri vardır. Tek başına düşünüldüğü zaman kişinin kendisini adamasını karşılayacak manevi ödüller verir. Dolayısıyla ideolojik savaşında bir parçasıdır. Ancak bütün bu, işin yapısından gelen kaçınılmaz zorluklarla mücadele, öteki yazar- yayıncı arkadaşlarımızda görüldüğü gibi, yazarlık yönünün geride kalmasına yol açmaktadır. Ben artık bunu göze alamıyorum. Daha çok, sanatçı yönümün gölgede kalmasına neden olan engellerden arınmak istiyorum (Özer,1979: 93).

Şükran Kurdakul 14 Şubat 1994 yılında başladığı *Cumhuriyet* gazetesindeki “Bu Aşamada” köşesindeki yazısına 25 Eylül 2000 ‘e kadar devam eder. 2 Ekim 2000 tarihinde Bu Aşamada köşesinde Şükran Kurdakul’un rahatsız olduğu belirtilir. Şükran Kurdakul’un *Cumhuriyet* gazetesinde imzalı ilk yazısı 31 Ocak 1976 yılında çıkar.

Öner Yağcı, Kurdakul *Cumhuriyet* gazetesinde ‘Bu Aşamada’ “köşesiyle kültür ve sanatın sorunlarını düşün adamı kimliğiyle irdeler durur” (Yağcı, 2000: 50) yorumunu yapar.

1.2.7. Kullandığı Takma Adlar

Şükran Kurdakul’un Evlilik *Çarkı* adını verdiği romanı Kemal Sülker ve Etem İzzet Benice’nin *Gece Postasında* Mehmet Sarıkaya takma adıyla yayımlanır (Kabacalı, 2007: 460).

Sosyalist Kültür Ansiklopedisi’nin Türkiye bölümünü oluşturan 6. 7. 8. ciltlerinin genel yayın yönetmenliğini Ahmet Ceyhan takma adıyla yapar (Yağcı, 1994: 48).

1.2.8. Ödüller

1982 yılında çıkardığı sekizinci kitabı ile ödül aldı. Bu ödül ile ilgili Milliyet Sanat dergisinde yer alan yazı şu şekildedir.

Nevzat Üstün Şiir Ödülü ‘Bir Yürekten Bir Yaşamdan’ adlı yapıtı için Şükran Kurdakul’a verildi. Gülten Akın, Mehmet Başaran, Hasan İzzettin Dinamo, Tahsin Saraç, Sadun Tanju, Şükran Üstün, Seher Karabol’dan oluşan seçiciler kurulu, basılmış

kitap ve dosya olarak katılan 47 yapıt içinden başarı ödülünü 'Hangi Leyla'sın Sen' adlı yapıtıyla Hidayet Karakuşa verirken, Seyit Nezir'in 'Hayırlı Acılar' ve Ahmet Telli'nin 'Buz Rengin' adı çalışmalarını da övgüye değer buldu (Milliyet Sanat Haberler, 1982: 58).

Şükran Kurdakul, ödüllerin çoğaltılması ve özellikle ailelerin koydukları ödüllerin kurumsallaşamayacağını düşündüğünü ama yanıldığını belirtir. Nevzat Üstün ödülü ve diğer ödüllerin birbirlerinin açıklarını kapattığını, bu yarışmaların bazı kitapların yayınlanmasına katkı bile sağladığını söyler.

Kurdakul'un Nevzat Üstün ödülünü alan kitabı Altın Çelenk ödülünü alır. Kurdakul'un bu konu hakkında söyledikleri : *"Bir Yürekten, Bir Yaşamdan Şiir kitabı Makedonya Yazarlar Birliğinin Struga Şenliklerinde Altın Çelenk'e koşut bir ödülü var: Bu ödül iki sene önce bana verildi. Bütün Basın tıs! Olacak İş mi?"* (Aygündüz, 2000: 15) şeklinde hiçbir yerde bahsedilmemesinden duyduğu üzüntüyü aktarır.

Öner Yağcı 2003 yılında *Cumhuriyet Kitap* ekinde Şükran Kurdakul'un ödülleri ile ilgili şu açıklamayı yapar:

1982 Nevzat Üstün Şiir Ödülü, 1998 Filistin Yazarlar Birliği Barış Ödülü, 19. TÜYAP İstanbul Kitap Fuarı Onur Yazarı, 1999 Makedonya Yazarlar Birliği Edebiyat Asası Ödülü, Dünya Şiir Günü 2002 Büyük Ödülü, 2002 Terakki Vakfı Şiir Onur Ödülü. Hakkında Alpay Kabacalı Coşkun'un ve Direncin Şairi, Öner Yağcı Şükran Kurdakul Yaşamı Sanatı ve Yapıtları kitapları. 50. Sanat Yılı, 70.Yaşı, 75 Yaşı birçok il ve ilçede, birçok kurumca toplantılarla kutlandı (Yağcı,2003: 12).

Özlem Ertürk'ün 1999 yılındaki *Cumhuriyet* gazetesindeki *Kültür Birlikteliği Sürdürülsün* yazısında Edebiyat Asası ödülü ile ilgili açıklaması şu şekildedir:

"Haziran ayı içinde Şair Şükran Kurdakul'a, bu yılki Makedon Yazarlar Birliği Edebiyat Asası ödülü verildi" (Ertürk, 1999: 15).

Şükran Kurdakul'a verilen ödüllerden biride 1940 yılı ortalarından 1948 yılı haziran ayına kadar yaşadığı İzmir Karşıyaka'daki sokağa 9 Eylül 1997 tarihinde Şükran Kurdakul adının verilmesidir. Karşıyaka Belediye Başkanı Kemal Baysak Kurdakul yaşarken onun yaşadığı sokağa adını vererek en büyük ödülü verdiklerini söyler. Yaşar Aksoy bu konu hakkında şu bilgiyi verir

Karşıyaka Belediye Meclisinin aldığı kararla, 1719 numaralı Karşıyaka Eski Belediye Sokağına Şükran Kurdakul isminin verilmesine karar verilir. Karşıyaka Belediye Başkanı A. Kemal Baysak'ın önerisi ile 9 Eylül 1997 günü sevgili ağabeyimin ismi, çocukluğunun geçtiği eski Belediye Sokağı'na verildi. Açılıştaki konuşma yaptı. Keyiften dört köşe idi... Çok mutluymuştu...

Kurdakul'un "Karşıyakam", "Yamanlar Türküsü", "Atlı Tramvay" gibi Karşıyaka'nın özelliklerini yansıtan şiirleri bulunuyor (Aksoy, 1997: ?).

1.2.8.1. 50. Sanat Yılı Kutlaması

Şükran Kurdakul'un sadece 50 sanat yılı kutlanmaz. Daha önce *Sanat ve Toplum* dergisi Kurdakul'un 35. Sanat yılı nedeniyle bir toplantı düzenlenir. Bu kutlama *Milliyet Sanat* dergisinde şu şekilde aktarılır.

Sanat ve Toplum Dergisi 35. Sanat Yılı nedeniyle 24 Kasım'da ozan, öykücü, edebiyat tarihçisi ve Türkiye Yazarlar Sendikası başkanı Şükran Kurdakul için bir toplantı düzenledi. Toplantıya katılan Kemal Sülker, Demirtaş Ceyhan, Tekin Sönmez, Eray Canberk, Şükran Kurdakul'un şiir, edebiyat tarihi çalışmaları üzerine konuşmalar yaptılar (Milliyet Sanat, 1978: 24).

Bizim Tiyatro 26 Nisan 1993 Pazartesi günü İstanbul Atatürk Kültür Merkezi Konser Salonunda Şükran Kurdakul'un 50. Sanat Yılı kutlama gecesi düzenledi. Kutlama, Kültür Bakanlığı öncülüğünde yapıldı. Gecenin sunuculuğunu Candan Sabuncu yaptı. Gecede Emre Kongar, Yaşar Kemal, İlhan Selçuk konuşmacı olarak yer aldı. Emre Kongar, Kurdakul'a Kurdakul'un yayınladığı ilk iki şiir kitabını hediye etti. Arkasından üç hediyesi daha olduğunu söyledi. Kongar, Kurdakul'a Kültür Bakanlığına ait bir Plaket, Devlet adına Berat Belgesi ve yazarlar adına bir kalem verdi. Öner Yağcı ve Macit Eren Kurdakul ile söyleşi gerçekleştirdi. Ezginin Günlüğü ve Melike Demirağ şarkılarını söyledi. Çağdaş Bale Topluluğu hazırladığı gösterilerini sundu. Bölüm aralarında Candan Sabuncu, Zafer Diper, Nazan Diper, Kurdakul'un ve Nâzımın Şiirlerinden okudular. Zafer Diper, Candan Sabuncu ve Nazan Diper Kurtuluşun Sonra adlı oyundan bir bölüm okudular. Öner Yağcı Şükran Kurdakul'un 50. Sanat yılı için *Şükran Kurdakul Yaşamı ve Yapıtları* adlı kitabı yazdı. Kitap Nisan 1994'de satışa sunuldu.

Şükran Kurdakul'a Nazım Hikmet Kültür ve Sanat Vakfı adına Plaket verilir. Kurdakul, Plaketi alırken “*Bize sanatıyla, ben, değil, 'biz' demeyi öğreten usta Nazım'dır diyerek. Nazım'dan bir şiir okur*” (Cumhuriyet gazetesi, 1993: ?).

1.2.8.2. TÜYAP Onur Yazarlığı

3-12 Kasım 2000 tarihleri arasında 19. TÜYAP İstanbul Kitap Fuarı gerçekleştirilmiştir. 19. Tüyap İstanbul Kitap Fuarı Onur Yazarı: Şükran Kurdakul. 5 Kasım Pazar günü A salonunda 18.30-20.00 arası Şükran Kurdakul'un Sanatı ve Edebiyatımızdaki Yeri adlı panel düzenlemiştir. Yöneten Konur Ertop. Konuşmacılar: Şükran Kurdakul, Server Tanilli, Öner Yağcı. Düzenleyen: TÜYAP. TÜYAP 6 Kasım 2000 Pazartesi akşamı saat 20.30'da Pera Palas Oteli salonlarında yemek düzenlemiştir.

Filiz Aygündüz *Milliyet Sanat* dergisinde bu sanat olayını sayfasında şu şekilde duyurmuştur: “*TÜYAP Tüm Fuarçılık Yapım A.Ş tarafından düzenlenen 19. İstanbul Kitap Fuarı, 3 Kasım 2000 Cuma günü saat 16.00'da Kültür Bakanı İstemihan Talay ve fuarın onur yazarı Şükran Kurdakul tarafından Tepebaşında bulunan İstanbul Sergi Sarayında açılacak*” (Aygündüz, 2000: 17).

TÜYAP, 19. TÜYAP onur yazarı Şükran Kurdakul için 2500 adet *Coşkunun ve Direncin Şairi Şükran Kurdakul* adlı resimlerinin de bulunduğu 104 sayfalık Fuar kitabı hazırlamıştır. Bu kitapta Kurdakul, TÜYAP ile ilgili düşüncelerini Alpay Kabacalı ile yaptığı konuşmada şu şekilde dile getirmiştir:

Baştan beri Taksim'deki otelin altında açıldığı ilk yıldan beri, ilgimi çekmiş bir kurum, ilgimi çekmiş bir fuar... Yazarlar Sendikası olarak İzmir Fuarın' da bir deneyimimiz olmuştu... TÜYAP karşı çıkanların bile ilgi gösterdiği bir etkinlik oldu. Dört beş yıl önce İzmir'de de açıldı. Bana İzmir'deki ilk açılışta kordelayı kestirdiklerinde çok sevinç duymuştum...19 yılda kurumlaşmış olan TÜYAP'ın gelenekselleşmiş onur yazarlığına seçilmem, beni çok sevindirdi. Sevincimi ve teşekkürlerimi bildirmek isterim” (Kabacalı, 2000: 30).

2000 yılında Şükran Kurdakul, Filiz Aygündüz'e *Milliyet Sanat* dergisinde 19.TÜYAP İstanbul Kitap Fuarı onur yazarlığının kendisini mutlu ettiğini, basın sanatçıları ancak bu tür etkinlikler sayesinde dikkate aldığını söylemiştir. Kurdakul bu haberde özellikle şiirinin yayılmasını istediği konusunda vurgu yapmıştır. Onur yazarı olduğu zaman Kurdakul'un edebiyatta 57. yılıdır.

1.2.8.3. Adına Düzenlenen Etkinlikler

1980'li yılların sonunda Metin Kökten, Kökten Kitabevinde Şükran Kurdakul adına imza günü düzenlenmiştir.

1983 yılında Üsküdar Bizim Tiyatronun yönetmeni Zafer Diper Şükran Kurdakul'un Bir Yürekten Bir Yaşamdan kitabından dokuz şiire kurgu yapmıştır. Sahnede Şükran Kurdakul oynayarak yorumlamıştır. Bu etkinliği Zafer Diper, Oben Güney ile birlikte gerçekleştirmiştir.

1984 yılının kasım ayında Bizim Tiyatro Şükran Kurdakul'un eserlerinden oluşan Kurtuluşun Sonra oyununu sergilemiştir. *Kurtuluşun Sonra* Şükran Kurdakul'un 1973 yılında yayınladığı öykü kitabıdır. Diper, *Kurtuluşun Sonrayı* oyunlaştırırken “ *içeriği, biçimi, biçemi ile toplumcu gerçekçi hareketin güzelim insanının yaratılarındaki genel amacı yansıtabildiğini*” (Şengül, 1984: ?) düşünmektedir.

Zafer Diper, Kurdakul'un şiir ve öykülerindeki tarihsel örgünün sürekliliğini sağlayabilmek için aylarca ayrıntılı çalıştığını söyler. Oyunda uyguladığı yöntemle alakalı da şu açıklamayı yapar. “ *Bir dize, bir dörtlük..., bir öykü parçası... Zaten onun yakın tarihimize yaklaşımı ile benim yaklaşımım aynı anlayıştan kaynaklandığı için içerik olarak çelişik bir durum çıkmadı ortaya*” (Şengül, 1984: ?).

Karşıyaka Belediyesi 19 Ocak 1992'de “ Şükran Kurdakul'a Saygı Toplantısı düzenlemiştir. Karşıyaka'da yetişen edebiyatçılar için gerçekleşen ilk saygı günlerinden birincisidir. Sokaklarından eli kelepçeli geçirilen Kurdakul bu defa saygıyla anılmıştır. Toplantıyı Yaşar Aksoy yönetmiştir. Şükran Kurdakul'un duygularına hâkim olamayarak ağladığı gözlenmiştir. Karşıyaka Belediyesi adına Plaket ve buketi Samim Kocagöz vermiştir. Kurdakul, kürsüde babasını, annesi anlatırken, şiirlerini okurken, İzmir'in İçinde Amerikan Neferi'nden bölümler okunurken de ağlamıştır.

Şükran Kurdakul'un 75. yaşında düzenlenen etkinlik: “*8 Nisan 2001 günü Atatürk Kültür Merkezi'nde Türkiye Yazarlar Sendikası, PEN Yazarlar Derneği, Evrensel Kültür Merkezi tarafından "Emperyalist Kültüre Karşı Savaşın Öncüsü Şükran Kurdakul 75 Yaşında"* başlığıyla bir etkinlik düzenlenmiştir. “*Bu etkinlikteki*

söyleşi, sanatçıyla sahnede, TYS Genel Sekreteri Gülsüm Cengiz tarafından canlı olarak gerçekleştirilmiştir” (Cengiz, 2001: 21).

18 Aralık 2004 Cumartesi günü saat 18.00’de İzmir Karşıyaka’da Şükran Kurdakul sokağında anma töreni düzenlenmiştir. Gecesinde de İzmir’i Sevenler Platformu Karşıyaka Nikâh Salonunda bir etkinlikle Şükran Kurdakul anılmıştır.

Mart 2006 yılında Alpay Kabacalı *Yaşam, Eylem ve Edebiyat İçinde Şükran Kurdakul* adlı kitabı yayınlamıştır.

19 Mart 2008 Çarşamba günü saat 18.00’de Bigadiç Müze Toplantı Salonunda, BİKEV Onursal başkanı olan Şükran Kurdakul’un doğum günü kutlanmıştır

2009 yılında İzmir Karşıyaka’da Şükran Kurdakul sokağında İzmir’i Sevenler Platformu tarafından anılmıştır.

BİKEV 1 Mart 2016 son katılım tarihli Şükran Kurdakul İnceleme Makale yarışması düzenlemiştir. *40 Karanlığının Bir Yıldızı Hasan Ali Yücel’in Edebiyatçılığı* yazısı ile kazanan Öner Yağcı’dır. 23 Mart 2016 tarihinde ödül töreni düzenlenmiştir.

Erol Özyiğit tarafından 2016 yılında yayına hazırlanan *Şairini Arayan Mektuplar* kitabında s.262-264. Ali Asker Barut tarafından Şükran Kurdakul’a yazılmış, “Bütün 40 kuşağı şairlerine saygıyla” yazısı yer almaktadır.

28 Eylül 2018 Cuma günü İzmir Karşıyaka Çarşı Kültür Merkezinde saat 17.00’de Dil Derneği 86. Dil Bayramı 15. İzmir Türkçe Günleri Türkçenin Çınarları etkinliği düzenledi. Etkinlik de görev alanlar: Sunum: Abdullah Bolulu. Dinleti: Nükhet Hürmeriç. Şiir: Cem Seyhun Ünbay, Ferzan Sarpkaya. Konuşmacılar: Öner Yağcı, Hüseyin Yurttaş, Eftal Sevinçli.

Karşıyaka Belediyesi Şiir Atölyesi Karşıyaka Kültür merkezinde 26 Ocak 2019 Cumartesi saat 14.00’te Şükran Kurdakul’u anma etkinliği gerçekleştirdi. Etkinliğin sunuculuğunu Aslıhan Tüylüoğlu yaptı. Konuşmacılar Cevdet Yüceer, Veysel Çolak.

Karşıyaka Belediyesi Şükran Kurdakul adına 30 Nisan 2019 saat 17 son katılım tarihli şiir yarışması düzenlenmektedir. Seçici Kurul 16 Ağustos 2019 günü toplanacaktır. Ödülü kimin kazandığı aynı gün açıklanacaktır. Şükran Kurdakul şiir ödülü 6 Eylül 2019 Cuma günü Karşıyaka Belediyesi Hikmet Şimşek Sanat Merkezinde düzenlenecek törenle sahibine verilecektir.

1.2.8.4. Şiirlerinden Beste Yapanlar

Al Beni Sevecenliğine şiirini Ezginin Günlüğü bestelemiştir.

İkinci Kurtuluş şiirini Fikret Kızılok bestelemiştir.

1.2.8.5. Jüri Üyeliği

Mehmet Ali Yalçın roman ödülü seçici kurulunda görev almıştır. Bu ödülü kazanan eserin 1 Nisan 1981 de ilan edileceği belirtilmiştir. *Nesin Vakfı Edebiyat Yıllığı* bilgisi.

30 Ocak 1991 yılında Nâzımın Hikmet'in doğumunun 90 yılı nedeniyle düzenlenen Düşünce Suçu ve Türkiye'de Düşünce Suçları konulu yarışmada seçici kurul üyesi olarak yer almıştır. PEN arşiv. Bu yarışmaya bir kişi katılmıştır. Veli Yılmaz. Düşünce Suçu ve Basın Özgürlüğü, başlıklı çalışmasıyla seçici kurul ödülüne layık görülmüştür. 1991 PEN arşiv.

17 Aralık 1994 yılında yapılan toplantıda I. Uluslararası Nâzım Hikmet Şiir ödülünde Jüri Üyeliği yapmıştır. Ödülü Fransa'da yaşayan Suriyeli şair Adonis kazanmıştır. Ödül ve Plaket 14 Ocak 1995 Cumartesi günü Cemal Reşit Rey Konser salonunda düzenlenen törenle Adonis'e verilmiştir.

5 Eylül 1996 Perşembe günü saat 17.30'da Balıkesir Ticaret Odası Salonunda Bigadiç Kültür ve Eğitim Vakfının düzenlediği "Redd-i İlhak Cemiyetleri ve Balıkesir Kongrelerinin Kurtuluş Savaşımıza Katkıları" konulu Rüştü Koray yarışmasında jüri üyesidir.

1.2.9. Yazar Örgütleri Üyeliği ve Katıldığı Etkinlikler

Şükran Kurdakul; Türk Edebiyatçılar Birliği, Türkiye Yazarlar Sendikası, PEN Yazarlar Derneği, Nâzım Hikmet Vakfı, Dil Derneği üyesidir. BİKEV'in onursal başkanıdır. Öner Yağcı, "Özerk Sanat Konseyi", "*Ulusal Sanat Kurulu*" gibi

kurumlardaki yöneticilikleriyle de yaşamını ve yaşamımızı zenginleştirdi” (Yağcı, 2003: 12) açıklamasını yapar. Taranan kaynaklar, birlik, sendika, vakıflardan elde edilen üyelik bilgileri ve o kuruluşlar adına ve bireysel olarak katıldığı etkinlikler aşağıda açıklanır.

1.2.9.1. Türk Edebiyatçılar Birliği

1961 yılında Türk Edebiyatçılar Birliğinin yönetim kurulu üyeliğine seçilmiştir; 1964 sonrasında iki dönem genel sekreterlik görevini yerine getirmiştir.

Münevver Oğan’a 1999 yılında *Kavram Kargaşa* dergisinde Kurdakul, Türk Edebiyatçılar Birliğinin gençleri aralarına az aldıklarını söyler. Görev aldığı ilk yazar örgütüdür. Kurdakul, derneğin yöneticilerinin dernek çalışmaları ve yazılarını yayımladıkları dergilerde 1961 Anayasasının çıkmasını desteklediklerini söyler. Anayasanın 20.ve 21. Maddeleri çıkınca sevindiklerini ifade eder. Anayasanın 141. ve 142. maddelerinin kaldırılması içinde eylem yaptıklarını anlatır.

Alpay Kabacalı ile yaptığı söyleşide Türk Edebiyatçılar Birliğine girişile ilgili şunları söylemektedir:

Türk Edebiyatçılar Birliği dernek statüsünde olduğu için, yayıncılarda girebiliyordu. Sanıyorum 1960’tan sonraki ikinci kongrede, genel sekreterlik görevini üstlendim. Çok başarılı bir oluşumdu. Bir örnek: 1961 Anayasası, kimi kuruluşlara Anayasaya’ya aykırı yasalar için Anayasa Mahkemesi’nde dava açma hakkını vermişti. İşçi Partisi yeni kurulmuş olduğu ve parlamentoda temsil edilmediği için, bu hakkı kullanamıyordu. Edebiyatçılar Birliği, Fethi Naci’nin kaleminden çıkan uzun bir yazıyla milletvekillerine başvurarak, 141-142. maddelerin iptali için başvuruda bulunulmasını talep etmek gibi bir görevi üstlendi (Kabacalı, 2006: 54).

1.2.9.1.1. Türk Edebiyatçılar Birliği Adına Katıldığı Etkinlikler

16 Şubat 1963’te Türkiye Edebiyatçılar Birliğinde anılan karar gereği 141. 142. maddelerin anayasaya aykırı olduğu görüşünü benimseyerek, Çağaloğlu’ndan Beyazıt alanına kadar yürümüşlerdir.

İktidarın kitap toplatma olayına karşı Babeuf olayı da denilen 31 Ekim 1964’te Taksim anıtına çiçek koyma, saygı duruşunda bulunma ve ortak bildirinin okunması eylemine birliğin genel sekreteri olarak katılmıştır.

Türk Edebiyatçılar Birliğinin Sanat Şenliği diye duyurduğu 1966 yılındaki İzmir’de Açık Hava Tiyatro gecesinde düzenlediği etkinliğe katılmıştır. Geceyi Ege Ernat sunmuştur. Semih Emre’nin *Yön* dergisinde Şükran Kurdakul için yaptığı yorum şu şekildedir: “uzun ve hızlı adımlarıyla aceleci, eğreti ceketi ve iri gövdesiyle coşkulu, Şükran Kurdakul çıktı sahneye ve okudu: ‘İzmir’in İçinde Amerikan Neferi’ (Emre, 1966: 14).

“1973 yılında TÖB-DER Aksaray Şubesi’nce düzenlenmiş bir yazın etkinliğinde konuşmacı olarak Kurdakul” (Karadayı, 2005: 9) yer aldığı belirtilmiştir.

1.2.9.2. Türkiye Yazarlar Sendikası

26 Mart 1977’ de Türkiye Yazarlar Sendikası’nın yönetim kuruluna girmiştir ve ikinci başkanlığa getirilmiştir. Kurdakul, Türk Yazarlar Sendikası’na girişini şu şekilde anlatır:

Sendika yayıncıları bir şartla alıyordu: Yazarlığı editörlüğünden önde gelme koşulu vardı. Ben, 1976’da yayınevini kapatınca üye oldum. O yıl yönetim kuruluna seçildim, ikinci başkan oldum... Hemen hemen haftada üç gün çalışıyordum; sendikanın gelişmesi için çaba gösteriyorduk. Aziz Nesin, bir kitabında benim için “sendikanın temel direği” demiştir, bundan onur duyuyorum (Kabacalı, 2006: 55).

1.2.9.2.1. Türkiye Yazarlar Sendikası Adına Katıldığı Etkinlikler

1976 yılında İsmet Kemal Karadayı ile Ayşe diye birinin ortak düzenledikleri aylık dost gecelerinin baş konuklarından biri Şükran Kurdakul’dur. *Türk Dili Dergisi* 2005. s. 9

TYS II. Başkanı iken 1978 yılında İstanbul Barosu tarafından düzenlenen Basın Özgürlüğü’ seminerine katılmıştır. *Yurt Ve Dünya Dergisi*, 1978 S: 8

TYS II. Başkanı iken 1978 yılında *Milliyet Sanat* dergisinde Anayasa’nın 142. maddesine ilişkin bir açıklama yapmıştır. 10 Temmuz S: 285

TYS II. Başkanı iken 1978 yılında *Milliyet Sanat* dergisinin Kâğıt zamlarının kültürümüze etkisi ne olacak soruşturmasına cevap vermiştir. Temmuz S: 287

TYS II. Başkanı iken Zekeriya Sertel’in yazılarında Nâzım Hikmet’le ilgili yanlış ve küçük düşürücü davranışları için üyelikten çıkarılmasında başkan yokken

yönetim kuruluna başkanlık ederek TYS ve Nâzım Hikmet Kurulundaki Üyeliğine son verilmesinde görev almıştır. *Milliyet Sanat* 1978 15 Eylül S: 290

TYS ve ODTÜ Edebiyat Kulübü 1978 yılında Günümüz Türk Öykücülüğü konulu ortaklaşa açık oturumlar düzenlemiştir. Toplantı Orta Doğu Üniversite binasında yapılmıştır. Açık oturumları Tekin Sönmez yönetmiştir. Konuşmacılar 30 Kasım'da Aziz Nesin, Demirtaş Ceyhun. 1 Aralık'ta Şükran Kurdakul, Nevzat Üstün. 2 Aralık'ta Fakir Baykurt ve Adalet Ağaoğlu'dur. Açık oturumlarda ele alınan konular "*Türk öykücülüğünde gülmece toplumsal değişimler karşısında öykücülüğümüz, öyküde kent ve kırsal kesim insanları, vb.*" (Milliyet Sanat, 1978: 24).

TYS II. Başkanlığını yaptığı yıllarda İstanbul Tabip Odasının düzenlediği sempozyumu yöneten kişilerden biri olarak görev almıştır.

Türkiye Yazarlar Sendikasının düzenlediği "Yazar Hakları" konulu sempozyum 6-7 Şubat günlerinde İstanbul Tabip Odası toplantı salonunda yapıldı. Sendika bu toplantıyı yazarların çeşitli sorunlarının topluca gündeme getirilmesi ve çözüm yolu önerilerinin saptanması amacıyla gerçekleştirmişti. TYS Genel Başkanı Aziz Nesin'in konuşmasından sonra sempozyumu yönetmek üzere, TYS İkinci Başkanı Şükran Kurdakul ve TYS Genel Sekreteri Demirtaş Ceyhun sempozyumu yönetmek üzere kürsüdeki yerlerini aldılar (Nesin Vakfı Yıllığı, 1979: 559).

TYS II. Başkanlığını görevini yürütürken, sendika yöneticisi olarak 1978 yılında TYS' nin İzmir Kitap Fuarındaki sergide neler yapacaklarını Doğan Hızlına verdiği röportajda açıklamıştır. 1978 yılında TYS İzmir Fuarında ikinci sergisini açmıştır. TYS üyesi yazarlar her gün saat 18-24 arasında kitaplarını imzalayarak söyleşi yapmışlardır. TYS üyesi bazı yazarlar Köy İşleri Bakanlığında pavyonunda imza günleri düzenlemişlerdir (Hızlı, 1979: 573-576). *Nesin Vakfı Edebiyat Yıllığı* 1979.

1978 yılı *Sanat Emeği* dergisinde TYS II. Başkanı olarak İzmir Kitap Fuarı ile ilgili şu açıklamalarda bulunmuştur.

İzmir Enternasyonal Kültür Fuarında TYS'nin geçen yıl olduğu gibi bir kitap sergi pavyonu açılmıştır. TYS olarak yalnız İzmir Fuarında kitap sergisi düzenlemiyoruz. Kış içindeki çalışmalarımızda özellikle Ankara Sanatseverler Derneğinde ve Kartal Kültür Şenliklerinde hem kitap imzalamak yolu ile hem imzaya

katılan arkadaşlarımızın okurları ile geniş söyleşi olanakları hazırlamakla bu etkinliği daha ziyade kültürel alışverişin somutlanması biçiminde anlıyoruz (Kurdakul, 1978: 69).

Kurdakul, TYS'nin Bulgarlarla imzaladığı kültür anlaşmasından Sanat *Emeği* dergisinde bahsetmiştir (Sanat Emeği, 1978: 71).

Kurdakul, 13 Mayıs 1979 yılında Sait Faik'in ölüm yıl dönümünde TYS ile Burgaz Ada Muhtarının işbirliği ile düzenlenen anma toplantısında konuşmacıdır. Bu toplantıda Nazım Hikmet'in cezaevinden çıktıktan sonra Sait Faik ile görüştüğünü belgeleyen *Yeni Ufuklar* dergisini müze yetkililerine vermiştir. *Yürüyüş* 1979 21 Mayıs S: 215

22 Mayıs 1979 yılında TYS'nin ev sahipliği yaptığı 1979 Balkan Ülkeleri Yazar Örgütleri Toplantısı İstanbul'da Atatürk Kültür Merkezinde Bulgaristan, Arnavutluk, Romanya ve Yugoslavya'nın katılımıyla gerçekleşmiştir. Kurdakul'da bu etkinlik de görev almıştır.

Şükran Kurdakul 5 Haziran 1979 yılı *Yürüyüş* Dergisinde Sovyetler Birliği'nin Balkan Ülkeleri Yazar Örgütleri toplantısına gözlemci olarak katılan temsilcilerden romancı Kolesnikov Mihail ile tanışmasını aktarır. Bu aktarım kendisinin de bu etkinlikte görevli olduğunu göstermektedir. Tarihi tam belli değildir. *Yürüyüş* 5 Haziran 1979 S: 217

"1979'da SSCB'ne gittim. Benim dışımda 20-25 kadar gazeteci ve turist vardı. Ben gördüklerimi yazdım. SSCB'nde gördüklerimi yazdığım için kırk yıllık dostlarım beni eleştirdiler..." (Oğan, 1999: 34) açıklamasını yapmıştır. SSCB'ye etkinliğe gitmiştir.

29 Mart 1982 yılında *Cumhuriyet* gazetesinde Gülün Tokat, Şükran Kurdakul'un özel bir söyleşi gerçekleştirmek amacıyla Ege Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesine geldiğini söyler. Gülün Tokat 29 Mart 1982 *Cumhuriyet* Gazetesi.

10 Haziran 1983 yılında Antalya'da Akdeniz Kitabevi'nin düzenlediği imza gününde kitaplarını imzalayan Şükran Kurdakul değişik bir yöntem uygulayarak okurları ile röportaj yapmıştır. Şükran Kurdakul'un sorduğu sorular.

“ İlk kez hangi tarihte şiirlerimi okuduğunuzu anımsıyor musunuz?

Benim şiirlerimi tanımadan önce hangi şairleri okuyordunuz?

İlk Karşılaştığınız şiirlerimde okur, şiire yönelik kişiliğinizle benim şiirim arasındaki uyum? Bu andığınız şiirler Acılar Dönemi'ndeki şiirlerden midir? 1978-1981 yılları arasındaki şiirlerden oluşan Bir yürekten, bir Yaşamdan üzerinde genel düşünceniz nedir? Yok mu Benim Şiirimi Yazacak'ın sizde bıraktığı etki? İyimserlik kötümserlik açısından Acılar Dönemindeki kimi şiirleri gözden geçirdik. Okurluğunuzun gelişme aşamalarında üzerinde durduğunuz öteki şairler kimlerdir? Hangi dergileri okuyorsunuz? Bu dergilerin sizin kuşak üzerindeki etkileri? (Kurdakul, 1983: 10).

3. TÜYAP Kitap Fuarı 3-11 Kasım 1984 tarihleri arasında gerçekleşmiştir. 11 Kasım tarihinde İstanbul etap Marmara salonunda saat 11.00 ile 19.30 arasında Çocuk Kitapları konusundaki konuşmacılardan biri de Şükran Kurdakul' dur. (Milliyet Sanat, 1984: 107).

Ağustos 1987 yılında Struga'da Şiir Şenliğinde. Konuşmacı. TÜYAP fuar kitabı.

TYS Edebiyat Müzesi 6 Mart 2003 tarihinde hizmete girmiştir. Kurdakul bu müzenin açılışında kurdeleyi kesenlerden biridir. Kurdakul, Nâzım Hikmet'in Adalet Cimcoz'a yazdığı mektupları YYS Edebiyat Müzesine hediye etmiştir. Daha sonra kitaplığındaki eserlerin büyük çoğunluğunu da buraya hediye etmiştir (İncesu, 2004: 27).

1.2.9.3. PEN Yazarlar Derneği

1988 yılında PEN Yazarlar Derneği'nin kurucu üyeleri arasında yer almıştır. 1989-1991'de PEN'in ikinci başkanlığını yürütmüştür, 1991-1997 yıllarında da PEN başkanlığını yapmıştır.

PEN Yazarlar Derneğindeki çalışmaları ile ilgili Kurdakul şunları söylemiştir: “İlk başkan Yaşar Kemal'di, ben ikinci başkandım. Yaşar Kemal bir dönem çalışmayı kabul etmişti. İlk genel kuruldan sonra başkanlığa ben getirildim ve iki dönem başkanlık yaptım. Gözlerimdeki derin hastalık artmıştı; iki dönem sonra örgütsel anlamda da çekilmeyi uygun buldum” (Kabacalı, 2006: 55).

1.2.9.3.1. PEN Adına Katıldığı Etkinlikler

Haziran 1988’de Puşkin Şenliğinde. Pişkov. Aziz Nesin ile Melih Cevdet Anday ile birlikte yer almıştır.

29 Kasım 1989 yılında Karşiyaka Belediyesine ait Hoca Mithat Halk Kütüphanesine kitap bağışında bulunmuştur. Karşiyaka Belediyesi tarafından Plaket verilmiştir.

1989 yılında çağrılı olarak Rusya’daki Puşkin Şenliğinde yer almıştır.

16 Temmuz 1990 Yalova Belediyesi 5. Kültür Şenliklerinde konuşmacıdır. Yalova Belediyesi tarafından Plaket verilmiştir.

30 Mart 1991 yılı seçimlerinde PEN birinci başkanı olarak seçilmiştir.

Mayıs 1991 yılında Bergama Belediyesinin düzenlediği 55. Uluslararası Kermeste konuşmacıdır. Bergama Belediyesi tarafından Plaket verilmiştir.

İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür İşleri Daire Başkanlığı 1991 yılında 6-12 Mayıs tarihleri arasında Poesium 1 adıyla Uluslararası İstanbul Birinci Şiir Forumu düzenlemiştir. Kurdakul, bu etkinlikte yer alan şairlerden biridir. (Milliyet Sanat, 1991: 22).

1992 yılında Mayıs ayında Samsun Büyükşehir Belediyesi III. 19 Mayıs Kültür ve Sanat Şenliklerindeki yazar, şair konuşmacılardan biridir (Baskın, 2017: 25).

1992 yılında Samsunda Konak sinemasında Saik Faik’i anma gecesi düzenlenmiştir. Sunuculuğunu Refik Baskın ile Müjgan Kırca yapmıştır. Şükran Kurdakul’da bu etkinlikte konuşmacı olarak yer almıştır (Baskın, 2017: 25).

1992 yılının Eylül ayında PEN yazarlar derneği THE TURKISH PEN adlı İngilizce dergi çıkarmaya başlamıştır. (PEN Arşiv)

1992 Kasım ayında PEN’de alınan kararla her yıl mayıs ayı başında Akdeniz’e kıyısı olan ülkelerden birer şairle Akdenizli Ozanlar toplantısı yapılması kararı alınmıştır.

1-8 Ağustos 1992 tarihinde Dikili Belediyesinin düzenlediği şenliğe konuşmacı olarak katılmıştır. Plaket almıştır.

9-Eylül 1992 tarihinde Menemen Belediyesinin düzenlediği etkinliğe katılmıştır. Plaket almıştır.

7 Şubat 1993 Çarşamba günü PEN Yazarlar Derneği İle Mülkiyeliler Birliğinin Bakanlarda Barış için PEN Merkezleri Dayanışma toplantısına katılmıştır.

Şubat 1993 yılında PEN başkanı olarak Tevfik Fikret'in 125. Doğum yıl dönümü paneline konuşmacı olarak katılmıştır.

23-24-25-26 Mayıs 1993 1. Akdenizli Ozanlar Toplantısı Bergama da düzenlenmiştir. Şükran Kurdakul da katılmıştır. Konusu "Kültür Kirlenmesi".

10 Temmuz 1993 yılında Kültür Bakanlığının vereceği onur ödülüne PEN Yazarlar Derneğinin aday olarak Şükran Kurdakul gösterilmiştir.

21 Eylül 30 Ağustos 1993 iki aylık süreli yayın PEN haber bülteni yayın sahibi Şükran Kurdakul olarak belirlenmiştir.

5.6.7.8 Mayıs 1994 Bergama'daki 2. Akdenizli Ozanlar toplantısında açılış konuşması yapmıştır. Şiir okumuştur. Konu "Homeros".

18-20 Haziran 1994 Aliğa Belediyesi 4. Emek Şenliğinde konuşmacıdır. 50. Sanat Yılı nedeniyle kutlama Plaketi verilmiştir.

Ekim 1994 yılında Üç Denizin Buluşması ve Karadeniz Dalgaları adlı gemi gezisi organizasyona PEN adına Şükran Kurdakul katılmıştır.

1994 yılının temmuz ayında Sivas olayları ile ilgili Edebiyatçılar Derneğinin düzenlediği etkinliğe katılmıştır. *Milliyet Sanat* dergisi.

5 Kasım 1994 Tüyap Kitap Fuarında Şükran Kurdakul "Yaratma özgürlüğü ve edebiyat" konulu panelde konuşmacı olarak yer almıştır.

10 Şubat 1995 Melih Cevdet Anday'ın 80. Yaşını anma gecesinde konuşmacılardan biridir.

18-21 Mayıs 1995 Bergama 3. Akdenizli Ozanlar Toplantısına katılmıştır. Konu “Sappho”.

20 Mayıs 1995 Orhan Kemal’in 25. Ölüm yıldönümünde ve PEN Orhan Kemal Öykü Ödülü töreninde konuşmacılardan biridir.

2-5 Temmuz 1995 yılında Foça Belediyesinin düzenlediği festivale katılmıştır. Foça Belediyesi tarafından Plaket verilmiştir.

5 Ekim 1995 Arif Damar’ın 70. Yaş kutlamasında konuşmacıdır.

17 Ocak 1996 yılında Özdemir Asaf’ın ölümünün 15. Yılında anma toplantısında konuşmacıdır.

16 Nisan 1996 Beyoğlu Küçük Sahnesinde “Köy Enstitüleri, Türk Edebiyatı ve 70. yılında şair Başaran” adlı toplantıda konuşmacıdır.

15-19 Mayıs 1996 tarihinde 4. Akdenizli Ozanlar toplantısına katılmıştır. Konusu “Trajedi”.

5 Eylül 1996 Perşembe günü saat 17.30’da Balıkesir Ticaret Odası Salonunda Bigadiç Kültür ve Eğitim Vakfının düzenlediği “Redd-i İlhak Cemiyetleri ve Balıkesir Kongrelerinin Kurtuluş Savaşımıza Katkıları” konulu toplantıda konuşmacıdır.

1 Şubat 1997 tarihinde Aliğa Belediyesinin düzenlediği “Kurtuluş Savaşının Temel İlkeleri ve Tek Parti Dönemi” söyleşisinde konuşmacıdır. Aliğa Belediyesi tarafından Plaket verilmiştir.

16-19 Mayıs 1997 tarihinde Değirmendere Belediyesi Gençlik Kültür ve Spor Şenliğine konuşmacı olarak katılmıştır. Değirmendere Belediyesinden Plaket almıştır.

22-25 Mayıs 1997 Bergama’da 5. Akdeniz Ozanlar toplantısına katılmıştır. Konusu “Barış ve Edebiyat”.

4-5-6 Temmuz 1997 Aliğa Belediyesi 8. Emek Şenliklerinde konuşmacıdır. Aliğa Belediyesi tarafından Plaket verilmiştir.

22-23-24 Ağustos 1997 tarihlerinde Mimar Sinan Belediyesinin düzenlediği 1. Balık Festivalinde konuşmacıdır. Mimar Sinan Belediyesi tarafından Plaket verilmiştir.

5-9 Eylül 1997 yılında Karşıyaka Belediyesi tarafından düzenlenen 3. Karşıyaka Festivalinde konuşmacıdır. Karşıyaka Belediyesi tarafından Plaket verilmiştir.

İzmir Karşıyaka Belediyesinin düzenlediği Dokuz Eylül ve İzmir'in Kurtuluşu konulu bir söyleşide Yaşar Aksoy ile birlikte konuşmacıdır (Aksoy, 1997: ?).

21 Kasım 1997 günü İzmir'de Evrensel Kültür Merkezinde şiir üzerine konuşma yapmıştır (Yalvaç, 2004: 21).

20-21 Ağustos 1998 yılında Burdur Belediyesi tarafından Düşünsel Yazınsal Dünyamızı Varsıllaştırdığı Laik Cumhuriyetimize emek verdiği için Burdurlular Adına Plaket verilmiştir.

23-24 Ağustos 1998 tarihinde Altınoluk Belediyesinin düzenlediği 4. Uluslararası Altınoluk "Antandros" Yaşama Saygı Kültür ve Sanat Festivalinde konuşmacı olarak yer almıştır. Altınoluk Belediyesi tarafından Plaket verilmiştir.

1998 yılında TÜYAP Kitap Fuarında toplantıda konuşmacı (TÜYAP, 2000: 103).

5 Haziran 1999 Şükran Kurdakul PEN asıl onur üyeliğine seçilmiştir.

6 Kasım 1999 Şükran Kurdakul TÜYAP Kitap Fuarında Deniz Kavukçuoğlu'nun yönettiği " Türk Aydınlanması" konulu toplantıda konuşmacıdır.

1999 TÜYAP kitap fuarı "2000'e doğru Türk Edebiyatı" konulu toplantıda konuşmacıdır.

26-30 Temmuz 2000 Küçükköy- Sarımsaklı Belediyesinin düzenlediği 2. Kum Festivaline konuşmacı olarak katılmıştır. Küçükköy – Sarımsaklı Belediyesi tarafından Plaket verilmiştir.

3-12 Kasım 2000 19. TÜYAP İstanbul Kitap Fuarı Onur yazarıdır. 5 Kasım 2000 saat 18.30- 20.00 arası “Şükran Kurdakul’un Sanatı ve Edebiyatımızdaki Yeri” adlı Panele katılmıştır.

12 Ocak 2001 PEN ve Akademi İstanbul’un Anma Ödül ve Teşekkür Akşamında yer almıştır.

26 Şubat 2001 Dünya Şiir Gününde PEN etkinliği içinde şiir okumuştur. 21 Mart 2001 dünya şiir günü nedeniyle PEN Yazarlar Derneğinin hazırladığı kitapta Şükran Kurdakul ile ilgili kısa bilgi ve Armağan şiiri yer alır.

PEN’in 2 Temmuz da Bigadiç ve Foça’da düzenlediği Laikliğe Saygı duruşu etkinliğine katılmıştır. Yılı belli değildir.

Şükran Kurdakul PEN başkanı iken kapatılan Türk Dil Kurumu’nun 60. yıldönümünde İzmir, Edirne, Adapazarı ve İstanbul’da dil toplantıları düzenlemiştir. İstanbul’da Dil kurultayı düzenlemiştir. Konuşmacılar Şükran Kurdakul, Ahmet Miskioğlu, Prof. Dr. İsmet Sungurbey, Adnan Özyalçiner. Yılı belli değildir.

2-11 Kasım 2001 tarihleri arasında onur çizeri Semih Balcıoğlu tarafından açılacak olan 20. TÜYAP Kitap fuarında konuşmacılardan biridir.

“20. TÜYAP İstanbul Kitap Fuarında Pazar günü 14.30-16.00 saatleri arasında gerçekleşecek ‘Çağdaş Türkiye’de Değişimler, Karikatür ve Semih Balcıoğlu’nun Karikatürü’ konulu panelde Semih Balcıoğlu, Şükran Kurdakul ve Server Tanilli yer alıyor” (Milliyet Sanat, 2001: 95).

Türk Dil Kurumu’nun 60. yıl kutlamaları sırasında Şükran Kurdakul PEN başkanıdır. Türk Dil Kurumu bu süreçte kapatılmıştır. Kurdakul kapatma işlemine karşı kayıtsız kalmamıştır. *“Usta bir örgütçü olarak, İzmir’de, Adapazarı’nda, Edirne’de ve İstanbul’da dil toplantıları düzenledi” (Miskioğlu, 2005: 6).*

İstanbul’daki PEN Kulübü Dil Kurultayı etkinliğine katılmıştır. Yılı belli değildir.

1.2.9.4. Ulusal Sanat Kurulu, Özerk Sanat Konseyi

Öner Yağcı, Şükran Kurdakul “1995’ten itibaren Özerk Sanat Konseyi ile Ulusal Sanat Kurulu’nun da kurucularından olur” (Yağcı, 2000: 50) şeklinde bilgi vermektedir.

Ulusal Sanat Kurulu ile ilgili Kavram kargaşa dergisinde Kurdakul şunları söyler: “*Fikri Sağlar’ın Kültür Bakanlığı döneminde yazar örgütlerinin katılımıyla bir kurultay toplamıştık. Bu arada Bakanlıkça Ulusal Sanat Kurulu Yönetmenliği hazırlandı. O yönetmenlik üzerinde hala çalışılıyor. Oluşturulan Ulusal Sanat Kurulu’na beni de başkan seçtiler*” (Oğan, 1999: 33).

1.2.9.5. Nâzım Hikmet Vakfı

Nâzım Hikmet Vakfı kuruluşu için çalışan girişim kurulu üyelerinden biridir. Vakıftan ayrılık nedeni vefattır.

Şükran Kurdakul, Nâzım Hikmet Vakfı ile ilgili şu bilgileri verir: “*Nazım Hikmet Vakfı’nın da kurucusu oldum. Beş yılda onun yöneticisi oldum*” (Oğan, 1999: 33).

1.2.9.5.1. Nazım Hikmet Vakfı Adına Katıldığı Etkinlikler

Nâzım Hikmet’in doğumunun 90. yılında Nâzım Hikmet haftasında 20 Ocak 1992’de konuşmacı olarak görev almıştır.

1994 ve 1998 yıllarında Nâzım Hikmet vakfının danışma kurulunda görev almıştır. Nâzım Hikmet arşivi.

16 Ocak 2000 yılında Eskişehir’de Çağdaş Yaşamı Destekleme Derneğinin düzenlediği 98. Doğum Yıldönümünde Nâzım Hikmet Anısına Kültür ve Sanat Gecesi’nde Cüneyt Türel, Tilbe Saran, Turgay Fişekçi, Tuncer Tercan ile birlikte etkinlikte görev almıştır. 24 Ocak 2000. *Cumhuriyet* Gazetesi.

2001 yılının Eylül ayında Uluslararası İzmir Fuarı Kapsamında Samim Kocagöz için düzenlenen anma toplantısına katılmıştır.

2002 yılında Samsunda OMÜ (Ondokuzmayıs Üniversitesi) Felsefe ve Düşünce Kulübünün Nâzım Hikmet’in 100. Doğum Yılı kutlama etkinliklerinde üniversiteye konuşmacı olarak davet edilmiştir (Baskın, 2017: 24-27).

29 Kasım 2003 22. İstanbul Tüyap Kitap Fuarında “21. yüzyıl ve emperyalizmi” konusunda konuşmacılardan biridir.

Nâzım Hikmet Vakfı tarafından İzmir’in Foça ilçesinde düzenlemiş bir Nâzım Hikmet gecesine katılmıştır. Tarihi belli değildir.

1.2.9.6. Dil Derneği

Şükran Kurdakul Dil Derneğine 6 Aralık 1989 yılında üye olmuştur. Dernekten ayrılış tarihi vefat tarihidir.

1.2.9.6.1. Dil Derneği Adına Katıldığı Etkinlikler

Türk Dili Dergisi'nin 10. Yılı kutlama programında yer alan konuşmacılardan biridir. Bu etkinlikte yer alan kişiler: Şükran Kurdakul, Osman Bolulu, Yusuf Çotuksöken, Ömer Demircan, Kemal Bek, Mehrizat Poyraz ve Ahmet Miskioğlu. Etkinlikte sunuculuğu Ahmet Miskioğlu yapmıştır. Kurdakul Miskioğlu'ndan sözü bana verirken “*şair Şükran Kurdakul diyerek ver demiş*” (Miskioğlu, 2005:6). Miskioğlu, Şükran Kurdakul'un kendini önce şair olarak düşündüğünü aktarır bizlere.

Nusret Karaca, 2005 yılı *Türk Dili Dergisi*'nde “*Perşembeleri Seviyorum*” yazısında *Türk Dili Dergisi* yazarlarının, ozanlarının ve sanatçıların her Perşembe günü öğleden sonra toplandıklarını anlatır. Bu toplantılar, “*düşün –edebiyat dostları ve hayranlarının söyleştikleri, özlem giderdikleri bir buluşma noktası*” (Karaca, 2005: 12) olur. Dergi ve kitapların yanı sıra güncel olan toplumsal sorunlar ve düşünsel konular ele alınır. Yapacakları etkinlik toplantılarını da zaman zaman bu toplantıda kararlaştırıldığını söyler.

1.2.10. BİKEV (Bigadiç Kültür ve Eğitim Vakfı)

Şükran Kurdakul, Bigadiç Kültür ve Eğitim Vakfı kurucu üyesidir. Balıkesir'in Bigadiç ilçesinde bir eğitim imecesidir. 27 Kasım 1995 tarihinde Şükran Kurdakul, eşi Selma Kurdakul'un babası Rüştü Koray adına bir öğrenci vakfı kurulmasına vesile olmuştur. Rüştü Koray Kız Öğrenci Yurdu dar gelirli köylü ailelerin lise çağına gelmiş, kız öğrencilerinin yararlanması amacıyla kurulmuştur. Rüştü Koray Kız Öğrenci Yurdu Eylül 1997 yılında ilk öğrencilerini konuk etmiştir. İlk yıl 23 öğrenci konaklamıştır. Taşınmalı eğitim sitemine geçildiği için bugün yurttan

öğrenci konaklamamaktadır. Yurt üniversitede eğitim gören kız öğrencilere maddi destek vermektedir. Yurda yapılan maddi bağışlar ihtiyacı olan insanlara dağıtılmaktadır. Yurda bağışlanan taşınmaz mallarda bulunmaktadır. Bunların kira geliriyle ihtiyacı olanların ihtiyaçları karşılanmaya devam etmektedir.

Hayri Erdoğan 2006 yılında *Haydi Kızlar Yurda* yazısında Yurtla ilgili şu bilgileri verir: “107 üyeye 1995 yılında Vakıf kurulur. Kurucular arasında profesör, yazar, mühendis, doktor da vardır; işçi, çiftçi, balıkçı ve ev hanımı da. Şükran Kurdakul da yönetim kurulunda görev alır” (Erdoğan, 2006: 10).

Yurdun onursal başkanı Şükran Kurdakul, Başkan Ahmet Sedat Ulus’tur. Şükran Kurdakul’un kitaplarının geliri BİKEV’e aittir.

1.2.11. Hayatında İlkler

Edebiyatımızda Sanatçılar öldükten sonra birbirlerine yazdıkları mektuplar yayımlanır. Bu kuralı Abidin Dino ve Şükran Kurdakul bozmuşlardır. Şükran Kurdakul 7 Temmuz 1981 tarihinde *Sanat Olayı* dergisinde “*Yaş Alan Sanatçı Yaşlanan Sanatçı*” başlıklı bir yazı yazmıştır. Yazıya Abidin Dino’nun yaşlanması ile başlamıştır. Abidin Dino yazıyı okuduktan sonra Şükran Kurdakul’a 17 Temmuz 1981 yılında mektup yazmıştır. 15 Ekim 1989 yılında Osman Senemoğlu Mektuplardan köşesinde Abidin Dino’nun Şükran Kurdakul’a yazdığı o mektubu yayımlamıştır.

1.3. ŞÜKRAN KURDAKUL’UN ESERLERİ

1.3.1. Şiir Kitapları

1.3.1.1. Tomurcuk

1. Baskı: Ege Basımevi, İzmir 1943, 16 sayfa. Tek baskı.

Şükran Kurdakul’un ilk şiir kitabıdır. Satış fiyatı 25 kuruştur. Kitabın içinde on dört adet şiir vardır. Şiir başlıklarının altında bazı kişilerin isimleri yer alır. Bu şiirler ve kişiler şu şekildedir: *Yolcu* Ali Özarslan’a, *Akşam Garipliği* Yusuf Mardin’e, *Derem* Cahit Özkanlı’ya Saygıyla, *Sen* Raif Kurdakul’a *Karpuz* Halim Yağcıoğlu’na *Uyku* Bir askerinin ruhuna.

Kitabın içinde yer alan şiirler: Tomurcuk, Arzu, Yolcu, Bazan, Gün Olur, Düşmek, Küçük Araba, Akşam Garipliği, Karşıyakam, Derem, Sen, Karpuz, Uyku.

İlk kitabı olan Tomurcuk'u 1943 yılında ortaokulu bitirdiği yıl İzmir'de yayınladı. 250 tane bastığı bu kitabın baskı parasını okulunun kâtibinden temin eder. Kurdakul, *Tomurcuk* kitabı için şu açıklamayı yapar:

On altı yaşındaydım. Bu ilk kitap aslında kitap gibi değildi. On altı sayfalık bir kitapçıktı. Halkevinde yapılan "tahrir" yarışmasında birincilik almıştım. İzmirli şairlerden Hüseyin Avni Ozan, edebiyat kolu başkanıydı. Bana, "Sen, bunu bastır. İki yüz tane falan olsun. Otuzunu halkevine alırsın" dedi. Ben de Ege Matbaası'nda "Tomurcuk"u bastırtım. Matbaa sahibi 'küçük' derdi bana. O kitap çıkınca Halim Yağcıoğlu bir yazısında benden 'çocuk şair' diye söz etmişti (Oğan, 1999: 29).

40.Sanat yılında Şükran Kurdakul, *Yazko Somut* dergisinde Yasemin Yazıcıya verdiği röportajda kitabın içinde yer alan şiirlerin genç şairleri destekleyen *7 Gün*, *Yarım Ay*, *Fikirler* ve *Ülkü* gibi dergilerde yayımlandığını söyler. *Yarım Ay* dergisini Ragıp Şevki'nin *7 Gün*'ün genç şairlere ayrılan sayfasını Faruk Nafiz'in *Ülkü* dergisini Ahmet Kutsi Tecer 'in yönettiği bilgisini verir.

Kurdakul, yetiştiği yıllarda adını dergilerde görmeye alıştığını söyler. Kendini kanıtlamak istediği ve duygularına teslim olduğu o yıllarda, duyduğu her şeyi şiirleştirmek istediğini söyler. Kurdakul, yıllar sonra ilk şiirlerini, ilk kitabını anımsadıkça duygusallaştığını ifade eder. Kendisini o zaman parçasından sorumlu tutar. Zaman içinde değişerek, başka çizgilere gelmiş olsa da geçmişiyle var olduğunu bildiğini söyler.

Asım Bezirci, *On Şair- On Şiir* adlı yapıtında Şükran Kurdakul'un *Tomurcuk* kitabı için şu açıklamayı yapar: "*Şiirlerinin ölçüsü aşağı yukarı düzgündü. Zorlama uyaklar azdı. Anlatım sade, dili temizceydi*" (Bezirci, 1971: ?).

Kurdakul, bu kitabını bastırmak için nasıl uğraştığını yıllar sonra şöyle anlatmaktadır: "*O elinde şiirlerinin çıktığı dergilerle İzmir'in Kuruyemiş çarşısında basımevi arayan "çocuk şair" den onca yaş büyük olan benim işte.*

Şimdi bunca yaş küçüğümün cesaretini yadırgamıyorum" (Kurdakul, 2003: 16).

1997 yılında Zeynep Aliye, *Cumhuriyet Kitapta* Şükran Kurdakul'un ilk kitabında yer alan şiirlerini “*çıraklık ürünlerim*” (Aliye, 1997: 6) diye değerlendirdiğini bu şiirlerinde dönem şairleri Ahmet Haşim, Ahmet Hamdi Tanpınar ve Necip Fazıl'ın içe dönüklüklerinin etkilerinin bulunduğunu “*o da şair gibi mutsuz bir örtüye bürünür*” (Aliye, 1997: 6) dizesinde olduğu gibi belirgin etkilenmişliğinden söz etmektedir.

1.3.1.2. Zevklerin ve Hülyaların Şiirleri

1. Basım: Ege Basımevi, Karşıyaka, Ülkü Kitabevi, İzmir 1944. 22 sayfa. Tek baskı.

Şükran Kurdakul'un ikinci şiir kitabıdır. Satış fiyatı 25 kuruştur. Kitapta on sekiz adet şiir vardır. Bu kitabındaki şiirlerin başlığının altında da bazı isimler yer alır. *Ölü Tabiat* Mustafa Şerif Kardeşime, *Aşk Şarkısı* N.K. la şeklindedir.

Zevklerin ve Hülyaların Şiirleri kitabı içinde yer alan şiirler: Mümkün, Ümit, Vaad, Alışkanlık, Huzûr, Sır, Ölü Tabiat, Çift-1, Çift-2, Aşk Şarkısı, Dönüş, Sual, Sabah-1, Sabah-2, Çocukluğum, Memnunluk, Hatırlayışlar-1, Hatırlayışlar-2.

Kovan, dergisinin 17.-18. sayısında, Şükran Kurdakul'un ikinci kitabı olan *Zevklerin ve Hülyaların Şiirleri*'nin yayınlandığı belirtilerek, onun şiirinde kelimeleri yanyana getirme sanatına hâkim olduğu, şiirde bağlantıları ustalıkla kullandığı ve onun iyi bir şair olacağı belirtilmektedir (Öklem, 1944: 15).

Bu kitaptaki şiirler *Fikirler*, *Çığır* ve *İstanbul* dergilerinde yayımlanır. *Tomurcuk* kitabı ile bu kitabı arasında sadece bir yıl vardır. Bu bir yıl içinde Kurdakul yaşadığı değişimleri şöyle ifade eder:

Servet-i Fünun - Uyanış'ı tanıdım, yeni edebiyat hareketinin yalnızca Garipçilere bağlı olmadığını öğrendim. Saik Faik'i, Nazım Hikmet'i, Sabahattin Ali'yi okudum. Dünyamızın arka perdesini aralayarak ne vazgeçilmez gerçeklerin ne korkulu rüyaların var olduğunu öğrendim. Rilke'yi, Çehov'u, Gorki'yi, Balzac'ı okumaya başladım. Kendi gerçeğimi öğrenmeye başladım.

Bu gelişme şiirlerimi de etkiledi. Acele etmediğim zaman dizenin yapısını belirleyen kendine özgülüğü bile bulmaya başladığımı görüyordum. Bugün de Zevklerin ve Hülyaların Şiirlerinde toplumu ve doğayı keşfetmenin ilk aşamalarını yaşayan şair adayının sözcüklerle arasını bulmaya çalıştığını söyleyebilirim (Kurdakul, 1984: 16).

1.3.1.3. Giderayak

1. Basım: Sinan Matbaası, İstanbul 1956. 30 sayfa.

Şükran Kurdakul'un üçüncü şiir kitabıdır. Kitap kapağındaki resmin üzerinde İhsan İncesu ismi yer alır. Fiyatı 1 liradır. Kurdakul'un bu kitabı yasaklı kitaplar listesine girerek, toplatılır. Kurdakul, hakkında 141. 142. maddelerden dolayı dava açılır. Zaman aşımına uğradığı için beraat eder. *Giderayak* kitabındaki şiirlerin başlığı yoktur. Kitap iki bölümden oluşur. Giderayak ve Karanlıkta Aydınlık Düşünceler. Bu kitaptaki on üç şiir *Nice Kaygılardan Sonra* kitabı içinde yer alırken başlığa sahiptirler. Kitabın içinde on beş adet şiir vardır. Bu şiirlerin sekiz âdeti Giderayak bölümündedir. Yedi adedi de Karanlıkta Aydınlık Düşünceler bölümünde yer alır. *Nice Kaygılardan Sonra* içinde yer almayan başlıksız şiirler: Başlıksız Şiir 1 ("Giderayak", s.14). Başlıksız Şiir 2. ("Giderayak", Sayfa 16-17).

Giderayak şiir kitabı özellikle ismiyle insanların kafasında bir düşünme eylemine neden olur.

Öner Yağcı, kitabın ismiyle ilgili, Giderayak isminin sonsuza gidişi çağrıştırdığının düşünülmemesi gerektiğini söyler. Bu adlandırma ile sürgüne gidiş öncesinin vurgulandığını belirtir. Kitabın adı ölüm öncesini çağrışırsa da şiirdeki dizelerle karşılaştıkça bunun kendiliğinden yok olduğunu söyler (Yağcı, 1994: 83). *Giderayak* ilk iki kitabından on iki yıl sonra yayımlanır. Kurdakul'un bu kitabıyla ülkemiz şiir alanına usta bir şair olarak katıldığı düşünülür. Kitabın içindeki şiirlerin çoğunun hapisanede yazılır, sabrı ve çoğalmayı önerir, içerik – biçim birlikteliğinin ilk ürünüdür (Yağcı, 2004: 14-15).

Asım Bezirci, kitabın içindeki şiirlerle ilgili olarak şunları dile getirir: "*Giderayak*'taki şiirlerin çoğu hapisanede yazılmıştır. Bu sırada içerde işkence, dışarıda baskı vardır.(...) Toplumcu şairler (söz gelimi Ahmed Arif, Melih C. Anday, İlhan Berk, Arif Damar, Hasan Hüseyin, Cahit Irgat, Rıfat Ilgaz, Atilla İlhan, Oktay Rıfat, vb.) ya mahkemeye verilmiş ya da eserleri toplatılmıştır" (Bezirci, 1970: 12).

Şükran Kurdakul, bu kitabını oluşturan şiirler için slogan niteliğinde, yüksek sesle okunacak ve ilk okunuşta algılanacak şiirleri içerdiğini belirtir.

Adnan Özyalçiner, *Giderayak* kitabının Kurdakul'un ilk önemli şiir kitabı olduğunu söyler. Hapse giriş çıkışının, adının unutturulmaya çalışılmasının direncinin kitabı olduğunu ifade ederek kitapla nasıl tanıştığını aşağıdaki şekilde anlatır:

...Küçük bir kitapçığı bu. O günlerin edebiyat piyasasında geçerli yayınevlerinden hiç birinin adı yoktu üstünde. Şairin kendi hesabına bastıracağı bir kitap. Düzeltici olarak çalıştığı ünlü yayınevinden aldığı haftalıklardan biriktirilmiş paralarla bastırılmıştı belki de. O sıralarda A dergisini çıkardığımız basımevinde, bir matbaa işçisi, Nurettin Sütkan tanıttı Şükran Kurdakul'u bana. Kitabı vererek okumamı öğütledi. Giderayak adı o anda bana hapse girmekte olan bir adamı hatırlatmıştı nedense. Şimdi de ne zaman ansam, hapse girmek üzere olan birinin giderayak söyledikleri, arkada kalanlara bir bildirisi diye düşünürüm o kitaba hep. Belki de bu izlenim, günün geçerli edebiyatından ayrı, Nazım Hikmet'ten, Sabahattin Ali'den esinlenmiş toplumcu bir edebiyatın varlığını ayırt edişimden ileri geliyordu. Bu toplumcu şairlerle hikâyecilerin adları, o günün geçerli dergilerinde anılmadığına, eserlerine bu dergilerde rastlanmadığına göre tutukluymuşlar gibi gelirdi bana hep. Zindandaymışlar gibi. Zincirlenmişler gibi (Özyalçiner, 1971: 98).

Şükran Kurdakul, 1944 yılların sonunda şiiri üzerine düşünmeye başladığını belirtir. 1944 yılında Nâzım'ın 1937 yılında *Her Ay* diye bir dergide yayımlanmış yazısını okuduğunu söyler. Nâzım'ın artık haykıran şiir yazmak istemediği çıkarımını edindiğini aktarır. Edebiyat ve toplum üzerine düşünmeye sevk eden bir yazı olduğunu belirtir. Bireyin sorumluluklarının farkına varmasını sağlatarak, ben neyim, ne için varım gibi sorular sormasına neden olan bir yazıdır. O dönem Nâzım etkisinde şiirler yazar. Şükran Kurdakul, Nâzım Hikmet'in kendi üzerinde olan etkisini şu şekilde açıklar:

Şiirlerinin, özellikle de düşünsel yapısı ağır basan şiirlerinin yörüngesine girmemek, hemen hemen gereksiz bir durumdur. Sizden önce aşık olmuş, sizden önce önemli klasikleri okumuş, sizden önce hapse girmiş... İnsanoğlunun yaşayabileceği tüm duyarlıkları yaşamış, elde edebileceği tüm kazanımları elde etmiş bir şair karşısındasınız. Hem o sevgiyi içinizde taşıyacaksınız, hem onun gibi yazmayacaksınız! (Al, 1993: ?).

Kurdakul, kendi sesini, kimliğini arama dönemini 1953'lere kadar sürdüğünü belirtir. 1956'da içine sinen bir şiir yapısına ulaştığını ve bu şiirlerini *Giderayak* kitabında bir araya getirdiğini söyler (Al, 1993: ?).

Kurdakul, *Giderayak* kitabını yayınladığında 29 yaşındadır. Bu kitapta şiiriyle hesaplaştığı kadar kendi geçmişiyle de hesaplaşır. Bu kitaptaki şiirlerin yazıldığı dönem iktidarın aydınlara karşı baskısının arttığı yıllardır. Kurdakul'un bu kitaptaki şiirlerinden hareketle baskılara boyun eğmediği, sabır adamı olduğu, cesurca sorguladığı, umut ve direnci ilke edindiği görülür. Bu şiirlerde lirizm ağır basar (Ertürk, 2000: 62).

1.3.1.4. Nice Kaygılardan Sonra

1. Baskı: Ataç Yayınevi, Ayaydın Basımevi, İstanbul Ağustos 1963. 48 sayfa.

2. Baskı: Araştırmamız sonucunda bilgiye ulaşamadık.

3. Baskı: Ümit Yayıncılık, Ankara Mayıs 1997. 83 sayfa.

Evrensel Basım kitabı yayınlarken dördüncü baskı yerine Evrensel Basım Yayın'dan birinci basımı şekli kullanılmıştır.

Evrensel Basım Yayın

1. Baskı: Evrensel Basım Yayın, İstanbul Nisan 2001. 87 sayfa.

Ataç Kitabevinin 51. yayımıdır. Satış fiyatı 2 liradır. Kitap Kurdakul'un dördüncü şiir kitabıdır. Kitap, Nice Kaygılardan Sonra, Karanlıkta Aydınlık Düşünceler ve En Güzel Gerçek olmak üzere üç bölümden oluşur.

Nice Kaygılardan Sonra bölümünde; En Eski Kaygılar, Yaşamın Bıraktığı, Kırık Değirmen, Nice Kaygılardan Sonra şiirleri yer alır.

Karanlıkta Aydınlık Düşünceler Kısmında: Evrensel Sevinç, Kapıların İçinde, Karanlıkta Aydınlık Düşünceler, Gene Kapıların İçinde, Avuntunun Ötesi, En Son Güne Kadar, Değişmeyen, Dünden Yarına şiirleri yer alır.

En Güzel Gerçek bölümünde: En Güzel Gerçek, Ben Seni Arıyorum, Korkulu Yalnızlık, Olduğu Gibi, İçten İç, Uykuya Çağrı, Senden Sonra Sen şiirleri yer alır.

Kitapta toplamda on dokuz şiir vardır. Karanlıkta Aydınlık Düşünceler başlığını taşıyan bölümü oluşturan sekiz şiir *Giderayak* kitabını oluşturan şiirlerdir.

En Güzel Gerçek bölümünde *Giderayak* kitabında olmayan *Olduğu Gibi*, *Ben Seni Arıyorum* şiirleri eklenmiştir. Kitaptaki şiirlerin dize sayısı 398'dir. *Giderayak* kitabından alınan şiirler: *Dünden Yarına*, *Karanlıkta Aydınlik Düşünceler*, *Korkulu Yalnızlık*, *En Güzel Gerçek*, *Senden Sonra*, *Kapıların İçinde*, *Uykuya Çağrı*, *Avuntunun Ötesi*, *Değişmeyen*, *En Son Güne Kadar*, *Gene Kapılar İçinde*, *İçten İçe*, *Evensel Sevinç*.

Nice Kaygılardan Sonra kitabında yer alan: *En Son Güne Kadar* (s.27-28). *İçten İçe* (s.43-44). *Senden Sonra Sen* (s. 46) şiirleri *Bir Yürekte Bir Yaşamdan* toplu şiir kitabı içinde yer almaz.

Şiirlerin *Giderayak* kitabında yer aldıkları biçimleriyle *Nice Kaygılardan Sonra* kitabı içindeki biçimleri arasında da farklılar vardır. Bu farklılar şu şekildedir.

Dünden Yarına şiiri *Giderayak* kitabında “*Bir bakar mısın pencereden/ Elvan elvan suyun parıltısı neler söylüyor*” şeklinde yer alırken *Nice Kaygılardan Sonra* kitabında “*Bir bakar mısın pencereden/ Akan suyun parıltısı neler söylüyor*” şeklinde yer alır. *Karanlıkta Aydınlik Düşünceler* şiiri *Giderayak* kitabında “*Belki bu akşamlar en cömert kapıları açar. / Bu yalnızlık mağlubiyetten fena.*” Şeklinde yer alırken *Nice Kaygılardan Sonra* kitabı içinde “*Belki bu akşamlar en cömert kapılarını açar*” “*Bu yalnızlık yenilgiden fena.*” şekline dönüşür. *Giderayak* kitabında *Uykuya Çağrı* şiiri dokuz dize iken *Nice Kaygılardan Sonra* kitabında 11 dize olduğu görülür. *Nice Kaygılardan Sonra* kitabına 7. dizeden sonra eklenen iki dize şunlardır. “*Bırak kendi halini kirpiklerin kapansın/ Acısı, kaygısı bırak gitsin yoluna*”. *Giderayak* kitabında *Değişmeyen* şiirinin ikinci dizesinin başında yer alan “*Şâyet*” kelimesi *Nice Kaygılardan Sonra* kitabındaki *Değişmeyen* şiirinde yer alır. Yine *Giderayak* kitabının *Değişmeyen* şiirinin 6. dizesinin başında yer alan “*Hâtıraların*” kelimesi *Nice Kaygılardan Sonra* kitabında 6. dize başında “*Anıların*” olarak yer alır. *Giderayak* şiir kitabında *En Son Güne Kadar* şiirinin 13. dizesinde “*Başaklarda hapsolan bir gizli sabır gücünde*” şeklinde yer alırken *Nice Kaygılardan Sonra* kitabında yine 13. dize olarak yer alır. Kelime değişikliği yapılır. *Gücünde* yerine *kuvvetinde* kullanılır. “*Başaklarda hapsolan bir gizli sabır kuvvetinde*” *Giderayak* kitabında yer alan *En Son Güne Kadar* şiirinin 20. dizesi “*Ellerin vedâ kelimesini yazamaz kâğıtlara.*” dır. Bu dize *Nice Kaygılardan Sonra*

kitabında yer almaz. *Giderayak* kitabında yer alan *İçten İçe* şiirinde 3. dize olarak yer alan “*Bu kalan sinede bir başka kalış var*” dizesi *Nice Kaygılardan Sonra* kitabı içindeki *İçten İçe* şiirinde bulunmaz. *Giderayak* kitabı içinde yer alan *Evrensel Sevinç* şiiri 33 dizeden oluşur *Nice Kaygılardan Sonra* kitabında yer alan *Evrensel Sevinç* şiiri 28 dizeden oluşur. *Nice Kaygılardan Sonra* kitabında olmayan beş dize şunlardır: “*Varacağımız noktaya gönümüzce varacağız/ Artık ne geçen gecelere dayanmak mecburiyeti,/ Ne mecburiyetleri düşünmeğe dayanmak.../ Duyulmuş ve yaşanmış günlerde kalıp-kapanan / Bir yeni nefes alış başlayacak.*”

Nice Kaygılardan Sonra şiirinde de *Nice Kaygılardan Sonra* ilk baskısı ile *Nice Kaygılardan Sonra* üçüncü baskısı ve *Bir Yürekten Bir Yaşamdan* toplu şiirler içindeki baskısı arasında da fark vardır. İlk baskıda şiir 4 beşlikten sonra bir dördlük ve ardından bir beşlik şeklinde yazılır. Üçüncü baskıda ve *Toplu Şiirler* içinde ise beş beşlik bir dördlük şeklindedir. Şiirin son beşliğinin son dizesi olan “*Bir kenarda kendi kendisinden özür dileyen.*” Şiirin beşinci beşliğinin 4. dizesi haline gelmiştir. Şiirin son beşliğinin üçüncü dizesinde ilk başta “*Düşün mü yok çağımızın bütün bütüne yitirdiği*” şeklinde yer alırken sonraki basımlarda “*Düşün mü yok çağımızın savaşlarda yitirdiği*” şeklinde yer alır.

İlk baskı *Nice Kaygılardan Sonra* şiir kitabı içinde *Evrensel Sevinç* şiirindeki 7. Dize “*Artık tabiatın kendisinden gelen*” şeklindeyken üçüncü baskı *Nice Kaygılardan Sonra* kitabı içinde yine 7. dizedir. Kelime değişikliği yapılır. “*Artık doğanın kendisinden gelen*” şekline dönüşür. Tabiat ve doğa kelimesinin değişimi 25. dizelerde de gerçekleşir. “*Bir tabiat varsa ona hasret*” şeklinden “*Bir doğa varsa ona hasret*” şekline dönüşür.

Kitabın Ümit Yayıncılıktan olan üçüncü baskısı içinde otuz iki şiir yer alır. İlk kitap *Nice Kaygılardan Sonra* içinde olan *En Son Güne Kadar* şiiri üçüncü baskı ve *Bir Yürekten Bir Yaşamdan* toplu şiir kitabı içinde yoktur. Üçüncü baskı kitap 750 dizeden oluşur. Kitabın içinde *İzmir'in İçinde Amerikan Neferi* adlı kitaptan yedi adet şiir yer almaktadır. (*İşgal, Redd-i İlhak, Hasan Tahsin, Ağıt Değil, İkinci Kurtuluş, İkinci Dokuz Eylül'e Doğru, İzmir'in İçinde Amerikan Neferi*). *Halk Orduları* kitabından da dokuz şiir vardır. (*Tüfek Çatmış Toprağında, Öncü Kardeş, Vedat Arkadaşa Saygı Duruşu, Ölümsüz Tran Th'li, Sağdıçım, Denizli Cezaevinde*

Yatarken, Yirmi İki Yıl Sonra, Bir Öyküydüm Sadece, Yabancı Kalan). Kitap, Nice Kaygılardan Sonra (1952-1962) ve Özgürlük Alanlarından (1961-1969) olarak iki kısma ayrılır.

Nice Kaygılardan Sonra kısmında yer alan şiirler: Yaşamın Bıraktığı, Karanlıkta Aydınlık Düşünceler, Kapıların İçinde, Gene Kapıların İçinde, Avuntunun Ötesi, Değişmeyen, Kırık Değirmen, Nice Kaygılardan Sonra, En Eski Kaygılar, Evrensel Sevinç, Uykuya Çağrı, Dünden Yarına, Ben Seni Arıyorum, En Güzel Gerçek, Olduğu Gibi, Korkulu Yalnızlık.

Özgürlük Alanlarından kısmında yer alan şiirler: Tüfek Çatmış Toprağında, İşgal, Redd-i ilhak, Hasan Tahsin, Ağıt Değil, İkinci Kurtuluş, Öncü Kardeş, İkinci Dokuz Eylül'e Doğru, Ölümümüz Tran'th Li, Vedat Arkadaşa Saygı Duruşu, Sağdıçım, İzmir'in İçinde Amerikan Neferi, Denizli Cezaevinde Yatarken, Yirmi İki Yıl Sonra, Bir Öyküydüm Sadece, Yabancı Kalan.

Nice Kaygılardan Sonra kitabı Cumhuriyetten sonra şiirimizin önemli bir bölümünü derli toplu belgelemeye çalıştığı için ilgi çekici bir çalışma olarak nitelenmektedir. Şükran Kurdakul'u ozan olarak değerlendirilmekte ve bu kitabın içine on dokuz şiirini almasını örnek bir davranış olarak gösterilmektedir. Aydın Hatipoğlu kitabı oluşturan bölümlerle ilgili düşüncelerini şu şekilde ifade eder: “bütün bölümler acı bir aşk çiçeğinin yaprakları gibi, bütünleniyor okurun kafasında” (Hatipoğlu, 1963: 26).

Behzat Ay, *Şiirimizde Diriliş* adlı yazısında kitabın içindeki şiirlerin düşündürücü yönünün ağır bastığını, şiirlerin duru bir dille yazıldığını fakat şiirlerin ağır ağır, bekleye bekleye okunması gerektiğine değinir (Ay, 1964: 2).

Mehmed Kemal 28 Eylül 1963 tarihli *Vatan* gazetesindeki *Nice Kaygılardan Sonra* başlıklı yazısında Kurdakul'un kitabını hızlıca okuduğunu belirttiikten sonra kitapla ilgili şu bilgileri aktarmaktadır:

Bu şiirler benim alışkın olduğum biçimde söylenmiş. Şimdilerde, “ikinci yeni” diye adlandırılanların yazdığı gibi, anlamsız, sözcüksüz değil. Anlamsız şiirlerde sözcük kendi taşıdığı anlamın yükünü yüklenmiyor. Bu şiirlerde ise her sözcüğün, yanındaki sözcükle birlikte bir yükü var.

Bu kuşak belalı şairler kuşağıdır. Şiir yüzünden başlarına gelmeyen kalmamıştır.

... Şiirlerde kendi gençliğimin acı fakat aranılır kaygılarını görür gibi oluyorum. Ne diyorsa, benimde başımdan geçmiş gibi...

Tükenmeleri, yıkılmaları, direnci bir kuşak hep beraber yaşadık. Onun için üzerine mısralarla eğilince anılar birleşiyor (Kemal, 1963: ?).

Mehmed Kemal'e göre; Şükran Kurdakul ve onun kuşağının şairleri yazdıkları şiirlerle bir şeyleri anlatmaya çalışmışlardır. Bu nedenle de başlarına gelmeyen kalmaz. Mehmed Kemal yazısının sonuna "Son günlerde yitirir gibi olduğunuz şiirin hasını bulacaksınız" (Kemal, 1963: ?) cümlelerini ekler.

Adnan Özyalçiner'in kitabın adıyla ilgili söyledikleri: "Edebiyat yaşantısına bağlı olarak kişisel yaşantısı açısından, sonra da, siyasal bir değişim geçirmiş, 27 Mayıs Devrimini yaşamış olan ülkemiz açısından anlamlı bir addı bu" (Özyalçiner, 1971: 99).

Asım Bezirci Dost dergisinde kitaptaki şiirlerin kişisel ve duygusal yönünün ağır bastığını ifade eder (Bezirci, 1970: 13).

1.3.1.5. İzmir'in İçinde Amerikan Neferi

1. Baskı: Ataç Kitabevi Yayınları, Hüsniyat Matbaası, İstanbul Ağustos 1966. 32 sayfa.

Şükran Kurdakul'un beşinci şiir kitabıdır. Ataç Kitabevinin 101. Kitabıdır. Kitabın ilk şiirinden önce şu yazı yer alır. "Babam Milli Kurtuluş Savaşçısı Binbaşı Mehmet Salih'in Anısına Armağan" Kitabın satış fiyatı 250 Krş. Kapak resmi İbrahim Denker tarafından yapılır. Kitabın içinde sekiz adet şiir vardır.

İzmir'in İçinde Amerikan Neferi adlı kitabındaki şiirlerden yedi tanesi Ümit Yayıncılık tarafından basılan üçüncü baskı *Nice Kaygılardan Sonra* kitabının içindeki Özgürlük Alanlarından bölümü altında yer alır.

Kitap'ın içinde yer alan şiirler: İşgal, Redd-i İlhak, Hasan Tahsin, Ağıt Değil, İkinci Kurtuluş, 142'siz Şiir, İkinci Dokuz Eylül'e Doğru, İzmir'in İçinde Amerikan Neferi.

Redd-i İlhak Şiiri iki kısımdan oluşmaktadır. *Nice Kaygılardan Sonra* adlı şiir kitabının üçüncü basımında ve 1993 yılında yayımlanan *Bir Yürekten Bir Yaşamdan* toplu şiir kitabında şiir, tek kısım şeklinde yer alır.

İzmir'in İçinde Amerikan Neferi adlı şiir kitabında sayfa 26-27'de yer alan 142'Siz şiiri, *Bir Yürekten Bir Yaşamdan* toplu şiir kitabında yer almaz.

Halk Orduları kitabının arka sayfasında *İzmir'in İçinde Amerikan Neferi* adlı kitapla ilgili Şükran Kurdakul, Atilla İlhan, Selahattin Hakkı Esatlıoğlu, Tuncer Yanar'ın kitap hakkındaki düşüncelerine yer verilir.

Şükran Kurdakul, Milli Kurtuluş Savaşı düşüncesini öne çıkaran şiirleri için insanların ezberlenecek şiirler yorumunu yaptığını söyler. Şiirlerin insanlarda bir direniş yaratarak yüreklendirdiğini ifade eder.

Atilla İlhan, yılların şairi Şükran Kurdakul için *İzmir'in İçinde Amerikan Neferi* kitabıyla *-destan da diyebileceğimiz- gür ve erkek sesini şiirimize geri getirdiğini düşünmektedir.* (Halk Orduları Kitabının arkasındaki yazıdan)

Tuncer Yanar'ın Samsunda çıkan *Çaltı* gazetesindeki kitapla ilgili düşünceleri şu şekildedir.

İzmir'in İçinde Amerikan Neferinde daha açık, daha canlı imgelerle gerçeğimizin elle tutulur bir durumunun içtenlikle coşkuyla sunusunu yapıyor. Kitabın birinci bölümünde İşgal günlerini, Hasan Tahsinlere gebe günleri, diğer bölümde ise ikinci kurtuluşun direncine hazırlıyor bizi. (Yanar, 1966: 2)...*Bu şiirler her şeyi ile bizim, bir parça var bizden bu kavgada. Öz ile o yalın biçimin, açık anlatımın bir destan gibi döküldüğünü göreceksiniz. "Sanat bir propagandadır" sözünü bir kere daha, iyi sanatçıların elinde sanatın özüne zarar değil, yarar getirdiğini tanıtlamaları gerek.* (Yanar, 1966: 3).

Semih Emre, 1966 yılında Türk Edebiyatçılar Birliğinin düzenlediği Sanat Şölenine katılan Kurdakul'un *İzmir'in İçinde Amerikan Neferi* adlı şiirini okuyuşunu yerlere göklere sığdıramaz. Herkesin o gün orada olup o şiirin okunuşunu duymasını istedikten ve seyirciler üzerinde bıraktığı etkiyi gördükten sonra kitapla ilgili şunları söyler: *"Giderayak ve Nice Kaygılardan Sonra kitaplarında bile bu kadar belli, sırsız, aydınlık ve yalın sözlü değildi"* (Emre, 1966: 15).

Semih Emre, Kurdakul'un kitabını babasının anısına adadığını belirtir. Türkiye'nin içinde bulunduğu durumu destansı bir havada anlatmaya çalıştığını söyler ve sözlerine şöyle devam eder: *“Zamanın getirdiği çizgide Fazıl Hüsni Dağlarca'nın son şiirlerinin havasını kollayıp izleyen açık mesajlı toplumcu yorum ürünleri. Ne var ki Şükran Kurdakul, mısralarının cümle karakterini, düşünce doğruları olarak doğdukları zaman taşıdıkları söz dizimi kuruluşlarını, değiştirmemek belki de bilerek onları apaçık deyişler halinde korumakla şiirin sesine neler kaybettiriyor. Mecaz kullanmayı sevmemek biçiminde beliren bu düpedüz anlatım, şiirin konusuna uygun düştüğü zamanlarda yetkili bir sadelik kazanıyor; sesin yanında bir meydan okuma tavrıyla birlikte”* (Emre, 1966: 15).

Semih Emre, Şükran Kurdakul'un şiirlerini misyon şiiri gibi aceleyle getirildiğini, gerçekleri anlatsa da şiirselliğinde sorun olduğunu, sözün öz, yoğun ve damıtılmamış olduğu için övemeyeceğini belirtir. Nâzım'ın Fazıl Hüsni'nün şiirlerinin harcandığı bir dönemde kendi düşünceleriyle yığıtçe ortaya çıkışının önemli olduğunu söyler. Kendine inanan inançlı bir insanın sesi olduğunu belirtir (Emre, 1966: 15).

Nevşehir Milletvekili Selahattin Hakkı Esatlıoğlu, 1966 yılında *Ulus* gazetesindeki Yargı adlı köşesinde *Güzel Başladınız Çocuklar* adlı yazısında Kurdakul'un *İzmir'in İçinde Amerikan Neferi* adlı kitabının destansı özellikler taşıdığını, Kurtuluş Savaşı İzmir'ini ve Kurtuluş Savaşı kahramanlarını anlattığını söyler. Şiirlerin açık ve yalın olduğunu belirtir (Esatlıoğlu, 1966: 1).

1984 yılında Günümüzde Kitaplar dergisinde Kurdakul, Atilla Özkırımlı'ya bu kitaptaki şiirlerinin yüksek sesli ve ilk okunuşta algılanacak şiirler olduğunu, slogan içermediğini söyler (Özkırımlı, 1984: 6).

Öner Yağcı, Şükran Kurdakul için yazdığı kitabında İzmir'in İçinde Amerikan Neferi kitabıyla ilgili *“Türkiye de anti-emperyalist dalganın yükselmeye başladığı yıllardır. Türkiye İşçi Partisi'nin emperyalizme karşı açtığı savaşım bayrağı coşkuyu artırmakta, genç insanların yürekleri kabarmaktadır. Kurdakul bu dalgaya tok ve gür sesiyle katılır. (...) Şiirlerin tümü de yükselen anti-emperyalist dalganın coşkusuyla ve umuduyla doludur. Kitaptaki şiirler, 1968-69'da doruğuna çıkacak olan savaşımın şiir yoluyla olumlanması, güzellenmesidir bir bakıma,*

emperyalizme karşı öfkenin ve tavrın ifadesidir” (Yağcı, 1994: 94) çıkarımında bulunur.

Kurdakul’un bu kitabında söylemi netleşmiştir, kuşku ve kaygıların yerini umut, direnç ve sevincinin aldığı görülür (Kalender, 2015: 326).

1.3.1.6. Halk Orduları

1. Baskı: Ataç Kitabevi, Yaylacık Basımevi, İstanbul Şubat 1969. 63 sayfa.

Kitap, Ataç Kitabevinin çıkardığı 112. kitaptır. Satış fiyatı 4 liradır. *Bir Yürekten, Bir Yaşamdan* adlı toplu şiir kitabının içinde yer alır. Kurdakul’un altıncı şiir kitabıdır. Kitabın içinde yirmi iki adet şiir vardır. Kitabın içinde yer alan İstanbul Penceresinden Bakarken şiiri dört bölümden oluşur. Bu kitabında da şiir başlığının altında isimler yer alır. Halk Orduları şiirinin altında -Veysi Sarısözen ve Arkadaşlarına- ifadesi geçer.

Kitap kendi içinde üç bölümden oluşur: Açık Alana Çıkan Şiirler, İçten İçe, Yabancı Kalanlar.

Açık Alana Çıkanlar bölümünün başında “Namık Kemal’in *Vatan Bize Kılıcımızın Ekmeğidir*” dizesi yer alır. Bu bölümde yer alan şiirler şunlardır: Tüfek Çatmış Toprağında, Halk Orduları, Öncü Kardeş, Vedat Arkadaşa Saygı Duruşu, Ölümsüz Tran Th’li, Sağdıcım, Partim.

İçten İçe bölümündeki şiirler: Çağrı, Bir Öyküydüm Sadece, Belki, Yirmi İki Yıl Sonra, Denizli Cezaevinde Yatarken, Pencerenin Getirdiği, Bulut Geçiyor, İstanbul Penceresinden Bakarken I, II, III, IV, Sonlarına.

Yabancı Kalanlar bölümünde yer alan şiirler: Yabancı Kalan, Diyorum, Küçük Hikâye, Parmaklarım Durur Saramam, Karanlık Bastıktan Sonra, Güce Giden.

Halk Orduları kitabında yer alan şiirler, toplu şiir kitabı *Bir Yürekten Bir Yaşamdan* da yapılan değişikliklerle yer alır. Bu değişikliklerin hangi şiirde ve nerelerinde yapıldığı açıkça aşağıda gösterilir:

Halk Orduları kitabında yer alan *Öncü Kardeş* şiirinin ilk bölümün beşinci dizesinden ilk bölüm sonuna kadar değişiklik yapılmıştır.

Vedat Arkadaşa Saygı Duruşu şiirinde *Halk Orduları* 'nda üçüncü yedilikte yer alan *Bolivya'da bir ağaç denizinde/* dizesi toplu şiir kitabında *Güneylerde bir ağaç denizinde/* şeklinde yer alır.

Sağdıçım şiirinde üçüncü kıtada farklılık vardır. “*Kim bilir hangi firmanın cebinde*” şeklinden “*kim bilir kimlerin cebinde*” şekline dönüşmüştür.

Yirmi İki Yıl Sonra şiirindeki değişiklikler:

“*Yalnızlığın kelepçesini taktı içime/ yalnızlığın kelepçesini vurdu içime*

Şehir arkada kaldı, geçtiğim son caddeden/ İzmir arkada kaldı, geçtiğim son caddeden.” şeklinde değişiklikler yapılmıştır.

Halk Orduları şiir kitabı içinde yer alan: *Halk Orduları*, *Partim*, *Çağrı*, *Belki*, *Pencerenin Getirdiği*, *Bulut Geçiyor*, *İstanbul Penceresinden Bakarken*, *Sonlarına*, *Diyorum*, *Küçük Hikâye*, *Parmaklarım Durur Saramam*, *Karanlık Bastıktan Sonra*, *Güce Giden* şiirleri *Bir Yürekten Bir Yaşamdan* toplu şiir kitabının içinde yer almaz.

Doğan Hızlan, 1970 *Varlık* Yıllığında 1969 *Şiirimiz* yazısında Şükran Kurdakul'un *Halk Orduları* kitabında da *İzmir'in İçinde Amerikan Neferi* adlı şiir kitabında olduğu gibi toplumsal konuları ele aldığını söyler. Kitabın ilk bölümünü oluşturan Açık alana çıkan şiirleri için şu açıklamayı yapar “*topluluğun heyecanlarını dile getiren, ya da onları heyecanlandıracak nitelikte şiirler*” (Hızlan, 1970: 50). Hızlan, *Halk Orduları* kitabındaki şiirlerin toplumcu bir şairin tarihi bir çerçevede ülkesinde yaşananları anlattığını düşünür. Kitabın ilk bölümündeki şiirlerin yalın, coşkulu ve vurucu olmalarıyla birlikte şiir için gerekli şartları taşımadığını söyler. Kurdakul'un düz yazıyla söyleyeceklerini şiirle söylediğini belirtir. *Halk Orduları* ve *Sağdıçım* şiirlerinde bunu görebileceğimizi belirttikten sonra *Partim* şiiri için “*bir şiir kitabından çok, açık alanlarda dağıtılacak bir broşürde yer alacak nitelikte Marş havasında yazılmış manzumeler. Bunların birtakım mısralaştırılmış beylik sloganlardan öte hiçbir özelliği yok*” (Hızlan, 1970: 50) açıklamasını getirir.

Doğan Hızlan, kitabın ikinci bölüm için şu açıklamayı yapar: “*İçten İçte*’de *Kurdakul*, açık alanlardaki coşturmaya yerine, kendi toplumcu serüvenini, baskılarını, ülkemizde bu uğurda katlanılanları ve çekilenleri dile getirmiş ve asıl *Kurdakul* şiirine ulaşabilmiş” (Hızlan,1970: 50) .

Hızlan, *Kurdakul*’un neyi söyleyeceğini bildiğini ama nasıl söyleyeceğinin hesabını yapamadığını düşünür. Bu hesapsızlık yüzünden gözden kaçırdıkları, başarılı bir toplumcu şair olmasını kısıtladığını söyler. Hızlan düşüncelerini şu şekilde aktarmaya devam eder: “*Kurdakul*, şiirin kapalı anlamından bıkan topluluklara eylem ve anlam bakımından düz ve anlaşılır bir ses. Şiirin sayfalarından alanlara geçmesini gerekli görüp orada daha önemli fonksiyonu olacağını sananlar ki böyle bir şeyden yana değilim *Kurdakul* da (*İçten İçte*’nin) dışındaki sevecekler” (Hızlan, 1970: 50-51).

Asım Bezirci, *Dost* dergisinde *Halk Orduları* kitabının üç bölümden oluştuğunu ve bu üç bölümü oluşturan şiirlerin temalarının bölüm bölüm farklılaştığını söyler. Birinci bölümdeki şiirlerin *İzmir’in İçinde Amerikan Neferi* adlı kitaptaki temalarla aynı olduğunu düşünür. İkinci bölümdeki şiirlerin kendisiyle alakalı olduğunu söyler. Üçüncü bölümdeki şiirlerle ilgili şu açıklamayı yapar: “*Üçüncü bölümdeki altı şiirden beşi 1948-53 yıllarında Kaynak, Fikirler, Beraber dergilerinde yayımlanmıştır*” (Bezirci, 1970: 15). Asım Bezirci şu hatırlatma cümlesiyle sözünü bitirir: “*Unutmayalım ki bunlar on sekiz yirmi yıl öncesinin yayımlanması gecikmiş ürünleridir Bundan ötürü onları şimdi yazılmışlar gibi yargılamak haksızlık olur*” (Bezirci, 1970: 15).

Rauf Mutluay *50 Yılın Türk Edebiyatı* Kitabında *Halk Orduları* kitabında açık sözlü bir toplumculuğun sesinin görüldüğünü ifade eder (Mutluay, 1973: 355).

Vedat Günyol tarafından *Halk Orduları* şiir kitabı yılın şiir kitabı ilan edilmiştir (Yağcı, 1994: 101).

Zeynep Aliye’nin kitapla ilgili düşünceleri şu şekildedir: “*1968 Öğrenci Hareketi’nin Türkiye gençliğini de kucakladığı, anti- emperyalist dalganın doruğuna çıktığı bir dönemde yayımlanıyor (1969). Döneminin turmanan bu coşkusu*

alabildiğine yansıtan, Tarık Dursun K.'nin deyişiyle, kanı kaynak şiirler” (Aliye, 1997: 6).

Özlem Ertük 2000 yılındaki *Adam Sanat* dergisinde Şükran Kurdakul’un 42 yaşında bu kitabını yayımladığını, o dönem Türkiye’sinin tarihsel ve siyasi durumunu yansıttığını, kavga şiirleri denilebilecek şiirleri içerdiğini söyler (Ertürk, 2000: 64).

1.3.1.7. Acılar Dönemi

1.Baskı: Cem Yayınevi, Hüsniyat Matbaası, İstanbul 1977. 79 sayfa fiyatı 10 TL’dir.

2.Baskı: İzlem Yayınevi, Amaç Basımevi, İstanbul Aralık 1985. 80 sayfa 300 lira.

3.Baskı: Ümit Yayıncılık, İstanbul, 1997.

4.Baskı: Evrensel Basım Yayın, İstanbul 2001.

Kitap: Acılar Dönemi, Yaşadıkça, Benden Bize, Ege Dalgaları olmak üzere dört bölümden oluşur. Kitapta 51 şiir vardır. Şükran Kurdakul’un yedinci şiir kitabıdır.

Acılar Dönemi bölümünde yer alan şiirler: Armağan, Nöbetçi, Kaç Dönemin Acısı, Köykent, Cevizlide Bir Konduda, Sorulunca, Harun Arkadaşın Direncinde, Ölümü Yensin Diye Beklerken, My Lay Bayrağı, Acılı Bahar, Sesi Kısılan Fener, Yürürken, O Gün O Gece, Borçlu, Ege Toprağının İnsanı, Ben Buradayım, Balıkesir Toprağında Bir Akşam.

Yaşadıkça bölümünde yer alan şiirler: Yaşadıkça, İlk Gençlik, Sorunca, Uzaktan, Babamı Duydukça, Oradaki, Oradaki, Karşıdan, Orası, Oradaki, Acımızı Dokuyan.

Benden Bize bölümünde yer alan şiirler: Yarış, Anı Küskünü, 17 Ekim 1973, Kırgın, Ben Varken, Düşleme.

Ege Dalgaları bölümünde yer alan şiirler: O Anda, Nehir, Nasıl Olsa, Kalan, Dünya, Düşleme, Sonu Olmayan, Saklanmadan, N'aparsın, Ararken, Elde Kalan, Yaşam Boyu, Ege Dalgaları, Ege Dalgaları II, Çocuklar, Şiir, Şiiristan.

Kitabın başında öndeyiş şeklinde bir dörtlük yer alır. Bu kitabı eşi Selma Kurdakul'a ithaf eder.

Şükran Kurdakul'un, *Acılar Dönemi* kitabı yaşamı kucaklayan, umut ve direnişin toplumcu duyarlılıkla vurgulandığı şiirlerden oluşmaktadır (Özkırmılı, 1977: 2).

Şükran Kurdakul, Atilla Özkırmılı'ya *Günümüzde Kitaplar* dergisinde verdiği röportajda *Acılar Dönemi* içindeki şiirlerinde toplumsal olayların felsefesini yapmaya başladığını belirterek sözlerine şu şekilde sürdürür: “*Güncel ve tarihsel olayları özümstüyorum, yaşıyorum. Kendi iç dünyamda uzun süre yaşıyorum. O zaman şiirsel öğeleri bulup çıkarmak daha bir mümkün oluyor*” (Özkırmılı, 1984: 6).

Şükran Kurdakul *Acılar Dönemi* kitabını 1970 yılı sonrası gazete ve dergilerde yayımladığı şiirlerini bir araya getirerek oluşturur. Bu kitaptaki şiirler 1940 kuşağı toplumcu gerçekçi çizgidedir. Kurdakul'un kitabının içinde güncel içerikli şiirlerde vardır. Bunlara örnek olarak Köy kent, Harun Arkadaşın Direncinde, May Lay Bayrağı şiirleri verilir (Doğan, 1977: 25).

Kurdakul'un *Acılar Dönemi* kitabı çağdaş bir kitap olarak yorumlanmaktadır. Şiirimizin geçtiği aşamaları ortaya koyduğu belirtilmektedir. Öz yaşamından toplumsallığa ulaşan, öğretici ve lirizm yüklü şiirlerden oluştuğu düşünülmektedir (Ertop, 1977: 8).

1978 yılında *Felsefe* dergisinde kitap köşesinde Eray Canberk *Acılar Dönemi* ile ilgili düşünceleri aşağıda yer almaktadır:

Acılar Dönemi şiircesinin (poetika) gelişim ve değişim çizgisini taşıyan bir şiir kitabı. Duygu ağırlığı bakımından Giderayak'a yaklaşan, yer yer Giderayak'ı anıştıran Acılar Dönemi toplumcu gerçekçiliği dünya görüşü edinmiş bir şairin bir anlamda kendiyi hesaplaşmasını da dile getiriyor.

Nereye çevirsem gözlerimi

Şaşıyorum kendi kendimin ardından.

Hemen hemen her şiirde bu hayat dökümü, edimlerini değerlendirme, ölçüye vurma isteği var. Toplumsal gerçeklikle bireysel duygululuğun birbirini yok etmeden şiirde yerini alma çabası ağır basıyor. Kurdakul'un son şiirlerinde İzmir'in İçinde Amerikan Neferi ve Halk Orduları bir coşku döneminin tanıklığını üstlenmişti, Acılar Dönemi'yse Kurdakul'un şiircesindeki bir denge döneminin tanıklığını yapıyor (Canberk,1978:184).

Milliyet Sanat dergisinde 1986 yılında Acılar Dönemi şiir kitabının ikinci baskısı üzerine yeni yayınlar köşesinde Nejat isimli birinin yaptığı yorum şu şekildedir: *19 yaşında hapse giren bir ozanın yaşamında 'acı' sözcüğünün tuttuğu yeri düşünmeli bir. Hele bu ozan 1940 kuşağındansa... Kurdakul, 'acıyı', dirence, ışığa, aşka, sabra dönüştürmeyi başarmış bir ozan*” (Nejat.? 1986: 45).

1978 yılında Abdülkadir Bulut, *Türk Dili* dergisinde Acılar Dönemi içindeki şiirler esinleyen konumda olduğunu söyler. Kurdakul'un şiirlerindeki acı için şu açıklamayı getirir: *“çağdaş bir ürperti ve çağdaş bir yorum olarak çıkar karşımıza. Böyle oluşunun nedeni de ozanın dünyaya bakış açısında yatan dirilikten ileri gelir. Yaşamı tüm karmaşıklıklarıyla yakalamasını ve onları şiirsel bir çatıyla çatmasını ustaca bilen ozan Kurdakul, Acılar Dönemindeki şiirlerinde zorlamasız bir dil işçiliğini de kullanıyor”* (Bulut, 1978: 248).

Öner Yağcı, 1993 yılında *Gençlik Kültür* dergisinde Şükran Kurdakul ile bir röportaj yapar. Bu konuşmada Kurdakul, Acılar Dönemi ile ilgili düşüncelerini şu şekilde ifade eder: *“Özellikle Acılar Dönemi'nde topladığım şiirler -ki Bir Yürekten Bir Yaşamdan adıyla topladığım Bütün Şiirlerimde tamamına yer verdim. Kendime karşı da özgür bir şair olmamın tanıklıklarıdır. Dünya görüşü açısından bir değişme söz konusu olmadığı halde, bu özgürlük, yeni temaları rahatlıkla işlemenin yolunu açmıştır. Bu sonuçta, sanırım o yıllar her sorunsalın şiirin yükümlülüğünde olması gibi bir düşüncenin dışına çıkmanın büyük payı var”* (Yağcı,1993: ?) .

Kurdakul, Acılar Dönemindeki şiirlerinde kendisine karşı özgür bir şairdir. Dünya görüşünde değişiklik olmamasına rağmen, şiirlerinde yeni temaları işlemeye başladığı görülmektedir (Aliye, 1997: 7).

1.3.1.8. Bir Yürekten Bir Yaşamdan

1. Baskı: Karacan Yayınları, Özal Basımevi, İstanbul 1982. 79 sayfa. 150 lira.

2. Baskı: Varlık Yayınları, Kültür Matbaacılık, İstanbul, Şubat 1982. 79 sayfa. 100 lira.

3. Baskı: Varlık Yayınları, Kültür Matbaacılık, İstanbul 1983. 79 sayfa.

4. Baskı: Cem Yayınevi, İstanbul, 1988.

5. Baskı: Cem Yayınevi, İstanbul 1993 Bir Yürekten Bir Yaşamdan 50. Şiir Yılı 256 sayfa.

6. Baskı: Ümit Yayıncılık, Ankara 1997.(altıncı baskı yazıyor kitabın yanında

Şükran Kurdakul, 1979 yılında *Yürüyüş* dergisinde Yürek kelimesi için bir açıklama yapar. Bu açıklama kitabının adında neden yürek kelimesinin kullandığının da açıklamasıdır. Açıklama şu şekildedir. “*Ortak dil, ortak davranış, ortak duyarlık dönemini yaşayan son kuşak şairlerimizde “yürek” temasını vurgulamam sanırım bunca yılın kahrını çeken yüreğimdeki daralmalardan ötürü değil. Olsa olsa, onların “yürek isteyen” nice dağlanmaları geçerken ki özverilerinde geleceğin sesini duymak olabilir*” (Kurdakul, 1979: 15).

Kurdakul, bu kitabıyla 1982 yılında Nevzat Üstün Şiir Ödülünü kazanır. Şükran Kurdakul’un sekizinci şiir kitabıdır. Kitap *Soyağaç* şiirinden sonra kendi içinde Bir Yürekten Bir Yaşamdan, Benden Sor, Ağıtların Türkülediği Yer ve Dörtlükler şeklinde alt başlıklara ayrılır. Kitabın içinde *Soyağaç*’ la birlikte elli bir adet şiir bulunur. Karadeniz Sevinçleri şiiri I ve II olmak üzere ayrılır.

Bir Yürekten Bir Yaşamdan kısmında yer alan şiirler: Heybe, Dalgıç, Al Beni Sevecenliğine, Bendim, Sevgi Ormanı, Elindeyken, Yok mu Benim Şiirimi Yazacak, Elinde Senin, Burada Kalan, Kalır, Ozan, Beklerken, Eski İstasyonlar, Emegin Öyküsü, Tarihçe, Ağaçlar, Eller, Yaşamı Ateşe Vermeyin, Şiirler.

Benden Sor bölümünde yer alan şiirler: Gençlik, Gördükçe, Sahrayı Kebir, Benden Sor, Aratır.

Ağıtların Türkülediği Yer alt başlığı altında yer alan şiirler: Ağıtların Türkülediği Yer, Eğer, Hangi, Hangimiz, Sevinç’e Ağıt Yerine, Kan Kuyusu, Bakınca, Kimler.

Dörtlükler kısmını oluşturan şiirler: Ararsan, Acılarıma Yön Veren, Yangın, Buraya Kadar, Birileri, Zorunlu, Dürbün, Bunca Yıl, Sevgi Rengi, Bozukçalar, Ararken, Uzaktan, Pencereden, Karadeniz Sevinçleri, Zor Geçit, Yorgun Yürek, Nicedir, Işığımın Damarları.

Behiç Duygulu, Ekim 1982 *Yazko Edebiyat* dergisindeki yazısında Şükran Kurdakul'un kitabını okuyunca hissettiklerini şu şekilde anlatır. Şükran Kurdakul'un *Bir Yürekten, Bir Yaşamdan* şiir kitabını okurken serüvenlerle dolu bir yaşam gözümün önünden gelip geçtiğini düşünür. Yaşamın şiire varış çizgilerini çözmeye çalıştığını belirtir.

Her şairin hayatının Şükran Kurdakul kadar sıkıntılı olmadığını, bu sıkıntılarının başarılı olmasında bir etken olabileceğini belirtir. Bazılarının bu sıkıntılı yaşamda yazmaya vakit bulamadıklarını, bazılarında da bu yaşam yoğunluğunun iyi yazmasının sırrı olabileceğini düşünür. Bu düşüncelere kitabın adından mı, Şükran Kurdakul'un yaşam öyküsünden mi, yoksa şiirlerin etkisinden mi geldiğinin farkında değildir.

Kurdakul'u önce şair olarak tanıdığını, sonrasında edebiyat tarihçisi, öykücü ve diğer çalışma alanlarını öğrendiğini belirtir. Kurdakul'un şairlik tarafının ağır basarak onu, şiirin sularına geri döndürdüğünü söyler. Kurdakul'un kitabının içinde yer alan şiirlerin olgunluğun izlerini taşıyan eserler olduğunu söyler. Elindeyken şiirini örnek olarak verir. (Elindeyken, B. Y. B. Y. s. 15). Sözlerine şöyle devam eder: “Bütün iyi şairler gibi Kurdakul 'da iri sözcüklerden kaçıyor, şiirin hangi sözcüklerle yazılacağını iyi biliyor” (Duygulu, 1982: 131). Şiirimizin bir ara sığ sulara dolaştığını, ardından durulduğunu, güzel eserlerin ve yeni şairlerin ortaya çıktığını söylüyor. “Şükran Kurdakul'a gelince, o bizim gözümüzde hâlâ delikanlı. Kitaplarını hızla çoğaltmasını, şairliğini önemsemesini diliyoruz” (Duygulu, 1982: 131).

A. Yasemin, 1982 Aralık ayı *Bilim ve Sanat* dergisindeki yazısında içinden geçilen yakın tarihle ilgili: korkularla, karanlıklarla, kanlı günlerle, şaşkınlıkla ve acılarla dolu, insanların bunlara alışarak duyarsızlaştığını, acıyı kanıksadıklarını belirtir. Bu dönemin şairlerinin bütün bu yaşananları yüreklerinde duyarak eserlerine taşıdıklarını söyler. Bu dönemde eser veren Şükran Kurdakul'un *Bir Yürekten Bir*

Yaşamdan adlı şiir kitabını bu dönemi yansıtan eserlerden biri olarak gösterir ve kitap hakkında şunları söyler: “*Ağutların Türkülediği Yer bölümündeki şiirlerde işte bu geçtiğimiz dönemin izlerini taşıyor*” (Yasemin, 1982: 38).

A. Yasemin, kitabın geriye kalan üç bölümünde de acı olduğunu belirtir. Bu bölümlerde şairin gözünde kişi olarak bir sınıflamanın ortadan kalktığını söyler (Yasemin, 1982: 38).

Alpay Kabacalı, Şükran Kurdakul’a *Bir Yürekten, Bir Yaşamdan* adlı şiir kitabı ile ilgili “bir önceki kitabınız ile Acılar Dönemi arasında beş yıllık bir ara var. Bu araya dayanarak sizin için az yazan bir şair diyebilir miyiz? Yoksa az yazmanızın nedeni başka uğraşlar içinde olmanızdan mı kaynaklanmaktadır,” diye sorar (Kabacalı, 1982: 64). Kurdakul, bu soruya şöyle cevap verir: İlk kitabını yayınladığı tarih ile sorunun yöneltildiği tarihe kadar aşağı yukarı kırk yıllık zaman diliminde sekiz küçük ölçekli kitap yayınladığını söyler. Yayınladığı kitap sayısı ve kitapların sayfa sayısına göre yorumladığında az yazan tespiti doğru olduğunu kabul eder. Acılar Dönemi ile bu kitabı arasındaki beş yıllık zaman diliminde edebiyat tarihçiliği alanında çalışmalar yaptığını belirtir. Edebiyat tarihçiliği alanındaki çalışmalarına artık daha az zaman harcayacağını belirterek iki yeni şiir kitabı üzerinde çalıştığını söyler (Kabacalı, 1982: 64).

Ahmet Telli, Şükran Kurdakul’un *Bir Yürekten Bir Yaşamdan* kitabına 1978-1981 yılları arasında yazdığı şiirlerini aldığını, kitaptaki şiirlerde kendi yaşamıyla birlikte toplumumuzun yaşadıklarını toplumcu gerçekçi düşüncelerle dile getirdiğini söyler (Telli, 1982: 61).

1982 yılında bu kitapla ilgili Cumhuriyet gazetesinde Kurdakul’un, Gülin Tokat’a yaptığı açıklama şu şekildedir:

Bir Yürekten Bir Yaşamdan adıyla yaşamın içinde kendini (kişiliğini yabancılaştırma tehdidine karşı korunma çabasını, dünyayı algılama çabasını, dünyayı isteyerek değiştirme istencini) kanıtlayan insanı anlatmak istedim. Şiirlerin yazıldığı zaman dilimi üç yılı kapsıyor. Bu üç yıl insanlarımızın çağdaşlaşma bunalımlarından kurtulamayan toplumlara özgü sıkıntıları kanla ödediği bir evredir. Bu evreye toplumbilimcinin tarihçinin, politikacının yaklaşımlarına benzemez sanatçının yaklaşımı. Hatta bir ressam bir öykücünün bakışı ve algılarıyla şairin bakışı algıları, duyarlıkları arasında da ayrılıklar vardır. Benim bu kitapta öngördüğüm acıyı,

umutsuzluğa varacak derecedeki sıkıntıları duyumsama yoluyla vermektir (Tokat, 1982:

4)

Tuncer Uçarol Şükran Kurdakul'un kitabındaki şiirlerinde yoğunluk ve duruluğun kendi hayatını anlattığı şiirlerde de olduğunu söyler. Bunlara örnek olarak ta kitaptaki Heybe, Beklerken, Tarihçe, Ağıtların Türkülediği Yer şiirlerini örnek gösterir. Kitapta yetim çocuk duyarlılığının izleriyle birlikte hapishane acıları sonrası aklanmakla gelen yarı mutlu hayatı anlatan yaşam öykü şiirlerinin olduğunu söyler. Kitap hakkındaki incelemesini aşağıdaki gibi detaylandırır.

Kitapta daha da dikkat çekici olarak; yıllardan sonra toplum karşısında birey haklarını da korkmadan açıkça tartışıp savunan toplumcu ozanın, 'acılı saadet' dolu gerçekçi derinliği de dolaşılıyor. "Uçarol, 1983: 62). ... Başka insanları düşünme güzel uğraşı uğruna kendini hiç düşünmeme çelişmesine; zaman gelip, insanın nasıl olup da tümünden büyülenebildiğini- koşullanabildiğini- eninde sonunda düşünme noktasıdır. Acılar ve yaşlılıkla 'Bir Yürekte' gelen esinler ve 'Bir Yaşamdan' gelen esintilerle düşünme noktası. (Uçarol, 1983: 64). ... Kitabın özeti de şiirliktir... Yüreğinin kayalarıyla yaşlanan bir ozanın Yaşamöyküsel kitabı Bir Yürekte Bir Yaşamdan. (Uçarol, 1983: 64).

Muzaffer Uyguner, 1983 yılında *Varlık Yıllığında 1982 Yılında Şiirimize Kısa Bakış* adlı yazısında *Bir Yürekte Bir Yaşamdan* kitabının ayrıntıdan uzak, yoğun imgelerden oluşan, toplumsal şiirimizin örneklerini içeren bir kitap olduğunu söyler (Uyguner, 1983: 98).

1.3.1.9. Ökselerin Yöresinde

1. Baskı: İzlem Yayıncılık, İstanbul Kasım 1984 78 sayfa.
2. Baskı: Araştırmalarımız sonucu bu baskıya ulaşamadık.
3. Baskı: Ümit Yayıncılık, Ankara 1997. 84 sayfa.
4. Baskı: Evrensel Basım Yayın, İstanbul Ekim 2001. 86 sayfa.

Kurdakul'un dokuzuncu şiir kitabıdır. Bu kitapta 1982-1984 yılları arasında yazdığı şiirler yer alır. Kitapta ön şiir niteliğindeki *Gece Gündüz* şiiri ile birlikte farklı mısra sayısına sahip elli iki şiir vardır. Kitabın başında önsöz olarak Kemal Özer'in *Şükran Kurdakul'un Ozan Olarak Görüntüsü* adlı bir yazı yer alır. Ardından *Gece Gündüz* başlıklı bir ön şiir yer alır

Kitap Ökselerin Yöresinde, Kendileri, İstanbul Duyarlılıkları ve Dörtlükler olmak üzere dört bölümden oluşur.

Ökselerin Yöresi bölümünde bulunan şiirler: Merdiven, Bize Kadar, Biriken, Birlikte, Bitmeyen, Korkulu Takvim, Ökselerin Yöresinde, Seninle, Ararsan, Çocuklar, Bakışlar, Selânik Dizeleri, Kapıların Önünde, Duvarında, Yalnızların Dağları, Öykümüz, Gizi Çözülen, Sorularda, Çağlar Boyu, Çağdaşımız, Suna Kan'ı Dinlerken, Sevinç,

Kendileri: Kendileri, Çağrışımlar Arasında, Yarış, Ozanca.

İstanbul Duyarlılıkları: Bir Daha, Yeni Gelen, Osmanlı, Mütareke, Yedi Kule, Bir Avuntu Gibi, Özlemde, Köprüden, Tophane, Alaturka, Hangisine, Cicianneler, Hangi Özlem.

Dörtlüklerle: Anam, 23 Mart 1927, Bana Doğru, Sonunda, Bugüne, Sözcüklerimiz, Ölümünün Sesi, kendini Ararken, Yazıt, Yoksa Bu, Gecede, Borçlu.

Şiir kitabının öyküsünü Kurdakul şöyle açıklamaktadır: “*Gerçeğin aldatmacaya dönüştürülmek istendiği bir dünyanın görünür görünmez güçleri karşısında bir tutunma çabası olarak tanımlıyorum “Ökselerin Yöresi”ndeki şiirleri. Temelde beni yazmaya iten bu çaba şairce düşünmenin de bir ifadesi sayılabilir*” (Kurdakul,1984: ?).

Hikmet Altınkaynak, Şükran Kurdakul’un *Ökselerin Yöresinde* kitabında geçmişinden getirdiklerini günümüze ışık ettiğini söyler. 1940 Kuşağının genç şairinin yeni biçimler denediğini, yüksek sesli şiirlerine yenilerini eklediğini de belirtir (Altınkaynak, 1985: 40).

Oktay Akbal 1985 yılında *Cumhuriyet* gazetesinde Kurdakul’un değişik bir duyarlılıkla okuyucularının karşısına çıktığını söyler (Akbal, 1985: 2).

Mehmet H. Doğan 1985 yılı *Nesin Vakfı Edebiyat Yılığında* Kurdakul’un *Ökselerin Yöresi* kitabıyla gizli-açık anılarla, geçmişi çağrıştırdığını söyler (Doğan, 1985: ?).

Kemal Sülker, Şükran Kurdakul'un Ökselerin Yöresinde kitabında yeni anlam denemelerini kullandığını ve başarılı olduğunu söyler. 1946 yılında İzmir'deki Havadis gazetesinde yer alan içten, emeğin önemine değinen fikir örgüsündeki başlangıç şiirinin gerçekçiliğinden ayrılmadan yeni söylemlere yöneldiğini açıklıyor (Sülker, 1985: 28).

Kurdakul bu kitabında da dörtlükler alt başlığı ile bir bölüm oluşturur. Kurdakul şiirlerinde az sözle çok şey söylemeyi kendisine ilke edindiğini bu kitapta ta bizlere gösterir.

1.3.1.10. Ölümsüzlerle

1.Baskı: İzlem Yayınevi, Gül Matbaası, İstanbul 1985.

2.Baskı: Ümit Yayıncılık, Ankara,1987.

3.Baskı: Cem Yayınevi, İstanbul 1990.

4.Baskı: Ümit Yayıncılık, Ankara1997.

5.Baskı: Evrensel Basın Yayım, Ayhan Matbaası, İstanbul 2001. 87 sayfa.

Şükran Kurdakul'un onuncu şiir kitabıdır. *Ölümsüzlerle* 1982-1984 diye belirtilir. Bu dönem içerisinde yazdığı şiirler kitabın içinde yer alır. Kitap'ın önsözünde Kemal Özer'in yazdığı *Şükran Kurdakul'un Ozan Olarak Görüntüsü* yer alır. Kitap *Ölümsüzlerle*, *Alacakaranlıktakiler*, *Yaşamın Yitirdikleri* olmak üzere üç bölümden oluşur. Kitabın sonunda şiirleştirdiği ölümsüzleri kimin eserinden aldığına dair bir yazı bulunur. Kitabın başında ön şiir tarzında bir dörtlük yer alır. Kitap 26 şiirden oluşur.

Ölümsüzlerle kısmında yer alan şiirler: Hamlet, Ahab Kaptan, Peer Gynt, Romeo ve Juliette, Carmen, Cio Cio San (Mademe Butterfly), Madema De Renal, Ophelia, Julius Caesar, Robinson, Şeyh Galip.

Alacakaranlıktakiler bölümünde yer alan şiirler: Ahmet Cemil, Vehbi Dede, Ahmet Celal, Meryemce.

Yaşamın Yitirdikleri bölümünde yer alan şiiirler: Michaud, Fabien, Açlıktaki, İhtiyar Balıkçı, Mayarı, Paul ve Öteki Tüfekçiler, Rober Jordan, Z sokağı, Madema Ortans, Altınay, Bazarov.

Refik Durbaş Cumhuriyet'in Katalog(ğ)unda *Şiir Sağanağı Sürüyor* adlı yazısında Ölümsüzler kitabının okumaktan kaynaklanan şiiirlerden oluşan değişik bir çalışma olduğunu söyler ve sözlerine şöyle devam eder: “ ...Edebiyatı sevenlerle, edebiyatın yarattıklarıyla yaşamın yarattıkları arasında izdüşüm yakalayabilenlere seslenen ve sevindiren, üzen şiiirler demeti ” (Durbaş, 1986: 27).

1993 yılında *Cumhuriyet* gazetesinde Anıl Al, Şükran Kurdakul ile bir söyleşi yapar. Bu söyleyişi de Kurdakul günü için değilse de eskiden çok inatçı bir okur olduğunu söyler. Kurdakul okuduğu kitaptaki kahramanları özlediğini söyleyerek şu şekilde açıklamada bulunur: *Kurdakul Bir Ahab Kaptanı, Kırmızı ve Siyah'ın Madem de Renal'ini, Carmen'i, Hamlet ve Ophelia'yı özliyorum. Bu kişiler sanki bir süre sonra somut kimseler oluyor benim kafamda. Artık şairde yaşamaya başlayan, onun imgesine mal olan bu roman kahramanları Kurdakul'un yeni bir sıçrayış dediği "Ölümsüzlerle" adlı kitabındaki şiiirlerin kahramanları oluyor* " (Al, 1993:2).

Cevdet Yüceer, 2004 Eylül ayında *Evrensel Kültür* dergisinde Şükran Kurdakul'u yeniden okumak yazısında *Ölümsüzlerle* kitabı Kurdakul'un Dünya Edebiyat bilgisinin şiiire aktarımı olduğunu düşünür. Bu şiiirlerin Kurdakul'un kültür birikiminin aynası olduğunu vurgular. Kitabın önemli işlevlere sahip olduğunu şu şekilde açıklar: *"Ölümsüzlerle" şiiir okuruna önemli mesajlar ve ipuçları verir. Shakespeare'den Carmen'e, Şeyh Galipten Meryemce'ye, Michaud'dan Bazarov'a uzanan unutulmaz isimler*" (Yüceer, 2004: 19).

1.3.1.11. Toplu Şiir Kitabı: Bir Yürekten Bir Yaşamdan

1. Baskı. Varlık Yayınları, İstanbul 1993. Toplu şiiirler: Bir Yürekten Bir Yaşamdan.

2. Baskı: Evrensel Basım Yayın, İstanbul 2001 (toplu şiiirler).

3. Baskı: Evrensel Basım Yayın, İstanbul Ekim 2011 346 sayfa toplu şiiirler.

Şükran Kurdakul 50. Sanat yılını kutladığı 1993 yılında *Bir Yürekten Bir Yaşamdan* adlı toplu şiir kitabını yayınladı. İçinde *Tomurcuk, Zevklerin ve Hülyaların Şiirleri* kitapları yer almaz. *Giderayak, Nice Kaygılardan Sonra, İzmir'in İçindeki Amerikan Neferi* ve *Halk Orduları* kitaplarından da bazı şiirler bu kitapta yer almaz. Bu kitap bir seçmeler kitabıdır. Şairin on birinci şiir kitabı olarak değerlendirilir.

Kitap yirmi iç bölümden oluşur. *Nice Kaygılardan Sonra (1952-1962)*, *En Güzel Gerçek*, *Ben Seni Arıyorum*, *Özgürlük Alanlarından 1961-1969*, *Acılar Dönemi*, *Yaşadıkça*, *Benden Bize*, *Ege Dalgaları*, *Bir Yürekten bir Yaşamdan*, *Benden Sor*, *Ağıtların Türkülendiği Yer*, *Dörtlüklerle*, *Ökselerin Yöresinde*, *Kendileri*, *İstanbul Duyarlıkları*, *Dörtlüklerle*, *Ölümsüzlerle*, *Alacakaranlıktakiler*, *Yaşamın Yitirdikleri*, *İhtiyar Yüzyıla (1986-1997)*.

Kitabın 1997 yılından sonraki baskılarında da *İhtiyar Yüzyıla* bölümü yer alır. Kitabın sonunda da *Edebiyatın Ölümsüzleri* yazısı yer alır.

Kitapla ilgili Kurdakul şunları söyler. “*Bir Yürekten Bir Yaşamdan değişik dönemlerden seçilmiş ürünlerden oluşuyor. Ağırılık 1955’lerden sonra yazdığım şiirlerde*” (Ercan, 1993: 28).

Öner Yağcı Şükran Kurdakul’un 50. Sanat Yılı için yazdığı kitabında toplu şiirler kitabından çıkarılması gereken sonuçları şu şekilde sıralar:

- *Kurdakul, Tomurcuk ile Zevklerin ve Hülyaların Şiirleri’nde yer alan, 1943-1944 yıllarında yayımladığı şiirleri kabul etmiyor.*

-*1956- 1969 arasında yayımladığı dört kitabında yer alan 52 şiirinden 27’ sini kitabına almıştır ki, bu da Kurdakul’a göre, zamanın süzgecinden bu dönem şiirlerinin yarısından çoğunun geçtiğinin göstergesi oluyor.*

-*1972-1992 arasında yayımladığı 4 kitabındaki şiirlerin tümünü “Toplu Şiirler”e alması, Kurdakul’un “son on beş yılda yazdığı” tüm şiirlerini kabul ettiğini ve şiirini sahiplendiğini kanıtıyor.*

Toplu Şiirler’e girecek şiirleri kendi seçtiğine göre, kendi şiirini Acılar Dönemi’yle birlikte bulduğu konusunda çeşitli yerlerde ve zamanlarda söyledikleriyle tam bir uygunluk gösteriyor bu sonuç” (Yağcı, 1994: 127).

Öner Yağcı’nın yukarıdaki açıklamada belirttiği tespitleri biz her kitabını ele alırken bu kitaptan şu şiirleri toplu kitabın içine almıştır ya da almamıştır şeklinde

belirttiğimiz gibi, şiirler de yapılan kelime, mısra ve diğer değişiklikleri de açık açık belirttik.

1.3.1.12.İhtiyar Yüzyıla

1. Baskı: Ümit Yayıncılık, Ankara 1997.

2. Baskı: Evrensel Basım Yayın, İstanbul Nisan 2001. 71 sayfa.

Şükran Kurdakul'un on ikinci şiir kitabıdır. Kitabın önsözü olarak Kemal Özer'in *Şükran Kurdakul'un Ozan Olarak Görüntüsü* yazısı yer alır. Kitabını isimlerle iç bölümlere ayırmaz. 1986-1997 yılları arasında yazdığı şiirlerinden oluşur. Kitaptaki şiirlerin bir kısmı dergilerde yayımlanmıştır. Kitabı beyitlerle bölümlere ayırır. 1. Beyit: *Zeus bile kanatlı sözlerle gelse/ Yaralı coşkuna bulamaz söylem.* 2. Beyit: *Kaçıncı kadehin teknesi ki bu/ Aldı götürdü beni bela limanlarından.* Kitabın içinde otuz dört tane şiir yer alır.

Kitapta yer alan şiirler: İhtiyar Yüzyıla, Ülkesi Ağdıstan, Bizde Kalan, Sen Misin, Bir'ler, Bir'ler, Bir'ler, Bir'ler, Anımsadıkça, Yoksa Biz, Çağrı, Birisi, Neden Sonra, Nasılsa, Boşluktaki, Canlı Tarih,

1. Beyitten Sonraki kısım: Özgürlüğün Karasularında, Özgürlük Zeybeği, Sonlarına, Belki, Ölümsüz Kalan, Türkiyem Nereye Götürüyorlar Seni.

2. Beyitten sonraki şiirler: Ötekiler, Biz miydik, Masalımsı, Eksilen, Kalan Biziz, Sevindiren, Boşadığım Kent, Sesinin Ülkesinde, Yakamoz, Bekleyen, Yıllardır, Yaratı.

Enver Ercan 1997 yılındaki *Cumhuriyet Kitap*' ta Şükran Kurdakul'un *İhtiyar Yüzyıla* kitabının yaşanan olumsuzluklara karşı iyimserliğin kitabı hatta "*iflah olmaz iyimserlik*" demektedir. Kurdakul'un bu iyimserliğine karşı genç kuşaktakilerin şiirlerinde acı ve hüznü olduğunu belirtmektedir (Ercan, 1997: 5).

Kurdakul, Enver Ercan'a acıları yaşadıkça insanın direnme gücü kazandığını ifade eder. Bu konuyla ilgili şu açıklamayı yapar. "Bir yanımız hüznü muhakkak taşıyor, gözlerimin görmemesinden dolayı duyduğum hüznü tarif edemem onun bende yarattığı duyarlılığı aktaramam. Ama şunu biliyorum ki benden öncede insanlar değişik biçimlerde acıyı, olumsuzlukları yaşadılar. Bütün bu olumsuzluklar

insanların bilincine yasak koymadı. Benim iyimserliğimin temelinde yatan budur” (Ercan, 1997: 5).

Gülsüm Cengiz Merhaba İnsanoğlu Merhaba adlı yazısında kitap için şu açıklamayı yapar: “yaşanıp bitirilmiş bir zamanın, vazgeçilmiş bir inancın, tüketilmiş umut ve direncin şiirlerini değil; tam tersine her gün yeni başlayan bir yaşamın, o yürekteki vazgeçilmez sevdanın, zulme başkaldırışın ve bütün acılara karşı tüketilemeyen umut ve direncin şiirlerini getiriyor karşımıza” (Cengiz, 1998: ?).

1.3.2. Öykü Kitapları

1.3.2.1. Tanığın Biri

1.Basım: Habora Yayınları, Haşmet Matbaası, İstanbul 1970.

2. Basım: Evrensel Basım Yayın, İstanbul 2000. (Beyaz Yakalılar İle birlikte)

3.Basım: Evrensel Basım Yayın, İstanbul 2001. (Beyaz Yakalılar ile birlikte)

4.Basım: İstanbul Evrensel Basım Yayın, İstanbul 2011. (Toplu Öyküler)

Şükran Kurdakul’un ilk öykü kitabıdır. Kitapta on tane öykü yer alır. Kitabın içinde yer alan öyküler: Giderken, Gözlerin Önünde, Yargı Payı, Rapor, Göl Kıyısındaki Toprak, Olaydan Önce, İlk Gecesi, Dışa Vuran, Yangın, Öteki Üye.

Milliyet Sanat dergisinde Kurdakul *Tanığın Biri* kitabı ile ilgili şu açıklamayı yapar:

Yargılanma olayına bağlı değişik sorunları, yargılayan ve yargılanan insanlar açısından on öyküde işlemeye çalıştım.(...)Koşulların başka başka biçimlere soktuğu insanlar, buldukları durumla uyumları uyumsuzlukları göz önüne tutularak alınmışlardır. Bu öyküleri yazarken 1946-969 yıllarını kapsayan yaşam deneyimlerimden kaynaklanmakla yetindiğimi sanmıyorum. Salt onları yansıtmayı amaçlamadım. O gözlemlerin kapsadığı insanı aramaya çalıştım (Kurdakul, 1979: 22).

Adnan Özyalçiner, Kurdakul’un şiir kitaplarında uyguladığı başarılı adlandırmayı *Tanığın Biri* kitabında da yaptığını, kitabın adının içeriği özetlediğini söylemektedir. Her yazar yaşadığı çağın tanığıdır. Yazar yaşadığı çağı gerçekleriyle, yaşanan olayları ile gününün insanının düşünceleri ile gelecek kuşaklara aktararak

onları uyarmaktadır. Kurdakul'un kitaptaki on hikâyesinde bu tutum görülmektedir. Kitapta on hikâye vardır. Ama kitapta anlatılan tek bir konu gibidir. Sürekli olarak yargılanan bir adam ve kendi kendine söylenişi işlenmektedir. Tek sesli bir anlatımı vardır. Özyalçiner, kitapta on ayrı hikâye olmasına rağmen, tek bir kişinin yargılanması sonucu söylenişleri olarak kafasında yer ettiğini söylemektedir (Özyalçiner, 1971: 99).

Adnan Özyalçiner, Kurdakul ve arkadaşlarının hayatlarının ya hapisanede ya da hapisaneye konulmaya çalışılmakla geçtiğini söyler. Hikâyeler üçüncü kişinin ağzından anlatılmaktadır. Bu anlatım tek bir kişinin hikâyesi etrafında geçiyor gibi olduğu için tek sesli olmaktan kurtulamadığını belirtir. Kurdakul'un hikâyelerinde psikolojik öyküleme yönteminin etkisinde kaldığını bunun çağdaş özle uyuşmayan bir yöntem olduğunu da söylemektedir. Kurdakul'un kitabının klasik bir tutum içinde olduğunu, ölçülü bir uyarılma ile başlayıp bittiğini söylemektedir. Yerinde kullanılmayan birkaç sözcük olduğunu, birkaç dolambaçlı cümle dışında hikâyeleri başarılı bulmaktadır. Kitap içindeki hikâyeleri Kurdakul'un anıları, düşünceleri, izlemleri olarak nitelemektedir (Özyalçiner, 1971: 100-101).

1.3.2.2. Beyaz Yakalılar

1. Basım: Ataç Kitabevi, Yelken Matbaası, İstanbul Kasım 1972. 103 sayfa. Satış fiyatı 7,5 lira.

2. Basım: Evrensel Basım Yayın, İstanbul 2000.

3. Basım: Evrensel Basım Yayın, İstanbul 2001.

4. Basım: Evrensel Basım yayın, İstanbul Ekim 2011. (Tanığın Biri toplu öyküler içinde yer alır)

Kitabı eşi Selma Kurdakul'a ithaf eder. İçinde on beş hikâye vardır. Şükran Kurdakul'un ikinci öykü kitabıdır.

İçindeki hikâyeler: Kiralık Kasalar, Utanç Karanlıkları, Bir Köroğlu Bir Ayvaz, Vapurda, Grevden Önce, Eski Memur, Encümen Kaleminde, Evde, Emekli, Babam, Soruşturmadan Önce, Makine İle, Esat Beyin Oğlu, Dayı-Kız, Beyaz Yakalılar.

Asım Bezirci, 1975 yılında *Yeni Ufuklar* dergisinde *Beyaz Yakalılar* ve Şükran Kurdakul yazısında Kurdakul'un *Beyaz Yakalılar*'ını Bütünlüğe Doğru, Şiirsel Yoğunluk, İmge, İç ile Dış, Doğa, Nesnelleşme gibi belli kategorilere göre değerlendirmiştir.

Şükran Kurdakul'un bu kitabı memurları konu alır. Daha önce bu konuda hikâye yazarlar vardır. Memur konusunu geniş ve derin bir biçimde anlatan hikâye kitabıdır.

Beyaz Yakalılar' da: tek parti dönemi, çok parti dönemi, küçük yoksul memur, büyük varlıklı memur, yani başlangıçtan gününe kadar akıp giden süreç içinde bir bütün olarak memurları ele alır. Hikâyelerde şiirle hikâye iç içedir. Hikâyelerin tasvirlerinde iç gözlemlerle, dış gözlemler birlikte verilir. Hikâyeler anlatılırken geçtikleri doğayla da birlikte verilir (Bezirci, 1975: 44).

Beyaz Yakalılar bir bütünlüğün hikâyesidir, diyen Kurdakul, bu kitabı için memurluk kavramı ve mesleği için bir bütünlük oluşturmaya çalıştığını söyler. İlk memurdan başlamak üzere memurun tüm insanlarla kurduğu ilişkileri ele alarak tipik olanı yakalamayı çalıştığını açıklar. Korkan, çarkın içinde sıkışan, okumuş olan, duyarlı olan gibi durum tespitleriyle memurların hayatlarını derinlemesine anlattığını söyler (Bezirci, 1975: 44).

Asım Bezirci, Kurdakul'un bu hikâyelerinin tarihle ilişkisi konusunda şöyle düşünmektedir: “*Gerçekten de hikâyelerde alt üst kesimiyle ara tabakaların yaşantularından değişik dilimler sunmakla kalınmıyor. Bu dilimlerin getirdiği sorunlara- nutka, slogana ve makaleye kaçmadan- sessizce cevaplar da araştırılıyor. Ama bu araştırma yapılırken, güncel olan tarihsel olandan, bireysel olan toplumsal olandan koparılmıyor. Çünkü yazar konularını ve kişilerini seçerken dayandığı bütüncül perspektifi burada da dikkatle sürdürüyor*” (Bezirci, 1975: 45).

1973 Sinan Yıllığında Atilla Özkırımlı, Kurdakul'un *Şairler ve Yazarlar Sözlüğü* 'ndeki hayatıyla ilgili bilgilere dayanarak, *Beyaz Yakalılar* 'daki öyküleri yazdığını söylemektedir. Öykülerin kaynağında kendi hayat hikâyesi ve gözlemleri olduğunu ifade etmektedir. Sözlükteki bilgiyi aktararak kitap hakkındaki düşüncelerini şu şekilde aktarmaktadır: “*İzmir Belediye encümen kaleminde*

daktiloluk (1946). Askerliğinden sonra T.C. Ziraat Bankası Bahçekapı şubesinde depo ve muhasebe memurudur. Encümen Kaleminde adlı hikaye İzmir Belediyesinde geçer....Kurdakul, ne anılarını ne de izlenimlerini anlatmaktadır. Onun amacı belli bir toplumsal kesitin insanlarını vermektir, üstelik onları genel olanın, yani toplumsal düzenin içine yerleştirerek. Böyle bir durumda ise gözlemin doğruluğu önem kazanmaktadır” (Özkırımlı, 1973: 260-261).

1.3.2.3. Kurtuluştan Sonra

1. Basım: Ataç Kitabevi Yayınları, Yelken Basımevi, İstanbul 1973. 143 sayfa.

2. Basım: Ataç Kitabevi Yayınları, İstanbul 1978.

3. Basım: Evrensel Basım Yayın, Ayhan Matbaası, İstanbul Ekim 2001. 207 sayfa. (Onların Çocukları ile birlikte basılmıştır.)

4. Basım: Evrensel Basım Yayın, İstanbul Ekim 2001. (Toplu Hikâyelerin içinde yer alıyor.)

Kurdakul’un üçüncü hikâye kitabıdır. Kitabın içinde on dört tane hikâye yer alır.

Kitabın içinde yer alan hikâyeler: Artin Kemal, Cicibaba, Anası, Hapisteki Yargıç, Baskın, İzmir Yollarında, Meyhanede, İntihar, Demokrat Mustafa, Üçüncü Oturum, İki Kişi, Merdiven, İstiklâl Madalyası, Bir Bayram Sabahı.

Kurtuluştan Sonra Zafer Dipper tarafından 1984 yılında sergilenmiş bir tiyatro oyununda da adıdır. Bu oyun, Şükran Kurdakul’un bu kitabındaki hikâyeler ve diğer eserlerinden etkilenmelerle ortaya çıkmıştır.

Şükran Kurdakul 1974 yılında *Yansıma* dergisinde kendi kitabıyla ilgili yakın tarihten yola çıktığını tarihin nesneliliği içinde 1922-1950 yıllarını yansıttığını söyler. Her hikâyenin kendi başına bağımsız olduğunu, birinin diğerinin devamı olmadığını belirtir. Kitaptaki hikâyelerde geçen kişiler hakkında şu bilgiyi verir: *“Kitaptaki kişiler genellikle yaşamış kişilerdir. Ama belgelere dayanılarak yazılan üç hikâye var kitapta. Artin Kemal, Hapisteki Yargıç, Merdiven. Bir hikâyede (Baskın)*

kadın kişinin anlatularına dayanıyor. Ötekiler yirmi beş yılı aşan yazarlık ve kavga yıllarının tanıttığı kişilerdir” (Kurdakul, 1974: 318).

1.3.2.4. Onların Çocukları

1. Basım: Ataç Kitabevi Yayınları, Hüsnütabiat Matbaası, İstanbul Aralık 1975. 93 sayfa.

2. Basım: Evrensel Basım Yayın, Ayhan Matbaası, İstanbul Ekim 2001. 207 sayfa. (Kurtuluşun Sonra ile birlikte)

3. Basım: Evrensel Basım Yayın, Ezgi Matbaası, İstanbul Ekim 2011. 327 sayfa. (Tanığın Biri toplu öyküler içinde)

Şükran Kurdakul’un dördüncü hikâye kitabıdır. Kitabın içinde on bir adet hikâye yer alır.

Kitap içinde yer alan hikâyeler: Baskından Sonra, Evdekiler, Unutulmaz Baba Resimleri, Babasının Oğlu, Seçimden Önce, Tartı, Bilek Gücü, Sayılardan Kalan, Sakallar, Ana-Kız, Açlık Grevi.

Hikmet Altınkaynak’ın *Yeni Bin yılın Edebiyatçıları* kitabında *Onların Çocukları* için düşüncelerini şu şekilde ifade eder: “*Bu hikâyelerde Şükran Kurdakul, kişileri anlatırken, onların yalnızca devinimlerini, olay içerisindeki tavırlarını değil, iç dünyalarını da ortaya koymakta, tipikleştirmektedir. İşlediği konuların, tipikleştirdikleri kişilerin en az elli yıl öncesine dayanması, bu arada “güncel” olanı geri plana itmesi ya da çok dolaylı olarak anlatması, hikâyesinin bir başka özelliklerinden sayılmalıdır” (Altınkaynak, 2007:174).*

1.3.2.5. Öyküler

1. Basım: Cem Yayınevi, İstanbul 1987. 188 sayfa.

2. Basım: Çağdaş Yayınları Yedigün Haber Ajansı. 1998. 158 sayfa.

Bu kitap, Şükran Kurdakul’un yayınladığı öykü kitaplarından oluşturduğu bir seçkidir. Bu kitaptaki seçkiler aşağıda verilen şekildedir:

Tanığın Biri kitabından: Yangın. Beyaz Yakalılar kitabından: Beyaz Yakalılar, Kiralık Kasalar, Utanç Karanlıkları, Makine İle, Esat Bey’in Oğlu,

Emekli, Eski Memur, Bir Köroğlu, Bir Ayvaz. Kurtuluştan Sonra kitabından Artin Kemal, Cici Baba, Anası, Hapisteki Yargıç, Baskın, İntihar, Demokrat Mustafa, İki Kişi, İstiklal Madalyası, Bir Bayram Sabahı. Onların Çocukları kitabından Baskından Sonra, Evdekiler, Unutulmaz Baba Resimleri, Tartı, Sakallar. Öyküleri yer alır.

Kurdakul, 1975 yılında *Türk Dili* dergisinde öykücülüğü üzerine konuşur. Öykülerinin çağdaşlaşma aşamasındaki bir ülkede emekçi sınıfla birlikte, özgürlüğüne düşkün bir insanın eseri olduğunu söyler. Hayatının son otuz yılında yaşadıklarının etkisi altında olduğunu açıklar. Bu etkilenmenin temelinde kişilerin, olayların, bireyin ve toplumun sorunlarına bağlı etkiler vardır. Öykülerinin özünü bunların oluşturduğunu söyler. Öykü kitaplarında belli konular üzerinde çalıştığını ifade eder. *Tanığın Bir*'inde, özgürlükleri kısıtlanmış kişileri yansıtmaya çalışır. *Beyaz Yakalılar* 'da, değişik iş yerlerindeki bürokratları anlatır. *Kurtuluştan Sonra* da insanı gerçek yaşamı içinde anlatmaya çalışır. *Onların Çocukları*' nda da baba konusu üzerinde durur.

Neden öyküye yöneldiğinin hikâyesini şu şekilde anlatmaktadır: “ *Öncelikle şiirinin toplumsal görevle aşırı sınırlandırılması kaygısını duydum. İşte o zaman, bir iki şiir yazmayı bırakıp öykü yazdım. Böylelikle toplumsal 'müdahale' isteğini biraz azalttığımı sanıyorum. Yani şiirde öykü yapmayayım, salt şiirin kendisini arayayım, dedim. Ama toplumsal temalar gene verilsin...* ”(Kabacalı, 2006; 14).

1.3.3. Edebiyat Tarihi Kitapları

1.3.3.1. Şairler ve Yazarlar Sözlüğü

(Düşün ve Edebiyatımızda Şairler ve Yazarlar Sözlüğü)

1.Baskı: Ataç Kitabevi, Yelken Matbaası, İstanbul, 1971. 238 sayfa.

2.Baskı: Bilgi, Ankara, 1973. 470 sayfa.

3.Baskı: Gözlem Yayınları, İstanbul, 1981. 599 sayfa. (Düşün ve Edebiyatımızda)

4.Baskı: Bilpa, Gözlem Matbaacılık, İstanbul, 1983. 599 sayfa. (Düşün ve Edebiyatımızda)

5.Baskı: Cem Yayınevi, Yaylacık Matbaası, İstanbul, 1985. 771 sayfa.

6.Baskı: İnkilap Kitabevi, Anka Ofset, İstanbul, 1989. 748 sayfa.

7.Baskı: İnkilap Kitabevi, Anka basım, İstanbul, 1999. 808 sayfa.

8.Baskı: İnkilap, İstanbul, 2002. 808 sayfa.

İlk basımda 762, ikinci basımda 815, üçüncü basımda 1078, dördüncü basımda 1143, altıncı basımda 1318 yazar ve şairi alır. Yine altıncı basımında Cumhuriyet döneminde çıkan 136 düşün, sanat, edebiyat dergisi hakkında tanıtıcı bilgi içerir.

Kurdakul sözlük çalışmalarının temelini 1960'lı yıllarda *Cumhuriyet Ansiklopedisi*'ne 200 kadar şair ve yazar hakkında yazı yazmakla başladığını söyler. 1970 yılında bu çalışmayı genişleterek bir sözlük çerçevesinde toplamayı düşünür. Bu aşamada karşısına seçme zorluğunun çıktığını belirtir. Ansiklopedi çalışmasında kimler hakkında çalışma yapacağı isim olarak kendisine verilir. Sözlük çalışmasında seçim işini kendi yapar. Seçim işini yaparken izlediği yöntemle ilgili şunları söyler: *"İbnülemin Mahmut Kemal'den Murat Uraz'a kadar yapılmış sözlük çalışmalarını, değerleri Türkiye düzeyinde kabul edilmiş ansiklopedileri, edebiyat tarihlerini tarayarak kendi kendime bir seçme yöntemi bulmaya çalıştım."* Bunda, sözlükte yer verdim kişiliklerin belli bir zaman süreci içinde ortaya koyduğu çalışmalar ve onların uyandırdığı yankılar önemli oldu" (Uçarol, 1982: 128).

Kurdakul, sözlükte halk ozanı olarak otuz kişinin yer aldığını söyler. Bu ozanların ismini Pertev Naili Boratav'ınki de dâhil olmak üzere tüm halk şiiri antolojilerini tarayarak elde ettiğini söyler. Şiirlerini beğendiğimiz ismini duyduğumuz kimi ozanında hayatları hakkında bilgi olmadığı için almadığını, bu sayının on kişi kadar olduğunu, bunları alsaydı ayrı bir bölüm oluşturmak zorunda kalacağını ifade eder.

Şükran Kurdakul, *Şairler ve Yazarlar Sözlüğü* kitabının hazırlama aşamasında 1971 yılında edebiyat tarihi alanındaki çalışmaları incelediğinde edebiyat ve düşün dünyasındaki kişilerin incelenirken nesnel davranılmadığını fark ettiğini söyler. Düşün adamlarının yaşam öykülerini verirken bile gerçeklerin göz ardı

edildiğini ifade eder. Bu durumu haksızlık olarak gördüğünü ve bu durumu telafi etmek için çalışmasına aldığı kişilerin yaşam öykülerini aslına uygun şekilde yansıtmaya çalıştığını belirtir. Bu konuyla ilgili şu örnekleri verir. “*Örneğin kimilerinde İstiklal Marşı şairimiz Mehmet Akif’in tek parti döneminde Mısır’da yaşamak durumunda olduğu belirtilmiyordu. Kimilerinde ünlü hikâyeci Sabahattin Ali’nin Kırklareli’nde öldürüldüğü değil, öldüğü yazılıyor. Kimilerinde de Ahmet Arif’in Dil Tarih Coğrafya Fakültesinden ayrılmak zorunda bırakıldığı değil de, ayrıldığı belirtiliyor*” (Arolat, 1981: 34).

Kurdakul’un kitabı yazarken uyguladığı yöntem şu şekildedir:

...Bilindiği gibi edebiyat hareketleri genellikle düşün hareketlerinin, koşutudur. Bazen bir adım önde, bazen bir adım geride... Mutlaka toplumsal hareketlerle, dolayısıyla düşün hareketleriyle karşılıklı bir etkileşim söz konusudur. Özellikle Osmanlı İmparatorluğu’nun 19 yüzyılından sonraki dönemdeki yazarları, şairleri yazmaya koyulduğum zaman, onların yapıtlarındaki özü, toplumsal özü, gün ışığına çıkarmaya çalıştım. Bu işi yaparken adeta bir edebiyat tarihi yazıyor mantığı içinde çalıştım. Sonra, özetleyerek yazıya geçirdim. Sanat adamlarının belli dönemleri oluyor. Birinci döneminde toplumsal olaylardan etkilenme durumu az olan bir yazar, ikinci dönemine geldiği zaman Abdülhamit II’nin saltçı tutumuna karşı koyan bir kimlik kazanıyor. Üçüncü döneminde emperyalizm kavramı yazarın bilgi hudutları içine giriyor. Bu sefer anti -emperyalist nitelikler taşıyan yapıtlarla karşılaşılıyor (Arolat, 1981: 34).

Şükran Kurdakul, bu kitapta kültür mirasımız yani: tarihimizin ve dilimizin kökenleri ve gelişimlerini de göz önünde bulundurur. Edebiyatımızın tarih sürecinde geçirdiği değişim, dilimizin bundan etkilenmelerini de ele alır. Şair ve yazarların bunlar karşısındaki tutumlarına da değinir. Yapıtların içinde Türk insanın sınıfsal konumu, dil sorunu, tarih sorunu nasıl verilmiş, onunda incelenmesi yapılır. 19 yy’dan günümüze Türk insanı hangi aşamalardan geçtikten sonra dilinin bilincine varır. Dilimizin geçirdiği değişim evreleriyle ilgili çeşitli kişiler açıklamalar yapar. Halit Ziyada 1933’de eserlerinin dilini sadeleştirmesi ile ilgili şöyle söyler: “*Ben Dilimizin arınmasına pek taraftarım*” (Arolat, 1981: 34). Eserlerini üç kere Türkçeye çeviren bir yazar olarak, yazarın dil ve siyasal düşüncesi dönemiyle sıkı bir ilişki içinde olduğunu düşünür.

Şükran Kurdakul'un *Şairler ve Yazarlar Sözlüğü* eseri hakkında Muzaffer Uyguner inceleme yapmıştır. Muzaffer Uyguner, Kurdakul'un sözlüğünün de diğer sözlükler gibi abece temeline dayalı olduğunu, bu ilkeyi uygularken soyadlarına göre sınıflama yaptığını, soyadı yasasından öncekiler için ilk adları ve mahlaslarına göre alfabetik sıraladığını söylemektedir. Yazar ve ozanların doğum ve ölüm tarihlerini ayrıç içinde yer verdiğini, haklarında kısaca bilgi verdiğini, eserlerini yayın tarihiyle birlikte verdiğini, bilgi verilen kişiyle alakalı kaynak gösterildiğini söylemektedir. Kurdakul'un bazı kişiler hakkında yargılara da yer verdiğini ama bu yargıların hepsinin Kurdakul'a ait olmadığını başkalarına ait olanlarında olduğunu belirtmektedir. Kurdakul'un bu yargıları vererek bu düşünceleri benimsediğini ifade etmektedir. Kurdakul'un kendine ait olmayan yargıların kime ait olduğunu belirttiğini söylemektedir. Kurdakul'un bazı isimlerin yanında hangi dergilerde yayım yaptığı bilgisinin verdiğini açıklamaktadır (Uyguner, 1981: 144).

Şükran Kurdakul, Dede Korkut'tan günümüze kadar binlerce yazar ve şair var demektedir. Bunların eserlerini tek bir kişinin inceleyerek yargıda bulunmasının imkânsız olduğunu ifade etmektedir. Okumadığı yazar ve şairlerin sanatçı kişilikleri hakkında yorum yapmadığını, eserleri ve yaşamları hakkında bilgiler vermekle yetindiğini, ya da güvendiği araştırmacılardan, eleştirmenlerden alıntılar yaparak okuru bilgilendirmeye çalıştığını söylemektedir. Kurdakul'un bu sözleri Muzaffer Uyguner'in kitabı hakkındaki eleştirilerine cevap niteliği taşımaktadır (Nezir,1983: 128).

Öner Yağcı, Kurdakul'un *Şairler ve Yazarlar Sözlüğünü* tarihsel gerçeklerin göz ardı edilmesine duyduğu tepkinin sonucunda hazırladığını, şair ve yazarlarımız için soy kütüğü olarak düşünülmesi gerektiğini söylemektedir (Yağcı, 2004: 7).

Kurdakul, 12 Mart döneminde *Şairler ve Yazarlar Sözlüğü*'nü hazırlar. Kurdakul araştırmacı kimliğiyle ilgili şu şekilde açıklama yapar: "*Araştırmacılığım gelince; 12 Mart döneminde partiden görevlerimden istifa edince- hoş örgüt adamı kimliğim yine saklı kaldı ya-arkadaşlarımın düştüğü hayal kırıklığına düşmedim. Önüme bir hedef koydum. "Şairler ve Yazarlar Sözlüğü"nü hazırlayıp yayımladım. Günlerimin büyük bir bölümünü kütüphanelerde geçirdim* (Oğan, 1999: 34). Bu esere ilgi çok olunca ikinci baskı çabuklaşır. Bu tür eserlerin yorucu ve çetrefilli bir

iş olduğunu belirtir. Hazırlık sürecinde Ankara ve İzmir'e gittiğini söyler. Yoğun bir çalışma ve çaba gerektirdiği için bunları aktarma gereği duyar. Bu dönemde şiir yazmaya ara verir. Nedenini de şu şekilde açıklar: “*Bu sıralar şiir yazarsanız kötü şiir yazarsınız*” (Oğan, 1999: 34).

1.3.3.2. Çağdaş Türk Edebiyatı Kitapları

Çağdaş Türk Edebiyatı: Meşrutiyet Dönemi 1, Meşrutiyet Dönemi 2, Cumhuriyet Dönemi 1, Cumhuriyet Dönemi 2 olmak üzere 4 ciltlik bir edebiyat tarihi kitabıdır.

Meşrutiyet Dönemi 1

- 1.Baskı: May: Broy Yayınları, Divan Matbaacılık, İstanbul 1976.
- 2.Baskı: Broy Yayınları, Özlem Kardeşler Matbaası, İstanbul 1986.
- 3.Baskı: Bilgi, Cantekin Matbaacılık, Ankara 1992.
- 4.Baskı: Bilgi Yayınevi, Adalet Matbaacılık, Ankara 1994.
- 5.Baskı: Evrensel Basım Yayın, İstanbul 2002.

Meşrutiyet Dönemi 2

- 1.Baskı: May Broy Yayınları, Divan Matbaacılık, İstanbul, 1976.
- 2.Baskı: Broy Yayınları, Özlem Kardeşler Matbaası, İstanbul 1986.
- 3.Baskı: Bilgi, Cantekin Matbaacılık, Ankara 1992.
- 4.Baskı: Bilgi Yayınevi, Adalet Matbaacılık, Ankara 1994.
- 5.Baskı: Evrensel Basım Yayın, İstanbul 2002.

Cumhuriyet Dönemi 1 Şiir

- 1.Baskı: May: Broy Yayınları, Divan Matbaacılık, İstanbul 1987.
- 2.Baskı: Bilgi, Cantekin Matbaacılık, Ankara 1992.
- 3.Baskı: Bilgi Yayınevi, Adalet Matbaacılık, Ankara 1994.

4.Baskı: Evrensel Basım Yayın, İstanbul 2002.

Cumhuriyet Dönemi 2 Öykü, Roman, Deneme, Eleştiri, Edebiyat Tarihi, Tiyatro, Düşün

1.Baskı: May: Broy Yayınları, Divan Matbaacılık, İstanbul 1987.

2.Baskı: Bilgi, Cantekin Matbaacılık, Ankara 1992.

3.Baskı: Bilgi Yayınevi, Adalet Matbaacılık, Ankara 1994.

4.Baskı: Evrensel Basım Yayın, İstanbul 2002.

Kitabının başında eşi Selma Kurdakul'a çalışmamın görünmez emekçisi diyor .

Bu dört ciltlik çalışma edebiyat tarihimiz açısından vazgeçilmez kaynaklardan biridir

Meşrutiyet dönemiyle ilgili sunu kısmında kitabı neden yazdığını ve nelere dikkat ettiğini söyler. Edebiyatımızın 1900-1923 yıllarını yansıtmak için yazdığını söyler. Edebiyatımız ülkemizdeki toplumsal ve siyasal değişimlerden etkilenir. Bu eserde, bu etkilenmeleri vermeye çalışır. Kitabı hazırlarken iki ilkesi olduğunu yazar. Bu ilkeler şunlardır.

1.*Edebiyat hareketlerini toplumsal koşullardan soyutlamadan vermek,*

2.*Eskiyen “yeni”yi, geride kalan “ileri”yi dönemlerinin özellikleri, gelişim aşamaları içinde değerlendirmeye çalışmak.*

Bu gereklerinde çağdaş edebiyatımızı oluşturan kişilerin yaşamlarını, sanatçı kişiliklerinin geçirdiği evreleri, yapıtlarının ortaya konduğu ortamı göz önünde tutmak zorunluğu doğurması doğaldır” (Kurdakul, 2000: 14).

Meşrutiyet dönemi içinde ürün vermeye başlamış olan, Yakup Kadri, Halide Edip Adıvar, Ahmet Haşim, Hüseyin Rahmi Gürpınar, Halit Ziya Uşaklıgil gibi sanatçılar Cumhuriyet döneminde de eser vermeye devam etmişlerdir. Bu sanatçıların Meşrutiyet Dönemi içerisinde ele alınacağını belirtir. Bunun nedenini de şöyle açıklar: *“Açıklamaya çalıştığımız bu nedenlerden ötürü, toplumsal tarihin özel*

ayrımalarını da göz önünde tutarak, gerçekte tümü burjuvalaşma sürecinin değişik evrelerinde yaşamalarına karşın, kişilikleri Cumhuriyetten önceki yıllarda oluşan sanatçıların, yazarların, düşün adamlarının *Çağdaş Türk Edebiyatı- Meşrutiyet Dönemi 1 ve Meşrutiyet Dönemi 2* olarak adlandırdığımız bu iki kitapta verilmesini uygun gördük” (Kurdakul, 2000: 14).

Kurdakul bu çalışmadan beklentisini de şu şekilde dile getirmektedir: “Gücümüz, araştırma alanında sabrımız, yeteneğimiz oranında elde ettiğimiz sonuç, yetişen kuşakların çalışmalarına ufak bir katkıda bulunabilirse, “ne mutlu” (Kurdakul, 2000: 15).

Şükran Kurdakul’un, 1977 yılındaki *Milliyet Sanat* dergisinde *Çağdaş Türk Edebiyatı Meşrutiyet Dönemi* ile ilgili açıklaması şu şekildedir:

Kendinden önceki yargılarla yetinmeyişinde, belirli bir tarih, toplum ve edebiyat görüşüyle konu aldığı dönemleri, yazarları, düşün adamlarını yeniden değerlendirmeye tutmasında... Araştırmacı, “Düşün” bölümüne bugüne kadarki edebiyat tarihlerinde rastlamadığımız bir kapsam genişliği de veriyor: Başlıca düşün adamları ve akımları ayrı ayrı inceleniyor, her birinden örnekler alınıyor. Böylece, gerek ilk bölümlerdeki temellendirmeler, gerekse sözünü ettiğimiz bölüm, yazarların ve edebiyatın çağı, çevresi, toplumu içindeki yerine oturtulmasını da sağlıyor. Aynı zamanda da edebiyat tarihiyle düşün akımlarının birbirinden bağımsız olarak ele alınamayacağını, incelemeyeceğini kanıtlayan ilk Türk edebiyatı tarihini elde etmiş oluyoruz. Bizce, konuyla ilgilenenlerin sık sık başvuracakları bir kaynak eser olmakla kalmıyor liselerde okutulması gereken bir temel kitap niteliği kazanıyor (Kabacalı, 1977: 24).

Doğan Hızlan, 1977 yılında *Cumhuriyet* gazetesinde kitap inceleme köşesinde Kurdakul’un *Çağdaş Türk Edebiyatı Meşrutiyet Dönemi I* adlı eserinde edebiyat ürünlerini değerlendirirken dönemi içinde ele aldığını söylemektedir. Toplumsal, siyasi ekonomik ve edebi akımlara göre bir bütün halinde inceleme yapıldığını belirtmektedir. Kurdakul’un eserinin seçkin bir emek ürünü olduğunu açıklamaktadır (Hızlan, 1977: 9).

Adnan Binyazar, Kurdakul’un eserinin yeni bir yorum getirdiği için ilginç bulmaktadır. Kurdakul’un antolojilerde uygulanan toplayıcılık yerine, seçtiği yazılara yorum getirdiğini, sanat ürünlerinin yazınımız içindeki yerini belirtmeye çalıştığını

söylemektedir. Ve kitapla ilgili düşüncelerini aktarmaya şöyle devam etmektedir: “Kurdakul’un bu yapıtından, toplumun gelişmesinin sanatsal gelişmeyle nasıl koşut olduğunu, gerçekte sanatsal gelişmenin bir düşünsel gelişme olduğu gerçeğini öğreniyoruz. Kurdakul da, yazınsal verileri, düşünsel gelişimimiz açısından değerlendiriyor. Bunu gerçekleştirmek için, araştırmaya büyük önem veriyor” (Binyazar, 1977: 10-11).

Atilla Özkırmı, 1977 yılında *Birikim* dergisinde Kurdakul’un edebiyatımızda gerçekleşen son yıllardaki gelişimi yansıtmak amacıyla *Çağdaş Türk Edebiyatı* kitabını hazırladığını söylemektedir. Bu tür kitaplarda az rastlanan düşün adamlarına ve eserlerine yer verdiği “düşün” bölümü oluşturduğunu ifade etmektedir. Kurdakul’un tarihi, belli bir dünya görüşü ve bakış açısına göre ele aldığını belirtmektedir. Tarihi olayların ard arda sıralanmasına göre değil, tarihi gelişimi belirleyen sosyo ekonomik gelişime göre verdiğini, toplumsal yapıyı etkileyen iç dış bütün unsurları göz ardı etmeden aktardığını söylemektedir. Böylece çalışmanın sağlam temeller üzerine kurulduğunu aktarmaktadır. Kurdakul’un bu çalışmasının verdiği bilgiler açısından yeni olmadığını, bu eserin yeniliğinin eserlere bakış açısı ve nesnel değerlendirmesinden kaynaklandığını bunun sonucunda da Kurdakul’un güvenilir bir edebiyat tarihi ortaya koyduğunu söylemektedir (Özkırmı, 1977: 60-61).

Kemal Sülker, 1977 yılında *Vatan* gazetesinde Kurdakul’un kitabıyla ilgili diğer edebiyat tarihi kitaplarında yer almayan “Düşün” bölümü adında bir bölüm olduğunu söyler ve şöyle devam eder: “Yazarları, şairleri ele alırken alışlagelmiş kalıpları aktarmaya asla yanaşmamış” (Sülker, 1977: ?).

Cumhuriyet Dönemi

Kitabın başında Şükran Kurdakul kitabı nelere dayanarak ve neden yazdığına dair bir açıklama yapar. Kitap 1920-1950 yıllarını kapsar. Otuz yıllık bir süreç ele alınır. Kurtuluş Savaşı ve Kurtuluş savaşı sonrası toplumda yaşanan değişikliklere yer verilir. Açıklamasına aşağıdaki şekilde devam etmektedir:

Bu koşulların edebiyatımıza da derinden etkilediğini biliyoruz. Şiirle birlikte yüzyılın başında ilk erişkin örnekleri verilen, roman ve öykü türlerinde çok belirgindir bu değişimin etkileri.

-Dil bilinci ve getirdiği yapısal kaygılar yönünden.

-Yazarların toplumsal konumlarını algılamaları yönünden.

Aldığımız otuz yıllık dönem içinde bu özellikleri değerlendirmeye çalışırken, İlk iki kitapta olduğu gibi, iki temel ilkeyi göz önünde tuttuğumuzu belirtelim:

1.Edebiyat hareketlerini toplumsal koşullardan soyutlamadan vermek.

2.İncelediğimiz şair ve yazarların sanatlarına yaklaşırken, geçtikleri aşamaların belirmesini özen göstermek.

Cumhuriyet Dönemi adını verdiğimiz bu kitapta Nazım Hikmet, Necip Fazıl 4. kitapta da Nurullah Ataç, Memduh Şevket Esendal, Sabahattin Ali, Sait Faik gibi öncülerden başlayarak ilk yapıtları 1940'lı yıllarda çıkan yüzü aşkın şair ve yazarla bağlı oldukları düşün edebiyat hareketlerini göreceğiz (Kurdakul, 2000: 13).

1987 yılında *Hürriyet Gösteri* dergisinde Emre Kongar ve Konur Ertop Şükran Kurdakul ile *Çağdaş Türk Edebiyatı* adlı kitabı üzerine söyleşi yaparlar

Konur Ertop kitabın hiçbir yerinde edebiyat tarihi yazmadığını ama antolojide olmadığını değerlendirdikten sonra şöyle devam etmektedir. “ *Türleri, çığırları, edebiyat hareketlerini, temsilcilerini değerlendiren ve bunlar üzerinde nesnel yargılar geliştiren bir çalışma olarak değerlendirmek gerekli. Bu da bir edebiyat tarihinin taşınması gereken özelliklerdendir*” (Ertop, 1987: 8).

Konur Ertop, Kurdakul'un kitabında siyasal yapı ve sınıfsal özellikler üzerinde ayrıntılı durduğunu, bu iki etmenin yazarların dünya görüşleri ve düşünce akımları üzerindeki etkisini incelediğini söyler. Kurdakul'un kitabında diğer edebiyat kitaplarından farklı olarak “Fikir Adamları” diye bir bölüm oluşturduğu gibi yeni harflerle basılan edebiyat dergileri ve dergileri şekillendiren görüşler hakkında da detaylı bilgi verildiğini söylüyor (Ertop, 1987: 10).

Emre Kongar'ın Kurdakul'un kitabıyla ilgili açıklaması şu şekildedir: “*Şükran Kurdakul'un kitabında edebi ürünler açısından konuya giren ama toplumsal- ekonomik ve kültürel tarih çerçevesine oturtan bir çaba görüyoruz. Bu bence ilk kez oluyor*” (Kongar, 1987:9).

Şükran Kurdakul, edebiyat tarihi çalışmalarına edebiyatımızda uygulanan sansür nedeniyle başladığını söyler. Bu yola çıktığında da iki ilkesi olduğunu ifade eder. Bu ilkeleri şu şekilde açıklar: Saygı: yapıta saygı, kişiliğe saygı, düşünceye saygı. Aramaya çalışmak olarak belirtir (Kurdakul, 1986: 2).

Yasemin Saner'e *İkibin'e Doğru* dergisinde Kurdakul edebiyat tarihi alanında çalışmaya başlamasının nedenini şu şekilde açıklamaktadır: “*Bizim edebiyat araştırmacılarımızın genel özelliği, araştırmacının kendinde gizli sansür uygulama hakkı bulmasıdır. Okumalarımnda beni rahatsız eden bir duyguydu bu*” (Saner, 187: 55).

Muzaffer Uyguner, 1987 yılında *Dönemeç* dergisinde Kurdakul'un *Cumhuriyet Dönemi* adlı edebiyat tarihi kitabının yoğun bir çalışma sonunda ortaya çıkarılmış bir eser olduğunu söyler. Ancak kitapta belirlediği eksikler olduğunu belirterek sıralar. Ölüm tarihlerinin eksik olduğunu söyler. Yazar ve şairlerin yapıtlarının noksan olduğunu belirtir. Yazar ya da şairlerle ilgili yanlış ve noksan bilgiler içerdiğini dile getirir. Yazar ve şairlerle ilgili kaynakça vermesinin güzel bir uygulama olarak değerlendirir. Kaynakça verirken uyguladığı kitap yerine ilgili yazıyı vermesinin yanlış olduğunu düşünür. Bu kadar eleştiriden sonra kitabın yararlı bir kaynak olduğunu söyler. Belirttiği eksikler yapılmasaymış daha sağlıklı bir çalışma olacakmış diyor.

Atilla Özkırımlı, *Cumhuriyet* gazetesindeki *Edebiyat Tarihi Yazmanın Zorluğu* yazısıyla Kurdakul'un edebiyat tarihi kitabı hakkındaki düşünceleri şu şekilde dile getirmektedir: “*Şükran Kurdakul, “Yeni Türkiye”yi belirleyen toplumsal, kültürel ve düşünsel koşulları kısaca değerlendirdikten sonra şiir, öykü- roman, deneme-eleştiri, edebiyat tarihi, tiyatro düşün bölümlerinde yüze yakın sanatçı ve yazarı tek tek ele alıyor. Kişilerin değerlendirildiği bu bölümlerde ise “hayatı, sanatı, yapıtları yapıtlarından örnekler” biçiminde formüle edilecek klasik yöntemi kullanıyor* (Özkırımlı, 1987: 5). Atilla Özkırımlı, bu özellikler nedeniyle Kurdakul'un eserinin edebiyat tarihi niteliği taşımadığını söyler. Emek harcanmış bir çalışmadır. Türk edebiyatına katkısı olacak bir çalışmadır. El altında bulunması gereken kaynaklardan birisi olduğunu söylemekle yetinir.

Mehmed Kemal, 1987 yılındaki *Cumhuriyet* gazetesindeki yazısında *Çağdaş Türk Edebiyatı* adlı yazısında Kurdakul'un kendinden önce edebiyat tarihi yazan kişilere eleştirel olarak yaklaştığını söyler. Kurdakul, edebiyat tarihlerinin ya resmi tarihe ya da ideoloji doğrultusunda yazıldığını ifade eder. Hepsinde birer gizli sansür uyguladığını belirtir. Nâzım Hikmet'in kaçışının Türkiye'den ayrıldı olarak

verilmesini örnek gösterir. Kurdakul'un bu eserinin yasakları dışladığını vurgu yapar. Edebiyatımızla bilgi almak isteyen kişilerin başvurabileceği kaynak kitaplardan biri olduğunu söyler (Kemal, 1987: 8).

1.3.3.3. Namık Kemal

1.Baskı: Cem Yayınevi, Doyuran Matbaası, İstanbul 1977. 175 sayfa 15 lira.

2.Baskı: Altın Kitap Yayınları, Altın Kitaplar Matbaası, İstanbul 1991. 238 sayfa.

3. Baskı: Evrensel Basım Yayın, İstanbul 2003. 240 sayfa.

Şükran Kurdakul'un edebiyat tarihçiliğindeki tek yaşam öykü kitabıdır.

Kitap, Namık Kemal: yaşamı, sanatçı kişiliği, romancılığı, gazeteciliği, oyun ve eleştiri yazarlığı ile yapıtlarından örnekler alt başlığına sahiptir.

Kitap: Yaşamı, Dünya Görüşü, Sanatçı Kişiliği (şairleri, romancılığı-romanları, tiyatroları, yazıları, eleştirmeleri), Namık Kemal Üzerine Düşünceler, Yapıtlarından Örnekler ve Kaynakça kısmından oluşur.

Öner Yağcı, Kurdakul'un kitabında Namık Kemal'i dönemi içerisinde yaşam öyküsüyle birlikte "Yeni Osmanlılar" arasında ismi anılan şair olarak anlattığı söyler. Namık Kemal'in edebi yönüyle birlikte yenilikçi tutumu ve meşrutiyetten yana görüşlerinin de aktarıldığını ifade eder (Yağcı, 1994: 188).

Yusuf Çotuksöken, 1977 yılında *Türk Dili* dergisinde Kitaplar köşesinde Cem Yayınevinin edebiyat tarihçiliğinde önemli bir eksikliği gidermek adına "Eğitim Dizisi" şeklinde Monografi tarzında seriye başladığını söyler. Bu dizinin, öğrenci ve diğer insanlar için temel bir başvuru niteliği taşıdığını ifade eder. Şükran Kurdakul'un kitabının bu dizinin yayımlanan dördüncü monografisi olduğunu belirtir. Namık Kemal üzerine şimdiye kadar birçok eser yazıldığını Kurdakul'un bu eserlerden farklı olduğu yönleri şu şekilde açıklar: "*Namık Kemal adlı bu yeni yayında da Şükran Kurdakul yeni yöntemler denemiş. Sanatçının yaşamını anlatırken, ansiklopedilerde ve kimi monografilerde izlenen yönetimi, yani dönemin siyasal- ekonomik- toplumsal- ekinsel koşullarını, görünümünü ayrı bir bölüm,*

sanatçının yaşamı ayrı bir bölüm olarak verme yöntemi, bir kenara bırakmış” (Çötüksöken, 1977: 68).

Şükran Kurdakul’un Namık Kemal kitabıyla ilgili Yusuf Çotuksöken eserin bölümleri hakkında: yapıtın birinci bölümde yaşamı ve çevre koşulları, ikinci bölüm dünya görüşü, üçüncü bölüm sanatçı kişiliği, dördüncü bölüm Namık Kemal’in Makaleleri. Makalelerine özel bir önem vermiştir. 1 Siyasal yazılar 2 Toplumsal sorunları konu alanlar 3 Edebiyat, dil, sanat ve genel kültür sorunlarını konu alan yazılar. Dördüncü bölüm eleştiriler. Şeklinde bilgi vermektedir (Çötüksöken, 1977: 68).

1.3.3.4. Nazım’ın Bilinmeyen Mektupları

- 1.Baskı: Broy, Özdem Kardeşler Matbaası, İstanbul 1986. 110 sayfa. 500 TL.
- 2.Baskı: Broy, Kent Basımevi, İstanbul 1987. 97 sayfa.
- 3.Baskı: AD Yayıncılık, Şefik Matbaası, İstanbul 1997. 85 sayfa.
- 4.Baskı: Milliyet Yayınları, İstanbul 1997.

Şükran Kurdakul, Adalet Cimcoz’u 1960’da Sabahattin Eyüboğlu’nun evinde tanıdığını düşünür. Cimcoz, o yıllarda *Yeditepe* ve *Yeni Ufuklar* dergisinde yazar. Kurdakul, Kafka’nın *Milena’ya Mektuplarını* çevirdiğini öğrenince, Ataç Kitabevinde yayımlamayı önerir, Adalet Cimcoz da kabul eder. Kitap, Türk Dil Kurumu çeviri ödülünü alır. Daha sonra başka çevirilerini de basar. Kurdakul, Cimcoz’un kitaplarını götürdüğünde belirgin teknik kusurların bile üzerinde durmadığını çok sevindiğini anlatır. Kurdakul, Cimcoz’u şu şekilde anlatır: *“sevecen, rahat, alçakgönüllü, dost canlısıydı. Nazım Hikmet’in hapislik yıllarında gerçekten yüreğini açtığı insanlardan biri olmasında sanırım bu niteliklerin payı vardır diyor”* (Kurdakul, 1986: 9).

Şükran Kurdakul mektupların tümünü yayımlamaz. Bir seçme yapmıştır, gerekli gördüklerini yayımlamıştır. Bu konuyla ilgili şu açıklamayı yapar: *“Mektuplarda bugünde yaşayanı aramaya çalıştım ben. Edebiyatımızı ve yakın tarihimizi ilgilendiren konularda şairin düşüncelerine, yargı ve tepkilerine*

yaklaşmayı amaçladım. Bu da elbette bir seçmeyi gerektiriyordu” (Kurdakul, 1986: 9).

Kurdakul’un edebiyat tarihçiliği alanındaki önemli eserlerinden biridir. Nazım’ın Bursa Cezaevindeki son beş yılını (1945-1950) anlatır. Eserin içinde otuz dokuz tane mektup yer alır. Mektuplarla birlikte Kurdakul’un yorumları ve açıklamaları da bulunur.

Kitabın ilk sayfasında Nâzım’ın farklı kişilere yazdığı mektuplardan bahsederek, o kişilerin kimler olduğu bilgisini verir. Nâzım’ın mektup yazdığı kişiler: eşi Piraye, Kemal Tahir, Orhan Kemal, Piraye’nin oğlu Mehmet, VÂ-Nû’ dur. Adalet Cimcoz’a yazdığı mektupları da bir bütünün parçası olarak bunlara eklenmelidir diyor (Kurdakul, 1986: 5).

Kitap: Nazım’ın Bilinmeyen Mektupları, Nazımdan Cimcoz’a Gelen Mektuplar, Fotoğraf Albümü, Nazım’ın Yaşamından Tarihler, Nazım Hikmet’in Şiiri. Kısımlarından oluşur.

Özlem Ertürk kitap hakkında düşünceleri şu şekilde dile getirmektedir “*Nazım’ın Bursa Hapishanesi’nde geçirdiği son beş yıla (1945-1950) tanıklık eden 39 mektuptan oluşur bu kitap”* (Ertürk, 2000: 66).

1.3.3.5. Şairce Düşünmek (Edebiyat Yazıları)

1.Baskı: Gerçek Sanat Yayınları, Doyuran Matbaası, Kasım 1990. 173 sayfa.

İçerisinde Şükran Kurdakul’un, çeşitli dergi ve gazetelerde yayımladığı edebiyatla ilgili 36 adet yazısı bulunur. Kitaptaki yazılar 60’lı yıllar ile 80 yılların sonuna kadar olan yazılardan seçilmiştir.

Kitapta yer alan yazılar: Aramadığım Gün Var mı Seni, Sanat Kültür Yönetmen, Sanatçının Eylemi, Şiirin Başlattığı Savaş, Babeuf Gerçeğinin Ötesinde, Türkçemin Tutuklanamaz Sesleri, Ulusal Kültür Sorunu Konuşulurken, 1940 Kuşağı Tartışmaları, Şairce Düşünmek, Türkçemiz de mi Anayasaya Aykırı, Baskı ve Sanatın Nitelik Değiştirmesi, Nazım Hikmet’in Şiiri, Nazım’ın Şiirlerinde Ölüm, Tevfik Fikret’in Şiiri, TRT’nin Sorumluluğu, Genco Erkal’la Yirmi Beş Yıl, Balkan Ülkeleri Yazar Örgütleri Toplantısından İzlenimler, Yaş Alan Sanatçı- Yaşlanan

Sanatçı, Sabahattin Eyüpoğlu, Şiirimizi Gözü Yaşlı İyimseri- Cahit Irgat, Ruhi Su İçin, Ömer Faruk Toprak'a Saygı, Özdemir Asaf İçin, Enver Gökçe'ye Saygı, Dönemi İçinde Metin Eloğlu, Aydının Tarihe Bakışı Günümüze Bakışı, Çağdaş Gerçekçiliğe Doğru, Yüz Yaşındakiler, Birkaç Roman Birkaç Kişi, Ankara'nın Sınıf Değiştiren İnsanları, Çağdaşlaşma Sorunları Karşısında Tevfik Fikret ile Mehmet Akif, Muhsin Ertuğrul'un Tiyatromuza Katkısı, Yaratma Özgürlüğü, Düşünme ve Yaratma Özgürlüğümüz, Eski Kültür Üzerine Söyleşi, Şiirim.

Öner Yağcı bu kitapla ilgili şu açıklamayı yapmaktadır: “*Her şey, her türlü tutsaklığa son vermekle başlar’ düşüncesiyle özgürlük için çıktığı yolda 1960’lı yıllardan beri edebiyatımızın ve kültürümüzün sorunlarıyla ilgili olarak yazdığı yazıların bir kısmını içeren*” (Yağcı, 2004: 8) kitaptır.

1.3.3.6. Nazım Dünya ve Biz

1.Baskı: Doğan Basım Yayın, Ayhan Matbaası, İstanbul 2002. 183 sayfa.

1.Baskı: Evrensel Basım, İstanbul Mart 2002. 183 sayfa.

2.Baskı: Evrensel Basım, İstanbul Şubat 2007.183 sayfa.

Şükran Kurdakul’un Sennur Sezer ile birlikte çıkardığı bir kitaptır. Nâzım Hikmet şiirindeki belirgin temaları incelemek amacıyla yazılmıştır.

Şükran Kurdakul’un Nâzım Hikmet şiiriyle ilgili belirlediği temalar: Yurtseverlik ve Antiemperyalizm, İspanya İç Savaşı, Hapislik ve Özgürlük Özlemi, Ölüm ve Yaşam.

Şennur Sezer’in Nâzım Hikmet şiirinde belirlediği temalar: Emek ve Sömürü, Savaş ve Barış, Yergi, Aşk ve Cinsellik, Sosyalizm.

Nâzım Hikmet’in şiirlerinin incelemesiyle birlikte hayatıyla ilgili bilgilerde verilir. Nâzım Hikmet’i genç kuşaklara aktarma amacıyla yazılır. Edebiyat tarihi alanında değerlendiren çalışmalardandır.

1.3.3.7. Cezaevinden Babıali’ye Babıali’den Tip’e Anılar

1. Basım: Evrensel Basım Yayın, Ayhan Matbaası, İstanbul Kasım 2003. 224 sayfa.

Şükran Kurdakul'un edebiyat tarihi alanındaki çalışmaları içinde değerlendirilecek anı türü bir kaynak kitaptır.

Kitap: Yetim Çocuk Duyarlılığı, Tasarıların Kaptan Köşkünde, Hapishane İçinde Çatışkaların Duvarı, Edebiyat Uğraşısı ve Demokrasi Savaşımı, Babıali'den Tip'e, 1965 Seçimlerine Doğru, 1966 Malatya Kongresine Doğru, Balıkesir Günleri Başlıyor, Tabandaki Sorunların Üzerine Gidebilmek, 1968 Seçimleri, Çatıdaki Çatlak, 1969 Seçimleri alt başlıklarından oluşur.

Şükran Kurdakul'un hayatıyla ilgili önemli bilgilere sahip olmamızı sağlar. Çocukluğu, hapis hayatı, yazarlığı, siyasi hayatı, yazar derneklerindeki çalışmaları, dergi yöneticiliği, şairliği ile ilgili bilgilerin sunulduğu bir kaynak kitaptır.

Öner Yağcı, 2003 yılında *Cumhuriyet Kitapta* Şükran Kurdakul'un bu kitabıyla anılarını; belgeler, fotoğraflar ve bazı şiirleriyle birlikte edebi bir metin olarak sunduğunu söyler (Yağcı, 2003: 13).

Güngör Gençay *Berfin Bahar* dergisinde kitap hakkında şu ifadeye yer vermiştir: “*kitap, yazarın çocukluk ve gençlik yıllarını kapsayan ‘Yetim Çocuk Duyarlılığı’ bölümüyle başlıyor. Hapishane, Babıali ve Tip içindeki çalışmalarıyla sürüyor... Özetle söylemek gerekirse; Cezaevinden Babıali'ye, Babıali'den TIP'e kolayına Şükran Kurdakul olunamayacağını bir kez daha belgeliyor*” (Gençay, 2004: 25-26).

1.3.4. Diğer Kitapları

1.3.4.1. İçe Kapanış (Charles Baudelaire)

1. Baskı: Ataç Kitabevi Yayınları, Ekin Basımevi, İstanbul Ağustos 1959. 63 sayfa.

Kitap, hakkında yazılmış kısa bir bilgiyle başlar. Ardından Sabahattin Eyüboğlu'nun ön yazısı yer alır. Kitabın içinde Baudelaire'ye ait çeviri şiirler yer alır. Şükran Kurdakul bu şiirleri derleyip yayına hazırlamıştır. Ataç Yayınevinin yayınladığı dördüncü kitaptır.

Şükran Kurdakul, Charles Baudelaire'nin şiir çevirilerini bir araya getirerek yayınlama nedenini 1959 yılında *Yelken* dergisinin 32. sayısında şu şekilde açıklık getirir. Kurdakul, bir şiir çevirisi için gerçekleştirilmesi gereken üç şartın olduğunu söyler. Bu şartları şu şekilde açıklar: “1. Çevrilecek şiiri iyi anlamak, daha iyi bir deyimle şairin dünyasına girebilmek. 2. Çevirirken Türkçedeki şiir dilini kullanmak. 3. Şairin taşıdığı biçim kaygısına saygı göstererek kullandığı nazım şeklini Türkçede elden geldiğince karşılamak” (Kurdakul, 1959: 24). Belirttiği bu şartların yerine getirilmesinin bile yeterli olmayacağını bunların dışında ölçüye kurula sığmayan tılsımlı bir güç gerektiğini söyler. Baudelaire'nin şiirlerinin çevirilerinin yapıldığını, bu çevirilerin bırakın tılsımlı gücü bahsettiği üç olmazsa olmaz şartı bile taşımadığı için Kurdakul, dostlarının (Neden Baudelaire ?) sorularına karşılık olarak bu konuda yetkili isimlerin çevirilerini bir araya getirerek şiire yapılmış bir yanlışı “tashih” ettiğini söyler (Kurdakul, 1959: 24).

Kitabın içinde yer şiirler ve çevirmenler şu şekildedir: Sabahattin Eyüpoğlu “İçe Kapanış”, “Gamsız Ölü”, “Çoklukta Birlik”, Cahit Sıtkı Tarancı “Balkon”, “Akşamın Ahengi”, “Ne Dersin Bu Akşam”, Suut Kemal Yetkin “Seyahate Davet”, “Uzak İklimlerin Kokusu”, Ahmet Muhip Dranas “Çalar Saat”, “Düşman”, Sait Maden “Hüzün ve Serseri(Maesta ve Errabunda)”, “Batı”, “Spleen”, “Saçlar”, “Lethe”, Orhan Veli Kanık “Yoksulların Ölümü”, Sabri Esat Siyavuşgil “Âşıkların Ölümü”, Naci Erdel “İnsan ve Deniz”, “Reversibilite”, Ahmet Necdet “Leş”, Hüseyin Demirhan “Güz Şarkısı”, Abdullah Rıza Ergüven “Güz Türküsü”, “Sömürgeli Bir Kadına”, “Yıkım”, Sabahattin Teoman (Mazime du Camp'a) “Gezi”, Ayhan Hüenalp “Yabancı”, Can Yücel “Kalabalıklar”, Ferit Edgü “Any Where Our Of The World”, “Çıırıl Çıplak Yüreğim VIII”, “LXXXVII”.

1.3.4.2. Toplum İçin Şiirler

1. Baskı: Ataç Kitapevi, (Hüsnü Tabiat Matbaası), İstanbul Eylül 1965. 94 sayfa.

Şükran Kurdakul, Ömür Candaş ile birlikte hazırlamıştır. Kitabın satış fiyatı 5 lira.

Kitabın başında şu şekilde bir açıklama yer almaktadır.

“ Yeni bir kurtuluş savaşı verme düzeyine girdiğimiz şu günlerde baştan beri toplumumuzun egemenliği ve özgür yaşaması yolunda kendi kişisel özgürlüklerinin kısıtlanmasını bile göze alarak bu savaşa katılan şairlerimizin şiirlerini toplayarak sunmaya çalıştık. Eleştirmeci gözü ile seçilmiş bir antolojiyi hazırlamak değil bu büyük direnci ulaştırmaktır amacımız” (Candaş, Kurdakul, 1965: 3).

“4000 basılan bu kitabın 2500 sayısı Türkiye İşçi Partisine armağan edilmiştir.” İfadesi yer alır.

Kitabın içinde yer alan şair ve eserleri şu şekildedir: Nâzım Hikmet “Bir Mektup”, “Dünya Dostlarım Düşmanlarım Sen ve Toprak”, “Yirminci Asra Dair”, Ercüment Behzat Lav “Hasta Adam”, Fazıl Hüsnü Dağlarca “Bilinç”, “Kızılırmak Kıyıları”, “Zonguldak Ağdı”, “Yeryağ”, “Dışardan Gazel”, Rıfat Ilgaz “Alışım”, “Meryemin Reşit”, “Bilsem ki”, Melih Cevdet Anday “Ant”, “Yanyana”, “Güzel Düş”, “Bize Bağlı”, Orhan Veli “Pireli Şiir”, “Bedava”, “Sizin İçin”, Oktay Rıfat “Yağmur”, Cahit Irgat “Su Demiri Eritti”, “Ağaç”, “Uyku”, “Tiki Tak”, Behçet Necatigil “Evlerle Savaş”, A. Kadir “Dört Pencere”, “Çile”, “Dön Geri Bak”, İlhan Berk “Bu Şiir Kömür Kokar”, Atilla İlhan “Ferda”, Ceyhan Atuf Kansu “Bağımsızlık Gülü”, “Halk Çocukları Pırıl Pırıl”, Mehmet Kemal “Hal”, “Bahar Bir Bezirgân Olmuş”, Ömer Faruk Toprak “Ateşe Dönük”, “Ateş Gülü”, Necati Cumali “Hürriyete Övgü”, “Gülen Nar”, Nevzat Üstün “Güneş Ülkesi”, Arif Damar “Hürlüğün Üstüne Sürdüler Beni”, Sabri Altınel “İpissiz”, “Halk Öyküsü”, Ahmet Arif “Leylim Ley”, “Seni”, “Tutuklu”, Berin Taşan “Sabahın Seher Vaktinde”, Metin Eloğlu “Değerleme”, “Kerem Evi”, “Ömür Törpüsü”, Edip Cansever “Taht Tah Tah”, Talip Apaydın “Dağ Başı”, Hasan Hüseyin “Kokmuşlar Mezarlığı”, Başaran “Kocakent”, Mehmet Karabulut “Grevci Kız Sevinç Gülsuna’nın Dedikleri”, Şükran Kurdakul “İzmir’in İçinde Amerikan Neferi”, Cemal Süreya “Terazi Tutkusu”, Yılmaz Gruda “Tercih-i Melâl”, Ahmet Oktay “Yirmi Yedi Mayıstakiler”, Asaf Çiyiltepe “Anlamadığın”, Nurer Uğurlu “Koş”, Afşar Timuçin “Bıçak Sirtında”, Babür Kuzucu “Ak”, Melisa Erdönmez “Alıştırmalar”, A. Aydın Hatipoğlu “Barut”, Süleyman Okay “Gömütlükler Büyüyor”, Sennur Sezar “Haykırı”, Muharrem Vakar “Yoksullar”, Eray Canberk “Yaşamayı Göze Almak”, Öksel Demir “Sarıgöl Boğazında”.

Belli bir görüşü yansıtan şiirlerin bir araya toplandığı bir kitaptır.

1.3.4.3. Sosyalist Açıdan Türk İş Yargılanıyor

1. Baskı: Ataç Kitabevi, Ekin Matbaası, İstanbul 1966. 43 sayfa.

1966 yılında Şaban Yıldız ile birlikte yayınladığı bir kitaptır. Ataç Kitabevinden çıkar. Kitabı 1966 yılında Malatya’ da toplanan TİP delegelerine dağıtırlar. Kitap iki bölümden oluşur. Şükran Kurdakul kitabın ön yazısında kitap için kitap değil de kitapçık olarak değerlendirmesi yapmaktadır. Kitabın ön yazısında Kurdakul, Cumhuriyet öncesi dönemde ülkemizi bağımlı hale getiren sermayenin Cumhuriyet sonrasında da aynı şeyi yapmaya çalıştıklarını söylemektedir. Kitabın birinci bölümünde ülkemizi sömürge durumuna düşürmek isteyenlerle ilgili bilgi verilmektedir. İkinci bölümde Türk- İş, Amerika ve İktidar ilişkileri ortaya konulmaktadır (Kurdakul, 2003:132).

Şükran Kurdakul, 1979 yılı *Yürüyüş* dergisinde *Türk İş’i Yargulamak* yazısında Türk- İş bünyesine de Amerikan ajanlarının sızdığını, uzman adı altında seminerlere katılarak, işçi sınıfının uyanmasını engellemek, sorunlarına sahip çıkmaması için manevralar çevirerek, işverenlerin yanında olduğunu söylemektedir (Kurdakul, 1979: 15).

1.3.4.4. Nâzım’dan Armağan

1. Baskı: Cem Yayınevi, Yaylacık Matbaası, İstanbul 1990. 263 sayfa.

2. Baskı: Cem Yayınevi, Yaylacık Matbaası, İstanbul 1994.263 sayfa.

Nâzım Hikmet Kültür ve Sanat Vakfı’nın kuruluşu sırasında yayınladığı bir eserdir. Şükran Kurdakul, Kıymet Coşkun ve Öner Yağcının ortak çalışmasıdır. Kitap iki bölümden oluşur. Birinci bölümde Nâzım Hikmet hakkında yazılanlar yer alır. İkinci bölümde Nâzım Hikmet’in kitaplarından seçilmiş şiirler yer alır.

Kitap, Nâzım Hikmetin yaşamöyküsünün tarihlere göre anlatıldığı bir bölümle başlar. Nâzım Hikmet hakkındaki yazılar kişilerin soyadına göre alfabetik olarak kitapta yer alır. Kitapta yer alan kişiler ve yazıları şu şekildedir: Nurullah Ataç “Şeyh Bedrettin Dostum”, Mehmet Ali Aybar “Güzel Günler Göreceğiz Çocuklar”, İbrahim Balaban “Ustam Nazım Hikmet’ten”, Atilla Coşkun “Nâzım’ın

Savaşımı”, Halit Çelenk “Nâzım’ın Gücü”, Mahmut Dikerdem “Nâzım Hikmet Ve Barış”, Abidin Dino “Yazılmamış Bir Kitaba Başlangıç”, Mehmet H. Doğan “Nâzım Hikmet Üzerine”, Refik Erduran “Mektup”, Bedri Rahmi Eyüpoğlu “Zindanı Taştan Oyarlar”, Atilla İlhan “Müjgan’a Aşk Şarkıları”, “Kırk Karanlığı”, Şükran Kurdakul “Gurbetteki Nâzım Hikmet’in İstanbul Duyarlılığı”, Aziz Nesin “Nâzım Hikmet’in Yaşamöyküsel Romanını Yazmak”, Ahmet Oktay “835 Satır Üzerine Bir Eleştiri ve Mayakovski’nin İntiharı Üzerine İki Yorum”, Server Tanilli “Nâzım Hikmet ve Okul Programları”, Cahit Sıtkı Tarancı “Bir Şey”, Afşar Timuçin “Nâzım Hikmet’in Şiiri”, Müzehher Vâ- Nû “İyi ki Gittin Nâzım Kardeşim”, Samiye Yaltırım “Ağabeyimle Anılarımdan”,

Kitapta Nâzım Hikmet’e ait 79 şiir yer alır.

Alpay Kabacalı, 27 Aralık 1990 *Cumhuriyet Kitap* ekinde kitapla ilgili şunları dile getirmektedir: “*Nâzım’dan Armağanda büyük ozanımızın şiirlerinden seksen kadarı da yazılış tarihi sırasıyla yer alıyor. Böylece kitap aynı zamanda, bir Nazım Hikmet seçkisi niteliği taşıyor. Son bölümde, Nâzım Hikmet’in kitaplarının ve Nâzım Hikmet üstüne kitapların verildiği bir kaynakça var*” (Kabacalı, 1990: 19).

1.3.4.5. Zindandaki Şair

1. Baskı: Gerçek Sanat Yayınları, Ulus Gazetecilik Matbaacılık, İstanbul 1990. 48 sayfa.

Şükran Kurdakul’un yayımlanmış tek tiyatro eseridir. Saim Engin tarafından Kırklareli’nin Lüleburgaz ilçesinde ve Van merkezde amatör bir şekilde gösterilmiştir. 2019 yılı Eylül ayı içinde Cihangir Turantaş oyunu sahnelemek için çalışmaktadır.

Zindandaki Şair tek kişilik bir oyundur. Namık Kemal’in Kıbrıs Magosa Kalesindeki odasında geçer. Türü tiyatro olmasına rağmen Namık Kemal’in hayatıyla ilgili olduğu için edebiyat tarihi alanında değerlendirenlerde vardır.

Oyun yazıldığı gün için, göndermeler yapar. Oyunda işkence, ekonomik, siyasal, hukuksal ve düşünsel alanlardaki olumsuz gelişmeler yansıtılır.

1.3.4.6. Sosyalist Kültür Ansiklopedisi

Kurdakul, *Sosyalist Kültür Ansiklopedisi*'nin yayın yönetmenliğini yaptığı gibi edebiyat maddeleri de yazmıştır. 1978-1982 yılları arasında bir buçuk yıl çalışmıştır.





2.BÖLÜM: ŞÜKRAN KURDAKUL'UN SANAT, EDEBİYAT GÖRÜŞLERİ

2.1. SANATÇININ TANIMI

Kurdakul, sanatçıyı birikimlerini eserlerinde aktaran kişi olarak düşünür. Verdiği bir röportajında sanatçı ile ilgili yaptığı açıklama şu şekildedir.

Hepimizin kişi olarak bir tarihimiz var. İlk algılama evrelerinden bu yana bilgimizin, duyarlılığımızın, ilişkilerimizin, edimlerimizin belirlediği özel bir birikim bu. Bu birikimin içinde ağır basan yaşamsal etkenler genelde düşünsel planda da yönlendirir bizi. Toplumsal konumumuzu belirler. Ama kendi bilincime vardığım aşamadan itibaren gerçekliğimin ürünlerini yaymaya başladım çevreme. Bunlar görünür görünmez değişikliklerin öncüsü durumuna gelir. Sanatçı, bu karışıklıkları etkilemeyi yapıtlarında somutlayan adamdır. Onun içinde yaşadığı çevreden soyutlamak, kendinden soyutlamakla eş anlama gelir (Balcıoğlu,1984: 2).

Şükran Kurdakul sanatın, sanatçının, şiir ve şairin her zaman hayatın içinde olduğunu düşünür. Şiir ve sanatla ilgili yapılmış şu açıklamaya “*Şiir sanatının da insan hayatına karıştığı oranda kıymet kazanacağına inanıyorum. Yani Dr. Mehmet Kaplan'ın bir mektubunda işaret ettiği Paul ve Valery'nin 'sanat hayata zıt bir faaliyettir' hipotezini kabul edemiyorum*” (Kurdakul,1948: 10) karşıdır. Bu açıklamada geçen hipotezi kabul etmez. Şairin ve şiirin toplumdaki her şeyden etkilenecek hayata dâhil olduğunu ve hayatı yansıttığını düşünür. Şiirlerinde ve öykülerinde dönemini yansıttığını görürüz.

2.2. ŞİİRİN TANIMI

Şiirin kökenini Yunanlı şairlere kadar götürür. Şiirde yer kısıtlamasına gitmez. Batılı, doğulu ya da nereli olduğu bakmaz, ayrıma gitmez. Şiir, yaşam suyudur. Barış ve umudun habercisidir. Kurdakul'a göre şiir evrenseldir. Kurdakul şiiri aşağıdaki gibi tanımlar.

Şiir yaşamın özsuğu demektir. Beni sana, seni bana getiren yol. Yunanlı şair Ritsos'un dizelerinde kurduğu tren yoludur. Barışın barış için kavganın, kardeşliğin coşkusu atar nabzında.

Kendi kendine uyumu uyumsuzluğu, kıpırtısız bir deniz gibi sessizliği, dinginliği; hırçın bir deniz gibi coşkuyu haykırığı simgeler.

Kaç yüzyılımı şairce duyarlıklarla geçirdi İnsanoğlu. Batudan doğuya, kuzeyden güneye.

Sarı Asya, Kara Afrika, Ortadoğu. Kaç yüzyıl dilin adamı sözcüklerin tezgâhında işlediler (Kurdakul, 1979: 15).

Şükran Kurdakul 1991 yılında Poesium I. Uluslararası Şiir Forumunda Şiirle ilgili düşüncelerini de şu şekilde dile getirmiştir. “*Şiir kendimizin tanığıdır önce. Ama toplumsal olumsuzluklar karşısında, yanıtlayamadığımız sorular karşısında tek sığınağımızın kendimiz olacağını sanmıyorum*” (Kurdakul, 1991: 12).

Kurdakul, şiir kendimizin tanığıdır önce tanımını şiirlerinde uygular. Şiirlerinde hayatını, yaşadıkları, hissettikleri açık açık vardır. Şiiri yaşamının, sanatının tanığıdır.

2.3. ŞİİR DİL İLİŞKİSİ

Şiir ve dil ilişkisini ele aldığı bir röportajında dille ilgili şu açıklamayı yapmaktadır: “*Konuşulmayan bir dilde şiir yazılamaz. Dil bilincimizin geç doğduğunu, Türkçenin tam anlamıyla 1960’larda yazın dili olarak kimliği bulduğunu anlatıyor. 1910’larda başlayan dil savaşı 1950-1960’lı yıllara kadar sürüyor*” (Al, 1993: 2).

1928 yılında yapılan alfabe değişikliği ile Osmanlı Türkçesi bırakılarak Latin harflerine geçilir. Bu geçiş sürecinde eser veren sanatçıların eserlerinde ikili kelime kullanımını tercih edenler olduğu gibi eskiyi kullanan ya da yeniye tercih edenler olur. Kurdakul’un ilk şiirlerinde Osmanlı Türkçesi sözcükleri kullandığını görülür. Üç kitabından sonra Osmanlı Türkçesi kelimeleri kullanmadığını görülür.

2.4. ŞİİR BİÇİMLERİ ÜZERİNE DÜŞÜNCELERİ

Şükran Kurdakul 1973 yılında *Yansıma* dergisinde “*Dörtlükleri Okurken*” yazısında biçim üzerine düşüncelerini şu şekilde dile getirir.

Eski edebiyatımızda rubaî, tuyuğ, kıt’a olarak adlandırılan ve aruz ölçüsü içinde ayrı ayrı kalıplara bağlılık özellikleri taşıyan dörtlükler biliyoruz. Fuzuli’nin, Baki’nin, Şeyh Galib’in... Dilinin eskimişliğini, yaşam koşullarındaki değişikliği, insana bakış açısı ayrımlarını bile aşarak güzelliklerinden bir şey yitirmeyenler var bu dörtlükler arasında sonra kuşaktan kuşağa söylene okuna bilgece buluşlarla atasözleri gibi yaşayanlar zamanın- devlet- linin yarattığı sıkıntıları kafalarında duyan adamların öfkelerini yansıtan taşlamalar var

Saniyorum, “Birde bu biçimi denemek gerek” düşüncesiyle değil de, birkaç dizede yoğunluğu, çarpıcılığı arama kaygısı duyan şairlerde dörtlük bütün güzelliği gereksinmesinin işareti olmuş (Kurdakul, 1973: 118).

Kurdakul, Tanzimatçılar ile Servet-i Fünuncular’da dörtlüğün çok kullanılmadığını söyler. Mehmet Akif’in iki güzel rubaisinin, Ahmet Haşim’in rubaî olarak değerlendirilemeyecek dörtlüklerinin, Yahya Kemal ve Faruk Nafiz Çamlıbel’in rubaîleri ile yeni kuşağa en yakın eski kuşaklar olduğunu belirtir. Kurdakul 1946’larda Nâzım Hikmetin ve Cemal Yeşil’in kullandığı dörtlükler için: “*dilin, duyarlığın, felsefenin, çağdaşlığın kazandığı gelişmeleri öteki şiir biçimlerindeki örneklemeler kadar somut ortaya koyuyor bu dörtlükler*” (Kurdakul, 1973: 118) diyor. Adını andığı kişilerin yeni kuşağa örnek olduklarını söyler. Arif Nihat Asya ile Fuad Bayramoğlu’nun da dörtlük kullandığını ama Nâzım Hikmet ve Cemal Yeşil gibi başarılı olamadıklarını düşünür. Diğer şiir biçimlerinde, net çizgilerle belirgin olan ideolojiler, dünya görüşleri bile dörtlüklerle aktarılacak olunca şairleri daha rintlendiriyor ve şiiristan kimlikleriyle birbirlerine yakınlaştırıyor diyor (Kurdakul, 1973: 118).

Kurdakul, 1955’lerden sonra dörtlük kullanımının arttığını söyler. Özdemir Asaf, Atilla İlhan ve Arif Damar’ın 1960 yılındaki şairlere bu konuda öncülük ettiğini söyler. 1978 yılında Tekin Sönmez’e verdiği röportajında, Şükran Kurdakul şiirde kendinden önce gelen toplumcu ve diğerleri dediği şairlerin bir ara kuşak olduğunu söyler. Bunu aşağıdaki şekilde açıklar. “*Bizden önceki kuşak” deyimiyle şunu anlatmak istedim: Nazım Hikmet’ten sonra gelen bir ara kuşak vardır. Şiirde, Hasan İzzettin Dinamo, Rifat Ilgaz, Ömer Faruk Toprak, Niyazi Akıncıoğlu ve A. Kadir’le bu kuşak oluşmuştur*” (Sönmez, 1978: 79). Diğerleri dediği şairler için şu isimleri verir. “*öbür yandan da Ahmet Hamdi Tanpınar’dan sonra, Ahmet Muhip Dranas, Fazıl Hüsnü Dağlarca ve Cahit Sıtkı Tarancı*” (Sönmez, 1978: 79).

Kurdakul, Türk şiirinin kuruluş özelliğinin iki yönde olduğunu söyler. Bunlar dörtlüğe dayanan yapı ve serbest koşuktur. Dörtlüğe dayanan yapının Fransız şiirinden Rimbaut ve Baudelaire’ ya kadar indiğini söyler. Türk şiirindeki baş temsilcisinin Ahmet Haşim olduğunu ondan etkilenen Ahmet Hamdi ile Necip Fazıl’ın usta işler ortaya koyduğunu ifade eder. Türk şiirinde serbest koşuk düzeyinde de Nâzım Hikmet’in kendinden sonra gelen Hasan İzzettin Dinamo, A

Kadir, Rıfat Ilgaz, Ömer Faruk Toprak gibi toplumcu gerçekçi şairleri etkilediğini söyler (Sönmez, 1978: 79).

Kurdakul, kendisini bu iki birikimin ardından gelen kuşakta görmektedir. Bu kuşağı bizim kuşak olarak adlandırır. Bizim kuşak dediği 1940 toplumcu gerçekçi kuşaktır. Kurdakul kendisinden önce gelen kuşağın şiirlerine etkisini şu şekilde dile getirir “*Örneğin, ben hece ölçüsü ile şiir yazarken, öyle sanıyorum ki, bu şiirlerde, Ahmet Hamdi’yi, Ahmet Muhip Dranas’ı, belki Necip Fazıl’ı seven genç bir adamın havası sezinlenebilir*” (Sönmez, 1978: 79) diyerek, şiirlerinde onların etkisini ortaya koyar.

2.5. II. MEŞRUTİYET DÖNEMİ İÇİNDE ÇAĞDAŞ EDEBİYATIMIZ İLE İLGİLİ DÜŞÜNCELERİ

Çağdaş edebiyatımız XX. yüzyıl başlarında şiirden başka öykü roman ve eleştiri türünde de varlığını kanıtlar. İkinci Meşrutiyet yıllarında toplumsal değişimi algılayanlar kendilerini arama yoluna giderek eserlerinde kullanacakları dile ilgili arayışlar içine girerler. Bu konuyla ilgili olarak Yahya Kemal şu açıklamayı yapar: “*Ülkelerine ilk kez “Türkiye” diyerek “Memaliki Osmaniye” anlayışından sıyrılan bu kuşak kendisinin Türk, dilinin Türkçe olduğunun bilincine vardıkça, döneminin tarihsel varoluşunu belirleyen özellikleri de algılama aşamasına ulaştı*” (Kurdakul, 1981: 31).

Bu dönemde halkın, iktidar üzerinde etkisi vardır. Kurdakul, halkın iktidarın değişimindeki gücünden dolayı bunu söyler. Osmanlılık ve Türklük kavramlarının yanında avam ve havas kavramlarının da yaşam içinde yer bulmaya başladığını belirtir. Sendikalar, siyasal partiler kurulmaya başlandığı gibi, emekçilere de yol gösterir.

Kurdakul, bu dönemde öykü türünün batı taklitçiliğinden kurtularak bize özgü bir tür olmaya başladığını söyler. Özellikle Ömer Seyfettin’in öykülerinin herkesi ve her şeyi rahatlıkla ele aldığını belirterek bu konuya şu şekilde açıklık getirir:

“Bilge- cahil, varıl- yoksul, asker- sivil, kadın- erkek, yiğit- kalleş, Müslüman- Hristiyan sömüren- sömürülen ayrımı yapmadan dönemine simge olacak öyküler yazarken Pertev Naili Boratav’ ın belirttiği gibi, “tam manası ile Demokrat ve

halkın hikâyecisi” kimliğini kazandı. Ömer Seyfettin’i bu düzeye çıkararak, kuşkusuz dil bilinci ile birlikte insanın toplumsal bir varlık olarak görebilmesi ve çok yoğun çok yanlı niteliklerini yansıtabilmesidir (Kurdakul, 1981: 31) .

İkinci Meşrutiyet hareketi toplumbilimciler ve dönem edebiyatçılarına göre, devrime doğru atılan adımdır. Kurdakul bu dönemin akla gelen ilk isimlerini şu şekilde sıralar: Ömer Seyfettin, Hüseyin Rahmi, Tevfik Fikret ve Mehmet Akif’tir.

Kurdakul, bu isimlerle ilgili bilgiler verir. Hüseyin Rahmi’nin romanlarında, sömürge düzeyine gelmiş, toplumda yaşayan insanlar arasındaki çelişki ve çatışmaların görüldüğünü söyler. Hüseyin Rahmi'nin romanlarındaki kişiler tepkilerini göstererek soru sorarlar. Tevfik Fikret, yaşamının son yıllarında toplumsal hak ve sorumluluklar üzerinde durur. Yapılan haksızlıkları dile getirmekle kalmayıp hesapta sorar. Tevfik Fikret’in şiirlerinde bunların izlerinin görüldüğünü söyleyerek Millet Şarkısı, Hanı- Yağma’yı örnek gösterir (Kurdakul, 1981: 31).

II. Abdülhamit dönemi içinde şiirlerinde “istibdat” ve “müstebit” kavramlarını kullanan Mehmet Akif Ersoy’un öykü şiir diyebileceğimiz bir türü geliştirdiğini söyler. Onun eserlerinde de kendi yaşam izlerinin bulunduğunu belirtir (Kurdakul, 1981: 31).

Dönemin sanatçıları, dönemin tarihsel özelliklerini yapıtlarında yansıtır, dedikten sonra Kurdakul, sözlerine şu şekilde açıklık getirir. *“Dönemin tarihsel özelliklerini yapıtlarına yansıtanlar sanat anlayışları üzerine konuşurken yaratılanların bilincinde olduklarını kanıtlayan tanımlar yaparlar. Ömer Seyfettin, dilimizin özleşme yolunda geçireceği aşamaları görür gibidir. Akif, “Ben şiirde hayale dalmam...” diye yazar. Hüseyin Rahmi, edebiyatçının görevinden söz ederken “içtimai yaraları değişmek” zorunda olduğunu vurgular.*

Gerçekte yaraların tümüyle açığa çıktığı dönemdir” (Kurdakul, 1981. 31). Düyun-u Umumiye’si, Reji’siyle ülkenin yer altı ve yer üstü kaynakları yabancılara teslim edilir. Meşrutiyet Anayasasının sağladığı haklar bile yokmuş gibi davranılır. Bu dönemdeki edebiyatla ilgili şu açıklamayı yapar: *“Edebiyat bitmekle olanla başlamakta olanın sürekli olarak verdiği savaşta eleştirel gerçekçiliğe özgü özellikleri kazanmaya başlar.*

Nedir ki, özünde çağdaş gerçekçiliğe yönelik sancılarını taşıyan öykü, şiir ve romanlara karşın bu tür atılımlar bir akım niteliği kazanmadan iki karşıt hareketle çevrilir”(Kurdakul, 1981. 31).

Kurdakul, Bergson’cu idealizmine bağlı Dergâhcılarla, Milli edebiyat akımına sahip çıkan İkinci Kuşak hececileri iki karşıt görüş savunucuları olarak görür. Kurdakul’a göre Bergson’cu idealistler Cumhuriyet döneminde Yahya Kemal, Ahmet Haşim, Ahmet Hamdi Tanpınar gibi ustalar kazanırken, İkinci hececiler kuşak ırkçı ve turancı ilkeler doğrultusunda yozlaşmaya uğrar.

Nâzım Hikmet’e giden yolu şu şekilde açıklamaktadır: *“Cumhuriyete geçiş döneminin Ömer Seyfettin, Hüseyin Rahmi, Tevfik Fikret, Mehmet Akif gibi çağdaş gerçekçiliğe yönelen ustaları ise Nazım Hikmet’in, Sabahattin Ali’nin yapıtlarına giden yolu açtılar”* (Kurdakul, 1981: 31).

2.6. ŞİİRİMİZİN GEÇMİŞİYLE İLGİLİ DÜŞÜNCELERİ

Şiirimizin geçmişine dair düşünceleri içerisinde: Tanzimat Dönemi sanatçıları, Fecri Aticiler, Servet-i Fünuncular, Beş Hececiler, I. Yeniler, II. Yeniler, Fransız Şiirinin etkisi, Dergâhcılar, Tevfik Fikret, Ahmet Haşim, Ahmet Hamdi Tanpınar, Mehmet Emin Yurdakul, Necip Fazıl ve dönem sanatçıları hakkında Şükran Kurdakul’un düşünceleri yer alır.

20. yüzyıla gelmeden Türk düşünce ve edebiyatına egemen güçler yeni edebiyat yani Edebiyatı Cedide’yi oluşturur. Yazılarını Servet-i Fünun dergisinde yayınladıkları için Servet-i Fünuncular da denilir. Bu edebiyat hareketi içinde yer alanların şiir, roman ve öyküde birbirleriyle aynı görüşte olduğunu söyler. Bu edebiyat hareketinden önceki Tanzimat edebiyatında böyle bir birlikteliğin görülmediğini ifade eder (Kurdakul, 1982: 6).

Kurdakul’un öykü ve roman hakkındaki düşünceleri kısaca şu şekildedir. Servet-i Fünun edebiyatını rasyonalizme gitme olarak değerlendirir. Namık Kemal ve Recaizade kuşağından alınan romanın daha düzenli hale geldiğini belirtir. Bu dönemde Halit Ziya’nın ortaya çıktığını söyler. Servet-i Fünun edebiyatına bağlı olmayan Sami Paşazade Sezai’nin ve birkaç yıl sonra da Hüseyin Rahminin çıktığını belirtir. Bu kişilerin eserlerinin yaşadıkları dönemi yansıttığını söyler. Kurdakul,

Mehmet Rauf ve Hüseyin Cahid'in de bu edebiyat hareketi içinde romancı olarak adının geçtiğini ama sonraki kuşaklar üzerinde çok etkili olmadıkları düşüncesine sahiptir.

Şiirde Tanzimatçılar olarak adlandırılan Namık Kemal, Ziya Paşa ve arkadaşlarının getirdikleri yeniliklerin soyut kaldığını söyleyerek, bu konuyla ilgili şu açıklamayı yapar: “Çünkü bunlar hem divan şiirine karşı koymuşlar, hem de getirdikleri yenilikler biçim/estetik yönünden eski deyimle kemale erememiş. Erememiş ama büyük bir kapıyı da açmışlar” (Kurdakul,1982: 7). Bu dönemde divan şiiri geleneğine bağlı kalan şairlerinde var olduğunu söyleyerek Muallim Naci'yi örnek gösterir.

Servet-i Fünuncular'ın Namık Kemal kuşağından daha yenilikçi olduğunu düşünür ve sözlerine şöyle devam eder: “Avrupa şiirini öğrenmişler. Daha fazla çeviri yapmışlar, şiirin tekniğinde birimlerinde değişiklik aramışlar. Ondan sonrada kendilerine özgü bir dil yaratmışlardır” (Kurdakul 1982: 7). Edebiyatı Cedide denilince Tevfik Fikret ve Cenap Şehabettin'in geldiğini söyler. Cenap Şehabettin şiirinin bireysel duyarlılıklara bağlı bir şiir olduğunu ifade eder. Tevfik Fikret'in şiir hayatının bireysel duyarlılıklara bağlı olduğu dönem, toplumsal duyarlılıklara bağlı olduğu dönem olmak üzere ikiye ayrıldığını belirtir. Servet-i Fünun'un şairleri içinde Tevfik Fikret'in ve Cenap Şehabettin'in kendilerinden sonra gelen şairleri etkilediğini söyler. Özellikle Fikret'in biçim ve öz yönünden etkilediğini belirtir. Ruşen Eşref'in yazdığı “Diyorlar ki” adlı eserinde 30 kadar ünlü edebiyatçıyla konuşma yapılmıştır. Bu kişiler Fikret ve Şahabettin'in kendileri üzerinde bıraktığı etkiyi anlatırlar. Tevfik Fikret'in şiiri Cenap Şehabettin'in şiirine göre içerik olarak toplumsal olduğundan daha çok sevildiğini ifade eder. Yahya Kemal'in de Tevfik Fikret'i ilk gençlik yıllarında severek okuduğunu, daha sonra Fikret'in şiirini kabul etmediğini söyler. Aynı dönemlerde Mehmet Emin Yurdakul'da şiir yazar. Yurdakul'un şiirlerini bugün okuduğunda duyarlılığa gelemeyeceğini söyler. Onun şiirini dönemi içinde ele alanlar, omuzlarına Türkçe şiir yazma yükünü aldığını göreceklere der. Herkesin ikili üçlü tamlamalarla şiir yazdığı dönemde, Mehmet Emin Yurdakul, konuşma dili ve hece ölçüsüyle şiir yazar. Şiirlerinde kimseyi kopye etmez. Yurdakul'dan sonra gelen Rıza Tevfik Bölükbaşının, Bektaşî nefeslerini kopye ettiğini söyler. Mehmet Emin Yurdakul için Ahmet Haşim “Biz uyurken

Mehmet Emin Yurdakul nerelere varmış?” (Kurdakul, 1982: 7) dediğini aktarır. Nazım Hikmet, Valâ’ya yazdığı mektuplarda, Mehmet Emin ile ilgili düşüncelerini şu şekilde dile getirir: *“Yahu” diyor, “Bu Mehmet Emin Yurdakul’u biz gençliğimizde yeniden okusaymışız birçok şeyler kazanacaktık. Biz, bu adamın şairliğini de inkâr etmişiz”* (Kurdakul, 1982: 7). Kurdakul, Tevfik Fikret, Cenap Şehabettin ve Mehmet Emin Yurdakul’un şiirlerinin şiirimize katkıları olduğunu ifade eder.

Fransız şiirinin, Türk şiirine etkisi konusunda şunları söyler. Fransız şiirinin etkisi önce biçimde olur. Servet-i Fünuncu şairler rondo, sonat gibi biçimleri kullanırlar. Bu biçimlerin onları şiirde bütün güzelliğine yönelttiğini söyler. Divan edebiyatında her beyit kendi içinde bütündür. Tanzimatçı şairlerde bu durumun aynen devam ettiğini belirtir. Servet-i Fünuncular dörtlükle beraber bütün güzelliğini ararlar. Bu arayış onları yeni içeriklere yöneltir. Servet-i Fünuncuların örnek aldığı Fransız şairler Verlainer, Baudelaire gibi kapitalizme tepki duyan şairlerdir. Bizim şairlerimizin, bu şairlerin kapitalizme olan tepkisini o dönem idrak edemediklerini söyler. Fikret’in şiir hayatının ikinci döneminde oluşan etki dışardan gelen bir etkiyle oluşmaz. Onun, kendi duyarlılığı ve gözlemleri sonucu oluşur. Tanzimatçılarda var olan soyut özgürlük fikrinin Fikret ile somut özgürlük kavramı haline geldiğini söyler. Fikret’in iki dönem haline ayrılan şiir hayatının ikisinde de bunu söylediğini belirtir. *Hanı Yağma* şiirinden *“Yiyin efendiler yiyin/ bu hanı iştiha sizin “* in tepkiyi, protestoyu dile getirdiğini belirtir. Yalnızca saraya karşı değil, sarayı yok sayan iktidarı da eleştirir. Fikret’in hukuk anlayışı da gelişmiştir. Tanzimatçılarda kanun egemenliği soyut kavramdır. Tevfik Fikret’in durumunu şöyle açıklar: *“Tevfik Fikret toplumdaki gelişme içerisinde kendisini hem geliştirmiş, hem de toplumsal gelişmeye neden olmuş, kuramı tam doğrulayan bir şairdir”* (Kurdakul, 1982: 8). Fikret’in şiirleri dönemin yöneticilerini de etkiler. Araştırmacılar Mustafa Kemal’in, Tevfik Fikret’in şiirlerini çok sevdiklerini söyler. Mustafa Kemal’in üslubunda ve konuşmalarında Fikret etkisi olduğunu saptandığını söyler. Mustafa Kemal’in çevresindekilerden zaman zaman Tevfik Fikret’ten bir şiir okusanıza diye istekte bulunduğunu aktarır (Kurdakul, 1982: 8).

Tevfik Fikret'in dilinin sonraki kuşaklar tarafından zor anlaşıldığı görüşüne Kurdakul şöyle açıklık getirir. Bu durum Tevfik Fikret için talih ve talihsizliktir. Mehmet Emin Yurdakul'un öncüsü olduğu yolda etkili olduğunu düşünür. Yurdakul'un şiirlerini bugünden bakarak kabul etmeyebiliriz diyor. Ama bundan 70-80 yıl önce ondan etkilenenlerin olduğunu söyler. Birinci Dünya Savaşı yıllarında Mehmet Emin Yurdakul'un Üniversitelerde verdiği konferanslara çorap, örgü kazak ve eldiven vererek girenlerin olduğunu açıklar. Hececiler olarak adlandırılan kuşağın ortaya çıkışında Mehmet Emin Yurdakul'un etkili olduğunu söyler (Kurdakul, 1982: 8).

Hececilerin Fransız şiiri ve Ahmet Haşim'den etkilenmesi konusunda Kurdakul'un düşünceleri şu şekildedir. Hececiler üzerinde Fransız şiiri ve Ahmet Haşim'in etkisi vardır. Bu gruptaki şairler Mehmet Emin Yurdakul'un deneylerinden yararlanmışlardır. Kendi şiirlerini de öğrenmişlerdir. Hececi şairlerden biri olan Halit Fahri Ozansoy, Mehmet Emin hakkında şöyle demektedir. *“Ben, hececi bir şair olarak, bugünkü şiirimi Mehmet Emin'e borçluyum”* (Kurdakul, 1982: 8). Kurdakul Mehmet Emin'in ve diğerlerinin etkisi konusunda şu açıklamayı yapar: *“Yani istediğiniz kadar Fransız şiirinden, Mayakovski şiirinden etkilenin ama, kendi dilinizle şiir yazacaksınız ve kendi tekniğinizi bulacaksınız. Bu tekniği bulmada Mehmet Emin'in cesareti bana sorarsanız reddedilemez. Fikret'in şiirine gelince, onda dönemi aşan estetik öğeler var.... Tevfik Fikret şiirinin sadece doğruları kalmıyor, geliştirici güzellikleri de kalıyor sonraki kuşaklara. Tevfik Fikret şiirinde müstezadı genişletme olayı var. Müstezad bilinen bir şey. Divan şiirinde iki kalıpla uygulanan bir biçim. Mefulü mefaulu mefaulu faulun/ Mefulu faulün. Hâlbuki Fikret alıyor onu her kalıba getiriyor. Yani aruzun hangi kalıbını düşünürseniz düşünün, o kalıpla müstezad yapıyor. Yani müstezad bir büyük mısra bir küçük mısra. Demek ki Türk şiirinde serbestleşme akımını açmış oluyor. Tabii bu Mehmet Emin Yurdakul'da olmayan bir unsur. Kaldı ki, şunu da söyleyelim: Fikret daha yaşarken 1910'lu yıllarda şiirinin dilini de değiştirmeyi başarmış”* (Kurdakul, 1982: 9).

Kurdakul, Hececileri, Haşim'i ve Yahya Kemal'i anlatmadan önce dönem hakkında da bilgi verir. Birinci Dünya savaşı biter. Monarşi yıkılır. Osmanlılık kavramı karşısına Türk insanı kavramı çıkar. Kendimi Türkçemle hissediyorum diyen bir kuşak ve akım ortaya çıkar. Ulusçuluk, ulusalcılık ya da halkçılık olarak

adlandırılan. Kurdakul, Yahya Kemal'in bu durumla ilgili şu şekilde yorum yaptığını söyler. *“Bazıları ülkemizin adına Memaliki Osmani diyor, bazıları da Türkiye diyor, biz bunun hangisini seçeceğimizi artık bilmeliyiz”* (Kurdakul, 1982: 9). Kurdakul, hakkında Memaliki Osmaniden çıktığını bildiğini söyler. Ulusçuluk akımının Birinci Dünya Savaşı sırasında ırkçı-turancı akıma mağlup olduğunu ifade eder. Bu akımın bazı sanatçıları peşinden sürüklediğini söyler. Ahmet Haşim ve Yahya Kemal şiiri ne ırkçı/ turancı şiire, ne de Tefvik Fikret şiirine kapılmaz. Onlar Bergsoncudur. Bunu Yahya Kemalinde onayladığını söyler.

Yahya Kemal, Bergsonculukla ilgili şöyle demektedir. *“Biz Mustafa Şekip'in getirdiği düşünce sisteminin etrafındaki unsurlardık. Bu da Bergson'culukdu, diyor”* (Kurdakul, 1982: 9). Dergâh dergisinde yazı yazarlar için dergâh harekâtı içinde olduklarını belirtir. Mustafa Şekip, bu dergide yazı yazar ve Bergson'un eserlerini çeviren bir profesördür. Dergâhçılar olarak nitelediklerinin şiirin dili, biçimi, yapısı, estetiği üzerinde büyük çaba harcadıklarını söyler. Dergâhçıların, Cumhuriyet döneminde de eser verdiklerini ve bu etkilerinin az olduğunu belirtir. Yahya Kemal'in düz yazıları ile de Cumhuriyetin ilk yıllarında etkisini sürdürdüğünü söyler.

Şükran Kurdakul, Ahmet Haşim ve Yahya Kemal ile ilgili şöyle söyler. *“Yahya Kemal ve Ahmet Haşim'in şiire olan saygılılıkları, şiiri yaşamaları, şiirin yapım ustalığına bağlılıkları o dönemde başka şairlerde pek yok. Yani hayatları şiir olmuş”* (Kurdakul, 1982: 9). Kurdakul, Yahya Kemal'in okuduğu anılarından yola çıkarak Fransa da sekiz on yıl kaldığını söyler. Yahya Kemal'in Fransa da bulunduğu yıllarda Fransa şiir dilini Verlaine'nin, Raimbaud'un, Mallerme'nin kendi dillerini nasıl işlediklerini araştırdığını belirtir. Yahya Kemal'in Fransa'dayken enternasyonal dinleyince duygulandığını açıklar. Yahya Kemal yurda dönünce Türkçülük akımıyla karşılaşır, Fransa'daki ruh halini orada bırakır. Yahya Kemal'in şiirlerinde geçmişin başka özelliklerini ararken bir taraftan da dünyadan ahirete giden bir yol izlediğini ifade eder. Kurdakul, Yahya Kemal şiiri için sanki bir müzayedeki eski ve güzel tablodur diyor. Bazı şairlerin ondan yararlandığını, etkisinde kaldığını söyler. Faruk Nafizi örnek gösterir. Aynı Faruk Nafiz'in kendisinden sonra ortaya çıkan Nâzım Hikmetten de etkilendiğini ifade eder. Faruk Nafiz'in aruz ile Türkçe şiir yazma ustalığına söylenecek kelime yoktur diyor. Yahya Kemal'in şiirini aruza

uydurayım derken Türkçeyi bozduğunun da bilindiğini açıklar. Yahya Kemal gibi Dergâhta şiirlerini yayınlayan şairler genellikle 1900'lü yıllarda doğmuş olanlardır. Dergâhçılar Milli edebiyat akımı denilen akımın etkisine de girerler (Kurdakul, 1982: 10).

Dergâhçılar, Ahmet Haşim ve Yahya Kemal etkisiyle birlikte Fransız şiirine dayanan yapı içerisinde dirler. Dergâhçıların Kurtuluş Savaşından öncede millici akımların etkisinde olduklarını söyler. Ahmet Kutsi Tecer'in Fransız şiirinin etkisiyle halk kültürümüzü birleştirerek, halk şiirimizi geliştirdiğini ifade eder (Kurdakul, 1982: 10).

Hececilerden bazılarının da şiiri bırakarak düz yazıya geçtiğini söyler. Yusuf Ziya Ortaç'ı örnek olarak gösterir.

Türkiye Cumhuriyetinin 1923-1940 yılları arası döneminin, Meşrutiyet ve Mücadele dönemi genç kuşağından farklı olduğunu söyler. *“Mistikse mistisizmiyle, Bergsoncuysa Bergsonculuğuyla farklıdır, ulusçuysa ulusçuluğu farklıdır. Çünkü artık eski deyimiyle, “Hadden geçmiş” bir şiirle karşı karşıya olmamız sonucunu doğurmaktadır”* (Kurdakul, 1982: 10). O dönemde Tek partiye bağlı *Hayat* Dergisini Mehmet Erişilgil'in çıkardığını belirtir. Bu dergide çok büyüklerin yazıları ile birlikte başarılı sayılamayacak kişilerin yazılarının da yayımlandığını, başarılı kabul edilmeyen kalemlerin zamanla yok olduğunu söyler. Yayımlandığı zamana göre eski olanlarında zamanla unutulduğunu ifade eder. Yahya Kemal'in şiirini Münir Nurettin bestesinden dinleyenlerin olduğu gibi onu sevmeyenlerinde bulunduğunu söyler. Yahya Kemal'in şiirinin Münir Nurettin'in bestesini sevenlerle sürüp gideceğini belirtmekle birlikte zamanın, insanların beğeni ve beklentilerini değiştirebileceğini söyler. 1940'a kadar olan süreçte bir de Nâzım Hikmet vardır. Nâzım Hikmet için sosyalist olmasa da coşkusu yaşayan bir şairdi diyor. Nâzım'ın 17-20 li yaşlarda hececiler içinde yazdığı şiirlerinin kimisinde mistik eğilimler, kimisinde millici, ulusalcı eğilimlerin ağır bastığını belirtir. Şükran Kurdakul, Nâzım Hikmet'inde Ahmet Haşim ve Yahya Kemal gibi kendini şiire adadığını söyler. Nâzım Hikmet'in şiirinde Muallim Naci'nin dizeleri olduğu gibi, Hikmet Müftüoğlu'nun düz yazısına özgü öğelerinde görüldüğünü belirtir. Bu örnekleri Nâzımın hem halk şiirinden, hem divan şiirinden yararlandığını göstermek için verdiğini söyler. *“Nâzım bir*

sentezciydi. Ama kendisine egemen olan unsur dilimizin ve şiir dilimizin geçirdiği 70 yıllık aşamaya bağlı bir sentezciydi” (Kurdakul, 1982: 10) demektedir. Nâzım Hikmet, sentezci olmasına rağmen Ahmet Haşım ve Yahya Kemal’den sentez yapmaz. Onların şiirini ret eder. 1923-1940 yılları arasındaki eskilere ve yeni edebiyat akımcılarına göre, Nâzım çağının insanıdır. Beş Hececiler ve onlara bağlı olan Behçet Kemal ve Milli Edebiyat akımının o yıllardaki iktidar ile birlikte hareket ettiğini belirtir. Bu durumun şairleri çağdaş mı, yoksa çağın gerisinde mi bırakmıştır diye sorgular? Bu şairlerin bir parti şairliği yaptığını söyler. Nâzım Hikmet çağın insanıydı demekle, gelişmekte olan devletteki işçi sınıfı ve toprak sorununu gördüğünü belirtir. Mustafa Kemal’in toprak reformu için uğraştığını ama başarılı olamadığını söyler. Nâzım, topraksız köylünün acısını şiirlerinde anlatır. Kurdakul, 1940 ‘a kadar ki yapının bu şekilde olduğunu söyler (Kurdakul, 1982: 11).

Şairlerimizin Fransız şiirinden ve şairlerinden, Tevfik Fikret’ten, Ahmet Haşım, Yahya Kemal ve Nazım Hikmetten etkilendiklerini belirtir. Bu etki Ahmet Hamdi, Necip Fazıl, Ahmet Muhip Dranas, Ziya Osman Saba, Fazıl Hüsnü Dağlarca ve Cahit Sıtkı’ya kadar uzanır.

Ahmet Hamdi Tanpınar’ın şiiri hakkında Kurdakul’un düşünceleri şu şekildedir.

Bergson’un zaman kuramının bütünüyle zamanı aradan kaldıran bir kuram olduğu” görüşünde birleşmiştir (Kurdakul, 2000: 99).

Yinelemelerin şairi diyebileceğimiz Ahmet Hamdi’nin şiirine egemen olan temalar geçmiş özlemlerine bağlı duyarlılıklarla doğa ve evren karşısındaki algılardan kaynaklanır. Ama doğayı ve evreni yorumlamaz, kabul eder Ahmet Hamdi. Bu boyun eğişte ‘kader’in omuzlarına bindirdiği ağırlığa kapılmış gidiyor görünürken ölümün gücünü soluğunda duyar gibidir (Kurdakul, 2000: 100).

Şükran Kurdakul, Necip Fazıl’ın şiirinin ilk yıllarında dönemin beğeni sınırları içinde hareket ettiğini, daha sonra bireysel ruh hallerine sıkıntılına ve ölüm temasına eğilmeye başladığını ifade eder. Ziya Osman Saba, Necip Fazıl etkisinde bir şairdir. Dünyalı bir şair olarak görünmez, ne zaman öteki dünyaya gideceğim düşüncesine sahiptir. Şiirlerinde cami, ahret, öbür dünya kavramları ağırlıklıdır. (Kurdakul, 1982: 11). Cahit Sıtkı inançlı bir şairdir. Ölümden korkar. Yaşama isteğine sahiptir. Fazıl Hüsnü Dağlarca, Mustafa Şekip ve Peyami Safa’nın düz

yazılarından etkilenir. Bergson’u okuduğunu ve etkilendiğini ifade eder. İnançlı bir şairdir. Kurdakul, Fazıl Hüsnü’nün *Çocuk ve Allah* adlı şiir kitabının çok güzel olduğunu söyler (Kurdakul, 1982: 11). Ahmet Muhip’ in şiirlerinde Allaha, ahrete ve ruh âlemine inanmanın olduğunu söyler. Ama onun şiirlerinde asıl ögenin yakın çevre, doğa ve duyarlılıkların olduğunu dile getirir. Edebiyatımızda yeniliklerden bahsedilince Ercüment Behzat Lav’ın akla geleceğini söyler. Nail V ve İlhami Bekir’i temelde Nâzım Hikmet estetiğine bağlı toplumcu gerçekçiler olarak değerlendirir.

1938 yılında Orhan Veli, Oktay Rifat ve Melih Cevdet’in Garip hareketi olarak ortaya çıktıklarını söyler. Bunların az sözcüklü, küçük boylu şiirler yazdığını ifade eder. 1940’a kadar şiirimizdeki dönün tablosunun bu olduğunu söyler.

2.7. GERÇEKÇİ VE TOPLUMCU GERÇEKÇİ EDEBİYAT İLE İLGİLİ DÜŞÜNCELERİ

Anadolu halkının ne toplumculuktan ne de bireycilikten haberi olmadığını, söylemektedir. Halk, Tanzimat’tan beri peşine düşülen yeni kelimeleri de yetiştirdiği toplum içinde duymuş ise bilmektedir. “*Anadolu halkını hocası bir yandan çeker, ağası bir yandan Ama eşref saati gelince, o seksen senelik kalıplar içinde bildiği yedi sekiz yüz kelimeden yararlanarak bir şiirler yazıyor ki çoğunu sıkılmadan kendimize ‘mal’ ettikten sonra “sirkat”i kapatmak için oturup etkilenmemin yararları üstüne yeni yeni gerekçeler arıyoruz*” (Kurdakul, 1960: 22) diyor.

Halk olmaktan önce şiir halkı olmak için çalıştığımızdan yanılıya düştüğümüzü söylemektedir. Şairin, ustalığı kuramları şiirine uygulamak olduğunu düşündüğü için yanıldığını, ustalığın kuramdan değil deneylerden oluştuğunu belirtiyor. Her şeyin kitaplardan öğrenilmediğini deneyimin önemli olduğunu şu örneği aktararak verir. Garip Hareketinde önemli bir yeri olan Orhan Veli’nin ölümünden sonra Nurullah Ataç, Orhan Veli için yaşasaydı iyi bir eleştirmen olacaktı onda Yahya Kemal’de var olan kavrayışın olduğunu eski şiir geleneğini de çok iyi anladığını söyler ve sözlerine aşağıdaki gibi devam eder.

Her şeyi şiirden sonra düşünen şairi bulduk mu peşinden gidiyoruz. Bir zamanın “toplumcu” şairleri, o zamanın “bireyci şairlerinden daha güçsüz şiirler yazmışlarsa toplumu düşündükleri için değil şiiri düşünmedikleri için yazmışlar. Ne

yaptık yaptık toplumcu şair sözünü ölü sözler arasında soktuk da kötü şiirlerden kurtulduk mu (Kurdakul, 1960: 22).

Yukardaki sözlerinden sonra *Yeni Ufuklar* dergisinde 1960'larda yazan Mehmet Fuat'a seslenmektedir. *“O zamanın genç şairlerini toplumcu görünmek kaygısıyla eleştirenler ile bu zamanın genç şairlerini yenici görünmek kaygısıyla övenler yok mu dersem ileri gitmiş mi alacağım”* (Kurdakul,1960: 22).

Şükran Kurdakul, okurun yergi ve övgülere kapıldığını düşünmenin de yanlış olduğunu söylemektedir. Gazete ve dergilere verilen ilanlarla, eleştirmenlerin övgüleri ve öğretmenlerin çabasıyla etkileyebileceğimiz ve beğenilerini kazanacağımız kişi sayısı belli bir kitleyi geçmez demektedir (Kurdakul, 1960: 22).

Cumhuriyet gazetesinde Cevat Fehmi Başkut 1960 yılı olayları ile ilgili *Ne oldu Şairlerimize İhtilalin Arkasından Bile Gelemediler* diye bir yazı yazmıştır. Şükran Kurdakul 'da yazdığı bir mektupla buna cevap vermiştir. Mektup yelken dergisinde yayınlanmıştır. Kısa bir mektupla bu konuyla ilgili açıklamanın yeterli olmayacağını belirttikten sonra düşüncelerini şu şekilde sıralamaktadır. Tanzimat'tan Cumhuriyetin ilanına kadar geçen süreç Cumhuriyet aydınları tarafından titizlikle incelenmiştir. Namık Kemal, Ziya Paşa ve Tevfik Fikret'in şiirleri estetik ve toplumsal yönden araştırılmıştır. Edebiyat tarihimizde devrim diyerek nitelendirdiğimiz mücahitlerin yer aldığı 1839-1923 yılları arası birinci dönem olarak kabul edilmiştir.

1923'ten sonraki süreç ise belli estetik yöntemler ve toplumun gelişme hareketlerine göre inceleyecek edebiyat tarihçisini beklemektedir.

“Özellikle 1940'dan sonra durumu aydınlığa çıkan şiirimizin sizin 'Bizim bildiğimiz şairler İhtilali'nin önünden giderler. Bunlar arkadan bile gelmediler. Ne oldu şairimize' diye yakınmanızın dışında görmek zorunluluğu vardır.

“ Türkiye'de her devirde Şair şu üç davranıştan birini seçmek zorunda bırakılmıştır. Susmak, karşı koymak, satılmak. Demokrat Parti iktidarı devrinde de bu üç davranışı gösteren şairler vardır. Belgeler tanıktır ki Türk şairleri içinde namuslarını satmıyanlar, susmayı tercih edenlerden de, satılanlardan da daha çok sayıdadır”(Kurdakul, 1960: 14) diyor.

Şairler 1951'den sonra anti demokratik uygulamaları protesto ettikleri için demokratik olmayan hışımlarla karşılaşmışlardır. Edebiyat tarihçisi belgelere bakarak bu gerçeklere ulaşabilir, demektedir. O dönemde mahkemeye verilen, kitapları toplatılan kişilerin daha sonra bilirkişi raporlarıyla beraat ettiğini söylemektedir. Bu kişilerin adlarının yer aldığı bir liste ekliyor mektubun sonuna. Mektuptaki listede yer alan isimlerden birkaçı Rıfat Ilgaz, N. İlhan Berk, Melih Cevdet Anday, Şükran Kurdakul (Kurdakul, 1960: 14).

Şükran Kurdakul, gerçekçi edebiyatın ustalarından olan Aragon'u Sabahattin Eyüboğlu, Sait Maden ve İlhan Berk'in çevirilerinden tanıdığını belirtmektedir. Geleneğin, çağın şiirine güç katacağını Garip hareketinden değil de kendi ustalarının yaratılarından öğrendiğini söylemektedir. Yahya Kemal eski şiire yenilik getirmeyi düşünmeden taklit etmektedir. Nâzım Hikmet ise hem Yahya Kemal'in kuşağının deneylerini hem de eskinin değerlerini eserlerine doğrudan almaktadır (Kurdakul, 1983: 129).

Aragonla beraber Eluard'ında toplumsal temaları işleyen şairlere yol gösterici olduğunu belirtmektedir. Onların “*umutların söndüğü ve besledikleri duyarlılığın tıkanıdığı savi*” nı (Nezir, 1983: 130) anlayamadığını da belirtmeden geçmemektedir. Umut ve umutsuzluğun yurt yönetiminde olduğu gibi edebiyatta ta abartılı olarak yer aldığını söylemektedir. Bazı insanların yaşadıkları dönemden etkilendiklerini sanatçıların ise hepsinin etkilendiğini söylemektedir. 1946'dan beri yaşanan çağdaşlaşmanın toplumun tüm kesimlerinde özümşenerek sahip çıkılması gerektiğini düşünmektedir. Toplumun mutluluğundan sorumlu olan yöneticiler bireye de sahip çıkarak korumak zorundadır. Olumsuzlukların insanoğlunu yıpratıldığını belirtmektedir. Sanatçı zorluklar karşısında dik durabilen insanı temsil etmektedir. Sanatçının yaptığı umuttur. Umut için mutlaka bir tanım kullanılması gerekirse “*umut'un tanımı budur demektir: “acıların en ağır bastığı düzeyde bile varlığını sürdüren tarihsel birikimi ve kişioğlunun kazanımlarına güvenmek*” (Nezir, 1983: 130).

Edebiyatımızda imgenin Maviciler ve İkinci Yenilerle getirildiğini düşünenlere karşı şunları söylemektedir:

“Mavi, şiiirleri, öyküleri yazılarıyla yeni bir kuşağın öncü dergilerinden biri sayılabilir belki. Ama Atilla İlhan'ın ‘sosyal realizm’ anlayışı üzerine birkaç yazı yayınlaması dergiye bir hareketin organı niteliği kazandırmaz sanıyorum. İkinci Yeni'nin öne sürdüğü savlar, benzer ilkelere bağlı şairlerin, öykücülerin ve eleştirmenlerin bulunması, sürekliliği, yandaşları ve etkileriyle hareket özelliği taşıdığı öne sürülebilir. Ama Türk şiiirine imgenin ilk kez Mavi'de yazanlar ve İkinci Yeni'nin ilkelerini benimseyenlerce getirildiğini söylemek Nazım Hikmet'leri, Ahmet Muhipleri, Fazıl Hüsnü'leri yadsımakla aynı kapağa çıkar” (Nezir, 1983: 130).

1983 yılında *Yazko Somut* dergisinde Seyyit Nezir, Şükran Kurdakul'a gerçekçi şiiirimizin sorunları var mıdır? Şiiirimizi son zamanlarda atılım yapmasının nedenleri kimlerdir? Siz kendi şiiirinizin nerede olduğunu düşünüyorsunuz? Sorularını yöneltir.

Kurdakul, şiiirimizin ilk sorununun dil olduğunu söyler. Bu açıdan soru sorulduğu gün ile 1900'lü ve 1940'lı yılların karşılaştırılması gerektiğini söyler. 1925 yılına gelmeden önce önceki şiiir anlayışlarında ısrarcı olan Cenap Şahabettin ve Ahmet Haşim'in bile kullandıkları sözcükleri değiştirdiklerini söyler. Bunun dilde ilk evre olduğunu ifade eder. İlk evrenin özelliğinin dile hâkim olma isteği olduğunu söyler. İkinci evrede dil ile birlikte dünya görüşü, gelenekler ve toplumsal ilişkilerin değiştiğini söyler. Değişimi yaşayan insanın yaşama karşı tepkilerinin değişmediğini, insanın çağdaşlaşmanın farkına vardığını bakış açısını değiştirdiğini söyleyerek açıklamasına şu sözlerle devam eder.

....Yadırgamayalım, 40'dan bu yana gerçekçisi de, toplumcu gerçekçisi de, bireycisi de özgün yapılar için çırpınır şiiirimizde. Nereye gittiyse o Türkmen kocasına (Yunus'u) gördüğünü söyleyen Mevlana gibi; bu yılların şiiiri Yahya Kemal'den, Haşim'den kurtulsa Nâzım'ın şiiir görkemine çarptırılmıştır gençliğinde.

Bu evrenin de adını koymaya çalışalım: şairler arası sessiz Savaşım süreci. Diyebiliriz ki, bu evreyi atlatanlar yapıya özgü sorunları kendine özgü becerilerle çözerek Geldiler bugüne. Son yılların en belirgin kazanımı budur sayıyorum.

Bu süreçte Şiiirimin yerine belirlemek herhalde bana düşmez (Nezir, 1983: 131) demektedir.

Kurdakul, yukarıdaki konuşmasında şiiirimin yerini belirlemek bana düşmez dese de 2000 yılında İzmir Kent Kültürü Dergisinde Namık Kuyumcu ile yaptığı konuşmada toplumcu gerçekçiliği ile ilgili düşüncelerini şu şekilde dile getirir.

Toplumcu ve gerçekçi olmakla şiir yazmanın farklı olduğunu düşünür. Şiirin öncelikle bütün şiiri öğelerini taşıması gerektiğini söyler. Kurdakul TİP ve çeşitli yazar örgütlerinde birey olarak namusuyla bilgeliği ve sabrı ile çalıştığını söyler. Şair olarak kendini bulduğu için var olduğunu söyler ve sözlerine şöyle devam eder.

... Ama hangi kategori içerisinde? Türkiye'nin gelişmekte olan sınıfsal konumunu göz ardı etmeden durabilmek. Sınıfsal konumu içindeki insanların doğruluğunu yaşayabilmek, yaşatabilmek. Bu tabii çok kolay bir iş değil! Hem seviyorsun Nâzım'ı hem onun gibi şiir yazmamak mecburiyetindesin. Çok zor! Hem dili seviyorsun, yenileşen dili seviyorsun, hem de her kelimeyle, her sözcükle şiir yazılmayacağını biliyorsun. Bu dağdağa içerisinde ben, işte en son altı kitabımda bağladığım işi. Bundan sonra ömrüm olur yazabilir miyim bilmiyorum; ama yazdıklarım, yayımladıklarım birçok şey buluyorum eski şiirlerin etkisinde, benim etkimde (Kuyumcu, 2000: ?).

A. Yasemin 1982 yılındaki *Bilim ve Sanat* dergisinde Prof. Moissej Kagan'ın imgesel somutluğun yapıtı canlandırdığı görüşünden yola çıkarak Kurdakul'un Türk Şiirini genel olarak değerlendirmesini ister. Kurdakul, Kagal'ın sanatta imgenin yeriyle ilgili düşüncelerinden yola çıkarak edebiyatımızda 35-40 yıl boyunca toplumcu gerçekçi akımın tartışılmadığını ama kimi şairlerin eserlerinde bu konuyla ilgili somutlamaların görüldüğünü söylemektedir. Özellikle 1950'li li yıllarda şiirlerde sefalet temasının çok işlendiğini bu tür şiirlerde yalın gerçekçiliğin ağır bastığını söylemektedir. Ve bunları şu şekilde örneklendirmektedir: “mahalle, sokak adları, Yeni hayat satan çocuklar, köprü altı insanın bir bakışta görünüşü. İstanbul'un o evrelerde kenar mahalle diye adlandırılan semtlerindeki çeşme başları, özellikle tütün ve tekstil sanayiinde çalışan çocuk ve kadın işçilere ilişkin duyarlıklar Nâzım dışındaki şairlerin işlediği konular arasındadır” (Yasemin, 1982: 39). Kurdakul, bu tür konuları işleyen şairlerin devrimci romantik ya da içyapı açısından eksik ve tek düze olduğunu söylemektedir. Toplumcu gerçekçilerin karşısında olanlar Bergsonculuğa ilgi duyanlardır. Bunların kısıtlı kelime dünyaları ile kurdukları tamlamalarla değişik bir estetik oluşturduklarını düşünenlerden sorumlulukları dile getiren şiirlerin beklenemeyeceğini dile getirmektedir. “Bu nedenle genel bir şematizm ya da şematizm tehlikesi içinde bulunulmasına karşın kimi şairler Prof. Kagan'ın ileri sürdüğü sanatsal yaratım imgeler halinde düşünme olduğu ilkesine koşut örnekler vermişlerdir” (Yasemin, 1982: 39). Buna örnek

olarak Orhan Veli ve arkadaşlarının 1941-1944 yılları arasındaki çalışmalarını dile getirir. “*Onlar bildiğiniz gibi sadece ölçü ve uyağı yadsımakla yetinmemişler sesi ve imgeyi de yadsımışlardır ki, o evre içinde toplumcu gerçekçilere ters düşmelerinin nedeni budur*” (Yasemin, 1982: 39) demektedir.

A. Yasemin, Kurdakul’a toplumcu gerçekçi bir şair olarak kültürel mirasımıza sahip çıkıp geçmişteki ustaların sırlarına erişmeye mi çalışacağız yoksa onları redd mi edeceğiz diye bir soru yöneltmiştir?

Kurdakul bu soruyu şu şekilde cevaplamıştır. Özellikle Cumhuriyetin ilanından sonra şairlerimiz eski kaynaklarımızdan yararlanmayı seçmişlerdir. Örnek olarak İsmail Hakkı Uzunçarşılı kuşağından Mustafa Akdağ kuşağına kadar demektedir. Bu dönem için ortaya atılan Cumhuriyet öncesi kültürlerin yok sayıldığı iddialarının doğru olmadığı, alfabe değişikliği nedeniyle bir süre kopukluk yaşandığını belirtmektedir. Toplumcu gerçekçi akıma bağlı kişilerin bir ara Sinclar’ın *Altın Zincir* kitabındaki görüşlerden etkilenerek, Divan şiiri gibi eski şiirimizi yok sayma eğilimine girmişlerdir. “*Ama bu itirazla eskiyi toptan yadsıma çabaları hiçbir sonuç vermedi. Özellikle son yıllarda eski kültürel mirasçısı olma bilinci yeni sentezleri içinde taşıyan girişimlere öncü oluyor*” (Yasemin, 1982: 39) demektedir.

2. 8. 1940 KUŞAĞI İLE İLGİLİ DÜŞÜNCELERİ

Şükran Kurdakul’un 1940 Kuşağı ile ilgili düşüncelerini aktarmadan önce 1940 kuşağı adlandırması yerine kaynaklarda karşılaştığımız farklı adlandırmalar olduğunu gördük. Bu adlandırmalar şu şekildedir: “40 Kuşağı”, “1940 Kuşağı”, “1940 Toplumcu Kuşağı”, “1940 Toplumcu Gerçekçi Kuşağı”, “Kırk Kuşağı”, “1940 Sosyalist Gerçekçi Kuşağı” Atilla İlhan *Hürriyet* gazetesindeki Kırk Kuşağı yazısında bu kuşak için “Fedailer Mangası” adını kullandığını söyler (İlgaz, 1994: 20’den alıntı).

Şükran Kurdakul, 1940 kuşağının en önemli özelliğinin değerinin sorumluluğunun bilincinde olmasıdır, diyor. Bu kuşağın sanatçılarının resimde ve edebiyatta yenilik getiren eserler ortaya koyduğunu söyler (Kurdakul, 1984: 37).

Kurdakul, bu dönemde eski şiir anlayışına bağlı olanların Yahya Kemal doğrultusunda şiirler vermeye devam ettiğini söyler. Yenilik isteyenlerinde *Çınaraltı* dergisinde Yusuf Ziya ve Orhan Seyfi etrafında toplandığını aktarır. Bu ikilinin tutumları ile ülkeyi Naziler yanında savaşa sokmak istediklerini söyler. Böyle bir ortamda birde 1940 kuşağının ortaya çıktığını belirtir. 1940 kuşağının sanatçılarının özelliklerini aşağıdaki gibi sıralar

- *İnsancıdır. İnsancılığa hümanizmayı geliştirerek vardığı için ülke savunması dışında savaşa ve militarizme karşıdır.*
- *İnsanı bulunduğu toplumsal konum içinde görmeyi başarmıştır.*
- *Özgürlüğüne inanır.*
- *Yaratılanlarında yeni teknikler aramayı varoluş nedeni sayar.*

Şükran Kurdakul 1935 1950 yılında yayınlanan dergilerin incelendiğinde 1940 kuşağı sanatçılarının yukarıda sıraladığı özellikleri yansıtan eserlerinin görüleceğini söyler. Belirttiği 15 yıllık süreç içinde sanatçıların kabullenme ile inkarı, özgürlükle birlikte tutuklanmayı, iktidara karşı düşünce karşıtlıklarıyla değişimin güzellikleriyle birlikte zorluklarını da yaşadıklarını söyler (Kurdakul, 1984: 37).

Dönemi içinde 1940 kuşağı sanatçılarının her düşünceye saygı duyduklarını, fikirlerini, eserleri ile ortaya koyduğunu, başka düşüncelere sahip insanlarla aynı ortamda çalıştıklarını belirtir. Birlikte çalışan kişilerle ilgili aşağıdaki isimleri verir.

Varlık'ta Sabahattin Ali ile Sait Faik'in Gün'de Rifat Ilgaz' la Sait Faik'in Oktay Akbal'in Servet-i Fünun Uyanış' da Oktay Akbal'la Cahit Irgat'in, Yığın'da Nazım Hikmet' le İlhan Berk'in Ses' de Nail V. ile Asaf Halet Çelebi'nin Yurt ve Dünya'da Orhan Kemal ile Melih Cevdet Anday'ın Ant'ta Enver Gökçe ile Necati Cumalı'nın yan yana bulunduğunu göz önünde tutarak hareketin yarattığı değişikliği kavramak zorundayız (Kurdakul, 1984: 37).

Şükran Kurdakul, 1940 Kuşağı adı ile ilgili 1960'larda *Yelken* dergisini yönettiği zaman Atilla İlhan'la bir konuşma yaptığını konuşmanın başlığını "1940 Şiiri" diye attım. Zaman içinde bu niteleme tuttu" (Özkırımlı, 1984: 3) şeklinde bir açıklama yapar.

Kurdakul, 1940 kuşağı şiir hareketini değerlendirirken üç temel olgu üzerinde durduğunu söyler. Birincisi: Orhan Veli ve diğer şairlerin iktidarca desteklediği için, birçoğunun devlet memuru olduğu ve bunların revaçta olduğu, alkışlandığı düşüncesine katılmaz. 1940 şiir hareketinde Orhan Veli ve arkadaşlarının öncülüğünün söz konusu olmadığını düşünür.

İkincisi: 1940 şiir hareketi *Servet-i Fünûn Uyanış* dergisi ile birkaç gazetede çıkan yazılarla sınırlanmaz. Öncesi ve sonrası vardır. Sadece şiirin değil, diğer sanat dallarının da etkilendiğini belirtir.

Üçüncüsü: 1940 şiir hareketini yalnızca toplumcu gerçekçilere bağlamanın yanlış olduğunu düşünür. O dönem toplumcu gerçekçi anlayışın dışında eser verenlerinde dönemin sorunlarından etkilendiklerini eserlerinde gösterdiklerini, ifade ederek şu şekilde açıklama yapar: “*Orhan Veli'nin 'Tüfeğini debboya koydular' dizesiyle başlayan şiiri dönemin birincil sorunu olan savaşın yarattığı tahribatın yansımaları değil midir?* (Özkırımlı, 1984: 3).

Atilla Özkırımlı 1940 kuşağı sanatçısı olan aşağıda adını saydığı kişilerin eserlerinin bir dönem yok sayıldığını belirtmektedir:

H.İ Dinamo, Rifat Ilgaz, A. Kadir, Ö. F. Toprak, Mehmet Kemal, Enver Gökçe, Kemal Sülker, Atilla İlhan, Şükran Kurdakul, Ahmet Arif, Arif Damar gibi 1940 Kuşağının tutuklanan, sürgün edilen şair ve yazarlarını, son zamanlara kadar kimi antoloji düzenleyenlerin, okul kitabı yazarların, dergi yöneticilerinin yok saymak istedikleri doğrudur (Özkırımlı, 1984: 4).

Şükran Kurdakul, Nâzım Hikmet 12 yıl hapis yattığı için toplumdan uzak kaldı, şiirleri yasaklandı mı? Unutturulabildi mi diye sorar? Ve has şiirinin yazılmasının zor ama yayılmasının kolay olduğunu belirtir. 1940 kuşağı şairlerinin dönemim iktidar partisiyle sadece dünya görüşü ayrılıkları nedeniyle ters düşmediğini, şiirlerinin yapısı gereği tüm sorunlarla mücadele ettikleri için sorun yaşadıklarını söyler ve açıklamasına şöyle devam eder

Geleneği olmayan, tek ama görkemli bir şaire karşın, bir akımın sorumluluğunu yüklenmek, öncüsü durumunda olmak. Bu sadece siyasal iktidara yenilmek değil, dile yenilmemek, estetiğe yenilmemek sıkıntılarını da içinde taşır.1940 Kuşağının toplumcu gerçekçilerin içyapı sorunları ile verdikleri mücadele uzun süre

görmezlikten gelinmiştir, yok sayılmıştır. Diyelim Rıfat Ilgaz'ın özellikle Yarenlik'te topladığı şiirlerin estetik yapısı, Prof. Boratav'dan Sabahattin Ali'ye kadar birçok yazarın değerlendirmelerine karşın, görmezlikten gelinmiştir. Asıl haksızlık budur (Özkırmı, 1984: 4).

Kurdakul, 1956 yılında yazdığı 40 sayfalık *Giderayak* kitabının içindeki şiirlerin şiirsel olarak taşıdığı işlevler yüzünden çıktuktan altı ay sonra toplatıldığını belirtir. Bu kitabı yüzünden Ağır Ceza mahkemesine çıktığını söyler. Şiirin başka işlevinin başka olduğunu belirterek 1946-52 yılları arasında belli başlı dergilerde çıkan yüz kadar şiirini kitaplarına almadığını söyler. Nedenini de şöyle açıklar. “İçeriklerinden dolayı değil. Tarih anlayışım, olaylara bakışım, dünya görüşüm aynı. Ama şiir dışı öğeler egemen olmuş o dönemin yaratılarına” (Özkırmı, 1984: 4). O dönemdeki kendi şiirlerine nesnel olarak baktığında bunları gördüğünü belirtir. Kurdakul, 1940 kuşağı toplumcu gerçekçilerini en yaşlısının Dinamo olduğunu söyler. Rıfat Ilgaz, diğer 40 kuşağı sanatçıları ve kendisinin hangi aşamalardan geçtiklerini, neler yaşadıklarını gelecek kuşaklar tarafından nesnel olarak ele alınacağını ifade eder (Özkırmı, 1984: 4).

Şükran Kurdakul *Cumhuriyet Dönemi 1 Şiir* adlı eserinde: Gerçekçi sanat anlayışını benimseyen 1940 kuşağı şairlerinde güncel ağır basıyordu demektir. Bu kuşağın şairlerinin şiirlerindeki temaları şu şekilde sıralamaktadır: “*Cephelerde eriyip giden yaşlılarının acılarından kaynaklanan duyarlıklar. Savaşa karşı tepki, barış özlemi. Yakın çevre gerçekleri ve ülke duyarlılıklarının yarattığı coşkular. Kendi yaşamlarına bağlı kaygılar, özlemler, umutlar, umutsuzluklar* (Kurdakul, 2000: 58).

3.BÖLÜM: ŞİİRLERİNİN İNCELENMESİ

3.1. İÇERİĞİ

Şükran Kurdakul'un şiirinin içeriğini tüm şiirlerini, gerektiği yerde edebiyat tarihi ile ilgili kitapları, anı kitabı, edebiyat yazıları ile ilgili kitabı, dergi ve gazetelerdeki yazı ve konuşmalarını, dergi, gazete ve kitaplarda şiirleri hakkında yazılmış olanları da dikkate alarak bütün halinde değerlendireceğiz. Çünkü şiirleri hakkında oralarda da bilgi bulunuyor. Eserleri birbirini tamamlayıcı niteliktedir. Örneğin tek tiyatro eseri de edebiyat tarihçiliğin devamı niteliğinde Namık Kemal hakkındadır. Hikâye kitapları ise kendi yaşantısı ve 1940 kuşağı şairliğinin getirdiği toplumcu gerçekçi doğrultudadır. Kurdakul'un şiirlerinde biçim açısından değişiklik olduğu gibi içerik açısından da değişim olmuştur. Hayata, olaylara, zamana, dünyaya, insanlara yani dünya görüşünde çok belirgin ve net bir değişiklik yoktur.

Kurdakul şairliğinde yaş ve yaşlanma denilen olgudan etkilendiği görüşündedir. Bu konuyla ilgili 1952 yılında *Beraber* dergisinde düşünceleri şu şekildedir:

Şairin de öteki insanlar gibi çocuk çağı delikanlı çağı var; bu belli zamanlarında şairinde fikir gelişmeleri toplumun belli eğitim kuvvetlerine göre oluyor. Bir yandan da sanatına ait zorunluklarda kendi kendisini yaratması, inşa etmesi lâzım; bu günkü günde her halde sanatumda ait zorunluluklardan yüzümün aklıyla çıktığımı iddia edecek değilim. Önceleri aceleci bir tarafım vardı kırmaya çalıştım. Kırmaya çalıştım da her şeyler oldubitti mi? Elbette bitmedi. Kim bilsin daha nice kusurlarım vardır. Zamanla bunları da görüp yakamı kurtaracağımı zannediyorum. O belli maksatları olan eğitim kuvvetlerine gelince: gayrı dört beş yıldır bana bir şey söyleyemez haldedirler: Türkçede de adamı bilim düşüncesine götürecek bir sürü kitap varken bir takım methü senâlara kulak vererek geçirdiğim birkaç yıla hâlâ yanıyorum. Bereket versin bir önceki neslin şairlerine (yâni Hasan İzzettin Dinamo'ya, Rifat'a, Kadir'e, Cahit Irgat, İlhan Berk, Ömer Faruk Toprak Suat Taşer'e) onların bizim üzerimizde bizim fenalıklara karşı direnç kazanmamız da büyük faydaları olmuştur (Kurdakul,1952: 2) diyerek öğrendiği ve öğreneceği çok şeyin olduğunu aktarmaktadır.

Şükran Kurdakul, verdiği röportajlarda şiirinin genel çizgileriyle üç evreden geçtiğini söyler. Birinci evre şiir yazmaya başladığı tarihten 1950'lere kadar olan zaman dilimini içerir. Şiirinin iç özelliklerinin belirlendiği evre. Yakın çevre,

insanların yoksulluğu, yoksunluklarını, yaşadığı tutuklanma olayı nedeniyle hapisane şiirlerini içeren evre. Bu evredeki şiirlerde imge ve lirizm vardır (Sönmez, 1978: 95).

1950'lerden sonra Cezayir Kurtuluş savaşının etkisiyle sömürgecilik kavramı üzerinde durduğunu söyler. 1950 yılından sonra ülkemizde yaşananlardan dolayı ikinci bir kurtuluş savaşı isteği içeren şiirler yazdığını söyler. *Yeryüzü* dergisinde yayınlanan *Milli Kurtuluş Şarkısı* şiiri gibi. Bu şiirlerin bir kısmında haykırmannın ağır bastığını ifade eder.

İkinci evre 1950'li yılından 1970 yılına kadar olan zaman dilimi şiirinin ikinci evresidir. 1953 yılında hücre hapsinde şiirleriyle hesaplaşmaya girişir. Şiirlerindeki Nâzımın ne kadar etkili olduğunu, şiirlerinin nasıl bir yapıya sahip olduklarını sorguladığı dönemdir. Kendini anlatırken toplumsal olanı anlatarak bireyin toplum içindeki yerine değinen şiirlerden oluşan evre (Sönmez, 1978: 95).

1960 Anayasasının ilanından 1968 yılına kadar Amerikan emperyalizmine karşı direncin şiirini yazdığını söyler. Kurdakul, örgüt içinde bulunduğu sıralar yüksek sesle (haykıran şiir) yazdığını kabul eder. Marksist eleştirmenlerin haykıran şiire karşı çıkmadıklarını söyler. Onların karşı çıktıkları şey haykıran şiirin rutinleşmesi olduğunu belirtir. Kurdakul şiirinde slogan kullanmadığına şu açıklaması ile dile getirir: "*Ben hiçbir zaman şiirimde, haykıran şiirimde slogan kullandığımı sanmıyorum*" (Sönmez, 1978: 96).

Üçüncü evre 1970 yılından başlayarak ölümüne kadar olan süreç. 1970'li yıllarda çeşitli dergilerde şiirlerini yayımlamasıyla başlayan evredir. Bu evredeki şiirlerinde doğa, toplum ve kendi hayatının olduğu görülür (Sönmez, 1978: 100).

Konuları bakımından Kurdakul'un şiirlerinde kendi hayatı ve toplum ön plandadır.

Behçet Necatigil, kendisini de dâhil ederek, her şairin hayatı boyunca üç burçtan geçtiğini söyler. Bu burçların şair için önemli dönemeç ve duraklarının olduğunu ifade eder. Bu burçları da şu şekilde adlandırır: Gurbet Burcu, Hasret Burcu ve Hikmet Burcu (Çetin, 1997:107). Kurdakul'un verdiği röportajlarda şiirinin üç aşamadan geçtiğini söylediğini tespit ettik. Yaptığımız gerekli incelemeler

sonucu ulaştığımız bilgilere göre şairin şiirlerini birinci, ikinci ve üçüncü dönem olarak ayırdık. Bu dönemler acemilik, geçiş ve olgunluk dönemi olarak ta düşünülebilir.

Birinci Dönem: Şairin şiir hayatının ilk evresidir. Şair bu evrede taklit, özentî ve kendini bulma arayışı içindedir. Ne yazdığının, nasıl yazdığının kısacası yazdıklarının da bilincinde olmadığı dönemdir. Şairlerle ilgili kötü şair, iyi şair ya da şu görüşü savunan, bu görüşü savunan şair sınıflandırmasının oluşmadığı dönemdir. Bulduğu her şairin eserini okuduğu dönemdir.

Bu dönem şiirlerini *Tomurcuk*, (1943) *Zevklerin ve Hülyaların Şiirleri* (1944) adlı kitaplarında toplamıştır.

Asım Bezirci, *Tomurcuk* için, acemice sevimli dergilerde yayınlanan şiirlerini topladığı şiirde öz ve biçimce hecelerinin etkilerinin sezildiği kitaptır diyor. (Bezirci, 1970: 11).

Kurdakul bu kitabı için şöyle söyler: “*Erken başlama, bu... Biliyorsunuz, o yaşlarda bir yıl bile önemli gelişmeler yaratır çocuklar, gençler üzerinde...1943, benim şiirde ilk değişimleri yakaladığım yıl oldu*” (Kabacalı, 2000: 24).

İkinci kitabındaki şiirlerinde bir değişim söz konusudur. Başka şairlerin etkisinin devam ettiği dönemdir. Kurdakul ‘un kitap hakkındaki yorumu: “*1944 yazdığım şiirlerin hem biçimleri, hem içerikleri değişmiş, yakın çevre ilişkilerini işlemeye başlamıştım* (Esen, 2007: 198).

1943 yılına kadar şairin etkilendiği şairler arasında Ahmet Haşim, Necip Fazıl, Yahya Kemal, Mehmet Akif, Tevfik Fikret vardır. 1943 yılından sonra Ahmet Muhip ile Ahmet Kutsi şiirlerine yakınlık duyar. Nâzım Hikmet ile çağına yaklaştığını söyler. Bu dönem şairin olgunluk dönemi diye niteleyeceğimiz üçüncü dönemin tohumlarının atıldığı dönemdir.

İkinci dönem: Şairin taklit döneminden kendi sesini bulma dönemine geçiş aşamasıdır. Şiirini özentî ve taklitten arındırma dönemi. Şükran Kurdakul, 2000 yılında *Hürriyet Gösteri* dergisinde Arife Kalender’e verdiği röportajda dile getirdiği

gibi işlediği temalarla şiir söylemeyi, şiirini fazlalıklardan arındırmayı, sözcüğün işlevini, dizelerle uğraşmayı öğrendiği dönem. Sevdiği şairlerin yerine dizlerinde kendi varlığını hissederek sesini bulduğu dönem (Kalender, 2000: 19).

Bu dönem içinde yer alan eserleri *Giderayak* (1956). *Nice Kaygılardan Sonra* (1963). *İzmir'in İçinde Amerikan Neferi* (1966). *Halk Orduları* (1969). Bireysel şiirden toplumsal şiire geçişin ürünlerini içeren dönemdir.

Üçüncü dönem: Şairinin şiirinin son evresidir. Bu dönemde Kurdakul kendi kişiliğini bulur. Kurdakul'un sanatının son aşamasının ürünleridir. Bu evredeki şiirlerini *Acılar Dönemi* (1977), *Bir Yürekte Bir Yaşamdan* (1982), *Ökselerin Yöresinde* (1984), *Ölümsüzlerle* (1985), *Bir Yürekte Bir Yaşamdan* (toplu şiirler) (1993), *İhtiyar Yüzyıla* (1997) kitaplarında toplar.

3.2. ŞİİRLERİNİN TEMALARI

Şükran Kurdakul 1940 kuşağı toplumcu gerçekçi bir şairdir. Kurdakul'un şiirlerindeki konular bireysel ve toplumcu gerçekçilik çerçevesinde şekillenir. Şükran Kurdakul'un şiirlerini incelerken toplu şiir kitabından değil, kitapları tek tek birinci baskılarını ele alarak çalışmaya gayret ettik. Bu şekilde çalışmamızın nedeni toplu şiir kitabının bütün kitaplarını içermemesidir. Önce kitapların tek tek kısaca hangi temaları içerdiğinden bahsedip sonra toplu bir değerlendirme yapacağız.

Tomurcuk kitabındaki şiirler başka şairlerin etkisi altındadır. Kitap kötümser duyguların hâkim olduğu şiirlerden oluşur. Akşam, ölüm, hicran, fanilik, çocukluk gibi temalar yer alır.

Zevklerin ve Hülyaların şiirleri kitabında umutlu şiirler yer almaya başlar. Yakın çevresinden, doğadan, toplumdan, kendi hayatından söz ettiği şiirler.

Giderayak şiir kitabı 1953-1955 yılları arasında yazılmıştır. Yüksek sesle meydanlarda okunacak kavga şiirlerini içerir. Hapishanede hücrede yazılmış şiirlerdir. Kurdakul'un çektiği çileyi gösterdiği direnci yansıtır.

Nice Kaygılardan Sonra kitabında *Giderayak* şiir kitabından on üç şiir yer alır. Rauf Mutluay *Nice Kaygılardan Sonra* adlı şiir kitabı için şöyle der. “*Gerçek ve güçlü dostlukların, dayanışmaların, anlaşmaların temlerini işleyen şiirler* (Mutluay, 1964: 29-30).

1970 yılında Asım Bezirci, *Dost* dergisinde *İzmir'in İçinde Amerikan Neferi* adlı kitaptaki şiirlerde Kurdakul'un kendine dönük şiirden topluma dönük şiire geçtiğini, kişisel kaygılarını bir tarafa bırakarak, bağımsızlık ve özgürlük temalarını işlediğini söyler (Bezirci, 1970: 14).

Asım Bezirci, 1970 yılındaki *Dost* dergisinde Kurdakul'un *Halk Orduları* kitabının ana teması bağımsızlık olmakla beraber başka temalara da yer verdiğini söyler. Bezirci kitabın ikinci bölümünde Kurdakul'un gözlerini kendine çevirerek, özel yaşantısından kesitler sunduğunu belirtir. Kitabın üçüncü bölümündeki şiirlerde işçilerin hayatları aktarılır: (basımevi, şeker, dokuma işçilerinin, küçük banka memurlarının hayatlarının gerçekçi bir çizgide sunulduğunu söyler) (Bezirci, 1970: 15).

Şükran Kurdakul'un 1977 yılında yayınladığı *Acılar Dönemi* kitabında kendiyile ve toplumla hesaplaşması söz konusudur. Kitabın konusu genelde de sorgu, sorgulamadır.

Hikmet Altınkaynak, 1982 yılında *Sanat Olayı* dergisinde Kurdakul'un *Bir Yürekte Bir Yaşamdan* kitabında birinci tekil kişi olarak seslenirken, bireysel olduğu kadar toplumcu konuları da ele aldığını söyler. Kurdakul'un kendisini etkileyen ilgilendiren her konuyu kitaptaki şiirinde işlediğini belirtir.

Alpay Kabacalı Kurdakul'un şiirinin içeriğinin duyarlılık ve bilinç olduğunu söyler. Kurdakul da bu konuda şu sözleri söyler.

... Bilinç ve duyarlık yüz şu kadar yıl çağdaşlaşma sancuları çeken bir toplumun bireylerinden biri olduğumuzu algılamış mıyız bir kez... O bitmez tükenmez çelişkiler ortamında yerimizi belirlerken genel olarak bizden öncekilerin bıraktıkları kültürün mirasına ve Ulusal Kurtuluş Savaşı'mızın temel felsefesine sahip çıkmayı başarmış mıyız. Bu bilinç ister istemez, her dönemin özelliği içinde yeni duyarlıklara götürür bizi. Biraz ayrıntıya girmek zorunda kalıyorum. Diyelim bizden öncekiler, Tevfik Fikret, Mehmet Akif, Yahya Kemal yakın çevre ilişkilerinden şiirler çıkarmışlardır. Fikret'in *Balıkçılar*'ı, Akif'in *Mahalle Kahvesi*'ni, Yahya Kemal'in *Kocamustafapaşa'yı* görmesine benzemez bu duyarlık. Çünkü çağdaş insanın kendini ve toplumu değiştirmek istencinden (iradesinden) izler taşır. Hem yakın çevresinin, hem belli bir tarihsel kesitin yarattığı ilişkiler içinde güncelin ve kalıcının başat özelliklerini özümseme bilincinin yarattığı duyarlık olarak tanımlanabilir (Kabacalı, 1982: 64).

Tuncer Uçarol, *Bir Yürekten Bir Yaşamdan* kitabında yer alan şiirlerin konularını direnç, acı, tükenme ve Kurdakul'a ait özgünlük olarak saptar (Uçarol, 1983: 64).

Zeynep Aliye, *Bir Yürekten Bir Yaşamdan* kitabında yer alan şiirlerde toplumsal siyasal sorunlara çözüm arayan bir şairin duyarlılığının görüldüğünü, insanların sokaklarda öldürüldüğü bir dönemde şairin bu acıyı aktardığını söylemektedir (Aliye, 1997: 7).

Şükran Kurdakul, *Acılar Dönemi ve Bir Yürekten Bir Yaşamdan* şiir kitaplarında ülkemizde yaşanan acılardan bireyin nasıl etkilendiğini ele alır. Acılı dönemin kendisinde yarattığı bunalımı konu edinir.

Ahmet Kabaklı, Şükran Kurdakul'un *Bir Yürekten Bir Yaşamdan* sonraki şiirleriyle şiirine önem verdiğini, kavga teması içeren şiirlere zaman zaman geri döndüğünü, mecazlı ve anlam yönünden kapalı mısralar kurduğunu, felsefeye yöneldiğini, kültürümüze ve tarihimize başka gözlerle bakmaya başladığını, Anadolu'ya (*ümanizm ve antikite duygusuyla da olsa*) (Kabaklı, 1991: 542) yaklaştığını, şiirlerini güncel karamsarlıktan kurtararak iyimser havaya büründürdüğünü söylemektedir.

Metin Cengiz, Şükran Kurdakul'un şiirlerinin kendi yaşamı ve tarihsel dönemlerle ilgili okuyucularını bilgilendirici nitelikte olduğunu söyler. *Ökselerin Yöresinde* kitabındaki şiirlere bakarak da onun kimliğini teşhis edebiliriz diyor. Metin Cengiz, Kurdakul'un *Ökselerin Yöresinde* adlı kitabındaki şiirleri konularına göre sınıflandırmıştır. Bu sınıflandırma şu şekildedir.

Hapis (Birlikte, Kapıların Önünde, Duvarında). Şiiri çok seven bir şair: (Gece Gündüz, Ökselerin Yöresinde, Biriken, vb.), Aşık: (Birlikte, Seninle). Coşkulu biri: (Öykümüz, Gizi Çözülen, Sorularda, Çağlar Boyu, Sevinç, Çağrışımlar Arasında, Yarış, Ozanca, Bana Doğru, Sonunda, Bugüne, Sözcüklerimiz, Ölümünün Sesi- bu şiir mistik bir şiirde-, Kendini Ararken, Yazıt- bu şiirde mistik bir şiir-, Yoksa Bu, Gecede, Borçlu). Çocukları Seven biri: (Çocuklar). İstanbul'u çok seven biri: (İstanbul Duyarlıkları bölümündeki şiirler. Bu şiirlerde tematik olarak sınıflandırılabilirler.). Şehrine, yurduna, insanlara karşı duyarlılık: (Ararsan, Bakışlar, Selanik Dizeleri, Yalnızların Dağları, Çağdaşımız, Kendileri). Direnişçi: (Bitmeyen, Ökselerin

Yöresinde). Müziğe aşık biri: (Suna Kan'ı Dinlerken). Anasını özlemle anan bir: (Anam). Bu sınıflamaya göre bu kitabın Şükran Kurdakul'u coşkulu, duyarlıklı bir şair olarak nitelendirilebilir. Kimlik olarak ise devrimci, hapiste yatmış, işkenceden geçmiş bir aydın (Cengiz, 2005: 107).

Ölümsüzlerle şiir kitabının teması Dünya ve Türk edebiyatının kahramanlarıdır.

Özlem Ertürk'ün İhtiyar Yüzyıla kitabıyla ilgili düşünceleri şu şekildedir: *“Kurdakul'un şiiri işlediği temalar yönünden, toplumsal/siyasal koşullarda kalıcılığını bulan, varoluşçu bir direncin sözcüsü gibidir. Kendini var etmek ve kendisi olmak ne kadar ışığı titremeyen bir güzellikse, bir o kadar da anoforda dönercesine çilekeş bir durumdur onun için. John Berger'in dediği gibi şiir “eğretileme yoluyla birleştirmekten başka, varoluşu, ulaştığı alana görede bütünleştirir. Bir duyguya yaklaşımını evrene yaklaşımı ile denkleştirir.” Bu nedenle evren, çağ, zaman vb. imgeler sıkça yer almıştır bu kitapta” (Ertürk, 2000: 67).*

Şükran Kurdakul'un şiirinde Ege ve özellikle İzmir Kurtuluş Savaşında üstlendiği rollerle yer alır.

Arife Kalender, 2000 yılında *Evrensel Kültür* dergisinde Şükran Kurdakul'un bütün şiirlerinde var olan soru sözcüklerini dile getirir. Kurdakul'un şiirine soru ile başladığını, soru ile temellendirdiğini, mesajlarını soru ile verdiğini, okuyucuyu soru ile düşünmeye sevk ettiğini, verilmek istenen mesajın okuyucu tarafından bulunmasının istediğini söyler. Kurdakul'un şiirlerinin ana temasının umut ve direnç olduğunu söyler.

Sennur Sezer Kurdakul'un şiirinde üç anahtar sözcüğün olduğunu söylemektedir. İlk anahtar sözcük sevecenlik. Sevecen sözcüğünün Kurdakul'da acıyarak, koruyarak sevmek anlamında kullanıldığını söylemektedir. İkinci anahtar sözcüğü “uzaktan” kelimesi olduğunu söyler. *“Ozan, kimi ayrıntıların daha iyi görülebilmesi için, şiirinde anlattıklarıyla okur arasına bir uzaklık koyar. Bu uzaklık ozan kimliğiyle, yaşadıkları arasında da vardır” (Sezer, 2001: 15).* Kurdakul yalnız kendini değil, kendisi gibi bir savaşım içinde olanlarında hayatını aktarır. Üçüncü anahtar sözcüğünün “soru” olduğunu söyler. *“Çağıyla ve kendisiyle bir hesaplaşmayı yürüten ozan için soru şiirin belkemiğidir” (Sezer, 2001: 16).*

Hidayet Karakuş, Şükran Kurdakul'un şiirlerinin konusu hakkında şu sözleri söylemektedir: “*Şükran Kurdakul şiirlerinde sevgi, kardeşlik, dayanışma, özgürlük, aşk, Kurtuluş Savaşı'nın soylu kalıtı, direnme, umut, yoksulluklardan ışık yaratma, mapushane hücrelerinde geçen günler, baba özlemi, dostluk, hiç bitmeyen acılar, kırgınlık; yaşamın dağdası içinde kendini tanıyan, tanımaya çalışan, değiştiğini derinden duyumsayan özbenlik... gibi konuları işler*” (Karakuş, 2004: 18).

Metin Cengiz Şükran Kurdakul'un şiir evrenin yaşadığımız ve her şeyiyle kavradığımız gerçek dünya olduğunu söyler. Onun evrenle ve evrenin düzeniyle ilgili endişelerinin olmadığı ifade eder. Geline çağdaşlaşma evresinde yaşanan gerçekleri oluşturan ekonomik, toplumsal vb. ilişkilerin toplumsal tabakalara ve somut insana yansımaları ele aldığını söyler. Şükran Kurdakul'un şiirlerinde hayatın şiir biçiminde aktarıldığını ifade eder. Kurdakul'un hayatına ve şiirlerine bu açıdan bakılması gerektiğini söyler (Cengiz, 2005:102,108).

Cumhuriyet Dönemi şiiri içinde 1940 Toplumcu gerçekçi kuşağının en genç şairlerinden biri olan Kurdakul'un şiirlerinde önce hayatı vardır. Babasızlığı, annesi, çocukluğunu geçirdiği Topkapı. Eşi Selma'ya olan sevdası, şairliği, hiç yitirmediği umudu. Hapis günleri, yaptığı işleri. 1944 yılı sonrasında tanıdığı Nâzım Hikmet şiirinin etkisiyle toplumcu gerçekçi içerikli şiirlere yönelir. Bir dönem aktif olarak yer aldığı siyaset de şiirlerinde yer alır. Şiirlerini çeşitli aşamalardan geçirmiş olsa da o belli bir çizgiden sonra yakaladığı toplumcu gerçekçiliği hep korur. Şiirlerinden benden yola çıkarak ulaştığı biz vardır. Acı, direnç, Ege, Kurtuluş Savaşı, tarih, Türk ve Dünya edebiyatının önemli kahramanları vardır. Kurdakul'un şiirini bene yönelik temalar, toplumsal temalar ve edebiyatın ölümsüzleri olarak üç başlık altında ele aldık.

3.2.1. Bene Yönelik Temalar

Bu başlık altında Şükran Kurdakul'un kendi hayatı ile ilgili şiirler ele alınır

3.2.1.1. Kaçış

Bu başlık altında kötümser, umutsuzluk içeren, insanı mutsuz eden temalar alınır.

3.2.1.1.I. Karamsarlık ve Umutsuzluk

Karamsar/ umutsuzluk duyguları Türk ve Dünya şiirinde işlenen konulardan biridir. Karamsarlık Şükran Kurdakul'un şiirlerinde ele aldığı temalardan biridir.

O belirsiz ömrün, hayata kadar,

Tekâmül elinde bir gün işlenir;

Zaman tesirinde geçen günler var (“Tomurcuk”, T., s.3).

Halimi ruhumu bilirler anlar

Bitmeyecek mi bu kesif karanlık?.

Karanlık... yol gibi uzun ömrün var

Karanlık boğuk ve ne kadar menhus...

Derdinden ölümü bekliyorlar

Karanlık!. Lâfını bitir artık sus (“Arzu”, T., s.4).

Onun şiirinde kaçış teması yetiştiği dönemin olayları ve dönemin şairlerinin şiirlerinin etkisiyle yer alır. Arzu ve Tomurcuk şiirleri Kurdakul'un ilk şiir kitabında yer alan şiirleridir. Bu şiirleri hayatının baharında yazar.

Karamsarlığının temelini oluşturan nedenlerden biri İkinci Dünya Savaşıdır. Kurdakul, İkinci Dünya Savaşı yıllarında yaşadıklarını şiirlerine aktarır. Şükran Kurdakul İkinci Dünya Savaşı sırasında İzmir'de yaşar. İlk gençlik dönemindedir. Yaşlılarının da kendisiyle ortak acıları yaşadığını söyler. Savaşın kedilerini olgunlaştırdığını aktarır. Her an savaşa girme durumu olduğu için büyük insanlar gibi düşündüklerini söyler. Her gece gökyüzünü ışıldakların taradığını, karatma gecelerini, Ege adalarına Alman silahlarının çevrili olduğunu, fırından ekmek alırken, okula giderken her yerde savaşı hissettiklerini söyler. Bu savaş atmosferinin kendilerini Birinci Dünya Savaşını, Kurtuluş Savaşını yaşayan abilerinin, babalarının öykülerindeki gerçeklikle yüz yüze getirdiğini ifade eder ve sözlerine şöyle devam eder. “.. .Köylümüz, kentlimiz, büyüğümüz, küçüğümüz kulak kesiliyorduk akşamları: *Burası Ankara Radyosu... Sayın Dinleyiciler...’Spikerin sesi hâlâ beynimde.*

Haberler kan kokuyordu. O yıllarda bilincim, algıladıklarımı şiire yansıtma güdüsüne engel olamamaya başlamıştı. On altı On yedi yaşlarımda olmalıydım” (Balcıoğlu, 1984: 2).

Kurdakul, o yıllarda o dönemin çok okunan, bilenen şairlerinden ve şairlerinin işlediği temalardan etkilenir. Ahmet Haşim’in, Yahya Kemal’in, Tevfik Fikret’in ve Mehmet Akif’in şiirlerinden ezbere bildikleri vardır. Çocuğun yargılamadığını seçtiğini söyler. Bu seçiminde de yaşamsal nedenlerin etkili olduğunu söyler. Bu yaşamsal nedenlerle 1943 sonrası başka şairlerle tanışır. Bu dönemde etkilendiği şairlerden Fikret’in, Haşim’in, Akif’in öldüklerini, Yahya Kemal’in uzun süre İstanbul dergisinde şiirlerinin yayımlanmaya devam ettiğini söyler (Balcıoğlu, 1984: 2).

Kurdakul, etkilendiği şairler gibi yazmaya çalışır. Yahya Kemal’in ve Ahmet Haşim’in yaptığı gibi karamsar şiirlerinde doğaya ait görüntülerden yararlanarak şiirini kuvvetlendirir.

Geçicidir fani dünyada her şey

Durmadan değişen bulutlar gibi (“Düşmek” T., s.8).

Kurdakul, bu şiirlerini yayımladığında 16 yaşındadır. Gençliğinin baharındadır. Şahap Balcıoğlu’na göre; yaşamının başındayken, etkisinden bahsettiği şairlerden birinden veya hepsinden etkilenerken onlar gibi karamsar “*son baharına ulaşmış bireylerin ölüm kaygısının yaratacağı duyarlılıklar*” la yazdığı gibi şiirler yazmış” (Balcıoğlu, 1984: 239) tır diyor.

Asım Bezirci’nin bu şiir için yorumu şu şekildedir: “*Saniyorum ki bu yaşanmamış bir görüştür; başka şairlerden, en çok da Necip Fazıl’dan aktarılmıştır. Neden dersiniz, bir çocuğun yaşlılara vergi duygu ve düşünceler taşıması imkânsız olmasa bile epey güçtür*” (Bezirci, 1970: 11).

Bizim, karamsarlık teması içinde ele aldığımız şiirlerin temaları konusunda da Asım Bezirci, Kurdakul’un o yıllarda çok kullanılan ölüm, hicran, fanilik, akşam, çocukluk gibi temaları işlediğini, bu işleyişte üstatları taklit ettiğini, ama onlar kadar başarılı olamadığını, bu şiirlerinde duygulu kötümser havanın hâkim olduğunu,

dünyanın faniliği, hayatın geçiciliği, çocukluğun kayboluşunun üzüntüyle ortaya konulurken tabiattan yararlanıldığını, onunda şair gibi mutsuz bir görüntüye sahip olduğunu söyler (Bezirci, 1970: 11).

Beni mi örtüyor sıcak yorganlar,

Yoksa ılık tenim terli mi artık?.

Halimi ruhumu bilirler anlar

Bitmeyecek mi bu kesif karanlık (“Arzu”, T., s.4).

“*Bitmeyecek mi bu kesif karanlık*”, “*ömürüm sonsuz yolun bir yolcusudur*”, “*hasret acısıyla içim ürperiyor*”. Karamsar üzgün, yaşadığı hayattan memnun olmayan bir kişinin duygularıdır bunlar. Hatta o kadar kötümser ki kesif karanlık diyerek bu karanlığın derecesini artırıyor.

Asım Bezirci’ye göre bu dizelerde “*duygulu kötümser bir hava eser. Dünyanın faniliği, hayatın geçiciliği, çocukluğun kayboluşu üzüncü bir deyişle ortaya konur. Tabiat da bu soyut üzüncü paylaşır. O da şair gibi, mutsuz bir görüntüye bürünür*” (Bezirci, 1970: 11) açıklamasını yapar.

Canan Berhumoğlu 1940 *Toplumcu Gerçekçi Kuşağın Yeri* adlı yüksek lisans tezinde hüznün duygusunun ve iç sıkıntısının nedeni kimi zaman hayallerin gerçekleşmemesi, kimi zaman da yalnızlıktır diyor. Gerçekleşmeyen hayallerin kaynağında toplumsal nedenler olabileceği gibi bireysel nedenlerinde olabileceğini söylüyor. Şükran Kurdakul’un *Ölü Tabiat* şiiri içinde hüznün nedeninin bireysel nedenlerden kaynaklandığını söyler. “*Aşk şarkılarının susmuş olması, hayatın tek düzeliği özneyi hüznlendirmiştir*” (Berhumoğlu, 2001: 95).

Aşk şarkıları susmuş muhitte,

Her yerde bir resim manzarası..

Nerde bu yeksenaklıktan öte,

Rüzgârın denizle olan macerası... (“Ölü Tabiat”, Z.V.H.Ş., s.9).

Kurdakul, aşk şarkılarının sustuğunu ve yeksenaklıktan öte diyerek, aşk ile ilgili olumsuz bir durum yaşadığını ve yine tekdüzelikten kurtulamadığını ifade eder.

Bazan bir özleyişin yâdı kalplere çöker

Bazan bir sonsuzluğa derin, derinlik kazan

Gün olur nice ağrı sığneyi kaplar yer, yer

Ve kanar ömürler de hatıralarla bazan (“Bazan”, T., s.6).

Kurdakul, kendini bildiği andan itibaren bir baba özlemi, özleyişi içinde olur. O, babasızlığını hayatının her anında derinden hisseder üzülür. Babasızlık onun bir tarafını hep buruk bırakır. Burada da babasızlık acısının, üzüntüsünün yarattığı bir karamsarlık göze çarpar. Kurdakul’dan belli bir yaşa kadar babasının öldüğü bilgisi saklanır. Kurdakul, bu gerçeği öğreninceye kadar aile fertlerine babası ile ilgili sorular sorar. Nerede? Ne zaman gelecek? Şeklinde. Babasının öldüğünü öğrendikten sonra soruları değişir. Neden öldü? Hangi cephelerde savaştı? Babasının arkadaşları hep yanlarında, yakınlarında olur. Ama bir babanın yerini Kurdakul da asla dolduramazlar. Abilerinin yaşadığı birçok duyguyu o yaşayamamıştır ve eksikliğini hep hisseder. Kurdakul, anlatılardan yola çıkarak bir baba yaratır, baba olarak o profile sahiplenir. “*Bazan bir özleyişin yâdı kalplere çöker/ Gün olur nice ağrı sığneyi kaplar yer, yer.* Kendi iç dünyasında yarattığı ve kimseyle paylaşmadığı ne çok duygusu oldu kim bilir.

Nurullah Çetin’e göre kaçış şiirlerinin bir bölümünü karamsar şiirler oluşturur. Bu şiir türünde duygusallık ve bireysel duyarlılık hat safhadadır. Şair şiirlerinde özyaşamöyküsüyle ilgili her şeyi ortaya koyar. Bundan dolayı kaçış şiirleri öznel şiirdir, açıklamasını yapar ve şöyle devam eder: “*Bu tür şiirleri genellikle mutluluğu dışarda değil iç dünyasında yakalamaya çalışan, dış dünya ile sağlıklı bağlantılar kuramamış, hayal kırıklığına uğramış, bir şekilde zarar görmüş orselenmiş, ürkmüş ya da yaratılışı gereği içe dönük şairler üretir*” (Çetin, 2014: 69) diyor. Kurdakul’un *Bazan* şiirinde anlatılanlardan bir baba oluşturarak iç dünyasında kendine ait bir baba oluşturduğu görülür.

Karaya vuran bir balık gibi

Çırpınıyorum.

Dargın bir gökyüzü gibi tepemde dönen

Bu derin uçurumun önünde

Hangi yazgı tutukladı beni

Hangi su, esiriyor memelerinden

Kuşkunun yok olmayı devirdiği günde (“Çağrı”, H. O., s. 24-25).

Çağrı şiirinde Kurdakul, kendini umutsuzluk içinde hissediyor. Hapse atılması ve içinde bulunduğu durum nedeniyle bir umutsuzluk içindedir. Kendinin, yaşam mücadelesi veren bir balık gibi çırpınmakta olduğunu söyler. Karaya vuran bir balık nasıl çaresiz, umutsuzsa Kurdakul da bulunduğu durumu öyle görerek umutsuzdur.

Öner Yağcı’da Kurdakul’un bu dizeler ile umutsuzluğunu dile getirdiğini söyler (Yağcı, 1994: 104).

Arife Kalender Kurdakul’un “*Bin yılın gözyaşlarıyla*”, “*Kendisini kadehinde yakalayan “ şair tutsaktır, egemendir, yalnızdır ve dirençlidir; “canlı tarih” tir de aynı zamanda. Toplumsallığın içinde bireyselliği, bireyselliğin içinde de toplumsalı gözetirken değişen değerleri gördükçe: “Beyazlarım siyahlarla eksiliyor şimdi/ Heveslerin tükendiği yere gelmeden” diyerek burukluğunu belirtir. Savaştığı kavgasını verdiği bir dünyaya gelememenin hüznünü yaşar”* (Kalender, 2015: 333).

Canımın düğümlerinde çözülmeyi bekleyen

Tutkuların bizden önce biriktirdiği

Düş yumakları, tersine dönen gökyüzü gibi

Dar zamanda ışığını esiriyor benden.

Beyazlarım siyahlarla eksiliyor şimdi

Heveslerin tükendiği yere gelmeden (“Eksilen”, İ. Y., s. 61).

Arife Kalender, Kurdakul'un şiirinde belirlediği toplumsallık içindeki bireysel umutsuzluğu, karamsarlığı ortaya koyduğunu ifade eder (Kalender, 2015: 333).

Şiirde geçen canımın düğümlerinde çözülmeyi bekleyen, heveslerinin tükenmesi, dar zaman, tersine dönen gökyüzü kelime ve kelime grupları ile mutsuz olduğunu, umutsuz olduğunu aktarır. Beyazlarım siyahlarla eksiliyor derken de olumlu biteceği ya da mutlulukla son bulacağını düşündüğü bir durumun gittikçe kötüye gittiğini anlatır.

3.2.1.2. Ölüm

Şükran Kurdakul, ölüm temasını acemilik ve olgunluk dönemi şiirlerinde ele alır. Acemilik döneminde ele aldığı ölüm ile olgunluk döneminde ele aldığı ölüm arasında farklılıklar vardır. Acemilik döneminde 16 yaşında genç bir delikanlı olan Kurdakul'un yaşam dolu olması gerekir. Kurdakul'un etkilendiği şairlerden dolayı ölüm temasını işlediği görülür. Acemilik evresindeki ölümden her insanın doğduğu gibi bir gün öleceği inancına dayalı ölüm vardır. Olgunluk döneminde ele aldığı ölüm toplumcu gerçekçilik anlayışının etkisinde dile getirdiği ölümdür. İnsanın farklı nedenlerden dolayı yaşadığı ölüm ele alınır.

Gün olur arzulara bir set çekilir belki,

Belki ömürlerimiz bir gündüzle örtülür;

Ve gün olur bahtımız sabahı göstermez hiç

Bir gün cismimize bir varmış, bir yokmuş denir ("Gün Olur", T., s.7).

Bir insan için var ya da yok diyebilmemiz için ayrılık eyleminin gerçekleşmesi gerekir. Buradaki ayrılık ölüm ile gelen ayrılıktır. Doğum gibi hak olan ölümdür. Asım Bezirci'nin de bu şiir üzerine yaptığı açıklama ölüm teması içerdiği (Bezirci, 1970: 11).

Karanlığın aydınlığı kuşattığı bu yerde

Daha dün ölümü yensin diye beklenen...

Kitapları koparmışlar elinden,

İnsan güzelliği kanlı çarşafarla örtülü

(“Ölümü Yensin Diye Beklenen”, A. D., s.17).

Her canlı ölümü tadacaktır. Ama öldürülme başka bir şeydir. Kurdakul’un öldürülmeye karşı olduğunu dile getirişidir. Şiirde karanlığın aydınlığı kuşatması, kanlı çarşaf kelimeleri vaktinden önce ve hoş olmayan bir şekilde ölümün gerçekleştiğini anlatır. Kurdakul, bu şiirle ilgili “*Her umarsızlığın bir çıkış noktası olabilir ölüm dışında. Ölüm doğal bir olay. Ama öldürülme*” (Eren, 1993: s.3) başka bir şeydir, demektedir.

Sennur Sezer’in şiirle ilgili düşünceleri şu şekildedir: “*Tarihlerde sınırlanamayan acılar, insanın direncini sınırlar. Ağutlar bu tür acıları yansıtır. Şükran Kurdakul’un şiirlerindeyse ağutların çığlıkları duyulmaz. O, aklın kesinliği ve yüreğinin sevecenliğiyle duyurur yitiklerin yerine konulmazlığını. Bir şeyler yapmaya çağıran bir edası vardır*” (Sezer, 1997: 4) diyerek şiirdeki acıyı ortaya sürer. Acının, ağıtın nedeni ölümdür.

Kurdakul, yakın dostu Enver Gökçe’nin ölümünden sonra ölüm ve eski üzerine düşüncelerini şu şekilde dile getirir “*Ölümler ister istemez eski yılları, eski yıllardan kalanları konuşmaya zorluyor bizi. Eski var. Eskimeyen eski var. Parçalanmış, söniüvermiş değerleri simgeleyen eskinin yok oluşuna tarihin mezarlıkları tanıklık ediyor. Eskimeyen eskinin verimlerini, doğasal bir olay gibi, yenide yarattığı katkılarda buluyoruz*” (Çalışlar, 2004: ?) diyor.

Şükran Kurdakul, *Şairler ve Yazarlar Sözlüğü*’nü yeni basımlara hazırlarken insanların yaşlarının kendisinde oluşturduğu duyguları “*Yaş Alan Sanatçı Yaşlanan Sanatçı*” yazısı ile aktarır. Kurdakul, sanatçıların yaşla ölüm arasında belli bir yaştan sonra bağ kurduklarını söyler. Abidin Dino’nun 68 yaşında olması Kurdakul’da “*hüzünlenmedim ama, tanımı zor buruk bir duygu kapladı içimi. Sonra düşündüm: Abidin yaşlandı mı?*” (Kurdakul, 1981: 62) diye sorgulamasına neden olur.

Oktay Rifat’ında yıllar önce altmış yaşını geçtiğini öğrenince o yaşı ona yakıştırmadığını söyler. Sonra kendisine döner Kurdakul. “*Oktay Rifat’ın ince yergi öğeleriyle donanan iğne gibi şiirlerinin yayımlandığı Yaprak dergisi çıkarken askerliğimi yapıyordum.*

Çallı İbrahim'ler, Nazmi Ziya'lar, Abidin Dino'dan, Nuri İyem' den; Yahya Kemal'ler, Nazım Hikmet'ler Oktay Rifat'tan, Melih'ten, bizlerden önce yaş aldılar” (Kurdakul, 1981: 62) diyerek, onların yaş almalarının kendisini düşündürdüğünü aktarır.

Kurdakul, Nâzım Hikmet'in 1950'den sonraki şiirlerinde yaşam ölüm temasının önde geldiğini söyler. Yahya Kemal'in de 50'li li yaşlarında 1940'lı yıllarda yayımladığı şiirlerinde yaş alma ve yaşlanma duyarlılıklarının görüldüğünü söyler. *Sonbahar* ve *Rindlerin Ölümü* şiirlerini örnek gösterir.

Yaş almanın başka, yaşlanmanın başka bir eylem olduğunu ifade ederek sözü Necip Fazıla getirir. Necip Fazıl'ın yirmi beşli yaşlarında ölüm korkusuna düştüğünü aktarır. *Ölünün Odası* şiirini örnek gösterir (Kurdakul, 1981: 62).

Ziya Osman Saba'nın da gençlik yıllarında ölüm kuruntusu ile hayatı kendine zehir ettiğini söyler. Aynı kuşaktan Cahit Sıtkı için de ölüm korkulacak bir olaydır. Ama Cahit Sıtkı'nın ölüme yer yer kafa tutacak kadar korkusuz olduğunu “*Yaşadığım iyi kötü günleri / Değişmem hiçbir cennet masalına*” dizelerini vererek örnek gösterir (Kurdakul, 1981: 62).

Kurdakul, kendisinde hiç genç olmamış izlenimini yaratanların olduğunu söyleyerek, Abdülhak Şinasi Hisar'ı örnek gösterir. Halikarnas Balıkcısı'nın da hiç yaşlanmayan kişiliği ile akıllarda yer tuttuğunu söyler.

Edebiyat dışındaki sanatlarda da tanıdıkları arasında yaş almadan yaşlananlar olduğunu ifade eder. Bazıları yaşam biçimleri ile yaşlıdırlar. Bazıları da yaşamdan almak istedikleri ile diyerek şu açıklamayı yapar “*Kimi şairler ölüm korkusunu değil, gerçeğini işlerken duman tüten toprak gibidirler. Ahret kokmaz onların dizeleri. Ölüm karşısında bile evrensel coşkuyu yansıtırlar. Tam bir dünyalı olarak gelmişlerdir. Tam bir dünyalı olarak gideceklerdi*” (Kurdakul, 1981: 62). Kurdakul, bu yazıyı şairliğinin olgunluk döneminde kaleme alır. Kurdakul'un yaş, yaşlanma ve ölüm üzerinde düşündüğünün göstergesidir bu yazı.

Kurdakul'un *İhtiyar Yüzyıla* şiir kitabı adıyla ve şiiriyle yaşlanmaktan yola çıkarak ölüme doğru gidişin izidir. İnsanoğlu doğar, yaşar ve ölür. Her canlı için kaçınılmaz bir sonuçtur ölüm. Şair yaşlanır, yaşadığı çağ yaşlanır. İhtiyarlığın sonunda beklenen ölümdür.

Ölüme karşı kendisiyle avunan

Ölümün kol gezdiği sokaklarda (“İhtiyar Yüzyıla,” İ.Y. , s.20).

İhtiyar Yüzyıla şiirinde şairin geçmişinden izler getirdiği görülür. “Ölümün kol gezdiği sokaklar” Türkiye'nin içinden geçtiği bir dönemin kendisi üzerinde kalan izlerinin aktarımıdır. *Acılar Dönemi* ve *Bir Yürekten Bir Yaşamdan* kitaplarındaki şiirlerinde aktardığı acılarının devamıdır.

3.2.1.3. Doğa Görüntü Olarak

Şükran Kurdakul'un şiirinde doğa kendine yer bulan temalardan biridir. Nurullah Çetin, şiirdeki görüntü için şu açıklamayı yapar. “görüntü, şiirin görme duyumuza hitap eden boyutudur. Sabit ya da hareketli dış dünya manzaraları, tabiat tasvirleri, olay, olgu ve insana ait görüntüler şiirin aslı unsurlarıdır. Şiire yansıtılan ve gözleme dayalı olan dış dünya görüntülerinin sunuluş biçimleri değerlendirilir... Görüntü şair tarafından ya hiçbir değişiklik yapılmadan olduğu gibi ya da bazı değişikliklerle sunulur” (Çetin, 2014: 79) diyor. Kurdakul, Nurullah Çetin'in görüntü ile yaptığı bu açıklamaya uygun olarak doğayı şiirlerinde kullanır.

Şükran Kurdakul'un hayatında ve şiirlerinde doğa vazgeçilmez unsurlardan biridir. Onun şiirlerinde doğa kendi hayatıyla birlikte onun hayatına dokunanlarınkini de anlatmada aracıdır. Bize göre sıradan olan şeyler ona göre şiirseldir. Doğaya ait unsurları, düşüncelerini anlatabilmek yani görüntülerle duygularını ve kendi durumunu yansıtmak amacıyla kullanır.

“Yaşım on beş, on altı

İnsanoğlunun duygularına teslim olduğu dönem bu. En azından gerçekliğini, kendine özü olduğunu kanıtlamak istiyor dünyaya.

Koşarak, futbol oynayarak, çizerek, şarkı söyleyerek.

Ben sözcükleri seviyorum.

İşim gücüm artı altı beşi bulmak.

Yakın çevrem, doğa, kendim (Kurdakul,1984: 15).

Yukarıda yaptığı açıklamayla doğaya ait ve çevresine ait her şeyi şiirinin içine dâhil ettiğini belirtir.

Hülya maviliğinle menevişlenmiş gibi

Bir hayal ülkesinden güzeldir Karşyakam

En güzel oylarla sanki işlenmiş gibi

Semavi renkler ile tel teldir Karşyakam. (“Karşyakam”, T., s.11).

Şair, çok sevdiği Karşyakam için duygularını dile getirir. Bu işlemi yaparken hayali görüntülere de yer verir. Bunu da şiirin içinde belirtir. “*Bir hayal ülkesinde güzeldir Karşyakam*”. Gerçek dünyada tabiatta olmayan kendi dünyasında, gözünde olan Karşyakam profilini çizer. Şiirle çok sevdiği Karşyakam’ını resmeder.

Nurullah Çetin, bu konuda şu açıklamayı yapar. “*şiir ve genel olarak sanat, büyük ölçüde geniş bir hayalin ürettiği güzelliştir. Gerçek dünyada, tabiatta olmayan tamamen şairin hayalinde ürettiği muhayyel görüntüdür*” (Çetin 2014: 83). Kurdakul’un şiirinde Nurullah Çetin’in anlattığı bu olguyu gerçekleştirdiğini görürüz.

Yeşermiş bir ağaç kadar şirinsin,

Fistan giydi söğüt senin boyunda

Çiçek kokuları çevrene sinsin

Başka bir tat vardır derem suyunda.. (“Dere”, T., s.12).

Dere şiirinde hayal ürünü değil doğal görüntülerden yararlanarak bir resim oluşturma vardır. Söğüt ağacının gölgesi dere suyunun üzerine yansır. Yansıyan gölge ağacın gerçek boyundan farklıdır. Şiirde bu olayı tasvir eder.

Karpuz, şiirinde de doğal bir görüntü kelimelerle şiirleştirilerek tablo şiir haline getirilir.

Sinide karpuz bucağı vurulur

Kütür, kütür sesi yayılır

Çınarın dibine çevre serilir

Karpuzu yiyenler ayılır.

Kütürdür Davasın iri karpuzu

Dilimler andırır bir kalıp buzu

Siyah çekirdekler üstünde süsü

Göbekler bir yana ayrılır (“Karpuz”, T., s.14-15).

Karpuz şiirinde tasvir tekniğinden bolca yararlanılır. Nurullah Çetin’in şu açıklaması bizim tespitimizi doğrular niteliktedir. “*Varlıkların gerçek özellikleri, canlı ve renkli olarak birebir verilir. Kelimelerle resim yapmaya tasvir denir... Şairin ortaya koyduğu görüntü fotoğraf görüntüsüdür. Görülen her şey gerekli olup olmadığına bakılarak tasvir edilmeye çalışılır*” (Çetin, 2014: 80). Bu şiirde de yapılan Nurullah Çetin’in anlattığı gibi fotoğraf görüntüsüdür.

Damın kıyılarında kuzular çim yer

Çardakta Emine ip büker,

Bir yanında pınarlar soğuk su döker

Çekilen üzümler sayılır (“Karpuz”, T. s.15).

Kurdakul’un bu şiirinde kelimelerle resim yaptığı görülür.

Karpuz şiiriyle ilgili Asım Bezirci şu yorumu yapar. “*Karpuz şiirinde Anadolu’dan da söz açmıştı. Ne var ki bu, asıl Anadolu değil, bir yalancı cennetti. Tıpkı, hececi şairlerin tasvir ettiği gibi*” (Bezirci, 1993: 144) diyor.

Denizdi kıyılarında sürüklendiğimiz,

Solmayan, eskimeyen, yalnızlığını sarhoşluğa vuran deniz

(“Ege Dalgaları”, A. D., s.72).

Doğan Hızlan, Şükran Kurdakul'un Ege şiirleri ile ilgili düşüncesi “*Ege şiirlerinin, okura ayrı, yumuşak, doğa tutkunu bir imajı verdikleri kanısındayım*” (Hızlan, 1996: 332) demektedir.

Sofya'yı yağmurdan sonra gör sen,

Doğanın göğsünde sakladığı ışıklar

Nasıl imgeler yaratıp geçiyor,

Ihlamur dallarının küpelerinden. (“Pencereden”, B. Y. B. Y., s.71).

1979 yılında Kurdakul tedavi amaçlı Bulgaristan'ın başkenti Sofya'ya gider. Bir ay kalır. Bu şiirinde Sofya ile ilgili edindiği bilgileri, düşünceleri bize aktarır.

3.2.1.4. Umut /Ümit

Şükran Kurdakul'un hayatının her aşamasında umut vardır. Umut onun yaşam felsefesidir.

Varlığım durmadan akan bir sudur,

Ömrüm sonsuz yolun bir yolcusudur. (“Yolcu”, T., s.5).

Öner Yağcı, Şükran Kurdakul üzerine yazdığı kitabındaki şiir incelemeleri bölümünde “*dizelerinin bugünden yorumlanması, şair inadına tutulmuş bir şiir sevdalısının tomurcuğunu açtırdığı çağrışımını yarattı bende*” (Yağcı, 1994: 74) açıklamasını yapar. Yağcı, *Ünlem* dergisinde de bu dizeler için şu sözleri söyler. “*uzun bir şiir maratonuna çıkan bir şairin habercisidir sanki*” (Yağcı, 2004: 12).

Kurdakul, bir ümitle çıktığı yolda durmadan akan bir su olur. 1943'den 2004'e kadar şiirleriyle ve edebiyat alanındaki başka çalışmaları ile edebiyat dünyasında var olur. Bıraktığı eserleri ile de ölümsüz olacaktır.

Dallarda bir neş'e şakır

Hazdan gülümser gelincik

Ve saadet kuşumuz kanatlarında incecik

Bir müjdeyi bahçemize ulaştırır (“Vaad”, Z. V. H. Ş. s.5).

Kurdakul'un olumlu, pozitif düşüncesinin doğaya da yansıdığını görürüz. İlk şiirlerinde gördüğümüz o karamsar duygularını anlatmada kullandığı doğa yerine, gülen, ümit aşıl原因an, mutlu bir doğa profili çizer. Aslında burada mutlu, ümitli olan Kurdakul'dur. Kendisi umutlu olduğu için çevresine bakışı da umutludur.

Öner Yağcı, yukarıdaki dizeler için “*bir iyimser şiirin muştusu olmaktadır. İyimserlikle coştüğünü gösterir Şairin*” (Yağcı, 1994: 79) diyor.

Asım Bezirci, Kurdakul'un daha önceki şiirlerinde var olan umutsuzluğun yerini umuda bıraktığını söyler. Şairin gelecek güzel günlere inandığını ve yaşamın geçiciliğini unutarak yüreğini yaşama sevinciyle doldurduğunu söyler (Bezirci, 1970: 11).

Kurdakul, iyimser bir kişidir. Nurullah Çetin'e göre “*iyimser, genel anlamda kötü ihmalleri aklına getirmeyen, onlara değer vermeyen, her şeyin iyi, güzel, hoş ve olumlu tarafını görmeye çalışan kişidir*” (Çetin, 2014: 56). İyimser olan şair yaşama sevinciyle dopdolu, her şeyde sevecek bir şeyler bulan, ümitli, olumlu duygular aşılama çabası içindedir. Her şeye güzel bakmayı sever. Güneşli, güzel, aydınlık, renkli manzaralardan hoşlanır. Geleceğe güvenle bakar. Gelecekle ilgili hep ümitlidir. İyimser duygulara sahip bir insan yaşadığı her şeyden zevk alır. Hayatının her anı için yaşam sevincine sahiptir.

Şiirlerde yer alan iyimser duygulardan biride ümittir. “*Ümit, kişinin geleceğe dair kişisel ya da sosyal anlamda bazı güzel ve olumlu şeylerin gerçekleşme beklentisidir*” (Çetin, 2014: 57). Bir müjdeyi bahçemize ulaştırır dizesinde de görüldüğü gibi güzel şeylerin gerçekleşeceği beklentisindedir.

Memnûnum bu hayattan,

Hoşuma gidiyor bu deniz;

Bu toprak, bu mavi sema

Aslında güzeldi şüphesiz... (“Memnûmluk”, Z. V. H. Ş., s.19).

Yaşadığı ve içinde bulunduğu durumdan hoşnut olduğunu bildirir. Hayattan memnun olduğu için deniz, sema, toprak her şey güzel görünmekte ve mutluluk vermekte, umut aşılacaktır.

Öner Yağcı Kurdakul'un bu şiiri hakkındaki düşünceleri “*şairin dünyaya hayranlıkla baktığının dizeleridir sanki*” (Yağcı, 1994: 79). *Kötümserliğin yerini iyimserlik almaya başlamış. 17 yaşın çocuksu olgunluğu vardır... Dünyaya yaşlı insanlar gibi bakmaya, ama her şeyi tıklarında gençler gibi iyimser olmaya başlar*” (Yağcı, 2004: 13) şeklindedir.

Asım Bezirci, Kurdakul'un bu şiiriyle umutsuzluğu bırakarak umuda sarıldığını, hayatın geçiciliğinin farkına vardığını, gelecek günlerin güzel olacağına inandığını söyler. Kurdakul'un hayattaki her şeye hayranlıkla, yaşama sevinciyle baktığını ifade eder (Bezirci, 1970: 11).

Daha güzel günler görebilirsin çocuğum

Hadiseler saadete açılır bir gün,

Hakikatler ötesinden gelen kuş

Üstünde getirir düşündüğümüzün.. (“Mümkün”, Z.V.H. Ş., s.3).

Şairin geçmişini, çocukluğunu üzümlere değil bir umutla dile getirdiği görülür. “Hadiseler saadete açılır bir gün,” dizesi olayların mutlulukla sonuçlanacağı düşüncesini yansıtır. Asım Bezirci’de bu dörtlükte şairin çocukluk günlerini andığını görüyoruz diyor. Çocukluk günlerini üzümlere hayıflanarak değil, umutla sevinçle andığını söylüyor (Bezirci, 1970: 11).

Canan Berhumoğlu da 1940 *Toplumcu Gerçekçi Kuşağın Yeri* adlı yüksek lisans tezinde Şükran Kurdakul'un *Mümkün* adlı şiirinde Kurdakul'un bir çocuğa hitap ettiğini, gelecek günlerin güzel olacağı inancını aştığını söylemektedir (Berhumoğlu, 2001: 110).

Bir gün parıldar bahar,

Bulutlar sıyrılır gökten

Renk saçılmış gibi ahretten

Dallarda kuşlar, yaprakta yeşil.

Tomurcuk açar, çiçek tâzeleşir,

Başlar bitmeyecek şarkılar;

Hayata döner insan,

Yeniden sürer filiz

Ve şikâyet etmez ölülerimiz

Dünyanın huzûru kaçtığından... (“Ümit”, Z.V.H.Ş. s.4).

Kurdakul’un *Ümit* adlı şiiriyle ilgili olarak Berhumoğlu, Kurdakul’un bu şiiri 1944 yılında yayınladığı kitabına aldığını bu dönemde İkinci Dünya savaşının devam ettiğini belirterek sözlerine şu şekilde devam eder. “*Huzuru kaçan bir dünyadan söz ederek İkinci Dünya Savaşına gönderme yapar. Şair, huzuru kaçan dünyanın güzel günler yaşayacağına dair umut içindedir*” (Berhumoğlu, 2001: 109).

Kurdakul, yaşanan acı, ölüm ve tüm kötü şeylere rağmen insanın içindeki umutla yaşanabilir bir dünya oluşturacağını söyler.

Akşamın neticesi silinirken gözlerden

Limanda direkler kıpırdamıyor Rabbim,

Ben hâlâ bir nikbinlikle bekliyeceğim

Gelecek gemileri denizler ötesinden, (“Ölü Tabiat”, Z. V.H. Ş., s. 9).

Optimizm. Nikbinlik: iyimserlik demektir. Kurdakul iyimser duygulara sahip olduğunu ümitle gelecek gemiyi beklediğini belirtir.

Kurdakul’un iyimserliği yaşam felsefesi olarak benimsediğini Öner Yağcı 2003 yılındaki yazısında “*Çok küçükken acıların üstesinden gelmenin ustası olmuştum. İyimser olmayı yaşam felsefem haline getirdiğini*” (Yağcı, 2003: 12) ifade eder.

Söyleyin değişen bir şey yok hayatımızda

Kaybolup gözükmele var. (“Değişmeyen”, G., s. 21).

Değişmeyen şiirinde kaybolmasının nedeni hapse girmedir. Kurdakul, umudunu kaybetmeyen bir şairdir. Hapise girmiş olmasını kendi önemsemediği gibi çevresindekilere aktarırken de hayatının aynı şekilde devam ettiğini, sadece hapis olması nedeniyle bir süreliğine ortalarda görünemediğini, görünemeyeceğini belirtir.

Öner Yağcı Kurdakul’un, bu şiiri için hayatındaki zorluklara karşı sabrı ve umudunu çoğalttığı dizelerdir diyor (Yağcı, 1994: 84).

Kafamun içinde kimi çingiraklar

Yılların ağrısını çalarken

Yeni bir umudu yaratır gibi

Gölgemin gerçeğinden duvara düşen

Umutlarım ayağa kalkıyor şimdi

Ben varken var olacak bir yaşamda. (“Ben Varken”, A. D., s. 54).

Kurdakul, nerde hangi şartlar altında olursa olsun, umudunu çoğaltır. Bu onun hayat felsefesidir. Şiirde yaratılan yeni umut ve umutlarım ayağa kalkması sözleri umudun, iyimserliğin dışa yansımadır. Burada asıl vurguyu “ben varken var olacak yaşamda” dizesi yapar. Yaşadığı müddetçe umudunun hep yaşayacağını belirtir. Umutsuzluğu, yenilgiyi kabul etmediğini aktarır.

Hayati Karakuş, Kurdakul’un şiirlerinin her zaman umut dolu olduğunu söyler. Kurdakul’un gücünün tükeneceğini hissettiği anlarda bile bilgece düşünerek yaşamın maddi boyutunu hayatının her aşamasına sindirerek yaşamın gücünü hissederek, umut kapısını açık tuttuğunu söyler (Karakuş, 2004: 18- 19).

Geceliydim, kaygılıydım, yorgundum,

Balıkesir toprağında bir akşam

Aylardan nisan güzeli

Suları gördüm, yenilendi umudum

(“Balıkesir Toprağında Bir Akşam”, A. D., s.33).

Abdulkadir Bulut, 1978 yılındaki *Türk Dili* dergisindeki açıklamasında geleceğin aydınlık ve acısız olacağını “*Daha güzel günler görebilirsin çocuğum*” dizesiyle ve yukarıdaki dizelerle anlattığını söyler. Kurdakul’un bu şiirinde gelecekle ilgili umut aşıl原因an dizeler sunması, yarınların daha güzel olacak kurgusunu, düşünüy oluşturmasının toplumcu gerçekçi sanat anlayışına uygun olduğunu söyler (Bulut, 1978: ?).

Kurdakul, TİP Balıkesir il başkanlığı yapar. Balıkesir’den Milletvekili aday olur. O dönemde yaşadıklarının şiiridir. Bireysel duygularını aktardığı için bene yönelik kısımda ele alındı.

Doğan Hızlan, *Kitaplar Kitabı ve Şiir Çilingiri* adlı eserlerinde bu şiirle ilgili “*onun şiirinde, acılar, baskılar, hep direnci, umudu çağrıştırır*” (Hızlan, 1996: 331) açıklamasını yapar.

Ben sevdayım, al beni sevecenliğine

Ben gülüm, dallarına aşıla beni

Çocuğum ben, göğsünde büyüt,

Umudum ben, düşüncende geliştir.

Acıyım, gerçeği ararsın bende,

İnanıcım, coşkuyu yaşarsan bende.

(“Al Beni Sevecenliğine”, B.Y.B.Y., s.12).

Kurdakul’un şiirde kullandığı dallara aşıl原因amak, göğsünde büyütme, düşüncede gelişen umut, inanç, coşku, sevda ve başkası tarafından alınacak olan sevda kelimeleri yarına umutla baktığını gösterir.

Öner Yağcı’nın Kurdakul’un bu şiiri için dile getirdikleri: “*sevdadır, güldür, çocuktur, umuttur o; sevecenlik ister*” (Yağcı, 1994: s.112).

Kurdakul, 1993 yılında *Kavram Karmaşa* dergisinde Münevver Oğan'a verdiği röportajda ütopyalarının olduğunu söyler. Bu ütopyalarının iyimserlik, sevmek, sormak, aşk ve çalışmak olduğunu açıklar. Tarihini ve kültürel mirasını sevdiğini ve sorguladığını, kendisinde var olan tutkunun Cumhuriyet rejimine olan inancıyla iyimser olduğunu, iyimserliğinin toplumu değiştirecek güçte olduğunu söyler. Hayatının her alanında aşktan, sevmekten, sormaktan, çalışmaktan korkmadığını, yaşadığı müddetçe de bunlardan ayrılmayacağını ifade eder (Oğan, 1999: 34).

Her sabah yeni bir adam

Doğmasa içimde

Yaşam mı değişir,

Adamlar mı kalır.

Yürekten duymasam

Başka bir gün olduğunu

Kan mı gelir damarlarıma,

Elde umar mı kalır. ("Kalır", B.Y.B.Y., s.21).

Kalır şiiri Kurdakul'un hayata umutla bakışının dizelere dökülüşüdür. Hayatının her anında umudun yer aldığını gösterir. Şiirde kullandığı kelimeler; içine doğmak, yaşamın değişmesi, yürekten duymak, damara kan gelmesi, umar, bütün olarak ele alınca umutla ilgili kavramsal bir çerçeve yaratıldığı görülür.

Kurdakul, *Kalır* şiirinin değişmenin diyalektiğini algılamının bir sonucu olduğunu söyler (Korkmaz, 1993: 102).

Gecenin Karanlığında bir yol bul

Sokağımı ara, yokuşumdan in.

Gölgemi görürsen penceremi vur,

Umarların feneri elinde senin. ("Elinde Senin", B.Y.B.Y., s.19).

Şiirde geçen fener yol gösterici olarak şiirde yer alıyor. İçinde bulunduğu durumdan kurtulmanın yolunun kendi içinde olduğunu belirtiyor.

Kurdakul, umarının, usunu özgürlüğünü tahrip etmek isteyen kelepçelere ve her şeye karşı sığınağı olduğunu söyler. Umarı, kendisi için bir umut ışığı, yenilgiden yıkımdan çıkan insanın ölümsüzlüğü, bayrak yarışı olarak görür (Eren, 1993: 4).

İnsanlar umut doluyorsa bir umar (çıkış yolu) ararlar bu nedenle bu şiiri buraya alındı. Kurdakul her ne yaşarsa yaşasın asla umudunu kaybetmemiştir.

Yoksa biz

Masalın yiğidi mi sandık kendimizi

Bir solukta meydan okuyan bulutlara,

Elleri var ellerimize benzer

Gözleri bizimkiler gibi

Bir gülüşü dünya kadar umut

Bir gülüşü ölümsüz ve insan. ("Yoksa Biz", İ.Y., s.32).

Umudunu hiç kaybetmeyen Kurdakul'un umudunun dizelere yansımalarıdır bu dizeler. İlhan Selçuk'un Kurdakul hakkında söylediği şu sözler bu şiiri bize anlatır. "*Şairin yüzündeki gülümseme bilincin gülücüğüydü; boş yere tebessüm etmiyordu. Şükran Kurdakul; ne zaman görsem iyimserdi şair, ne zaman konuşsam doğal; olanlara şaşırılmayarak, olacaklara hazır, geleceklere güvenli...*" (Selçuk, 1993: 2) .

Duygu Durgun, Şükran Kurdakul için direncin diğer adı şiirdir diyor. Kurdakul'un üzüntünün son aşamasında bile umuttan vazgeçmediğini belirtir. Kurdakul'un heybesinde biriktirdiklerinin onu ayakta tutan direnç bayrakları olduğunu söyler (Durgun, 1997: 11).

3.2.1.5. Direniş

Şükran Kurdakul'un bireysel şiirlerinde de toplumsal içerikli şiirlerinde de kendine yer bulan temalardan biridir. Kurdakul'un hayatı direniş üzerine kuruludur.

Belki bahtiyar bir nefes almak

Zor değil ama

Bırakıp kaygısını geçmiş ve gelecek günlerin

Şu senin duyar yüreğini,

Bu benim içimdeki insanı

Görmezlikten gelmek zor. (“Dünden Yarına”, G., s.5).

Dünden Yarına hapisanede yazdığı şiirlerden biridir. Kurdakul’un kendi içindeki hesaplaşmasını dışa aktardığı görülür. Bu direniş, kavga şiirinde, sevdiklerinden ayrı kalmanın getirdiği özleme, yalnızlık hissine, özgürlüğünün olmayışına karşıdır. Kurdakul’un anılarında anlattığı gibi hapisanelerde bir sınıflaşma vardır. O hiçbir sınıfa ait olmadan tek olmayı seçer. Kurdakul, kendi başından geçenleri, kendine ait hapisane çilelerini anlatsa da aslında toplumsal bir durumu anlatır.

Kalabalıklar bir yana, ben bir yanayım..

Kupkuru bir yalnızlık, özlem içinde

Özlem içinde, yarı sarhoş, yarı uyanık

Her şey geldi geçti biz bunlarla baş başa kaldık

Kıt’aların denizlere en yakın bir yerinde

Karanlık kayalar gibi koparılmak için

Sanki bizi buldular insanların içinde (“En Güzel Gerçek”, G., s.10).

Özlemle beraber *En Güzel Gerçek* şiirinde bir direniş, kavga vardır. Yaşadığı çileli günleri aktarış vardır. Her şey geldi geçti biz bunlarla baş başa kaldık derken, özlemin, hasretin hapisanede hep var olduğunu, ama bu zor şartlar altında dirençli olmak zorunda olduğunu söyler.

Asım Bezirci’nin *En Güzel Gerçek* dizeleri ile ilgili şu yorumu şu şekildedir:
“Dışa yönelmiş bir savaşta kişioğlu edimleriyle az çok kendini doğrulayabilir,

yenilse de birazcık mutlu olabilir. Fakat umarsız, kendine çevrik bir savaşta böyle bir açık kapı görülmez: çevreyle bağları koparılmış, eylemin dışına itilmiş, zincirlenen benliğini korumak zorlaşmıştır. Bütün dayanaklar yıkılmıştır: Artık arkadaşlar yoktur, deniz yoktur, sevgili yoktur. Hepsinden kötüsü, özgürlük yoktur. Sadece yalnızlık, özlem ve yoksunluk vardır” (Bezirci, 1970: 13).

Behçet Ay’da bu şiirden yola çıkarak Kurdakul arkadaş çekmiş bir kimsedir, bu dizeler onun sonucudur diyor (Ay, 1964: 2).

Ne günler gelmiş geçmiş memleketten

Ne günler gelip geçiyor

Darağacından kurtarılan düşüncüyü

Darağacına çekip asmak için tekrar

Namlular şakaklarda nasıl bekliyor. (“Gene Kapılar İçinde”, G., s.25).

Gene Kapılar İçinde hapisane şiiridir. Yaşadığı döneme tanıklık eden şiirlerdendir. Şiir 1953-56 yılları arasında yazılır. İktidarın şair ve yazarlara gerek dışarda gerek hapisanede uyguladığı baskı vurgulanır. Şair idam olaylarına gönderme yapar.

Asım Bezirci, şiir Kurdakul’un çektiği çilelere karşı gösterdiği direnişin yansımasıdır diyor. Kurdakul’un dolaylı bir anlatım tekniği kullandığını, çevresindeki insanları ya da toplumdaki oluşumları tasvir etmediğini yalnızca kendi durumunu aktardığını söyler. Bunun bir kavga şiiri olduğunu ama alışılan kavga şiirlerinden olmadığını, inançlarından vazgeçmeyen, sıkıştırılan bir ülkücünün kendisiyle yaptığı dramatik kavganın şiiridir diyor (Bezirci, 1970: 12).

Behzat Ay, Kurdakul’un bu şiiriyle düşünce özgürlüğünün olmayışını ve düşünce özgürlüğüne susayışını dile getirdiğini söyler (Ay, 1964: 2).

Bu arkası gelmeyen gidişte,

Bir duraklama varsa, bir devam da var

Belki her duraklama yeni bir gedişi hazırlar. (“İçten İç”, G. s.27).

Kurdakul, insanın hayatında yaşadığı her şeyin geçici olduğunu, kötü gidişatın ardından, güzel şeylerinde yaşanabileceğini belirtir. Ne yaşanırsa yaşansın hayat devam ediyor. Asım Bezirci’de yukarıdaki dizeler için şu şekilde yorum yapar “*Kurdakul da bilir ki bütün bu acılar geçicidir. İnsanoğlu direndikçe var olur*” (Bezirci, 1970: 13).

Doğan Hızlan, 1970 *Varlık* Yıllığında Kurdakul’un *İçten İçte* şiirinde kendi toplumcu serüvenini, bu uğurda karşılaştığı sıkıntılarını, katlandıklarını dile getiriyor diyor (Hızlan, 1970: 50).

Hala şaşkınlığı üzerimizden gitmeyen

Sevmenin çocuk sevincinden gelenlere bak

Olanlar oldu, olanlar gerilerde kalacak

İşte tükenmedik, İşte yitirmedik kendimizi (“Evrensel Sevinç”, G., s.29).

Evrensel Sevinç şiirinde Kurdakul, yaşadıklarından dolayı şaşkındır. Yaşananların geride kaldığını söyler. Yaşananların onu tüketmediğini daha da hırslanmasına, güçlenmesine varlığını hissetmesine neden olduğunu ifade eder.

Asım Bezirci, bu şiirinde Kurdakul’un bütün acıların geçici olduğunu bildiğini, insanoğlunun direndikçe var olduğunu söyler (Bezirci, 1970: 13).

Kapadı penceremi karanlıkların sisi (“Avuntunun Ötesi”, G., s.18-19).

Gözlerine kapanan bütün kapılar

Korkmuş sismiş bir insanı göremedi sende

(“En Son Güne Kadar”, G., s. 22-23).

İşte tükenmedik, işte yitirmedik kendimizi (“Evrensel Sevinç”, G., s.29).

Öner Yağcı bu dizleri verdikten sonra özlemin dirençle yok edildiğini söyler. Bu şiirlerin üzülen, hüznlenen boyun bükmeyi kendine yediremeyişin dizleri olduğunu ifade eder. Kurdakul, şiirinin merkezine kendisini alır. Bu şiirlerin duygu yüklü, hüznü, sessiz şiirler olarak yorumlar (Yağcı, 1994: 84). Öner Yağcı, *Ünlem*

dergisinde de bu şiirler için “*sessiz bir duygu seli, hüznün, çağrışımlar, imgeler, düşünceler ve duygularla dolu coşkulu bir şiirdir bu. Sözcüklerde ses uyumu arayışlarıyla yeni ve özgün bir şiirsel yapıdır görülen*” (Yağcı, 2004: 15) demektedir.

Öner Yağcı'nın verdiği üç şiir hapisanede yazılan şiirlerdir. Kurdakul bu şiirlerde hapis ortamında yaşadıklarını anlatarak, onların kendisine engel olmadığını, o ortamın ve yaşanmışlıkların kendisini daha da hırslandırdığını söyler.

En eski kaygılardan bu yana işte bütün,

Tükenmeler, yıkılmalar ve direnç bayrakları.

Yeniye anlam veren bir çığ gibi evrende

Aşamalar gibi birdenbire gördüğün. (“En Eski Kaygılar”, N. K. S., s. 6).

Şükran Kurdakul, *En Eski Kaygılar* şiirinde kendi başından geçenleri yansıtır, döneminin sıkıntılarını, tükenmelerini, yıkımlarını, direnişlerini anlatır.

Mehmed Kemal, 1963 yılındaki *Nice Kaygılardan Sonra* adlı yazısında Şükran Kurdakul'un şiirinde kendi gençliğini, acılarını, kaygılarını gördüğünü, ne anlatılıyorsa, ne söyleniyorsa kendisinin de yaşadığını belirterek şöyle devam eder. “*Tükenmeleri, yıkılmaları, direnci bir kuşak hep beraber yaşadık. Onun için üzerine mısralarla eğilince anılar birleşiyor*” (Kemal,1963: ?) ifadesini kullanır.

Asım Bezirci, bu dizeler için tükenmeler, yalnızlıklar, yıkılmalar arasında bunalmış bir insanın direncinin bayrağıdır demektedir (Bezirci, 1970: 13).

Aydın Hatipoğlu, 1963 tarihli *Aydın Hatipoğlu Kitapları* köşesinde *En Eski Kaygılar* şiirinde ozan Kurdakul'un yaşadığı her şeye karşı direnç bayraklarını açtığını söyler. Kurdakul'un yaşadığı bütün sıkıntıları *Yaşamın Bıraktığı* şiirinde de anlattığını vurgular (Hatipoğlu, 1963: 26).

İlk düşünen insandan bu yana

Son düşünecek insana kadar

Versem versem kendimi verebilirim sana

(“Yaşamın Bıraktığı”, N. K. S., s. 8).

Bir içimin alacakaranlığında dayanmak meselesi

Bir bu fena İstanbul akşamını yaşamak

Nice odaların kapanmış perdesi, penceresi

Gene bana iniyor yalnızlığımı sığınmak

Gene benim, şimdi tek başıma, sonra beraber,

Bir yanım sağlam, bir yanım gücüme gider.

Bir yanımda karşı koyma, bir yanımda ezilmeler,

İkili tutkular gibi canıma okuyacak.

Her şeyler devam eder bu bildiğim gidişte

Evli evine giderken yolcu yoluna

Ne rüzgârlar yapacağını yapmış ki bana

Kırık değirmenler gibiyim dönüyorum işte

(“Kırık Değirmen”, N. K. S., s. 9-10).

Kurdakul, *Kırık Değirmen* şiirinde bir tarafa ezilmişliği, gücüne gidenleri, canına okunmasını koyuyor. Diğer tarafına da bir yanım sağlam, bir yanımda karşı koymalar şeklindeki sözleri ile direnişini ortaya koyuyor. Kurdakul’un şiirine seçtiği başlıkta ilginçtir. Kurdakul’un değirmen olarak gördüğü kendi hayatıdır. Yaşadığı sıkıntılar, üzüntüler dertler onda kırgınlıklar oluşturduğu için kırık olarak niteler. Bunca yaşadığı şeye karşı hala ayaktadır ve inandığı şeyler için mücadele eder.

Mehmed Kemal, *Kırık Değirmen* şiiri için şu ifadeleri kullanır. Kurdakul’un ayrılığı ve sonrasındaki buruksu beraberliği güzel anlattığı şiiridir (Kemal, 1964: ?).

Aydın Hatipoğlu, Kurdakul’un bir öz şair olduğunu, söylemek istedikleri için şiir yazdığını söyler. Bu nedenle şiirlerinin her zaman güçlü bir estetiğe ulaşamadığını, ama şiirlerinde gerekli uyumu yakaladığında da ortaya koyduğu

kompozisyonların güzel ve düşündürücü olduğunu vurgular. Güzel ve düşündürücü şiirlere örnek olarak *Kırık Değirmeni* gösterir (Hatipoğlu, 1963: 26).

Sana hiç birimiz taş değiliz diyorum

Ama hangimiz ayrı düştük cesareten

Hangimiz sevmedik canı yürekle,

Diyorum bulut geçiyor, bekle.

Karanlıklar kurtulamayacak yenilgiden (“Bulut Geçiyor”, H.O., s.37).

Bulut Geçiyor şiiri *Halk Orduları* kitabında yayımlanmadan önce 1952 yılında *Yeryüzü* dergisinde yayımlanır. İkinci Dünya Savaşı biter. Ülke çok partili bir döneme girer. Şair ve yazarlara karşı hükümetin baskı uyguladığı dönemdir. Ülke zor şartlardan geçer. Umudun ve direncin şiiridir. İçinde bulunulan durumun geçici olduğu bulut geçiyor şeklinde verilir. Hiç birimiz taş değiliz derken yaşananlara karşı dirençli olacağının, olunacağının göstergesidir. Karanlıklar kurtulamayacak yenilgiden diyerek. Yenilgiyi kabul etmediğini, karanlık, kötü günlerin yerini aydınlık günlere bırakacağını söyler.

Tarık Dursun K.’nın şiirle ilgili düşünceleri şu şekildedir “*Şükran Kurdakul, savaşçı şiirden yana... Değişik, gür, taşan, çağıldayan, kanı kaynak bir şiirin söyleyici(si) Bulut Geçiyor şiiri Şükran Kurdakul’un nice bir şair kişi olduğuna tanıklık edecek* (Dursun, K, 196?: ?) şiirlerinden biridir.

Yıldızlar gece mi sorguya çekiyordu

Yıllarımın uzaylarında benim.

Çekim bitti, hız kesildi, saat durdu

Işığının biriktiği yerlere geldim. (“Sonunda”, Ö.Y., s.78).

Sonunda şiirinde Kurdakul yaşadıklarını kendi kendine sorgular. Geçmişten gününe yaşadıklarını değerlendirirken, içindeki ışığı biriktirdiği yerlere geldiğini söyler. İçindeki bu ışık dirençtir. Yaşadığı her şeye karşı olan direnç. Başarısızlığa

karşı direnç, baskıya karşı direnç, kendi düşüncesine karşı olana direnç. Direne direne istediği yere geldiğini *ışığının biriktiği yerlere geldim* sözünden anlatır.

Hidayet Karakuş, 2004 yılında *Ünlem* dergisinde Kurdakul'un direnç kaynağının yenilgiler olduğunu belirtir. Kurdakul'un her yenilgiden kazançlı çıktığını söyler. Yaşadığı kötü şeyler: yenilgiler, sorgular, işkenceler, eziyetler, yoksunluklar onun hayatında sanki bir film çekimi gibidir. Birazdan film çekimi bitecek, ona bu filmde sadece yeni ışıklar kalacaktır. *Sonunda* şiiri yumuşak bir Türkçeyle Kurdakul'un her acıya nasıl direndiğinin kanıtıdır. Kurdakul'un yaşadığı onca kötü olaya rağmen yumuşak bir Türkçeyle kazançlı çıktığını söylemesi onun, eziyetten hoşlanan bir hasta değil, yaşamak için beyniyle, kalbiyle nasıl direndiğinin göstergesidir. Bu tutumu onun bilge, yiğit bir ozan olduğunu ortaya çıkardığı gibi, şiirinin her zaman yanında olduğunu da kanıtıdır (Karakuş, 2004: 19).

Gece çözüldüğü yerde yarın

Soru yanıtlandığı yerde derin.

Üzerinde sözcüklerimiz uçuşuyor

Ölümcüyü yendiğimiz siperlerin. (“Sözcüklerimiz”, Ö.Y., s.80).

Hidayet Karakuş, *Sözcüklerimiz* şiiriyle ilgili şu yorumu yapar: “*Sözcüklerin gücü ölümden de büyüktür. Ölümcüler, insanın beynindeki bilginin, aklın gücüne erişemezler. Sözcüklerse şiirlerde, yazılarda yaşam bulur, gerçek güçlerine kavuşurlar*” (Karakuş, 2004: 19).

Kurdakul bu şiirinde ölümcüyü diye yeni bir kelime kullanır. Ölümcü olarak nitelediği, Kurdakul ve Kurdakul gibi düşünenleri cezalandıran, yok etmek isteyenidir. Kurdakul “ölümcüyü yendiğimiz siperlerin” sözüyle bir savaş içinde, direnç içinde olduğunu bizlere aktarır.

3.2.1.5.1. Direniş- Hesaplaşma

Şükran Kurdakul şiirleriyle hem direnen hem de hesaplaşan bir ozandır.

Nice anahtarın kilitleyemediği gözlerime.

Susun bakalım,

Sordukça yüreklendirmek için sizi.

Alın bakalım çocukluğu, gençliği, kanı

Kırk yılın sömüre sömüre bitiremediği.

Edremitin Tahtakuşlar köyünde sağdıcım.

Bir öyküydüm, sadece...

Bir kahve sohbetinde söyleye söyleye

Kendi dudaklarında kanayan. (“ Bir Öyküydüm Sadece”, H.O., s. 27).

Şükran Kurdakul, *Bir Öyküydüm Sadece* şiirinde “Nice anahtarın kilitleyemediği gözlerim” derken hapse atılmasından bahseder. Hapishaneler iç içe kilitlidir. Ne kadar hapis yatsa da kilit altında tutulsa da gözlerinin hala umutla baktığını belirtir. Çocukluğunu, gençliğini, Balıkesir’den Milletvekili adaylığı olduğu sırada köy köy dolaşarak yaptığı kahve sohbetlerini aklına getirip, kendi hayatını hesaba çeker, sorgular.

Güz kapısında ağaç,

El kapısında emekçi.

Suyu çekilmiş ırmak,

Kafamdaki nöbetçi.

Acıdan kırılma bile sesim

Acımı sesleyenler var.

Boşuna belindeki anahtar

Işığım kilitlenmez ki benim (“Nöbetçi”, A. D., s.9).

Kurdakul, *Nöbetçi* şiirinde kendini hapse koyduran sistem ve oradaki nöbetçilerle ilgili düşüncesini dile getirir. Hapishanede gardiyanların belinde anahtar bulunur. Kilitli bir ortamda, hapiste de bulunsa ışığının kilitlenmediğini,

düşündüğünü ve düşünme eyleminden vazgeçmeyeceğini belirtir. Kurdakul, emekçi olarak da çok çalışır. Gazete ve dergilerde düzeltmen olarak çalışır.

Hidayet Karakuş, Kurdakul'un *Nöbetçi* şiirinde direnişinde kendisi gibi düşünen insanlardan güç aldığını, Kurdakul'un kendi beyindekileri de dünyaya yansıttığını söyler ve sözlerine şöyle devam eder: “*Yalnız değildir. Bu ses Kurtuluş'ta doğmuştur. Bu ses, onun mayasına katılmıştır. 'Şehreminli Salih Binbaşı'dan kalıttır. Onun direncinin yıkılmaz kalesi, var oluşunun can suyudur*” (Karakuş, 2004: 18).

Kaybolmuş bulutlarımda kaç gecedir

Ben bile dağılırken unutulmaya

Tükenme korkusuyla boğuştuğum bir süredir

Gücümün kaynağından damlaya damlaya.

Sussam bile karanlık bastıkça kendi kendime

Baksam bile her şeyleri yaşamış gibi doygun

Sorsam bile hangi kadın, hangi adam,

Düşünsen bile hangi çocuklarla geldim bugüne. (“Kırgın”, A.D., s.53).

Kırgın şiirinde şairin kendisiyle hesaplaşması söz konusudur. Şair; sussam, baksam, düşünsem, sorsam diyerek yaptığı eylemlerde hep bir hesaplaşma içinde olduğunu gösterir. Yaşadıklarının bir adım öncesini ve ötesini düşünerek kendini sorgular.

Hidayet Karakuş, *Kırgın* şiiri için Kurdakul'un kendisini ölçmesinin şiiridir bu diyor ve şöyle devam ediyor “*Yaşama karşı savaşırken düştüğümüz durumun içinde, yenilgilerden payımıza düşenle insanın kendi kendini ölçülmesidir. Gücümüzün tükendiğini sandığımız, yaşama sevincimizin eksilmeye başladığı, umudun uzakta bir kumru gibi ötüp durduğunu göremediğimiz zamanlarda yaşanan bir hesaplaşmadır bu. Karamsarlıktan çok bir yenilgi acısıyla kıvrandığımız acıların duyğusudur bu* (Karakuş, 2004: 18).

İpini kopardığım yılların ötesinde

Bir cigara içimi konaklamak isterken

Şaşıyorum kendi kendimin ardından.

Neredeydi, nasıldı, ne zamandı

Yaşamın çizdiği unutulmaz yollardan

Görülmemiş sanılarla geçip gittiğim

Tutkuların mevsimlik çiçekleri

Kokulardan kokulara uçururken beni

Avucumda bir özlem susuzluğu kaldı

Ses gibi, ışık gibi ölümsüz duyarlıklardan (“Acılı Bahar”, A. D., s.20-21).

Acılı Bahar, doğuşu umudu anlatan bahar kelimesi acı kelimesiyle birlikte kullanılınca yaşanılanlarda hep bir eksiklik, burukluk olduğu vurgusunu yaratır Kurdakul, umut dolu bir şair olsa da yetim bir çocuk olarak büyümenin acısını hep yüreğinde duyar. Kendi hayatıyla yüzleşmekten kaçınmaz. Her şeyi sorgular.

Özlem Ertürk’ün şiirle ilgili yorumu şu şekildedir: “*ölümsüz duyarlıkları incelemeye çalışırken, tutkuların mevsimlik çiçeği dediği gerçek yaşamdan da kopmadığını gösterir bize*” (Ertürk, 2000: 65).

Nereye çevirsem gözlerimi

Şaşıyorum kendi kendimin ardından (“Acılı Bahar”, A. D., s.20-21).

Eray Canberk, *Acılı Bahar* şiiri toplumcu gerçekçiliği benimsemiş olan Kurdakul’un kendisiyle hesaplaşmasıdır (Canberk, 1978: 184).

Kurdakul’un kendisi bu dizeler ile ilgili şu açıklamayı yapar: “*Nereye çevirsem’ yaşadığım üç dört toplumsal dönem. İnsan belli süreçleri yaşamışsa o süreçler içindeki durumunu, duyarlılığını belli olaylar karşısındaki tutumunu, yenilgilerini, yengilerini, ayakta durma çabalarını başka bir insana özgüymüş gibi şaşarak seyrediyor. Diyelim ki, 1946’larda İzmir’in Alsancak İstasyonu’ndan*

bileklerine kelepçe vurularak Denizli Hapishane'sine götürülen on sekiz yaşlarındaki delikanlı ben miydim? Neler kalmış olabilir o delikanlıdan bende... Neler yitirmiştir” (Korkmaz, 1993: 103-104) diyerek hayatının her aşamasını sorguladığını belirtir.

Ellerim bilekten koparılmış gibi

Canımın hiç istemediği bir yere

Akıp gidiyorum damarlarımdan

Şükran Kurdakul *Acılı Bahar* şiirindeki bu dizelerin değişik yorumlara neden olduğunu açıklayarak, 12 Mart küskünlüğünün ifadesi olduğunu belirtir (Eren, 1993: 4).

İçimde yankıyan karanlık köşeleri

Yıllar yılı bu gözlerle gördüm

Sora sora hep aynı sorular çemberinden.

Ben bana rastladığım zaman geceleri

Bu yuvarlamayı sırtında taşıyan

Kuytu kahvelerinden, kederli

Bakışları vurdukça onların

Sallandı fenerlerim rüzgârlarında

Koyacak bir yer bulamadım kendimi. (“Sesi Kısılan Fener”, A.D., s.23).

Sesi Kısılan Fener şiirinde Kurdakul’un kendisiyle hesaplaşması söz konusudur. Kurdakul’un kendisini devamlı sorguladığını, kendisiyle hesaplaştığını ve sonuçta kendini nereye koyacağını bilemediğini gösterir. Arife Kalender Kurdakul’un *Sesi Kısılan Fener* şiirinde 1940 toplumcu gerçekçi şairde olması gereken özü koruduğunu, bildirinin varlığını hissettirdiğini, öykülemekten uzak durarak, geleneksel şiirin biçimsel özellikleriyle kendi şiir anlayışını bütünleştirdiğini gösterdiğini söyler (Kalender, 2000: 51).

Sennur Sezer, Kurdakul'un *Sesi Kısılan Fener* adlı bu şiirinde yaşadıklarıyla yaptıklarıyla yetinmediğini, kendisiyle hesaplaştığı söylüyor. Kısaca bu şiir bir aydının kendisiyle hesaplaşmasının şiiridir diyor (Sezer, 1997: 4).

Burada gecemde kendimleyim

Düştüm kalktım dünya ile

Gözledim fenayı fenayı

Bir insandan bin insana

Uçtum gittim koşar adım (“Oradaki”, A.D., s.46).

Oradaki şiirinde de Kurdakul'un kendisiyle hesaplaşması görülür. Dünya telaşıyla bir sürü şeyler yaşamış olsa da sonuçta yaptıklarıyla baş başa kaldığını düşündüğünü sorguladığını “*gecemde kendimleyim*” le dizesiyle anlatır.

Kaç yıl oldu, hangi dönemdi

Dağılan bir mevsim gibi havada

Duyarak yakarışların acıyan gözlerini

Çizdim yalnızlığımın duvarlarına

Belki savaştan da önceydi

Evlerin umarsız pencerelerinden

Başka sesler aradıkça ellerimi

Çocukluğum gitti, duyarlığı kaldı bana. (“Kalan”, A.D., s.62).

Kemal Özer, Şükran Kurdakul'un şiirlerinde bir hesaplaşmanın ipuçlarının göze çarptığını belirtir. Kemal Özer, duyarlılık yanını, “*Çocukluğum gitti, duyarlığı kaldı bana*” dizesiyle özetliyorsunuz. *Ya vardığınız birikimin toplumsal siyasal ve felsefi yanı? Bu konuda ne diyacaksınız? Diyerek şiirini Kurdakul'a sorar* (Özer, 1981: 7).

Şükran Kurdakul, bu soruya *Acılar Dönemi* kitabından yola çıkarak şu şekilde cevaplar. Kitapta en başta kendisiyle hesaplaştığını belirtir. Kurdakul, Kemal Özer'e sorunda, bir dizesini andığın "*Kalan*" şiiri kitabın ve benim yaşam öykümün özeti gibidir, açıklamasını yapar. Bu nedenle bu şiirin bir dizesinin değil bütünüyle ilgili açıklama yapmasının daha doğru olacağını söyler. Kurdakul, bu şiirinde bir hesaplaşmanın olduğunu açıklar. Kimlerle hesaplaştığı konusunda da şu şekilde açıklık getirir: kendisiyle, başkalarıyla, toplumla, düzenle, düzeni yaratan koşullarla, düzeni değiştirmek isteyenlerle, tarihsel olanla, güncel olanla, yaşayıp öğrendikleri ile okuyup öğrendikleriyle, 1876 Anayasasıyla, Düyun-u Umumiye' le, Osmanlı Bankasıyla, İttihat ve Terakki saflarındakilerle, Sendikacılarla, Kurtuluş Savaşımızda canla başla savaşanlarla, Meclisimizi ateş altında var edenlerle, Anayasamızla ve Anayasada belirtilen haklarına sahip çıkanlarla olduğunu söyler. Kurdakul, bu şiirinde insanımızın günün şartlarından nasıl etkilendiğini, nasıl tepkiler ortaya koyduklarını da ele aldığını söyler. İnsanımızın zamanla kendi kültüründen uzaklaşarak yabancılaştığını söylüyor. Hangi ortamda olursa olsun kendisi kalabilmeliydi insanımız diyor. Ama kendisi kalamadı. En çok da acı veren buydu diyor. Kurdakul sözlerine şöyle devam ediyor "*benim Acılar Dönemi olarak nitelediğim yıllara simgesini vuran bu geçici soluksuz kalmalar ve umarsızlıklardır*" (Özer, 1981: 7).

Kurdakul *Kalan* şiirinde ağzının tadını bulamamış bir insan olduğunu söyler. Bu insan zaman zaman kendisi, zaman zamanda toplum. Kurdakul sözlerine şu şekilde devam eder. "*Yer yer ben ve onlar... Yer yer de onlar ve ben. Düşünen, arayan, soran, yanıt isteyen, kuşkulanan, inanan kişiliğim tüm bir sürecin sorunları ve insanları ile özdeşleşmek ister*" (Özer, 1981: 7).

Çilesine yandığım güzelliklerin

Kıyasıya yarıştığı bu yerde

Düşen benim gölgemdi suya,

Soran benim gözlerimdi

Arayan bendim, tezgâhında gecelerin

Düşe kalka, güle ağlaya

Yaşarım, direnç nedir, yiğitlik nedir. (“Şiirler”, B.Y.B.Y., s.36).

Şiirler şiirinde Kurdakul’un sorularla kendisiyle hesaplaşması, cevabını bildiği sorulara cevap araması yer alır.

Şiirler şiiri için Özlem Ertürk, Kurdakul’da aramak bir yaşam biçimi diyor. Aydınlığı arayan, kültür savaşımında yerini bulan sözcüklerin şiire yansımış hali diyor (Ertürk, 2000: 66).

Giden ve kalan sana dikmiş gözlerini

Anılarla dövüşmek neye yarar.

Yıllardır bilirsin o titreşimi

Başucu kitaplarına benzemez onlar (“Yıllardır”, İ.Y., s.71).

Yıllardır şiirinde Kurdakul’un kendi hayatıyla bir hesaplaşması vardır. Geçmiş, anıları, biriktirdikleri ve başucu kitabı olarak seçtikleri hepsiyle teker teker hesaplaşır. Kurdakul, kendisi gibi okuyucusunun da başucu kitaplarıyla hesaplaşmasını ister.

Sennur Sezer, şiirle Kurdakul’un okuyucusunda da benzer duygular yaratarak hesaplaşmasını istediğini söyler. Okuru hesaplaşmaya çağırmasının nedenini şu şekilde açıklıklar: “*Bu yaşananı dünyadaki haksızlıklara karşı ne yaptın*” sorusunu usulca sormaktadır. *Kırıklarla dolu bir karne getiren kardeşe, tembelliğini açıkça söylemeden, kendi haylazlığını anlatan bir ağabeydir o. Öğüt vermez. Üzüntüsünü sezdirir ve yüreklendirir çalışması için. Sesinde kendisine yeni olanaklar verilse neler yapacağını övüngeçliği değil, artık başka olanağı olmadığı için hüznü keskinliği vardır*” (Sezer,1997: 4) Kurdakul’un şiirinde.

Bir yumruk vurup anılara

Kurtulmak kendi kendinden (“Belki”, İ.Y., s.47).

Şükran Kurdakul, yumruk vurarak sorunu yok etmek istiyor. Böylece hesaplaşacağı bir sorun kalmamış olacak.

Arife Kalender, *Belki* şiirinde Kurdakul'un hangi anılara yumruk vurarak kendinden kurtulacağını sorar? “*İnancına mı, ödünsüzlüğüne mi, direncine, direncini geliştiren sevgisine mi, özgürlük, demokrasi, eşitlik anlayışına mı, dostluk-beraberlik anlayışına mı? Hangisini birinden ayırıp atabilecek?*” (Kalender, 2015: 334).

3.2.1.6. Şairliği

Şükran Kurdakul, şiirlerinde şiirin ve şairliğinin kaynaklarını dile getiren bir şairdir. Cevat Yüceer, Şükran Kurdakul'un şiirinin besin kaynağının onurlu yaşamı olduğunu söyler. Ve şu açıklamayı yapar: “*Biz ki acılar döneminden ellerimizi kirletmeden geçtik*” diyen ozanın Acılar döneminin büyük şairi olduğunu belirtir (Yüceer, 2004: 18).

*Yorulmaz bir sabırla bata çıka
Denizlerin altından, tünellerin içinden
Maden kömürlerini koparır gibi
Koşup durduğum sözcüklerin peşinden
Getirebilseydim kendimi*

Ölümün gözlerine baka baka. (“Borçlu”, A.D., s.27).

Kurdakul, ilkokul yıllarında başladığı yazın hayatında kolay ilerlemez. Ne badireler, ayrılıklar, acılar, hapislikler yaşar. O, hayata hep umutla bakar ve inandığı doğrulardan vazgeçmez. *Borçlu* şiiri 1977 yılında yayımlanır. Şairimiz 1927 yılında doğar. “*Koşup durduğum sözcüklerin peşinden*” sözcüklerin peşinden kim koşar? Şair, yazar, okur koşar. Kurdakul, önce okur, sonra şair, sonra yazar, musahhih, edebiyat tarihçisi, kitabevi sahibi, gazeteci, yazar örgütlerinde yönetici. Kurdakul, okuma eylemi ve edebiyatla ilgili ne kadar alan varsa hepsine el atar. Sözcüklerin peşinden koşup duran diyerek kendini en güzel şekilde anlatır.

Parmaklıklar arkasına kapanmak nedir gördük

Yargıç nedir, yargı nedir, yargılanmak nedir gördük

Kaç dönemin ağrısı vurdukça gözlerimize

Bin yıl yaşamış gibi, yaşlanmak nedir gördük (“Yaşadıkça”, A.D., s.37).

Yaşadıkça şiirinde hayatını anlattığı gibi, dizelerine yansıyanlarında kaynağıdır bu şiir. Öner Yağcı’da Kurdakul şiirinin kaynağını anlatır bu dizelerle demektedir (Yağcı, 1994: 105).

Sözcüklerle büyüdük, ezgiler yarattık

Düşlerle saltanat kurduk, benzetiler yarattık.

Kurtuldum sandığın gün Pir Sultan Abdal’dan

Sevdamızla Yunus hüznümüzle Fuzuli’ler yarattık (“Şiiristan”, A.D., s.77).

Kurdakul geçmişi yok sayan bir ozan değildir. Divan edebiyatından da halk edebiyatından da yararlanmayı seven biridir. Askerliğini yaptığı yıllarda sırf divan edebiyatı eserlerini okur. Öner Yağcı Kurdakul’un Şiiristan adlı şiiriyle şiiri güzelleştirdiğini belirtir (Yağcı, 1994: 106). Hidayet Karakuş’ta Şükran Kurdakul’un büyük birikimden nasıl yararlandığını bu dizelerle dile getirdiğini belirtir. “*Üstelik bu dizelerle bir ozanın kendi arayışının, şiirini oluşturmasının da serüveni yatar*” (Karakuş, 2004: 19) diyor.

Bir dalında yüreğimin kuşları var

Uçuşur, esinlenir ardından gelir.

Bir dalı derviş Yunus'a çıkar,

Bir dalı Galip Dede divanından gelir.

Coşkuların beslediği esinler,

Korku dallarında titremesinler,

Sabrim var.. evrende kendi sesini dinler

Sözüm var.. Sözcükler dergâhından gelir (“Soyağaç”, B.Y.B.Y., s.5).

Soyağaç şiiri Şükran Kurdakul şiirinin poetikası'dır. Şiirin ismi bile temelinin nereden geldiğini yansıtabak şekildedir. Şiirinin kaynağının kimlere dayandığını, geleneksel şiire, halk şiirine ve yeni şiire uzak olmadığını gösterir.

Hikmet Altınkaynak, Kurdakul'un şairliğinin soyağacıdır bu şiir diyerek şu şekilde açıklama yapar: “*Burada aldığı esinleri, duyduğu coşku ve korkuları, etkilendiği ustaları, katlandığı sabırları, verdiği sözleri, sözcükler dergâhı' nı sergilemektedir. Bu sergileme, okuyucuya “Ey okuyucu, benim sanatımın kaynakları ve özellikleri bunlardır...” diyen bir havada değil midir?”* (Altınkaynak, 1982: 93) diyerek Kurdakul'un etkilendiği şairleri, şiirini oluştururken kurduğu sözcükleri, Kurdakul'un okuruna, kaynaklarına kadar ortaya koyar.

Öner Yağcı, 1994 yılında çıkardığı *Şükran Kurdakul* kitabında, Doğan Hızlan 1982 yılındaki *Cumhuriyet* gazetesindeki Kurdakul'un *Duru Şiirleri* yazısında Kurdakul'un Soyağaç şiiri ile şiirinin soyağacını çıkarttığını söylerler.

Ahmet Telli, Kurdakul şiiri için açık ve net bir şiir diyor. Kurdakul'un şiirinin bu özelliğinin onun şiirine özgünlük kazandırdığını söyler. Kurdakul, kültürel mirasından doğru şekilde yararlanarak, özümseyerek, kavrayarak, üretim sürecinde yararlanarak şiirinin soyağacını kurar diyor. Soyağaç şiirini de buna örnek gösterir (Telli, 1982: 60).

Kendi denizlerimin dalgıcıyım ben

Bir alışkanlığı sürdürür gibiyim belki

Soluğum son aşamalara geldi

Geçtim durdum bilincin dehlizlerinden. (“Dalgıç”, B.Y.B.Y., s.10).

Şükran Kurdakul'un *Dalgıç* şiiri Kurdakul'un şiirinin ve şairliğin gelişin çizgisini ortaya koyan bir şiirdir. Nereden, nereye geldim, nereye gideceğini sergiler.

Hikmet Altınkaynak, Kurdakul'un *Dalgıç* şiiriyle Soyağaç'a bağlandığını söyler. Sözlerine şöyle devam eder. “*Kurdakul, 'kendi denizlerimin dalgıcıyım ben' dizesiyle Soyağaç'a adeta bir not düşer. Gerçekten de her şair gibi, onunda günün ve çağın ortak imgelerini kullandığını görürüz, ama onda ayrıca yepyeni unutulmaz*

enstantaneler yakalayan fotoğraf sanatçısı gibi özgün imgeleri de buluruz. Bu enstantaneler belleğe çakılan imajlar, Şükran Kurdakul'da yine sistematik çerçevede ele alınmaktadır. Olay ve konuyu, kısaca dramatik olanı Şükran Kurdakul adeta bir sıraya dizer, diyalektik yapıyı bozmadan..." (Altınkaynak, 1982: 93) şiiri oluşturuyor diyor.

Özlem Ertürk, Şükran Kurdakul'u 1940 kuşağı toplumcu gerçekçilerin en genci ve lirik şairi olarak kabul eder. Nâzım Hikmet'ten sonra toplumcu gerçekçi şiire felsefi derinlik getiren, düşünce gücüne önem veren dize işçisi olarak görür ve sözlerine şöyle devam eder. "*Rus estetikçi ve kuramcı Georgi V. Plehanov'un tanımıyla 'şiir, imge haline gelmiş bir düşünce' ise Kurdakul'un şu dizelerini anlamak hiç zor değil*

Yok mu benim şiirimi yazacak

Soluğum düşünce gücümden

Hangi kavgada kanadığı bilinen

Yorgun ellerimi, yüreğimi yazacak. ("Yok Mu Benim Şiirimi Yazacak", B. Y. B.Y., s.16).

Derken o, biz de düştük yollara ustamızın şiirini, ellerini, yüreğini olmasa da, bir tutam sesini derlemeye..." (Ertürk, 2000: 61-62) demektedir.

Benim bu .. Buraya kadar getirdiğim,

Yıllar boyu acıların ateş dansında.

Ölümünü arayan bu çağın ortasında

Usanmadan çeliğine su verdiğim.("Yok Mu Benim Şiirimi Yazacak", B.Y. B. Y., s.16).

Yukarıdaki dizelerden Kurdakul'un şiirini nasıl oluşturduğu anlaşılır.

Tuncer Uçarol Kurdakul'un *Yok mu Benim Şiirimi Yazacak* şiiri gelenekten de yararlanması gerektiğini belirten şiir üstüne şiirlerini de sergileyen şiiridir diyor. *Yok Mu Benim Şiirimi Yazacak* şiirindeki '*Direnmenin ustası, çilenin piri*' olmanın

getirdiği acılı ve karabasanlı bir yoğun yaşamöyküsünü anlatan, bir derin parça sevincin şiirlerini de taşıyan, ama en çok toplumu için didinen” (Uçarol, 1983: 64) şairin şiiridir demektir.

Şükran Kurdakul, *Yok Mu Benim Şiirimi Yazacak* şiirinde şairliğinin kaynaklarının nereden geldiğini, neler yaşadığını ve bu yaşanmışlıklarının onun şiirine ne kattığını gösterir. Kurdakul burada açıkça okuyucusuna soruyor. Ben bu çizgiden buraya geldim. Benim sanatımı, şiirimi, beni anlatacak yok mu diyor. Aslında önce anlattıklarının anlaşıldığını görmek istiyor. Anlamayan anlatamaz.

İşe ozan karışsaydı eğer,

Ölüme acıkmazdı bu kadar ölümlüler, (“Eğer, B.Y.B.Y., s.49).

Eğer şiiri hayatı sanatçılar yönetseydi acı, ölüm olmazdı demenin başka şeklidir.

Öner Yağcı, Kurdakul’un bu dizleriyle ozanlıkla felsefi boyutun şair çılgınlığına vardığını düşünür (Yağcı, 1994: 112).

Ahmet Telli, *Eğer şiiri için şairin, ozanlığının ve şiirinin gücüne inanmasıdır, demektir (Telli, 1982: 61).*

Dağ yolları gibiyizdir, uzağa düşeriz

Arasan şiirin gurbetinde ara bizi.

Belki rüzgârımız ses verir bir dizeden.

Belki bir imgeye vurur düşlerimiz. (“Ararsan”, B.Y.B.Y., s.59).

Ahmet Telli, Şükran Kurdakul’un *Ararsan* dörtlüğünde kendisiyle birlikte bütün şairleri anlattığını söyler (Telli, 1982: 61).

Kurdakul, *Ararsan* şiirinde şiiri oluşturan öğeleri kullanarak şairleri anlatır.

Şu görüntüye bak, gözün gönlün açilsın

Yüreğimin kayalarını gör umutlan.

Al alçağını ışığımın damarlarından

Duy duyacağını, özgürlüğüne kan gelsin.

(“Işığımın Damarları”, B.Y.B.Y., s.76).

Şükran Kurdakul’un *Işığımın Damarları* şiirinde şiirine seçtiği başlık ile ozanlığının kaynağına gönderme yapar.

Ahmet Telli’nin Şükran Kurdakul’un *Işığımı Damarları* şiiriyle ilgili yorumu şu şekildedir: “*Sonrada şiirin verdiği her şey... Sevinç, umut, öfke, yurtseverlik duygusu, dövüşmek isteği... al alabildiğini, bilincin ve yüreğin kadar*” (Telli, 1982: 61).

Sennur Sezer, Kurdakul’un şiirlerinin temelini örtük ve açık soruların oluşturduğunu söyler. Bu soruların temelinde aslında tek bir soru vardır. Kurdakul karşısında sevmeyi bilen inançlı ve sabırlı kişiler olmasını ister. Kendi şiirinde ve şiirlerde aranılanları *Şiirler* şiiri ile dizelere aktarır, demektedir (Sezer, 2001: 16).

Şiirler ki uğruna haislere düşeriz de

Hangisi yiter, hangisi kalır elimizde.

Dizeler güzeliyle birlikte gelir

Şiirler ki uğruna haislere düşeriz de

Hangisi yiter, hangisi kalır elimizde. (“Şiirler”, B.Y.B.Y., s. 37).

Şükran Kurdakul *Şiirler* şiiri ile ilgili açıklaması: *Ortak yazgımız. Birlikte yaşadıklarımızla bizden sonra yaşayacak olanların evreninde duyarlığımızdan bir şeyler kalması umudu*” (Korkmaz, 1993: 102) dur.

Kendisinin önce şair olarak anılmasını isteyen Kurdakul şiirleri için her şeyi göze alır. Şiir kitapları toplatılır, dergide yazan şiirleri için tutuklanma talebi çıkar. Kurdakul şiirinde ne söylediye yaşar. Yaşadığını şiirleştirir.

Ahmet Kabaklı, *Türk Edebiyatı IV. Ciltte Şiirler* şiirinde Kurdakul’un iç çatışmalarını, bunalımlarını dile getirmekle birlikte kalıcılık arzusu ve geçicilik korkusunun iç içe geçtiğini söyler (Kabaklı, 1991: 542).

Doğan Hızlan, Kurdakul'un Şiirleri ile ilgili: Kurdakul'un insana sıcak gelen etkileyen yanı yaşamı iletmesidir. Ülke sevgisini anlatan Şairin yaşam notları bu Şiirler diyor (Hızlan, 1982: 5).

Doğan Hızlan, Şükran Kurdakul'un Şiirlerinin toplumcu gerçekçi çizgide kendi yaşam öyküsünü anlatmakla kalmadığını bir kuşanın bütün yaşamını anlattığını söyler. Kurdakul'un Şiiri kuşanın toplum savaşının özeti olduğunu söyler. O kuşaktakiler yaşamları boyunca: *'Direnmenin ustası, çilenin piri' olmuşlardır*"(Hızlan, 1982: 5) diyerek ozanlığı ve ozan Şiiri ile ilgili görüşlerini açıklar.

Ozan kimdir? Her Şair yazdığının işlevini düşünmüştür. Şairlik üzerine çeşitleme yapmak gereğini duymuştur. Kurdakul da Ozan Şiirinde bu alışılmış irdelemeyi yapmadan edemiyor" (Hızlan, 1982: 5).

Titreyen gölgeler gibi duvarda

Yalnızlığın kuşları kanat çırparken

Geceler nereye uzar

Acılar nerede birikir

Ağıt mı yakılır,

Bir ben duyarım bu diyarda. ("Ozan", B.Y.B.Y, s.22).

Beklerdi

Bir mektup.. yaşam umudu,

Beklerdi

Bir mektup.. kuşun kanadından

Ben de bekliyorum

Düşünerek, yaratarak..

Sen de bekliyorsun

Aç açık, içine kapanarak

Sen ne bekliyorsun, ("Beklerken", B.Y.B.Y., s.24-25).

Hızlan, Kurdakul'un *Beklerken* şiiriyle şiir geleneğimizi ve şiirimizin ustalarını özümseme de usta olduğunu gösterdiğini söyler. Kurdakul'un nesnelere, duyguları ve duyarlılığı kendi yaşamından, kendi süzgecinden geçirerek şiirine getirdiğini ifade eder (Hızlan, 1982: 5).

Hangi dizeyi kursam

Sitem eder, gözlerimi arar,

Acısı yüreğimde vurur. ("Hangi", B.Y.B.Y., s.50).

Kurdakul, *Hangi* şiirinin yukarıdaki dizelerinden yola çıkarak yaptığı açıklama şu şekildedir. Kurdakul kırk sekiz yıl şiirinden uzaklaşmadığını kopmadığını, insandaki güzellikleri görmeyi amaçladığını, nasılsa, gücü ne kadarsa, sözü ve imgenin yetmediği yerde örgütlenmenin gücüne inandığını, örgütlenmenin yıprandığı yerde de söze ve imgenin işlevine dayandığını söyler (Eren, 1993: 4).

Bir güzellik başka birine dönüşsün

Kendinden kopanlar kendilerine dönüşsün

Bunca yıl heybemde topladığım sözcükler

Duyarlılıkla sevişsin, şiirlere dönüşsün ("Bunca Yıl", B.Y.B.Y., s.66).

Kurdakul, *Bunca Yıl* şiirinde şiirlerinin nelerden oluştuğunu kendi dizeleriyle bizlere bildirir. Kurdakul, şiirinde heybe, fener ve değirmen kelimeleri önemli roller üstlenirler. Heybe içine eşya konulmaya yarayan tek gözlü ya da iki gözlü bir araçtır.

Kurdakul'da heybeyi eşyanın niteliğine özgü şekilde biriktirme işlemi için kullanır. Kurdakul, yaşadığı her şeyi heybesine aktarır, biriktirir ve bunları da aşağıdaki dizeler şeklinde dile getirir. Kurdakul'un şiirinde heybenin geçtiği mısralar şu şekildedir.

Acımış çiçekler gibi heybemde hüzünlenir.

(“Sahrayı Kebir”, B.Y.B.Y., s.42).

Bunca yıl heybemde topladığım sözcükler (“Bunca Yıl”, B.Y.B.Y., s 66).

Yıllar yılı heybesinde biriktiren. (“Biriken”, Ö.Y., s.25).

Heybemizdekiler ayakta tutuyor bizi. (“Yazıt”, Ö.Y., s.83).

Şairiz... heybemizde imgeler (“Özgürlüğün Karasularında”, İ.Y., s.43).

Heybe imgesi, imgeler heybesine dönüşür. Şairin, şiirlerinin kelimelerinin biriktiği yerlerden biri olur.

Kurdakul değirmen ve fener kelimelerini de şiirine ışık, yol gösterici olarak kullanır.

Acının değirmenleri sevgi rengine boyandı.

(“Sevgi Rengi”, B.Y.B.Y., s. 67).

Rüzgâr mı yok içinizin değirmenlerinde,

(“Nice Kaygılardan Sonra”, N. K. S., s.12).

Benim bu.. gözlerinde evrenin fenerleri,

(“Yok Mu Benim Şiirimi Yazacak”, B.Y.B.Y., s.17).

Ellerinde merakım fenerleri (“Biz Miydik”, İ.Y., s.57).

Metin Cengiz, Kurdakul’un şiirini gelenekselleşmenin verdiği güven duygusuyla inşa ettiğini söyler. Kurdakul da bir dışavurumculuğun hem de öz dışavurumculuğun görüldüğünü belirtir. Kurdakul’un şiirlerini yazarken kullandığı üçlük, dörtlük ölçü gibi belli kalıpların şiirinde görülen öz dışavurum olduğunu söyleyerek şiirleri hakkında sözlerine şöyle devam eder. “ *O yaşamıyla dileğini birleştirip böylesi bir sentezle şiirinin içeriğini doldurur. Şiirindeki iç gerilim böyle oluşur. Asıl da kendi iç gerilimi şiirine yansır. Gerçeğin bir bölümü ondandır şiirsel bir içgörü olur*” (Cengiz, 2005: 105). Cengiz, Korkulu Takvim şiirinin ikinci kıtasının içgerilimin şiire yansımalarının bir örneği olduğunu ifade eder.

Odandı, kitaplarındı, gençliğindi

Günlerin aynasında tozlanır gider.

Seni nerelerde ararsın şimdi

Akşam vakti yolunu gözleyenler. (“Korkulu Takvim”, Ö.Y., s.28).

Korkulu Takvim şiirinde Kurdakul’un kendi öz yaşamından oluşturduğu dizelerle, ülkede yaşananları gözler önüne serdiğini, şiirin dizelerinin Kurdakul’un hayatının, yaşanmışlığının şiirleştirilmiş en mükemmel dizeleri olduğunu söyler. Bu şiirdeki dizelerde duygu ve düşüncenin yaşanmışlığın şiir haline gelmediğini, bu şiirdeki dizelerle bir hayatın, bir anlayışın şiir biçime getirildiğini söyler (Cengiz, 2005: 106).

Şükran Kurdakul’un *Korkulu Takvim* şiirinde hayat öyküsü, babasızlığı şiirinin kaynakları, şiirinin gelişim şekli birbiriyle mükemmel bir şekilde harmanlanarak, diyalektik örgü kurularak verilir.

Metin Cengiz, Şükran Kurdakul’un *Çağrışım Arasında* adlı şiirinden aşağıda vereceği iki dize için şöyle der. “*Şu iki dize hangimizi geçmişe doğru hummalı bir yolculuğa çekmez?* (Cengiz, 2005: 106).

“Bir pencere açılır bir perde kalkar

Ahşap evin taşığında takunyalar” (“Çağrışım Arasında”, Ö.Y., s.51).

Diyerek Kurdakul’un şair olarak insanları eylem düşüncesiyle donattığını, insanların yaşamın derinliğiyle ilgi duymalarını sağladığını, hayal güçlerini genişlettiğini, söyler (Cengiz, 2005: 106).

Şükran Kurdakul’un *Çağrışım Arasında* şiirinin başlığı yaratım aşamasında nelerden yaralandığını gösterir niteliktedir.

Her dize bir köprüdür şiirimde

Unutulmaz anılara geçilen.

Yıpranmış bir kıyıda yazlar geçerken

Özgürlüğüne sevinen denizin sesi.

Yazmışım yankıları kalmış cebimde. (“Ökselerin Yöresinde”, Ö.Y., s.29).

Kurdakul, *Ökselerin Yöresinde* şiirindeki bu dizelerin duyarlılığını dünya görüşünün belirlediğini ve varoluşunun nedeninin bu olduğunu söyler ve sözlerine şöyle devam eder: “*Birikim dediğimiz çözülmesini istediğimiz sorunların belleğimizde katılaşmasıdır belki. Yaşadığımız sürece kurtulamadığımız. Çözüldüğünü görmedikçe kurtulamayacağımız*” (Eren, 1993: 5).

Kurdakul, her dizenin kendi yaşamından bir iz olduğunu söyler. Şiirleriyle kalıcı olduğunu da anlatır. Bu şiir Kurdakul’un hayatına ait şiir poetikasına ait tüm soruları cevabı niteliğindedir.

Ökselerin yöresinde kuşlar gibi

Direnci dudaklarında ürperen.

Uçan, uçmayan tuzağa düşen

Birini bekliyor çağın ölümcüleri,

Soluğuma düşman gibi tepemde (“Ökselerin Yöresinde”, Ö.Y., s.29).

Öner Yağcı, *Ökselerin Yöresinde* şiirinin Kurdakul’un şiiriyle ilgili tüm soruları yanıtlayabilecek nitelikte olduğunu ve bu şiirdeki dizelerin Kurdakul şiirinin kanıtı olduğu söylemektedir (Yağcı, 1994: 118).

Ahmet Kabaklı *Ökselerin Yöresinde* şiiri için “*anılarla zenginleşen şiir dünyasını yansıtmaktadır* (Kabaklı, 1991: 542) demektedir.

Zamanı dolduran görüntülerin ardında

Başkaları çoğalıyor zamanlarında (“Kendileri”, Ö.Y., s.49).

Kurdakul’un *Kendileri* şiiriyle ilgili açıklaması şu şekildedir: “*Tek başına düşünüldüğü zaman soyutlama gibi görünen bu dizeler ‘Kendileri’ şiirinde sanatsal olanın, zaman aşımına karşın, nasıl yüzyıllar sonra gelen insanları etkilediğini somutlar. Yanıtın belirginleşmesi için aldığı dizelerden sonraki dört dizeyi*

okuyalım. Birileri perdelere yansıtıyor durmadan / Anıların gözbebeğine vuran / O eski sahneleri, eski şölenleri,/ Işıklar, giysiler içinde görünenleri” (Eren, 1993: 5).

Denizlere karıştım, gökyüzüne elim değdi

Çağımın suratına tükürmek elimdeydi. (“Ozanca”, Ö.Y., s.55).

Kurdakul’un bu şiirle ilgili şu şekilde açıklama yapar: öldürülmelerin neredeyse uluslararası yasalarla meşrulaştığı, silah tacirlerinin saltanatının politikacıların oyunları ile sürdürüldüğü bir dönemde şairin bu duruma tepkisinin şiiridir (Eren, 1993: 5).

Bir şair olarak yaşananları dizelere dökme sorumluluğunun olduğunu bilincindedir. Bu dizler onun kanıtıdır. Bir şair yaşananlara karşı tepkisini sanatıyla gösterir. Kurdakul’da tepkisini şiiriyle gösterir.

Öner Yağcı, *Ozanca* şiirinde Kurdakul’un şair duyarlılığının öfkeye dönüşmesidir diyerek sözlerine şöyle devam etmektedir: ‘*Çağımın suratına tükürmek elimdeydi*’ dizeleriyle haykırırken, *sözcüklerle dünyayı kuran bir insan olarak, kimi zaman da ‘sözcükler, pisliğe karşı görünmez siperlerim’ dizelerinde olduğu gibi direngenliğe çağrıda bulunarak savaş şarkılarına karşı çıkıyor” (Yağcı, 1994: 119)* demektedir.

Oktay Akbal, Kurdakul’un şiirlerini yaratırken neleri yansıttığını *Ozanca* ve *Kendileri* şiirlerinin son iki beytini vererek aktarmaktadır (Akbal, 2004: 2).

İstanbul’un eskilerinden biri

Hangi özlem vurmuş öykülerine.

Yazarken çocukluğuna ağlıyor elleri

Sineması meyhanesi bahane (“Hangi Özlem”, Ö.Y., s.71).

Kurdakul’un öykülerinin ve şiirlerinin kaynağında kendi hayat hikâyesi de vardır. Kurdakul ne yaşadysa onu dışa vurur. Bu dışa vuruş bazen şiir, bazen de öykü ile olur. *Hangi Özlem* şiirinde hayatının şiirle dışavurumunu görölür.

Anam kanayan bir ezgi gibiydi şiirde

Gözyaşıyla sözcüklerin yarattığı

Eski camilerin kubbelerine yansıyan

İstanbul'un ezan seslerinde kaldı. ("Anam", Ö.Y., s.75).

Bu dizelerde Kurdakul'un çocukluğunun izleri görülür. Çocukluğunu Topkapı Merkez Gazi Kara Ahmet Paşa Camii yanındaki annesinin üçte bir hakkı olan evde geçir. Annesinin yaşadıklarının şiire dökülmüş halidir. Kurdakul'un şiirine çocukluğunun ve yaşadığı evin yansımasıdır.

Çilekeş ozan sözcüklerle düşe kalka

Nasıl bir anaforda döner durur ("İhtiyar Yüzyıla", İ.Y., s.20).

Kurdakul'un zorlu bir hayatı olur. Bu nedenle kendisini çilekeş ozan olarak adlandırır. İşinin de sözcüklerle uğraşmak ve üretmek olduğunu belirtir. Bu üretim uğraşı içinde karşılaştığı zorlukları anafor olarak yorumlar.

Ölümün rengine sözcükler arıyorsa şimdi

Ülkesi ağıdistana dönmüş bir ozan. ("Ülkesi Ağıdistan", İ.Y., s.21).

Zeynep Aliye Ülkesi Ağıdistan şiiri için "Bir ozanın zeka ve düşüncesinin buyurduğunu duygusal içlemine yedirip bunu imgeleştirek söylemesi gerektiğini üçüncü şiir kitabı *Giderayak'* tan itibaren savunan Şükran Kurdakul'un şiirlerinde estetik kaygıyla toplumsal kaygının birbirinin önüne geçmeksizin, belki bellekte kalma sistemi arayışını da hiç göz ardı etmeden birlikte duruşlarına tanık oluyoruz" (Aliye, 1997: 7) demektedir.

Şükran Kurdakul ozanların toplumun yaşanmışlıklarına duyarsız olmadıklarını dönemi şiirlerinde aktardıklarını söyler. Ülkesi Ağıdistan şiirinde de bir ozan olarak bunu yaptığını söyler.

Zeynep Aliye Kurdakul'un Birler şiirinde toplumsallıktan uzaklaşmadan kendinde var olanları bireyciliğini yazdığını söyler. Bu şiir Şükran Kurdakul'un toplumsal gerçekçi çizgide siyasal olaylara çözüm arayan şair kişiliğinin,

duyarlılığının daha farklı, yoğun ve sancılı olarak en güzel şekilde dizelere dökülmüş halidir (Aliye, 1997: 7).

Bir baba seferberlik kuşları gibi

Yaşama kuşkulu gözlerle bakan.

Bir sevgili göğüslerinden düşlerine kadar

Bir adam, belalı düşünceler yetimi (“Bir’ler”, İ.Y., s.27).

3.2.1.7. Özlem

Şükran Kurdakul’un şiirinde özlem teması sevgiliye özlem, babaya özlem, özgürlüğe özlem şeklinde yer alır.

Kalabalıklar bir yana, ben bir yanayım..

Kupkuru bir yalnızlık, özlem içinde

Özlem içinde, yarı sarhoş, yarı uyanık

Her şey geldi geçti biz bunlarla baş başa kaldık

Kıt’aların denizlere en yakın bir yerinde

Karanlık kayalar gibi koparılmak için

Sanki bizi buldular insanların içinde (“En Güzel Gerçek”, G., s.10).

En Güzel Gerçek şiirinde sevdiklerine duyduğu özlemi dile getirir. Asım Bezirci, Kurdakul’un arkadaşlarından, doğadan, sevgilisinden uzak olduğu için şairin bir özlem içinde olduğunu söyler (Bezirci, 1970: 13).

Kurdakul’un çevresinde, yanında yakınında özgürlük, arkadaş, tabiat, dost, sevgili kimse yoktur. *En Güzel Gerçek* yalnızlığını, özlemine ve yoksunluğunu aktardığı şiiridir.

Nurullah Çetin özlemi: “*Kişinin uzakta bulunan ve sevilen bir kişi ya da şeyi göreceği gelmek. Çok sevilen bir şeye tekrar kavuşma isteği olarak tanımlar. Ve sınıflara ayırır. Kişinin sevdiği kişilere duyduğu hasret: İnsan sevgilisinden, anne-babasından, kardeşlerinden, eşinden, dostundan ayrı kalmak*” (Çetin, 2014: 60-61)

şeklinde tanımlar. Geçmişe özlem: içinde bulunduğu durumu değersiz görüp geçmişteki güzel ve değerli günleri hasret duymasıdır.

Bu uzun kaybolmalar gecesinde

Sen varsın, ben varım, özlemin var;

Bir deniz kenarı düşüncesinde hürriyetin

Belki sessiz bir duygulanma içindesin...

(“Karanlıkta Aydınlik Düşünceler”, G., s.6).

Karanlıkta Aydınlik Düşünceler şiirinde ayrılıktan dolayı sevdiklerine, denize, özgürlüğe duyulan bir özlem vardır.

Öner Yağcı bu dizlerle ilgili “ *Özgürlük özlemi, dost özlemi, doğa özlemi, sevgili özlemi sanki tutsak almıştır şairi. Ama bu özelemlerin verdiği şaşkınlığı ve özelemlerin oluşmasına neden olan baskıların yıldırmadığı bir direnişçinin dizeleriyle dolu şiirler* ” (Yağcı, 1994: 83) demektedir.

Kapadı penceremi karanlıkların sisi

Dikilip mahzunluğunun karşısına

Gözlerime kadar yükselen özleminin (“Avuntunun Ötesi”, G. s.19).

Avuntunun Ötesinde şiirinde tabiata, sevgiliye, dışarıya, insanlara duyulan özlem aktarılır.

Bilmem mi, böyle durduk yere esen nedir,

Yirmi dört saat geçmeden Selma’yı aratır (“Aratır”, B.Y.B.Y., s.44).

Aratır şiirinde sevdiği kadına duyduğu özlemi anlatır. Kurdakul’un eşi Selma Kurdakul’a olan özlemini anlatan dizelerdir.

Karşı kıyıları aradım bir sabah vakti

Selanik kordonunda rüzgârları içerken.

Takıldım martularla gemilerin peşine

Şimdiden özlemeye başladım memleketi (“Selanik Dizeleri”, Ö.Y., s.35).

Selanik Dizeleri şiirinde Kurdakul, çeşitli etkinlikler ve tedavi için yurt dışına gitmiştir. *Selânik Dizeleri* şiirinde karşı kıydan görünen ülkesine duyduğu özlemi dile getirir.

Özlem eski hapsilere benzetti

Bastil’de, Sultanahmet’te, Sibiryա’larda

Düşleri künyelerinde gizli (“İhtiyar Yüzyıla”, İ.Y., s.19).

Cevdet Yüceer, *İhtiyar Yüzyıla* şiiri için “*Yirmi birinci yüzyılı yaşadığımız şu günlerde şair, ihtiyar yüzyılı da geride bıraktı. Sitem ve küfür etse de güzel günlere olan özlemini hiçbir zaman yitirmedi*” (Yüceer, 2004: 19) demektedir.

Şiirde geçen Bastil, Sultanahmet ve Sibiryա’nın ortak tarafı ve konu edilmiş nedeni hapisanedir. Hapishanedekilerin sevdiklerine ve dışarıya olan özlemini ele alır. Kurdakul’da hapis hayatı yaşamıştır. Sevdiklerine özlem duymuş biri olarak, hapishanedekilerin özlemlerini bu şiirinde bu şekilde dile getirir.

3.2.1.8. Hapishane

Şükran Kurdakul’un hapis hayatıyla tanışması 1946 yılında olur. İkinci hapisliğini 1953 yılında yaşar. 68 gün hücre hapsinde kalır.

Koğuşlardan ranzalardan kaçarsam

Ben bilirim pencereler arkasında duygulanma nedir

Kapadı penceremi karanlıklar sisi

Bu namussuz duvar her defasında (“Avuntunun Ötesi”, G. s.18-19).

Kurdakul, *Avuntunun Ötesi* şiirinde hapishanede bulunduğu dönemde hissettiklerini anlatır.

Kurdakul, bu şiirle ilgili şu açıklamayı yapar: “*1953 yargılanmalarında süre gelen tutukluluk günlerinin dizeleri. Sanıyorum şiirin genelinde kalabalığı arayan*

insanın özlemi egemendir. İçten içe, bu özlemin derinleştiğini duyumsadıkça direnmek istediğiniz belalı dönemlerden biri” (Eren, 1993: 5).

Bu uzun kaybolmalar gecesinde (“Karanlıkta Aydınlıkta Düşünceler”, G., s. 6).

Gözlerimi bırakıp duvarlara

Öylece kala- kalmak (“Başlıksız Şiir”, G., s.17).

Varsın birisi kapanmadan birisi açılmasın

Kapıların

Bu duvarlar kanlı – sarı yaralar gibi

Karşımızda olsun varsın (“Değişmeyen”, G., s.20).

Şimdi karşımda duvar

Şimdi yanımda duvar.

Duvarlar gene seni getirip gözlerime bıraktılar

Duvarlar neden seni getirip gözlerime bıraktılar

Kapılar kilitli insanlar uzak; (“Gene Kapılar İçinde”, G., s.24-25).

Karanlıkta Aydınlık Düşünceler, Başlıksız Şiir, Gene Kapılar İçinde Değişmeyen, Kapıların İçinde şiirlerinde hapisane ortamı anlatılır. Hapis ve hapislikle ilgili yaşananlar anlatılır. *Değişmeyen* şiirinde hapisanelerde kapılar iç içedir. Kapılardan geçerken biri kapanır, diğeri açılır. Hapishanedeki duvarları nasıl gördüyse öyle aktarır. Hapishaneyi nasıl algıladıysa, kendinde nasıl yer edindiyse onun ifade eder.

Ben unutsam gözlerimin hatırında kalacak

Sabah aydınlığında açıldı kapı

O gökyüzü ege dalgalarında olurdu ancak

O yemyeşil ağaç bilmiyorum hangi dağda olurdu,

Işığa mı baksam, ağaca mı, gökyüzüne mi?

Bir çocuk gibi havaya kaldırıp ellerimi

Gene bir çocuk gibi koyuverdim duvara kadar,

Seni benden sonra çıkaracaklar değil mi?

Bir mısra sevinci içinde gülümseyeceksin uzun uzun

Gözlerimi orada bıraktım biliyor musun?

Saçların alınına döküşülürken

Ellerini çırparken ellerini

Öyle uzaktan uzağa yaşamak seni

Mavi mavi sevinçler getirecek içimdeki mahzunluğa

(“Kapıların İçinde”, G., s.12).

Mehmed Kemal, Kapıların İçinde şiiri ilgili şu ifadeleri kullanır: “*Gencecik yaşta hapse düşen bu kuşakta, hapishaneyi bir başka türlü, dışarıyı severekten anlatmak vardır. Hapis damları dışarı güzel olduğu için çirkin değil, dışarda güzellikler, yaşanılır bir hayat bulunduğu için kahrı çekilir olanıdır*” (Kemal, 1963: ?).

Buraya kadar hapishaneyle ilgili ele aldığımız şiirlerin hepsini Kurdakul hapishanede yatarken yazar. Bireysel duygularını anlattığı şiirlerdir Kurdakul’un hapishane temalı şiirleri genellikle *Giderayak* kitabı içinde yer alan şiirleridir.

Şükran Kurdakul, 1974 yılında *Yansıma* dergisinde *Mahpushane Şiirlerini Okurken* başlıklı yazısında kendisinin ve o dönemde hapis cezası alanların neden bu uygulamayla karşılaştıklarını anlatır.

Cumhuriyet döneminde, siyasal iktidarın istediği doğrultuda eser vermeyen sanatçıların ceza yasasının değişik maddeleriyle susturulmaya çalışıldığını söyler. (Kurdakul, 1974: 141). Kurdakul 1921 yılında TBMM bildirgesine dayanarak sanatçının insanları uyarmakla görevli olduğunu söyler.

1923 50 döneminde iktidarla sanatçı ilişkilerini şöyle saptar.

1. *Siyasal iktidarla çelişkiye düşmedikleri için elçi, milletvekili, yönetmen olarak çalıştıran sanatçılar.*

2. *Bir süre muhalefet ettikleri için ve gözdağı verilerek, ya da gönülleri hoş edilerek kazanılanlar.*

3. *İnandıkları doğrulara ihanet etmeyenler”* (Kurdakul,1974: 141).

Bu dönemde ceza yasalarının değişik maddelerine dayanılarak susturulan sanatçıların olduğunu söyler. Bu kirşler arasında kendisi de vardır (Kurdakul, 1974: 141).

1950-60 dönemi ise Demokrat Parti iktidarının da, C.H.P. döneminde uyguladığı baskıyı değişik yöntemlerle arttırdığını söyler. Kurdakul, DP iktidarı tarafından kitapları ve eserleri nedeniyle yargılanan sanatçılar olduğunu söyler. O sanatçılar arasında Şükran Kurdakul'da vardır.

Şükran Kurdakul (Milli Kurtuluş Şarkısı adlı şiirinden 1952)), Şükran Kurdakul (Giderayak kitabından dolayı 1956) (Kurdakul,1974: 142).

1960-1970 CHP ve AP döneminde de sanatçılar ceza yasasının 142. ve 312. maddesine aykırı eylem suçuyla tutuklanıp yargılanmışlar. Kurdakul bu dönemde tutuklanan sanatçıları ve nedenlerini de liste olarak yazısında verir. Bu listede Kurdakul Halk Orduları kitabıyla yer alır (Kurdakul, 1974: 142).

Kurdakul 1923-1970 yıllarını kapsayan araştırmasında iktidar sanatçı ayrışıklığının iki önemli sonuç doğurduğunu tespit ettiğini söyler. Bunlardan birincisi toplumsal bilincin oluşması. İkincisi edebiyatımızda şiir ve hikâyede bir hapishane olgusunun ortaya çıkmasıdır.

Yaşamının büyük çoğunluğunu hapishanede geçiren Nâzım Hikmetten, bir haftalığına girmiş çıkmış olanlara kadar sanatçıların hepsi toplumsal bir amaç için mücadele ettiklerinden özgürlüklerinden yoksun kaldıklarını söyler. Hapishanede yaşananları da şöyle dile getirir. *“Mahpushanede ayakta durma isteminin bilinç düzeyindeki direnişiyile birlikte, dışarıdan duyulması olanaksız olan kahredici hüznü*

arasında, kalabalıktan yalnızlığa çekilip koparılmış bir bireydir artık sanatçı da. O günlerin, o koşulların belirlediği özelemlerin, gereksinmelerin; fizyolojisini bağlayan etkenlerin, psikolojisinde nice açmazlar yaratan bilinçaltı gel-git'lerinin adamıdır. Kahramandır, dirençlidir, ayaktaadır; ama yalnızlığa ve duyarlılığın son aşamalarına kapıldığı zamanların da insanıdır” (Kurdakul, 1974: 142-143).

Kurdakul da hapisshanedede yatmış bir şair olarak, hapis yatmış şairlerin neler hissedebileceklerini kendisi de aynı ortamda bulunduğu için daha iyi yansıtır.

Parmaklıklar arkasına kapanmak nedir gördük

Yargıç nedir, yargı nedir, yargılanmak nedir gördük

Kaç dönemin ağrısı vurdukça gözlerimize

Bin yıl yaşamış gibi, yaşlanmak nedir gördük (“Yaşadıkça”, A.D., s.37).

Sennur Sezer, hapis hayatı ve yargılanmaları için Kurdakul’un üzülmeyi ve övünmediğini söyler. Bunları sadece Kurdakul’un değil bir kuşağın yaşadığını belirtir (Sezer, 2001: 15).

Seninle, ey beraberliğin güzeli

Oralarda, parmaklığın ardında

İhtiyar damarlarında çağın

Düşünceye sığmayan saniyeleri

Biz değil miyiz sırtımızda götüren (“Seninle”, Ö.Y., s.30).

Kurdakul, hapis yatarken hissettiklerini bu dizelerle aktarır. Kurdakul’un hapisshane şiirlerini Giderayak sonrası kitaplarında da görürüz. Hapisshane günlerinde yaşadıklarını unutmaz. Hayatının her aşamasına taşır. Sonraki şiirlerinde de yer yer hapisshane teması kendine yer bulur.

3.2.1.9. Siyasi- İdeolojik

Şükran Kurdakul'un siyasetle tanışması 1946 yılında olur. 1963-1969 yılları arasında TİP aktif üyesidir. Balıkesir'den Milletvekili adayı olur. Seçilemeyince siyaseti bırakır.

Çağrırım, uzak yüzyıllardan yarına doğru

Sessiz bir Cumhuriyetin ilk basamağında.

Savaşı kendi kanımda yaratarak

Çağrırım, güneş, hava, su,

Ve esir pazarına dikilen bayrak. ("Çağrı", H.O., s.25).

Çağrı şiirinde Kurdakul, umutsuzluğa kapılıp geçmişte yaşadığı kötü günleri hatırlasa da, o hayata hep umutla bakan bir şairdir. Şiirlerinde de umutsuzluğun ardından hep umut gelir. Onda umudu sağlayan inandıkları doğrusunda hareket etmesidir. Şiirde özgürlük mücadelesi için çağrı vardır. Şiirin başlığı bile bir direnç, karşı koyuştur. Kurdakul bu direnişi siyasi bir platformda görev alarak da yerine getirmiştir. Bir dönem aktif olarak siyasi partide görev yapar. Öner Yağcı da bu dizeler için "şiirini yine umutlu dizelerle bitiriyor" (Yağcı, 1994: 104) yorumunu yapar.

Bir gün bakılır damlara

Yalnız bir odanın penceresinden

İşte toplum, işte düzen,

Bir yumruk vurup anılara

Kurtulmak kendi kendinden ("Belki", H.O., s.28).

Şehir arkada kaldı, geçtiğim son caddeden

Ne yasakların gölgesini alnında gördüğüm

Işığı kilitleyen karanlık kafeslerinde

Bu sonsuz özgürlüğe ne zaman varmışım ben

Dünyanın duygusunu gözlerinde içeren

İçimdeki adam, kabına sığmıyor gene. (“Yirmi İki Yıl Sonra”, H.O., s.31).

Yirmi İki Yıl Sonra şiirinde Kurdakul, özel yaşantısını anlatırken de ideolojiden vazgeçmez. Hayatını siyasi görüşünden ayrı tutmaz. Asım Bezirci, Kurdakul’un yaşadıklarından yılmayarak, yarınlarda güzel işler yapacağı inancında olduğunu düşünür ve şöyle devam eder: “*Kişisel serüvenleri siyasal inançlarından ayırmaz. Kendini anlatırken ülküsü uğruna çektiklerini de anlatmak zorunda kalır. Örneğin Yirmi İki Yıl önce sevgilisinden ilk ayrı düştüğü gün, düşüncelerinden ötürü ilk hapse düştüğü gündür. Öyleyken o, kendini aşarak yarına doğru uzanan bir çağrı olmak, varlığını sosyalist kavgaya adamak ister*” (Bezirci, 1997: 154) şeklinde yorumlar.

Doğan Hızlan 1970 *Varlık Yıllığında* Kurdakul’un baskılara karşı direnenlerin çektiği çileleri aktardığını söyleyerek şöyle devam eder. “*Yirmi İki Yıl Sonra nice mısraları bu uğurda savaş veren bir şairi bütün trajedisıyla ortaya koyuyor. İstanbul Penceresinden Bakarken de aynı başarıyı sürdürüyor*” (Hızlan, 1970: 50) demektedir.

Polisin hiç anlamadığı yıllar bizi

Bir türkiyüm Anadolu Türkçesinden.

Bakalım Türkçe mi kilitlemeden

Koysunlar düşünceye zincir,

Koysunlar şiire yasak

(“İstanbul Penceresinden Bakarken,” H.O. s.38-44).

İstanbul Penceresinden Bakarken şiiri direnişin şiiridir. Kurdakul’un inandığı değerler için aynı doğrultuda yazacağını bir göstergesidir. İnandığı şeyler için sadece düşünme eyleminde kalmıyor, şiiri yazdığı dönemde aktif olarak siyasetin içindedir. Düşüncelerini eyleme dönüştürme çabası içindedir.

3.2.1.10. Kendi Hayat Öyküsü

Kurdakul 1940 kuşağı toplumcu gerçekçi bir şairdir. Onun şiirlerini sadece toplumcu gerçekçi çizgideki şiirler oluşturmaz. Kurdakul kendi yaşam öyküsünü şiirlerinde her zaman kullanır.

Parmaklıklar arkasına kapanmak nedir gördük

Yargıç nedir, yargı nedir, yargılanmak nedir gördük

Kaç dönemin ağrısı vurdukça gözlerimize

Bin yıl yaşamış gibi, yaşlanmak nedir gördük. ("Yaşadıkça", A D., s.37).

Kurdakul, *Yaşadıkça* şiirinde kendi hayatını anlatır. Hapishanede yatışı, yargılanırken yaşadıkları, yargılanma eyleminin kendi üzerinde bıraktığı etki. Kurdakul, hapishane ile ilgili düşüncelerini de, hapishanede kaldığı süreç içerisinde de şiirler yazar ve yaşadıklarını yansıtır. Öner Yağcı, Kurdakul'un *Yaşadıkça* şiiri onun şairliğinin ve yaşam serüveninin özetidir diyor (Yağcı, 1994: 105).

Sennur Sezer Kurdakul'un *Yaşadıkça* şiiri için "*hapisler, yargılanmalar ozanın yaşadığı için hayıflanacağı ya da böbürleneceği şeyler değildir. Bunlar bir kuşağın, 'biz' sözüne sığdırılacak bir kalabalığın yaşadığıdır. Üstelik on yıllardır değil yüz yıllardır yaşanandır*" (Sezer, 2001: 15). *Yaşadıkça* şiiri kendisiyle beraber kuşağının yaşadıklarını aktardığı dizelerdir. Ama şiirinde önce kendisinin olduğunu söyler.

Kurdakul, *Yaşadıkça* şiiri için: şair olarak toplumsal ve siyasal olayların içinde bulunduğunu, yaşanan acıları görmezden gelmediğini, değiştirmeyi başaramadığı olumsuzlukların, iç ezilmesinin yankısını, günün hangi saatte vurulacağı belli olmayan sayrılıkları dile getirdiği dizeler olduğunu söyler (Eren, 1993: 4).

Şu ihtiyar kalabalığın ortasında

Özgürlüğe hasret, güzelliğe yangın...

Erdem ağaçlarına nice fenerler yaktım,

Görülmemiş esinlerle düşe kalka (“Yaşam Boyu”, A.D., s.71).

Metin Cengiz, Kurdakul’un şiiriyle her zaman insanın arzuladıklarının peşinde olduğunu, gerçekliği kavratmak, gelecek hakkında kaygıları gidermek amacıyla şiirinde kullandığı sözcükleri bilinçli seçtiğini belirtir. Seçtiği sözcüklerin kendi psikolojik durumunu yansıttığını da bildiğini söyler. Cengiz, Kurdakul’un *Yaşam Boyu* şiirinin yaptığı tespitler için iyi bir örnek olduğunu söyler. Şiirde kullanılan sözcüklerin gerçekliği yansıttığını söyler. Şiir hakkındaki yorumuna devam eder. “*Yoksa son dize Freudvari bir dilek- doyurumu olarak mı ele alınıp değerlendirilmeli? Ama görülen bir şey var ki, o da toplumcu anlayışını kendine özgü bir biçem (style, üslup) ve gelişen bir şiir anlayışıyla oluşturma isteğidir. Bu istek doğrultusunda bir çaba içindedir....gerçeklik dilden geçer. Dile getiremediğimizi söylediğimiz gerçeklik dille can bulur... Yabanılların duyduğu kozmik (cosmique) kaygı (angziyete), çoğunlukla da bizi içinde hayat bulduğumuz somut dünyada yakalar. Ama bu defa gereksinimi oldukça dünyevidir*” (Cengiz, 2005: 105). Dünyevi olarak niteledikleri, insanın yaşaması için gerekli olanlardır: Beslenme, barınma, üreme vb gibi. İnsan bu ihtiyaçlarını karşılamak için gerçeğin dünyasal boyutlarıyla hareket ederken, bir taraftan da kendine doğru yolculuğa çıkar. Bu yolculuğu Metin Cengiz şu şekilde değerlendirir: “*Kozmik kaygının bir başka boyutudur bu. Her adımımız insanlık için atılmış insana özgü bağımsızlık eğiliminin somutlaşmasıdır. İşte bu dünyasal duygular aşırı özgün bir kişi, az sayıda insandan biri olan Şükran Kurdakul’da somutlaşmıştır. Borçlu duymuştur kendini insana karşı. Ve kendi gerçekliğini böyle sınamıştır.*” (Cengiz, 2005: 105). Bu açıklamalardan sonra Şükran Kurdakul’un *Borçlu* şiirini vermiştir.

Yorulmaz bir sabırla bata çıka

Denizlerin altından, tünellerin içinden

Maden kömürlerini koparır gibi

Koşup durduğum sözcüklerin peşinden

Getirebilseydim kendimi

Ölümün gözlerine baka baka. (“Borçlu”, A.D., s.27).

Ben o acıları yontarken içimde

Sesinizin yağmurları ormanlarıma boşandı

Yörüngesine sığmayan yıldızlar gibiydiniz. (“Köykent”, A.D., s.11).

Zeynep Aliye, Kurdakul bu dizelerle toplumsal gerçekçiliği ile bireysel duyarlılığını şiir çatısı altında ustaca birleştirdiğini gösteriyor, ufku sürekli zorlayan şairin şiirlerdir bunlar demektedir (Aliye, 1997: 7).

Doğumu Antalya'dan getirdim

Yenikapı'nın bilmediğim bir evinden..

Çocukluğu Topkapı'dan getirdim,

Tarhana çorbası kokar.

İlk gençliği İzmir'den getirdim,

Denizli'den getirdiğim

Mağpushane işi bir fotoğraf..

Balıkesir'den yüz köyün adamını getirdim

Kadıköy'den kimi getirdin bilirsiniz,

Yılların eskimeyen şiiri..

Yeniçağlara birlikte yürüdüğüm,

Bilmediğim çağlardan gelen. (“Heybe”, B.Y.B.Y., s. 8-9).

Heybe Şükran Kurdakul'un yaşam öyküsünü anlattığı şiiridir.

Hikmet Altinkaynak Heybe şiirinde Kurdakul'un kendi yaşam öyküsünü ortaya koyduğunu söyler ve devam eder. “ *Antalya'daki doğumunu, Topkapı'daki çocukluğunu, İzmir'deki ilk gençliğini, Denizli'deki mağpushane yıllarını, Balıkesir'in hüznünlü günlerini, Kadıköy'deki şiirli yaşamını öğreniyoruz. Her birini “heybe” sine dolduran bir derviştir sanki... Ama heybeden çıkan, çağdaş resim sanatının ortaya koyabileceği çarpıcı görüntüler... Ama bu görüntülerde ne yazık ki*

mutlu figürler pek yer almaz. Ne ki şair buna rağmen mutludur. Çünkü yeniçağlara doğru birlikte yürüdüğü ve kökü bilinmeyen çağlardan gelen “ (Altınkaynak, 1982: 93) şiirlerdir.

Öner Yağcı, *Şükran Kurdakul Yaşamı ve Yapıtları* adlı eserinde Kurdakul’un Heybe şiirine yaşamöyküsünü anlattığı şiiri olarak değerlendirir.

Şükran Kurdakul, 1982 yılında *Bilim ve Sanat* dergisinde A. Yasemine verdiği röportajda yaşamımı yansıttığım şiirler var. Bunlar: *Heybe, Dalgıç, Al Beni Sevecenliğine*. Bu şu şiirlerle ilgili şu açıklamalarda bulunur: “*Heybe benim yaşam öyküm... Ama Dalgıç bana özgü gibi görünen özellikler içinde kendi olma istencini koruyanlarla bütünleşmeyi, doğayla ve insanlarla uyum aramayı gösteriyor*” (Yasemin, 1982: 38).

Soluğum son aşamalarına geldi

Gidiyorum içimdeki sesin peşinden (“Dalgıç”, B.Y.B.Y., s.10-11).

A. Yasemin, Kurdakul’un *Dalgıç* şiirinden iki dizeyi vererek “*kendine karşı utkusunu duyumsatır okura. Aslında aradığı biz’dir, bütünleşmedir.*” (Yasemin, 1982: 38) açıklamasını yapar.

Hikmet Altınkaynak, Kurdakul’un *Dalgıç* şiirinde içinden gelen sese uyduğunu, kendi denizlerinin dalgıcı olduğunu söyler (Altınkaynak, 1982: 93).

Ve acıdan çatlayan damarlarıma inat

Yeni soluk yatakları yarattı yüreğimde

Sevecenliğin yarattığı hayat. (“Sevgi Ormanı”, B.Y.B.Y., s.14).

Hikmet Altınkaynak, *Sevgi Ormanı* şiiriyle ilgili “*Sevgi Ormanın’ da Şükran Kurdakul, yaşam anlayışını bir dizeyle özetliyor: “Sevecenliğin yarattığı hayat.”* Hikmet Altınkaynak Kurdakul’un *Yok mu Benim Şiirimi Yazacak şiiri içinde “Yorgun ellerimi, Yüreğimi Yazacak”* dizesinden yola çıkarak “*Yüreği ise elleri gibi yorgun... Bu yüzden diyor ki “Yok mu Benim Şiirimi Yazacak”...Böyle bir*

yılgınlığın ardından ikinci kişiye sesleniyor (Altınkaynak, 1982: 93) açıklamalarını yapıyor.

Gecenin karanlığında bir yol bul

Sokağımı ara, yokuşumdan in.

Gölgemi görürsen penceremi vur,

Umarların feneri elinde senin (“Elinde Senin”, B.Y.B.Y. s.18).

Hikmet Altınkaynak, Şükran Kurdakul’un *Elinde Senin* şiirinde şairin her şeyden etkilenmesinin varlığını dile getirir. Sözlerine şöyle devam ediyor. “*Yürek yorgunluğu kadar, yaşam yorgunluğu da vardır onda. Buna, “Niçin böyle” demek mümkün değildir (Altınkaynak, 1982: 93).*

Gözlerinde biriken sitemi

Bir ben görürüm bu diyarda (“Ozan”, B.Y.B.Y., s.23).

Ozan şiirinden yukarıdaki dizeleri veren Altınkaynak, Kurdakul bu dizelerle kişisel yaşantısını, sorunlarla kaplı bilincini ve yüreğinin sesini dile getirdiğini söyler. Bu sesleniş onu anlayanlardır. Kurdakul’un bu seslenişini yaparken geçmişle karşılaştırarak yaptığını belirtir (Altınkaynak, 1982: s.93). Altınkaynak, Kurdakul’un şiiri ile edebiyat tarihçiliği ve edebiyat eleştirmenliği arasında etkileşim olduğunu söyler.

Yaşadıkça, Yaşam Boyu, Borçlu, Köykent, Heybe, Dalgıç, Sevgi ormanı, Elinde Senin, Ozan şiirleri Kurdakul’un kendi yaşamöyküsünü anlattığı şiirleridir. Bu şiirlerde Kurdakul’un yaşama bakışı, sanat anlayışı, çocukluğu, gençliği, sevgisi, özlemleri, idealleri, yaptıkları, yapamadıklarıyla şiirleri, öyküleri, siyasi alanda yaşadıkları ile baştan sona Şükran Kurdakul vardır.

3.2.1.10.1. Geçmiş -Heyecan Kahramanlık Ailesi

Geçmiş, babası, abisi ve çocukluğunu geçirdiği Topkapı’nın yer bulduğu şiirlerdir.

Ey! Levent bakışlı imdik duran er,

Toprak siperlerde bıyık buran er.

Karşıdaki tufan olsa yenersin,

Sen, cenk için doğmuş yılmaz bir ersin.. (“Sen”, T., s.13).

Uyu dere balığı munis rüyana girsin..

Toprak ana evlâdı, cengin kahraman eri

Uyu! Altın başaklar gözlerinde belirsin (“Uyu”, T., s.16).

Nurullah Çetin’e göre heyecan “*duygulardaki coşkunuğa, haz ya da elem duygularının aşırı haline denir*” (Çetin, 2014: 77). İnsanları heyecanlandıran, duygu yoğunluğu yaşamalarına neden olan çeşitli durumlar vardır. Aşk, milli duygular, aile fertlerinden birinin yaşattığı gururlu bir tablo gibi. Kurdakul’un gözünde babası kahramandır. Kahramanlığının nedeni de asker oluşudur. Abisi de babası gibi askerdir ve o da kahramandır Kurdakul’da heyecanını yazdığı bu kahramanlık şiirleriyle dile getirir. Kurdakul babasını annesinin anlattığı gerçek hikâyelerle düşüncelerinde somutlar. Babası için *Sen* ve *Uyu* şiirlerini yazar. 1983 yılında *Varlık* dergisinde Kemal Sülker Şükran Kurdakul’un babasının Kurtuluş Savaşına ve Çanakkale savaşlarına katıldığını, Mustafa Kemalci olduğunu, söyler. Sözlerine şöyle devam eder “*Babanın ünü giysisi, Şükran’ı bir askersel okula girmeyi yönlendirmiş. Ama günler onu sivil okula yazdırmış*” (Sülker, 1983: 10) açıklamasını yapar.

Şükran Kurdakul 1984 yılında *Günümüzde Kitaplar* dergisinde baba sevgisini şöyle dile getirir “*Nasıl seviyordum o Kurtuluş Savaşı yiğidini. Nasıl hayaller kurarak yaşıyor, hasret gidermeye çalışıyordum*” (Kurdakul, 1984: 16).

Şükran Kurdakul, Kurtuluş Savaşında değişik cephelerde görev almış bir askerin oğludur. Babasını küçük yaşta kaybettiği için Kurdakul hatırlamaz. Annesinin babası hakkında anlattıklarını şöyle ifade eder: “*Özellikle annemin anlattığı savaş öyküleri, İstanbul’un işgali sırasında yüzbaşı rütbesinde olduğu halde sivil olarak milleti için gizli hareketlerde çalışması gibi, sonradan öğrendiğim olaylar, şiirlerimde duygu öğelerini oluşturmuştur*” (Nejat (?), 1986: 45) demektedir.

2008 yılında *Milliyet Sanat* dergisinde Kemal Varol *Babalar ve Yazarlar* başlıklı yazısında Türk romanı ve şiirinde baba ve yazar konusuna değinir. Baba sadece Şükran Kurdakul da değil edebiyatımız içinde var olan diğer isimler içinde önemlidir. Varol Türk şiirinde dolaysız duygusal yönünü belli etmeden, çatışma yerine uzlaşmaya yönelik bir baba imgesi olduğunu söyler. Türk şiirinde Nâzım Hikmet'ten Cemal Süreya, Can Yücel'den İsmet Özele kadar birçok şairin şiirlerinde baba temasına yer verdiklerini söyler. Baba temalı şiir denilince ilk akla gelenin Cemal Süreya'nın "Sizin Hiç Babanız Öldü mü?" şiiri olduğunu söyler ve sözlerine şöyle devam eder: " *Sizin hiç babanız öldü mü?/ Benim bir kere öldü kör oldum/ Yıkadılar aldılar götürdüler/ Babamdan hiç ummazdım bunu kör oldum*" diyen Süreya'nın şiiri babanın kaybı odaklıdır. Babanın kaybının burada körlükle ilişkilendirilmesi daha dipte yatan bir ruhsal dinamiğe eşlik eder Cemal Süreya'da" (Varol, 2008: 92).

Cemal Süreya'da yukarıdaki dizeler şeklinde ortaya çıkan baba özlemi Kurdakul'da hiç görülmemiş, annesinin anlattıklarıyla şekillen kahraman bir babaya olan sevgiyi dile getirme şeklindedir. Çok sevilen, büyüyünce onun gibi olmak istenilen sadece anlatılanlar ve fotoğraflarla yaşatılan kahraman bir baba. Özlemi dindirilemeyen, yerine hiçbir şeyin konulamadığı bir baba şeklinde yer alır.

Arife Kalender, *Şiir Adaları* adlı eserinde babasız büyüyen şairin duygularını şöyle aktarır: " *Babamı bir buçuk yaşında yitirdiğim için her çocuğun yaşadığı sevgiden yoksun kalmak uzun bir süre kırılmışlığa, bir boynu büküklüğe neden oldu bende. Sonra anamın anlattıklarıyla babamın resimleri arasında bağlar kurarak özel bir baba kavramı yaratana kadar sürdü bu. Sanki soyutla somut arasında gide gele kendimle baba kavramı arasında uyum aradım. Mistikliğe düşmenin tüm koşullarına karşın bu uyum, on beşine varmadan alabildiğine gerçekçi yaptı beni.*" (Kalender, 2015: 324).

Zaman senin düşüncen, mekan muhitin

Mesafe baştanbaşa yolların,

Bir telkin kadar mevcudiyetimdesin

Bana bir hayat veriyor senin pınarın. ("Aşk Şarkısı" , Z.V. H. Ş. s.12).

Şiirin başlığından sonra N.K.ı yazmaktadır. Bu kişi abisi Necdet Kurdakul'dur. Okumaları üzerinde etkili olan kişidir. Avukat olan abisidir. Abisi okumaya düşkün biridir. Kurdakul da onun sayesinde çok erken yaşlarda okumaya başlar. *Çocuk Sesi* ve *Maceralar Dünyası* ve *Büyük Doğu* dergileriyle tanışmasını abisi sağlar. Kurdakul bu dergilere yazılarını gönderir ve yayımlanır. Okumaya erken yaşta başlamasını sağladığı ve kitaplarla tanıştırdığı için abisini pınarı ve varlık kaynağı olarak görür. O nedenle de bu şiiri ona adar.

Geçmiş kavramı içinde zamanı da barındırır. Refik Durbaş'ın 1985 yılında Kurdakul ile yaptığı konuşmada Kurdakul'un şiirlerinde çok kullandığı zaman kavramı üzerine söyledikleri şu açıklamayı yapar: “*Çoğu şiirimde geçmiş, yaşanan zaman ve gelecek bir sürecin vazgeçilmez parçaları olarak görülür. Bugün de süren, eski etkiler beni. Anılarsa toplumsallığı duyumsatan bir birikimle ilgilidir bende. Eski ev, sokak, yetim çocuk duyarlığı, anam, Kurtuluş Savaşı'nda Sakarya cephesi komutanlarından babam, hapisliklerim zaman içinde var olma nitelikleriyle kavramlaşarak bir yaşam biçimini duyumsatmaya yardımcı olur*” (Durbaş, 1985: ?).

Kaçıncı def'a geçtiğimiz sokak

Küçük çocuklarla dolu câmi avlusu

Yine oraya buraya çarparak,

Dökülüyor su.

Şimdi artık her şey eski bir defter:

Babamın ve annemin gençlikleri.

Sizi hatırlıyorum evden gidenler

Tekrar giyiyorum o eski gecelikleri.

Önünde sıra beklediğim Terkos çeşmesi

Yine taşlığımızda kırılıp, dökülen bir takunya sesi (“Dönüş”, Z.V.H. Ş., s.14).

Kurdakul bu şiirinde çocukluğunu, Topkapı'daki evlerini ve çocukluğunda yaşadıklarını anlatır. Terkos Çeşmesi, Topkapı'da evlerinin bulunduğu Şehremini Arpaemini yokuşu başındadır. Kurdakul, o çeşmeden evlerine çok su taşır. Gazi (Kara) Ahmet Paşa camisi arkasında olan evlerinin ikinci katından caminin avlusunu ve çocukları izler. Kurdakul, Münevver Oğan'a verdiği röportajda “*Topkapı bana yetimliğimi hatırlatır. Bunu daha sonra bir şiirimde kullandım*” (Oğan, 1999: 28) şeklinde açıklamada bulunur. Bahsettiği şiir bu olmalıdır. Şiirin başlığı da geçmişe yaşananlara bir aيداتlık göstergesidir. Ama o çocukluğundaki Terkos Çeşmesini hiç unutamamış olacak ki yıllar sonra yayımladığı *Eller* şiirinde de bu konuya değinir.

Kurdakul, geçmişini çocukluğunu anlatırken o dönemdekileri yakın çevresindekileri somutlayarak anlatmayı seçer. Kendisi bu durumu 1984 yılında *Günümüzde Kitaplar* dergisinde şu şekilde dile getirir.

“*Yakın çevre ilgileri içinde “kenar mahalle”nin sokak, ahşap ev, takunya, Terkos çeşmesi vb. öğelerle şiirime yansımaları hangi etkilere bağlı olarak gelişti? Tam bilincine varamıyorum ama sanırım okuduklarımla yaşadıklarımın belli ölçülerdeki koşutluğu yarattı bu durumu. Gerçeği özümsemeye zorlanmam söz konusu değildi. Çünkü yaşıyordum. Felsefesini yapma gücüm olmasa bile duyarlılığımın kaynakları belliydi*” (Kurdakul, 1984: 16).

Duygu Durgun *Cumhuriyet* gazetesindeki yazısında 1944'te Şükran Kurdakul şiirde ilk büyük değişimini yaşadığını söyler. Kurdakul'un bu dönemini çevre ilişkilerinin getirdiği duyarlılıklar olarak nitelediğini belirtiyor ve Kurdakul'un düşüncelerini aktarıyor: “*İstanbul 900 bin nüfus. Şehrin merkezine uzak yerlerde Terkos suyu almak o zamanın bütçesini zorluyor. Benim çocukluğumda çeşmelere gidilirdi. Elektrik dahi eve girmemişti. Bizim gibi orta halli bir aile için kaldırılacak yük değildi. Beş numaralı lambamızın etrafında toplandığımız o geceler şiire yansımaz mı?*” (Durgun, 1997: 11) diyerek, şiirine yansıttığını belirtmektedir.

Kurdakul'un bu şiirinde geçmiş yaşadıkları olaylar, çocukluğu ve çocukluğunu geçirdiği çevre anlatılmaktadır.

Çocukluğun Topkapı'larındaki

Terkos çeşmelerinde

Bir çocuğun elleri üşümüşse soğuktan

Gençliğin kordonboylarında

Zeybeğin elleri

Özgürlük resimleri çizerken havada

Acıların karanlık duvarlarında

Gözleri geleceği dokuyanların

Bilirim, umarın arayan ellerini

Tezgâhın hırçın kalabalığında

Soluğunu bile kendine ayıramayan

Yorgunluğun kardeşlik kokan elleri (“Eller”, B.Y.B.Y., s.32-33).

Kurdakul, çocukluğunda Arpa Emni yokuşundaki Terkos Çeşmesinden eve su taşıırken yaşadıklarını yıllar sonra tekrar dizlerinde yaşar. Kurdakul orta son sınıftayken İzmir’e taşınırlar. Kurdakul’un gençliği İzmir de geçer. Arkadaşlarıyla Kordon boyunda gezer. Kurdakul hapis günlerinde hissettiklerini de aktarır. Kurdakul düzeltmen olarak da çalışır. Bu şiir, Kurdakul’un çocukluğuna, gençliğine, hapisliğine, çalışma hayatına doğru dizelerle çıkılan bir şiir yolculuğudur.

Ve mum diktiğimiz evliyanın türbesi,

Her şeyimiz sayılan üç aylık cüzdan;

Muhakkak dökülürdü her konuşmamızdan

Bir Bayram olurdu evde annemin maaşa gitmesi (“Hatırlayışlar-I”. Z.V.H. Ş., s.20-21).

Asım Bezirci, bu dizelerle ilgili şu yorumu yapmaktadır: “ Çok az ve yüzeyden de olsa çevresine, hayata yöneliyor. Örneğin ailesinden, okulundan mahallesinden söz açıyor. Doğrusu sığ ve sınırlı bir söz açış bu” (Bezirci, 1970: 12).

Kurdakul'un babasından kalan maaş tek geçim kaynaklarıdır. Bu maaş rahat bir yaşantı sunmasa da hayatlarını idame ettirmeye yeter. Kurdakul babasının maaşıyla ilgili şunları söyler: “Çok küçükken acıların üstesinden gelmenin ustası olmuştum. Babamdan kalan üç kuruş maaşın (bu annemin deyimidir) çizdiği yoksunluklar dünyasından çok onun yokluğunu bilincimde duymam canıma okumuştum. Birkaç kez yazdım bunu” (Kurdakul, 1984: 16).

Neylersin, oyunları gülüşleri eksik kalanlara.

Çocukken çocukluğu bilmeyenlere (“Çocuklar I”, Ö.Y. s.33).

Dün babasını bekledi

Çocuklardan gizlenerek.

Bugün gene bekliyor,

Gözüne uyku girmedir (“Çocuklar II”, Ö.Y., s.33).

Çocuklar I ve II şiirlerinde Kurdakul kendi hayatını aktarır. Kurdakul iki yaşına gelmeden babası vefat eder. Kurdakul yetimliğini hayatının her anında hisseder ve baba sevgisini hiçbir şeyde bulamaz. Anasının anlattığı hikâyelerden oluşturduğu baba motifiyle bir baba profili çizer. Babasız büyüdüğü için çocukken çocukluğu bilemediğini belirtir. *Çocuklar II* şiirinde Kurdakul asker babasını bekleyen annesinin durumunu aktarır Anası yıllarca eşinin cephelelerden dönmesini bekler. Çocukları büyüdükten sonra da çocukları için kaygılanıp bekler. Özellikle Şükran Kurdakul'un hapse girdiği zamanlar duyduğu üzüntü Toktamış Ateş'in, Kurdakul'un hayatı kısmında ayrıntılı anlatıldı.

Efendi çok gördük bu geceleri biz

Bir yanım canlı tarihi benim

Bir yanım uzaya bakan ayna.

Kaç kez tırmandım Sisif'in kayarlarına

Tutsak mıydım, egemen mi aldırmadan (“Canlı Tarih”, İ.Y., s.39).

Enver Ercan, Şükran Kurdakul ile 70. yaşında bir röportaj yapar. Elinizde şiirlerinizin çıktığı dergilerle İzmir'in kuruyemişçiler çarşısında basımevi arayan on altı yaşındaki küçük çocuktan bugüne 54 yıl geçmiştir. Siz bu süreçle ilgili ne düşünüyorsunuz diye sorar? (Ercan, 1997: 5). Şükran Kurdakul, o günleri hatırladığını geçen 54 yıllık süreç içinde çok değişik zamanlar yaşadığını ifade eder. Bu zaman sürecinde çağdaşlaşma faaliyetleri içinde yaptığı çalışmalarını takdir ederek kendisini “canlı tarih” olarak niteleyenlerin olduğunu söyler. Bu nitelemeden onur duyduğunu belirtir. Bu nitelemenin edebiyat alanındaki çalışmalarının takdir edilmesi anlamına geldiğini söyler. Yarım yüzyılı aşkın sanat hayatında üç dört kuşakla birlikte yaşar. Edebiyat örgütlerindeki çalışmalarının da boşa gitmediğini sanatçıların ortaya koydukları eserleri ile gösterdiklerini söyler. Bu eserler sonucu sanat camiası mı kazandı toplum mu kazandı diye sorgular. Kendine dönüp baktığında da o çocuk şairden geriye ne kaldığını bilemediğini ve kendini sorguladığını ifade eder (Ercan, 1997: 5).

Yetim kalan kumrulara ses verir

Yollarda gelmeyecek babalar beklenir

Benim ya şimdi böyle şeyler duyarak

Dolaştığı sokakta dünyası ağır gelen..

Elinde dizelerin ağladığı o kitap,

Hangi mezar taşına yetişebilir. (“Hangisine”, Ö.Y., s. 69).

Hangisine şiirinde yetim kalan çocuk Kurdakul'dur. Yıllarca ailesi ondan babasının öldüğünü saklar. Bu nedenle sokakta babasını bekleyen çocukta Kurdakul 'dur. Babasının öldüğünü öğrenmesi, babasızlık ona ağır gelir. Her fırsatta göremediği, annesinin anlattıklarıyla yarattığı babasına olan özlemini aktarır Kurdakul.

Kalmış kimlik cüzdanımda bir resim

Yetimliği gözlerine yansıyan.

Duygusuz e acemi yazılarda

Yaşamı karşılayan benim (“23 Mart 1927”, Ö.Y., s.76).

Kurdakul kendi doğum tarihinden yola çıkarak, kendi kimliği ile ilgili düşüncelerini aktarır.

Biri salıncakta uçmaya hevesliydi

Biri başını kaldırmıyordu kitaptan.

Biri geleceğinden korkuyordu sanki

Biri beni arıyordu, bana sorarsan (“Bana Doğru”, Ö.Y., s.77).

Şükran Kurdakul iki ağabeye sahiptir. Bana Doğru şiirinde beşikte olan Kurdakul, kitaptan başını kaldırmayan büyük ağabeyi Necdet Kurdakul’ dur. Şükran bey ağabeyinin kitaplarıyla ilk okumalarını gerçekleştirir. Raif abisi asker olduğu için onu hep saklar. Kendisinin yüzünden kötü bir iş gelmesin diye. Geleceğinden korkuyordu şeklinde verdiği Raif Kurdakul’dur. Bu düşüncesini şiire de aktardığı görülür.

Uyudum bendim, uyandım ben

Eskimeyen anıların büyüüttüğü

Bin yıllık yangını, kanlı düğünü

Yüreğinin dağlarında söndüren (“Gece- Gündüz”, Ö.Y., s.19).

Arife Kalender Gece- Gündüz şiirini verdikten sonra sözlerine şöyle devam eder: “*kendisine sık sık yolculuklar yapar Şükran Kurdakul.*

Kervanlar gitti, trenler gitti

Ben kaldım gurbetimde, ben kaldım.

Bin yıllın açmazını kendinde deneyen (“Merdiven”, Ö.Y., s.23).

Kervanlar, trenler gider, o gurbetinde baş başa kalır. ‘Bin yıllık açmazını kendinde deneyen’dir.

Doğanın bile çok gördüğü özgürlükleri

Kendine dönerek seslendiren (“Bize Kadar”, Ö.Y., s.24).

Arife Kalender Kurdakul’un şiirlerinden örneklediği dizelerle “ *dizelerinde olduğu gibi yer yer öfkelenir, haykırır göl suları gibi, durgun şiirlerinin yanı sıra taşıdığı da olur*” (Kalender, 2015: 328-329) açıklaması yapar.

Bize Kadar, Merdiven, Gece Gündüz şiirleri başlıkları ile zamanı çağrıştırdıkları gibi içerikleriyle zaman geçmişle ilgili şiirlerdir.

Hastalık

Bir Yürekten, Bir Yaşamdan şiir kitabında yer alan şiirler 1978- 1981 yılları arasında yazılır. Kurdakul 1979 yılında Akciğerlerinden rahatsızlanır. Tedavi için Bulgaristana gider. *Elindeyken* ve *Nicedir* şiirlerinde bu durum görülür.

Hayal kur, düş gör,

Elindeyken yaşamak. (“Elindeyken”, B.Y.B.Y., s.15).

Kurdakul *Elindeyken* şiirinden yukarıdaki dizelerini verdikten sonra şöyle söyler:

1979’da oldukça önemli bir enfarktüs geçirmiştım. Hastalığın ilk evresinde gerek doktorlar gerek yakınlarınız size neredeyse ölümün eşiğinde olduğunuzu düşündüren önlemler öngörüyorlar. Pek kapıldığımı söyleyemem bu kişiyi dar geçitlere sokan telaşa. Ama ne de olsa ölümle burun buruna gelme duygularına uğruyor insan. Kendinizle ayakta durma bilinciniz arasında bir çekişmedir başlıyor. Yoğun bir düşünme ortamına giriyorsunuz. Belki de ayakta durma bilincinizin o zaman dilimine özgü kişisel bir ögesi bu. (Korkmaz, 1993: 101) demektedir.

Nicedir soluğum rüzgârlıyor

Delinmiş yelkenleri

Siz bana bakıyorsunuz,

Bırakıp ölenleri (“Nicedir”, B.Y.B.Y. s.75).

Burada anlattıkları ciğerlerinden rahatsız bir kişinin şikâyetlerini dille getirir.

Kurdakul 1980 yılında Kalp Krizi geçirmiştir. *Yorgun Yürek* adlı şiirinde de kalp rahatsızlığını dile getirir. *Biriken* şiirinde de kalp rahatsızlığının dile getirir. *Gece Gündüz* şiirlerinde de geçen yürek kelimesinde de bu olayın etkilerini dile getirir.

Bir solukta yaşadım ve tükettim tümünü

Bir solukta gördüm elli üç yılda gördüğümü.

Sonunda yorgun yürek “duy..” dedi işte,

Sessiz sedasız gidilecek günü. (“Yorgun Yürek”, B.Y.B.Y., s.74).

Uyudum bendim, uyandım ben

Eskimeyen anıların büyüttüğü

Bin yıllık yangını, kanlı düğünü

Yüreğinin dağlarında söndüren (“Gece- Gündüz”, Ö.Y., s.19).

“Kalbim soluk al, sönen her bir damara karşı

Yaratmak zorundasın yeniden bir damarı (“Biriken”, Ö.Y., s.25).

3.2.1.11. Ege İzmir

Denizdi kıyılarında sürüklendiğimiz,

Solmayan, eskimeyen, yalnızlığını sarhoşluğa vuran deniz

(“Ege Dalgaları”, A.D., s.72).

Doğan Hızlan Kurdakul’un Ege şiirlerinin mesaj iletmediğini belirtir ve şöyle devam eder. “Özellikle Ege şiirlerinin, okura ayrı, yumuşak, doğa tutkunu bir Kurdakul imajı verdikleri kanısındayım. Ege Dalgaları’ndan iki dize yargımızı destekliyor (Hızlan, 1996: 332) demektedir.”

Kurdakul Egeye düşkünlüğünü nedenini şöyle açıklar: 1940-1948 yılları arasında İzmir Karşıyaka’da yaşar. İkinci Dünya savaşının yaşandığı yıllardır. Kurdakul’a göre doğa tutunacak bir daldır. Arkadaşlarıyla birlikte canı sıkıldıkça nefes almak için Bostanlı ötesinden, İnciraltından denize gittiklerini söyler. Bu

eylemin ayırdına varamadığı doğal bir birikim yarattığını söyler. Bunun ötesinde tarihsel olan bir İzmir'in varlığından bahseder. Ve sözlerine şöyle devam eder. “*Bir de tarihsel olanın yaşama geçtiği bir kent İzmir. O dönemde işgal, kurtuluş Savaşı sonrası halkın güncel yaşamına sinmiş gibiydi. Benim gibi Kurtuluş Savaşı felsefesine bağlanması çok doğal olan bir şair adayının bu tarihsel sergilenmenin dışında kalmaması da doğaldır. Kısacası, doğasal ve tarihsel olan gerçeklerle İzmir ve dolaylarında tanıştım ben. İlk kez şiirlerimi basılı olarak gördüm, ilk kez o yıllar aşık oldum, ilk kez o yıllar toplumsal savaşa katıldım ve hapse girdim. Yetmez mi bütün bunlar?*” (Ercan, 1990: 143) İzmir ve Ege'nin şiirlerimde yer almasına der.

3.2.1.12. Aşk, Sevgi

Sensin sen... bu kadar Selma olarak

Bunca yıl seyrede seyrede bitiremediğim

Doğanın giysilerini giyinerek soyunarak

Bana hangi ışıklarla ödüllenişsin sen. (“17 Ekim 1973”, A.D, s.52).

Şükran Bey ile Selma Hanımın 17 Ekim 1960 yılında evlenirler. Bu tarih evlilik yıldönümleridir. Kurdakul hayatı boyunca eşini yanından ayırmak istemez. Selma Hanım Kurdakul'un hep destekçisidir Arife Kalender, *Şiir Adaları* adlı eserinde Kurdakul ile ilgili “*şairin elden düşürmediği cıgarası, yarım bardak içmeden yatamadığı rakısı, yanında olmadığı zaman yalnızlığa düştüğü Selma'sı da öz yaşamından kesitler olarak karşımıza çıkar. “17 Ekim 1973 (sen)” adlı şiirinde* (Kalender, 2015: 333).

Kurdakul'un eşi Selma Kurdakul hakkındaki düşüncesini şu şekilde dile getirir: “*Selma'sını kendisine ödül olarak görürken, “kaçıncı kadehin tekmesiyle de bela limanları” ndan uzaklaşır şair*” (Kalender, 2015: 333) .

Canımın toprağında tohum gibi

Kadehime bir kez düşen parıltı.

Kapılar kapandıkça yüzüme,

Gecenin dehlizlerini sevindiren (“Sevindiren”, İ.Y., s. 65).

Arife Kalender *Sevindiren* şiirinden şu dizeleri vererek aşkı, sevgiyi dillendirışı olarak gösteren şu açıklamayı yapar. “ *kadehine yıldızlardan, aydan düşen ışıltılar şairin gecesini sevindirir bazen*” (Kalender, 2015: 333).

Sevindiren şiirinde karanlık, gece, dehliz gibi karamsarlığı çağrıştıran sözcüklerin yanında, canımın toprağında tohum, parıltı kelimeleriyle ümit, yeşerme, aşk ve sevgi dile getirilir.

Okan Yüksel, Kurdakul’un şiirlerinde aşkın soluk soluğa hissedildiğini söyler. Kurdakul’un Sevgi Rengi(“Sevgi Rengi”, B.Y.B.Y., s.67). Şiirinden kelime öbeklerini vererek bunu gösterir. “*Mevsimler donanır çiçekler, bulutlar kıskançlığa durur aydınlığı ile, erdem ağaçlarına su verir, acının değirmenleri sevgi rengine boyanır*” (Yüksel, 2001: 384).

Okan Yükselin, *Sevgi Rengi* şiirinden verdiği örnekler diyalektik örgünün sonucudur. Doğaya ait unsurlar sevgiyi çağrıştıracak şekilde bir araya getirilir.

3.2.2.Toplumsal Şiirleri

Şükran Kurdakul 1944 yılında Nâzım Hikmet’in şiirleriyle tanışınca toplumcu gerçekçi yapıda şiirler yazmaya başlar. Şükran Kurdakul’un şiirleri 1940 kuşağı toplumcu gerçekçi çığıde şiirlerdir.

3.2.2.1.Tarih

Şükran Kurdakul Kurtuluş Savaşında bir fiil görev almış bir asker çocuğu olduğu için II Dünya Savaşına girilmemiş olsa da onun etkilerini yaşadığı için tarihsel olaylara uzak değildir.

3.2.2.1.1. Kurtuluş Savaşı- Ulusal Bağımsızlık

Kurdakul, Ökselerin Yöresinde kitabına kadar tarihi özümseyerek anlatmak yerine birebir aktarmayı seçer. Kurdakul tarihi ve Kurtuluş savaşını şiirlerine yansıtıken araştırmalar yaptığını söyler. Şiirlerinde tarihi işlerken yaptığını şu şekilde aktarır: “*Bütün toplumun tanıdığı Hasan Tahsin, Yıldırım Kemal gibi Kuvayı Milliye öncülerinin yaşamlarının getirdiği duyguları şiire yansıtmaya çalıştım. Fakat belli bir yaştan sonra olayların düşüncede yarattığı duygulanmalarla birlikte, toplumsal olayların felsefi planda araştırmaları, yorumları biçiminde etkenlerde şiirlere yansımaktadır sanıyorum*” (Nejat, 1986: 45)sözleriyle tarihin Kuvayı

Milliye'nin, Ulusal Bağımsızlık mücadelesinin, Kurtuluş Savaşının ve savaşanların şiirlerinde yer aldığına vurgu yapmaktadır.

Kurdakul burada tarihte var olan olumlu kahramanlar ile kazanılmış başarıları örnek gösterir. Yaşadığı günlerde var olan sorunlar içinde o kahramanlar gibi davranılarak başarılı olunabileceğini ortaya koymaya çalışır.

O zincir seslerinin bir korkunç yankısı vardı

Rıhtıma abanan gemilerin ağırlığında

Ölümler mi ağdı Çatalkaya'dan

Korku ile bozgun arasında bir zaman

Şehrim hangi çöküntünün altında kaldı

Söyle türkü söyle direnç, söyle zeybek

Namlular mı tuttu yolları, geride mi kaldınız

Çıkmaz bir mahzende Osmanlı iktidarı

Damat Ferit, Vahidettin, Kürt Mustafa ("İşgal", İ.İ.A.N., s 6-7).

İşgal şiirinde Osmanlının son dönemlerini hatırlatarak halkı özgürlük için mücadeleye çağırır. Türkiye'de gelişen Amerikan aleyhtarlığını, emperyalizme, sömürüye karşı çıkışı dile getirir. Osmanlının son döneminde de sömürüldüğünü, şiirlerini yazdığı anda da sömürülmek istendiğini belirtir.

Öner Yağcı, Kurdakul'un *İşgal* şiiriyle ilgili şu açıklamayı yapar: "*halkı silkelemeye çalışır*" (Yağcı, 1994: 95).

Direnç diyor ki koparın zincirleri

Söz nasıl güç kazanırsa eylemde

Bilinçse bu, bilinçlerden ileri

Redd-i İlhak adına silaha sarılанда

Var olanlar tükenmez ölümlerle

Sen var mısın arkadaş,

İzmir var mı sende. ("Redd-i İlhak", İ.İ.A.N. s.11).

Redd-i İlhak Cemiyeti (İzmir Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti) 14 Mayıs 1919 tarihinde İzmir ve civarının Türk olduğunu Yunanlılara verilmesini önlemek, işgali protesto etmek amacıyla kurulur. Kurtuluş Savaşında etkin rol oynayan bir cemiyetin adını şiirine vererek, Kurtuluş Savaşı ruhunu yansıtmak ister. Olumlu örnek aktarımını sürdürür. Kurdakul'un cevabını kendisinin ve okurunun bildiği soruları okuyucusuna yönelttiğini görüyoruz. Sennur Sezer'in 2001 yılında *Evrensel Kültür* dergisinde de belirttiği gibi soru Kurdakul'un şiirlerinin anahtar sözcüklerinden biridir. *Sen var mısın/ İzmir var mı sende?* Şeklinde soruşu gibi.

Öner Yağcı, "*Redd-i İlhak şiiri ile okuyucusunu Kurtuluş Savaşı yıllarının İzmir'ine götürürken, insanları tavırlarıyla ilgili sorgular*" (Yağcı, 1994: 94) yorumunu yapar.

Redd-i İlhak şiirinde seçtiği imgeler şiiri kuvvetlendirmektedir. T. Yanar' da bu konuda şu açıklamayı yapar "*...Bizdik dün kendimizi kurtaran, belli ki bugünde kimselerin kurtarmaya geleceği yok. İyi seçilmiş imgeler Şükranın şiirinde dün ile bugünü birleştiriyor. Belki de bu ulama gücünü artırıyor...*" (Yanar, 1966: 8).

Şimdi hangisinden başlamalı unutmak için

Bir şeye karşılık verirken kendini

Ya hiç doğmamış gibi olmak

Ya hiç ölmemiş gibi olmak için

Sanki sürülmüş bir tarlaya atılan tohum

Sanki uçuşan çiçek tozları

Şimdi hangisinden başlamalı ("Hasan Tahsin", İ.İ.A.N., s.14).

Hasan Tahsin İzmir'i işgal eden Yunan güçlerinin askerlerine karşı ilk kurşunu sıkan kişidir. İzmir için bir simgedir. Atilla İlhan bu dizelerle ilgili şu

yorumu yapar: “*mısra mısra yapmaya çalıştığı ne, bakın ne: İkinci Kurtuluş mücadelesi fikrini bir Kuva-yı Milliye heyecanında eritiyor*” (İlhan, 1997: 64).

Hangi çağrışımlarla gelir 1919

Bergama tepelerinin ardında çoğalarak

Hiç görmediğiniz zamana karşı

Bu uçaklar bu nükleer silahlar

Hangi çiğliye iner, hangi Karamürsel'den gelir.

(“İkinci Kurtuluş”, İ.İ.A.N. s.21-23).

5-9 Nisan 1946 yılında Amerika'nın Missouri⁸ zırhlısı Türkiye'yi ziyaret eder. Sovyet Rusya'nın Boğazlara göz dikmesi, İngilizlerin Kars ve Ardahan'ı istemesi üzerine Türkiye'nin arkasında Amerika desteğinin olduğu mesajını vermek için ABD zırhlısı Missouri'nin Türkiye'yi ziyaret etmesine karar verilir. Türkiye'nin ABD Büyükelçisi Münir Ertegün 1944 Kasım ayında vefat eder. Onun cenazesini Musiri zırhlısı 5 Nisan 1946'da İstanbul'a getirir. Missouri'nin gelişi nedeniyle çeşitli jestler yapılır. PTT'nin Missouri adlı 3 pulluk bir seri yayınlaması gibi. Bezm-i Alem Valide Sultan camiiinin minareleri arasına welcome mahyası asılır. Bu mahya, Türkiye'nin Almanya ve Sovyet Rusya'dan uzaklaşarak, ABD'ye yaklaştığının göstergesidir. Arkasından Marşal Yardımı, Truman Doktrini ve ikili anlaşmalar yapılır.

ABD İkinci Dünya Savaşı sırasında Hiroşima ve Nagazaki'ye 6-9 Ağustos 1945 yılında Atom bombası atar. Bu yıllarda Amerika'nın Türkiye'de bazı üstleri kullandığı söylenir. Kurdakul da buna dayanarak. Çiğli ve Karamürsel ile Nükleer Silah arasında bir bağ olduğunu düşünür.

⁸ II. DÜNYA SAVAŞI SONRASI AMERİKAN MISSOURİ ZIRHLISI'NIN İSTANBUL LİMANI'NI ZİYARETİ ÜZERİNE DEĞERLENDİRMELER

İbrahim BOZKURT ÇTTAD, VI/15, (2007/Güz), s.s.251-274 E.T. 13.05.2019.
<https://dergipark.org.tr/download/article-file/233325>

Kurdakul'a göre "İlk Kurtuluş" savaşının başlangıç tarihi 1919'dur. Kurdakul, Amerika'nın üstlerimizi kullanması ve bazı ayrıcalıklara sahip olmasını kabul edemez. İkinci kurtuluş zamanları için mücadelenin başladığını belirtir.

İzmir'in İçinde Amerikan neferi

Nereye baksam.

Cemseler mi, cipler mi, arabalar mı?

Bu mu benim Güzelyalım,

Bu mu benim Karşıyakam.

Bre dostlar gönlünüze sığar mı,

İzmir'in İçinde Amerikan neferi

Yiğit olan evinde duramaz gayri

İzmir'in içinde Amerikan neferi

Anaa kordonda geziyor, bayrak yırtıyor.

Anaa yargılanmıyor adam öldürdüğü halde.

Bre dostlar elimiz böğrümüzde kalıyor

Nerde reddi ilhak, Hasan Tahsin nerede?

İzmir'in İçinde Amerikan neferi

Yiğit olan evinde duramaz gayri

(“İzmir'in İçinde Amerikan Neferi”, İ.İ.A.N., s.30-31).

T. Yanar, 1966 yılında *Çaltı* Haftalık Siyasal Toplum Gazetesinde *İkinci Kurtuluş Savaşımıza Şiir* başlıklı yazısında dönemi şöyle anlatmaktadır.

İkinci Uluslararası savaştan sonra Amerika'nın emperyalist politikası daha da şiddetlenmiş: savaştan zarar gören ülkeler ile kapitalizmin geri bıraktığı ülkelerin iç işlerine karışmaya varıncaya dek sisteminin cibilliyeti gereği, işi ileriye götürmüştür. Dolaylı veya direkt olarak zaman zaman silah yolu ile, zaman zaman politik ve

ekonomik yönden yardım maskesi altında “geri kalmışlığın” tedavisi maskesi altında insani duygularla!...O ülkelere hakim olmaya çalışıyordu. Türkiye bu ülkelerden biridir. Şükranında bu ülkenin ozanlarından biri (Yanar. 1966: 2).

Amerika Türkiye ilişkilerine ozan olarak Kurdakul’un verdiği tepki şiiridir. Amerikan askerlerinin İzmir de rahatça dolaşmaları karşısında rahatsızdır. İzmir halkına Kurtuluş Savaşında önemli yeri olan Redd-i İlhak cemiyeti ve düşmana karşı ilk kurşunu sıkan Hasan Tahsin’i hatırlatarak, tepkilerini göstermelerini istiyor. Vatan sevgisiyle yanıp tutuşan halkı Amerika’ya karşı kavgaya çağrı vardır.

Selahattin Hakkı Esatoğlu *Ulus* gazetesindeki *Güzel Başladınız Çocuklar* adlı yazısında Kurdakul’un bu şiirinde Kurtuluş Savaşı kahramanlarının öyküsünü, heyecanını günümüzün üzüntü veren gerçekleriyle karşılaştırıyor. Şiirin son mısrasıyla ümidi dile getirir, Kurdakul’un çağının ümidi ve mutlu geleceklerin müjdesi olduğunu söyler (Esatoğlu, 1966: 1).

Öner Yağcı, Kurdakul’un bu şiiri için anti-emperyalist tavrıyla sadeleşmiş, dobra dobra bir söylemle yoğun, yalın ve seçilmiş sözcüklerle yoğrulmuştur der ve sözlerine şöyle devam eder. “*İçerik biçimi belirlemede ve yurdun işgal edilmesine karşı oluşan yurtseverlik bilincinin yarattığı çağrışımlar, şairde kendine güvenen, çarpıcı, sarsıcı bir kimlik oluşturmaktadır. Kurdakul’un vardığı nokta artık yurdunun sorunlarıdır. Şiirinin namlusu toplumuna, toprağına dönmüştür. “Bağımsızlık” bayrağını yükseklerde tutmaya çalışan bir bayraktar gibi duyumsamaktadır kendini. Şiiri de bu kaygıyla oluşmaktadır*” (Yağcı, 1994: 95).

Asım Bezirci’nin düşünceleri de T. Yanar’ın yukarıda belirttiği düşünceleri destekler şekildedir. Kurdakul’un 1951 yılında *Yeryüzü* dergisinde çıkan *Milli Kurtuluş Şarkısı* toplumcu bir sanatçıya yakışan tavrı sergiledi. Bugün bu şiirleriyle de toplumcu tavrını sergilemektedir. Dedikten sonra şöyle devam eder. “*Amerika önce dostça (!) aramıza sokulmuş, sonra ülkemizi sömürgeleştirmeye girişmiştir. Yurdumuzda büyük üsler kurmuş, yeraltı ve yer üstü kaynaklarımıza el atmış, komprador burjuvaziyle işbirliği ederek devrimlerimizi yıkmağa yönelmiş, devletimizi gurtlağa kadar borca batırmıştır...* (Bezirci, 1970: 14) açıklamasını yapıyor.

Asım Bezirci, o dönemde başka yerlerde de suç işleyen Amerikalıların cezalandırılmadığını söyler. Amerika “12 Haziran 1964’te Kıbrıs sorununa resmen ve fiilen müdahalede bulunmuştur” (Bezirci, 1997: 150) bilgisini de verir.

Elbette bu ağır durum karşısında hiçbir yurt-sever susamaz eli kolu bağlı bekleyemez... (Bezirci, 1970: 14). Bezirci, Bir Kurtuluş Savaşçısı Binbaşı Mehmet Salih’in oğlu olan Kurdakul’un bu durum karşısında sakin duramadığını belirterek sözlerine şöyle devam eder. “Amerikan emperyalizmine öfkeyle başkaldırır. Milli bağımsızlık ve özgürlük bayrağını açar. İlk, birinci Kurtuluş Savaşı günlerini: İşgali, Redd-i İlhak’ı, Hasan Tahsin’i, Kuvayı Milliye’yi anlatır. Ardından, ikinci Kurtuluş Savaşını gerektiren ağır şartları, İzmir’de hoyratça dolaşan Amerikan neferini tasvir eder ve yeni bir “Dokuz Eylül’ün başladığını müjdeler” (Bezirci, 1970: 14).

Hasan İzzettin Dinamo’nun görüşü: Kurdakul, Kurtuluş Savaşında görev alan bir binbaşının oğludur. Kurdakul tarihi çok iyi bilir. Kurdakul, babasının emperyalizme başkaldırı kavgasını anlayan ve takip eden bir evlattır. Yıllar sonra ülkesinde emperyalist güçlerin var olmaya çalıştıklarını görme mutsuzluğunu yaşar. İkinci Dünya Savaşı sırasında barışçıl bir politika izleyen Amerikan güçlerinin ellerindeki elma şekerini ile İzmir’in Kordonboyu’nda gezerler. Bu durum karşısında Kurdakul’un tarih bilgisi ortaya çıkarak 15 Mayıs 1919 günü Yunanların İzmir’e çıkışını, İzmir de döktüğü kanları, yaptıkları eziyetleri hatırlar. Dost olarak İzmir Kordonda gezinen hoyratça davranışlarda bulunan Amerikan askerlerini göz hapsine alır. Hasan İzzettin Dinamo sözlerine şöyle devam eder. “İzmir’in içinde Amerikan neferi ne yapıyordu? Şairimiz bu neferin yaptıklarını, eski istilacı Efzonların (Haçlı ordularının öncülerinin Yunanca yazılışı) yaptıklarına benzeterek gocunuyor, güceniyor, ağlamaklı oluyordu. Bunlar, ne biçim dosttu? Kendisi gibi on binlerce genç de kendi kendilerine özdeş soruyu soruyordu. Şairimiz, 1940 kuşağının yürüttüğü anti- faşist bağımsızlık savaşı uğruna yapılmış olan toplumcu sanat ocağında yetişmiş şairlerden biri olduğundan hemen teşhisini koydu. Kordonboyu’ndaki hoyrat yabancı erin niteliğini açıklayan şiirini, yazdı. İzmir’in İçinde Amerikan Neferi” (Yağcı, 1994: 97).

M. Sadık Aslankara'nın Şükran Kurdakul'un bu şiiri için yorumu şu şekildedir: “ *İzmir'in İçinde Amerikan Neferi*, alanlarda okunan, bildirilere geçen şiirlerden... *Ankara'dan İstanbul'a, Samsun'dan Balıkesir'e, İzmir'den Denizli'ye tüm yurdun alanlarını dolaşan bu şiir, hiç kuşku yok ki, politik yaşamımıza kazandırdığı renk açısından da önem taşıyor*” (Aslankara, 1997: 28).

Şiirde adı geçen Bedrettin, Şeyh Bedrettin'dir. 600 yy önce Anadolu topraklarında sosyalizm için mücadele etmiş bir kişi olarak kabul edilir. Nâzımın *Simavne Kadısı Oğlu Şeyh Bedreddin Destanını* yazdığı kişidir.

Hasan Tahsin'de Bedrettin, Bedrettin de özgürlük

Özgürlükte Hasan Tahsin olmak

Ender Kamil Boyacı 1974 yılında *Yansıma* dergisinde *Mazlum Ülkeler Şiiri* başlıklı yazısında Mazlum ülkeleri: emperyalistlerin hayatlarına açıkça kast ettikleri ülkelerdir, şeklinde tanımlamaktadır. Boyacı, Kurdakul'un *İzmir'in İçinde Amerikan Neferi* adlı şiirinin de bu kategoride olduğunu düşünür. Mazlum ülkeler şiiri hakkında şu bilgiyi verir: “*Mazlum ülkeler şiiri, imgelerle, süslerle uğraşacak durumda değildir. Mazlum ülkelerin şiiri topluma seslenir, toplumu kavgaya çağırır: yığınları örgütlü bir savaşın saflarında görmek ister. Bu durum, bu olgu mazlum ülkeler şiirlerinin özünü ve biçimini de belirler*” (Boyacı, 1974: 24).

Zeynep Aliye, şiir hüznünlü bir söyleşiyle geçmişi hatırlatmaktadır. Kurdakul'un diyalektik bir bakış açısıyla insana, insanlık tarihine güvenini ortaya koymaktadır demektedir (Aliye, 1997: 6).

Götürün İzmirliere doğru bizi, dünyalar kadar

Kitabınızın ardından, inancımızın ardından

Aydın yüzünüzün bilince ulaştığı yerde

Bütün kitapların eyleme dönüştü yerde

Sesleriniz geliyor özgürlük alanlarından

Bir bayrak yarışı bu, mutlaka geçeceksiniz

Güzel başladınız çocuklar, güzel bitireceksiniz.

(“İkinci Dokuz Eylül’e Doğru”, İ.İ.A.N., s.28-29).

Şükran Kurdakul, bu şiirle halkı savaşa direnişe çağırıyor.

Selahattin Hakkı Esatoğlu, Kurdakul’un İkinci Dokuz Eylül’e şiirinin belli bir dava uğrunda savaşçı kazananların övgüsüdür demektedir (Esatoğlu, 1966: 1).

T. Yanar, Kurdakul’un bu şiirinde benden bize gelmeyi aştığını görmekteyiz demektedir. Kurdakul’un somut bir yurtseverlik duygusuyla insan severliği birleştirerek toplumun içinde bulunduğu durumu tüm gerçekliğiyle anlattığını, umutsuz olmadığını güzel günlerin geleceğini müjdelediğini belirtmektedir (Yanar, 1966: 8).

Kavga yasak bir mısra gibidir önce

Büyür kahraman gecelerde çoğalarak

Hiçbir Osmanlı karakoluna kilitlenmeden

Erzurum kongresinde açar sesini (“Halk Orduları”, H.O. s.8).

Kurdakul, *Halk Orduları* şiirinde Birinci Kurtuluş Savaşını hatırlatır. Ulusal bağımsızlık için Kuvayı Milliye ruhunu canlandırmak ister. Kurdakul’un bağımsızlık için mücadeleyi başlatmaya çalıştığı görülür. Kurtuluş Savaşı mücadelesinde Erzurum kongresinin önemli bir yeri vardır. Kurdakul, Birinci Kurtuluş Savaşında önemli olan objeleri hatırlatarak millilik duygularını coşturmak ister.

Buraya kadar ele aldığımız şiirlerde hareketliliğin ve kavganın getirdiği bir sevinç görülür. Bu hareketlilik ve kavga anlatımın canlılık kazanmasını sağlar.

3.2.2.1.2. Tarihi Destan

Destanlar, efsanevi tarafları ve millilik duyguları ile toplumu etkileyen şiirlerdir. Şükran Kurdakul’da Kurtuluş Savaşı ve bu savaşta görev alanların şiirini toplumu etkilemek amacıyla yazar.

Tekfurlarla sultanların

Gaziler bir ağızdan yiğitlerken beni.

Nice ırmak yatağında doğum sancuları çekti. (“Ben Buradayım”, A.D., s.30-31).

Kurdakul halk edebiyatından, divan edebiyatından yararlanmayı seven bir şairdir. Kurdakul belki de asker çocuğu olduğu için tarihe hep ilgi duyar.

Kurdakul’un şiirle ilgisi açıklaması “*Anadolu insanın çeşitli tarihsel dönemler karşı karşıya kaldığı sıkıntuları işleyen bir destan denemesini belirleyen*” (Eren, 1993: 4) dizelerimdir bunlar demektedir.

Doğan Hızlan, *Cumhuriyet* gazetesindeki yazısında “*Kurdakul edebiyat tarihimizi de bambaşka bir açıdan değerlendirmiştir. Toplumsal tarihimizi ve bu tarihimizin gerçekçi ölçütlerini edebiyatımıza uygulayarak birçok kişiyi başka yanlarıyla bize tanıtmıştır*” (Hızlan, 1982: 5). Kurdakul’un çok yönlülüğünün şiirine yansımalarıdır.

3.2.2.1.3. İstanbul

Şükran Kurdakul yaşamın büyük bölümünü İstanbul’da geçirir. İstanbul’u tarihi yönüyle ele alır.

İstanbul’u saran bir ölüm gibi .

Eski bir Dolmabahçenin

Ali Suavi beyin yanında

Kızarmış Üsküdar minareleri

İstanbul’u saran bir ölüm gibi yaşıyorum

Şehreminli Binbaşı Mehmet Salih'in

Tek kurşun patlamadan önce...

Mösyö Lambo ’nun ufacık meyhanesinde

Doktor Cezmi gibi duyarak ..

Beklemek, polisin hiç anlamadığı yıllar bizi

Yeni bir kitap gibi kendi Kafka'mızı

Yok mu Bursa'daki o çok sesli ışığın

Bir Şevki, bir Macit, bir de Ahmet

İstanbul'u saran bir ölüm gibi

Amerikan neferleri

Bir türküyüm Anadolu Türkçesinden.

Koysunlar düşünceye zincir,

Koysunlar şiire yasak (“İstanbul Penceresinden Bakarken”, H.O., s.38-44).

Kurdakul, Kurtuluş Savaşında savaşmış Şehreminli Binbaşı Mehmet Salih'in oğludur. Annesinin, babasının hangi savaşlarda, hangi cephelerde, hangi görevlerde yer aldığını anlattığı kahramanlık hikâyeleri ile büyür. Kurtuluş Savaşını ve tarihini çok iyi bilir Kurdakul. Kurdakul'un şiirde ele aldığı tarihi olayları kısaca şu şekildedir: Hasan Tahsin, İzmir de Yunan ordusuna karşı ilk kurşunu sıkmadan önce babasının özgürlük mücadelesi içinde olduğunu bilir. Ali Suavi II. Abdülhamid zamanında özel müşavirlik ve başka görevlerde bulunur. II. Abdülhamid Ali Suavi'nin davranışlarından şüphelendiği için onu azleder. Bunun üzerine Ali Suavi II. Abdülhamid'i tahtan indirerek V. Murad'ı padişah yapmak için girişimlerde bulunur. Ali Suavi, 20 Mayıs 1878 de Rumeli Müslümanlarını Müdafaa Cemiyetini kurar. Bu cemiyet isyan için paravandır. Ali Suavi, etrafına topladığı insanlarla beraber teknelerle Kuzguncuk İskelesinden Çırağan rıhtımına çıkar. V. Muradın bulunduğu daireye ulaşır. Onu daireden çıkarırken, zaptiye güçlerinin haberi olur ve asilerle mücadele başlar. Ali Suavi'nin karşısına Beşiktaş Muhafızı Yedi Sekiz Hasan Paşa çıkar. Elindeki demir topuzlu sopayla Ali Suavi'nin başına vurur. Ali Suavi orada ölür.

I. Dünya Savaşı sonrası işgal güçlerinin gemileri İstanbul limanına yanaşır. 1946'da Amerikan zırhlısı Missouri İstanbul'a gelir. Törenlerle sevinçle karşılanır. 1968'de Amerikan 6. Filosu İstanbul'a gelir. Protestolar ile karşılanır.

1968 yılında dünyadaki öğrenci hareketinden Türkiye de etkilenir. Ülkemizde gençler arasında siyasi görüşlerinin farklı olması nedeniyle düşmanlık başlatılır. İktidar şair ve yazarlar üzerinde baskı uygular.

Mösyö Lambo'nun meyhanesi İstanbul da Beyoğlu'nda Balık Pazarında Nevizade Sokak 13 Numarada bir tramvay büyüklüğünde 10-15 kişinin sığabildiği bir mekân. 1940-50'li yıllarda şair ve yazar kısacası aydın olarak nitelendirilen kesimin uğrak yeri. Edebiyatımız için değerli olan insanların da uğrak yeri olduğu için Kurdakul, İstanbul penceresinden bakarken buraya uğramadan geçmek istemez.

Şiir tarihi bir perspektif üzerinden yürür. Osmanlı dönemi batı etkisiyle isyan. Kurtuluş Savaşı olumlu örnek Hasan Tahsin. Amerikan 6. Filosunun belli aralıklarla ülkemize gelmesi. 1968 olayları. Ülkemizde istenmeyen olayların yaşanması. Aydınların uğrak yeri bir mekân.

Şükran Kurdakul, *Ökselerin Yöresinde* kitabında İstanbul Duyarlıkları adlı iç bölüm açar. Burada İstanbul'a tarihi bir bakış açısıyla yaklaşır. Doğan Hızlan İstanbul Duyarlıkları bölümü için şu şekilde yorumda bulunur. “*İstanbul'a yalnızca, anılar penceresinden bakmıyor. İstanbul'u siyasal/ toplumsal bağlamda şiirleştiriyor. Mütareke İstanbul'unu, Yedikule'yi Şükran Kurdakul'dan başka bir boyutuyla okumak mümkün*” (Hızlan, 1996: 332).

Mehmet H. Doğan, 1985 *Nesin Vakfı* Edebiyat yıllığında İstanbul Duyarlıkları şiirlerinde geçmişi anlatan, iç konuşmaların yanında “*sakin havayla tarihi yeniden yazıyor sanki; kişisel ve toplumsal tarihi, içiçe*” (Doğan, 1985: ?) geçirerek anlatıyor diyor.

Şükran Kurdakul, Refik Durbaş'a İstanbul *Duyarlıkları* kısmında şiirlerin tarihe bakışını ve tarihle hesaplaşmasını nasıl ele aldığını şu şekilde açıklar: “*Tarihe bakış, tarihle hesaplaşmak ana sorunlarımdan, “Milli Kurtuluş Şarkısı” adlı şiirim 1951'de yayımlandı. Ne var ki, uzun yıllar, bu şiirde de olduğu gibi, tarihe tarihçi gibi baktım ben. Neden sonra farkına vardım yanılğının. Tarihe tarihçi gibi baktığınızda öğeler olaylardan ve yorumlardan ibaret kalıyor. Şairce düşünmeye başlamışsanız, özümseme ve sanatsal öğeleri bulma zorunluluğu duyuyorsunuz. Son kitabın üçüncü şiiri “Bizde Kalan”, İstanbul Duyarlıkları bölümünde “Cicianneler”,*

“Mütareke”, “Osmanlı” bu yaklaşım değişikliğinden sonra çıkan parçalar”
(Durbaş: 1985: ?).

Açıklamada bahsettiği *Bizde Kalan* şiirini önce, ardından *İstanbul Duyarlıkları* kısmında yer alan şiirlerden dizeler verilecektir.

Özgür adımlarla geçtiği caddeleri (“Bizde Kalan”, İ.Y., s.22).

Bir daha çıkarsam Çamlıcalara kadar (“Bir Daha”, Ö.Y., s.59).

İşte, İstanbul’a geldi (“Yeni Gelen”, Ö.Y., s.60),

Ha Hürriyetten sonra (“Osmanlı”, Ö. Y. s.61).

İstanbul’u yüreğinde duyanlar. (“Mütareke”, Ö.Y., s. 62).

Her geçişte Yedikule’den (“Yedikule”, Ö.Y., s.63).

Bu muydu bizim sokak. (“Bir Avuntu Gibi”, Ö.Y., s.64).

Karaköy’e geçince ne olacak bilemem (“Köprüden”, Ö. Y., s. 66).

Galata’nın bitişiği Tophane (“Tophane”, Ö. Y., s. 67).

Feryadı Balıkpazarı’ndan gelir. (“Alaturka”, Ö. Y., s. 68).

Şairi çoktan gitmiş bir Üsküdar (“Hangisine”, Ö.Y., s. 69).

Öksüz İstanbul’un karanlığında (“Cicianneler”, Ö.Y., s.70).

İstanbul’un eskilerinden biri (“Hangi Özlem”, Ö.Y., s.71).

Kurdakul, İstanbul’u tarihi bir çerçevede ve kendi yaşanmışlıkları doğrultusunda şiirine konu eder. Toktamış Ateş, Şükran Kurdakul’un 50 sanat yılı için kaleme aldığı düşüncelerinde anneannesi ile Şükran Kurdakul’un annesinin yaşadıklarını buradaki bakış açısıyla anlatır. Kurdakul’da Cicianneler şiirinde annesi ve ahretliğinin yaşanmışlıklarını anlatır.

3.2.2.1.4. Bağımsızlık – Direniş

Şükran Kurdakul sanat anlayışına uygun olarak Ulusal bağımsızlık, yurtseverlik, amaçlılık doğrultusunda şiirlerinde direnişi kullanır.

Şükran Kurdakul, şiirlerindeki direncin nedeni şöyle açıklar: “60 Anayasasından sonra kalabalıkla, ... kalabalığı bulma olanağının getirdiği bir coşkulanma düzeyine kavuştuğumuz vakit bilinçli olarak şarkı söylüyorduk yani... Hangi şarkıyı söyleyecektik? İşte birinci sorunumuz: Amerikan emperyalizmi Türkiye’ye yerleşip kalmıştı. Türkiye İşçi Partisi saflarında çalışıyordum ben, o vakit Türkiye de hangi şiiri getirecektim? Amerikan emperyalizmine karşı direncin şiirini, o da ister istemez haykıran bir şiir olacaktı” (Sönmez, 1978: 95).

Kurdakul direnişini siyasi alanda gerçekleştirdiği gibi, yazın adamı, şair olarak da şiirleriyle bağımsızlık adına yapar.

Sultanahmet mitinginde binlerce adam

Ve kavgada şehit düşenlerin emanet ettiği bu ülke de Amerikan bayrağına

Dayanamazsın, dayanamaz, dayanamam..

Tek silahta birleşmiş bütün ulus,

Görüyorum, insanda birleşmiş bütün vatan.

Çıkacaksın,

Açık alanların en güzellerine gene

Gücün 1919’un bütün şafakları

Gücün bilinç,

Gücün silah ve emek...

Neyin kaldı vermediğin,

Neyin kaldı, zincirinden başka kaybedecek?

Öncü kardeş,

Bir tarih gibi bakıyoruz sana,

Vur güzelim harmandalı Zeybeği

Vur İkinci kurtuluşun adına (“Öncü Kardeş”, H.O., s.12).

15 Mayıs 1919 Perşembe günü İngiliz, Fransız, İtalyan ve ABD gemilerinin koruyuculuğunda Yunan askeri İzmir’i işgal eder. Yunan birliklerinin içinde Fransız, İngiliz, İtalyan ve ABD askeri de bulunur. İşgal öncesi İzmir Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti yayınladığı bildiri ile halkı silahlı direnmeye çağırır. Camilerden sela okunur. Kadınları erkekleri İzmir halkı Maşatlık denilen (Müslüman olmayanların mezarlığı) mezarlıkta sabaha kadar ateş yakarlar. Limanda bekleyen İngiliz, Fransız, ABD ve İtalyan gemilerine direneceklerine dair hareketlerde bulunurlar. Yunanlılar İzmir’e ayak bastığında Rumlar onları bayraklarla karşılar. Papaz Hrisostomos, Türkleri öldürün diye bağıarak, askerleri katliama davet eder. İzmir’i işgale kalkışan Yunan askerlerine karşı ilk direniş hareketini Hukuk-u Beşer (İnsan Hakları) gazetesinin başyazarı Hasan Tahsin Recep (Osman Nevres) gösterir. Hasan Tahsin Kemaraltı girişinde silahının son kurşununa kadar işgalci Yunan ordusu üzerine boşaltır. Yunan askerleri yaklaşınca cebindeki bombayı çıkararak atar. Kurşunları bitince Yunan askerleri tarafından orada şehit edilir. Şehit olduktan sonrada Yunan askerleri öfkelerini bastırınca kadar Hasan Tahsin’in naaş’ına süngüler saplarlar ve tekmelerler. İzmir’de Yunan askerleri ve İzmir’de yaşayan Rumlar tarafından büyük bir soykırım başlar. İzmir’in işgali ve bu soykırım ülkede büyük tepkilerle karşılanır. İstanbul’da Fatih Belediye binası önünde 19 Mayıs 1919 Pazartesi günü Türk Ocağı ve bütün öğrenci kuruluşları işgali ve soykırımı protesto için gösteri düzenlerler. İstanbul da dükkânlar beş gün kepenklerini kapatır. İşgalleri ve Türklere karşı uygulanan soykırımı kınamak amacıyla en büyük gösteri İstanbul da 23 Mayıs 1919 da Sultanahmet Meydanında düzenlenir. Gösteride şair Mehmet Emin Yurdakul, Halide Edip Adivar, Süleyman Sırrı, Dr. Fahrettin Hayri konuşma yaparlar. Kurtuluş Savaşı başlar ve kazanılır. Yurdakul, bu dönemi birinci kurtuluş olarak görür.

Ulusal bağımsızlığımız için bütün ulus tek yürekte birleşir, tek silah olur. Şükran Yurdakul, İkinci Kurtuluş Savaşının Amerikan askerlerinin Türkiye’ye gelmesi ve Amerika’nın ülkemizde çeşitli yerlerde üst kurmalarına karşı başladığını söyler. Amerikaya karşı halkın bilenmesinin nedenlerini şöyle açıklar: Kıbrıs sorununda Amerika’nın tutumu, Vietnam Savaşı, Ortadoğu da ABD’nin İsrail yanlısı tavrı, İsrail-Arap savaşı. Sayılan etmenler, 1960’lı yıllardaki gençliğin Amerikaya karşı tavrı almasına neden olur. Böyle bir ortamda Amerika’nın 6. Filosu Türkiye’ye davet edilir. Kıbrıs’a yardım için giden Türk gemilerinin önünü keserek harekâtı

önlemeye çalışan filo ülkemize davet edilir. 15 Temmuz 1968 tarihinde 6. Filoya bağlı bir uçak gemisi ve 5 destroyer ile Dolmabahçe Sarayına demirler. Türk halkı ABD askerine büyük bir tepki gösterir. ABD askeri beklemedikleri bir tepkiyle karşı karşıya kalır.

Şiirin adından da anlaşıldığı gibi Kurdakul bir öncü bekliyor. Tıpkı İzmir'in işgalinde ilk kurşunu sıkan Hasan Tahsin gibi. Halkı bağımsızlık kavgası için fitilleyecek bir öncü. Şükran Kurdakul'un 1984 yılına kadar tarihi anlattığını söylediği doğrudur. Yukarıda ele alınan *Öncü Kardeş* şiirinde tarihimiz tarihi sürece uygun olarak anlatıldığı görülür.

Asım Bezirci'nin şiirle ilgili düşünceleri "*Ulusal bağımsızlık... onun titizlikle korunması, Kuvayı Milliye ruhunun yaşatılması için yurtseverlerin coşkuyla alanları doldurmaları istenir. Bu bir ulusal çağrıdır*" (Bezirci,1997: 152) demektedir.

İzmir işgal edilince İzmir Müdafaa-i Hukuk Cemiyetinin yaptığı gibi, İstanbul Sultanahmet mitinginde ülkenin bağımsızlığı için yapılmış bir direniş çağrısı gibi bir çağrıdır.

Asım Bezirci, Kurdakul'a göre İkinci Kurtuluş savaşı başladığını. bunu şiirlerine yansıttığını söyler. Okuyanların rahatlıkla bunu anlayabildiklerini söyler. Açıklamasına şöyle devam eder: "*Artık ikinci Kurtuluş Savaşı başlamıştır. Amerikaya karşı milli bağımsızlığın kazanılması bahis konusudur. Kavgada şehit düşenlerin emanet ettiği bu ülkede Amerikan bayrağına dayanılmaz. Onun için bu bir eylem çağrısıdır*" (Bezirci, 1970: 15) ulusal bağımsızlık için direnişe davettir.

Sultanahmet mitinginde çoğalarak

İşgal edilmiş bir İstanbul'a karşı

Gözleriyle isyan ediyor gözlerimde

Şehreminli Mehmet Salih Binbaşı. ("Babamı Duydukça", A.D., s.41).

Kurtuluş Savaşçısının oğlu işgal edilmiş İstanbul için direnişe geçen halkın yine direnişe geçeceğini söylüyor. Öner Yağcı bu şiir için ulusal kurtuluş umudunu çoğaltıyor diyor (Yağcı, 1994: 105).

İçimdeki ses, büyür, uzar giderdi,

Bir ışık sönerse, bir başkası yeniden

Bu nasıl baş dönmesi, bu nasıl düzen

Yenin bittiği yer var, gözlerinin yok (“Olduğu Gibi”, N.K.S., s.41-42).

Şiirlerinde var olan umudunu *Olduğu Gibi* şiirinde de görülür. Yaşananlara itirazı var. Düzene itirazı var. Yapılanlara karşı sessiz kalmadığının direnişinin şiiridir.

Özlem Ertürk, *Olduğu Gibi* şiirinde geçen kelimelerden yola çıkar: “karanlık, akşam, gece tutukluluk zamanına teslim olmak istemeyen direncin sözcüsü; soru, düşünce, bilinç, sözcükleri ise ‘sevmekten ve sormaktan korkmayan’ materyalist dünya görüşünün sonucu gibi görünür” (Ertürk, 2000: 63) açıklamasını yapar.

46’dan 51’den, 72’den

Fıskıran sevgi dalları gibiydi

Özgürlüğü bilincinde büyüyen

Duyduk Harun arkadaşın direncinde

Ölümün bile üstesinden geldi.

Ey adını beraberliğimizden alan öğreti.

(“Harun Arkadaşın Direncinde”, A.D., s.16).

Kurdakul’un kendine göre belirlediği olumlu örnekle bağımsızlık için direnişe davet ettiğini görülür.

Öner Yağcı’nın bu şiir için yorumu şu şekildedir “*ulusal direniş halkasını yakalıyor*” (Yağcı, 1994: 105).

Şiirde adı geçen kişi Harun Akdeniz’dir. Amerikan 6. Filosunun Dolmabahçe Sarayı önünde denize dökülmesi olaylarında yer alır. Bu olaylardan dolayı hayatını kaybeden Vedat Demircioğlu’nun yakın arkadaşındır. 12 Mart 1971 de tutuklanır.

Hapishanede hastalanır. 1975 yılında hapishanede vefat eder. Eline silah almaz, fikirleriyle mücadele eden bir kişidir. Şiirde 1946, 1951 ve 1972 yılları verilir. 1946 yılında yaşananlar vurgulanmak istenir. Dünyada ve ülkemizde o yıl yaşananlar kısaca şu şekildedir. Türkiye Sosyalist Partisi ile Demokrat Parti kurulur. II. Dünya Savaşı biter. Fransız Donanması Vietnam'ın Hâi kentini bombalar. Erzurum'da deprem olur. Amerikan Missouri zırhlısı İstanbul'a gelir. Kurdakul ilk tutuklanmasını yaşar.

1951 yılında olanlar: Eylül ayında Türkiye NATO'ya kabul edilir. 18 Şubat 1952'de 5886 sayılı yasa ile TBMM, NATO antlaşmasını onaylar ve Türkiye resmen NATO üyesi olur. Nâzım Hikmet vatandaşlıktan çıkarılır. TKP tevkifatı gerçekleştirilir. Yazar ve şairlere de sıkı baskı uygulanır. Kore Savaşına askeri birlik gönderilir. Hiroşima ve Nagazaki'ye atılan bombanın 100 katı daha kuvvetli Hidrojen bombası denenir. Ürdün Kralı I. Abdullah Cuma namazı sırasında Filistinli biri tarafından öldürülür. Libya İtalya'dan ayrılarak bağımsızlığını ilan eder. Çankırı da deprem olur. 56 kişi hayatını kaybeder.

1972 yılında olanlar: Deniz Gezmiş, Yusuf Aslan ve Hüseyin İnan idam edilir. İngiliz askerleri Kuzey İrlanda da 14 insan hakları savunucusunun ölümüne neden olur. Bu olay İngiltere'nin tarihine Kanlı Pazar olarak geçer. Mahir Çagan ve arkadaşları Ünye radar üssünden üç İngiliz teknisyenini kaçıtır. İsmet İnönü CHP genel başkanlığından istifa eder. Münih Olimpiyat Oyunlarında Filistinli Kara Eylül örgütü 11 İsrailli sporcuyla öldürür. Milli Selamet Partisi kurulur.

Kurdakul ülkesinde ve dünyada yaşananlara duyarsız olmadığını şiiriyle gösterir. Kurdakul'un bu şiirinde de tarihi anlattığı görülür.

Cevat Yüceer, bireyin ve toplumun yaşadıklarını biriktirdiğini ve bunların yaşamak için güç kaynağımız olduğunu söyler. Yüceer, Kurdakul bunca yılın deneyimini heybesinde biriktirir. Yazıt adlı şiiriyle bunu dile getirdiğini söyler.

Dehşeti, karanlığı, korkusu, gizi

Üstümüze çöktüğü zaman bile.

Ölüm gerisinde kalıyor yaşamın

Heybemizdekiler ayakta tutuyor bizi (“Yazıt”, Ö.Y., s.83).

Yüceer, Kurdakul’un *Yazıt* adlı şiirinde dile getirdiği gibi “*Belki de hepimizi şairin heybesindekiler ayakta tuttu bugüne dek. Bir de onun şiirleri elbet. Onun insan sevgisi, doğa sevgisi, yurtseverliği, kanına işlemiş bağımsızlık tutkusudur ayakta tutan*” (Yüceer, 2004: 19) bizleri demektedir.

Kurdakul, hayatı boyunca inandığı doğrular için yaşar. Bu doğrular içinde hapis de yatar, çeşitli sıkıntılarda çeker. Kurdakul, yaşanmışlıklarından hüznü duymaz, hep umutlu olur, direnir. Yaşadıklarını sorgulayarak, biriktirerek hep kazançlı çıkar. Ve hep dimdik ayakta kalır.

Ölümün gezdiği sokaklarda

Işığı titremeyen dirence selam (“İhtiyar Yüzyıla”, İ.Y., s.20).

Cevat Yüceer, Şükran Kurdakul’un *İhtiyar Yüzyıla* şiiri için ‘Işığı titremeyen direnç’ tir. Bu dize Kurdakul şiirinin özünü oluşturur, demektedir (Yüceer, 2004: s.19).

Işığı titremeyen direnç sözü ile inandığı değerler uğruna her şeyini verebileceğini söylüyor. İnandığı değerlerin başında da bağımsızlık gelir.

Biri var, sabahı geciken geceler gibi

Yorgun, usanmış ve boşlukta

Öyle bir dünya çiziyor ki

Sahneye çıkarken, kulise dönerken. (“Anımsadıkça”, İ.Y., s.30).

Arife Kalender, Kurdakul’un verdiği dörtlüğünde yorgun, usanmış, boşlukta sözcüklerini kullandığını görülse de Şükran Kurdakul’un hayatı ve şiirlerinin incelendiğinde dünya görüşünü sağlam temeller üzerine oturttuğu görülür diyerek sözüne şöyle devam eder. ‘*Karanlık şafağını koynunda getirir’ diyen, yılğnlıktan uzaklaşıp direnmeyi ilke edinmiş bir şair buluruz karşımızda*” (Kalender, 2015: 323) açıklamasını yapar.

Kurdakul'un en büyük özelliği ümitsizliği ümit edinmesidir. *Anımsadıkça* şiirinde çizilen umutsuzluğun umut için hırslandırdığı görülür.

3.2.2.2. İdeolojik Bağımsızlık-Direnış

Kurdakul'un şiirleri açık alan şiiri niteliğinde olduğu için bellekte tutulması, ezberlenmesi kolaydır. Atilla İlhan, Kurdakul'un *İzmir'in İçinde Amerikan Neferi* adlı kitaptaki şiirleri için ezberlenir bu şiirler yorumunu getirir.

M. Sadık Aslankara açık alan şiiri hakkında şu açıklamayı yapar: "*Alanlara çıkan şiirle, şiirin bellekte kalışı, yer tutuşu arasında bir ilinti kurulabilir belki*" (Aslankara, 1997: 29) demektedir. *Anımsama Oyunu* yazısıyla şiir ve bellek konusunu ele alan Mehmet Fuat bazı insanların şiir dağarcığı olduğunu beğendikleri şiirleri ezberlediklerini ifade eder. Kendisinin öyle bir meziyete sahip olmadığını, şiir ezberlemediğini söyler. Ama bazı şiirlerin parça parça değil bütün olarak aklında kaldığını söyler. Bunun nedeni de birden fazla okuduğu için dizelerin aklında kalmasıdır. Bunu bir tespit olarak ifade eder (Fuat,1996: 15).

Memet Fuat'ın birden fazla okuma sonucu dizlerin akılda kalması sözü M. Sadık Aslankara'yı düşündürür: "*Okur, bu durumda, kendi bahçesinde, alana çıkarmış sayılmaz mı şiiri? Sonuçta şiir, bireyin kendisi için kitleleşmiş değil midir artık?*" (Aslankara, 1997: 29). Aslankara'nın anlattığına göre açık alan şiirleri belleğe yerleşen, kolay ezberlenen şiirlerdir. Açık alan şiirleri herhangi bir görüşü insanlara kolayca öğretmenin yolu olarak görülür.

Memet Fuat, slogancı şiir suçlamasının ister yöneticilerden isterse yazın insanlarından gelsin, kendisinin şiire yaptırımcı yaklaşanların yanında olduğunu söyler. Şairlere karşı her zaman için tedirginlikle yaklaşıldığını söyler ve sözlerine şöyle devam eder: "*Namık Kemal'den buyana Türk şiirinin siyasal başkaldırılarıyla donanmış bulunması, yöneticilerde, hep bu sanata karşı bir tedirginlik uyandırmış, şairlere aşırı bir güvensizlik duyulmasına neden olmuştur. Her türlü denetleme, seçme yetkisini ellerinde tutanlar, şairlerin adlarının duyulmasını, yayılmasını bile sakıncalı gören bir anlayışla, siyasa ile uzaktan yakından hiçbir ilgisi bulunmayan ürünleri de kitle iletişim araçlarına yaklaştırmamışlardır. Bu güvensizlik bugün öylesine garip bir alışkanlık oluşturmuştur ki... Temelden şiire karşı dönülmüştür. Şairlere yol göstermek kimseye düşmez, yasaklar koymaya hiç heves edilmemeli bu*

alanday’ (Fuat, 1995: 55-139) diyerek şairlere, şiirleri ve şiirlerinde dünya görüşlerini yansıttıkları için uygulanan tavra tepkisini dile getirir.

Siyasi-ideoloji olarak değerlendirilen şiirler açık alan şiiri niteliğindedir. Kolay akılda tutulacak ve kitleyi etkileyecek özelliktedirler.

Kurdakul, *Milli Kurtuluş Şarkısı* şiiri nedeniyle 142. maddeye aykırılıktan yargılanır, aklanır. Giderayak kitabı toplatılır. Hakkında 7,5 yıl hapis cezası istenir. Bu dava zaman aşımından düşer. *Halk Orduları* kitabından 312. maddeden dolayı ceza alır. Aklanır. Siyasi görüşü nedeniyle iki yıl tutuklu kalır. Kurdakul’un bazı şiirleri açık alanları coşturmak amacıyla yazılır. Bu tür şiirleri siyasi şiir niteliğinde olanlardır.

Aynı Kiraz dalı bir defa daha sallanmaz

Ama aynı rüzgârda

Her mevsim yeni rüzgarlar,

Yeni kiraz dalları bulacaktır sallayacak. (“Evrensel Sevinç”, G., s.29).

Ölüm ve idamlara gönderme yapılır.1937-1950 yılları arasında 220 kişi, 1951-1960 yılları arasında da 43 kişi idam edilir. Prof. Dr. Semih Gemalmaz’ın “*Türkiye’de Ölüm Cezası 1920-2000*” adlı eserinde yer alan bilgilere göre: 1920 ile 1984 yılları arasında, TBMM denetimi dışındaki İstiklal Mahkemeleri kararlarıyla idam edilen binlerce insan hariç, çoğunluğu sabıkasız ve 20-30 yaş arası, 15’i kadın toplam 712 kişi idam edilir (Gemalmaz, 2001: ?).

Her çiçek açısında ölümü gizleyen Sakura Ağacı. O bir kiraz ağacıdır, üstelik meyve bile vermez. Türkçe de Kiraz çiçeği anlamına gelir. Ağaç ağır ağır çiçek açar. Dökülmesi ise hızlıdır. Hayatın başlangıç ve sonu gibi. Sakura Ağaçları Japonya da baharın müjdecisi olarak kabul edilir. Çiçekleri en güzel haldeyken dökülür. Sakura Ağacı edebiyatta da ölüm ile yaşamın birlikteliğini ifade eder. Çiçekleri en güzel haldeyken döker bu ölüm demektir. Samuraylar Japonların korkusuz savaşçılarıdır. Samuraylar bu ağaca her baktıklarında olası bir savaş anında her an ölümle karşı karşıya olduklarını düşünürler.

Kurdakul çok okuyan biridir, genel kültürü iyidir. Kiraz ağacını Sakura Ağacı gibi ölümlle ilişkilendirdiği için kullanır. Sonuçta ölüm bile olsa biz inandıklarımızı savunmaktan vazgeçmeyiz düşüncesi var. Bu ölüm en güzel çağdayken bile olabilir diyor.

Özlem Ertürk'ün şiirle ilgili yorumu şu şekildedir: “*tüm baskılara karşın benliğini yitirmek istemeyen bir tutkunun arayışı gibidirler*” (Ertürk, 2000: 62).

Kavga yasak bir mısra gibidir önce

Büyür kahraman gecelerde çoğalarak

Kavga, toprağın uykusunda başak

Emeğin tezgâhında kan. (“Halk Orduları”, H.O., s.8).

Halk Orduları şiirin başlığı da bir çağrıdır, direniştir. Şiir toplumsal ve siyasi bir çağrı içerir. Asım Bezirci, şiir de demokratik hak ve özgürlüğü elde etmek için bir çağrı bulunmaktadır dedikten sonra sözlerine şöyle devam eder. “*Onları elde etmek için yığınları bir özgürlük fırtınası gibi*” esmeye çağırır. Ona göre, bu yolda verilecek kavga, bir ekmek ağacı'dır, bir barış güvercini, bir bilinç bayrağıdır”(Bezirci, 1997: 152).

Doğan Hızlan, *Halk Orduları* şiirinin ülkede olanları tarihi çerçevede anlatan toplumcu bir şiir olduğunu ifade ettikten sonra sözlerine şöyle devam eder. “*Kurtuluş savaşçılarının yaratıcısı, onları başarıya ulaştıran halk ordularına bir sesleniş var*” (Hızlan, 1970: 50).

Silahınız varsa sizin

Masalınız varsa sizin

Masal silahları yapın kendinize

Yaşamı ateşe vermeyin (“Yaşamı Ateşe Vermeyin”, B.Y.B.Y., s.35).

Şükran Kurdakul, bu şiiriyle ilgili şu açıklamayı yapar. “*12 Eylül döneminde Barış Derneği yöneticilerinin tutuklu olduğu yıllar yazıldı bu şiir. Ankara'da çıkan*

Bilim ve Sanat Dergisi'nde yayımlandı” (Korkmaz, 1993: 102). Kurdakul’un bu sözleri siyasi mücadelesini şiiriyle yaptığını gösteriyor.

Yanıyor göğsünün üstünde kurşun yarası

Ağaç değil bu düşen, insan yavrusu

Güpegündüz caddelerin ortasında

Sen mi vurdun, ben mi vurdum (“Hangimiz”, B.Y.B.Y., s.51).

Kurdakul *Hangimiz* şiirinde dönemi yansıtır. Öldürülen gençler, şiddet, kavga huzursuzluk aktarılır. Ülkede askeri darbe gerçekleşir. Ülkede gençler arasında ideolojik olarak gruplaşma ve birbirleriyle mücadeleler vardır. Sokağa çıkma yasağının uygulandığı yıllardır. Dış güçlerinde etkisiyle bir kaos ortamı yaratılmak istenen yıllar.

Özgürlük özlemlerini tutkuya çeviren

Demli kokular getirdi Rize'nin çay bahçelerinden.. (Karadeniz Sevinçleri, B.Y.B.Y., s.72).

Karadeniz Sevinçleri şiiri askeri darbe döneminde yazılmış bir şiirdir.12 Eylül 1980 askeri darbesi sonucu Rize'nin Çayeli ilçesinde bir grup gözaltına alınır. Bir gece nezaret altında tutulduktan sonra serbest bırakılırlar. Kurdakul, Rize'nin çay bahçelerinden gelen demli koku derken bu olayı dile getirir.

Gerçeği yalnızlığında aradım. (“Merdiven”, Ö.Y., s.23).

Kurdakul, *Merdiven* şiirinden bu dizeyle ilgili şöyle söyler. İktidardaki partilerin yapılarından dolayı yaşanan olumsuzlukları algılayanlardan biri olarak görmektedir kendini. Bu yıllarla ilgili kaygı duyar. Bu kaygılarını 1978 yılında dile getirdiğini ifade eder. O yıllarda ülkemizde gerçeğin aldatmacaya dönüştürülmek istendiğini, insanın yok sayılmaya çalışıldığını, bireyin düşünsel direnciyle tek başına kaldığını, bireyin kalıplaşmış düşüncelerin etkisiyle kalabalık ve biz ayrımındaki çizgide bireyselliği ile birey olmanın ayırıcına vardığını söyler (Korkmaz, 1993: 102).

Öner Yağcı'nın *Ararsan ve Kapıların Önünde* şiirlerinin birbirini devamını şekline olduğunu düşünür. Umut ve inanç aşıl原因 şiirler olduğunu düşünür (Yağcı, 1994: 119).

Ellerim vardı.. senin de var

Yaratır, güzelleştirirsin.

Zindanı saraya çevirirsin

Gücümüzü ararsan (“Ararsan”, Ö.Y., s.32).

Sen ki meydan okuyan karanlıklara

Ben ki karanlık ülkelerin sürgünü. (“Kapıların Önünde”, Ö.Y., s.36).

Kurdakul, *Ararsan* şiirinde zindanı saraya çevirecek bir güçten bahsediyor. Bu gücün aramakla elde edilebileceğini vurguluyor. Saray ve zindan kelimeleri yönetim ile ilgili kelimelerdir. Ellerim var, senin de var derken birlikten bahsediyor.

Kapıların Önünde şiirinde de kendisinin de sürgünü olduğu karanlıklara meydan okuma var. Meydan okuma demek direniş demektir. Kurdakul'da direniş düşüncelerini aktarmakla olur. Kurdakul, hayatının bir döneminde aktif olarak siyasetin içinde bulunur. 1969 yılında aktif siyaset hayatını noktalamış olsa da, siyasi görüşünü hayatının her alanında aktarmaya devam eder.

3.2.2.2.1. Siyasi- ABD Karşıtlığı Direniş

Amerikan Vietnam savaşı, 1968 yılında 6. Filo'nun Türkiye'ye gelmesi sonucu yaşanan olaylar ele alınır.

Vedat Demircioğlu Hikâyesi

1968 yılında 6. Filonun Türkiye'ye gelmesi sonucu çıkan olaylarda hayatını kaybeden kişidir

Savaş kavganın son aşamasıdır.

Vedat arkadaşın kanında

Zincirinden koparan Halkalar gibi (“Vedat Arkadaş Saygı”, H.O., s.13).

1968 yılı olayları ve Vedat Demircioğlu'nun şiiridir.

Öner Yağcı, 1968 yılı hakkında şu bilgileri verir: 1968 yılında tüm dünyayı saran bir öğrenci hareketi olur. Bu hareketten Türkiye gençliği de etkilenir. “*Anti-emperyalist dalga doruğuna çıkmıştır. Kavga bir ileri boyuta sıçramış coşku içindeki gençliğin sosyalizmi öğrenmeye başlamasıyla sosyalizm bir avuç aydının ve emekçinin peşinde koştuğu bir düş olmaktan çıkmıştır ülkede. Yurtseverler alanlara sığmamaktadır. Yurtseverlik bilinci gençliğin elinde çoğala çoğala anti-emperyalist bir umudu sevdaya dönüştürmektedir*”(Yağcı, 1994: 101).

Şükran Kurdakul, şiiri hakkında şu açıklamayı yapar. 6. Filoda görevli Amerikan askerlerine tepki olayları sırasında Teknik Üniversite de okuyan Vedat ölür. Vedat’a ya ağıt yazarsın ya da Vedat’ın temsil ettiği direncin şiirini yazarsın. *Vedat Arkadaşa Saygı* şiiriyle tercihinin ne olduğunu gösterir (Sönmez, 1978: 97).

15 Temmuz 1968 tarihinde 6. Filo bir uçak gemisi ve 5 destroyer ile Dolmabahçe sarayı yanına demir atar. 6. Filo 1946 yılında İstanbul’a gelen Missouri zırhlısı gibi karşılanacağını düşünüyordu. Türk toplumunda Amerika’ya karşı Vietnam Savaşı, İsrail yanlısı davranışları ve Kıbrıs konusundaki tutumu nedeniyle bir tepki vardı. Gemidekiler, gemi limana yanaşınca Türk halkının kendilerini bekledikleri gibi karşılamayacaklarını kıyıda bir grup gencin ellerinde yarıya kadar çekilmiş olan bayrakları görünce anlarlar. İstanbul’da, üniversiteli gençlik başta olmak üzere hemen hemen her kesimden Amerikalı askerlere tepki gösterilir. Amerikan askerlerinin Türk bayrağını yırtması ve Türk kızlarına taciz etmesi büyük olayların ortaya çıkmasının nedenidir. 17 Temmuz akşamı İstanbul Teknik üniversitesi öğrencileri Amerikan askerlerinin otelini basar. Amerikan askerlerinin ülkemizden gitmelerini ister. Amerikan askerlerinin şikâyeti üzerine polis İstanbul öğrenci yurdunu basar. Bu sırada çıkan kargaşada İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi öğrencisi Vedat Demircioğlu, yurdun penceresinden düşer. Ağır yaralı olarak hastaneye kaldırılır. Yapılan müdahalelere rağmen 24 Temmuz 1968 günü hayatını kaybeder. Bunun üzerine arkadaşlarını kaybeden üniversite öğrencileri Taksimden Dolmabahçe Sarayına doğru yürüyüşe geçerler. Yanlarına halktan ve esnaftan binlerce kişi katılır. Yakalanan askerler denize atılır.

Kurdakul şiirinde Vedat Demircioğlu'nun hikâyesini anlatır. Kurdakul'un şiirlerindeki anti- emperyalist coşkunun tepelerine doğru tırmandığını gösteren şiirdir.

Öner Yağcı'nın bu şiirle ilgili yorumu şu şekildedir. “*Vedat Arkadaşa Saygı Duruşu'nda sularımızı kirleten Altıncı Filoya karşı direnirken öldürülen V. Demircioğlu'nun hikâyesini yansıtır*” (Yağcı, 1994: 102).

LAMBRAKİS

Kendisine düzenlenen suikast sonucu ölen Yunanistanlı milletvekilinin hikâyesidir.

Arkadan vurulanları

Kurşuna dizilenleri

Türkülere gömmüş gibiydiler (“Selanik Dizeleri II”, Ö.Y., s.35).

Yaşarız bir daha Lambrakis'in anılarını,

Ağlarınız bir daha gecenin bir vaktinde. (“Selanik Dizeleri III”, Ö.Y., s.35).

Gregorios Lambrakis, ABD'nin Yunanistan'a polaris nükleer füzelerini yerleştirmesine karşı çıkan kişidir. Bu karşıtlığı nedeniyle de kendisine düzenlenen bir suikast sonucu öldürülür. Lambrakis, iyi bir sporcu, Alman İşgaline karşı ulusal direnişi, Yunanlı Sporcular Birliğinin kurucusu, Doktor, Milletvekilidir. Uluslararası Barış ve Huzur Komitesinin kurucusudur. Vassilis Vassilikos, Gregorios Lambrakis'in hayatını ve öldürülmesini "Z" adlı politik romanıyla ölümsüzleştirir. Kurdakul'un suikast olayını şiirine taşıdığını görürüz. Kurdakul, Lambrakis'i *Ölümsüzlerle* kitabına da taşıyarak, Z Sokağı adlı şiiri kaleme alır.

Vietnamlı Kurtuluş Savaşçısı Ölümsüz Tran TH'li

Kurdakul'un şiir hakkındaki yaptığı açıklama şu şekildedir: “*Vietnam'da insanlar savaş veriyorlar, onlar savaş verirken sen onların şiirini yazarsın her halde ağıt değil, yüksek sesle okunacak, coşku yaratacak bir direncin şiir düzlemi*” (Sönmez, 1978: 97).

Kurdakul, ağıt için kabul ediş, boyun eğiştir diyor. Ağıtta direnişin olmadığını söyler. Bu nedenle acıları içinde şiir yazar.

Seslerin bunca dağılmadığı gibi

Nice çocuklar doğacak düşüncenden

Kansız dünyaların gözbebekleri.

İçimize dökülen bir ırmakta (“Ölümsüz Tran Th’li”, H.O., s.16).

Kurdakul’un şiirlerinde var olan anti- emperyalist coşkuğu gösteren şiirlerden biridir. Kurdakul, Amerika ile Vietnam arasındaki savaşı da şiirlerinde konu olarak seçer. Bu şiirle Vietnam’ın özgürlüğü için uğraşan kahramanın ölümsüz olarak yaşayacağını belirtir.

Öner Yağcı yukarıdaki dizeler için şu şekilde açıklama yapar: “*kollarını Vietnamlı kurtuluş savaşçılara uzatırken şiirin son bölümünde Türkiye’ye bağlamasını da bilmektedir*” (Yağcı, 1994: 101).

Hanoi’de bir sabah, Adana’da bir gece.

Siyah bir çorap ve okul önlükleri.

Sesin duyulacak, çocuklar seslenince

Dünyanın bütün anneliğinde (“Ölümsüz Tran’Th Li”, H.O., s.17).

Kurdakul, Amerika’nın her yerde yıkıcı olarak, bağımsızlıklara düşman olarak var olduğunu belirtir.

Arife Kalender Şiir Adaları adlı eserinde yaptığı açıklama şu şekildedir “*bu şiirinden yola çıkarak Kurdakul’un evrensel kurtuluş savaşçılara dizeleriyle ulaştığını yazmıştır*” (Kalender, 2015: 327).

Vedat Arkadaşa Saygı Duruşu şiirinde Vietnam kahramanlarına ve orada yaşananlara tepkisini dile getirir Vietnam daki kahramanlardan Türkiye’ye Türkiye deki kahramanlardan Vietnam’a geçiş yaparak tüm dünyanın Amerikaya karşı tepkili

olduğunu gösterir. Toplumların bağımsızlıkları için direndiklerini, savaştıklarını gösterir.

Öner Yağcı Kurdakul'un Vedat Arkadaşa Saygı Duruşu şiiriyle ilgili şu açıklamayı yapar. "*Savaş kavganın son aşamasıdır/ dizesiyle başlayarak kavganın:*

"Vedat arkadaşın kanında

Zincirden kopan halkalar gibi"

Anti- emperyalizmi yükselttiğini vurgulayarak yine yurt toprağında tüm halkların bağımsızlık kavgalarına uzanırcasına Vietnam'a ulaştırmaktadır bayrağı:

"Bu, silah pazarı, bu demir ökçe

Saygonu İstanbul'da ararken

Gözlerimle gördüm

Kurşunu kendi ölümüne ateşledi

Vedat arkadaşı vurduğu gece." ("Vedat Arkadaşa Saygı Duruşu", H.O., s. 16).

Bu ulaşan bayrak anti- emperyalizmin dalga dalga tüm dünyayı kucakladığı yılların bağımsızlık bayrağıdır" (Yağcı, 1994: 102).

Vietnam'daki savaşta ülke güney ve kuzey olarak ikiye ayrılır. Kardeş kardeşe karşı savaşır. Güney Vietnamlıları Amerika destekler. 1950'li li yıllardan beri Amerika Güney Vietnam'ı destekler. 1975'te Kuzey Vietnam Güney Vietnam'a saldırır. Saygon'u ele geçirir. 1950'li li yıllardan 1975 yılına kadar Amerika Vietnam'da varlığını hep hissettirir.

Nurullah Çetin, ideolojik şiirde başarının dayatmayla değil telkin ile sezdirmeyele elde edildiğini söyler. İdeolojik şiirde topluma yönelen şair içinde bulunduğu sosyal ve siyasi olay ve durumlarla yüzleşmeyi sever. İdeolojik şiir, yaşanmış olayları aktaran şiirdir.

Sosyal gerçekçi şiirin tanımı şu şekilde yapar. *Sosyal gerçekçi şiir ise genellikle bir düşünceye ve ideolojiye bağlı kalınarak halkın çektiği sıkıntılara, sefalet sahnelerine değinen, kimi zaman çözüm gösteren, tüm insanlığın mutlu olacağı güzel bir geleceğe, bir ütopyaya yer veren metinler anlaşılır*” (Çetin, 2014: 34).

Sosyalist gerçekçi şiir, Marksizm’e, Sosyalizme ve Materyalizme bağlı bir sanat akımıdır. Bu şiir işçi ve köylü sınıfının ezilmesi temine ağırlık verir. Toplumsal yaşantıyı olduğu gibi tasvir eder, sorunların çözümleri için tek yolun Marksizm olduğunu gösterir.

Nurullah Çetin, Marksist ideolojiyi temel alan şairlerin 1960 sonrası dönemde Vietnam, Küba gibi ülke ve bölgelerdeki sorunları aktardığını söyler (Çetin, 2014: 34).

Kurdakul’un toplumcu gerçekçi akım doğrultusunda hareket ederek bu çizgide şiirler verir

Milyonla köyden biriydi

Askerlerin savaş haritalarında

Sensin bölen bu geceyi

Kendi şafağına doğru giderken

Utalmaz bir borsanın tetiğini çekerek

Doğayı kirlettiğin parmaklarınla

İnsan seslerinin kanına giren,

Milyonla köyden biriydi

Yasaklarla bayraklanıyor şimdi. (“My Lay Bayrağı”, A.D., s.18-19).

Kurdakul, bu şiirinde Amerika’nın Vietnam’da yaptığı My Lai katliamı işler. Vietnam Savaşı hem Vietnam halkının hem de Amerikan halkının ABD hükümetine karşı duruşlarıyla bitirilir. ABD hava kuvvetleri Vietnam’daki bir askeri üsttü

bombaladıklarını düşünerek bir köyü bombalar ve masum insanlar ölür. Bu da MY LAY katliamı olarak tarihe geçer.

Cevat Yüceer'in şiir ile ilgili düşünceleri şu şekildedir: “*Emperyalizme karşı yıllardır verilen savaşımın, bıkmaz usanmaz öncülerinden olan Kurdakul, ABD emperyalizminin Vietnam’da yaptıklarını ve özellikle de çoluk çocuk demeden yüzlerce insanın öldürüldüğü MY LAY katliamını nasıl unutabilirdi*” (Yüceer, 2004: s.19). Kurdakul’un insani tarafının ağır basarak acıyı şiirle dile getirdiğini söyler.

3.2.2.2. Köylünün Ezilişi

Şükran Kurdakul 1963-1969 yılları arasında aktif olarak siyasetin içinde yer alır. Kurdakul siyasi hayatının bir bölümü Balıkesir’de geçirir. Bu dönem içerisinde Kurdakul köylüyü yakından tanıma fırsatı yakalar. Köylünün yaşadıklarına tanık olan Kurdakul onları şiirine aktarır.

Sağdıçım tütün sarısı, zeytin yeşili,

Bin köyün adamı dağınık ve uzak,

Hangi dağdan geçilir, yolu nerede,

Edremit’ten mi Kepsuttan mı, Havrandan mı?

Yağmura, doluya, tüccara tutsak

Sağdıçım, bayramdan bayrama efendimiz,

Seçimden seçime milli irade,

Kantardaki tütünün artık değeri

Kim bilir hangi firmanın cebinde

Ayvalık, Burhaniye, Sındırgı cepheleri

Örgüt örgüt yükseliyor Balıkesir kongresinde (“Sağdıçım”, H.O., s.18-19).

Balıkesir’in Kurtuluş Savaşında önemli bir yeri vardır. Kurdakul bu nedenle siyasetle uğraştığı dönemde Balıkesir’den milletvekili aday olur. Balıkesir bölgesini karış karış gezer. Halkın ve bölgenin sorunlarına hâkimdir. Tarımla uğraşan halkın

sorunlarını ve onlara oynanan oyunu, hileyi yakından bilmektedir. Şiirinde de bunu dile getirmektedir. Sağdımcım kelimesi Balıkesir yöresinde çok kullanılan bir kelimedir. Arkadaşım, dostum, destekleyenim anlamlarında kullanılır. Köylünün ezilişi anlatılmaktadır. Asım Bezirci şiirle ilgili düşünceleri şu şekildedir. “*Bayramdan bayrama efendimiz / Seçimden seçime milli irade/ sayılan köylünün ezilişini dile getirir*” (Bezirci, 1970: 15).

Asım Bezirci’nin 1997 yılında *Temele Gül Dikenler* kitabında şiirle ilgili şu yorumu yapar. “*Sağdımcım’ da ‘bayramdan bayrama efendimiz’ diye sırtı sıvazlanan ve seçimden seçime milli irade’ diye pohpohlanan köylünün aldatılışını, ezilişini, bırakılmışlığını, geri kalmışlığını dile getirir*” (Bezirci, 1997: 153).

Kurdakul, Balıkesir’de il başkanlığı yaptığı yıllarda iç Balıkesir denilen bölgeyi iyi bildiğini, bu bölgenin başlıca geçim kaynağının tütün olduğunu söyler. 1968 yılında Milletvekili olan Mustafa Ok ve o yıllarda *Cumhuriyet* gazetesinde yazan Hikmet Çetinkaya’nın tütün üretimi, üreticinin sorunları, tekel, dış satım ilişkileri üzerinde bilgiler verdiklerini bu bilgiler sonucu dönemin sloganının bir kilo tütün karşılığı 1 paket köylü sigarası olduğunu, kendisinin de bunu *Sağdımcım* şiirinde kullandığını söylemektedir (Kurdakul, 2003: 146).

Edremitin tahtakuşlar köyünde sağdımcım,

Zeytin ağaçlarından denize doğru rüzgârlanan

Dargın bakışlarınıza uykularıma çizerek

Zamanı böldüğüm dağ yollarında,

Gerçeği kendi yüreğinde kanayan

Çaresiz bir yolcuydum oraya doğru

Bir öyküydüm,

Gözlerinizde yazıla yazıla. (“Bir Öyküydüm Sadece”, H.O. s.26).

Kurdakul 1966 yılında seçim çalışmaları için gittiği Edremitin Tahtakuşlar köyünde halkımızın kültüründe var olan atalardan gelen kendi yağıyla kavrulma anlayışı içinde birlikte yaşamının, öğrenim olanaklarından yararlanmanın doğrultusunda imeceyle yol yapımına şahit olur (Kurdakul, 2003: 150). Köylü kendi imkânları ile kendi yolunu yaparak günlük hayatını kolaylaştırmaya çalışır.

3.2.2.2.3. TİP'E Övgü

Milletvekili adayı olduğu Türkiye İşçi Partisi hakkında şiirler yazar.

Partim, güç bayrağım, dalga dalga Türkiye'de

Düşünceler gibi derin, umutlar gibi sonsuz

Bir tezgâh sesiydi önce,

Tarlada tohum ve başaktı,

Tezgâh varsa, toprak varsa, insan varsa Türkiye'de

Partim kurulacaktı..

Partim, işçinin, köylünün, aydının örgütü,

Partim güç bayrağım dalga dalga,

Umudun, bilincin, kardeşliğin örgütü. ("Partim", H O., s.21).

Kurdakul, 1969 yılına kadar aktif olarak siyasetin içinde yer alır. TİP Balıkesir il Başkanlığı yapar. TİP' den Balıkesir milletvekili adayı olur. Seçilemez. Sonrasında da partiden istifa eder. Siyasi hayatına nokta koyar. Şiirde üyesi olduğu partinin propagandasını yapar.

Doğan Hızlan'ın Partim şiiriyle ilgili yorumu şu şekildedir. "Açık alanlarda dağıtılacak bir broşürde yer alacak nitelikte" (Hızlan, 1970: 50)dir.

Asım Bezirci, Kurdakul'un üyesi olduğu Türkiye İşçi Partisini övdüğünü söyler (Bezirci, 1970: 15).

Kavga yasak bir mısra gibidir önce

Büyür kahraman gecelerde çoğalarak ("Halk Orduları", H.O., s.8).

Dağlarında umudu bekleyen...

Ölümün son çılglığına kadar dövüşen

(“Vedat Arkadaşa Saygı Duruşu”, H.O., s.12).

Öner Yağcı, bu dizeleri verdikten sonra düşüncelerini şu şekilde dile getirir. “Kurdakul’un bu kavga şiirlerindeki sesi, bir partizanın sesi gibidir. Özgürlük, ekmek, barış, bilinç sözcükleriyle kimi değerler inançla savunulmaktadır” (Yağcı, 1994: 103).

3.2.2.2.4. Direniş Düşünme Özgürlüğü

Şükran Kurdakul, düşüncelerini şiir ve yazıları ile dile getirdiği gibi siyaset alanında da aktif görev alarak yerine getirmeye çalıştı. Yazar örgütlerinde yöneticiliklerde bulunarak ta düşünceleri doğrultusunda hareket eder.

Gücünüz varsa sizin

Sözcüğü tutuklayın.

Öğrenci, kitap, Türkçe

En güzel kavramı dilimin

Özgürlüğü tutuklayın. (“Ağıt Değil”, İ.İ.A.N., s.16).

Bir diklenme, kafa tutuş şiiridir. Kurdakul kendisi için önemli olanları sıraladıktan sonra karşı tarafa diklendiğin, göstermek için sorular sorar.

Rauf Mutluay *50 Yılın Türk Edebiyatı* adlı kitabında Kurdakul’un yeni günlerin getirdiği ihtiyaçla bağımsızlık savaşının coşkusu yüreğinde aradığını, geçmişin özünden gelen özgürlük özünü Ağıt Değil şiirinin yansıttığını söylemektedir (Mutluay, 1973: 338).

Asım Bezirci *Ağıt Değil* düşünme, düşünce, yaratma özgürlüğü ile ilgilidir. Düşünce, dil ve aklın tutuklanamayacağını söylemektedir (Bezirci, 1997: 151).

Tekin Sönmez 1974 yılında *Yansıma* dergisinin özel sayısında ‘Kurtuluş Hareketleri ve Direniş Şiirlerinin Kaynağı’ başlıklı yazısında özgürlük için girişilecek

mücadelelerde düşüncenin şiire etkisini anlatır. Şiirin coğrafi sınırları tanımadığını, mazlum halkların haklarını savunan bir moral gücü olduğunu, şiirin özünde gözyaşının değil, direnişin bulunduğunu haykırır. Şiirimizin kapitalizme ve diğer güçlere karşı direnişte bulunduğunu mücadele içinde olduğunu unutmamak zorunda olduğunu söyler. Şairin ve şiirin tarafını seçerek bir tarafa bağlanması gerektiğini, bağlandığı taraf adına direnişte bulunması gerektiğini, aynı zamanda halkının direnişine ve halkının kültürüne uygun olarak hareket etmesi gerektiğini, emperyalizm ve mazlum halkların hakları için şiiriyle silahlanarak direniş içinde olması gerektiğini söyler (Sönmez, 1974: 8-9). Kurdakul 'unda tarafını seçerek mazlum halkların haklarını şiirleriyle savunanlardan olduğunu vurgular.

Metin Cengiz'e göre *Ağıt Değil* özgün buluşlarla kurulmuş güçlü bir şiirdir. Şiir, akıl, us, ölüm gibi sözcüklere egemen güçlerin gücünün yetmediğini hatırlatmaktadır. Şiirin Eluard'ın şiirlerini anımsattığını söylemektedir. Kurdakul bu şiiri yazdığında 39 yaşındadır. Cengiz, Kurdakul'un yaşına vurgu yaparak şu şekilde yorumuna devam etmektedir. “ *Ancak şair oldukça genç olduğundan bu güzel temayı sıkı dizelerle örememiştir. Ama vermek istediği ileti, buluş, şiiri güçlü kılmaya yetmektedir. Özgürlük için savaşın usunu yitirmemiş herkes tarafından haykıran şair, “Açtı kendini bir bayrak gibi işte/ Ölümün üzerinde Hasan Tahsin” Hasan Tahsin'i anarak, egemenleri kendi geçmişine ihanetle de suçlar*” (Cengiz, 2000: 156).

Duygu Durgun, Kurdakul'un şiirinin yeri gelince meydan okumayı bilen bir şiir olduğunu belirtir. *Ağıt Değil* şiirinde bunu gördüğümüzü söylemektedir. Yukarıda verdiğimiz dizelere “*Gücünüz varsa sizin/ ölümü tutuklayın*” dizelerini ekleyerek, belirtmektedir (Durgun, 1997: 11).

3.2.2.2.5. Direncin Paylaşmanın Coşkusu

Şükran Kurdakul, düşüncelerini şiirleriyle, yazılarıyla ifade eder. Kimseye zorla kabul ettirmeye kalkmaz. Ama fikirlerinin kabul görmesi onda coşkuya neden olur.

Biz ki acılar döneminden

Ellerimizi kirlenmeden geçtik.

Direncim senin olsun

Sevgim senin olsun. ("Armağan", A.D., s.8).

Kurdakul, hem özel hayatı hem de toplumda yaşanan olaylara verdiği tepkiler nedeniyle çok acılar çeker. Baba özlemi hiç dinmez. İkinci Dünya Savaşı üzerinde büyük acılar üzüntüler bırakır. Karne ile ekmeği, kırklı yaşlardaki komşu amcaların askere gidişini görüp yaşar. Almanya’da yaşanan Nazi katliamlarına duyarsız olamaz. Ülkede şair ve yazarlara uygulanan baskılar nedeniyle Kurdakul yazdıklarından dolayı hapse girer. Yaşadığı bütün olumsuz kötü şeylere rağmen o hep umutlu ve sevgi doludur. Yaşadığı her şeyi heybesinde biriktirir ve kazanca çevirir. İnanışları için hep direnir. İnsanlarla birlik içinde, barış içinde yaşar. Kurdakul’un şiirde kullandığı “senin olsun” kelimeleri bir direnişin simgesidir. Ben şunu yaptım ama al senin olsun, sabrım senin olsun gibi bağışlama gibi görünen diklenme. Aynı zamanda senin olsunlar da paylaşımında var. Yaşadıklarımın ben bunu öğrendim. Al sen de kullan umutlan mutlu ol anlamı da var. Hem paylaşımı gösteriyor hem de direnci. Yılların deneyimi, coşkusu yaşadığı gibi biriktirdiklerine güvenerek te direnmeni gururunu aşıyor.

Öner Yağcı’nın *Armağan* şiiri için yorumu şu şekildedir. “*kardeş türküleriyle çoğalmanın coşkusu yaşatan*” (Yağcı, 1994: 105) dizeler demektedir.

Doğan Hızlan,1996 yılında yayımladığı *Şiir Çilingiri* (Kitaplar Kitabı) adlı eserinde “*Kurdakul, ilk şiirinden bugüne, şiirin ve şiirin toplumsal işlevinin savaşını vermiştir. Toplumcu gerçekçi şiirin serüvenini bilenler, iktidarların o şiire ve şairlere yaptığı zulmü, siyaset ve edebiyat tarihinde okuyanlar, Kurdakul’un yukarıdaki dörtlüğünün içtenliğini ve direncini daha iyi anlayacaklardır. Onun şiirinde, acılar, baskılar, hep direnci, umudu çağrıştırır*” (Hızlan, 1996: 124) şeklinde ifade eder.

Kurdakul, şiirlerinde ben derken de bizi kasteder. Şennur Sezer 2001 yılındaki *Evrensel Kültür* dergisinde Kurdakul'un anahtar sözcüklerinden birinin de uzaktan kelimesi olduğunu söyler. Şükran Kurdakul'un şiirinde tekil öznenin bulunmadığını sen sözcüğünün bir sınıfı ben sözcüğünün bir kuşağı temsil ettiğini söylemektedir. Ozan Kurdakul'un ne kadar uzaklaştırılmaya ve kapatılmaya çalışılırsa çalışsın hep özgür olduğunu söyler ve sözlerine şöyle devam eder. “...Kurdakul'un 'Armağan' adlı şiirinde. Özne yine bizdir. Yukarıdaki dizlerin verdiği coşkuda hem ozanın hem ozanın seslendiği kişinin akları yansır. Kurdakul'un ustalığı ben ile sen arasında kurduğu dengededir” (Sezer, 2001: 16). Sennur Sezer, *Armağan* şiirinde kelimeler arasında bir diyalektiğin olduğunu söyler.

Hidayet Karakuş, 2004 yılındaki *Ünlem* dergisinde *Armağan* şiiri için Kurdakul'un vücudunun hücrelerine kadar sinmiş olan dünya görüşünün yansımasıdır bu şiir diyor. Ozan Kurdakul'un yüreğinden, sabrından, emeğinden, özünden başka nesi varsa verdiğinin göstergesidir (Karakuş, 2004: 18).

Özlem Ertürk *Armağan* şiiri Kurdakul'un 50 yaşının özetidir. Karışlıklar içinde acı çeken, direnen, özgünlük serüvenini ve evrenini *Armağan* şiirinin açıkladığını söylemektedir (Ertürk, 2000: 67).

Sabri Kuşkonmaz, *Bir Şiiri Çoğaltmak, Bir Şairi Çoğaltmak* yazısında Şükran Kurdakul'un *Armağan* şiirini çoğaltılması gerektiğini düşünür. Şiirin yazıldığı dönemde yaşanan tüm olumsuzluklara karşı Kurdakul'un şiirinde insan sıcaklığının, özveri, sevgi, kardeşlik, insani özün yüceltilmesi gibi duygu ve tutumların korunmaya alınarak belleklere kazınmaya çalışıldığını söyler (Kuşkonmaz, 2004: 19).

Abdülkadir Bulut *Türk Dili* dergisinde Kurdakul'un şiirlerinin esinleyen bir konum aldığını söylüyor. Bu şiirde de Kurdakul'un anılarını kaynak seçmiş olsa da esinlemenin olduğunu belirtmektedir (Bulut, 1978: 247).

“Biz ki acılar döneminden

Ellerimizi kirlletmeden geçtik.

Direncim senin olsun,

Sevgim senin olsun” (“Armağan”, A.D., s.8).

Arife Kalender Kurdakul’un bu dizlerle toplumla, içinde bulunduğu koşullarla ve kendisiyle hesaplaştığını söylemektedir (Kalender, 2015: 327).

3.2.2.2.6. Direniş- Düşünme Sorgulama- Soru-Hesaplaşma

Soru, sorgulama Kurdakul’un çocukluk yıllarında hayatına dâhil olur. İlk Sorusu babasına dairdir “benim babam nerede?” Soru sorgulama Kurdakul’un şiirinin vazgeçilmezidir.

Kurdakul’un şiirlerinde doğrudan sorduğu sorular, cevabını okurun bildiği sorulardır. Kurdakul’un şiirlerinde soru şiirin bel kemiğidir (Sezer, 2001: 16).

Ne Günler gelmiş geçmiş memleketten

Ne günler gelip geçiyor

Darağacından kurtarılan düşünceyi

Darağacına çekip asmak için tekrar

Namlular şakaklarda nasıl bekliyor (“Gene Kapılar İçinde”, G., s.25).

Gene Kapılar İçinde şiirinde “Ne günler” kalıbıyla başlayan mısralarda Kurdakul, okuyucunun günü ve geçmişi arasında sorgulayarak bağ kurmasını ister.

Kurdakul, soruyla yatıp soruyla kalkan şairdir. Kurdakul şiirinin yolunu soruyla bulur (Kalender, 2015: 326). Kurdakul’un okuyucuyu bir soruyla şiirin içine çektiğini, onu düşündürerek, yoğunlaştırarak sonuca ulaştırmak istediğini söyler (Kalender, 2000: 20).

Sağdıçım tütün sarısı, zeytin yeşili,

Kantardaki tütünün artı değeri

Kim bilir kimlerin cebinde (“Sağdıçım”, H.O., s.18-19).

Bu mu benim Güzelyalım

Bu mu benim Karşıyakam

Bre dostlar gönlünüze sığar mı?

(“İzmir’in İçinde Amerikan Neferi”, İ.İ.A.N., s.30).

Neyin umudu başımızı dimdik tutar bizim (“Sorunca”, A.D., s.39).

Sennur Sezer, Kurdakul’un büyümlü sözcükler kullandığını ifade eder. Bu sözcüklerden biriside Sağdıçım’dır. Sağdıçım sözcüğünü *Sağdıçım* şiirinde halkım anlamında kullandığı söyleyerek sözlerine şöyle devam etmektedir. “*Sağdıçım bayramdan bayrama efendimiz,/ Seçimden seçime milli irade*”. “*Yağmura, doluya, tüccara tutsak/ Bin köyün adamı, dağınık ve uzak.*” “*sağdıçım*” diye seslenerek, *dertlerinden söz etmeye başlar. Bu sevecenlik, ‘kantardaki tütünün artı değeri’ gibi kuramsal bir konuyu rahat tartışmaya hazırlar*” (Sezer, 1997: 4) demektedir.

Kurdakul okurun cevabını bildiği bu sorularla onları düşünmeye ve yaşadıklarına karşı tepkiye sevk etmek ister. Soru, şiirlerinde vazgeçilmezidir. Kendisi ve çağıyla hesaplaşmasının yoludur. Açık görülen soruların yanında örtük olan sorularda vardır. Kurdakul aslında şiirlerinde tek bir soruya cevap arar. Yaşanılabilir bir dünya nasıl yaratılır? Kurdakul, şiirlerinin okuyucusunun bilgili olmasını ister. Okuyucu düşünmelidir. Olaylar ve yaşananlarla ilgili sorular sorup çıkarımlarda bulunmalıdır. Tarihini iyi bilmelidir. Bağımsızlığına düşkün olmalı, yaşananları unutmamalıdır.

Sennur Sezer Kurdakul’un soruları ile ilgili düşüncelerini şu şekilde dile getirmektedir. “*Asıl önemli sorular, okurun düşünerek, yüreğinde duyarak yanıtlamasını istediği örtük sorulardır. Bu küçük örtük sorular onun şiirlerinin bütününde tek bir soru olarak belirir: Bu güzelim dünya ne zaman yaşanabilir bir dünya olacak biliyor musun?*”

Okurun bu soruya doğru yanıtı verebilmesi için onun inanç, sabır, aşk dediği kavramları tanıması gerekir. Bir de şu dizelerle anlatılan dönemlerin bir daha yaşanmaması için savaşım vermesi: şiirler ki uğruna hapislere düşeriz de Hangisi yiter, hangisi kalır elimizde” (Sezer, 2001: 16) gereklidir.

Çocuklar sorarsa

Yaşamları yüreğimizde dokunan

“- Nerde benim sorularım,

Nerde sen?”

Bütünle bakalım kendini .

Ölüler sorarsa

Silahların kazdığı çukurlardan

Gözleri açık giden

Ölüler sorarsa bir gün

“- Nerde benim yaşamım,

Nerde sen?”

Yanıtla bakalım kendini. (“Sorulunca”, A.D. s.14-15).

Toplumun farklı kesimlerine sorular sordurarak kendiyle hesaplaşmasını, kendi kendini sorguya çekmesini sağlayarak düşünmesini, hesaplaşmasını, “yanıtla bakalım kendini” ile sorduğu sorunun cevabını ve çözümünü ortaya koymasını istiyor.

Özlem Ertürk, Kurdakul’un toplumsal sorunları bağlı konuları işlerken ince yergilere, yan olanaklara ve çeşitli sergilemelerden yararlandığını söyler (Ertürk, 2000: 65).

Çağların bulutlarında resimlenen

Kitaplar

Sorarsa gözlerine gözlerine bakıp

“- Nerde benim yazdıklarım,

Nerde sen?”

Somutla bakalım kendini. (“Sorulunca”, A.D. s.14-15).

Kurdakul, *Sorulunca* şiirinde kendisine toplumsal çözülme gibi gelen dönemler yaşadığını, o günlerin aydının, okumuşunun kalıcı olan ile geçici olan arasındaki ayrımı daha iyi algıladığını söyler. Bilinç birikimi ile aydın kişi olduğunu, aydın kişinin toplumun önünde, olayların önünde, açıkları kapatarak, olanaklar yarattığını söyler. Yukarıdaki dizelerde görülen acının boşlukta kalan geçici kültür savaşçımlarının bıraktığı acı olduğunu ifade eder (Eren, 1993: 3).

Ve her biri yüzyıllar süren

Karanlık bir takım geceleri

Dirençlerinde sürükleyen

Mahpuslar sorarsa

“- Nerde benim suçluluğum,

Nerde sen?”

Temizle bakalım kendini. (“Sorulunca”, A.D. s.14-15).

Kurdakul’un çok sevdiği şiirlerden biridir. 1989’da çağrılı olarak gittiği Puşkin Şenliğinde çevirisi okur ve ilgiyle karşılanır. İlk kez *Yeni Dergi*’de yayımlanır. Kurdakul, *Sorulunca* şiiri için “*bu şiir bence masumiyetlerin karşıtlarıyla birlikte sergilenmesine dayanıyor*” (Eren, 1993: 5) açıklamasını yapar.

Arife Kalender *Sorulunca* şiiri için “*şiirin her bölümünde “– Nerde benim esinlerim/ Nerde sen...”, “Nerde benim yazdıklarım/ Nerde sen...”, “Nerde benim suçluluğum/ Nerde sen...” dizeleriyle bireyi ve toplumu sorgularken; her bölümün sonunda da “Güzelle bakalım kendini”, “Sürükle bakalım kendini”, “Somutla bakalım kendini” dizeleriyle de okuyucuya yanıtlar arattırır*” (Kalender, 2000: 51) demektedir.

Kurdakul, bazı hesaplaşmaları kendine soru soruluyormuş tarzında yapar. *Sorulunca* şiiri buna örnektir “*Denizler verdikleri esinleri, ırmaklar coşkunluklarını isterlerse ondan yeni bir ozandan ne olacaktır yanıtı? Ya çocukların sorularını nasıl yanıtlayacaktır? Tek yol, kendini bütünlemektir belki... Direnmek.*” (Sezer, 1997: 4)

*Uzaktayım, içimdeki o yaşamdan
 Yürüyorum o yaşama gözlerimle,
 Eski bir karanlığın arkasında ağrıyan
 Bir cigaraya hasret karakol geceleri
 Kafamda çatlayan bir damar gibi
 Durup durup yeniden kanasa bile” (“Yürürken”, A.D., s.25).*

1940 toplumcu kuşağının ozanı ve öykücüsü olan Kurdakul, 40 kuşağın geleneğini, kuşklarını, duyarlıklarını yılmadan sürdürür. 1940 kuşağı sanat anlayışında devam ettiğini şiirlerindeki derin içerik ve okuyucuya verdiği bildirimler kanıtlar. Abdülkadir Bulut Kurdakul’un 1940 kuşağı sanatını hala sürdürdüğüne örnek olarak *Yürürken* şiirini gösterir ” (Bulut, 1978: 248).

*Bende yaşadım, baba ’nem de yaşadı
 Seferberlik, mütareke, savaş..
 Nasıl evden ocaktan olduk,
 Çocuklar niçin yetim kaldı.
 Ben de gördüm baba ’nem de gördü
 Açlığı, kırımı, arkadan vurmayı..
 Okuyup yazmadan önce öğrendim
 Onlar nasıl yaşadı,
 Bunlar niçin öldü. (“Tarihçe”, B.Y.B.Y., s.30).*

Tarihçe şiiri adına uygun şekilde ülkemiz insanın tarihi gelişim çizgisinde yaşadıkları savaşları sürgünleri ve acıları aktarır. Şiirin temelinde sorular vardır. Niçin yetim kaldı? Niçin öldü? Okuyucunun yanıtını aramak zorunda kaldığı sorular (Telli, 1982. 61).

Şiirler ki uğruna buralara gelmişiz de

Nasıl yiter, nasıl kalır elimizde.

Şiirler ki, umar bulur geleceği düşleriz de

Kimi yiter, kimi kalır elimizde.

Şiirler ki uğruna hapislere düşeriz de

Hangisi yiter, hangisi kalır elimizde. (“Şiirler”, B.Y.B.Y. s.36-37).

Kurdakul, *Şiirler şiirinde* şiirleriyle hesaplaşır. Kurdakul’un hesap sorması, hesaplaşma özeleştirinin en güzeli, en nesneli, en insancısıdır. Kendi kendisini yargılamasını *Şiirler* şiirinde değişik yönelişlerle belirtir. Önce benden bize doğru bir yaklaşma duyar bu yaklaşmanın varsayım, kuruntu bile olsa bireysellikte toplumsallığın birlikteliğini oluşturduğunu, bu birlikteliğin omuzlarında düşünen arayan, soran, yanıt isteyen kuşkulanan inanan kişiliği üzerinde sorulara ve insanlarla özdeşleşme kaygıları duymasına yol açtığını söyler (Kabacalı, 1982: 64).

Kurdakul *Sorularda* şiirini de baştan sona sorgulama ve hesap üzerine kurar.

Kimdi kavuşturan göğsünde ellerini

Toprak mıydı, bulut mıydı, su mıydı

Doğasında saklayan seni beni.

Soru mıydı, yanıt mıydı kuşkulandırken

Yaşam mıydı, ölüm müydü, umut mıydı. (“Sorularda”, Ö.Y. s.41).

Kendisiyle beraber okuyanında düşünmesini, kendini sorgulamasını istemektedir. *Sorularda* şiirinden alıntıladığımız dizelerde de görüldüğü gibi şiir tamam soru üzerine kuruludur.

“Bin yıl yaşadım ve düşündüm sanki

Hesap sordum, hesap verdim kendi kendime

Bir o duvara vurdum, bir bu duvara

Sisif’in kayasına döndü odam. (“Ahmet Celal”, Ö., s.53).

Kurdakul, *Ahmet Celal* şiirinin de soru, sorgulama ve hesaplaşma üzerine kurulduğu görülür.

Mevsimler gibi değişerek çoğalarak

Uyumu kendimizde ararken belki

Nasılsa tutduğumuz kayalarda

Sevdalı birinin ellerindeki merak

Çağlar boyu tutkularımıza geçti

Yaşanır serüven miydi bizlerinki (“İhtiyar Yüzyıla”, İ.Y., s.19).

Kurdakul, *İhtiyar Yüzyıla* şiirinde gençlik aşısı gibi sitem ve küfür ederek ihtiyar nitelmesi yaptığı yüzyılı ve insani süreci betimler. *İhtiyar Yüzyıla* şiirinden yukarıya alınan beş dize için Osman Bozkurt şu yorumu yapar:

İnsanlık tarihinin ve insani evrimin özeti ya da ana fikri dolgunluğundadır. Evrenin, tüm nesne ve olguların sürekli değişim içerisinde çoğalmasını anlatırken, değişim felsefesi şiire öğlesine sindirilmektedir ki, ayrıksı en küçük bir fazlalığa, yorgunluğa rastlanılamaz. Doğa ve kendisiyle uyum sorunu olan insanın, çelişkilerin çözümüne yönelik savaşımı, özgürlük çabasındakileri kayalara tutunmak zorunda bırakır. Seçilen yolun sarplığı imlenmektedir. Kınar ama serzenişte bulunmaz. Aynı şekilde, ‘sevdalı birinin ellerindeki merak/ çağlar boyu tutkularımıza geçti’ dizelerinde de, önceki kuşaklardan tutkularımıza çağlar boyu geçen ‘merak’ sorgulayıcılığımızın kaynağıdır bilincini sezdirmektedir (Bozkurt, 2004: 17).

Çilekeş ozan sözcüklerle düşe kalka

Nasıl bir anaforda döner durur

Ölümün kol gezdiği sokaklarda

Işığı titremeyen dirence selam

İhtiyar yüzyıla sitem ve küfür (“İhtiyar Yüzyıla”, İ.Y., s.19).

Enver Ercan, “*sitemde haklısınız elbette. Ama küfretmek gereğini de duyuyorsunuz* (Ercan, 1997: 5) şeklinde Kurdakul’u eleştirir. Kurdakul bu eleştiriye şu şekilde cevap verir. Bu haklılığımın tepkisidir. XX. yüzyıl akıl, bilgi, bilimsel

bilginin yaşama katıldığı çağdır. Bu çağda silah endüstrisi, ölüm tacirliği kimi devletlerin yaşam politikası olmamalıydı. Tepkimin küfüre dönüşmesinde bu öfke var. İnsanlığın yüzyıl boyunca yaşadığı savaşlar ortada demektir (Ercan, 1997: 5).

Enver Ercan, yüzyılımızın yaşlandığını onaylayarak, Kurdakul'un bu yüzyılın dörtte üçünde yaşadığını belirtmektedir. Kurdakul'un yaşlandım kelimesi yerine yaş almak deyimini tercih ettiğini söylemektedir. Kurdakul'un bunun üzerine yaşla ilgili anıları aklına gelir. Oktay Rıfat'ın ben de 60'ı buldum dediğinde Kurdakul şaşırmıştır. *“Yakıştıramadım o yaşı çağdaş şiirimizin genç şairine”* (Ercan, 1997: 5). Kurdakul Ahmet Hamdi'yi tanıdığında Ahmet Hamdi 42 yaşındadır. Ama Kurdakul onu bir ihtiyar gibi düşünmektedir. Abdülhak Şinasi ile 65 yaşında iken tanışmıştır. Abdülhak Şinasi dünyaya yaşadığı dönemden çok uzak bakıyordu demektir. Yahya Kemal'in 55 yaşında yazdığı şiirlerinden itibaren ölüm düşüncesi ya da korkusu başka düşüncelere götürdüğü için ihtiyarlamıştı diyor. Şairler ve Yazarlar Sözlüğünün yeni baskısında Abidin Dino'nun 68 yaşında olduğunu idrak edince şaşırıldığını söyler. *“ şaşırıcı olan Abidin Dino gibi yaşama bağlılığı, yaratıları, dünyayı değiştirme gücü genç olan birinin 70'ine merdiven dayamastıydı kuşkusuz. Anlattığım neredeyse 20 yıllık öykü”* (Ercan, 1997: 5). Bir yazıya zorladı beni. Başlığı: *Yaş Alan Sanatçı- Yaşlanan Sanatçı*. Yaşla ilgili anılarına devam eder. Bir televizyon programında çalışan Ahmet Oktay, hasta olan Halikarnas Balıkcısını ziyarete gitmiştir. Bu ziyaretini de televizyonda yayımlamıştır. Kurdakul bu programı izliyordum. *“Birden bir hamle yaptı Balıkcı yattığı yerden mitolojidekiler gibi: ‘ Ben ölecek adam mıyım yahu...’ müthiş bir şey bu. Bu görkem karşısında insanın ‘evet’ diyesi geliyor. ‘Sen ölecek adam değilsin..’ Ne var ki böylesi yaş alanlara öykünerek önlenmez yaşlanmak, ihtiyarlamak. Belki insanın doğasıyla ilgili bir durum bu”* (Ercan, 1997: 5) demektir.

Kurdakul, Türkiye'nin de toplumsal ve siyasal nedenlerle yaş aldığını yaşlandığını söyler. Türkiye'nin yaşadığı sorunlar nedeniyle ihtiyarladığını belirtir. İhtiyarlatan nedenler olarak kapitalizm, emperyalizm ve Kurtuluş Savaşı felsefesinden uzaklaşmış olmayı gösterir. Askeri darbelerin çözüm getirmediğini, ülkemiz için yıpratıcı olduğunu düşünür. Kurdakul, *İhtiyar Yüzyıla* kitabının adını da bu şiirinin adına bu başlığı koymasının nedenleri arasında bunları gösterir.

Bir akşamüstü balkonunda

Denizi içerken

Maviler takıldı boğazıma

Karaya vuran balıklar gibi

Çırpınıyorum (“Çağrı”, İ.Y., s.33-34).

Çağrı şiiri baştan aşağı bir direnci anlatır. Direnci anlatırken Kurdakul hüznünlü şeylerden bahseder. Karaya vuran balık, mavilerin boğaza takılması gibi. Kurdakul, bu şiirinde: yaşanan olumsuzlukların, yarattığı hüznünlerin, düşüncesinde açtığı çizgenler geçişini sergiler, bireyselliği, tarihselle birlikte sunar, sonucu son dizede vurgular. *Çağrıyorum, uzak yüzyıllardan yarına doğru /Sessiz bir cumhuriyetin ilk basamağında /Savaşı kendi kanında yaratarak / Çağrıyorum, güneş, hava, su /Ve eski pazarına dikilen bayrak*” (Ercan, 1997: 5).

Sen misin dünyayı sırtında taşıyan

Avuçlarına düştü gene başın

Sorular ormanında sahipsiz kaldın

Yorgun geyik- yaralı arslan (“Sen misin”, İ.Y., s.23).

Şükran Kurdakul’un İhtiyar Yüzyıla kitabı 1997 de yayınlandı. Kitaptaki şiirlerinde yer verdiği soruların çoğunun yanıtını almış olsa da yine de cevap aradığı öğrenmek istedikleri vardır. Arife Kalender, Kurdakul’un cevap aradığı sorulara birkaç örnek gösterir, bu yaşına kadar “*dünyayı sırtında taşıyan*”, *insana, yaşama karşı sorumluluk duyan, ülkesinin sorunlarıyla mücadele eden Şükran Kurdakul artık dinlenmek istese de “İhtiyar yüzyılın bitirdiği çocuktan” insanların ve toplumun beklentileri vardır. “Silahlar yüreğini kanattığı zaman” boş duramaz, kayıtsız kalamaz şair. Zaten bu ilkeyle davrandığı için yorulmuştur*” (Kalender, 2015: 330).

Kurdakul, hayatının her aşamasında duyarlı ve sorgulayıcıdır. Bu tutumu da nerdeyse bütün şiirlerinde görülür.

Sennur Sezer Kurdakul'un *Sen Misin* şiiriyle kendisi gibi yaşamları savaşımmlarla geçmiş kişilere de seslendiğini belirtir.

Sen misin dünyayı sırtında taşıyan

Avuçlarına düştü yine başın

Sorular ormanın da sahipsiz kaldın

Yorgun geyik, yaralı aslan (“Sen Misin”, İ.Y., s.23).

“*Sen Misin*” şiiri ele alırken Kurdakul'un geçmişi ile bugünü arasındaki farklılıklar dikkate alınarak yapılır. Kurdakul, bir yanının telaşlı, ürkek geyik gibi sonsuz koşulara hazır, öteki yanı atılgan, korkusuz bir aslan gibi toplum savaşçısı olduğu zamanları da vardır. Kurdakul'un günü için aynaya baktığında koşacak gücü kalmamış yorgun bir geyik, savaşacak gücü kalmamış yaralı bir aslanın eşit hale geldiği kocama anında olduğunu söylenebilir. Kurdakul'un beyni ve yüreği ile kocadığını duyumsadığını, varlığının gücünü hissettiğini “*Pir Sultan Abdal olunamayacaksa Yunus olacaktır. Cayılmayacaktır*” şeklinde düşünceye sahip bir kişiliktir (Sezer, 2001: 15).

Biz Miydik şiiriyle şair Kurdakul, meydana gelen değişimlerle daha güzele ve daha iyiye ulaşılmasını dileler, ilk insandan gününe birikimleri bilgileri doğrultusunda yaşamı sorgular. Bu sorgulamayı hapis günlerinde umudunu yitirenlerin direncini düşünerek, coşkulu günlerini anarak yapar (Kalender, 2015: 333).

Onlar mıydı şaşarak yıldızlara

Ellerinde merakın fenerleri

Geceyi gündüzü kendilerine soran

Biz miydik Homer'den en gencimize değin

Kilidine umut tohumları bırakan

Şakaklarındaki kelepçelerin. (“Biz Miydik”, İ.Y., s.57).

Kurdakul'un Biz Miydik şiirinde de biz miydik, onlar mıydı şeklinde soru kalıplarıyla bir sorgulama hesaplama içinde olduğu görülür. Biz ve onlar derken taraf ve karşıtlığı ortaya koyar.

Sözüm var çileler tezgâhında güçlenir

En gencimizin dudaklarında seslenen

Yaralı anaların yediveren gülü

Türkiyem nereye götürüyorlar seni

(“Türkiyem Nereye Götürüyorlar Seni”, İ.Y., s.51-52).

Şükran Kurdakul'un *Türkiyem Nereye Götürüyorlar Seni* şiirinde de bir sorgulama, hesap, direniş görülür. Kendisiyle beraber okuyucunun da bir düşünme sorgulama içine girmesini ister.

Arife Kalender bu şiirle ilgili şu yorumu yapar. “*Ekmeğin şiirini yitirdi ortalık/ Türkiyem nereye götürüyorlar seni*” diye sorarken, bir yandan da yorgunluğunu duyumsar. Geçmiş günlerdeki “*Kum saatinden sıçrayıp geçişlerine*” hayranlık duyarken, aynı zamanda “*sarhoşluğun tadına bakan*” delikanlı Şükran Kurdakul’u özler” (Kalender, 2015: 333).

Cevat Yüceer, Kurdakul’un yaşadığı toplumun içinde bulunduğu durumu onu hep kaygılandırıldığını söyler. Bu kaygısını *Türkiyem Nereye Götürüyorlar Seni* şiiriyle dile getirdiğini söylemektedir. Kurdakul yurtsever bir şair duyarlılığı ile haykırmaktadır diyerek şiirden dizeler vermektedir. ‘*Darda kaldık seferberlikte gibi/ Bakakaldık gidenlerin ardından / Ekmeğin şiirini yitirdi ortalık/ Türkiyem nereye götürüyorlar seni*’ (Yüceer, 2000: 199).

3.2.2.3. İşçinin Küçük Memurun Çileli Hayatı

Şükran Kurdakul 1946 yılında İzmir’de Belediyede daktiloluk yapar. İstanbul Bahçekapı’da Bankada memur olarak çalışır. Çeşitli dergi ve gazetelerde düzeltmen olarak çalışır. Bu çalışma hayatında yaşadıkları, gördüklerini şiirlerine taşır.

Varım işte, her gece, varla yok arası

Matrisler dağılırken ses olarak

Kendi usumda bir soru işareti gibi

Ve harflerin çemberinde çırılçıplak

Her gece yeniden dizmeye mahkûm

Bileklerimde zincir, makineye tutsak.

Diziyorum, Sisif'in kayasını bırakılmış gibi

Haberler geliyor

Kan içinde Vietnam haberleri

İnsanı bölen, insanı ağrıyan.

“E” harfleri şapkalı “A” larla teker- meker

Durmuyor çenber. (“Yabancı Kalan”, H.O., s.48-50).

Nöbet gecelerinde saatler sabahlamak bilmiyor

Ampul sönük, yürek garip, tavan basık

Beri yanda bir süre iplik çıkar

Bir sıra iplik girer

Beri yanda ayakta durmamak ister artık

Bütün tezgâh başındakiler. (“Diyorum”, H.O., s.51-52).

Çekip kapıları Emirgân otobüsü,

Alıyor son yolcusunu gümrük iskelesinden.

Saat on dokuzu otuz beş geçiyor

Biz hâlâ çıkıp gidemiyoruz,

Hesâbı câri servisinden (“Karanlık Bastıktan Sonra”, H.O., s.57-59).

Üç şiirde de Kurdakul'un kendi yaşantısından izler vardır. *Yabancı Kalan* şiirinde Kurdakul A. Kadir, Rıfat Ilgaz ile musahhah (düzeltici) olarak çalıştığı yıllardan yola çıkar. Düzeltmenlerin hayatını anlatır. Vietnam savaşından ne kadar etkilendiğini de dile getirir. Her gün aynı işi yaptığını sıradanlığını belirtmek içinde Sisif'in kayasını kullanır. Tanrılar Sisif'e bir kayayı hiç durmadan dağın tepesine kadar çıkarma cezası verirler. Sisif kayayı dağın tepesine çıkarır, ama kaya her seferinde aşağıya yuvarlanır. Sisif tekrar kayayı yukarı çıkarır. Kurdakul da düzeltmenlerin yaptığı işi buna benzetir. Her gün yazıları durmaksızın diziıyorlar, düzeltiyorlar, yayınlanıyor. Sonraki gün tekrar aynı işlemleri yapıyorlar, tıpkı Sisif gibi başladıkları yere geri dönüyorlar.

Diyorum şiirinde işçinin emekçinin hayatı anlatılır. Gece nöbete kalan, nöbette çalışmaktan yorgun düşen işçinin dramı, çocuğunun iğnesi için çalışan işçi. Çalışma şartlarına vücudun verdiği tepki. Kurdakul düzeltmen olarak çalıştığı yıllarda ışıktan daha iyi yaralanmak için çalıştıkları odanın ampulünü daha çok ışık vereni ile değiştirdiklerini belirtir. Bu ampul ile üç gün çalışırlar. Dördüncü gün patron masrafları kısmak için eski ampulü taktırır. Şiir 1951 yılında *Yeryüzü* dergisinde yayımlanır. İşçinin çok uzun saatler çalışmasına rağmen aldığı ücret çok azdır.

Diyorum şiirinde gece nöbetinde tezgâh başında ferî sönük bir ampul altında çalışan dokuma işçisinin hayatı kendi ağzından anlatılır. İşçinin aldığı ücret az, yaşamı zorlu, sorunları büyüktür. İşçi hem geç saatlere kadar çalışır hem de düşünür. Şair işçinin bu durumunu duygulu, etkili bir biçimde anlatır (Bezirci, 1997: 155-156).

Sennur Sezer, Kurdakul'un *Diyorum* şiirinde sıtmanın yaygın olduğu, sıtma tedavisi için kinin ateberin içilen yıllar anlatılıyor, demektedir. Sezer 1943 doğumlu olduğunu, Kurdakul'un 1927 doğumlu olduğunu, kendisinin çocukluk yıllarının Kurdakul'un gençlik yılları olduğunu söylemektedir. Kendisini onun kuşağına yakın gördüğü için benzer şeyleri yaşadığını düşünmektedir. *Diyorum* şiirinde sevecen ve dirençli bir ses olduğunu söyleyerek bu şiirdeki seste yorgunluktan çok karanlığın dinginliği olduğunu söylemektedir. Kurdakul, acılı, emekleri sömürülen insanlara acımanın yetmeyeceğini sözcüklerindeki sevecenlikle hissettiriyor, demektedir.

Durdum baktım, içlenmekse herkesler içleniyor. Dizesinde geçen içlenmek günlük konuşmada geçen sözcüklerden biridir. Okuryazarlığın az olduğunun sezdirildiğini belirtmektedir. Sezer, şiirde örtülü bir öykü var demektedir. Ve sözlerine şöyle devam etmektedir: “*Işıkları kararttık bir dokuma atölyesinde, gece mesaisi boyunca varılan bir kararın öyküsü bu. Öyküyü anlatan, hem ‘Asiye’nin sıtma iğnesinin parasını’ düşünüyor, hem sürüp giden sömürüyü. ‘Diyorum yetmeli artık’. Yetmeli sözüyle öyküyü anlatan yeni bir yolun başlangıcında. Sendikalılık mı, grev mi, direniş mi... bu yüzden yitirilecek iş mi? Bu işi okuyan düşleyecek.*” (Sezer, 1997: 1-4) demektedir.

Sennur Sezer, Şükran Kurdakul’un şiirlerinde kullandığı sözcükleri, tarihleri çağrışımlarını düşünerek dizelere yerleştirdiğini söylemektedir. Çalışılarak geçen bir geceyi anlatırken kullandığı nöbet, saatler, sabahlamak, sözcüklerinin yorgunluğu çağrıştırdığı gibi. Nöbet gecelerinde saatler sabahlamak bilmiyor ’dizesini örnek göstererek sözlerine şöyle devam eder. *Dizesi bir anda pek çok görüntüyü ard arda yansıtır: Nöbet bekleyen askerler, saatin ilerlemiyor gibi görünmesi, tezgâh başındaki bir işçinin askerdeki nöbetini anımsaması... Ayrıca sabahlamak sözcüğü şiirdeki hasta kız Asiye’nin görüntüsüyle birleşerek bir hastanın başında beklenen saatleri de anımsatır alttan alta*”(Sezer, 1997: 1-4) demektedir.

Karanlık Bastıktan Sonra şiirin de de Kurdakul kendi hayatından yola çıkarak küçük memurun şiirini yazar. 1951-1953 yılları arasında Kurdakul İstanbul Bahçekapı Ziraat Bankasında memur olarak çalışır. O dönemde kendisinin ve arkadaşlarının yaşadıklarından yola çıkarak yaşadıkları sıkıntıları ve gördüklerini aktarır. Şiir 1953 yılında *Berber* dergisinde yayımlanır.

Asım Bezirci, Kurdakul’un *Karanlık Bastıktan Sonra* ve *Yabancı Kalan* şiirlerinde emekçilerin yaşantılarını anlattığını söyler. Basımevi, şeker, dokuma işçilerinin küçük banka memurlarının kahırlı yaşamları duyarlık ve gerçeklik içinde verildiğini belirtir. *Yabancı Kalan* şiirinde gece vardiyasında çalışan bir dizgi işçisinin belki de şairin kendinin hayatını anlattığını söyler. Ve sözlerine şöyle devam eder. “*İşçinin aşırı yorgunlukla yürüttüğü varoluş/yaşama kavgası etkileyici bir anlatımla ortaya konur. Dünyanın dört bucağından gazeteye gelen haberleri dizerken, onların kendisinde uyandırdığı çağrışımlarla sorular kısaca dışa vurulur.*

Özellikle Vietnam Savaşıyla ilgili olanlar buruk bir deyişle aktarılır....” (Bezirci, 1997: 155-156).

3.2.2.4. Savaş- Dul Kalan Kadınlar

Şükran Kurdakul’un annesi 31 yaşında üç çocukla dul kalmıştır. Annesin arkadaşlarının çoğu da duldur. Dulluğun, nedeni savaş, hastalık gibi çeşitli nedenlerdir.

Beklerdi

Galiçya’dan Yemen’den.

Bir mektup.. yaşam umudu,

Ölüm haberleri geldi.

Beklerdi

Dumlupınar’dan, Sakarya’dan,

Bir mektup.. kuşun kanadından

Kurtuluş haberleri geldi. (“Beklerken”, B.Y.B.Y., s.24).

Kurdakul’un babası askerdir. Birinci Dünya Savaşında da Kurtuluş savaşında da görev alır. Burada haber bekleyen eşlerini cepheye göndermiş kadınlar ve çocuklardır. Haber bekleyenler arasında kendi annesi, ninesi ve kardeşleri de vardır.

Sabah kahvelerinde ikindi çaylarında

Acıya uğramış cicianneler vardı,

Kiminin gözleri yaşarır incecik.

Kimini durmadan ateşler basar

Eskileri konuşur, dertleşirlerdi.

Öksüz İstanbul’un karanlığında

Öykülerde düşünür ağlaşırlar.

Kimi iki çocukla kalmış gencecik,

Kimi eski mektuplarla yaşar

Seferberlik günlerinin sevdalarında.

Konuştukça soluğunu duyarlardı sanki

Cepheden cepheye sürüklenenlerin.

Kimi göğsünden resimler çıkarır,

Rüyalarını anlatır kimi

O yaşında erkeksiz kalanların. ("Cicianneler", Ö.Y., s.70).

Şükran Kurdakul, kendi hayatından yola çıkar. Annesi de 31 yaşında üç çocukla dul kalır. O dönemde dul kalan sadece kendi annesi değildir. Annesinin ahretlik dediği, Toktamış Ateş'in anneannesi ve daha niceleri. Bunların hayatını anlatıyor bu şiirinde.

Sennur Sezer, Kurdakul'un sevecenlik taşıyan sözcüklerinden birisinin de *Cicianneler* olduğunu söylemektedir. Bu sözcük çocuksuz dulları; eşleri gurbette olduğu için komşu çocuklarıyla avunan kadınları, İstanbul'daki küçük evlerindeki yoksulluğun aksileştirdiği annelerinde bulamadıkları sevgiyi komşu teyzelerde arayan şımartılmak isteyen çocukları, çocuklarını komşu kadınlarla paylaşan yorgun ve sabırlı anneleri de anlatır demektedir. Sezer, bütün bu anlattıklarının şiirin başlığında hissedildiğini söylemektedir. Şiir, hayatının baharında genç savaş dullarının komşuluklarını sabah kahvesi, ikinci çayı sözcüklerinin çağrışımları ile aktarıyor diyerek sözlerine şöyle devam eder. "*eskileri konuşmak, ateş basmak gibi deyimlerle çoğaltarak, onları izleyen çocuğu anımsatır. Kuşkusuz o da ' o yaşta erkeksiz kalanlar'dan birinin çocuğudur. İstanbul'u öksüz diye anmaktadır çünkü* (Sezer, 1997: 4).

3.2.2.5. Acı

Abdülkadir Bulut, *Türk Dili* dergisinde acıyla ilgili şunları söyler:

Şükran Kurdakul'un şiirlerinin bir başka özelliği de, içinde yaşadığı toplumun en ince ayrıntılarına kadar inerek, elde ettiği gereçle "acı" temasına çağdaş bir yorum

katmasıdır. Öteden beri acı hep bir ağıt ögesi olmuştur bizde. Oysaki Kurdakul'un şiirlerinde acı, çağdaş bir ürperti ve çağdaş bir yorum olarak çıkar karşımıza. Böyle oluşunun nedeni de ozanın, dünyaya bakış açısında yatan dirilikten ileri gelir. Yaşamı tüm karmaşıklıklarıyla yakalamasını, yorumlamasını ve onları şiirsel bir çatıyla çatmasını ustaca bilen ozan Kurdakul (Bulut, 1978: 248).

Sabrın ve alın terinin kuşları

Tezgâhlarda uçar gider

Anaların gözyaşlarını gizlediği kapılardan

Kaç dönemin acısıdır üstümüze kapanan

Yarım kalmış ezgiler gibi küskün dönemlerin

Çocuklarıyla birlikte kendini arayan memleketim

(“Kaç Dönemin Acısı”, A.D., s.10).

Kurdakul, sadece kendisinin değil tüm insanların acısını anlatır. Acıyı en çok yaşayanların anne ve çocukları olduğunu dille getirir.

Kurdakul, şiirlerinde baskıları tutuklanmaları, sömürülen emekleri yansıtır. Bu olumsuzluklar sadece kendi ülkesinde değil, tüm dünyada yaşanır. Kurdakul'un söylemi ve edası tüm acılı ülkeleri ve zamanları kapsar (Sezer, 1997: 4).

Metin Cengiz, Kurdakul'un toplum için, insan için, gelecek için savaştığını söyler. Yok olmaya yüz tutmuş değerler için bilinçle ve inançla ve sevgiyle savaştığını, bu uğurda savaşımları da yazdığını söyler. *Kaç Dönemin Acısı*'ndan verdiği şu dizelerle sözlerine şöyle devam eder. *Sabrın ve alın terinin kuşları/ tezgâhlarda uçar gider” Şükran Kurdakul'un yaşamı sürdürmenin temel koşulu olan, var olmak için girişilen savaşımları ve sonrasındaki süreci nasıl da yumuşak dizelerle gösteriyor”* (Cengiz, 2005: 103) şeklinde açıklama yapar.

Belki de bendim o... sözcük sözcük, parça parça

Sokakları kirlenmiş bir kentten utanarak

Çocuklardan çocuksu ve düşlere yengin,

Yüz bin gecesi usunda basılmış gibi yorgun

Belki de bendim o duygularına dokuna dokuna. (“Uzaktan”, A.D., s.40).

Kurdakul, *Uzaktan* şiirinde “parça parça, utanarak, düşlere yengin, duygularına dokuna dokuna” diyerek içindeki duygulanmayı aktarır. Kullandığı bu sözcükler mutluluğu değil acıyı, hüznü aktarırken kullanılan kelimelerdir.

Sennur Sezer, 2001 tarihli *Evrensel Kültür* dergisinde yukarıdaki *Uzaktan* şiirinin dizeler için şairlerin şiirlerinde kendilerinden yola çıktığını söylemektedir. Kurdakul’un ise başkalarının aynalarından yansıyan görüntülerle kendini çizdiğini söylemektedir. Kurdakul acıdan söz ederken, kendine yakıştıramadığı bir duygu olmadığı için açıkça belki de bendim o diyebildiğini söylemektedir (Sezer, 2001: 15).

Dayandım mahzenlerin karanlığına,

Taş taş surlara işledim çilemi

Bir düşün gibi parçalandım evrenimden.

Ambarlarımda toprağımı alıp götüren

Yelkenleri delik deşik kalyonlar

Hangi deniz mezarlığında bilinmez şimdi,

Ben buradayım (“Ben Buradayım”, A.D., s.31).

Kurdakul, *Ben Buradayım* şiirinde acılı bir insanın yaşadıklarını kendinden yola çıkararak aktarır. Yaşadığı acılara rağmen hala orada olduğunu da belirtir. Kendisiyle beraber kuşağının çektiği acıyı da aktaran dizelerdir.

Sennur Sezer, *Ben Buradayım* şiiriyle ilgili düşüncelerini şu şekilde açıklar. “Şükran Kurdakul’un ‘biz’ sözünde özetlediği birlikte savaştığı bir kuşaktır çoğunlukla. ‘Ben’ dediği ise çağlarca toprağı için, düşleri için savaşanlardır. Bu sözcüğe yüzyıllarla birlikte ölümsüzlükte sığdırılır” (Sezer, 2001: 15).

Acıyım gerçeği ararsan bende,

İnancım, coşkuyu yaşarsan bende.. (Al Beni Sevecenliğine, B.Y.B.Y., s.12).

Şükran Kurdakul, inandığı doğrular için asla yolundan dönmez, her türlü zorluğa katlanır. Hapis yatar, zor şartlar altında çalışır. Kitapları toplatılır. Ama yine de aynı fikirde mücadele eder. Yapamadıklarının yanında yaptıklarından mutlu olur, coşkulanır. Ve her yenilgiden sonra daha da hırsıyla aynı şeyler için mücadele eder. Yayıncılık hayatında kapatılan her dergi onu üzer, ama o her kapatılan dergi sonrası yenisini açma, umudu, coşkusuyla daha da hırsıyla o işe sarılır.

Özlem Ertürk, Kurdakul'un şiirlerinde tezgâh sözcüğünü kullandığını söylemektedir. Şiir tezgâhını içtenlikle dokuduğunu belirtmektedir. Kurdakul'un şiire çalışmayı işçiliğe benzettiğini söylemektedir. “*Şiir iyimserliğin ve inancın, acı ise gerçeğin simgesi gibidir.*” Özlem Ertürk, yazısının devamında John Berger'in ‘*Şiirin Saati*’ adlı kitabında şiir-acı ikilemini şöyle ortaya koyduğunu söyler: “*Şiir her şey arasında yakınlık kurarak dilin yaşantıya ilgi duymasını sağlar. Bu yakınlık şiirin çabasının bir sonucu, şiirin yöneldiği her eylem, ad, olay ve bakış açısını bunlar arasında kurduğu yakınlıkla bir araya getirmesinin bir sonucudur. Çoğu zaman dünyanın acımasızlığına ve umursamazlığına karşı çıkabilecek şiirin yaşantıya duyduğu bu ilgiden daha dayanıklı bir şey yoktur*” (Ertürk, 2000: 66) açıklamasını yapar.

Ağtların içimde türkülediği yer

Kimselerin bilmediği yer (“Ağtların Türkülediği Yer”, B.Y.B.Y., s.47).

İşe acı karışsaydı eğer (“Eğer”, B.Y.B.Y., s.48).

Sitem eder, gözlerimi arar,

Acısı yüreğimde vurur. (“Hangi”, B.Y.B.Y., s.50).

Yanıyor göğsünün üstünde kurşun yarası

Ağaç değil bu düşen, insan yavrusu

Güpegündüz caddelerin ortasında

Sen mi vurdun, ben mi vurdum. (“Hangimiz”, B.Y.B.Y., s.51).

Yuvarlanır giderken acıların bittiği yere

Bakıp bakıp, adını seslenenlere (“Sevinç’e Ağıt Yerine”, B.Y.B.Y.,s.52).

Bu kan kuyusu... uzak, korkulu, derin

Ne zaman alınacak elinden haramilerin. (“Kan Kuyusu”, B.Y.B.Y., s.53).

Gün ortasında karardı şehir

Kirlendi sokak, kapandı çizgen

Bela limanlarına döndü deniz,

Bu nasıl beğeni, ne biçim dümen (“Bakınca”, B.Y.B.Y., s.54).

Sular kesilmiş ırmağında

Ne kokular alıp götürüyor şehri,

Acım var.. boğazımda elleri,

Bir yürekten, bir yaşamdan. (“Kimler”, B.Y.B.Y., s.55).

A. Yasemin, Şükran Kurdakul’un *Bir Yürekten Bir Yaşamdan* adlı şiir kitabının içinde yer alan *Ağıtların Türkülediği Yer* bölümündeki: “*Ağıtların Türkülediği Yer, Eğer, Hangi, Hangimiz, Sevinç’e Ağıt Yerine, Kan Kuyusu, Bakınca, Kimler*” şiirlerinde içinden geçilen dönemin izlerini yansıttığını söyler ve şöyle devam eder. “*Dizelerde şairin kızgınlığı, acı çeken ve ölen bireylere acıması, topluma acı çektirenlerinse acımasızlığı, sevgisizliği, düşün eksikliği vurgulanıyor. Okudukça, şairde karamsarlığa varan bir acı çekme duyumsanıyor*” (Yasemin, 1982: 38) açıklamasını yapar.

Şükran Kurdakul, *Ağıtların Türkülediği Yer, Eğer, Hangi, Hangimiz, Sevinç’e Ağıt Yerine, Kan Kuyusu, Bakınca, Kimler*” şiirlerinde şiirin verdiği olanakları sonuna kadar kullanarak karamsarlık, acı ve kan isteyen dönemin ne olduğu sorusuna yanıt bulmaya çalışır. *Hangimiz*, şiirinde daha da ileri giderek hesap sorar, *Sevinç’e Ağıt Yerine* ve *Bakınca*’ da şair duyarlılığının, duygulanmasının son aşamasına vardığı için acıyı olduğu gibi kabul etmiş görünür. *Eğer* şiirinde de karşıt güç karşısında yakınma gibi görünen suçlama şiirin son iki dizesinde büsbütün

açıklığa çıkar. *Kan Kuyusu* şiirinde de acıya teslim olmadığını gösterir (Yasemin, 1982: 38).

Sevinç'e Ağıt Yerine şiirinde Sevinç Özgüner anlatılır. Diş Doktoru Sevinç Özgüner 23 Mayıs 1980 yılında sabahın ilk saatlerinde Mecidiyeköy'deki evinde silahlı saldırıya uğrar. Sevinç Özgüner öldürülür. Eşi Vecdi Özgüner yaralanır. Bu olaydan duyduğu üzüntüyü dile getiren bir şiiridir. Sennur Sezer *Evrensel Kültür* dergisinde 13 Mart 2013 yılında *Sevinç Özgüner'e Mektup* adlı yazısında Sevinç Özgüner'i bir kadın toplantısında gördüğünü belirtmektedir. Şükran Kurdakul'un bu şiirinden bahsederek: "*Sesinin tınısını Şükran Kurdakul tanımlamıştı*" (Sezer, 2013: ?) demektedir.

Şükran Kurdakul, 24 Mayıs 1980 tarihinde Sevinç Özgüner'in ölüm haberini uçakta gazeteden öğrenir. İsyani edesi gelir. İnanamaz. Haberi sonuna kadar okuyamaz. Gazetenin gözyaşlarından ıslandığını sonradan fark eder. Bu şiir kişilik olarak sevdiği, değer verdiği, yakinen tanıdığı Sevinç Özgüner'in öldürülmesine isyan şiiridir. Duyduğu acıyı ağıt olarak tarif eder.

Ahmet Telli, Şükran Kurdakul'un yaşamın içinde var olan insanı bütün sıcaklığı ile şiirlerini yansıttığını, yansıtma işlemini yaparken sadece kendini yansıtmakla yetinmediğini, perspektif köşegenler gözeterek görüntüler sunduğunu belirtmektedir. Telli sözlerine şöyle devam eder. "*Bir ülkede takvimin, zamanın ölçü birimi sanki sürgünler olmuştur, hapislikler olmuştur, ölümler, kıyımlar olmuştur.. Bu bir dörtlüğün yalın ve fakat sarsıcı olan yanılla bir yaşam, bir ülke, bir kent gerçeği öyle iç içedir ki, birini anlatmakla hepsi beliriverir göz önünde. Şiirin bu gücünü elinde tutmasını bilir şair. İşte 'Bakınca' şiiri. Bakınca görülebilecek, duyumsanabilecek bir saydamlıkta.*

Baldıranlar çiçeklenmiş bahçede

Havada zehir kokusu

Neye dokunsan kan içinde

Kan yağıyor gökyüzünde ("Bakınca", B.Y.B.Y., s.54).

Yaşadığımız birçok yılı, gerçeği duyarak yazmış şair? Evet: KAN YAĞIYOR GÖKYÜZÜNDEN... (Telli, 1982: 61) şeklinde açıklama yapmaktadır.

Bakınca, dönemini günü içinde anlatan bir şiir. 1980’li yıllar askeri darbenin yaşandığı yıllardır. Gençliğin siyasi nedenlerle farklı görüşten olanları yok etmeyi düşündüğü ve uyguladığı dönem.

Tuncer Uçarol, coşkun Kurdakul’un bu kitabında durulduğunu (B.Y.B.Y) ve toplumcu şairin yaşlılık duygularını dile getirdiğini acılarını aktardığını söylemektedir. Acı ve keder içeren şiirleri sayfalarıyla vererek açıklar ve devam eder. “*Acılı kuşaklardan birinin, başka insanlar için geçtiği*

Dalgalarım kıyı arıyor dövecek

Kederden, acıdan, karabasandan..

Düşlerim bulut arıyor geçecek,

Ölüm bulutları arasından. (“Zor Geçit”, B.Y.B.Y., s.73).

‘*Kederden, acıdan, karabasandan*’ örülü ‘*zor geçitleri*’. *Daha çok da, bu zor geçitten kalan silinmez derin acıları, bunlardan kurtulma çabalarını, ama bunun nedeni güç olduğunu* (s. 31, 33, 41, 43, 73 vb.) (Uçarol, 1983: 64) sayfa numaralarını verdiği şiirlerle açıklamaktadır.

Tuncer Uçarol, Kurdakul’un *Bir Yürekten Bir Yaşamdan* kitabı içindeki şiirlerini acı kelimesini ele alarak inceler. Bu inceleme sonucunda kitap içinde acıyı içeren şiirlerin sayfa numarasını vermekle yetinir. Uçarol’ un verdiği sayfa numarasındaki şiirlerden örnekler vererek konuya açıklık getirildi.

Çöllenirken acıdan (“Ağaçlar”, B.Y.B.Y. s.31).

Acıların karanlık duvarlarında (“Eller”, B.Y.B.Y. s.33).

Bu kanlı düğünde susmak nedir bilmeyen

Cinnetin koynundan sesleniyor gibi gelen (“Gördükçe”, B.Y.B.Y., s.41).

Bunca acının çiçeği içimde büyüdü (“Benden Sor”, B.Y.B.Y., s.43).

Kendi kendine iç söyleşilerde zaman zaman yitip (s.65, 69, 70)

Buğulu aynaya yansıyor bir bir

En uzaktakiler en yakındakiler.

Elindeyse geçmişe doğru ilerle,

Elindeyse dürbünü tersine çevir. (“Dürbün”, B.Y.B.Y., s.65).

Yeşillerin griye dönüştüğü bu yerde ben

İçimde yaşlı rahibelerin hüznü (“Ararken”, B.Y.B.Y., s. 69).

Uzaktım, dargın gibiydim birilerine (“Uzaktan”, B.Y.B.Y., s.70).

Coşku dönemlerinde büyülenmiş gibi bir yana bıraktığı bireysel haklarına acınmalarını (s.42, 47, 50,55 vb...) (Uçarol, 1983: 64) dile getirdiği şiirleriyle ilgili tespit ettiklerinin sayfa numaralarını vermekle yetinir. Sayfa numaraları verilen şiirlerden acının geçtiği mısralar alıntılanır.

Acımış çiçekler gibi heybemde hüzünlenir. (“Sahrayı Kebir”, B.Y.B.Y., s.42).

Ağıtların içimde türkülediği yer

(“Ağıtların Türkülediği Yer”, B.Y.B.Y., s.47).

Acısı yüreğime vurur. (“Hangi”, B.Y.B.Y., s.50).

Acım var.. boğazımda elleri.. (“Kimler”, B.Y.B.Y., s.55).

Tuncer Uçarol bu şiirlerin yer aldığı bölüm başlıklarının da bunları özetlediğini belirtmektedir. “Bir Yürekten, Bir Yaşamdan, Ağıtların Türkülediği Yer, Benden Sor”. Kurdakul’un diğer insanlar acı çekmesin diye acılar çektiğini söylemektedir. Bu şiirlere örnek olarak *Nicedir* ve *Işığımın Damarları* şiirlerini vermektedir (Uçarol, 1983: 64).

Nicedir soluğum rüzgârlıyor

Delinmiş yelkenleri

Siz bana bakıyorsunuz,

Bırakıp ölenleri. (“Nicedir”, B.Y.B.Y., s.75).

Şu görüntüye bak, gözün gönlün açılsın

Yüreğimin kayalarını gör, umutlan.

Al alacağıını ışığının damarlarından,

Duy duyacağını, özgürlüğüne kan gelsin (“Işığının Damarları”, B.Y.B.Y., s.76).

Şükran Kurdakul’un *Nicedir* ve *Işığının Damarları* şiirlerindeki acı iki türlü acıdır. “Nicedir Soluğum rüzgârlıyor/ delinmiş yelkenlerim” Kurdakul ciğerlerinden geçirdiği bir hastalığı anlatıyor. Sağlık sorunu hayatını olumsuz etkiler. Kendi hastalığından yola çıkarak o dönem Türkiye’inde yaşanan acı olayların kendisini üzdüğünü belirtmek içinde kullanıyor. Gerçek anlam ve örtük anlam ikisini bir arada kullanıyor. “Yüreğimin kayaları / kan gelsin” Şükran Kurdakul, geçirdiği kalp krizini anlatır. Aynı zamanda döneminde yaşanan olayların acısını da aktarır. Gerçek ve örtülü anlam söz konusudur Kurdakul şiirlerini oluştururken diyalektik bir örgü kurar.

Tuncer Uçarol, Kurdakul’un şiirlerinde yüreğinin başka insanlar için kayaları kendince nasıl aştığını gösteren şiirleriyle ilgili verdiği şiir isimleri: Heybe (s.8), Bendim (s.13), (s. 8.13.32, 43,67), (Uçarol, 1983: 64).

Acıların karanlık duvarlarında (“Eller”, B.Y.B.Y., s. 32).

Bunca acının çiçeği içimde büyüdü (“Benden Sor”, B.Y.B.Y., s.43).

Acının değirmenleri sevgi rengine boyandı (“Sevgi Rengi”, B.Y.B.Y., s.67).

Tuncer Uçarol, sayfa numarasını verdiği şiirlerdeki acıların insanlara yaptığı etki konusunda şu açıklamayı yapar: “*Bu yırtılma ve aşınmaların o kişiye ve topluma neler getirip neler getirmediği, sızılarla da çok iyi görülüyor*” (Uçarol, 1983: 64).

Çözülen parçalanan ne varsa dağlarımda,

Acımış bir çiçek gibi heybemde hüznülenir,

Ben miyim kendi özleminde yetim kalan bunca yıl

Bu baldıran ormanı, bu sahrayı kebir. (“Sahrayı Kebir”, B.Y.B.Y. s.42).

Kurdakul, *Sahrayı Kebir* şiiri için şu açıklamayı yapar: “*Benim. Bu satırları yazan sen. Ve yüzlerini görmediğimiz sözcük düşkünleri*” (Eren, 1993: 4).

3.2.2.6. Ben Biz Siz

Kurdakul, toplumcu şairler gibi ben derken bizi kastetmektedir. Sennur Sezer de Kurdakul’un ben sözcüğünün bir kuşağı ifade ettiğini söyler (Sezer, 2001: 15). Öner Kemal de Kurdakul’un ben derken çoğulluk anlamında bu kelimeyi kullandığını söylemektedir (Kemal, 1982: 119).

Şükran Kurdakul’un şiirlerinde kullandığı ben, bende, bendim, benim, bir ben, bende, benden, benimdi, ben miyim, benden sor, ben mi, niye ben, niye benim kelimelerini kullanırken biz yerine kullanılır. Kurdakul’un özellikle *Bir Yürekten Bir Yaşamdan* şiir kitabında ben kelimesini kullandığı görülür.

(“Heybe”, B. Y. B. Y., s. 8), (“Dalgıç”, B.Y.B.Y., s.10-11). (“Al Beni Sevecenliğine”, B.Y.B.Y., s.12), (“Bendim”, B.Y.B.Y., s.13), (“Yok Mu Benim Şiirimi Yazacak”, B.Y.B.Y., s.16-17), (“Ozan”, B.Y.B.Y., s.22), (“Beklerken”, B.Y.B.Y., s. 25), (“Tarihçe”, B.Y.B.Y., s. 30), (“Şiirler”, B.Y.B.Y., s.37), (“Gençlik”, B.Y.B.Y., s.40), (“Sahrayı Kebir”, B.Y.B.Y., s.42), (“Benden Sor”, B.Y.B.Y., s.43), (Ağıtların Türkülediği Yer, B.Y.B.Y., s.47), (“Hangimiz”, B.Y.B.Y., s.51), (Zorunlu, B.Y.B.Y., s.64), (“Ararken”, B.Y.B.Y., s.69).

Öner Kemal, *Bir Yürekten Bir Yaşamdan* kitabıyla ilgili “*Kurdakul’un 1978-1981 yılları arasında yazdığı bu şiirlerin ana teması çoğulluk anlamında bir BEN. Bu ‘ben’, felsefi boyutundan öteye ozanca bir duyarlık simgesi halinde algılanıyor*” (Kemal, 1982: 119) demektedir. İncelememiz sırasında Öner Kemal’in yaptığı durum tespitine yukarıda verdiğimiz örnek şiirlerle bizde katılıyoruz.

A. Yasemin, Kurdakul’un gözünde ben ve sen, biz ve siz ayrımı olmadığını belirtir. Ozan şiirinden bir dördlük vererek sözlerine devam eder.

Unutulmuş resimler gibi dargın

Bakarlar eskimiş pencerelerden

Gözlerinde biriken sitemi

Bir ben görürüm bu diyarda. ("Ozan", B.Y.B.Y., s.23).

"Sanısının gerçekleşmiş gibi görüldüğü aşamadır bu. Ama gene de 'Umarların feneri elinde senin.' inancı egemendir. İnsana güven aslında tek insanda odaklanan insansal değerler bütününe bağlı duyarlıklarla duyumsatılmak istenir" (Yasemin, 1982: 38) yargısına ulaşır.

Şükran Kurdakul, birey olarak kendini ifade ederken toplumu dile getirir Karmaşık dramatik iç evreni deşmeye yönelik bir konuda kendini anlatırken bile toplumu düşünene ozan Kurdakul'un söz söylemeye hakkı vardır. Kurdakul çok tartışılan bu konuyu korkmadan, içtenlikle gerçeklikle bireyin ve toplumun görev ve haklarını açısından uzlaştırarak ele alır. Kurdakul'un ben derken toplumu ifade etmesi konusunda Tuncer Uçarol' un düşünceleri şu şekildedir. *"Evrensel konulardan biri olan toplum ve birey çatışması da böylece, pek düşünülmemiş bir başka ucundan (özveri gösterenin bireysel dramı yönünden),şiiirimize bir kitap dolusu açıkça girmiş olmaktadır"* (Uçarol, 183: 64) yorumunu yapar.

Su taşır gibi akşam çeşmelerinden

Yoksunluğu yorgunluğu bölüşen

On yedi yaş gerçeği masalında

Seninle Orhan Kemal'in sokaklarında

El ele tutuşan, göz göze gelen. ("Seninle", Ö.Y., s.30).

Yaşarız bir daha Lambrakis'in anılarını,

Ağlarız bir daha gecenin bir vaktinde. ("Selanik Dizeleri", Ö.Y.,s.35).

İnsandım

Sesler rengini verdi bana ("Suna Kan'ı Dinlerken", Ö.Y.,s.44).

Seninle, Selanik Dizeleri ve Suna Kanı Dinlerken şiirlerinde Suna Kan, Orhan Kemal ve Lambrakis'e gönderme yapıyor. Amaç onları tanıtmak değil. Refik Durbaş'ın bu konu hakkındaki yorumu şu şekildedir: “Çok somut imgelerin yanında, “İnsandım-Sesler rengini verdi bana” da olduğu gibi kendine özgü soyutlamalara da yönelebiliyorsunuz” (Durbaş, 1985: ?).

Suna Kan, Orhan Kemal ve Lambrakis'i Kurdakul'un yaşamında ayrı ayrı yeri olan kişilerdir. Orhan Kemal ile yirmi yılı aşkın dostluğu vardır. Lambrakis'i öldürüldüğü zaman tanır. Suna Kan'ın çalarken yeniden yarattığını, ezgiyle birlikte alıp götürdüğünü ve böylece evrende yaratıcı olduğunu söyler. Adına yazdığı şiirde o evreni yansıtmak ister. Bu kişileri çağımıza güç kazandıran kaynaklar arasında görür. Kurdakul bu kişiler hakkındaki düşüncelerini şu şekilde ifade eder. “*Seninle Orhan Kemal'in sokaklarında / El ele tutuşan göz göze gelen*” dizelerindeyse, bir toplumsal konumu belirlemek amacı var. Lambrakis “*Selanik Dizeleri*”nde geçmiş, yaşanan zaman, gelecek sürecinin kalıcı öğelerinden biri olarak girer şiire. (Durbaş, 1985: ?).

Suna Kan'ı Dinlerken şiirinde onu dinlerken hissettiklerini dizelere aktarılmış halidir. Kan'dan kendine, ondan da dizelere ve topluma geçer.

Kurdakul'un burada da ben, sen derken bizi aktardığı görülür. Kurdakul'un ben'den biz'e şeklinde dillendirdikleri dizelerde vardır.

Gene benim, şimdi tek başıma, sonra beraber, (“Kırık Değirmen”, N K.S.,s.10).

Ben diyenler, biz dediler önce- (“İkinci Kurtuluş”, İ.İ.A.N., s.25).

Bir adam görüyorum Harmandalı

Çok adam görüyorum kavgada

(“İzmir'in İçinde Amerikan Neferi”, İ.İ.A.N., s.31).

Bir insandan bin insana

Uçtum gittim koşar adım. (“Oradaki”, A.D., s.46).

Kurdakul'un Bir'ler şiiri ben'den biz'enin örneklerindedir. Ben derken bizi aktarmaktadır aslında.

Bir hapislik korkusu, bir cesaret

Bir seferberlik karanlığı, bir ışık

Bir kitap, her yaprağında anıların kanı

Bir şarkı alanlara sığmayan

Bir heves denize çıkar gibi

Bir sevda dar gelir damarlarına

Bir resim, kendini arayanlardan biri

Bir kuşku soranlardan sormayanlara

Bir gerçek dünyaların gerçeği

Bir kadın senin gibi

Bir adam benim gibi. ("Bir'ler", İ.Y., s.26).

M. Sadık Aslankara Bir'ler şiiri için "*Kurdakul'un şiirinin özüne sinmiş o diyalektik örgüyü, olanca yalınlığı ve nahifliğiyle okura yansıtıyor. Şiirde bir'den çok'a, çok'tan bir'e, bir'den çok'a... doğru kurulan akış yalnız diyalektik bir zincirleme olarak kalmıyor, felsefi bir tat da çıkarıyor ortaya.*" (Aslankara, 1997: 35) şeklinde düşüncelerini ifade etmektedir.

Yaşasam bende kalan doğanın görkemini

Çiçeklerle koklaştım, kuşlarla söyleşsem

Esinlerin dalgasına bıraksam kendimi

Sarhoşluğun bordasına vurdukça evren. ("Neden Sonra", İ.Y., s.36).

Arife Kalender, *Neden Sonra* şiirinden yukarıdaki dizeleri verdikten sonra Şükran Kurdakul şiirinde ben sözcüğü çok kullanılır demektedir. Dizelerdeki ben sözcüğü birinci tekil ağızındadır. Ama bu ben deyişte bir çoğulluk biz, tüm insanlık

evren vardır. Bireyselliği cılız sözcüklerle üstü örtük inleyişler halinde sezdirme yerine paylaşma, çoğaltma bölüşme, dertleşip söyleşme amacıyla verdiğini söylemektedir. Bir düşünceden insanın taşması, insana varma, onda konaklama isteğinin olduğunu söylemektedir (Kalender, 2000: 51).

Enver Ercan, *Şair Çünkü Onlar* kitabında Şükran Kurdakul'un şiirlerinin hareket noktası ben ve toplumsal olandır demektedir. Şairin yaşamının büyük bir kısmını hakkını arama ve haklılık savaşı içinde geçirdiğini söylemektedir. Böyle bir şairin şiirinde toplumla benin bütünleşmesinin kaçınılmaz olduğunu ifade etmektedir (Ercan, 1990: 144).

Nice anahtarın kilitleyemediği gözlerime.

Susun bakalım,

Sordukça yüreklendirmek için sizi.

Alın bakalım çocukluğu, gençliği, kanı

Kırk yılın sömüre sömüre bitiremediği.

Edremitin Tahtakuşlar köyünde sağdıcım.

Bir öyküydüm, sadece...

Bir kahve sohbetinde söyleye söyleye

Kendi dudaklarında kanayan. ("Bir Öyküydüm Sadece", H.O., s.27).

Bir Öyküydüm Sadece şiirinde Kurdakul kendini ve yırtıcı kuşlara benzettiği yaşamı sorgular. Kurdakul'a göre doğruya ulaşmanın yolu en başta kendini sonrasında diğer varlıkları sorgulamadır. Özlem Öztürk Şükran Kurdakul ve *Bir Öyküydüm Sadece* şiiri için düşüncelerini şu şekilde dile getirir. "Belki kendini aşmak istiyor insan. Tüm insan olmak istiyor. Ayrı bir birey olmakla yetinmiyor; bireysel yaşamın kopmuşluğundan kurtulmaya, bireyciliğinin bütün sınırlılığı ile onu yoksun bıraktığı, ama onun gene de sezip özlediği bir doluluğa, daha doğru, daha anlamlı bir dünyaya geçmek için çabalyor. Sınırlı benliğini sanatta toplu yaşayışıyla

birleştirmeyi, bireyselliğini toplumsallaştırmayı özleyiyor” diyen Ernst Fischer’in bu düşüncesinin koşutunu kitapta şu dizelerinde somutlamaktadır

En uzak dağ vardı yolumuz

Ben diyenler, biz dediler önce

(“İkinci Kurtuluş”, İ.İ.A.N., s.25). (Ertürk, 2000: 64).

Kurdakul’un şiirlerinden verdiğimiz örnekler ve onun şiirleri hakkında yapılan yorumlardan yaptığımız alıntılarla ortaya konulduğu gibi şiirlerinden ben derken bile biz demek istediğini görülür.

3.2.2.7. Barış

Şükran Kurdakul toplumcu gerçekçi bir şairdir. Toplumcu gerçekçi şairler savaş karşıtıdır. Hümanisttir.

Kadınlar ana olurken henüz

Silahınız varsa sizin

Masalınız varsa sizin

Masal silahları yapın kendinize

Yaşamı ateşe vermeyin (“Yaşamı Ateşe Vermeyin”, B.Y.B.Y., s.35).

Şiirin başlığı bile barışı çağırıştırır. Yaşamı ateşe veren etmenler nelerdir? Savaş, acı, kayıplar.

Arife Kalenderin şiirle ilgili yorumu şu şekildedir: “*yaşamı ateşe vermekten yana değildir şair, yaşamı özgürce, kardeşçe, güzelliklerle yaşamayı düşünür. O güzelliğin bilinciyle davranır, o yaşamışı dünyayı ister*” (Kalender, 2015: 328).

A. Yasemin Bilim Sanat dergisinde “*barış temasını işleyen Yaşamı Ateşe Vermeyin adlı şiir*” (Yasemin, 1982: 38) yorumunu yapmaktadır.

3.2.3. Edebiyatın Ölümsüzleri

Kurdakul, birden fazla okuduğu, izlediği eserlerin kendi dizeleriyle de ölümsüz olmalarını ister. Bu ölümsüzlüğü onları şiirlerine alarak yapar.

Hidayet Karakuş ölümsüzlerle ilgili şu açıklamayı yapmaktadır:

Şekspir'in ünlü kahramanı Hamlet'i, H. Melville'nin Moby Dick'te yarattığı kahramanı Ahab Kaptan'ı, Bizet'in Carmen'ini, Daniel Defoe'nin Robinson'unu, Yakup Kadri'nin Ahmet Celal'ini, Vasili Vasilikos'un Z'sini, Yaşar Kemal'in Meryemcesini... Şiirlerine de kahraman yapar. Bu, onun dünyanın bütün insanlarıyla bütünleşmesinin de sonucudur. Ozan, yeryüzünün kanayan yerlerini onarmaya çalışan bir hekim gibi de duyumsar kendini. Oralardan sorumlu, oralarda yaşayan yaşamın kahramanlarına karşı sevgili... Savaşların, yoklukların, kıyımların tükettiği insanlığın nabzı onun damarlarında atar. Tarihte yaşanmış, yaşanacak kıskançlıkların, açgözlülüklerin, sömürünün yarattığı savaşların karşısında olacaktır sanatçı (Karakuş,2004: 20).

Metin Cengiz, Kurdakul'un *Ölümsüzlerle* kitabında yer alan şiirlerin bireysel özellikler taşıdığını, şairin kahramanları kişilik özellikleri yanında kendine göre tanımlayarak şiirine aldığını, şairin özdeşleşimcülüğe ve dönemin gerçeklerine sarıldığını söylemektedir (Cengiz, 2005: 55).

Şükran Kurdakul, bir dönem asistanlığını yapmış olan Nurdan Kurdakul'a şöyle demiştir.

“Korkarım şiir okumayanlardan

Korkarım kitap okumayanlardan”

Edebiyat dünyasının klasiklerini kitap ve şiir okumayı sevmeyenlere, opera ve tiyatroyu sevmeyenlere ulaştırmak için şiirlerle ölümsüzleştirmeyi seçer.

Bu şiirlerin temelini oluşturan kişiler klasik ve çağdaş romanlarla, oyunların unutulmazlarıdır. Kurdakul bu şiirleriyle aslında karşısında belli bir birikime sahip okuyucu görmek istediğini, hitap ettiği kişileri sınıflandırdığını gösterir. Okumayan kişi bu eserleri ve konularını da bilemez.

Hidayet Karakuş, Kurdakul'un okuduğu romanları, öyküleri, izlediği film ve oyunlardan aldıklarını içselleştirerek şiire dökmüştür, demektedir. Her insanın etkilendiği, unutamadığı bir roman, öykü, film ya da oyun kahramanı vardır. Bunlar kişiliğimiz üzerinde etkilidirler. Bu kişilerin sözleri, edimleri, korkuları, umutları, olaylara, acılara dünyaya bakışları bizi etkiler. Hayatımız her anında üzüntümüzde sevincimizde var olurlar. Bizi biz yapan yapı taşı görevi görürler. Az ya da çok

bizde emekleri vardır. Ozan Kurdakul'da “*kimi roman, oyun, film kahramanlarına borcunu öder gibi onları dizelerle anlatmaya girişir. Hepsinde hem bir özlem, hem bir var oluş nedeni görürüz*” (Karakuş, 2004: 20).

Kurdakul, Ölümsüzlerle, Alacakaranlıktakiler ve Yaşamın Yitirdikleri olmak üzere üç kısımda ölümsüzleri sınıflandırır. Kurdakul'un yaptığı bölümlemeye uygun olarak üç alt başlık altında eserin kime ait olduğu, türü, kısa özeti ve şiirlerin incelemesini yapıldı.

3.2.3.1 Ölümsüzlerle

Şükran Kurdakul'un bu bölümde Şeyh Galip dışında dünya edebiyatının klasikleri içinde sayılan eserlerin kahramanlarını şiirine konu ettiği görülür. Eserlerdeki kişiler hayatlarını kaybetmiş olsalar da Kurdakul'a göre ölümsüzdür.

Ölümsüzler kısmını oluşturan şiirler bu başlık altında ele alındı.

3.2.3.1.1.Hamlet

Yazarı William Shakespeare. Türü tiyatro trajedi.

W. Shakespeare'nin *Hamlet* oyununun başkışisi. Danimarka Prensi Hamlet'in babasının katilini bulmak için yaptıklarını anlatan bir trajedir. Hamlet'in babası yılan sokması sonucu zehirlenerek ölür. Annesi amcası ile evlenir. Hamlet babasını kimin öldürdüğü sorularıyla günlerini geçirir. Amcasının, babasını öldürmüş olabileceğine inanmaz. Hamlet, babasının sarayda gezinen hayaletini görür. Hayalet, kendisini erkek kardeşinin kulağından zehir dökerek, öldürdüğünü söyler. Hamlet, kimsenin kendisinden şüphelenmeden bu olayı ortaya çıkarmak için plan kurar. Bunun için deli taklidi yapar. Bir tiyatro topluluğundan babasının ölüm anının tiyatrolaştırılmasını ister. Amcasının verdiği tepkiye göre içindeki kuşkuyu dindirecektir. Bu arada sevdiği kadın olan Ophelia'ya karşı davranışları da içine girdiği rol nedeniyle değişir. Tiyatro topluluğu gösteriye başlar. Ölüm sahnesinde amcası Claudius bu sahneden rahatsız olarak salonu terk eder. Bunun üzerine amcasının katil olduğundan emin olur. Annesi Gertrude ile konuşmaya gider. Annesiyle tartışırlar. Bu sırada onları perdenin arkasından biri dinler. Hamlet, o kişiyi amcası zannederek öldürür. Fakat öldürdüğü kişi amcasının sadık adamı ve sevdiği kız Ophelia'nın babası Polonius'dur. Bunun üzerine sevdiği kadın delirir.

Amca Claudius Hamlet' ten kurtulmak için, babasının ölümüyle deliren Ophelia'nın abisini kullanır. Laertes babasının ölümü ve kız kardeşinin delirmesinden sorumlu tuttuğu Hamlet'i öldürmek için ucu zehirli bir kılıçla düello yapmaya davet eder. Bu şekilde öldürmeyi başaramazsa zehir katılmış bir şarapla öldürmeyi düşünür. Bu sırada Ophelia'nın kendini nehre atarak intihar ettiği haberi gelir. Ophelia'nın cenaze merasimi nedeniyle düello ertelenir. Hamlet ile Leartes düello eder. İkisi de yaralanır. Hamlet'in annesi zehirli şarabı içerek ölür. Leartes ölüm anında Hamlet'e amcasının yaptıklarını anlatır. Hamlet ölmeden önce amcası Claudius'u öldürür.

Dizelerle yaşayan ozanlar gibi

Yazarak bozarak düşleri gerçekleri

Uzakken esinlerimi sevindirenler

Biri beni doğuran kadın... kraliçem,

Biri yeniden yaratmaya çalışan beni

Güzelliği ırmaklarda söniüp giden. ("Hamlet", Ö. s.23).

Şiirinin kaynağı doğaya olan sevdalılığı. Hayatına yön veren iki kadın: anası ve sevdiği kadına da değinir. Kurdakul okuduğu, izlediği eseri dizelere kendi hayatından eklemelerde yaparak getirir. Şiirin içinde aşk, seveda, direniş, geçmiş, acı, iktidarda olma sorgulama konularına da değinildiği görülür. Kurdakul'un oyunu anladığı gibi aktarır. Kurdakul'un dünya edebiyatından bir karakteri anlatırken kendi hayatını da ortaya koyduğu görülür. Hamlet çağını aşan bir eserdir. Şairde bundan yararlanır.

"Kuşkunun gerçeğe inandığı yerde

Uyumun peşindeydim ben de bir zaman

Beklenmedik duyularla sevinirken

Düşüncenin tuzağına düşen kim" ("Hamlet", Ö. s.21).

Şükran Kurdakul bu dizeler için şu şekilde yorum yapar. "yetiştığım yıllardan bu yana bende yaşayan insanın doğası gereği yaşadığınız her 24 saatin hesabını

vermek gibi bir alışkanlığınız varsa, bu alışkanlığı yaşam felsefesinin birincil koşulu olarak görüyorsanız sizinle toplumsal olan arasında vazgeçilmez bir alış-veriş başlar. Dünyanın neresinde olursa olsun insana, insanın geleceğine ilişkin umutların sizi coşkulandırdığı bir süreç içinde gölgede kalan gerçeklerin algılanmasından kaynaklanan bir uyarı hüznü.”(Korkmaz, 1993: 103) demektedir.

3.2.3.1.2. Ahab Kaptan

Yazarı Herman Melville. Kitabın adı *Moby Dick* ya da *Beyaz Balina* türü roman. Beyaz Balina eserindeki başkışı. İntikam temeli üzerine oturtulan bir hikâye. Moby Dick ölümsüzdür. Ahab Kaptan'ın bacağına koparır. Ahab kaptan ondan intikam almaya söz verir ve ömrünün kalan kısmını onu öldürmeye adar. Olay tayfa İsmahel tarafından anlatılır. İsmahel dışındaki tayfalar ve Ahab Kaptan ölür.

Kırk koca yıl... kafamın içindeki yelken

Koynunda eritti rüzgârların şehvetini

Yıldızlara doğru uçar adım giderken

Tanruların karşısında buldum kendimi. (“Ahab Kaptan”, Ö.,s.27).

Hayatını, bacağına kaybetmesine neden olan Beyaz Balınayı öldürmeye adanan bir kaptanın hikâyesi anlatılır. Kurdakul, Beyaz Balina romanının şiirleştirerek sunar. Şiirdeki örgüyü, bu romanı okuyan, romanı bilen kişiler hemen anlar. Beyaz Balina bir intikam romanıdır. Şiirde bir intikamı aktarır.

3.2.3.1.3 Peer Gynt

Yazar Henrik İbsen. 1867 yılında yazılan bir oyundur. Türü tiyatro. Eserin başkışisidir. Peer Gynt hayalperest ve yalancı bir genç olarak hayatına başlar. Zenginliğini hal vurup harman savurarak tüketen bir hamalın oğludur. Yaşamadığı kahramanlık olaylarını, yaşamış gibi anlattığı için yaşadığı köyde alay konusu olur.

Peer Gynt kral olmak, zengin olmak hayalleri kurar. Gönlünü Peer Gynt'e kaptırmış olan köyün en zengin adamının kızını bir başkasıyla evlenirken ren geyiğiyle kaçıtır. Kızla beraber olduktan sonra, sarhoş olduğu için bunu yaptığını söyleyerek kızını köye geri gönderir. Bu olayın ardından köylüler kendisiyle alay ederler.

Annesinin ölümüyle iyice dışlanan Peer Gynt'e dağda yaşamaya başlar. Dindar bir ailenin kızı olan Solveg, gönlünü Peer Gynt'e kaptırır. O da düğün gecesi Peer Gynt'e dağa kaçar. Gynt inlere, cinlere, perilere karışır. Solveg'i dağda bırakarak Norveç'e gider.

Kirli yollardan zengin olur. Fakat zenginliği koruyamaz tekrar fakir haline döner. Köyüne beş parasız döner. Dağlarda tek başına yaşamasına rağmen herkes tarafından ölü olarak bilinir.

1800'lü yıllarda kapitalizmin yalnızlaştırdığı, tek tipleştirdiği, aklını yitiren, mutsuz insan anlatılır. Şükran Kurdakul'un şiiri, oyunun şiire dökülmüş halidir.

Masallar gördüm

Bir gecesi yıllar süren

Büyülü yaşamında perilerin

Donanmış rengi, uyumu

Prensesler kadın oldu koynumda

Ben ne oldum,

Neydim ben. ("Peer Gynt", Ö., s.29).

3.2.3.1.4. Romeo ve Juliette

Yazarı William Shakespeare. Türü tiyatro. İngiliz edebiyatı klasiklerindedir. 1591-1596 yılları arasında yazıldığı düşünülür.

Montague'ler ve Capulet'ler birbirine düşman iki ailedir. Montague'lerin oğlu Romeo, Rosaline denilen bir rahibeye âşıktır. Arkadaşı Benvolio onu unutmasını söyler. Onu unutması için düşmanlarının, dost ve akrabaları için düzenlediği bir partiye götürür. Romeo dalga geçip eğlenmek için arkadaşıyla şölene gider. Capulet'lerin kızı Juliette'yi dans ederken görür ve âşık olur. Juliette'te Romeo'ya âşık olur.

Romeo ve Juliette gizli gizli buluşarak aşklarını yaşarlar. Ailelerinden gizli evlenirler.

Capuletlerin yeğeni Tybalt, Romeo ve arkadaşı Mercutio ile karşılaşır. Tybalt Romeo'ya hakaret içiren sözler söyler. Romeo karısının hatırına susar. Arkadaşı bu duruma dayanamaz. Tybalt ile Mercutio düello eder. Mercutio ölür. Romeo da Tybalt'ı öldürür.

Capuletler Juliette'yi Paris ile evlendirmek isterler. Juliette bunu istemez.

Prens, Romeo'yu sürgün cezası verir. Romeo, Juliette'nin Paris ile evlendireceğini duyar. Juliette kiliseye rahip ile görüşmeye gider. Rahip Lawrence Juliette iki gün ölü olarak gösterecek bir zehir verir. Romeo'ya durumla ilgili mektup gönderirler fakat eline geçmez. Juliette zehiri içer. Romeo ülkeye geri döner. Juliette'nin öldüğünü düşünerek Paris'i öldürür. Juliette'nin yanına gelir, zehrini içer. Juliette'nin yanına uzanır. Juliette'nin içtiği zehrin etkisi geçince uyanır. Romeo'nun öldüğünü görünce Romeo'nun hançerini alarak kendini öldürür.

Rahip Lawrence aileleri çağırarak olanları anlatır. Aileler arasındaki düşmanlık son bulur.

Sonu acı ile biten bir aşk hikâyesidir. Kurdakul, tarafından sonu ölümlle biten aşk hikâyesinin şiirleştirilmiş halidir. Bir aşk hikâyesidir. Sonu kavuşmayla bitmese de ailelerin dost olmasına neden olur.

Bir acı- bir sevinç, bir acı- bir sevinç

Zehirli çağrışımlar girdi araya ("Romeo ve Juliette", Ö., s.31-32).

3.2.3.1.5. Carmen

Prosper Marimee'nin romanını Henry Meilhac ve Ludovic Halevy opera metni haline getirirler. Eseri George Bizet dört perdelik opera yapar. İlk defa 1875'te Paris'te sergilenir. Operanın baş kadın kişisi. Çılgın bir aşk hikâyesi. Şükran Kurdakul romanı değil, operayı temel alır

Roman ve oyun kahramanı çingene olan Carmen'dir. Roman İspanyada geçer. Hikâyeyi ipe gönderilecek olan genç bir adam anlatır. Yazar âşk, tutku ve gurur hikâyesini çingeneler üzerinden anlatır.

Carmen çalıştığı tütün fabrikasında arkadaşını yaralar. Çavuş Don Jose tarafından tutuklanması gerekir. Don Jose Carmene âşık olur ve salıverir. Bu nedenle kendisi tutuklanır. Hapisten kaçarak Carmen'in yanına gider. Görevine geri dönmesini isteyen Yüzbaşıyı yaralar. Carmen'le birlikte kaçakçıların içinde yaşamaya başlar. Carmen onu terk ederek boğa güreşçisi ile yaşamaya başlar. Don Jose, Carmene kendisine geri dönmesi için yalvarır. İsteği geri çeviren Carmen'i Don Jose öldürür ve teslim olur.

Çılgın bir aşk hikâyesidir. İhanet ve ölümlerle biter. Olay İspanyada geçer. Çavuş Don Jose'nin tütün işçisi olan Carmen'e âşık olması ve sonrasında yaşadıklarının şiiri. Şiirde sadece Jose'nin Carmen ile ilgili düşünceleri aktarılır.

Gülüşi ilkçağdan soluğu Akdeniz'den

Bilinen nisanların bilinmeyen yangını (“Carmen”, Ö.,s.33).

Kurdakul şiirinde Çavuş Jose'nin gözünden, Jose'nin âşık olduğu Carmen'i aktarır.

3.2.3.1.6. Cio Cio San (Madame Butterfly)

Giacomo Antonio Domenico Puccini'nin üç perdelik, oyunudur. Operadaki kişilerden biridir.

Amerikalı deniz teğmeni Pinkerton, Japon Cio Cio San ile evlenir. Evlilik töreninden bir gün önce Cio, eşinin dinini kabul eder. Cio'nun yakınları bunu öğrenir ve Cio'yu reddederler. Buda rahibi amcası Cio'yu lanetler. Japon geleneklerine göre yapılan düğünden sonra Cio Cio San, Teğmen Pinkerton ve yardımcıları Suzuki beraber yaşamaya başlarlar. Amerikan Konsolosluğu Sharpless çiftin her konuda destekçisidir. Bir müddet sonra deniz teğmeni Pinkerton memleketine döner. Aradan üç yıl geçer. Cio'nun çocuğu olur. Ailesi Cio'yu evlendirmek ister. O, evli olduğunu söyleyerek itiraz eder. Konsolos Sharpless Pinkerton'un gönderdiği mektubu vermeye geldiğinde kadının kocasına olan sevgisini görünce mektubu veremediği gibi, kocasının Amerika'da yeniden evlendiğini söylemez. Cio, bir gün kocasının gemisinin geldiğini görür ve evi yardımcısıyla süsler. Ama kocası o gece evlerine gelmez. Cio Cio San uyurken, Pinkerton ve yeni eşi Cio Cio San'ın evine gelirler. Onların geldiği sırada konsolos Sharpless de Cio Cio San ile Suzuki 'ye ziyarete

gelir. Konsolos, Cio Cio San uyduğu için Suzuki ile bahçede oturuyordur. Teğmen ve Amerikalı eşi yanlarına gelerek çocuğu almaya geldiklerini söylerler. Bu arada Cio Cio San uyanır ve dışarı gelir. Çocuğu yarım saat sonra alabileceklerini söyler. Çocuğuyla vedalaşır çocuğunun gözlerini bağlar. Karnına bir bıçak sokarak hayatına son verir.

Aşk, ihanet, ihtiras, karşılıksız sevgi temasını işliyor. Ana metne sadık kalarak yazılan bir şiirdir.

Ne masallar kurdun düşlerinde

Kök salan dalını duydukça aşkın

Yarattığın sevişmeler kentini

Depremler bile yıkamazdı içinde. (“Cio Cio San”, Ö.,s.35).

3.2.3.1.7. Madema De Renal

Stendhal’ın *Kırmızı ve Siyah* romanındaki bayan karakterlerden biridir.

Zeki ve çalışkan biri olan Julien Sorel yükselmek ve mevki sahibi olmak hırsıyla doludur. Sorel, Belediye başkanının çocuklarına özel ders verir. Başkanın karısı Bayan Renal, Sorel’e âşık olur. Birlikte olmaya başlarlar. Durumu fark eden yoksullar evi müdürü Başkana her şeyi anlatır. Sorel, böylece işten atılır. Julien Sorel rahipler okulunda çalışmaya başlar. Burada istediği gibi bir hayat süremeyince ayrılır. Avukat Marki De Mole’nin yanında çalışmaya başlar. Avukatın kızı Mathilde Julien’e âşık olur. Julien kendisinin soylu olmayışının ezikliğini duyduğu için başka kadınla aşk yaşamaya başlar. Mathilde Julien’i çok sevdiği için ondan hamile kalır. Böylece evlenme zorunluluğu oluşur. Avukat babası da itiraz edemez. Avukat Julien’inde soylu olması için onu, subay yapma kararı alır.

Avukat Marki Julien’in nasıl biri olduğunu öğrenmek için Belediye başkanının eşi Bayan Madema De Renal’e mektup yazar. Bayan Renal Julien’in nasıl bir kişiliğe sahip olduğunu mektupta açıkça yazar. Avukat, kızı Mathilde’yi Julien ile evlendirmekten vazgeçer.

Yaşananları öğrenen Julien, Bayan De Renal'i öldürmeye karar verir. Öldürmek için ateş eder. Ama öldüremez. Julien, adam öldürmeye teşebbüsten tutuklanır ve idam cezasına çarptırılır.

Madema De Renal ve Mathilde Julien'in af edilmesi için mahkemeye başvururlar. Ama kabul edilmez. İstekleri geri çevrilince Julien'i hapisten kaçırma planları yaparlar. Julien kabul etmez.

Julien giyotin ile başı kesilerek öldürülür. Madema De Renal birkaç gün sonra ölüm acısına dayanamayarak ölür. Mathilde'nin dedesi de giyotinle idam edilmiş. Onu, seven bir kadın başı alarak bir yere gömmüştür. Mathilde de Julien'in başını alarak gömer.

Stendhal'ın *Kırmızı ve Siyah* romanının karakterlerinden birinin Şükran Kurdakul'daki yansımasıdır. Şükran Kurdakul Madema De Renal'in yaşadıklarını şiirleştirerek bizlere sunmaktadır.

Ne çocuklar, ne kocanız, ne Julien

Yazgımızla tanıdık madam sizi. (“Madema De Renal”, Ö., s.37).

3.2.3.1.8. Ophelia

William Shakespeare'nin *Hamlet* eserinin başkişilerinden biridir.

Hamlet'in sevdiği kadın. Hamlet, babasını öldüren amcasının oyununu ortaya çıkarırken, amcası zannederek sevdiği kızın babasını öldürür. Babasını çok seven Ophelia bunun üzerine aklını yitir. Kendini ırmağa atarak intihar eder.

Hamlet'in gözünden sevdiği kadın olan Ophelia anlatılıyor.

Neleri toplamışsın güzelliğinde neleri

Söğütlerin gölgesinde açmayı bekler (“Ophelia”, Ö., s.38).

3.2.3.1.9. Julius Caesar

William Shakespeare'nin *Julius Sezar* adlı oyunundaki Julius Sezar adlı kişinin yaşadıkları anlatılır.

Sezar'ın rakibi Pompeus'u yenmesi halkta sevince neden olur. Yakın çevresi bu yenilgiden korku duymaya başlar. Bu nedenle aralarında anlaşarak Sezar'ı öldürmeye karar verirler. Sezar'ın gücünden korkan kişilerin başında kayınbiraderi Cassius gelir. Casca ve Cinna gibi kişileri de yanına çeker. Sezar'ın en yakın dostu olan Brutus'da bu kişilerin arasına katılır.

Sezar ile birlikte Sezar'ın en iyi adamlarından olan Marcus Antonius'unda öldürülmesi gündeme gelir. Brutus ona karşı geldiği için yaşamasına karar verilir.

Bir kâhin Sezar'a Mart'ın 15'inden kendinizi koruyunuz diyerek uyarır. Yine pusuya düşeceği gün karısı Calpurnia gece kötü düşler gördüm bu gün evden çıkma diyerek yalvarır. Güvendiği, dostum dediği Brutus düşün güzel olayların habercisi olduğunu söyler. Bugün Sezar'a meclis krallık tacı sunacak diyerek kandırır.

Meclise giderken Sezar pusuya düşürülür. İlk bıçak darbesi Cassius'dan gelir, ikincisi Brutus'dan, Sezar orada ölür.

Sezar'ın cenaze töreninde Marcus Antonius'un konuşmasına izin verilir. Yönetim Brutus ve Marcus Antonius'un taraftarları olmak üzere ikilik gösterir. Bunu ortadan kaldırmak için birbirleriyle savaşır. Brutus kendini öldürür. Marcus Antonius'un yer aldığı taraf kazanır.

Şiirde Sezar'ın pusuya düşürülerek bıçaklanması, ardından hissettikleri ve orada yaşananlar anlatılır

Ölümcül bir yara aldığı belliydi

O kan denizine düştüğü yerde (“Julius Sezar”, Ö., s. 40).

3.2.3.1.10. Robinson

Daniel Defoe'nun *Robinson Crusoe* adlı romanının başkışisi.

Robinson Crusoe, serüven düşkünü biridir. Babası okuyup avukat olmasını ister. O, kendi isteklerini yerine getirmek amacıyla gemiyle önce Londra'ya gider. Ardından Afrika'ya giden gemiye biner. Bindiği gemi Faslı korsanlarca ele geçirilir. Robinson köle olarak satılır. Robinson köle olarak tutulduğu yerden kayıkla kaçar. Portekizli bir şilep tarafından kurtarılır. Şeker kamışı üretmeye başlar. Daha çok para

elde edebilmesi için daha çok şeker kamışı üretmesi gerekir. Daha fazla üretim içinde daha fazla insana ihtiyaç vardır. Bu nedenle köle almak için bir gemiye binerek Afrika'ya doğru yola çıkar. Gemi yolda batar. Robinson dışındaki herkes ölür.

Robinson kıyıya ulaşır. Ertesi gün geminin tamamen batmadığını görür. Gemiden ilk başta yüzerek eşyaları getirir. Daha sonra sal yaparak işine yarayabileceğini düşündüğü her şeyi kıyıya taşır. Yaşadıklarını da günü gününe yazmaya başlar. Barınmak için ev yapar. Buğday arpa yetiştirmeyi öğrenir. Adadaki vahşi keçileri evcilleştirerek yiyecek ve giyecek elde eder.

On iki yıl sonra adada dolaşırken insan ayağı izlerine benzer izler görür. Yıllarca araştırır, sonucunu yirmi iki yıl sonra öğrenir. Ayak izleri gördüğü sahilde insan kemikleri ve parçalanmış insan organları bulur. Yamyamların buraya gelerek insanları yediğini düşünerek korkar. Tekrar gelirlerse diye iki silahı ve kılıcıyla hazır halde bekler. Geldiklerinde öldürmekten başka çaresi olmadığını düşünür. Bir mağarayı kale gibi korunaklı hale getirerek beklemeye başlar. Otuz kadar yamyam adaya gelir. İğrenç şekilde dans ederek getirdikleri kölelerden birini pişirmiş diğerini de öldürmeye hazırlanırken ortaya çıkar. Yamyamların bir kısmını öldürür. Bir kısmı kaçar. Kölelerden birini bırakarak kaçarlar.

Köleye, günlerden Cuma olduğu için Cuma adını koyar. Cuma'da aslında yamyamdır. Cuma zeki biri olduğu için Robinson' un öğrettiklerini kolayca öğrenir. Cuma köle olarak tutulduğu yerde on yedi beyazın köle olduğunu söyler. Birlikte onları kurtarmak için kano yapmaya başlarlar. Kanolarını bitirip denize açılacakken tekrar yamyamların geldiğini görürler. Bu kez daha kalabalıklardır. Dört yamyam kaçar diğerlerini öldürürler. İki köleyi de kurtarırlar. Kölelerden biri Cuma'nın babasıdır. Diğerisi ise Robinson' un önceden tanıdığı öldüğünü düşündüğü yaşlı bir İspanyol'dur.

Robinson, Cumanın babası ile bu İspanyol'u adadaki köleleri kurtarmaları için gönderir.

Robinson bir İngiliz gemisi tarafından adadan kurtarılır. Robinson Cuma'yı da yanına alarak otuz iki yıl sonra İngiltere'ye döner. Anne ve babasının öldüğünü

öğrenir. Evlenir çocukları olur. Eşi öldükten sonra adasını görmek üzere deniz yolculuğuna çıkar.

Şükran Kurdakul, Robinson adlı şiirinde Robinson' un adadan kendisini kurtaracak gemiyi görünce neler yaşadığını dizelere aktarır.

Gemiyi gördün önce

Ellerini aradın, deviniyorlar

Sesti, ışıktı, denizdi,

Sendin.

Yürümeye başladın

Yürümek isteyince.

Bir sevinç

Gülmelerle delişmen

Bir de korku

İliklerine kadar

İçinden haykırmak geldi

Gecenin tortusu çökünce. ("Robinson", Ö., s.42).

3.2.3.1.11. Şeyh Galip

Divan edebiyatının son temsilcisidir. Asıl adı Mehmet'tir. Babası gibi Mevlevi bir şairdir.

Dalgın bir dulun mahzunluğu gibidir

Geceye dönüşen rengiyle bu sokaklar.

Şiirimin kaynağını bana verir

Karanlığın hesabını benden sorar ("Şeyh Galip", Ö., s.40).

Kitabın içinde yer alan diğer şiiirler bir romanın, hikâyenin ya da tiyatro eserinin kahramanıdır. Şeyh Galip hiç bir esere tabi olmadan bu kitaptaki ölümsüz şiiirler arasına giren tek isim. Divan edebiyatının son büyük şairidir. Özellikle askerlik döneminde başka eserleri okuması yasak olduğu için divan edebiyatı ürünlerini okur. En çok da Şeyh Galip'i okur. Kurdakul divan edebiyatımızı yok sayanlardan değildir. Eski değerlere sahip çıkıp bunlardan yararlanmasını bilenlerdendir. Bu şiiirde bunun göstergesidir.

3.2.3.2. Alacakaranlıktakiler

Kurdakul bu bölüme Türk edebiyatından eserlerin kahramanlarını alır.

3.2.3.2.1. Ahmet Cemil

Halit Ziya Uşaklıgil'in *Mai ve Siyah* adlı romanının başkişisidir.

Ahmet Cemil, lisede okurken babası vefat eder. Annesi ve kız kardeşine bakma yükümlülüğü Ahmet Cemil'e kalır. Hem mülkiyede okur hem de geceleri kitap çeviri işi yapar. Aynı zamanda zengin ailelerin çocuklarına özel ders verir. Zengin çocuklarının tavırlarından sıkıldığı için Mir'at-ı Şuun gazetesine çevirmen olarak başvuru yapar. Kabul edilir. Bu arada okulu da bitirir.

Okuldan arkadaşı Hüseyin Nazmi'nin kız kardeşi, Lamia'ya gönlünü kaptırır, açılmaz. Çalıştığı gazetenin sahibi ölür yerine oğlu Vehbi Efendi geçer. Vehbi Efendi ile Ahmet Cemil'in kız kardeşi evlenir. Fakat mutlu olamazlar. Vehbi Efendi hamile eşini döverek çocuğunu düşürttüğü gibi çok kötü bir hale getirir. Ahmet Cemil kız kardeşini bu ıstırap içinde bırakmaz. Evlerine geri getirir. Vehbi Efendi, Ahmet Cemil'i gazetede işinden atar. Kız kardeşi bir süre sonra ölür.

Ahmet Cemil, zengin arkadaşı Hüseyin Nazmi'nin iyi bir görevle Avrupa'ya gitmeye hazırlandığını öğrenir. Ahmet Cemil, mali durumu iyileşir iyileşmez, Hüseyin Nazmi'nin kız kardeşine duygularını açıklayıp evlenmek istediğini söyleme kararı alır. Ama Hüseyin Nazmi'nin kız kardeşinin de bir subayla nişanlandığını öğrenir.

Ahmet Cemil, duyduğu bu haberler üzerine bunalıma girer ve üzerine titrediği eserini ateşe atarak, yakar. İstanbul dışında bir yere kaymakamlık görevi için müracaat eder. Kabul edilir. Annesini de yanına alarak İstanbul'dan ayrılır

Şükran Kurdakul, şiirinde istediklerine kavuşamayan edebiyat sevdalısı Ahmet Cemil'i dizelere döker.

Ne zamandır umudu kesmiş maviden

Eskimiş Osmanlı, susmuş Servet-i fînûn

Başka yüzyılları arıyor sanki. ("Ahmet Cemil", Ö., s.49).

3.2.3.2.2.Vehbi Dede

Halide Edip Adivar'ın *Sinekli Bakkal* adlı romanındaki kişilerden biridir.

Romanda II. Abdülhamit döneminde İstanbul'daki bir mahallede yaşananlar anlatılır.

Sinekli Bakkal mahallesinde oturan Karagözcü Kız Tevfik, imamın kızı Emine ile evlenir. Anlaşamayınca ayrılırlar. Kız Tevfik eşi Emine'nin gönlünü almaya çalışır, başaramaz. Mahallede karısının gönlünü almak için yaptıklarından, mahalle sakinleri rahatsız olur. Saraya şikâyet edilen Tevfik sürgüne gönderilir. Bu evlilikten Rabia adında bir kız çocuğu dünyaya gelir.

Rabia, imam dedesi tarafından hafız olarak yetiştirilir. Mevlevi olan Vehbi dede Rabia'nın hayatının her aşamasında destekçidir. Ona, musiki dersleri de verir.

Rabia İtalyan piyanist Peregrini'ye âşık olur. Peregrini ülkesine döner. Ama Rabia'yı unutamayacağını anlayınca geri döner. Müslüman olur. Rabia'yla evlenir. Vehbi Dede kültürel farklılığın aralarında sorun yaratacağını söyler. Rabia romanda doğunun temsilcisidir. Peregrini batının temsilcisidir. Mutlulukları uzun sürmez. Kavgaları başlar. Ama aralarındaki sevgi nedeniyle birbirlerinden vazgeçmezler.

Rabia hamiledir. Çocuğunu doğurması hayati tehlike içerir. O, canı pahasına çocuğunu dünyaya getirir.

Bu arada İstanbul'da II. Meşrutiyet ilan edilir. Meşrutiyetin ilanı ile birlikte Rabia'nın sürgünde olan babasının cezası da biter. Damadından torunu olduğunu öğrenir.

Yeni çıkmış gibi çilehaneden

Çağının İstanbul'una tutulmuş

Sözcüklerin sıcağında yana yana

Kurtulmayı deniyor kendi kendinden (“Vehbi Dede”, Ö., s.51).

Romanın başından sonuna kadar Vehbi Dede, Rabia ve eşi Peregrini'nin akıl hocalığını yapar. Şükran Kurdakul, Vehbi Dede şiirinde Vehbi Dede'nin hayat anlayışını yansıtmaya çalışır.

Ahmet Kabaklı, “*Vehbi Dede (herhalde Halide Edip Adivar'ın Sinekli Bakkal'ında yaşatılan musikişinas Mevlevi şeyhi olacak) şiirinde Şükran Kurdakul'un, Türk ve İslam bir huzur âlemini timsallerle anlatışı ilgi çekicidir*” (Kabaklı, 1991. 542) demektedir.

Mevlana'nın eseri Divanı Kebir den söz edilir.

Hidayet Karakuş'un *Vehbi Dede* şiiri hakkındaki düşüncelerini şu şekilde dile getirir: Kurdakul'un “*Halide Edip Adivar'ın Sinekli Bakkalda anlattığı Vehbi Dede'yi de sevgiyle bilgelikle anlatır bize.*”

Bir güvercin daha konsa şadırvana

Kanatlarında ağırlaşırken zaman

Vehbi Dede belleğinde Divânı Kebir

Mevlânâ'dan dizeler okuyacak sana.

“Kardeş sen ancak o düşüncede varsın...

Meyhanesi de mihrabı da, Kâbe'si de bir.

Karanlık şafağını koynunda getirir

Geçmiş geleceği katar masalına. (“Vehbi Dede”, Ö., s.51).

Dünyayı açıklamada gerçekten yola çıkıp olmayanı yorumlamak, gerçeğin bütün yüzleriyle yüzleşip ona egemen olmak insanın çağlar boyunca kendini tanımada kullandığı en önemli yöntem oldu. Bunun için gerçekten kaçmamak, yoğu var, varı yok saymamak temel ilke. Kendi kültür birikimimizle de böylesine bir bilinçle buluşmak bizi ancak zenginleştirecektir” (Karakuş, 2004: 20).

3.2.3.2.3. Ahmet Celal

Yakup Kadri Karaosmanoğlu'nun *Yaban* adlı romanının başkişisi.

Ahmet Celal bir paşa oğludur. 1. Dünya Savaşına katılır. Savaşta bir kolunu kaybeder. O nedenle hayata küser. Memleketi İstanbul'dur. İstanbul İngiliz işgalinde olduğu için gitmez. Emir eri Mehmet Ali'nin Anadolu'da Porsuk çayı yakınındaki köyüne gider.

Köylüye Mustafa Kemal Atatürk'ü ve Kurtuluş Savaşını anlatmaya çalışır. Ona, emir eri Mehmet Ali, Mehmet Ali'nin annesi, Mehmet Ali'nin kardeşi İsmail ile karısı Emine inanır.

Köyün en zengin adamı Salih Ağa mali yönden, Şeyh Yusuf din adamı kimliği altında dini yönden köylüyü sömürürler. Bu iki güç Ahmet Celal'i her yönden engellerler.

Sakarya savaşı öncesinde köye Yunan ordusu gelir. Köylüye inanılmaz işkenceler yaparlar. Köy Yunan işgali altındadır. Ahmet Celal Türk ordusunun, askerinin geleceğine inanarak bekler. İşkenceler arttıkça dayanamaz. Ahmet Celal bu arada emir eri Mehmet Alinin erkek kardeşi Salih'in karısı Emine'ye âşık olur. Emine de ona karşı boş değildir. Umutlarını kaybedince Ahmet Celal ile Emine köyden birlikte kaçarlar. İkisi de yaralanır. Emine'nin yarası ağır olduğu için Ahmet Celal Emine'yi ve anı defterini bırakarak bilmediği yerlere doğru gider.

Ahmet Celal, umutsuz, kırılgan, alışıktığı hayattan çok uzak bir yaşantı sürmek zorundadır. Ahmet Celal kendini yalnız hisseder. Savaş zamanı halk fakirdir. İstanbul'da yaşayan ve ilk defa köyde yaşamak zorunda kalan birinin sıkıntıları dile getirilir.

Sorardım... gece yarlarına kadar

Ben miyim sırtında taşıyan dünyayı

Sıkışmış kalmış iki ateş arasında

Gerçeğim gölgemden çıkar yol umar.

Sorardım, yayla ıssız insanlar uzak (“Ahmet Celal”, Ö.s.52).

3.2.3.2.4. Meryemce

Yaşar Kemal’in *Orta Direk* adlı romanının kişilerinden biridir. Çukurova köylüsünün yaşamının anlatıldığı bir romandır. *Dağın Öte Yüzü* üçlemesinin başlangıç noktasıdır. Diğerleri *Yer Demir Gök Bakır* ve *Ölmez Otu*’dur

Her yıl Yalak köylüleri pamuk toplamak için Çukurova’ya inerler. İnme vaktini Halil emmi tayin eder. Halil emmi yaşlanır. Köyde at sadece Uzun Alilerde vardır. Uzun Alinin annesi Meryemce de yaşlıdır. Köyün muhtarı Sefer ile Halil köylüyü değil ağa tarafını tutar. Bu nedenle Yalak köylüsüne her yıl verimsiz tarlalar düşer.

Kervan yola çıkar. Uzun Ali, karısı Elif, çocukları Ummuhan ve Hasan, anası Meryemce’yi de alarak yola çıkar. Anasını ata bindirir. Kervan gece dinlenir. Gündüz yol alır. Yağmur başlayınca Halil emmiyi de atın terkisine bindirirler. Köylüler ve oğlu Uzun Ali gider. Meryemce ve Halil gidemez. At ikisini taşıyamaz düşüp bayılır ve ölür. Ertesi sabah anasını ve Halil’i bulan Uzun Ali anasını sırtlanıp Ormana getirir. Onlar geldiğinde kervan çoktan gitmiştir. Meryemce atın terkisine Halil’i bindirdiğiniz için at öldü diye söylenir durur.

Çukurova’ya çalışmak için geldikleri tarlayı görünce Muhtar Seferin kendilerine yine yamuk yaptığını anlarlar. Bu yılda ellerine çok az para geçecektir.

Gecenin karanlığında yalnız kalan Meryemce geçmişten gününe hayatını düşünür. Şükran Kurdakul’da Meryemce şiirinde bunu aktarır.

Gözleri kuytularda kalmış

Dağların Meryemcesi

Uyku boşluğuna düşende

Bir yaprak kıvıldaşa şimdi

Canı kanyor yüreğinde

Davulla zurnayla gelin olmuş

Güzelliğın köylüsü

Yollar aklına gelende

Bir ses, bin korku teli gibi

Ürperiyor içinde

Doğurmuş dokumuş, karılık etmiş

Adı dillerde gezen

Gülmenin güldürmenin ustası

Vay karayazılım vay

Ne kuşku değirmenleri

Dönüyor yalnızlığında. ("Meryemce", Ö., s.54-55).

3.2.3.3. Yaşamın Yitirdikleri

Dünya edebiyatından eserlerin kahramanlarının yer alır.

3.2.3.3.1. Michaud

İlya Ehrenburg'un *Paris Düşerken* adlı romanının kişilerinden biridir. 1930'lardan 1950'li yıllara kadar Avrupa'nın durumunu anlatan bir eser.

Michaud işçidir. İktidar ve işçi sınıfı arasında çekişmeler yaşanır. İşçiler greve gider. Grevcilerin lideri Michaud'dur. Fabrika da mühendis olarak çalışan Pierre de grevcilerle beraberdir. İşgal ve grevler tüm Fransa'ya yayılır. Halk Cephesi Partisi grevcilerin üstüne polis gücünü gönderir. Genç işçi Jeannot öldürülür. Michaud Jeannot'un annesi Clemence'yi bir kamyonun üstüne çıkarır. Ağlamaktan

gözleri kızarmış, ak saçlı kadın ağzını oynatır, fakat sesi çıkamaz. Sadece oğlunun yaptığı gibi sıkılmış yumruğunu havaya kaldırır.

Halk cephesi iktidar güçlerinden Tessat'ın kızı Denise babasının sadece kendi cebini düşünen yapısını öğrenince ondan tiksindir. Evden ayrılır. Michaud ile tanışır. Ona âşık olur. Michaud Alman ordusuna karşı savaşmaya gider. Savaşmaya giden Michaud'u bekler. Michaud yokken Clemence ana'nın evinde onun bıraktığı direniş işlerine devam eder.

Şükran Kurdakul, Michaud şiirinde Michaud'un Paris'in işgaline karşı çıkışını ve Grevci yönünü öne çıkarır.

Refik Durbaş, "Kurdakul, Michaud adlı şiirin son üç dizesinde:

Ey unutulmaz simgesi gençliğimizin

İşgal gecesinden çıkıp da geldin

Sessizliğin sesine ("Michaud", Ö., s.61).

Diyerek Paris Düşerken'in bu sevimli ve yiğit kahramanını bir kez daha yüreğimize konuk eder" (Durbaş, 1986: s.27) diyerek bilgilendirir.

3.2.3.3.2. Fabien

Antoine de Saint-Exupery 'in *Gece Uçuşu* adlı romanının kişilerinden biridir.

Buenos Aires'teki bir şirket anlatılır. Fabien Pentagon postasında hava postacılığı yapar. Şirketin genel müdürü Riviere Fabien'e çok güvenir. En zor ve tehlikeli işleri ona verir.

Fabien son göreviyle ilgili tüm hazırlıklarını yapar. Karısıyla güzel saatler geçir. Uçuş saati gelince evinden ayrılarak işine gider. Gideceği yere çok rahat bir şekilde ulaşır. Fakat dönüşte fırtına çıkar. Fırtına çok şiddetlidir. Fabien' in uçağı ile tüm bağlantı kesilir. Patronu Riviere Fabien'e ulaşmak için bütün şartları zorlar. Ulaşamaz.

Riviere işine bağlı biridir. Uçaklarından birinin başına bu kaza geldi diye sonraki uçuşu iptal etmez. İşine aynen devam eder.

Ne bir orman, ne unutulmuş bir kıyı

Ne uzak bir yıldız tepemde.

Nerdeyiz, nerelerde kalmışız

Yazgımda mı duyuyorum fırtınayı. (“Fabien”, Ö., s.64).

Şükran Kurdakul, Fabien şiirinde: Fabien’in uçağının kayboluşunu, düşüşünü, fırtınalı geceyi ve hissettiklerini dizelere döker.

3.2.3.3.3. Açlıktaki

Knut Hamsun’un *Açlık* romanının başkişisinin hayatı anlatılır.

Yazar bu eserde aslında gerçek yaşantısını yansıtır. Bu kitabını basmayı kabul eden birilerini buluncaya kadar aç gezer.

Romanda başkahramanın ismi hiç söylenmez. Başkahraman kendisine Andreas ismini bulur. Andreas’ın tek derdi vardır yazar olmak. Gazetelerde tek tük yazıları çıkar. Parası olduğu zamanlar kiralık odalarda kalır. Parasız kaldığı zamanlar üzerindeki eski püskü kıyafetleri satar. Sokaklarda yatar. Başka işlerde arar ama bulamaz. Bakkaldan borçla mum almaya gittiğinde, bakkal alışveriş yapan kadının verdiği parayı Andreas verdi diye para üstünü ona verir. Andreas ihtiyacı olduğu için alır. İhtiyaçlarını karşılar. Sonra kızı tekrar görür, ona durumu anlatır. Andreas’ın haline acıyanlar yardım eder. O da bir müddet ihtiyaçlarını o şekilde karşılar. Çok uzun süreler aç kaldığı da olur. Bu dönemlerde düş ve gerçeği birbirinden ayıramaz. Andreas’ı uzun süre idare eden kiralık oda sahibi en sonunda kapı dışına koyar. Gazetelerde de hiç yazısı yayınlanmaz olur. Dayanacak gücü kalmadığı için İngiltere’ye giden bir gemiye tayfa olarak yazılır.

Knut Hamsun’un *Açlık* romanının şiirleşmiş halidir. Hedefi için sonuna kadar mücadele etme. Ümidini kaybetmeme. Yaşanan yoksulluk. Şiirinin adı bile yaşananı anlatacak şekilde seçilir.

Değişmiş beynim, şaşırmış pusulam

İçim boşala boşala

Damarlarım tüketmiş kanı

Ekmeğe yenik düştüğüm akşam (“Açlıktaki”, Ö.,s.66).

3.2.3.3.4. İhtiyar Balıkçı

Ernest Hemigway’in *İhtiyar Adam ve Deniz* adlı hikâyesinin başkişisi.

Golf Stream’ de küçük teknesiyle yalnız başına avlanan ihtiyar bir balıkçı vardır. İhtiyar balıkçı yanına bir çırak alır. Kırk dört gün hiçbir şey yakalayamayınca ailesi, çocuğu balıkçının yanından alır. Seksen sekiz gün olur ve hala ihtiyar balıkçı bir şey avlayamaz. Çocuk ve ihtiyarın arasında sıkı bir dostluk oluşur. İhtiyar sabahları çocuğu uyandırır, limana beraber giderler. Çocuk akşamları ihtiyarı bekler, ona yardım eder. Çocuk tuttuğu iki balığı ihtiyara verir. Bunları yem olarak kullan muhakkak bir şeyler avlayacaksın der. Ertesi sabah ihtiyar erkenden kalkar. Uzak yerlere gitmeye karar verir. Hayalini kurduğu kılıç balığını yakalayacağını düşünür. Kıyıda çok uzaklaşır. Kıyı görünmez olur. Balık oltalarından biri oynamaya başlar. Oltayı çekince bir palamut yakaladığını görür. Bir süre geçtikten sonra olta tekrar hareket eder. Bu seferki güçlü, büyük bir balıktır. Oltayı sürükler. İhtiyar balıkçı diğer oltalarla onu destekler. Balı(k)ğı tekneye çekmeye başlar. Balıkçı çocuğun o an yanında olmasını çok ister. Uzun uğraştan sonra balığı yakalar. O kadar büyüktür ki tekneye çıkaramaz. Bir süre sonra teknenin etrafını köpek balıkları sarar. İhtiyar balıkçının zıpkını kırılır. Bıçağından zıpkın yapar. Onları uzaklaştırır. Balıkçı evine doğru yol almaya başlar. Zaman zaman köpek balıkları saldırır. İhtiyar uzaklaştırır. Balığın bir kısmını köpek balıkları yer. Yine de geride büyük bir balık olduğunu gösteren iskeleti kalır. Gece geç saatte limana ulaşır. Evine dinlenmeye gider. Sabah balıkçılar ihtiyar balıkçının tuttuğu balığı görünce şaşırırlar. Çocuk hemen İhtiyar balıkçının evine gelir onu uyandırır. Balıkçı uyanır çocuğun yüzüne bakar, gülümser ve tekrar uyur.

İhtiyar Adam ve Deniz adlı romanın şiirleşmiş halidir.

İlk şafaktan bu yana

Nasıl sevmişse denizi

Elde-avuçta, teknede

Nesi varsa biriken

Son umut rüzgârında

Yelken açmış giderken

Deniz bahçelerinin

Görülmemiş ödülü (“İhtiyar Balıkçı”, Ö., s.67-69).

İhtiyar balıkçı bu yolculuğa elindeki avucundaki sonlarla çıkar. Kurdakul, balıkçının son dönemlerde yaşadıklarını ve balığı yakaladığı günün duygularını dizelere döker. Umudunu yitirmemek. Hedefini belirleyen bir insanın sonuna kadar verdiği mücadelenin şiiri. Toplumcu gerçekçi şairin umut dolu şiiri.

3.2.3.3.5. Mayari

Miguel Angel Asturias'ın *Yeşil Papa* romanının başkişilerinden.

Romanda ülkesi Guatemala'nın ve yerli halkın sorunları anlatılır.

Köylülerin elinden toprakları alınır. Chicago'daki muz başkanı Yeşil Papa lakaplı Geo Maker Thompson zorla aldığı topraklara muz eker. Köylüyü de çok ağır şartlarda buralarda çalıştırır. Mayari ve çevresindekiler bu şartlar karşısında isyan eder. Olay örgüsü bunun etrafında şekillenir.

Yeşil Papa romanın kadın kahramanı. Romanda muz bahçesi sahibine karşı işçilerin direnişleri anlatılır. Kurdakul'un şiirinde de bu örgütlenmede etkin biri olan ve aynı zamanda çok güzel olan Mayari anlatılır.

Büyünün, söylencenin kızıydı

Kıyılarda köpüren dalga

Limon çiçeklerindeki giz

Özgürlüklerle sevişen gelin

Yiğitliğin anası

Bağımsızlık türkülerinden kalma (“Mayarı”, Ö., s.71).

3.2.3.3.6. Paul ve Öteki Tüfekçiler

Erich Maria Remarque’ın *Batı Cephesinde Yeni Bir Şey Yok* adlı romanının kişilerinden biridir.

I. Dünya Savaşı 19 yaşındaki Paul adlı gencin gözüyle anlatılır. Paul cephede en yakın arkadaşlarının ölümünü, vücutların parça parça oluşunu görür. Kollar, bacaklar havada uçuşur. Askerlerin vücutları mermilerle delik deşik olur. Paul bunları görür. Bundan sonraki hayatının bu gördüklerinden sonra hiç de normal geçmeyeceğini düşünür. Paul ve arkadaşları çok az yiyorlardır. Ama durmadan savaşıyorlardır. Yiyecek içecek de çok akıllarında değildir. Paul, Annesi hasta olduğu için izinli olarak evine gider. Çevresindekiler ona, cepheyi sorar. Paul düşünür, cephede olan gerçekler nasıl anlatılır ki anlatılmaz. Cephede olanların görünüp yaşanması gerekir, anlaşılabilmesi için der kendine. Bir cümle ile anlatılacak şey değil. O nedenle soranlara her şey yolunda der. İzin dönüşü cepheye gitmek zor gelir.

Çatışmanın ortasında kalır ve bir sipere düşer. Tek başınadır. Ya şimdi düşman askeri gelirse ne yaparım? Öldürür müyüm? Diye düşünürken bir düşman askeri düşer. Bıçağını çıkarır ve saplar. Onun ölüşünü izler. Saatler sürer.

Batı Cephesinde Yeni Bir Şey Yok romanına sadık kalarak şiirleştirme. Şükran Kurdakul şiirinde Paul’un hissettiklerini ve savaşın neden olduklarını dizelere getirir. Kurdakul, savaşların toplumda ve insanlar üzerinde bıraktığı etkilere karşı duyarlılığını, direnişini şiiriyle gösterir.

Ne ekmek, ne cigara, ne su...

Gerçeği siliyor durmadan

Karanlığa batmış gibi

Batı cephesindeki siper (“Paul ve Öteki Tüfekçiler”, Ö., s.73).

3.2.3.3.7. Robert Jordan

Ernest Hemingway’ın *Çanlar Kimin İçin Çalıyor* romanı kişilerinden. Eserde İspanya iç savaşı anlatılır.

Robert Jordan İspanyadaki bir köprüyü patlatmakla görevlidir. Bu konuda kendisine yardımcısı Anselmo da destek verir. Köprüyü patlatmakla ilgili çetelerle görüşürler. İlk olarak çete reisi Pablo ile görüşürler. Pablo karşı çıkar. Pablo’nun karısı Pilar kocasının karşı çıkmasına rağmen destek vereceklerini söyler. Robert bu çetenin içinde gördüğü Maria adlı kıza âşık olur. Ertesi gün Robert, Pilar ve Maria kendilerine destek olacak başka çete lideri El Sordo ile görüşmeye giderler. El Sordo destek vereceğini söyler. Maria ve Robert arasındaki aşk kuvvetlenir. Robert bu işten sağ çıkmayacağını bildiği halde Pilar’a bu iş sonunda Maria ile evleneceğini ve onu buradan götüreceğini söyler. Köprüyü patlatma ile ilgili bütün kararlar verilir. Pablo köprüyü patlatmada kullanılacak patlayıcıların yarısını alır kaçır. El Sordo denilen liderin yanına gider. Bir süre sonra Pablo geri gelir. El Sordo ve adamlarının öldürüldüğü haberini getirir. Robert köprüyü patlatmayı ertelemek ister. Birliğiyle iletişim kurmaya çalışır, başaramaz. Bunun üzerine Robert köprüyü uçurmaya karar verir. Pilar ve adamları da onlarla gelir Köprü’nün altına patlayıcıları yerleştirir. Köprü’nün altında yanında Anselmo ve Maria da vardır. Köprü’nün üstüne bir kamyon yaklaşırken patlatır. Köprüden kopan parçalardan biriyle Anselmo ölür. Robert de açılan ateş ile yaralanır. Maria’yı yanından uzaklaşmaya ikna eder. O gidince esir düşmek ve kurşuna dizilmek istemediği için kendini öldürür. Pilar’ın adamlarından da vurulup ölenler olur.

İspanya iç savaşının anlatıldığı bir romandan etkilenerek yazılır. Şükran Kurdakul, Robert Jordan adlı şiirinde: Robert Jordan’ın köprüyü uçurma ve vurulma anında hissettiklerini anlatır

Artık ne umut, ne düş, ne utku

Nereye dağılıp gidiyor dünya (“Robert Jordan”, Ö.,s.74).

Kurdakul'un şiirinde olmazsa olmaz denilen sorgulamayı burada da görölür. Kurdakul bu dizeler için “*Artık çözümlenin tam somutlandığı aşamada eski bir toplum savaşıçısının olayların etkisiyle bulunduğu yerden isyanı. Sorgulaması.* (Korkmaz, 1993: 103) demektedir.

3.2.3.3.8. Z Sokağı

Vasili Vasilikos'un *Ölümsüz Z* adlı romanının başkişisi.

Bir politikacı gerçekleştirilen suikast sonucu öldürölür. Bunu araştıran savcı olayın derinlerine indikçe dış güçlerle birlikte devlet görevlilerinin de elinin olduğunu görür. Politikacıyı ortadan kaldırırılar, ama fikirleri hala hayattadır.

Kitapta devlet, derin devlet, dış güçler ve ülkesini seven insanların çevresinde dönen olaylar anlatılır. Bu sokak liderin suikasta uğradığı yerdir.

Türkülerle horonlarla coşkun

Alıştığı gündən beri hayata

Yarası yeniden kanıyor sanki

Arkadan vurulduğu sokakta (“Z Sokağı”, Ö., s.76).

Şükran Kurdakul, Dr Lambrakis'in öldürölüdüğü sokağın tasviriyle beraber, o sokak da hala var olduğunu düşündüğü direnci şiirleştirir.

3.2.3.3.9. Madame Ortans

Nikos Kazancakis'in *Aleksi Zorba* adlı romanın kişilerinden biridir.

Girit'e gitmek için limanda bekleyen patron limanda sırtında santur taşıyan Aleksi Zorba ile tanışır. Balıkçı kahvesinde sohbet ederler. Patron Girit'e gittiğini orada linyit madeni olduğunu söyler. Aleksi Zorba beni de götürün her işi yaparım der. Patron onu da yanına alır. Gemiyle Girit'e giderler. Girit'te konaklayacak yer ararlar. Madame Ortans'ın pansiyonunu bularak oraya yerleşirler. Zorba ile Madame Ortans ilişki yaşamaya başlar. Aleksi Zorba madenle ilgilenir. Patrona iş bırakmaz. Bir gün yeni linyit damarı bulunur. Orası kazılırken, maden de göçük olur. Aleksi Zorbanın aldığı önlemler ile kimse zarar görmez. Aleksi Zorba çıkarılan madenin direk limana indirilmesi için bir havayolu açılması gerektiğini söyler. Havayolu

malzemelerini almak için Zorba şehre iner. Şehirde tanıştığı kadınla vakit geçirerek paraların çoğunu yer. Patronuna durumu anlatan bir mektup yazar. Patronu da olsun yine de geri gel der. Patron, O yokken Madame Ortansa Aleksî Zorba dönünce sizinle evlenmek istiyor diyerek onlarla eğlenmek ister. Aleksî Zorba köye döner. Havayolu için manastıra ait ormanlık arazinin alınması gerekir. Aleksî Zorba ile Patron rahiplerle görüşmek üzere manastıra giderler. Sonuçta manastıra ait olan araziyi istedikleri fiyattan alırlar. Aleksî Zorba, köye dönünce patronunun Madame Ortansa söylediği sizle evlenmek istiyor sözü üzerine nişanlanırlar. Madame Ortans hastalanır ve ölür. Köylü pansiyonu yağmalar. Havayolu biter. Deneme için merakla beklerler. Havayolu bekledikleri gibi güzel neticeler getirmez. Havayolu çöker. Rahipler yaralanır. Patron havayolu projesinde son kuruşlarını harcar. Patron Girit'ten ayrılma kararı alır. Aleksî Zorba ile Patron böylece ayrılır. Aleksî Zorba Girit'te kalır. Birbirlerinden ayrılışlar da sürekli mektuplaşırlar. Aleksî Zorba Girit'te evlenir. Mermer yatağı işletmeye başlar. Patronunu sürekli yanına çağırır. Patronunda gelmez. Bir gün köyün öğretmeninden Aleksî Zorbanın öldüğünü ve kendisine santurunu emanet ettiğini söyleyen mektup alır.

Şükran Kurdakul Madame Ortans şiirinde Madame Ortansın hayatından izlerle, pansiyonundaki yaşananları hatırlatır

Hangi rüzgâr uçuruyor perdeleri

Anıların bile yorulduğu yerde

Kurumuş denizler, silinmiş liman. ("Madame Ortans", Ö., s.77).

Kurdakul, bu dizeler için şu açıklamayı yapar: *"Bu dizelerin soruya dönüştüğü bu gün bile aynı duyarlıkta olduğumu görüyorum. Onlarla ilk kez karşılaşan bir insan gibi"* (Korkmaz, 1993: 103).

3.2.3.3.10. Altınay

Cengiz Aytmatov'un *Öğretmen Duyşen* adlı kitabındaki kişilerden biri.

Olay Kurkuru köyünde 14 yaşındaki Altınay adlı kız çocuğunun başından geçer. Yıllar sonra Altınay öğretim görevlisi olarak köyüne gelir. Olay, İlk öğretmeni ve hayatını şekillendiren Duyşeni görmesi ve yazara anlatmasıyla başlar. Duyşen

köye öğretmen olarak atanır. Duyşen önce köylüleri meydana toplar. Çocuklarını okula göndermelerini ister. Okul olmaya uygun bir yeri belirleyerek burayı hep birlikte tamir ederek okul yapalım der. Kimse yardım etmez. Duyşen tek başına okulu tamir eder. Okulun çevresine tezek, saman toplamaya gelen çocuklarla konuşarak yavaş yavaş okula alıştırmaya çalışır. Duyşen, okulu hazır hale getirince her sabah çocukları evlerinden teker teker alır. Duyşen de okuma ve yazmayı askerde öğrenir. Eksiği çoktur. Ama elinden gelenin en iyisini yapar. Öğrencilerin ailelerinden karşı çıkanlar olunca Rus hükümetinden onaylı geldiğini karşı çıkanlar hakkında işlem yaptıracağını söyler. Böylece ailelerin sesini kısar. Öğrencilerin içinde en büyük Altınay'dır. Altınay'ın anne ve babası ölmüştür. Amcası bakar. Altınay'ı bir gün babası yaşındaki biri, ikinci eşi olarak ister. Amcası verir. Altınay gelip durumu öğretmenine anlatır. Duyşen, Altınay'ı yaşlı bir ailenin yanına yerleştirir. Ailesi ve yaşlı adam Altınay'ı almaya gelir. Duyşeni döverler. Altınay'ı alıp giderler. Altınay her şey bitti sanırken, Duyşen Jandarmaya gider. Altınay'ı yaşlı adamın elinden alarak şehre okumaya gönderir. Bir daha birbirleriyle okul açılış törenine kadar karşılaşmazlar. Altınay Moskova'da Felsefe bölümünde öğretim görevlisi olur. Duyşeni aramasına rağmen ulaşamaz. Okul açılış töreni sırasında Duyşen' in öğretmen değil artık bir postacı olduğunu öğrenir. Altınay utanarak oradan hemen ayrılır. Ben neden Duyşeni köye gelerek aramadım diye kendini suçlar. Okulun adının Duyşen'in Okulu olmasını teklif eder. Ve öğretmeni Duyşen'in kendisi ve diğer arkadaşları için yaptıklarını herkes bilsin duysun diye bu hikâyeyi yazdırır.

Öğretmen Duyşeni herkes bilsin diye yazılmış bir eser.

Anı var, ateş, ölüm

Hepsini yaşıyor gördüm

Öğretmen Duyşen'in adında (“Altınay, Ö., s.80).

Şükran Kurdakul, Altınay şiirinde Altınay'ın öğretmeni Duyşen'i görünce canlanan anılarını dizelere getirir.

Anılar vardır gizlenen

Bilinmez odalarında bilincin

Bu dizeler için Kurdakul “ve kendiliğinden birikimler yaratarak karşınızda somutlanıverir” (Korkmaz, 1993: 103) açıklamasını yapar.

3.2.3.3.11. Bazarov

Turgenyev'in *Babalar ve Çocuklar* adlı romanının kişilerinden. Eser 1862'lerde kaleme alınır. Şükran Kurdakul Bazarovların oğlu Yvgeny Vasiliç Bazarov'u şiirleştirir. Roman kahramanı, kendinden başka her şeyle dalda geçen bir kişidir.

Bazarov, arkadaşı Arkady'larda uzun süre konuk olur. Konuk olduğu sürede iki kız kardeşe tanışır. Anna ile Bazarov arasında bir ilişki başlar. Arkady ile Katya birbirlerine âşık olurlar. Bazarov her şeyden sıkıldığı gibi Anna'dan da sıkılır. Arkady ile Katya evlenme kararı alır. Bazarov kendi köyüne döner ve yerleşir. Doktorluk yapmaya başlar. Tifüsten ölen bir kişiyi otopsi ederken elini keser. Birkaç gün sonra tifüsten o da ölür.

Bir de Bazarov vardı eskilerden

Kendinden başka her şeyi yadsıyan biri...

Delinmiş bir gecenin yıldızları gibi

Gerçeğini gördü akıp giderken. (“Bazarov, Ö., s. 81).

Şükran Kurdakul dört dize ile Bazarov'u anlatır.

3.3. ŞİİRİNİN BESLENDİĞİ KÜLTÜREL KAYNAKLAR VE ETKİLENMELER

Şükran Kurdakul şiirinin en özgün yanlarından biri, bu türde bireysel hayatına yönelik sezgi, duyuş, hayal ve yaşanmışlıkları kadar toplumcu gerçekçi çizgide milli ve evrensel kültürel kaynaklardan beslenmesidir.

Şükran Kurdakul'un şairliğini ve şiirini besleyen etkenler, öncelikle kendi yaşamı, politik kişiliği. Edebiyat tarihi alanındaki çalışmalarından elde ettiği birikimler. Divan edebiyatı, halk edebiyatı, çağdaş edebiyat, Türk şiir geleneğinde yer alan şairler. Etkilendiği kaynaklar: Pir Sultan Abdal'dan Yunus'a ve Fuzuliye, Şeyh Galip'ten Namık Kemal'e, Fikret'e, Nâzım Hikmet'e ve toplumcu ozanlar, Mitoloji, Homeros, Yunan Tanrıları, Kurtuluş Savaşı, Tarih, Savaş, Dünya edebiyatı, yaşadığı yerler.

Şükran Kurdakul, çok farklı membalardan kendini beslediğini söyler. Sol görüşlü bilinen Sabahattin Ali ile mistik duyarlılıklara sahip Necip Fazıl'ın birbirinden tamamen farklı öykülerini bir arada okur. Sahaflarda bir kitap kurdu gibi gezer. Abisinin kitap ve dergilerinin sayesinde de edebiyat mikrobuunu kapar.

Duygu Durgun, Kurdakul'un yazmayı duyarlılıklardan kurtulma olarak algıladığını belirtir. Kurdakul'un "*yaşamı sorgulayıcı tavrı şiire yaklaşımda da kendini gösteriyor. Şiir söz konusu olunca eleştirel, hatta acımasız bile olabiliyor. 'Melih Cevdet' şiir yazmak demez 'şiire çalışmak' der. Kurdakul'da Melih Cevdet'ten yola çıkarak şöyle der: "Şiire çalıştığım evreyle o şiirin oluşum evresi farklı. İşte o başlangıç döneminde duyarlılıkla düşünsel olan arasında uyum sağlanmazsa şiirin etki gücü olmaz. Duyarlık önemli ama çalışmak da çok önemli"* (Durgun, 1997: 11) Kurdakul kendi şiirleri içinde bu desturu uyguladığı dönemler olduğunu söyler. Kurdakul şairliğinin yanı sıra çok yönlü bir sanat adamıdır. Şiir yazmanın vazgeçilmez bir tutku olduğunu ifade eder. Diğer alanlarda çalışmış olmak, şiire zaman ayırmasına engel olur. Kurdakul'a göre "*şiir, şairin tüm zamanını isteyen bir uğraş*" (Durgun, 1997: 11)tır.

Bir dalında yüreğimin kuşları var

Uçuşur, esinlenir ardından gelir.

Bir dalı derviş Yunus'a çıkar,

Bir dalı Galip Dede divanından gelir.

Coşkuların beslediği esinler,

Korku dallarında titremesinler,

Sabrım var.. evrende kendi sesini dinler

Sözüm var.. Sözcükler dergâhından gelir (“Soyağaç”, B.Y.B.Y., s.5).

Kurdakul küçük yaşlarda okumaya başlar. İlkokul yıllarında da dergilere yazı ve şiir gönderir. İyi bir okur olması onu farklı mecralara yönlendirir. Liseyi bitirememiş olması onun eğitim alanında ilerlemesine engel olur. Okuma işlemini okula giderek değil, kendi kendini yetiştirme yoluyla gerçekleştirir. Alaylı yazarlardan olur. Okuma sevdası uğruna ve özellikle edebiyat tarihçiliği çalışmaları nedeniyle gözlerini kaybeder. Edebiyat tarihçiliği alanındaki eksikleri görünce edebiyat tarihçisi olur. Sahafından çıkmayan Kurdakul bu çalışmalar nedeniyle yıllarca kütüphanelerden de çıkmaz. Şükran Kurdakul, şair, yazar, gazeteci, yayıncı, edebiyat tarihçisi, siyaset adamı, çeşitli derneklere yazar ve şairlerin temsilciliğini yapan kişi. Bütün bu özellikler onun kaynaklarını genişletir.

Kurdakul’un şiirlerinde beslendiği kaynakları hangi kaynaklardan hangi şiirlerinde nasıl yararlandığını somut şekilde maddeler halinde gösterilir

3.3.1.Tarih

Kurdakul geçmişini araştıran bir kişidir. Bu merak onu edebiyat tarihi alanına yönlendirerek, kitaplar yazmasına neden olur. Edebiyatın tarihi kadar tarih ve özellikle Kurtuluş Savaşını ve dönemlerini içeren tarihi olay ve kişiler onun ilgi alanındadır.

İkinci Kurtuluş şiirinde

Hala ışıklar yansıyor eski oyunlardan

Bergama tepelerinin ardından çoğalarak (“İkinci Kurtuluş”, İ.İ.A.N., s.21).

Bergama’nın geçmişi M.Ö 3000’e kadar gider. Kurdakul tarihi iyi bildiği için bu bilgiyi şiirinde kullanır.

Şükran Kurdakul 1979 yılında *Yürüyüş* dergisinde TYS İzmir Kitap Fuarındaki kitap imza gününde “Hemşerim genç öncüler” olarak nitelediği gençlerin ve kendi yaşlılarının tarihe bakışını aktarır. Kurdakul kendi yaşanmışlığı doğrultusunda bir İzmir tarihi çizer. Kurdakul için yakın tarih olarak değerlendirilen

zamanlar gençler için uzak tarihtir. Kurdakul, ilk gençlik yıllarını İzmir’de geçirir. II Dünya Savaşını İzmir’de yaşar. İlk tutuklanmasını da İzmir’de yaşar. İzmir’de yaşadığı yıllar edindiği izlenimler konusunda şu bilgileri aktarır. Karaborsayı kimlerin yaptığını, atlı tramvaya kimlerin bindiğini, Kimlerin Salihli, Aydın, Söke’de çiftlikleri olduğunu bildiklerini, Kurtuluş Savaşına kimlerin katıldığını, kimlerin Yunan askerleriyle kol kola kordonda gezdiğini bildiklerini söyler. Edebiyat camiasından kimlerin iktidarla birlik olduğunu elde ettikleri mevkilere göre anladıklarını aktarır. İzmir’inde nüfus patlaması denen olguyla büyüdüğünü belirtir. Kurdakul’un bu yaşanmışlıkları ve anlattıkları Kurtuluş savaşı İzmir’ini ve yaşadığı dönem İzmir’inin tarihini iyi bildiğinin gösterir (Kurdakul, 1979: 15).

3.3.1.1.Savaşlar

Kurdakul, Kurtuluş Savaşında görev alan bir askerin oğlu olması nedeniyle şiirlerinde babasının askerliğine ve Kurtuluş Savaşı ile ilgili insanlara, olaylara yer verir. Yaşı itibariyle İkinci Dünya Savaşının ülkemizde yarattığı o zor dönemi yaşar ve şiirine yansıtır. Amerikan -Vietnam Savaşı, savaşla engellenmek istenen hürriyete de şiirlerinde rastlanır. Birinci Dünya Savaşı sonrası ülkenin işgali, İspanya iç savaşı da şiirlerinde kendine yer bulur. Sanat anlayışının temelini oluşturan toplumcu gerçekçilikten dolayı savaşlar şiirlerinde yer bulur.

3.3.1.1.1. Kurtuluş Savaşı

Şükran Kurdakul Binbaşı Mehmet Salih Şehremi’nin oğludur. Bir asker çocuğu olmak, Kurdakul’u her zaman gururlandırır. Kurdakul eğitim hayatını tamamlayamadığı için babası gibi kahraman bir asker olmak isteğini yerine getiremez. Şükran Kurdakul askerlikle ilgili bir mesleğe sahip olamaz. Ama o, babasının da bir fiil katıldığı Kurtuluş Savaşına şiirlerinde farklı isimler, kavramlar ve olaylarla hep yer verir. Kurdakul, Kurtuluş Savaşını ele alırken Savaş öncesi olaylara da yer verir. Osmanlı Devleti döneminde yaşananları da aktararak bir bütünlük oluşturur. Nereden, nereye geldik ve bugün ne haldeyiz çizgisi üzerinde bir Kurtuluş Savaşı aktarır. Şiirlerinde somut örneklerle gösterilir. Kurdakul Kurtuluş Savaşında kahramanlıkları ile tarihe adını yazdırmış kişileri, yaşadığı dönemdeki ve sonrasındaki insanlara olumlu kahraman olarak örnek olmaları amacını da güderek şiirlerine dâhil eder. Onlar şu zorlu yaşam koşulları içindelerdi, cesurca, mücadele

ettiler ve kazandılar. Bugün ve sonrasında karşılaştığımız zorluklarda biz de onlar gibi başarabiliriz. Kurtuluş Savaşını ve kişilerini destanlaştırarak aktarır.

Kurdakul, 1986 yılında *Milliyet Sanat* dergisinde Nejat adlı kişiye Kurtuluş Savaşından kimleri şiirlerine aldığı konusunda şu açıklamayı yapar “...araştırmalar yaparak, şimdi bütün toplumun tanıdığı Hasan Tahsin, Yıldırım Kemal gibi Kuvayı Milliye öncülerinin yaşamlarının getirdiği duyguları şiire yansıtmaya çalıştım. Fakat belli bir yaştan sonra olayların düşüncede yarattığı duygulanmalarla birlikte, toplumsal olayların felsefi planda araştırmaları yorumları biçiminde etkenlerde şiirlere yansımaktadır sanıyorum” (Nejat, 1986: 45).

Osmanlı Devleti Dönemindekiler

“Şehrim hangi çöküntünün altında kaldı

Çıkmaz bir mahzende Osmanlı iktidarı

Damat Ferit, Vahidettin, Kürt Mustafa” (“İşgal”, İ.İ.A.N, s.6-7).

Osmanlı Devletinin son dönemlerindeki iktidarda görev alan kişilerin adlarını verir. Şehrinin işgal altında olduğunu gösterir. Padişah, Sadrazam ve Kürt Mustafa Osmanlı Devletinin son yöneticileri.

“142’siz Mühürdar akşamında sen vardın,

Çok ilerde karanlık Osmanlı sarayları

Bir Bekirağa bölüğü, bir Sultanahmet” (“142’Siz”, İ.İ.A.N., s.26-27).

Kurtuluş Savaşı ile Osmanlı arasında devamlı bir ilgili kurar. Bu savaşların kazanılması sonucu bir dönem kapanır. Yeni bir dönem başlar.

Bekirağa Bölüğü ve Sultanahmet

Bekir Ağa Bölüğü, İkinci Abdülhamid, İkinci Meşrutiyet ve Mütareke dönemlerinde siyasi ve askeri tutukluların kapatıldığı meşhur tutukevidir. Şuan İstanbul’un en şık ve en pahalı otellerinden biri olan ve 1996’da açılışı yapılan Four Seasons Hotel’i bir zamanlar Sultanahmet Cezaevi’ydi. 1918 yılında “Dersaadet Cinayet Tevkifhanesi” adıyla yapılan cezaevi 1969 yılına kadar cezaevi olarak

kullanılır ve bu sürede Nâzım Hikmet, Aziz Nesin, Kemal Tahir, Necip Fazıl, Vedat Türkali, Çetin Altan, Orhan Kemal gibi birçok ünlü ismi ağırlar. 12 Eylül’de ülke dev bir hapishaneye dönüşünce yeniden cezaevi olarak kullanılır ve birçok kişi burada hapis yatar.

Dumanlı bir eylem gecesini yalnız bırakıp

İstanbul’u saran bir ölüm gibi yaşıyorum.

Eski bir Dolmabahçe’nin adamlarını gördünüz mü?

Ali Suavi Beyin yanında dağınık resimler olarak.

Umutları ve kafaları zaptiyelerin sopalarıyla paramparça.

Kızarmış Üsküdar minareleri ağlamaktan.

(“İstanbul Penceresinden Bakarken”, H.O., s.38).

Ali Suavi ve Çırağan Olayı dizelerle hatırlatılıyor. II. Abdülhamit zamanında yaşanan bir isyan. İsyân sonucu Ali Suavi’nin ölümü de tarihe uygun şekilde aktarılır. Buradaki isyan olayında iktidara denizden gelen bir tehlike vardır. İstanbul’un işgalci güçler tarafından işgal edilişi de denizden olur.

Cemiyet ve Kongreler

“Redd-i İlhak adına silaha sarılında” (“Redd-i İlhak”, İ.İ.A.N, s.11).

“Nerede redd-i ilhak, Hasan Tahsin nerede”

(“İzmir’in İçinde Amerikan Neferi”, İ.İ.A.N. s.31).

Redd-i İlhak, Kurtuluş Savaşı sırasında İzmir ve çevresini müdafaa için 1919 yılında kurulan bir cemiyettir. Kurtuluş Savaşı sırasında başarılı olan bir cemiyet örnek verilir.

“Hiçbir Osmanlı karakoluna kilitlenmeden

Erzurum kongresinde açar sesini.” (“Halk Orduları”, H.O., s.8).

Bölgesel direnişler ülke çapına yayılarak, ülkenin bağımsızlığı için mücadele edileceğini anlatır. İlk ülke çapındaki toplantıdır. Bölgesel değil, ülke olarak hareket edileceğinin habercisidir

“Örgüt örgüt yükseliyor Balıkesir kongresinde” (“Sağdıçım”, H.O.,s.19).

Kurtuluş Savaşı sırasında Balıkesir ve çevresindeki işgal kuvvetlerine karşı savunma amacıyla toplanan bir kongredir.

Hasan Tahsin

“Mustafa Kemal, Albay Fethi, Hasan Tahsin”

(“Tüfek Çatmış Topağında”, H.O., s.7).

Hasan Tahsin’de Bedrettin, Bedrettin’de özgürlük

Özgürlükte Hasan Tahsin olmak. (“Hasan Tahsin”, İ.İ.A.N, s.14-15).

“Nerede redd-i ilhak, Hasan Tahsin nerede”

(“İzmir’in İçinde Amerikan Neferi”, İ.İ.A.N. s.31).

Tek kurşun patlamadan önce”

(“İstanbul Penceresinden Bakarken”, H.O., s.39).

İlk kurşun atam yiğidimin gözleri” (“Sağdıçım”, H.O. s.19).

İzmir’de Yunanlılara karşı kurşun sıkan ilk kişi, mücadeleyi başlatan kişi. İzmir için Kurtuluş Savaşındaki simge. Bedreddin 600 yy. önce Anadolu’da Sosyalizmi yaygınlaştırmaya çalışan kişi olarak kabul edilir.

1982 yılında *Dönemeç* dergisinde Şükran Kurdakul, Yaşar Aksoy’a Kuvayı Milliye, Hasan Tahsin ve İzmir konusunda açıklama yapar. Şükran Kurdakul, edebiyatla ilgilenmeye başladığı ilk yıllarda Kuvayı Milliye üzerine düşündüğünü söyler. Milli Kurtuluş Şarkısı şiiri nedeniyle tutuklandığında kendisine Neden Kuvayı Milliyecilerle, Hasan Tahsinlerle ilgileniyorsun diye sorulduğunu aktarır. 1940 yılında annesinin anlattığı ile Karşıyaka çaycısının anlattıklarının aynı olduğunu söyler. İzmirliilerin o yıllarda Kurtuluş savaşını konuştuğunu ve kendisinin

toplumsal ve tarihsel olarak bu konudan etkilendiğini söyler. Şükran Kurdakul'un *Dönemeç* dergisinde yer alan konuşması aşağıdaki gibidir.

9 Eylül törenlerinin görkemini, Tahir Bor'un çağdaş bir Kuvayı Milliyeci olarak verdiği enfes konferansları, yine Rüştü Şardağ'ın söyleşi ve konferanslarını size anlatsam da, o duygulanımı tam olarak ifade edemem. Bambaşka bir dönem idi, o günler... Resmi bir tutum söz konusu olmadan, biz ister istemez geçmiş kuşağın sürekli sözünü ettiği tarihsel olguları miras olarak kabullendik ve edebiyatımızda kullandık. Çok da iyi ettik.. Biz bu mirası omuzlayarak, Yeni Edebiyat' ta insancı ve toplumcu bir potaya döktük...(Aksoy, 1982: 7).

Samsuna Çıkış

Hangi çağrışımlarla gelir 1919.

Hala ışıklar yansıyor eski oyunlardan

Bergama tepelerinin ardından çoğalarak (“İkinci Kurtuluş”, İ.İ.A.N., s.21).

1919 Atatürk'ün Samsuna çıkarak Kurtuluş Savaşını başlattığı tarihtir.

Bergama özellikle çok eski tarihlerden beri varlığını sürdüren bir yerleşim yeridir. Özellikle Yunan medeniyetinin kökenlerine, ilk çağ ozanlarına kadar gittiği için önemli bir yerleşim yeridir. Bu nedenle Kurdakul PEN Yazarlar derneğinde yöneticilik yaparken Bergama'da “Akdenizli Ozanlar Toplantısı” etkinliği gerçekleştirir.

Gücün 1919'un bütün şafakları (“Öncü Kardeş”, H.O., s.12).

Cepheler

Bir kez bile görmediğim Binbaşımın

Bir özsuğu gibi dolaştığını içimin dallarında

Cepheler, cepheler, cepheler....

İnönü'de, Dumlupınar'da, Sakarya'da (“142'Siz”, İ.İ.A.N., s.26-27).

Kurtuluş savaşında görev alan bir kez bile görmediği Binbaşı babasını da yâd eder. Kurtuluş Savaşındaki önemli cephe ve savaş isimlerini verir. Birinci ve İkinci İnönü Meydan Muhaberesi, Dumlupınar Meydan Muhaberesi, Sakarya Meydan Muhaberesi. Kurtuluş Savaşının kazanılmasında önemli olan cepheler isimleri ile şiirinde anılır.

Karışır çağrışımlar gibi Sakaryalara

İnebol denizleri, Geyve dağları. (“Tüfek Çatmış Toprağımda”, H.O., s.7).

Geyve, Kurtuluş Savaşı sırasında ülkenin bağımsızlığını savunan kişilerce Kuvayı Milliye teşkilatı kurarak, Mustafa Kemal’e destek veren ve bölgesini savunan bir yerdir.

Afyon cephesinde gazi kadınlarımız

Nasıl kan çiçekleri akıyor Sakarya’dan

Ankara’nın yolları kağnılar (“Öncü Kardeş”, H. O., s.12).

Ayvalık, Burhaniye, Sındırgı cepheleri (“Sağdıçım”, H.O.,s.19).

Galiçya’dan Yemen’den .

Dumlupınar’dan, Sakarya’dan, (“Beklerken”, B.Y.B.Y,s.24).

Şair, Birinci Dünya Savaşı ve Kurtuluş Savaşındaki cepheleri anıyor. Asker babası o savaşlarda görevlidir.

İzmir’in İşgali, İstanbul’un İşgali, İstanbul’daki Mitingler.

Şehrim hangi çöküntünün altında kaldı (“İşgal”, İ.İ.A.N, s.6-7).

İşgal edilmiş bir İstanbul kadar derin. (“Halk Orduları”, H.O., s.8).

Birinci Dünya Savaşı sonunda 30 Ekim 1918 tarihinde imzalanan Mondros Ateşkes antlaşması ile ülke yavaş yavaş işgal edilmeye başlanır. İşgal edilen yerlerden biride Osmanlı Devletinin başkenti olan İstanbul’dur. İstanbul, o tarihten itibaren parsel parsel işgal edilir. Asıl işgalin gerçekleştiği tarih 16 Mart 1920’dir.

Sultanahmet mitinginde binlerce adam

Tek silahta birleşmiş bütün ulus,

Görüyorum, İnsanda birleşmiş bütün vatan. (“Öncü Kardeş”, H.O., s.12).

Dumanlı bir eylem gecesini yalnız bırakıp

İstanbul’u saran bir ölüm gibi yaşıyorum.

(“İstanbul Penceresinden Bakarken”, H.O., s.38).

Sultanahmet mitinginde çoğalarak

İşgal edilmiş bir İstanbul’a karşı

Şehreminli Mehmet Salih Binbaşı.

Kurtuluş Savaşı resimlerinde (“Babamı Duydukça”, A. D., s.41).

15 Mayıs 1919 tarihinde İzmir işgal edilir. Bunun üzerine yurdun çeşitli yerlerinde bununla ilgili tepkiler ortaya çıkar. İstanbul’da mitingler düzenlenir. 17 Mayıs 1919’da Üniversite öğrencileri ve müderrisler derse girmez. 18 Mayıs 1919 da Darülfünunda bir umumi toplantı yapılır. 19 Mayıs 1919’da Türk Ocakları Fatih parkında bir miting yapar. Konuşmacılardan birisi Halide Ediptir. Saraya gidilerek, Padişahın halkın yanında durma çağrısı yapma kararı alırlar. Miting sonrası Yıldız sarayına çıkarlar. Fakat padişahla görüşemezler. 20 Mayıs 1919’da Darülfünun gençliği Üsküdar’da şair Talat Beyin’de konuşmacı olduğu bir miting düzenler. Wilson’a telgraf gönderilerek 12. maddenin uygulanması istenir. 22 Mayıs 1919’da Kadıköy’de Tıbbiyeli öğrencilerin daha aktif olduğu bir miting düzenlenir. Halide Edip konuşmacılardan biridir. 23 Mayıs 1919’da Sultanahmet meydanında toplanarak konuşmalarla işgale karşı düşünceler aktarılarak tepkiler dile getirilir. Mehmet Emin Bey, Fahrettin Bey ve ardından Halide Edip konuşma yapar. İstanbul’da düzenlenen bu mitinglerle tepki dile getirilir.

İzmir'in Kurtuluşu

Hiç ölmeyecekler gibi yaşama aldırmadan

Yıldırımkemallerin Dokuz eylüllerinde

(“İkinci Dokuz Eylül’e Doğru”, İ.İ.A.N., s.29).

Yıldırım Kemal

28 Ağustos 1922’de Orgeneral Fahrettin Altay Paşa komutasındaki 5. Süvari Kolordusu’nun, içinde yer alan askerlerden biridir. Çekilmekte olan ve Eğret bölgesinde ihtiyatta bulunan Yunan kuvvetlerine baskınlar yapan askeri birlikte yer alır. Yıldırım Kemal İzmir’e ilk gidecek süvari kıtasının başında bulunmak üzere görevlendirilir. Küçükköy istasyonu yakınındaki çarpışmalarda 30 arkadaşı ile birlikte şehit olur.

Dokuz Eylül İzmir’in kurtuluş tarihidir.

Bir bayrak düşünsem, Kadifekalede açan

Mehmetçiği düşünsem, Mehmedin gözlerinde

Karışır çağrışım lar gibi Sakaryalara (“Tüfek Çatmış Toprağında”, H.O., s.7).

İzmir düşman askerlerinden temizlendikten sonra, Konak Meydanına ve Kadifekale’ye Türk Bayrağı dikilir. 30 Ağustos Sakarya Zaferinden sonra Türk Ordusu İzmir’e doğru düşmanları yok ede ede ilerler. İnebolu’nun Kurtuluş Savaşında önemli bir yeri vardır. Savaşın kazanılmasında önemli olan kağrı yolu güzergâhının bu ilçeden geçmesi onun tarihte ve şiirlerde yer almasını sağlar.

Geçtiler, 9 Eylül’deki gibi (“Vedat Arkadaşa Saygı Duruşu”, H.O., s.14).

Seferberlik Mütareke

Bir mektup yaşam umudu,

Ölüm haberleri geldi.

Bir mektup... kuşun kanadından,

Kurtuluş haberleri geldi. (“Beklerken”, B.Y.B.Y.,s.24).

Annesinin ve annesinin durumunda olan insanların mektupları hangi umutla ya da umutsuzlukla beklediğini aktarır.

Gecikmiş posta trenleri gibi

Basılmış seferberlik köylerinin

Hüznü çöker geceleri (“Eski İstasyonlar”, B.Y.B.Y., s.27).

Savaşlar sırasında askerlerin yazdığı mektupları taşıyan trenler ve Kurtuluş Savaşı sırasında işgal edilen köyleri dile getirir. Geride bekleyen de savaşanda birbirinden haberdar olmak ister. Habersizlik geceleri daha çok etkiler.

Ben de yaşadım, baba ’nem de yaşadı

Seferberlik mütareke savaş..

Nasıl evden ocaktan olduk,

Çocuklar niçin yetim kaldı.

Bende gördüm, baba ’nem de gördü

Açlığı, kırımı, arkadan vurmayı. (“Tarihçe”, B.Y.B.Y., s.30).

Kurdakul, 1927 yılında doğmuş biri olarak seferberliği görmez. Ama yetim kalmayı, evden ocaktan olmayı, açlığı yokluğu görür. Kurdakul II. Dünya Savaşını ve etkilerini yaşar. O dönemde Türkiye savaşa girmez ama savaşa girecek gibi tedbirli davranır.

Balkan savaşları, seferberlik ekmeği. (“Çağrışımlar Arasında”, Ö.Y., s.52).

Şükran Kurdakul Balkan savaşını yaşamaz. Asker çocuğu olduğu için anasının aktardıkları arasında olduğundan dizelerinde yer verir.

Elimde mütareke ’den kalan (“Mütareke”, Ö.Y., s. 62).

Kimi iki çocukla kalmış gencecik,

Kimi eski mektuplarda yaşar

Seferberlik günlerinin sevdalarında.

Cepheden cepheye sürüklenenlerin.

Kimi göğsünden resimler çıkarır.

Rüyalarını anlatır kimi

O yaşında erkeksiz kalanların. ("Cicianneler", Ö.Y., s.70).

Kurdakul, Mütareke günlerini ve seferberlik günlerini yaşamaz. Ama çevresinde o günleri yaşayan ve aktaranlar vardır. Bunların başında annesi gelir.

Savaşın tükürdüğü Ahmet Celal

Tükenip giderken süngü ucunda. ("Ahmet Celal", Ö., s.53).

Yakup Kadri'nin *Yaban* romanının kahramanı. Ahmet Celal, Kurtuluş savaşı sırasında yaralanır. İstanbul işgal altında olduğu için bir köyde yaşamaya çalışır. Yaşadığı köye Yunanlılar saldırır. Kurtuluş savaşını, işgalleri ve o dönemi yaşayan bir kişinin umutsuzluklarının anlatıldığı şiir. Kurtuluş Savaşını yaşayan kişilerin durumlarını aktarmak amacıyla şiirlerinde yer alır.

Silahlar yüreğini kanattığı zaman

Bir baba, seferberlik kuşları gibi ("Bir'ler", İ.Y., s.27).

Kurdakul asker olan babasının cepheden cepheye gidişini anlatılır. Savaşlar acı, ölüm, ayrılık getirir. İnsanları üzer.

O yıkımları biz gördük

O savaşlardan biz geçtik ("Yoksa Biz", İ.Y., s.31).

Kurdakul, babasının katıldığı savaşları ve sonrasındaki II Dünya savaşını dile getirir. Savaş: ölüm, acı, kıtlık getirir. Kurdakul, İkinci Dünya savaşı sırasında uygulanan süpürge otlu ekmeği yemiş ve diğer sıkıntılı şartları yaşar.

3.3.1.1.2. Birinci Dünya Savaşı, İkinci Dünya Savaşı ve Diğer Savaşlar

Ateş hattındaki siper

Karanlığa batmış gibi

Bu ölüm tarlası

Bu kana susamış toprak

Paul ve eski tüfekçiler

Batı cephesindeki siper (“Paul ve Öteki Tüfekçiler”, Ö., s.72-73).

Birinci Dünya savaşına katılan Paul adlı kişinin gözünden savaş aktarılır. Paul, cephede yaşananların anlatılamayacağını düşünen biridir. Anlatılmaz yaşanır. Ancak o zaman savaşın ne kadar kötü olduğunun ortaya çıkacağı görüşündedir. Her an ölümle yaşamak. Yeme içme eylemini bile düşünmeden ölmek ya da öldürmenin insan üzerindeki etkilerini gözler önüne serer.

II. Dünya Savaşı ile ilgili olanlar:

İstanbul örtünür giysilerini

Evler gizlenir, sokaklar susar.

Tam şeytanın saati korkularımda. (“Biriken”, Ö.Y., s.27).

Şükran Kurdakul, II. Dünya Savaşı dönemini yaşayan biridir. Türkiye savaşa girmemiş olsa da her an savaşa girilebilecek gibi önlemler alınır. Bu önlemlerden bazılarını şiirinde aktarıyor. Hava saldırısı tehlikelerine karşı tüm şehirlerde karartma uygulanır. Kurdakul, şiirinde İstanbul’da uygulanan karartmayı anlatır. Alıntıladığımız son dize ile de akşam saati olduğunu aktarır.

Bu uçaklar bu nükleer silahlar

Hangi Çiğli’ye iner hangi Karamürsel’den gelir.

(“İkinci Kurtuluş”, İ.İ.A.N.,s.23).

ABD, İkinci Dünya Savaşında Japonya’ya atom bombası atar. O yıllarda Türkiye, ABD arası ilişkiler iyidir. İkinci Dünya savaşına karşıtlığı ve ABD Türkiye ilişkilerinin sıkılaşmasına tepkisini dile getirir.

Ben vardım... Neydi atom, neydi hidrojen. (“Ozanca”, Ö.Y.,s.55).

Atom ve hidrojen kelimeleriyle bu bombalar ve bu bombaların kullanıldığı İkinci Dünya savaşı hatırlatılır.

İşgal gecesinden çıkıp da geldin

Sessizliğin sesine (“Michaud”, Ö.,s.61).

Paris’in işgalini anlatır. Fransız Ulusal Direniş hareketi kahramanlarını ve o dönem Paris’inde yaşananlara gönderme vardır.

Kemal Sülker Varlık dergisinde 1983 yılında *Michaud* şiiri için şu ifadeleri kullanır. “*İkinci Dünya Savaşındaki haince saldırı ve kahramanca direnişe geçiş, nutuk edebiyatı dışında bir şiir seviyesiyle işlenmişti*” (Sülker, 1983: 11) açıklamasını yapar.

ABD Vietnam Savaşıyla İlgili Olanlar

Bolivya’da bir ağaç denizinde

Bu silah pazarı, bu demir ökçe

Saygon’u İstanbul’da ararken (“Vedat Arkadaşa Saygı Duruşu”, H.O., s.15).

Hanoi’de bir sabah, Adana’da bir gece.

Siyah çorap ve okul önlükleri.

Sesin duyulacak, çocuklar seslenince

Dünyanın bütün anneliğinde

Ölümsüz Tran’tli. (“Ölümsüz Tran Th’li”, H.O., s.17).

Kan içinde Vietnam haberleri

İnsanı bölen, insanı ağrıyan. (“Yabancı Kalan”, H.O., s.50).

Milyonla köyden biriydi

Askerlerin savaş haritalarında.

Utanzmaz bir borsanın tetiğini çekerek

Doğayı kirlettiğin parmaklarınla

İnsan seslerinin kanına giren, (“My Lay Bayrağı”, A.D., s.18)

Amerika, Vietnam Savaşında ABD'nin My Lay katliamına, Vietnam'da yaptıklarına dile getiren dizeler. Savaş nedeniyle çocuklar, anne babasız, anne babalar, eşsiz, çocuksuz acı içinde kalırlar. ABD'nin o yıllarda uyguladığı politikayı eleştirir.

Dumanlı görüntüler kaldı

Uçurduğu köprüden

Bir daha baktı aşağıya

Savaşa uzaktan gelen (“Rober Jordan”, Ö., s.74).

İspanya iç savaşı sırasında uçurulan köprü anlatılır. Savaşı sorgular Kurdakul bu şiirinde.

Refik Durbaş şiirle ilgili “*yüreğimizin en kanayan anılarından olan İspanya savaşıyla ilgili dizeleriyle hüzünlenirken*” (Durbaş, 1986: 27) açıklamasını yapar.

3.3.2. Siyasi Görüş

3.3.2.1. Politik Yaşam

Şükran Kurdakul 1946-1969 yılları arasında aktif siyasetin içinde bulunur. Kurdakul'un siyasi görüşü: tutuklanmasına, hapis hayatıyla tanışmasına, eğitimini tamamlayamamasına, İstanbul'a taşınmasına neden olur. Siyasi tarafı Kurdakul'un bütün şiirlerine sinen toplumcu gerçekçiliği getirir. TİP adına 1966 1969 yılları arasında çeşitli görevlerde bulunur. Balıkesir'i Kurtuluş Savaşı'ndaki yeri için, siyasal mücadelesinde tercih eder. Balıkesir ilini karış karış gezer, halkla yüz yüze görüşerek siyasi görüşlerini aktarır. Halkın karşılaştıkları sorunlara çözüm olmaya çalışır. Bu yaşadıkları Kurdakul'un şiirlerine yansır.

Sağdıçım, bayramdan bayrama efendimiz,

Seçimden seçime milli irade,

Kantardaki tütünün artık değeri

Kimbilir hangi firmanın cebinde (“Sağdıçım”, H.O., s.18-19).

Partim, işçinin, köylünün aydının örgütü,

Partim, güç bayrağım dalga dalga

Umudun, bilincin, kardeşliğin örgütü. (“Partim”, H.O., s. 20-21).

Edremit'in tahta kuşlar köyünde sağdıçım,

Bir kahve sohbetinde söyleye söyle

Kendi dudaklarında kanayan. (“Bir Öyküydüm Sadece”, H.O., s. 20-21).

Geceliydim, kaygılıydım, yorgundum

Balıkesir toprağında bir akşam

(“Balıkesir Toprağında Bir Akşam”, A.D., s 33).

Kurdakul, TİP' den Balıkesir ili milletvekili adayı olur. Seçim çalışmaları sırasında yaşadıklarını aktarır. Kurdakul, halkı tanır. Neler yaşadıklarını, nasıl tepki gösterdiklerini öğrenir.

Kaç akşam geçirdiğim Birinci Şubeden,

Jandarmalar ellerimin garip nöbetçiler (“Yirmi İki Yıl Sonra”, H.O., s.30-31).

Daha önce Denizli cezaevinde yatarken

(“Denizli Cezaevinde Yatarken”, H.O., s.32-33).

Yirmi İki Yıl Sonra ve *Denizli Cezaevinde Yatarken* şiirleri Kurdakul'un lise yıllarındaki siyasi görüşü nedeniyle tutuklanması sonucu ortaya çıkan şiirlerdir.

3.3.2.2. Askeri Darbeler

Demli kokular getirdi Rize'nin çay bahçelerinden.

(“Karadeniz Sevinçleri”, B.Y.B.Y.,s.72).

12 Eylül 1980 askeri darbesinde Rize’de yaşanan olayın dizelerde yer bulmuş halidir. Kurdakul ülkesinde yaşanan darbelere duyarsız olmadığını şiirlerinin içinde var olduğunu gösterir.

3.3.2.3. Amerika ve 6. Filo

Amerikan 6. Filosu Missouri gemisinin 1968 yılında Türkiye’ye gelmesiyle ülkede yaşananlar ele alınır. Şükran Kurdakul, *Cezaevinden Babiali’ye Babiali’den Tıp’e kitabında* 6. Filo ile ilgili şu yorumu yapar. “6. Filoya mensup gemilerin İstanbul’daki hadiseli ziyaretten sonra 3 Ağustos- 9 Eylül arasında, yani Zafer Bayramımızda, yani İzmir’in kurtuluşu gününde, İzmir limanını ziyarete karar vermesi ve uyarlamalara rağmen kararından vazgeçmemesi” (Kurdakul, 2003: 176).

İzmir’in içinde Amerikan neferi

(“İzmir’in İçinde Amerikan Neferi”, İ.İ.A.N., s.31).

Kavgada şehit düşenlerin emanet ettiği bu ülkede Amerikan bayrağına

Dayanamazsın, dayanamaz, dayanamam... (“Öncü Kardeş”, H.O.,s.10-11).

Kurşunu kendi ölümüne ateşledi

Vedat arkadaşı vurduğu gece. (“Vedat Arkadaşa Saygı Duruşu”, H.O., s.13-15).

Doktor Cezmi gibi duyarak..

Bir Şevki, bir Macit, bir Ahmet

(“İstanbul Penceresinden Bakarken”, H.O.,s.41-43).

Doktor Cezmi olarak geçen kişi Hikmet Kıvılcım. Ahmet, Şevki ve Macit siyasi kişiliklerinden dolayı şiire aldığı kişilerdir.

Amerikan neferleri Ali Suavi beyin Dolmabahçe'sine çıkararak

(“İstanbul Penceresinden Bakarken”, H.O., s.44).

1968 yılında Amerikan 6. Filosu Türkiye'ye gelir. Amerika'nın o dönem sürdürdüğü politikadan rahatsız olanlar gemiyi tepkiyle karşılar. Kurdakul'da Ali Suavi Bey'in isyan hareketini hatırlar. Ona, isyanda dış güçler yardım eder. Topraklarımız içinde yabancı bir filonun olmasından duyduğu rahatsızlığı, o olayı da hatırlatarak dizelere döker.

46'dan 51'den, 72'den

Duyduk Harun arkadaşın direncinde

Ölümün bile üstesinden geldi.

(“Harun Arkadaşın Direncinde”, A.D., s.16).

Harun Akdeniz. 6. Filo'nun Türkiye'ye gelişinde Vedat Demircioğlu ile birlikte tepki gösterenlerden biridir. Belirttiği tarihlerde Türkiye için önemli olaylar olur. 1946 ve 1972'de ABD deniz üstleri Türkiye'ye gelir. 1951 NATO'ya kabul edilmiş tarihimiz. Türkiye Kore Savaşına askeri birlik gönderir.

Yaşarız bir daha Lambrakis'in anılarını, (“Selanik Dizeleri”, Ö.Y., s.35).

Amerikan'ın ülkesi Yunanistan da yapmak istediklerine karşı gelen Lambrakis'i dizelerine taşıdığı görülür.

İzmir'in alındığı günden beri

Kurtuluşunu bekler. (“Kaç Dönemin Acısı”, A.D.,s.10).

İzmir'in işgali, kurtuluşu hatırlatılmak ister. Kurdakul, Türkiye Amerika ilişkilerini olumlu karşılamaz. İşgal altında gibi düşünür ve bu düşüncesini de şiirine aktarır.

Sevkiyat düdüğü çalar gibi

Geliyor tren, geçiyor tren.

Galiçya'da mı, Kore'de mi, Yemen'de mi,?

Haber yok benimkinden (“Cevizlide Bir Konduda”, A.D., s.12).

Annesinin babasının yolunu gözleyişini görememiş olsa da anlatılanlarla yaşar. Kendinden ve annesinden yola çıkarak tüm asker ailelerinin durumunu anlatır. Kore Savaşı, ABD ve Sovyet Rusya arasındaki soğuk savaşın bir ürünüdür. Kore Savaşı 25 Haziran 1950 yılında başlar. Kuzey Kore, Çin ve Sovyet Rusya'ya karşı Güney Kore ve ABD önderliğindeki Birleşmiş Milletler savaşta yer alır. 17 Eylül 1950'de Türkiye asker gönderir. Savaşta şehit düşen, gazi olanlar var. Savaş 27 Temmuz 1953'te Panmunjom Ateşkes Antlaşması ile sona erer. Galiçya ve Yemen 1. Dünya Savaşında savaştığımız cephelerdendir. İsmi andığı üç yerin ülke sınırları dışında olduğuna vurgu yapar.

3.3.2.4. Hapishaneler

Şükran Kurdakul, siyasi düşüncesi nedeniyle, kitapları ve şiirleri nedeniyle tutuklanır ve hapis yatar. Şiirde adı geçen üç yerde de eski hapishane vardır.

Özlem eski hapslere benzetti bizi

Bastil'de, Sultanahmet'te, Sibiryala'da

Düşleri künyelerinde gizli (“İhtiyar Yüzyıla”, İ.Y., s.19).

Bastille bir devrim sonucu boşaltılan hapishanedir. Fransa'da 1789 yılında halk ve orta sınıf bir araya gelerek Krallık rejiminin baskısı sonucu Bastille hapishanesine atılan kişileri kurtarırlar. Şu an İstanbul'da Four Seasons İstanbul adıyla otel olarak anılan bina, bir dönem Sultanahmet Cezaevi olarak kullanılır. Birçok ünlü kişide burada hapis yatar. Sibiryada yerleşim yerinden uzakta kurulmuş bir hapishane vardır. Hapishane şartları oldukça ağırdır.

3.3.3. Sanat ve Edebiyattan Etkilenmesi

Edebiyatımızda şairlerin birbirlerinden etkilenmeleri söz konusudur. Kurdakul da eserlerinde diğer şairlerden etkilenir. Hidayet Karakuş bu konuyla ilgili şu yorumu yapmıştır. “*Her ozan şiirine sevdiği bir ozanın şiirine öykünerek başlar. Sonra da kendi şiirinin ardına düşer. Bilinçliyse, şiir dünyasından haberi varsa, okuyor, kendini yenilemek için çırpınıyorsa. Şiirin, sanatın derin coşkularıyla yıkanıp bilimin, felsefenin, yeniliklerin insan için anlamını görmüş, görmek istemişse*

yolu gittikçe zorlaşır, zorlaştıkça da öğrenmenin yaratmanın büyüğü sarar ozanı” (Karakuş, 2004: 19). Kurdakul’da şiire dönem sanatçıları taklit ederek başlar.

3.3.3.1.Ölümsüzleştirdiği Kahramanlar

Kurdakul, Dünya ve Türk edebiyatından bazı eserlerin kahramanlarını şiirlerine konu olarak seçer. Hamlet, Ahab Kaptan, Peer Gynt, Romeo ve Juliette, Carmen, Cio Cio San (Madame Butterfly), Madame De Renal, Ophelia, Julius Caesar, Robinson, Şeyh Galip, Ahmet Cemil, Vehbi Dede, Ahmet Celal, Meryemce, Michaud, Fabien, Açlıktaki, İhtiyar Balıkçı, Mayari, Paul ve Öteki Tüfekçiler, Rober Jordan, Z Sokağı, Madame Ortans, Altınay, Bazarov.

3.3.3.2. Dünya Edebiyatı

3.3.3.2.1. İsmi Geçenler

Şükran Kurdakul okumayı seven biridir. Okurken kendine sınır koymaz. Dünya edebiyatından başucu kitabı olarak seçtikleri vardır.

Dostoyevski’den beri vuran. (“Belki”, H.O., s.29).

Belki Dostoyevski’den bir mısra

Yeni bir kitap gibi kendi Kafka’mızı

(“İstanbul Penceresinden Bakarken”, H.O., s 40-41).

Rus Edebiyatının önemli isimlerinden Dostoyevski, Fransız edebiyatından Kafka Kurdakul’un şiirlerinde isimleriyle yer bulanlardır. Çocukluk yıllarında Dostoyevski’nin eserleriyle tanışır. Kafka’nın eserlerinin çevrilip yayınlanmasını sağlar.

3.3.3.2.2. Etkilenmeler

Şükran Kurdakul, Shakespeare’in eserlerini okur, izler. Ölümsüzler kitabının içinde Shakespeare’in kahramanlarının şiirleri yer alır.

Shakespeare’in eserleri ile Şükran Kurdakul’un eserleri arasında bağlantı vardır. Özlem Ertük de Kurdakul Shakespeare eserleri arasındaki bağ olduğunu söyler ve şu şekilde yorum yapar:

Olmak ya da olmamak, bütün sorun bu!

Düşüncemizin katlanması mı güzel,

Zalim kaderin yumruklarına, oklarına,

Yoksa direktip bela denizlerine karşı

Dur, yeter! Demesi mi? (Hamlet)

... Shakespeare'e göre insanlar ikiye ayrılıyor bu dizelerde; yaşama karşı edilgen bir şekilde katlananlar ya da onun bela denizliğine karşı 'dur, yeter!' deme cesaretini gösterenler. Şükran Kurdakul, bize tüm yaşamı ve eylemleriyle gösterdi ki, o mücadele edenler, 'dur, yeter!' diyebilen insanlar arasındadır. Şair, yazar, aydın ve insan olarak...(Ertürk, 2000: 61) açıklamasını yapar.

Hangi tomurcuğun kanına susadın da

Bela çiçeklerini büyüttün koyununda. ("Gördükçe", B.Y.B.Y., s.41).

Gün ortasında karardı şehir

Kirlendi sokak, kapandı çizgen

Bela limanlarına döndü deniz

Bu nasıl beğeni, bu nasıl dümen. ("Bakınca", B.Y.B.Y., s.54).

Shakespeare'deki 'bela denizi' duyarlılığı, Kurdakul şiirinde 'bela çiçeği' ve 'bela limanı' olarak yer bulur. Kurdakul'a göre yaşamak dirençtir. Toplumun her kesiminde yaşanan acıların farkında olup toplumsal gerçekçi çizgide bilinçli olarak direnme isteğidir.

Bela limanı Kurdakul'un *İhtiyar Yüzyıla* kitabının içinde ara beyit olarak ta yer alır.

Kaçıncı kadehin teknesi ki bu

Aldı götürdü beni bela limanlarından ("Ara beyit", İ.Y., s.53).

Buradaki bela limanı' da bilinçli direnci ifade eder.

Ofelya'nın gittiğini birlikte gördüğümüz. (“Kendileri”, Ö.Y., s.50).

“Hamlet'i Ofelyasına götüreceğim” (“Masalımsı”, İ.Y., s.59)

Shakespeare'nin Hamlet eserindeki Hamlet'in sevgilisi Ofelya'dır. İki mısra da Ofelya'nın gidişinden ayrılıktan bahsedilir.

Metin Cengiz, Şükran Kurdakul'un *Ağıt Değil* şiirini incelerken, Kurdakul'un şiirinin Fransız şair Paul Eluard'ın şiirini anımsattığını söylemektedir (Cengiz, 2000: 100). Eluard, Dadaizmin ve Sürrealizmin önemli şairlerinden biridir. 1. Dünya Savaşı ve 2. Dünya savaşı da katılır. Özellikle İkinci Dünya savaşı sırasında yazdığı özgürlük ve hürriyet şiirleri ile adını duyurur.

En güzel kavramı dilimin

Özgürlüğü tutuklayın. (“Ağıt Değil”, İ.İ.A.N.,s.16).

Galata köprülerinde, Mirabeau'larda (“Birisi”, İ.Y., s.35).

Şükran Kurdakul *Birisi* adlı şiirinde Fransız şair Guillaume Apollinaire'nin Pariste Sen nehri üzerinde bulunan Mirabeau Köprüsünden bahseder. Şiirde Galata Köprüsü ile Mirabeau Köprüsü arasında bağ kurar. İkinci Yenilerden Cemal Süreya ve Sezai Karakoç'ta bu şiirin çevirisini yaparlar. Guillaume 1. Dünya Savaşı'na katılan biridir. Savaşta yaralanır. 38 yaşında hayata veda eder.

Kurdakul kendisini etkileyenler konusunda şu açıklamayı yapar: *“Hameti Senih'in Felsefe Tarihi Sözlüğü. Ondan çok etkilendim. Bir de Fransız düşünürlerden Alain'in yazıları etkiledi beni”* (Oğan, 1999: 29).

3.3.3.3. Türk Edebiyatı

Şükran Kurdakul, 1943 yılında ilk kitabı Tomurcuğu çıkarır. Bu yıllarda farklı dergiler okumaya başladığını ve bu dergilerde yazan şair ve yazarlardan etkilendiğini ifade eder. Bu konuda şu şekilde açıklama yapar: *“Ülkü dergisini okurdum. Oradaki yazarlardan yararlanıyordum. Ülkü, Ankara Halkevi'nin dergisiydi. Orhan Veli, Bedri Rahmi ve Âşık Veysel'in ürünleri yer alırdı dergide.* (Oğan, 1999: 30).

1943 yılının sonunda çıkarılmaya başlayan İstanbul dergisiyle birlikte kendisinde meydana gelen değişimler olduğunu söyler. Bu dergideki Yahya Kemal'in yeni şiirlerini okur. Genç dünyasına onun şiirleri yeterli gelmez. Şiirlerini bilir ama sevmez. Sonbahar şiirini konuşmalarında dahi okuduğunu söyler. Ahmet Hamdi'nin Bursa'da Zaman ve Hatırlatma şiirlerini de ilk kez İstanbul dergisinde okur. Bu dönemde Atilla İlhan, Şükran Kurdakul'u Nâzım Hikmet şiiriyle tanıştırır. Kurdakul Nâzım Hikmet şiirinin kendisinde nasıl etki yaptığını aşağıda açıklar:

. Atilla bu dönemde, "Taranta Babu' ya Mektuplar"ı verdi bana. Taranta-Babu dışı açıklığın çarpıcı bir örneği idi: "Babasının yirmi beşinci kızı/ benim üçüncü karım/ gözlerim, dudaklarım/ Taranta- Babu". Geleneksel beğeniden böyle somut bir şiire... Nazım'ın hayranlarından olmama karşın kitaptaki çoğu şiirlerini beğenmemiştim. Ama " Yaşamak Ne Güzel Şey Taranta Babu" ve "Bir Gemici Türküsü", gerçekliği ve romantizmi ile yeni ufuklar açtı. Nazım Hikmet'in şiire getirdiği yenilik ilk anda etkilemedi beni. Çünkü o kırık dizelerde propaganda havası egemendi. Nitekim kendisi de bunu telafi edeceğini açıklamıştır. Bugünde o şiirlerini çok beğendiğimi söyleyemem (Oğan, 1999: 30) demektedir.

Şükran Kurdakul, Necip Fazıl'ın *Büyük Doğu* dergisini okur. Hatta dergide şiirleri de yayımlanır. Kurdakul bir dönem onun etkisi altında kalır. Necip Fazıl'ın *Kaldırımlar* şiirinden alınan mısralara ve Kurdakul'un *Arzu* şiirine bakılırsa bu durum görülür.

Islak bir yorgan gibi sımsıkı bürüneyim;

Örtün Üstüme Örtün serin karanlıkları

Ben gideyim, yol gitsin, ben gideyim, yol gitsin;

İki yanımdan aksın, bir sel gibi fenerler.

Örtün, üstüme örtün, serin karanlıkları.

Bana rahat bir döşek serince yerin altı,

Bilirim, kalkmayacak, bir yâr gibi başımdan..."

(“Kaldırımlar”).

Beni mi örtüyor sıcak yorganlar,

Yoksa ılık tenim terli mi artık?

Halimi ruhumu bilirler anlar

Bitmeyecek mi bu kesif karanlık (“Arzu”, T., s.4).

Karanlık, örtün, bilmek gibi kelime benzerliğinin yanında ikisinde de karamsarlığın hâkim olduğu görülür. Kurdakul, Necip Fazıl’ın şiirine benzer bir şiir yazar.

Kurdakul’un ilk şiirlerinde az da olsa Ahmet Haşim, Necip Fazıl etkisi vardır. Kurdakul’un şiirlerini yayınladığı yıllarda Garip Hareketi döneme hâkimdir. Kurdakul, onların şiirinden etkilenmez. Aynı yıllarda kendilerine özgü eserleriyle Ahmet Muhip, Cahit Sıtkı, Fazıl Hüsni sanat dünyasında yerlerini alırlar. Bireye doğaya ve insan ilişkilerine duyarlı olmaları ortak özellikleridir.

Yolcu şiirinde

Varlığım durmadan akan bir sudur,

Şuurum zamanın elinde erir,

Ömrüm sonsuz yolun bir yolcusudur.

Hasret acısıyla içim ürperir... (“Yolcu”, T., s.5).

Bu şiirde de başka şairlerden etkilenmesi söz konudur. Şiirde geçen varlık, şuur, zaman, sonsuz yol tamlaması Ahmet Hamdi ve Necip Fazıl etkisini hissettiriyor.

“Hasret acısıyla içim ürperir”

Bu dize için Öner Yağcı şu açıklamada bulunur: “Dönemim usta hececileri olan Ahmet Hamdi Tanpınar’ın, Necip Fazıl Kısakürek’in başarılı iç dünya şiirinden etkilendiğinin açık örneğidir” (Yağcı, 1994: 74).

Kurdakul'un Tomurcuk şiir kitabında yer alan şiirlerinde

Heves kalbin içinde kıpkızıl yanan bir kor,

Bazan donuktur rengi, bazanda ateş tüter.. (“ Küçük Araba”, T., s.9).

Akşam garipliğinin hüzn ile bahçelerde

Ruhlar ki bir seherin kızılığını özler,

Güneş kendini çeker suda yanacak yerde

Donuklaşır perdesi ve renksizleşir yer, yer...

Ruhlar ki.. gecelerden boğuk ve karanlıktır

Bazan ruhlar içinde kıpkızıl yanan bir kor..

Gece ne kadar loştur, gece ne kadar sıktır

Ruhlar ömrü geceyle beraber ağlatıyor.. (“Akşam Garipliği” T., s.10).

Kurdakul'un Ahmet Haşim'den etkilendiğini örneklerle ve kendi çalışması üzerinde ortaya koyalım. Edebiyat tarihi çalışmalarında Kurdakul'un Haşim için söyledikleri aşağıdaki gibidir.

Haşim'in şiir dünyası, doğayla kendi arasında bütünleşme isteğinin belli zaman ve yer sınırları içinde yansımından doğar. Özellikle akşam ve gece saatlerindeki izlenimleriyle göller, ağaçlar, ırmaklar, kuşlar bu dünyanın yaşatılmak istenen başlıca öğeleridir. Kendi ruh hallerine göre bunlara değişik nitelikler kazandırır. Kendisini onlarda yansıtmaya çalışırken, onlarla kendisi arasında yaklaşan noktaları arar. Belki tek başınalık boşlukta kalmışlık nevrozunun başvurduğu umar yoludur bu. Çıkmazdan ancak bu yolla kurtulacaktır” (Kurdakul, 2002: 201).

Akşam yine toplandı derinde.

Cânan gülüyor eski yerinde.

Cânan ki gündüzleri gelmez,

Akşam görünür havz üzerinde. (“Havuz”,)

Başlıyor şimdi melûl akşamda

Son ışıklarla bulutlar cengiz. (“Süvari”)

Akşam yine akşam yine akşam

Bir sırma kemerdir suya baksam

Akşam yine akşam yine akşam

Göllerde bu dem bir kamyş olsam (“Bir Günün Sonunda Arzu”)

Sular sarardı.. Yüzün perde perde solmakta,

Kızıl havaları seyret ki, akşam solmakta. (“Merdiven”)

Haşim’in akşam saatlerini aktardığı görülür. Aşağıda alıntıladığımız şiirlerin renkleri ise, genellikle içinde biriken coşku ve doyum olanağı bulamamış tutkuların dışa yansımaları gibidir. Ateş gibi ve kanlı.

Gün bitti. Ağaçta neş’e söndü,

Yaprak ateş oldu, kuş da yakut. (ağaç)

Şu bakır zirvelerin ardından

Bir süvari geliyor kan rengi(süvari)

Eğilmiş arza kanar, muttasıl kanar güller,

Durur alev gibi dallarda kanlı bülbüller.

(“Merdiven”) (Kurdakul, 2002:201).

Şükran Kurdakul’un da şiirlerinde Haşim’in şiirlerinde kullandığı akşam, renkler ve garipliğe yer verdiği görülür. Haşim’in şiirlerinde tabiat gerçekte olduğu gibi değildir. Haşim tarafından görüldüğü yahut tasarlandığı gibidir. Küçük Araba ve Akşam Garipliği şiirlerinde de doğa Kurdakul tarafından görüldüğü gibidir.

Asım Bezirci Ahmet Haşim’in şiirlerindeki renklerle ilgili şöyle demektedir. Ahmet Haşim şiirlerinde kızıl, sarı ve kara renkleri kullanmaktadır. “*Belki de, Haşim bu renklerin aracılığıyla ve dolaylı olarak kendi durumunu yansıtmaktadır: Sarıyla gölü, çocukluğunu, annesinin hastalığını, karayla kendi umutsuzluğunu, kırmızıyla da içindeki trajediyi simgelemektedir*” (Bezirci, 1967: 38) açıklamasını yapar.

Kurdakul'un da şiirinde bu renklerden kullandığı görülür. Kurdakul da baba özlemine, babasızlığın getirdiği garipliğin içinde yandığını belirtmek için, mazi, kızıl, akşam ve suda yanmak kelimelerini kullanır. Kızıl en öne çıkan kelimedir. Kurdakul'un küçük yaşta kaybettiği babasına karşı dinmeyen özlemine anlatmak için kullanılır.

Şükran Kurdakul Nâzım Hikmet şiirinden de etkilenir.

Nazım Hikmet'in şiiri

Piraye İçin Yazılmış Saat 21 Şiirleri

Rüzgâr akar gider,

Aynı kiraz dalı bir kere bile sallanmaz aynı rüzgârla.

2 Ekim 1945 Nazım Hikmet Ran

Şükran Kurdakul'un şiiri

Bulutlar açar gider akşamüzeri mahzun

Aynı kiraz dalı bir defa daha sallanmaz (“Evrensel Sevinç”, N.K.S., s.17).

Mehmed Kemal Vatan gazetesindeki yazısında bu dizeleri vererek etkilenmeyi ortaya koyar.

1979 yılı Yürüyüş dergisinde Kurdakul, “*Aynı kiraz dalı bir defa daha sallanmaz*” dizeni vererek en güzelini Nâzım Hikmet'in söylediğini belirterek şu açıklamayı yapar:

Atılan kurşunun namluya geri döndüğü görülmemiştir. Yanlışlarım ve doğrularımın savaşım gücünü ortaya koymuşsam, bireysel tarihimin bir evresinde sesim yankılanacak demektir.

Nereye kadar?

Sesimin dalgalarının etkisiz kalacağı sınıra kadar.

Bireysel tarihlerimizi belirleyen koşulların başında sınıfsal gerçeklere bağlı birleşmeler geliyor herhal. Toplumlar tüm kazanımlarını bireyselle toplumsalın koşutluğundan elde ediyorlar.

Laboratuvarlarda deney yaparken sabrımı kullanan benim.

Ama aldığım sonuç toplumundur.

Şiirlerimi yazarken, tezgâhıma özgü becerilerimle, yeni güzellikler, yeni düşün ufukları arayan benim.

Ama yaratımın bir sahibi de, bana anamın kucağından itibaren dilimi kazandıran toplum” (Kurdakul, 1979: 233).

Yok mu Bursa'daki o çok sesli ışığın

Bir gün parça parça yansıması

(“İstanbul Penceresinden Bakarken”, H.O., s. 41)

Bursa'daki çok sesli ışık Nâzım Hikmet'tir. Nâzım Hikmet Aralık 1940 yılında girdiği Bursa cezaevinden 1950 yılında çıkar.

Hidayet Karakuş, Kurdakul'un Nâzımdan etkilendiğini şu açıklamayla ortaya koymaktadır. “Nazım'ın... “kararmadıkça sol göğsün altındaki cevahir...” dizeleriyle söylediğini Kurdakul'un Kafamın içinde kimi çingiraklar/ Yılların ağrısını çalarken/ Yeni bir umudu yaratır gibi/ Gölge min gerçeğinden duvara düşen / Umutlarım ayağa kalkıyor şimdi/ Ben varken var olacak bir yaşamda. Dizeleriyle verir bize Bu bir gerçeğin kendi biçeminde yeniden saptanmasıdır. Yeniden dile getirilmesi somutlanmasıdır” (Karakuş, 2004: s. 19). Şükran Kurdakul'un adı geçen şiiri (“Ben Varken”, A.D. s.54) de yer almaktadır.

Nazım'ın Kafka'yla kederlendiği

Bilinmez köşelerden (“Ararken”, A.D., s.69).

Nâzım Hikmet Dünya edebiyatına uzak bir isim değildir. Kurdakul'da Türk yazarlar yanında dünya edebiyatındaki önemli kişilerin eserlerini okur, hatta yayınevi sahibiyken çeviriler yaptırarak yayınlırlar.

Şükran Kurdakul'un şiire yaklaşımı hem estetik öğeyi hem de düşünsel öğeyi destekler niteliktedir. Nâzım Hikmet'ten farklı bir biçimi olduğu halde onun gibi yalın bir söylemi bulunur. Osman Bozkurt, Şükran Kurdakul ve Nâzım Hikmet şiiri arasında aynı tespiti yaparak *Emeğin Öyküsü* şiirini örnek verir (Bozkurt, 2004: 17).

“Kitaplar ellerimde öykülendi/

Düşlerim vurdu şiirler denizine

Eski ezgilerle coşkulanın

Sesimdir, çağları delip geldi” (“Emeğin Öyküsü”, B.Y.B.Y., s.28).

Aydın Hatipoğlu 1963 tarihli *Yelken* dergisindeki Ayın Notları Kitaplar köşesinde *Nice Kaygılardan Sonra* adlı şiir kitabıyla ilgili şu düşünceleri dile getirir. “Öyle sanıyorum ki bu güzel kitabı okuyanlar Melih Cevdet’in Anı şiiri ile bir çağrışıma kaptıracaklardır kendilerini. Bende o şiirin şu kıtası ile kutluyorum ozanı:

Rahat dөşeklerin utanması bundan

Öpüşürken o dalgınlık bundan

Tel örgünün deliğinde buluşan

Parmaklarınız geliyor aklıma (Hatipoğlu, 1963: 26) açıklamasını yapar.

Seninle şiirinde “*Seninle Orhan Kemal’in sokaklarında*” (Seninle, Ö.Y.,s.30). Orhan Kemal’in adını geçirmekle yetinir.

3.3.3.3.1. Divan Edebiyatı

Kurdakul, lise yıllarında eski şiirimize meraklı olduğu için Osmanlıca kelimeler kullanır. Türkçe öğretmeni Sabahattin Arınç, Kurdakul’un tahrir vazifesine sen bir molladan ders mi alıyorsun? Şeklinde not düşer.

Şükran Kurdakul Divan edebiyatı eserleriyle ilgili 1969 yılından sonra da ilgilendiği konusunda da şu şekilde açıklama yapar: “*altı yıl boyunca gençliğimden daha çok Divan şiirleriyle düşüp kalktım. Adına şiir yazdığım Şeyh Galip’i çok okudum. Zaten iki yıl süren askerliğimde de ancak Divan şiiri antolojilerini okumama izin verildiği için, bu yeni buluşma kuşkusuz değişik çizgenler açtı önüme*” (Ercan, 1990: 144).

Kurdakul, Divan edebiyatı eserlerinden beyitler, kelimeler alıntılıyarak şiirlerinde yer verir. Divan edebiyatına ait bazı kelime ve terimlere yer vererek onların uyandıracığı çağrışımlardan yararlanır. Bazen de şairlerin isimlerini kullanır. Günümüzde kullanılmayan, Divan edebiyatında kullanılan kelimeleri de şiirinde kullanarak Divan edebiyatına gönderme yaparak o kültürden uzak olmadığını gösterir.

Kelime, Mısra ve Beytleri İktibas

Kurdakul kelime alıntısı yaparak tüm bendin çağrışım yapmasına neden olur. Okurda ya da dinleyici divan edebiyatı konusunda bilgi sahibi ise alıntı kelimler dışındaki dizelerle de bir saki meclisine gönderme yapıldığını anlar.

Başlıksız şiir

“Eski bir kanun taksiminden sonra

Bir kadeh içip gazel çeken adam gibi

Gözlerimi bırakıp duvarlara

Öylece kala- kalmak

Beni hiç sarmayacak

En iyisi bir selam uçurmak meclisinize.

(İç bâde, insanları sev dünyada isen,)

Al bir yudumda beni için kadehinden “ (“Başlıksız Şiir”, G., s.17).

İktibas edilen şiir

“İç bade güzel sev var ise akl u şu ’ûrun

Dünya var imiş ya ki yoğ olmuş ne umûrun”

(Aklın ve bilincin varsa şarap iç, güzel sev; dünya varmış, yokmuş umurunda olmasın).

(İç bâde, insanları sev dünyada isen,) bu dize ile Ziya Paşa'nın Terkib-i Bend'inden kelime aktarımı yapılır. Ziya Paşa'nın Terkib-i Bend'indeki birinci bend'in son beyiti akla gelir. İç bâde, kelimesi iktibas yapılır. Yine burada gazel çekme, kanun taksimi, bir kadeh içme kelimeleri ile okuyucuda çağrışımlar oluşturur. Divan edebiyatındaki içki meclisine gönderme yapılır.

Gene Kapılar İçinde şiirinde

(Kardeş sen ancak o düşünceden ibaretsin)

Kaldırıp başını mesneviden

Bakmıyor Mevlâna bir defa bile (“Gene Kapılar İçinde”, N.K.S., s.25).

Mevlâna'nın mesnevisinden iktibas yapılır. İktibas' ın yapıldığı şair ve eseri de şiir içinde geçer.

Kardeşim sen düşünceden ibaretsin...

Geriye kalan et ve kemiksin.

Gül düşünürsen gülistan olursun,

Diken düşünürsen dikenlik olursun.

Mesnevi iktibas yapılan şiir. İktibas yapılan kişi Mevlana, İktibas yapılan eser Mesnevidir. İktibas yapılan beyt “*Kardeşim sen düşünceden ibaretsin*”

Her insan et ve kemikten meydana gelir. İnsanları birbirinden farklı kılan düşünceleridir. Düşünceleri de kişiyi doğrudan etkiler. Kurdakul, pozitif düşüncenin hayatın da pozitif geçmesini sağladığını düşünür. Kurdakul, Mevlâna'nın bu sözünü kendine rehber edinir.

Vehbi Dede şiirinde

Vehbi Dede, belleğinde Divânı Kebir

Mevlânâ'dan dizeler okuyacak sana.

“Kardeş sen ancak o düşüncede varsın” (“Vehbi Dede”, Ö. s.50).

İçten İçe şiirinde

Gittin amma ki kodun hasret ile cânı bile

Bu dönen devran ise böyle devran olmasın (“İçten içe”, N.K.S., s.43).

Neşati'nin *Bile* adlı gazelinin ilk beytinin birinci mısrası iktibas edilir.

İktibas edilen şiir

Gittin amma ki kodun hasret ile cânı bile

İstemem sensiz olan sohbet-i yârânı bile

Acılar Dönemi kitabının ön şiirinde

Eskilerin divanları ekmeğe dönüştü şiirimde (Ön Şiir, A.D. s.5).

Kurdakul kendi ağzıyla eskilerin divanlarını okuyup özümsemiğini ve şiirine yansıttığını aktarır.

Korkulu Yalnızlık şiirinde

Tarzinevin ya da bir başka vapur

Üsküdar iskelesinde dururken (“Korkulu Yalnızlık”, N.K.S., s.36).

Tarz-ı Nevin, Sirket-i Hayriye de 1903-1966 yılları arasında çalışan ilk uskurlu vapurudur. 47 baca numarasına sahiptir. İstanbul da vapurla seyahat eden herkesin bildiği bir araç ismini şiirine taşır. Yaşam öyküsünü anlattığı röportajlarda Selma’sının bu vapurdan inmesini Üsküdar iskelesinde çok beklemiştir.

3.3.3.3.2.Halk Edebiyatı

Şükran Kurdakul’un şiirinin kaynaklarından birisi de Halk edebiyatı ve kültürüdür. Arife Kalender, Şükran Kurdakul’un şiirlerinde halk şiirinden izlerde vardır diyerek, *Oradaki* şiirini örnek gösterir. Bu konuyla da ilgili aşağıdaki açıklamayı yapar.

Burada gecemde kendimleyim

Düştüm kalktım dünya ile

Gözledim fenayı fenayı

Bir insandan bir insana

Uçtum gittim koşar adım (“Oradaki”, A.D., s.46).

Dizelerinde de görüldüğü gibi halk edebiyatının hem şiir söyleminden hem de onun felsefesinden yararlanmıştıır” (Kalender, 2000: 51).

Şükran Kurdakul okuduğu ve şiirlerinin yayımlandığı Ülkü dergisi sanatçılarından etkilendiğini söyler. Bu etkilenmeyle ilgili şu açıklamayı yapar: “...Bazı şiirlerim o dergide çıkan *Veysel, Ali İzzet* gibi halk şairlerinin etkisinde olabilir” (Oğan, 1999: 29).

Şükran Kurdakul, *Tomurcuk* şiir kitabındaki *Derem* şiirinin halk şiir söyleminde ve felsefesinde yazıldığı görülür. “Şükran diller, boyun gür ağaç olsun” dizesi şiirin son kıtasında yer alır. Şükran kelimesinin mahlas olarak da kullanıldığını düşündürür.

3.3.3.3.2.1. İsmi Geçenler

Şiiristan şiirinde

Kurtuldum sandığın gün Pir Sultan Abdal’dan

Sevdamızla Yunus hüznümüzle Fuzuliler yarattık (“Şiiristan”, A.D., s.77).

Halk ozanlarından, Divan edebiyatında önemli bir isim olan Fuzuliye uzanma var. Hem halk kültürünü hem de divan edebiyatına uzak olmadığını, kaynakları arasında olduğunu bu dizelerle aktarır.

Soyağaç ön şiirinde

Bir dalı derviş Yunusa çıkar.

Bir dalı Galip Dede divanından gelir. (“Soyağaç”, B.Y.B.Y., s.5).

Kurdakul halk ozanımız Yunus Emre’ye ve Divan edebiyatında önemli bir yeri olan Galip Dedeyi dile getirerek şiirinin kaynaklarını aktarır.

3.3.3.3.2.2. Halk Edebiyatı Unsurlarından Yararlanma

3.3.3.3.2.2.1. Geleneklerden Yararlanma

Anamın yemenisindeki süs çiçeği

Gelinlik kızların sandığında çeyiz

Küçücükten kulağıma söylenmiş masal (“Şiirler”, B.Y.B.Y., s.37).

Yemenilerdeki süs çiçekleri ve çiçeklerin renkleri, yemeniyi takan kadının duygularını aktarma aracıdır. Bu konuda Türkiye ‘de tek yazma koleksiyoncusu olan emekli öğretmen Münevver Ercan şu açıklamayı yapar:

Özellikle kaynana-gelin, karı-koca arasındaki ilişkileri yansıtır. Bu işlemleri yaparken sözlerle ifade edemediklerini, işledikleri oyalarla anlatmaya çalışmışlar. Bu yüzden buna 'Halkın kelimelerle ifade edemediklerini, oyalarla anlatma sanatı' diyorum... Oya ve yazma sanatı, her zaman sanatsal, duyarlı, sezgisel, yüce gönüllü düşüncelerle yaşamıştır. Bu ilişkilerde mizahı 'kaynana dili', 'elti eltiye küstü' oyaları, sevgiyi 'sevdim alamadım', 'sevgi çiçeği' oyaları, nefreti 'kırmızı biber', 'kanser' oyaları, ölümü 'servi ağacı' oyası, doğa sevgisini 'bahar aşıkları', 'sümbül', 'leylek' oyaları, güzel kokuyu 'kuru karanfil' oyası gibi anlatımlarla ifade etmişler ve sosyal ilişkileri şekillendirmişlerdir(<https://www.haberler.com/asirlik-oya-ve-yazmalarin-aski-8775123-haberi/>).

Anadolu’da kız çocuğu dünyaya geldiği andan itibaren bir sandığı olur. Kız çocuğuyla beraber sandığı da büyür. Ve bu sandıktakiler çeyizin bir kısmını oluşturur.

“Küçücükten kulağıma söylenmiş masal” Kurdakul çok yönlü bir kişiliktir. Bu dizede birden farklı anlam yüklüdür. Annesinin babası ile ilgili anlattığı hikâyeleri ya da küçükken kendisine anlatılan masalları da dile getirir. Çocuklar doğduğu zaman ismi kulağına söylenmek şeklinde verilir. Dizenin çağrıştırdığı diğer anlamda budur.

“Duyguydu kasnağında işlediğin”

(“Cio Cio San (Madame Butterfly”, Ö., s.34).

İnsanlar duygu ve düşüncelerini el işlerine yansıtırlar. Kurdakul bunu anlatır.

“Yazgınızla tanıdık madam sizi” (“Madame De Renal”, Ö.,s.37).

İnsanların kaderinde ne yazıldıysa onu yaşayacakları düşüncesinin aktarımı vardır.

“Göğsümde sakladığım yüzgörümülüğü” (“Masalımsı”, İ.Y.,s.59).

Türk gelenek ve göreneklerine göre evliliğin ilk gecesinde damadın geline verdiği, o gecenin anısına bir hediyedir.

“Ve mum diktiğimiz evliyanın türbesi” (“Hatırlayışlar”, Z.V.H.Ş., s.21).

Dileklerinin gerçekleşmesi amacıyla yapılan batıl bir inanç. Halk arasında yapılan bir eylem. Kurdakul belki annesiyle böyle bir eylem içinde bulunur.

3.3.3.3.2.2.2. Günlük Hayatta Kullanılan Kelimelerle Aktarım

“Edremitin tahtakuşlar köyünde sağdıçım,”

(“Bir Öyküydüm Sadece”, H.O., s.26).

“Sağdıçım tütün sarısı, zeytin yeşili,

Sağdıçım, bayramdan bayrama efendimiz “ (“Sağdıçım”, H.O., s.18-19).

Sennur Sezer Sağdıç kelimesinin anlamıyla ilgili şu açıklamayı yapar: *“Sağdıç sözcüğünün anlamı ‘gelin ya da güveye düğün sırasında yol gösteren kimse’dir. Daha önceleri dost anlamında kullanılmış. Deneyli bir yakının, sırdaşın, dostun sıcaklığını taşıyan bu sözcükte, düğünlerin, sevinçlerin de uğultusu vardır. Ozan bunu ‘halkım’ anlamına kullanır* (Sezer, 1997: 4). Kelimenin aslına uygun olarak Kurdakul yol gösterici vasfı nedeniyle de seçer. Balıkesir yöresinde çok kullanılan bir kelimedir.

“ O zincir seslerinin bir korkunç yankısı vardı ” (“İşgal”, İ.İ.A.N., s.6).

“Yiğit olan evinde duramaz gayrı”.

(“İzmir’in İçinde Amerikan Neferi”, İ.İ.A.N., s.30).

Bu dizayle ilgili Atilla İlhan Faşizm’ in Ayak Sesleri kitabında Kurdakul’un şiirinde heyecanı dile getirirken halk şiiri öğelerinden yararlandığını söyler (İlhan, 1997: 64).

“Bre dostlar gönlünüze sığar mı”

(“İzmir’in İçinde Amerikan Neferi”, İ.İ.A.N., s.30).

Günlük konuşmada geçen kelimelere yer vermektedir.

“Soluğum son aşamalara geldi” (“Dalgıç”, B.Y.B.Y., s.10).

Kurdakul, yukarıdaki dize ile ömrünün sonuna yaklaştığını belirtmek istiyor. Bunu yaparken de halkın kullandığı bir kelime grubundan yararlanır.

“Nasıl evden ocaktan olduk,” (“Tarihçe”, B.Y.B.Y., s.30).

Dize ile yaşanan bir olay nedeniyle evinden barkından ayrılan insanlar anlatılır. Çok kullanılan ve herkes tarafından aynı şekilde anlaşılan deyimleşmiş söz öbeğidir.

“Nereye koşarsam uçar adım” (“Kapıların Önünde”, Ö.Y., s.36).

Halk arasında çok çabuk anlamında kullanılan bir söz.

Ya senin gözlerindeki ışık sönmüşse/ Ya damarlarımdaki kan donmuşsa benim (“Ülkesi Ağdistan”, İ.Y., s. 21).

Gözlerindeki ışık, damarındaki kan öbekleşmiş sözcükleri toplum içinde insanın içinde bulunduğu durumları aktarırken kullandığı ve çevresindekiler tarafından da anlatılmak istenilenin anlaşılmasını sağlayan kelimelerdir.

“Bir yanım canlı tarihi benim” (“Canlı Tarih”, İ.Y., s.39).

Canlı tarih kelimesi, insanların yaşlı olduklarını anlatmada kullanılan klasikleşmiş bir kelime öbeğidir.

3.3.3.3.2.2.3 Masal Ögeleri

Dağılmalar, çözülmeler, eriyen kafağları. (“Biriken”, Ö.Y., s.25).

Masalların belli başlı motiflerinden biri de Kafdağı’dır. Kurdakul aşılması zor olan bu dağı şiirinde kullanır. Şiirinde eriyen kafağları diyerek o zorlu, imkânsız şartların ortadan kalkıyor olduğunu anlatır.

3.3.3.3.2.2.4. Türküler, Şarkılar ve Folklor ögeleri

Yaprak mı dökülürmüş İzmir’in kavağında.

(“İzmir’in İçinde Amerikan Neferi”, İ.İ.A.N., s.30).

Muzaffer Sarısözen tarafından kaynak kişi Ekrem Güyer'den derlenip notaya alınan İzmir'in kavakları dökülür yaprakları türküsüne gönderme yapılır.

Vur güzelim Harmandalı Zeybeği (“Öncü Kardeş”, H.O., s.10).

Muğla yöresine ait Harmandalı (Kerimoğlu Zeybeği) Zeybeği haksızlıklara karşı duruşu da ifade eder. Kurdakul'da bunu vurgular.

Gördük ki, türkülerin sonu yok dilimizde, (“Benden Sor”, B.Y.B.Y., s.43).

Türküler insanoğlunun duygu ve düşüncelerine aracıdır. Halk arasında nesilden nesile söylenerek gelen sözlü belgelerdendir. İnsanoğlu yaşadığı sürece türküler var olacaktır. Kurdakul bunu anlatır.

Yüreğiyle Toroslu, sesiyle Adanalı (“Sevinç'e Ağıt Yerine”, B.Y.B.Y., s.52).

Mert ve etkileyciliği anlatmak için kullanılır.

3.3.3.4. Mitoloji

Şükran Kurdakul şiirinin kültürel dayanaklarından biriside Batı mitolojisidir.

M. Sadık Aslankara Kurdakul'un şiirindeki mitoloji hakkında şu açıklamayı yapar: “*Ta Homeroslara dek geri giden bir şiir yapısına ve içeriğine yaslandığını... Kurdakul şiirinden yayılan hava, şiirin işleniş tarzı, açık gizli göndermeler, bunun kanıtları! Böyle olmasa, tanrılar tanrıçalar, Homeros'ta görüldüğü gibi, omuzbaşlarımızda ahbaplık kurmazlar herhalde bizimle!*” (Aslankara, 1997: 36).

Bu yeri, bu renkleri, bu zamanı

Başkaları da gördü Karya'da (“Bize Kadar”, Ö.Y., s.24).

Karya, günümüzde Muğla, Aydın illerinin büyük bölümü ile Denizli ilinin batı ucunu içine alan yerde kurulmuş bir medeniyettir. Karyalılar bu bölgeler üzerinde antik kentler kurmuşlardır. Milas ve Bodrum'da Karya antik kent buluntuları vardır. Tarih ilminin babası Herodotos V. Yüzyılda Bodrum'da (Halikarnassos'da) doğmuştur.

Eski bir şairin esinlerinde kalan

Bergamalı çağrışımlar gelini

Biz miydik Homer'den en gencimize değin (“Biz miydik”, İ.Y., s.56-57).

Antik çağda Pergamon adı ile anılan Bergama Helenistik dönemin en önemli kültür sanat merkezidir. Kurdakul, Bergama'nın tarihi bu özelliğini bildiği için PEN Yazarlar Derneği başkanı iken Akdenizli Ozanlar etkinliğini düzenler. Etkinliğin konusu her yıl farklılık gösterir. Homeros ya da Homer Milattan Önce 8. ya da 9. yüzyılda Batı Anadolu'da Smryna'da (İzmir'de) yaşadığı düşünülür. Batı edebiyatının temel yapıtlarından olan İlyada ve Odysseia destanlarının yazarıdır.

Azgın ve biraz daha eski

Diziyorum Sisif'in kayasına bırakılmış gibi (“Yabancı Kalan”, H.O., s.49).

Kurdakul, dergi ve gazetelerde düzeltmen olarak çalışır. Bu yıllarla ilgili düzeltmenlerin durumunu anlatmak için efsaneden yararlanır. Düzeltme işlemini yapıp bitti dedikleri anda tekrar bir başa dönüş yaşanır.

Sisyphos efsanesi ya da (Sisif'in kayası efsanesi) ndeki olay şöyledir: “*Bir suç yüzünden cezalandırılan Sisyphos, bir kayayı yokuş yukarı çıkarmak zorundadır. Kayayı tam tepeye çıkaracağı sırada koca taş parçası aşağı yuvarlanır. Sonsuza kadar bu böyle sürüp gider*” (Tamer, 1968: 215).

Kurdakul Ahmet Celal şiirinde de Sisyphos efsanesini kullanır.

Bin yıl yaşadım ve düşündüm sanki

Hesap sordum, hesap verdim kendi kendime

Bir o duvara vurdum, bir bu duvara

Sisif'in kayasına döndü odam (“Ahmet Celal”, Ö., s.53).

Kurdakul'un şiirinin temelini oluşturan soru burada da karşımıza çıkıyor. Soruyor sorguluyor ve bir çıkış bulamadığı için ya da hep aynı yere vardığı için Sisif'in kayasına gönderme yapılır. Kısır döngüyü ifade etmek için kullanır.

2000 yılında *Evrensel Kültür* dergisinde Eray Canberk Sisyphos Emeği yazısında Sisyphos için bilgi veriyor. Bilgilendirmenin ardından bu köşeye Şükran Kurdakul'u misafir eder. Yüksek sesle okunacak şiirin ustası: Şükran kurdakul

Eski ve yeni kuşaktan sanatçıları bir araya toplayan Evrensel Kültür, Sisyphos Emeğin' de, sanat emeğinin güçlüklerle dolu yolunu bıkmadan, usanmadan yürüten bir kayayı sonsuza dek hep daha yukarılara taşımaya çalışan ustaları tanıtıyor. Onlar, Sisyphos gibi her zaman etekte olduklarını hissettiler ve her zaman zirvede kaldılar. Sisyphos emeği dünü bugüne, etekleri doruğa, geçmişi geleceğe bağlıyor” (Canberk, 2000: 48).

Kaç kez tırmandım Sisif'in kayalarına

Tutsak mıydım, egemen mi aldirmeden (“Canlı Tarih”, İ.Y., s.39).

Şükran Kurdakul'un *Canlı Tarih* şiirinde de Sisyphos efsanesinden yararlandığını görülür.

Bulutlar imgelerimde uçardı.

Duyardım Baba Zeus'un sesini (“Fabien”, Ö., s.63).

Zeus, antik dönemde yaşadığı kabul edilir. Yunan mitolojisindeki en güçlü tanrıdır. Olympos dağının ve tanrıların kralıdır. Gökyüzü, yıldırım, şimşek, gök gürültüsü, hukuk, düzen ve adalet tanrısıdır. Fabien bir pilottur. Zeus gökyüzü' nünde tanrısı kabul edildiği için şiirde yer alır.

İhtiyar Yüzyıla kitabında bölüm arası olarak kullandığı iki dizede de Tanrılar Kralı Zeus'u görürüz.

“Zeus bile kanatlı sözlerle gelse

Yaralı coşkuma bulamaz söylem” (“Ara beyit”, İ.Y.,s.41).

Zeus kimi alır koynuna geceleri

Ben görmesem ötekiler görececek. (“Ötekiler”, İ.Y., s.55).

Tanrılar kralı Zeus çapkın bir tanrıdır. Kurdakul da bunu dile getirir.

3.3.3.5. Diğer Sanatlardan Etkilenme

“*Sesler rengini verdi bana.*” (Suna Kan’ı Dinlerken, Ö.Y., s.44).

Şükran Kurdakul, Suna Kan’ı dinlerken hissettikleri, hatırladıklarını dizelere döker. Refik Durbaş’a verdiği röportajda Suna Kan ile ilgili : “Suna Kan’la yalnız bir kez, ama birkaç saat konuşma olanağını buldum” (Durbaş, 1985: ?) açıklamasını yapar.

“*Ölümsüzler başucumda yaşadı*” (Sevinç, Ö.Y.,s.46).

Kurdakul, *Ölümsüzlerle*’de yer alan kahramanların var olduğu eserleri birden çok okur ve onları gerçek hayatta yaşayan kişiler gibi, kahramanlar gibi somutlayarak dünyasına alır.

3.3.3.6. Yaşadığı Yerlerin Etkisi

Kurdakul, şiirlerine yaşadığı olayları aktardığı gibi yaşadığı yerleri de taşır. Gençlik yıllarını geçirdiği ve hiç unutamadığı İzmir. İlk hapisliğini yaşadığı Denizli. Sürgün alayında askerlik yaptığı Kahramanmaraş. Kurtuluş Savaşında önemli bir yeri olan ve siyaset alanında mücadele verdiği Balıkesir. Ege. Hastalığı nedeniyle gittiği Sofya. Çocukluğunun geçtiği İstanbul. Selma’sıyla mutlu yaşadığı İstanbul.

Aradım, elimde bu gözleri kalan adamı

Çocukluğu, gençliği sokaklara çizilen (“Saklanmadan”, A.D. s.66).

Kemal Özer, Şükran Kurdakul ve ege hakkında, “*çocukluğunu, ilk gençliğini yaşadığı Ege ise Kurdakul için doğa’ nın özel adıdır* (Özer, 1984: 16) açıklamasını yapar.

3.3.3.7. Diğer Etkiler

Şükran Kurdakul karşısında donanımlı bir okuyucu ister.

Ya Sibirya içlerinde bir kalebenttim

Ya Moskova sokaklarında bir hasta

Sürgünlerde, zindanlarda söndü gençliğim

“*Ölüler Evi*”nden geldim hayata (“Ahmet Celal”, Ö., s.52).

Sicilya'nın Palermo kentinde "Ölümler Evi" müzesi vardır. İki bini aşkın ceset sergilenir.

3.4. NAZIM ŞEKLİ / BİRİMİ

Şiirlerinin Nazım Birimi ve Nazım Biçimindeki Değişiklikler

Şükran Kurdakul, bütün şiir kitaplarında yer alan toplam 297 şiirinde çeşitli nazım birimleri kullanır. Bu şiirlerde beyitlerden oluşan şiirlerle karşılaştığı gibi 14 dizeli nazım birimleriyle de karşılaşırız. Şükran Kurdakul'un ilk şiirlerinden son şiirlerine kadar varlığını ve önemini koruyan dörtlük ve serbest düzensiz bent sayıları farklı olan şiirleri dışında nazım birimlerinin kullanım sıklığı sırasıyla şöyle gerçekleşir: Beşlik, beyit, üçlük, altılık, yedi ve sekizlik, dokuzluk, on üç, on dörtlük ve on birlik.

Feryal Çeviköz *Nesin Vakfı* edebiyat yıllığında "şiirleriniz genellikle ya dörtlü ya da ikili kuruluşlardan oluşuyor. Bu anlatım özelliğine neden gerek duyuyorsunuz?" sorusunu yöneltir.

Kurdakul'un cevabı "Acılar Dönemi'ni oluşturan şiirlere çalışırken dizenin kendi içindeki anlatım ve ses gücünü yeniden düşündüm. Bu aşamada, özellikle dörtlü kuruluşlara eğilimim arttı. Yoğunlaşma olanağı gitgide elimde oluyordu. Sanıyorum bundan sonra da, bu birimde, yeni yapı olanakları aramayı sürdüreceğim" (Çeviköz, 1983: 389) şeklindedir.

Seyyit Nezir, "eskilerin divanları ekmeğe dönüştü şiirimde" dizesinin Kurdakul'un şiir poetikası ile ilgili ipuçları verdiğini söyler ve ekler "Eski şiir geleneğiyle bütünleşme yönünden uğraştığınız şiirlerinizde gözleniyor. Günümüz insanın duyarlılığını isteyen bir şiir, gelenekle bağ kurarken zorlamıyor mu sizce? Genellikle dörtlükler ve beyitlerle yazıyor olmanız ve kafiyeden vazgeçmeyişiniz geleneğe yaslanma ilkesinden mi ileri geliyor?" (Nezir, 1983: 129) şeklinde Kurdakul'a poetikasını sorulur.

Kurdakul, eski şiir geleneğiyle bütünleşmeyi aramaz. Bahsi geçen dizede dönüşümden bahseder. Bu dönüşüm çağdaş insanın toplumsal konum içindeki duyarlılığını amaçlayan bir birikimin sonucudur. Dönüşüm değişik alanlardaki ilişkilerinden kaynaklanır. Kurdakul, dörtlük olarak nitelenenlerle ilgi şu açıklamayı

yapar: “Dörtlük” dediğimiz “Rubai” “tuyuğ” ve “kıt’a” anlayışı ile değil de, diyelim beş dörtlükten oluşan bir şiirin dizeden sonraki birikimi olarak alındığı zaman yeni yeni biçimsel olanakların kapısı zorlanabilir şiirde. Ben bunu seviyorum. Denge istiyor çünkü. Hem de arınma istiyor. Haykırma ile ilgisi olmayan bir ses gereksiniminin karşılanmasını istiyor” (Nezir, 1983: 129).

3.4.1. Nazım Biçimleri

Şükran Kurdakul’un şiirlerini toplu olarak ele aldığımızda biçim özellikleri bakımından bir takım değişim ve gelişim aşamalarından geçtiğini görüyoruz. Şair sanat hayatı boyunca zaman içerisinde biçimde yenilik ve değişiklikler yapmıştır. İçerikte de Kurdakul değişikliğe gitmiştir.

Şükran Kurdakul, şiirlerinin çoğunda mısra kümelenişi ve kafiye düzeni bakımından serbest nazım biçimlerini kullanmıştır. Kurdakul’un şiirlerinde nesre yaklaşanlarda vardır.

Kurdakul’un şiirini biçimsel açıdan ele aldığımızda üç evreden geçtiğini görürüz. Birinci bölüm ilk iki şiir kitabının yer aldığı evredir. İkinci bölüm *Giderayak*, *Nice Kaygılardan Sonra*, *İzmir’in İçinde Amerikan Neferi* ve *Halk Orduları* kitaplarını içeren evre. Üçüncü bölüm *Acılar Dönemi* ile başlayan, *Bir Yürekte Bir Yaşamdan*, *Ökselerin Yöresinde*, *Ölümsüzlerle* ve *İhtiyar Yüzyıla* kitaplarını içeren evre.

Birinci evre. *Tomurcuk*, *Zevklerin ve Hülyaların Şiirleri* kitaplarının yer aldığı evre. *Tomurcuk* kitabının özelliği: hece ölçüsü ve uyaklarla yazılmıştır. Ölçüler düzgün uyaklar zorlamasızdır. Kitap 178 dizeden oluşmuştur. *Zevklerin ve Hülyaların Şiirleri* kitabı: İçerikle beraber biçim değişiklikleri de görülür. Ölçü dışına kayma eğilimleri öne geçmiştir. Genellikle dörtlü kurulumlara yer verilmiştir. Kitap 89 dizeden oluşur.

İkinci evre. Kurdakul’un biçim olarak yeni bir döneme geçişidir. Kurdakul, bu evrede şiir kitaplarında iç bölümler açmaya başlamıştır. Bu evrede yer alanlardan *Giderayak* kitabındaki şiirlere Kurdakul başlık vermez. Bu şiirlerin on üç tanesini *Nice Kaygılardan Sonra* kitabında başlık vererek kitabına almıştır. Kitapta bunun dışında altı yeni şiir vardır.

Giderayak kitabıyla ilgili: Şükran Kurdakul'un içerik-biçim birlikteliği yolundaki ilk ürünüdür. Dize anlayışından kurtulmuştur. Düz yazıya yaklaşan uzun dizeler vardır. Çağrışımlarla yüklü olan dizeler imge ve duyguyla güçlendirilerek şiirde coşku sağlanmaya çalışılmıştır. Kitap 318 dizeden oluşur. Şiirler düzensiz bir biçimde yazılmıştır.

Nice Kaygılardan Sonra: Geleneksel şiirimizin verilerinden yararlandığı sezilir. Yer yer halk şiiri yer yer divan şiiri havası hissedilir. Duru bir söyleyişi vardır. Kitaptaki şiirlerin dize sayısı 398'dir.

İkinci evre içinde değerlendirdiğimiz *İzmir'in İçinde Amerikan Neferi* kitabı iç başlıkla değil rakamla iki bölüme ayrılmıştır. Kitabın içinde Redd-i İlhak ve İkinci Kurtuluş şiirleri iki kısımdan oluşan şiirlerdir. 261 dizeden oluşur. *İzmir'in İçinde Amerikan Neferi* için Asım Bezirci, *Giderayak* kitabında var olan durgunluğun bu kitapla yerini hareketliliğe bıraktığını söyler (Bezirci, 1970: 15).

Halk Orduları kitabı da kendi içerisinde üç alt başlıktan oluşur. Şiirlerin yer yer nesre yaklaştığı da görülür. Kitap 514 dizeden oluşur. İçten İçte bölümünde yer alan İstanbul Duyarlıkları şiiri dört kısımdan oluşur. Bu kısımlar rakamla belirtilmiştir.

Üçüncü evrede yer alan kitaplar: *Acılar Dönemi*, *Bir Yürekten Bir Yaşamdan*, *Ökselerin Yöresinde*, *Ölümsüzlerle*, *İhtiyar Yüzyıla*. *Acılar Dönemi* kitabında: kitap dört iç bölümden oluşmuştur. *Acılar Dönemi* iç başlıklı kısımda daha uzun şiirlere yer verilmiştir. Kaç Dönemin Acısı şiiri bu kısımda beyit tarzıyla yazdığı tek şiirdir. Kitabın iki, üç ve dördüncü bölümünde daha kısa şiirlere yer verdiği görülmüştür. Kitabın dördüncü bölümü Ege Dalgaları kısmında yer alan Ege Dalgaları şiiri iki kısımdan oluşmakla birlikte beyit tarzında yazılmıştır. *Acılar Dönemi* kitabı 560 dizeden oluşmuştur. *Bir Yürekten Bir Yaşamdan* şiir kitabı iç başlıklarla dört bölüme ayrılmıştır. *Bir Yürekten Bir Yaşamdan* bölümünde daha uzun şiirleri yer almıştır. *Benden Sor* bölümünde beyit tarzında yazılan şiirleri yer almıştır. *Ağıtların Türkülediği Yer* bölümünde beyit biçiminde yazılmış iki şiir ve kısa şiirleri yer almıştır. *Dörtlüklerle* bölümüne de dörtlüklerle yazılan şiirlerini almıştır. Bu bölümde yer alan *Karadeniz Sevinçleri* şiiri iki kısımdan oluşmuştur. Kitap 474 dizeden oluşmuştur *Ökselerin Yöresinde* kitabında da Kurdakul dört iç başlıkla

biçimlerine göre sınıflama yapmıştır. Ökselerin Yöresinde bölümünde uzunlu kısıklı şiirlere yer vermiştir. Bu bölümde yer alan Çocuklar şiiri iki kısımdan, Selanik Dizeleri üç kısımdan oluşmuştur. Kendileri bölümünde beyit tarzında yazılmış şiirleri yer almıştır. Kitap 540 dizeden oluşmuştur. *Ölümsüzlerle* kitabı da üç başlıkla iç bölüme ayrılmıştır. *İhtiyar Yüzyıla* kitabı iki beyitle iç bölümlere ayrılmıştır. Bu evredeki şiir kitapları hakkında Kurdakul'un ve kitaplar üzerine inceleme yapanların görüşlerine de yer veriyoruz.

Zeynep Aliye, *Acılar Dönemi* kitabıyla ilgili şu açıklamayı yapar:

Acılar Dönemi Kurdakul'un şiirinde. İlk gençliğinden beri aradığı şiir dizesinin yaratım koşulları, 'Halk Orduları ile Acılar Dönemi' arasındaki hem içyapı hem içerik özellikleri bakımından arama çabası ile geçen uzun, yoğun, derin bir araştırma dönemi sonucunda daha bir netleşiyor ve onun bugünkü şiirinin temel yapı taşları oluşuyor... İncelmiş, imbiikten geçmiş, kendi deyişiyile, "...yıllarca işleyen tezgâhın aramalarının sonucu ulaştığı bir şiir bu." Duyarlığa, lirizme açık, soluklu, "acıyı çağdaş bir ürperti olarak duyan (Aliye, 1997: 7).

Kurdakul'un ilk aşamadaki şiirlerinin biçimleri ile *Acılar Dönemi* ve sonrasındaki biçimleri arasında farklılıklar vardır. Kurdakul, ilk şiirlerinde söyleyecek sözü olduğu için uzun şiirler yazar. Son dönem şiirlerinde şiirini fazlalıklardan arındırarak ikilik, üçlük ve dörtlükleri benimser (Kalender, 2000: s.51).

Bir Yürekten Bir Yaşamdan kitabıyla ilgili Kurdakul'un ve inceleme yapan diğer kişilerin düşünceleri.

1982 yılında Varlık dergisinde Konur Ertop Şükran Kurdakul'a Bir Yürekten Bir Yaşamdan şiir kitabıyla ilgili biçim üzerine ne söyleyeceksiniz? *Benden Sor bölümünde gazelden Dörtlüklerle bölümünde rubailerden yararlanıyorsunuz*" diye sorar. Kurdakul'da aşağıdaki şekilde cevaplar.

Kurdakul, biçim kaygısını ortaya koyduğu şiirlerle somutladığını söyler. Şiirin sesi, güzelliği okuyanı etkilemesi dizeler arasındaki uyum ile gerçekleştirdiğini belirtir. Bu nedenle ilk savaşı dizeye verdiğini söyler. Şiirlerinde yoğunlaşma isteğinden dolayı ikili ve dörtlü kuruluşlara eğilim duyduğunu ifade eder. Divan şiirindeki rubai, tuyuğ, şarkı gibi dörtlü yapılarla, halk şiirindeki mani koşma gibi

dörtlü değişik yapıları temel aldığını ifade eder. Bunları temel kabul ederek kendine özgü bütünlüğünü bozmadan temanın istediği şekilde bunlardan yararlandığını açıklar (Ertop, 1982: 48).

Şükran Kurdakul, bütün şiirlerinde okuyucuya yaşama coşkusu direnci verir. Kurdakul, Türk şiir geleneğini özümser, bu özümseme onda yeni kaynaklar, yeni konular, yeni şiirler yaratmasını sağlar. Türk şiir geleneğinden etkilendiği için divan edebiyatı ve halk edebiyatına ait biçimlerle yazar. Bu biçimleri olduğu gibi almaz. Benzer biçimleri kullanır, ama sözü yenidir. Bazı şiirlerinde de özgür koşuk kullanır. Kurdakul hangi biçimde yazarsa yazsın, kendinden çıkar topluma evrensele ulaşır.

Kurdakul'un kitaplarında yer alan şiirlerin nazım biçimlerini aşağıda somut olarak gösterilmiştir.

Tahkiyeyeli Şiir

Kurdakul'un bazı şiirlerinde tahkiye unsuru görülür. Tahkiyeyeli şiir: “şiirde hikâye” ya da “şiir-hikâye” yani şiirle hikâye anlatımı demektir. Şükran Kurdakul'un öykü şiir le ilgili düşünceleri: Kurdakul, yüzyılın başında Türk şiirinde toplumsal konuları ele alan üç şair olduğunu söyler. Mehmet Akif, Tevfik Fikret ve Mehmet Emin. Bu şairlerin şiirlerinde öykü şiirin büyük önemi olduğunu ifade eder. Mehmet Akif'in Bülbüle kadar güzel ile güzel olmayanı ayırt edemediğini belirtir. Mehmet Emin için hece ölçüsüne uydurmayı, uyak bulmayı ve Türkçe söylemeyi öğrendiğini söyler. Tevfik Fikret'in uzun yıllar şiirini ayrıntıdan kurtaramadığını ifade eder. Nâzım Hikmet'in kendini 1935'lerden sonra eleştirmeyi başarabildiğini, propagandanın şiirinde yarattığı zararı açıkladığını ifade eder. Kurdakul, Nâzım Hikmet'in kaygılarını çok geç anladığını ve bu nedenle yakın çevre etkisiyle şiirine taşıyamayacağı yükler bindirdiğinin sonradan farkına vardığını söyler. Bunu anladığı aşamadan itibaren özümsemeyi gerçekleştirdiği için şiirini anlam ve yapı yönünden rahatlattığını ifade eder (Balcıoğlu, 1984: 2).

Doğan Hızlan, 1970 *Varlık Yıllığında Halk Orduları* kitabı içinde yer alan şiirlerden Halk Orduları ve Sağdıçım için şu açıklamayı yapar. “*Halk Orduları, yalın, vurucu, coşkun ama şiir bakımından askeri ilkeleri bile taşımıyor. ne*

ölçüde şiire yaklaştıkları tartışılabilir. Sağıdıcım' da olduğu gibi, çoğu zaman düz yazıyla söylenecek sözler şiirle söylenmiş” (Hızlan,1970: 50).

Şükran Kurdakul’un tahkiyeyeli şiirleri vardır. Bu tarz şiirleri olgunluk dönemini öncesi evrelerde yer alır. Olgunluk döneminde Kurdakul şiirini fazlalıklardan arındırdığı için bu tarz şiir yazmaz. Bu tarz şiire örnek olarak “*Karanlık Bastıktan Sonra*” şiirini açıklayarak veriyoruz.

Çekip kapıları Emirgan otobüsü,

Alıyor son yolcusunu gümrük iskelesinden.

Saat on dokuzu otuz beş geçiyor

Biz hâlâ çıkıp gidemiyoruz,

Hesâbı câri servisinden...

Karahisarda tüccardan Ahmet İzzet efendi,

Bir gün daha gelip,

Bir gün daha geçti diyor ömrümüzden

Hakkımız yok mu daha birkaç akşam kâm almaya

Şu fani zevkimizden...

Balkondaki sofrada o düzen,

Karahisar göklerinde o ne hercaî maviler,

Elbette daha birkaç akşam vaktiniz var

şâd etmeye gönlünüzü (“Karanlık Bastıktan Sonra”, H.O., s. 57 58 59).

Şükran Kurdakul’un bu şiir de anlattığı olay şöyledir: Bankada tahsis servisinde çalışan memurun yaşadığı bir olayı aktarır. Akşam saati olmuştur. Emirgan otobüsü son yolcusunu alarak gitmiştir. Saat 19.35 olmasına rağmen memur hala çalışmak zorundadır. Karahisarlı Ahmet İzzet Efendi’nin işi bitinceye kadar bankadan ayrılmamak zorundadır. Kısaca bu aktarılıyor. Kurdakul burada kendi

yaşanmışlığını anlatıyor. Şükran Kurdakul bir dönem Ziraat Bankasında tahsis servisinde memur olarak çalışmıştır.

Bu tarzda yazılmış diğer şiirler “Yirmi İki Yıl Sonra” (H.O., s. 20-21), “Pencerenin Getirdiği” (H.O., s. 34-35) “Diyorum” (H.O., s. 51-52).

3.4.1.1. Divan Şiiri Nazım Biçimi

Şükran Kurdakul, Divan şiirinin, gazel, mesnevi, rubai ve tuyuğ biçimlerine uygun birkaç şiir yazmıştır. Ancak bunlarda aruz veznine yer vermediği gibi bu biçim türlerine de tam uymamaktadır.

Beyitlerle Kurulan Nazım Biçimlerine Sahip Olan Şiirleri

Gazel Tarzı

Kurdakul, Divan şiirinin gazel nazım biçimine uygun olarak şiirlerde yazmıştır. Bunlarda aruz veznine yer vermemiştir. aa xa xa xa ya da xa xa xa şeklinde olanlar

“Benden Sor” (B.Y.B.Y., s.43) “Aratır” (B.Y.B.Y. s.44).

Kurdakul’un bazı şiirleri ise bütünüyle değil, bazı beyitleri ile gazel nazım şekline uymaktadır. “Kan Kuyusu” (B.Y.B.Y., s.53) “Bir’ler” (İ.Y.,s.25)

Mesnevi

Kurdakul’un yazdığı şiirlerin bazıları mısra kümelenişi ve kafiye düzeni mesnevi nazım şekliyle aynıdır: aa bb cc dd

Nurullah Çetin *Şiir Çözümlemeleri* adlı eserinde Yabancı Edebiyatlardan Alınan Nazım Şekilleri İkilikler ve Düz Kafiyeli Nazım şekilleri ile ilgili şöyle söylemektedir: “Yeni Mesnevi Fransız edebiyatından alınmıştır. Her beyit kendi arasında kafiyelidir. Klasik Türk şiirindeki mesnevi nazım şekline benzer. Ancak mesneviden farklı olarak her beyit kendi içinde ayrı anlam bütünlüğüne sahip değildir. Şiirde konu bütünlüğü olduğundan beyitler anlam bakımından birbirine bağlıdır” (Çetin, 2014: 139).

Sen” (T.,S.13) Ege Dalgaları” (A.D., s.74-75) “Gençlik” (B.Y.B.Y.s.40) “Gördükçe” (B.Y.B.Y. s.41) “Ağıtların Türkülendiği Yer” (B.Y.B.Y., s.47) “Kendileri” (Ö.Y., s.49) “Çağrışımlar Arasında”(Ö.Y., s. 51-52) “Yarış” (Ö.Y., s.53-54) “Ozanca” (Ö.Y., s.55) “Masalımsı” (İ. Y., s.58-59) “Boşadığım Kent” (İ.Y., s.66)

Şükran Kurdakul’un şiirlerinde bazı beytleri kendi aralarında mesnevi tarzında uyaklı olan şiirler. “Ege Dalgaları “(A.D., s.72-73) “Sahrayı Kebir” (B.Y.B.Y.,s.42)

Kıt’a Tarzı

Kurdakul birkaç şiirini mısra kümelenişi ve kafiye düzeni bakımından kıt’a tarzında yazmıştır.

Bu şiirler, aynı zamanda musarra beyti olmayan gazel nazım biçimini de andırmaktadır.

“Sorunca” (A.D., s.39) “17 Ekim 1973” (A.D., s.52)

Bentlerle Kurulan Nazım Şekilleri

Rubai

Uyak düzeni aaxa şeklinde olan şiirler

“Yaşadıkça” 8A.D., s. 37) “Nehir” (A.D., s.60) “Düşleme” (A.D., s.64) “N’aparsın” (A.D.,s.67) “Şiiristan”(A.D., s.77) “Bunca Yıl” (B.Y.B.Y., s.66) “Yorgun Yürek” (B.Y.B.Y., s.74) “Sözcüklerimiz” (Ö.Y.s.80)

Tuyuğ ve Şarkı Tarzında Olanlar

Abab tarzında çapraz kafiye şeklinde olan tekli dördlükler

“Bana Doğru” (Ö.Y., s.77) “Sonunda” (Ö.Y., s.78) “Gecede” (Ö.Y., s.85) “Yakamoz” (İ.Y., s.68)

abcb tarzında olanlar yarı çapraz kafiye düzenindeki tekli dördlükler

“Bozukçalar” (B.Y.B.Y.,s.68) “Nicedir” (B.Y.B.Y., s.75) “Anam” (Ö.Y.s.75) “Kendini Ararken” (Ö.Y. s.82) “Yıllardır” (İ.Y., s70)

Axxa tarzında olanlar

“Karşıdan” (A. D.,s.44) “Yaşam Boyu” (A.D., s.71) “Ararsan” (B.Y.B.Y., s.59) “Acılarıma Yön Veren” (B.Y.B.Y., s.60) “ Yangın” (B.Y.B.Y., s.61) “ Buraya Kadar” (B.Y.B.Y., s.62) “Birileri” (B.Y.B.Y., s.63) “Dürbün” (B.Y.B.Y., s.65) “Ararken” (B.Y.B.Y.,s.69) “Uzaktan” (B.Y.B.Y., s.70) “Pencereden” (B.Y.B.Y., s.71) “23 Mart 1927” (Ö.Y.,s.76) “Bugüne” (Ö.Y.,s.79) “Yazıt” (Ö.Y., s.83) “Yoksa Bu” Ö.Y. s.84) “Borçlu” (Ö.Y.,s.86)

Abcd tarzında olanlar

“O Anda” (A.D., s59) “Ölümcünün Sesi” (Ö.Y., s. 81) “Sevindiren” (İ.Y., s. 65)

Abbc tarzında olanlar

“Kimler” (B.Y.B.Y., s.55)

Abba tarzında olanlar

“Zor Geçit” (B.Y.B.Y., s.73) “İşğımın Damarları” (B.Y.B.Y., s.76) “Bazarov” (Ö. s.81)

3.4.1.2.Halk Şiiri Nazım Biçimlerine Sahip Olan Şiirleri

Kırk kuşağı şairlerinden olan Şükran Kurdakul bazı şiirlerinde Âşık edebiyatı nazım biçimlerinden olan koşmayı kullanmıştır. Özellikle ilk kitabında kullandığı görülür. Koşma hece ölçüsünün (6+5) ya da (4+4+3) duraklı kalıbıyla yazılır. Şairin şiirleri şekil bakımından halk şiirinin etkisindedir. İçerik bakımından incelendiğinde Ahmet Haşim etkisinde olduğu görülür.

Koşmanın son dörtlüğünde mahlas söylenir. Kurdakul, *Derem* adlı şiirinde mahlas kullanmıştır.

Derem şiirinin uyak düzeni abab/cccb/dddb

Şükran diller, boyun güre ağaç olsun

O berrak suyunda gurub taç olsun.

Sana bu sözlerim bir andaç olsun

Başka bir tat vardır derem suyunda. (“Derem”, T., s.12).

“Tomurcuk” (T., s. 3) “Arzu” (T., s. 4) “Yolcu” (T., s. 5), “Düşmek” (T., s.8), “Derem” (T., s.12), “Karpuz” (T., s.14-15),

3.4.1.3.Yeni Türk Şiiri Nazım Biçimine Sahip Olan Şiirleri

3.4.1.3.1. Düzenli Nazım Biçimleri

Çapraz Kafiye Olanlar

1.ve 3., 2. ile 4. mısraları kendi aralarında kafiye olanlar abab cdcd efef

“Bazan” (T., s. 6) “Gün Olur,”(T., s. 7) “Küçük Araba” (T., s. 9) “Akşam Garipliği” (T., s. 10) “Karşıyakam” (T., s. 11) “Uyku” (T., s.16) ,“Şiir” (A.D., s.76) “Zorunlu” (B.Y.B.Y., s.64) “Korkulu Takvim” (Ö.Y., s.28) “Hangi Özlem” (Ö. Y., s.71)

Kurdakul’un bazı şiirleri ise bütünüyle değil, bazı bentleriyle çapraz kafiye özelliği gösterir. “Kırgın” (A.D., s.53) “Nasıl Olsa”(A.D., s.61) “Dalgıç” (B.Y.B.Y., s.10-11) “Elinde Senin” (B.Y.B.Y., s.18-19) “Sevinç’e Ağıt Yerin” (B.Y.B.Y., s.52) “Karadeniz Sevinçleri” (B.Y.B.Y., s.72) “Osmanlı”(Ö.Y., s.61) “Hangisine” (Ö.Y., s.69) “Şeyh Galip” (Ö. s.44-45) “Ahmet Cemil” (Ö.,s.52-53) “Robert Jordan” (Ö., s.74) “Ülkesi Ağıdistan” (İ.Y., s.21)

Yarı Çapraz Kafiye Olanlar

Her bendin 1.ve 3. mısraları serbest; 2. 4. mısraları da kendi aralarında kafiyeleşir. Kafiye düzeni xaxa xbx xcx

“Mümkün” (Z. ve H.Ş., s.3)

Kurdakul'un bazı şiirleri ise bütünüyle değil, bazı bentleriyle yarı çapraz kafiye nazım şekline benzemektedir. “Babamı Duydukça” (A.D., s.41) “Oradaki” (A.D., s. 43) “Orası” (A.D., s.45), “Elinde Senin” (B.Y.B.Y., s.18-19) “Bakinca” (B.Y.B.Y., s.54) “Merdiven” (Ö.Y., S 23) “Yeni Gelen” (Ö.Y., s.60) “Vehbi Dede” (Ö., s.50-51) “İhtiyar Balıkçı” (Ö.,s.67-69) “Z Sokağı” (Ö., s.76-77) “Bizde Kalan” (İ.Y., s.22) “Bir’ler” (İ.Y., s.27) “Anımsadıkça” (İ.Y.,s.29-30) “Birisi” (İ.Y., s.35) “Neden Sonra” (İ.Y., s.36) “Bekleyen” (İ.Y., s.69)

Sarma Kafiye Olanlar

Her bendin 1. ve 4. mısraları kendi aralarında; 2. ve 3. mısraları da kendi aralarında kafiyevidir. Kurdakul'un sarma kafiye düzenine bazı bakımlardan benzeyen şiirleri şunlardır.

“Vaad” (Z.V.H.Ş., s.5), “Oradaki” (A.D., s.42) “Dalgıç” (B.Y.B.Y., s.10-11) “Elindeyken” (B.Y.B.Y., s.15) “Yok mu Benim Şiiri mi Yazacak” (B.Y.B.Y., s.16-17) “Merdiven” (Ö.Y., s.23) “Mütareke” (Ö.Y. s.62) “Romeo ve Juliette” (Ö.,s.31-32) “Julius Caesar” (Ö.,s.40-41)

Karma Kafiye Olanlar

“Nöbetçi” (A.D., s.9) Ahab Kaptan(Ö., s.25-27) “Fabien” (Ö.,s.62-64) “Sen Misin” (İ.Y., s.23-24)

3.4.1.3.2. Serbest Nazım Biçimleri

Divan edebiyatı, Halk edebiyatı ve Batı şiirindeki nazım şekilleri kurallarına uymayan şiirlerin nazım şeklidir.

Eşit Düzenli Nazım Biçimleri

Dörtlükler

Bentleri 4 dize olan biçimlerdir. Bunları, çapraz uyak, sarma uyak, koşma, semâi ve mâni tipi biçimlerle karıştırmamak gerekir. Bu biçimlerin ayak düzenleri, yukarıda adı geçenlere benzemez. En sık rastlanan uyak düzenleri şunlardır:

aaaa bbbb cccc dddd....

Xaxa xbxbx xcxc xdx d..... (Dilçin, 2016: 376).

“Ararsan” (Ö.Y., s.31)

Beşliler

Bentleri beş dize olan uyak düzeni muhammese benzemeyen biçimlerdir.
Uyak düzeni: ababb- cdcdd- efefff

Ababc- dedec- fgfgc

Abcba-deebd- adbda

“Bize Kadar” (Ö.Y., s.24) “Yalnızların Dağları” (Ö.Y., s. 38) “Carmen” (Ö.,s.33) “Ötekiler” (İ.Y., s.55)

Tamamen Serbest Nazım

Mısra kümelenmesine bent düzenine, vezin ve kafiyeye bağlı kalmayan nazım şeklidir.

Serbest Düzensiz İkilikler

Divan edebiyatında da yer alan uyaklı olmayan beyitler vardır. Ferd ya da müfred adı verilen. Kurdakul’un da beyit tarzında yazdığı uyaksız şiirler vardır.

“Kaç Dönemin Acısı”(A. D., s. 10)

Serbest Düzensiz Üçlükler

“Sonlarına” (H.O., s 45) “Borçlu” (A.D., s.27) “Sonu Olmayan” (A.D.,s.65)
“Sevgi Ormanı” (B.Y.B.Y., s.14) “Hangi” (B.Y.B.Y., s.50) “Ahmet Cemil” (Ö.,s.49)
“Madame Ortans” (Ö., s.77-78) Sonlarına” (İ.Y., s.46) “Biz Miydik” (İ.Y., s. 56-57)

Serbest Düzensiz Dörtlüler

“Kırık Değirmen” (N.K.S., s.9-10) “Ölümü Yensin Diye Beklenen” (A.D., s.17)
“Balıkesir Toprağında Bir Akşam” (A.D., s.32-33) “Babamı Duydukça” (A.D., s.41)
“Kalan” (A.D., s.62) “Dünya” (A.D., s.63) “Saklanmadan” (A.D., s.66) “Elde Kalan” (A.D., s.70)
“Heybe” (B.Y.B.Y., s.8-9) “Kalır” (B.Y.B.Y., s.21) “Beklerken” (B.Y.B.Y., s.24-25)
“Ağaçlar” (B.Y.B.Y. s.31) “Kimler” (B.Y.B.Y.,s.55) “Bakışlar”

(Ö.Y., s.34) “Sorularda” (Ö.Y., s.41) “Çağlar Boyu” (Ö.Y., s.42) “Cio Cio San (Madame Butterfly) (Ö.,s.34-35) “Madame De Renal” (Ö., s.36-37) “Türkiyem Nereye Götürüyorlar Seni” (İ.Y., s.51-52)

Serbest Düzensiz Beşlikler

“İşgal” (İ.İ.A.N., s.6-7) “Çağrı” (H.O., s.24-25) “Harun Arkadaşın Direncinde” (A.D., s.16) “İlk Gençlik” (A.D., s. 38) “Uzaktan” (A.D., s.40) “Oradaki” (A.D., s.46) “Yarış,” (A.D., s.50) “Çocuklar” (A.D., s.75) “Eski İstasyonlar” (B.Y.B.Y., s.26-27) “Eller” (B.Y.B.Y.,s.32-33) “Yaşamı Ateşe Vermeyin” (B.Y.B.Y., s.34-35) “Sevgi Rengi” (B.Y.B.Y., s.67) “Biriken” (Ö.Y., s.25) “Ökselerin Yöresinde” (Ö.Y., s. 29) “Seninle” (Ö.Y.,s. 30) “Öykümüz” (Ö.Y., s.39) “Köprüden” (Ö.Y. s.66) “Tophane” (Ö.Y.s.67) “Hamlet” (Ö.Y.,s.21) “İhtiyar Yüzyıla” (İ.Y.,s.19) “Canlı Tarih” (İ.Y.,s.39)

Serbest Düzensiz Altılılar

“Bitmeyen” (Ö.Y., s.27) “Yedikule” (Ö.Y., s.63) “Bir Avuntu Gibi” (Ö. Y. s.64) “Özlemde” (Ö.Y. s.65) “Mayarı” (Ö., s.70-71) “Ölümsüz Kalan” (İ.Y., s.49-50)

Serbest Düzensiz Yedililer

“ Burada Kalan” (B.Y.B.Y., s.20) “Ozan” (B.Y.B.Y., s.22-23) “Açlıktaki” (Ö.,s.65-66)

Serbest Düzensiz Sekizlikler

“Birlikte” (Ö.Y., s.26) “Bir Daha” (Ö. Y., s.59) “Bir’ler” (İ.Y., s.28)

Serbest Düzensiz Dokuzlular

“Kapıların Önünde” (Ö.Y., s.36) “Çağdaşımız” (Ö.Y., s.43)

Serbest Düzensiz On Birliler

“Bir’ler” (İ.Y., s.26)

Serbest Düzensiz On Üçlüler

“Duvarında” (Ö.Y., s.37) “Michaud” (Ö., s.61)

Serbest Düzensiz On Dörtlüler

“Gizi Çözülen” (Ö.Y., s.40) “Özgürlüğün Karasularında”(İ.Y.,s.43)

Serbest Düzensiz Bent Sayıları Farklı Olanlar

“En Eski Kaygılar” (N.K.S., s.5-6) “Yaşamın Bıraktığı” (N.K.S., s.7-8) “Nice Kaygılardan Sonra” (N.K.S., s. 11-12) “Değişmeyen” (N.K.S., s. 29-30) “Ben Seni Arıyorum” (N.K.S., s. 37-38) “İçten İçe” (N.K.S., s.43-44) “Hasan Tahsin” (İ.İ.A.N.,s.12-15) “142’siz Şiir” (İ.İ.A.N.,s.26-27) “İzmir’in İçinde Amerikan Neferi” (İ.İ.A.N., s.30-31) “Tüfek Çatmış Toprağında” (H.O., s. 6-7) “Halk Orduları” (H.O., s.8-9) “Vedat Arkadaşa Saygı Duruşu” (H.O., s. 13-15) “Sağdıçım” (H.O., s.18-19) “İstanbul Penceresinden Bakarken” (H.O., s. 38-44) “Diyorum” (H.O., s.51-52) “Armağan” (A.D., s.8) “My Lay Bayrağı” (A.D., s.18-19) “Acılı Bahar” (A.D., s.20-21) “Sesi Kısılan Fener” (A.D., s.22-23) “Ege Toprağı İnsanı” (A.D., s.28-29) “Anı Küskünü” (A.D., s.51) “Emeğin Öyküsü” (B.Y.B.Y., s.28-29) “Tarihçe” (B.Y.B.Y. s.30) “Eğer” (B.Y.B.Y., s.48-49) “Hangimiz” (B.Y.B.Y., s.51) “Çocuklar” (Ö.Y.,s.33) “Selanik Dizeleri” (Ö.Y., s.35) “Sevinç” (Ö.Y., s.45-46) “Alaturka” (Ö.Y., s.68) “Peer Gynt” (Ö.s.28-30) “Ophelia” (Ö.s.38-39) “Robinson” (Ö.s.,42-43) “Meryemce” (Ö., s.54-55) “Yoksa Biz” (İ.Y., s31-32) “Nasılsa” (İ.Y., s. 37) “Özgürlük Zeybeği”(İ.Y.,s.44-45) “Belki” (İ.Y.,s.47-48) “Kalan Biziz” (İ.Y., s.63-64)

3.4.2. Nazım Türleri

Şükran Kurdakul’un ilk kitabından son kitabına kadar şiirlerinde bir lirizm vardır. İkinci kitabından sonra şiirlerinde didaktiklik de görülür. Kurdakul’un şiirlerinde epiklik de vardır. Ancak bu yargılar kesinleme değil genellemedir. Kurdakul, yetim çocuk duyarlılığını ömrünün sonuna kadar hissetmiştir. Bunu da şiirlerine aksettirmiştir. Şükran Kurdakul’un 1944 yılından sonraki şiirlerinde toplumcu gerçekçiliğin etkileri de hissedilmeye başlanmıştır. Bu nedenle bu aşamadan sonraki şiirlerinde didaktik ve epik etkiler görülür. Kurdakul’un *İzmir’in İçinde Amerikan Neferi* kitabı epik şiirlerden oluşur.

Epik nazım türüne örnekler

“Sen” (T.,s.13), “Uyku” (T., s.16), “İşgal”(İ.İ.A.N.F.s.6-7), “Redd-i İlhak” (İ.İ.A.N. s.8-11), “Hasan Tahsin” (İ.İ.A.N. s12-15), “Ağıt Değil” (İ.İ.A.N. s16-17), “İkinci Kurtuluş” (İ.İ.A.N.s.20-25), “142’Siz Şiir” (İ.İ.A.N. s. 26-27), “İkinci Dokuz Eylül’e Doğru” (İ.İ.A.N.s.28-29) “İzmir’in İçinde Amerikan Neferi” (İ.İ.A.N.s.30-31) “Tüfek Çatmış Toprağında” (H.O. s.6-7), “Halk Orduları” (H.O., s.8-9), “Öncü Kardeş” (H.O., s.10-13), “Ölümsüz Tran TH’Li” (H., O. s. 16-17), “May Lay Bayrağı” (A.D., s.18-19), “Tarihçe” (B.Y.B.Y., s. 30), “Mütareke” (Ö.Y., s.62),

Kurdakul az da olsa pastoral şiirler yazmıştır.

“Karşıyakam” (T., s. 11), “Derem” (T., s.12), “Karpuz” (T., s. 14-15),

M. Sadık Aslankara, Şükran Kurdakul’un şiirlerinde duruluğu ön plana çıkarma pahasına tutukluğu göze aldığı, coşumculuğu arka plana iterek usu, duygunun önünde tuttuğunu söyler. Okuyucusunun duygusal coşumlara kapılacağı noktalarda uyardığını söyleyerek sözlerine şöyle devam eder:

...okurunu kasiyor Kurdakul. “Sakin ha”, diyor, “duygusallaşmadan okuyun bu şiiri” diyor, “profesyonel okur olun” diyor! Şimdi bundan ne çıkarırsınız siz? Evet, çok akılcı bulabilirsiniz onun şiirini ama duygusal asla! Kuşkusuz, duygu-lu ile duygu-cu ve duygu-sal sözcüklerinin ayrı anlamlar içerdiğini göz ardı etmeden. Yoksa bu şiirlerin içine işlemiş duygululuğu göremek için herhalde duygusuz olmak gerek! (Aslankara, 1997: 32).

3.4.3.Vezin

Kurdakul, ilk şiirlerinin dışında vezne bağlı kalmayıp serbest şiirler yazmıştır. Kurdakul hiçbir şiirinde aruz veznini kullanmamıştır.

Şükran Kurdakul ilk şiir kitabı Tomurcuk’ta hece vezninin 11’li ve 14’lü kalıplarını kullanmıştır.

11’li hece veznini kullandığı şiirler

“Tomurcuk” (T., s.3), “Arzu” (T.,s.4), “Yolcu” (T.,s.5), “Düşmek” (T.,s.8), “Derem”(T.,s.12), “Sen” (T.,s.13), “Karpuz” (T.,s.14-15), “Yalnızların Dağları” (Ö.Y.,s.38),

13'lü hece veznini kullanıldığı şiirler

“Bana Doğru” (Ö.Y., s.77),

14'lü hece veznini kullandığı şiirler

“Bazan” (T.,s.6), “Gün Olur” (T.,s.7), “Küçük Araba” (T.,s.9), “Akşam Garipliği” (T., s.10), “Karşıyakam” (T.,s.11), “Uyku” (T.,s.16),

Kurdakul Zevklerin ve Hülyaların Şiirleri, Giderayak, Nice Kaygılardan Sonra, İzmir'in İçinde Amerikan Neferi, Halk Orduları şiir kitaplarında serbest vezin kullanmıştır. *Acılar Dönemi, Bir Yürekten Bir Yaşamdan, Ökselerin Yöresinde, Ölümsüzlerle, İhtiyar Yüzyıla* kitaplarında serbest vezinlerin yanında farklı hece vezinlerini birlikte kullandığı şiirleri de vardır. Bu tür şiirlere şu örnekleri verebiliriz:

“Sorunca” (A.D.,s.39) dördlük şeklinde yazılmış olan bu şiirin 1.mısrası 13'lüdür. 2. 3. ve 4. mısrası 16'lı hece ölçüsüyle yazılmıştır.

“Şiir” (A.D.,s.76) dördlük şeklinde yazılmış olan bu şiirin 1. ve 2. Mısrası 14'lüdür. 3. ve 4. mısrası 15'li hece vezni ile yazılmıştır.

“Uzaktan” (B.Y.B.Y., s.70) dördlük şeklinde yazılmış bu şiirin 1ve 4. mısrası 13'lüdür. 2 ve 3. mısrası 12'li hece vezni ile yazılmıştır.

“Korkulu Takvim” (Ö.Y., s.28) şiirinin 1. bendinin 1.2.4.mısraları ile 2. bendinin 3.ve 4. mısraları 11'lidir. 1. bendin 3. mısrası ile 2. bendin 1.ve 2. mısraları 12.'li hece ölçüsü ile yazılmıştır.

“Ararsan” (Ö.Y., s.31-32) şiirinin ilk 2 bendi 7'li. 3.bendin 4. mısrası 7'lidir. 4. bendin 2. 3. 4. mısrası 7'lidir. 5. bendin 1. 3. ve 4. mısrası 7'li hece ölçüsü ile yazılmıştır.

“Hangi Özlem” (Ö.Y.,s.71) dördlük şeklinde yazılmış bu şiirin 1.2.ve 34. mısraları 11'lidir. 3. mısrası 14'lü hece ölçüsü ile yazılmıştır.

“23 Mart 1927” (Ö.Y. , s.76) dördlük şeklinde yazılmış olan bu şiirini ilk üç mısrası 11'lidir. Son mısrası 9'lu hece ölçüsü ile yazılmıştır.

“Sonunda” (Ö.Y., s.78) dörtlük şeklinde yazılmış bu şiirin 1. 4. mısraları 13’lüdür. 2. ve 3. mısraları 11’li hece ölçüsü ile yazılmıştır.

“Kendini “Ararken” (Ö. Y., s.82) dörtlük şeklinde yazılmış şiirin 1. ve 3. mısrası 8’lidir. 2. ve 4. mısrası 10’lu hece ölçüsü ile yazılmıştır.

“Şeyh Galip” (Ö., s. 44-45) şiiri 2. bendi 11’lidir. 1 bendin 1. 2. ve 4. mısraları 12’lidir. 3. mısrası 11’lidir. 3. bendin 2.3.4. mısraları 12’lidir. 1. mısrası 11’li hece ölçüsü ile yazılmıştır.

“İhtiyar Balıkçı” (Ö. , s.67-69) şiirinin 1. 3. 5. 6. bentleri 7’lidir. 2. bendin 1. ve 4. mısraları 7’li, 2. ve 3. mısraları 8’lidir. 4. bendin 1.ve 3. mısraları 8’li. 2. ve 4. mısraları 7’lidir. 7. bendin 1.2.3. mısraları 7’li. 4. mısrası 8’li hece ölçüsü ile yazılmıştır.

“Bazarov” (Ö., s.81) dörtlük şeklinde yazılmış olan bu şiirin 1. ve 4. mısraları 11’lidir. 2. ve 3. mısraları 13’lü hece ölçüsü ile yazılmıştır.

“Özgürlük Zeybeği” (İ.Y., s.44-45) şiiri iki üçlük ve iki beyitten oluşmaktadır. 1. ve 3. üçlük 1. mısra 15’li. 2. mısra 11’li. 3. mısra 13’lüdür. İkilikler 11’li hece ölçüsü ile yazılmıştır.

“Yıllardır” (İ.Y., s. 70) 1.ve 4. mısrası 13’lü. 2.ve 3. mısrası 11’li hece ölçüsü ile yazılmıştır.

3.4.4. Kafiye

Şükran Kurdakul, şiirlerinde kafiye müzikal bir öge olarak kullanır. İlk kitabındaki şiirlerde yoğun bir kafiye kullanımı görülür. İlk kitabında yer alan kafiyelerinin dağılımını çoktan aza doğru sıralanışı: Tam kafiye, tunç kafiye, zengin kafiye ve yarım kafiye şeklindedir. İkinci kitabı *Zevklerin ve Hülyaların Şiirleri* kitabında kafiye kullanımının azaldığı görülür. Bu kitapta yer alan şiirlerin çoktan aza doğru kafiye dağılışı: Tam kafiye, zengin kafiye, yarım kâfiye ve tunç kafiye şeklindedir. *Giderayak* kitabındaki başlıksız iki şiir *Nice Kaygılardan Sonra* kitabında bulunmaz. Bu iki şiir kafiye ve redif ile örnekler kısmında verilecektir. Kitaptaki diğer şiirler *Nice Kaygılardan Sonra* kitabı içinde değerlendirilmiştir. *Giderayak* ve *Nice Kaygılardan Sonra* kitabında Kurdakul’un kafiye kullanımını

azalttığı görülür. Sıralama: Tam ve yarım kafiye aynı sayıdadır. Zengin ve cinaslı kafiye şeklindedir. *İzmir'in İçinde Amerikan Neferi* kitabındaki şiirlerde çoktan aza sıralama şu şekildedir: yarım, tam ve zengin kafiye, cinaslı kafiye yoktur. *Halk Orduları* kitabındaki çoktan aza doğru dağılım: Tam, yarım, zengin ve cinaslı kafiye az ve sayısı eşittir. *Acılar Dönemi* kitabında çoktan aza doğru tam, zengin, yarım kafiye kullandığı görülür. Cinaslı kafiye bu kitabında kullanmamıştır. *Bir Yürekte Bir Yaşamdan* kitabında kullanılan kafiyenin çoktan aza dağılışı: Tam kafiye, yarım kafiye, cinaslı kafiye ve zengin kafiye şeklindedir. *Ökselerin Yöresinde* kitabındaki çoktan aza doğru dağılım: Tam, yarım, cinaslı ve zengin kafiye şeklindedir. *Ölümsüzlerle* kitabındaki kafiyenin çoktan aza dağılımı: Tam, yarım, cinaslı kafiye şeklindedir. Bu kitabındaki şiirlerde Kurdakul zengin kafiye kullanmamıştır. Son kitabı *İhtiyar Yüzyıla* da çoktan aza kafiye dağılımı: Tam, yarım, zengin, cinaslı kafiye şeklindedir.

Kurdakul'un şiirlerinde kafiye kullandığı görülür. İlk şiir kitabında tüm şiirlerde kafiye varken sonraki şiirlerde bu oran düşer. Kurdakul şiirlerinde en çok tam kafiye kullanır.

Şükran Kurdakul ilk şiirinden son şiirine kadar mesajlarını vurgulamak, anlamı pekiştirmek ve ahenk unsuru olarak redifi kullanır. Kurdakul'un şiir kitaplarındaki şiirlerin redif durumlarını kitap kitap incelenme sonucu aşağıdaki gibidir.

Kurdakul'un ilk kitabı *Tomurcuk*'ta yoğun bir redif kullanımı vardır. Bu kitapta yer alan bütün şiirlerde redif vardır. *Zevklerin ve Hülyaların Şiirleri* kitabı on üç şiirden oluşur. Kitaptaki üç şiirde redif yoktur. *Nice Kaygılardan Sonrada* on dokuz şiir yer alır. Kitaptaki üç şiirde redif yoktur. *İzmir'in İçinde Amerikan Neferi* kitabında sekiz şiir yer alır. Kitaptaki bir şiirde redif yoktur. *Halk Orduları* kitabında yirmi iki şiir yer alır. Dokuz şiirde redif yoktur. *Acılar Döneminde* elli bir şiir vardır. Otuz altı şiirde redif yoktur. *Bir Yürekte Bir Yaşamdan* kitabında elli bir şiir yer alır. Yirmi üç şiirde redif yoktur. *Ökselerin Yöresinde* elli iki şiir vardır. Yirmi iki şiirde redif yoktur. *Ölümsüzlerle* kitabında yirmi altı şiir vardır. Beş şiirde redif yoktur. *İhtiyar Yüzyıla* kitabında otuz dört şiir vardır. On altı şiirde redif yoktur.

Şükran Kurdakul şiirlerinden kafiyeye ve redif örnekleri. *Giderayak* kitabından *Nice Kaygılardan Sonra* kitabında yer almayan iki şiirden örnek verilir. Onun dışında her kitaptan iki örnek verilir.

Bir kurak ovada, filiz sen oldun;

Yetişen anandan, bir iz sen oldun.

Tekâmül elinde bir gün işlenir;

Suluk deseninde menevişlenir..

Üzülme hiç, gene bir tomurcuksun;

Öğreneceksin ki henüz çocuksun...("Tomurcuk", T. s.3).

Ömürler yağmurların baharda bıraktığı..

Ve bazan içlerini kâbusların yaktığı...

Bir dalarsa gözlerin eski günleri yâ da

Ömrüm sonsuzluklarda gelirken ah! Feryâda ("Bazan", T., s.6).

Sana ne kadar dokunuyor bilsen;

Bu ıstık dünyâsında renkleri ayırt edebilsen, ("Sır", Z.V.H.Ş., s.8).

Baş sedir de uyuklayan dul annem,

Önce Allah'a sonra bize kul annem.

Mahalle denilen resim içinde;

Takvime dolan mevsim içinde,("Hatırlayışlar 1", Z.V.H.Ş., s. 20-21).

Ellerim varsa senin yoksa yok

Gözlerim varsa senin yoksa yok ("Başlıksız Şiir", G., s.14).

Her zamanki gibi çocuksu,

Üzerime ağlamalı haller geliyor doğrusu ("Başlıksız şiir", G., s.16-17).

Buramda duya duya yaşamın bıraktığını,

Duysam ki düşüncenin düşüncemde yarattığını.

Sussam ki hiç doğmamışlar gibi sussam,

Ellerimle ayaklarımla tutsaklığıma dursam

(“Yaşamın Bıraktığı”, N.K.S., s. 7-8).

Her şeyler devam eder bu bildiğim gidişte.

Kırık değirmenler gibiyim, dönemiyorum işte.

(“Kırık Değirmen”, N.K.S., s. 9-10).

Sözcüğü tutuklayın.

Özgürlüğü tutuklayın.

Usumu tutuklayın.

Ölümlü tutuklayın. (“Ağıt Değil”, İ.İ.A.N., s. 16-17).

Ne bayraklar yükseliyor Süvari alaylarından

Sesleriniz geliyor özgürlük alanlarından

Aydın yüzünüzün bilince ulaştığı yerde

Bütün kitapların eyleme dönüştü yerde

(“İkinci Dokuz Eylül’e Doğru”, İ.İ.A.N., s. 28-29).

Bakın bakalım,

Susun bakalım (“Bir Öyküydüm Sadece”, H.O., s.26-27).

Yakındım biliyorum,

Ve uzaktım biliyorum,

Vardım biliyorum.

Ve yoktum biliyorum,

Yakındım ve uzaktım biliyorum

Vardım ve yoktum biliyorum,

(“Denizli Cezaevinde Yatarken”, H.O., s.32-33).

Duyduk Harun arkadaşın direncinde

Okuduk Harun arkadaşın direncinde

Yürüdük Harun arkadaşın direncinde

(“Harun Arkadaşın Direncinde”, A.D., s.16).

Parmaklıklar arkasına kapanmak nedir gördük

Yargıç nedir, yargı nedir, yargılanmak nedir gördük

Bin yıl yaşamış gibi, yaşlanmak nedir gördük. (“Yaşadıkça”, A.D., s.37).

Ve keyfince akıp giden su

Yollarda çocukluğumun kokusu (“Elindeyken”, B.Y.B.Y., s.15).

Bahçeler çiçek kokarken henüz,

Yelkenlere rüzgâr dolarken henüz

Kadınlar ana olurken henüz

Ağacınız varsa sizin

Masalınız varsa sizin

Deniziniz varsa sizin

Silahınız varsa sizin

Masalınız varsa sizin

Masal ağaçları yapın kendinize

Masal denizleri yapın kendinize

Masal silahları yapın kendinize

(“Yaşamı Ateşe Vermeyin”, B.Y.B.Y., s.34-35).

Bir gördüm kafayı bulmuşla üşütmüş arası

Sakalında kanyordu yarası (“Çağdaşımız”, Ö.Y., s.43).

Denizlere karıştım, gökyüzüne elim değdi

Çağım suratına tükürmek elimdeydi. (“Ozanca”, Ö.Y., s.55).

Sevdayı kuşkuya, çlgınlığa çeviren

Ama bendim geleceğın ötesini gören.

Niye bendim.... sonsuza bırakılmış sürgün

Moby Dick'in görkemine çarpıldığım gün.(“Ahab Kaptan”, Ö. s.25-27).

Ellerini aradın, deviniyorlar

Ellerine baktın... deviniyorlar (“Robinson”, Ö., s.42-43).

Masalın eseri mi sandık kendimizi

Masalın yığıdi mi sandık kendimizi

Masalın çocuğı mu sandık kendimizi

O yıkımları biz gördük

O savaşlardan biz geçtik.

Bir gülüşü ölümsüz ve insan.

Ne darağacı görmüş, ne zindan. (“Yoksa Biz”, İ.Y., s.31-32).

Bir gün bakılır damlara

Bir gün bakılır adamlara (“Belki”, İ.Y., s.47-48).

3.4.5. Dil ve Anlatım

Şükran Kurdakul çocuk yaşta şiirlerini yayımlamış bir şair ve yazardır. Yazım hayatına dönemin şairlerini taklitle başlar. İlk şiirlerinde taklit ettiği sanatçıların dil ve anlatımını da taklit ettiği görülür. Kurdakul'un *Tomurcuk, Zevklerin ve Hülyaların Şiirleri, Giderayak* ve *Nice Kaygılardan Sonra* kitaplarında Osmanlı Türkçesinde yer alan kelimeler kullandığı görülür. Kurdakul Divan edebiyatına ve Halk edebiyatına uzak değildir

Kurdakul'un şiirinin özelliklerinden biri cevabını bildiği sorular sormasıdır. Sorularına cevap bile almak istemez. Soru onun şiirinin olmazsa olmazıdır.

Tomurcuk, Zevklerin ve Hülyaların Şiirleri kitabında Osmanlı Türkçesine ait kelimeler kullanmasına rağmen dili duru, anlatımı yalındır.

Giderayak kitabı Kurdakul'un içerik biçim bütünlüğünü yakalamaya başladığı kitabıdır. Osmanlı Türkçesine ait kelimeleri burada da kullandığı görülür. Bu kelimeler anlatımı zorlamadığı gibi dili anlaşılabilir kılmaz.

Nice Kaygılardan Sonra kitabında *Giderayak* kitabından on üç şiirle birlikte altı yeni şiirin yer aldığını görülür. Yeni şiirlerde dilini daha da arındırmaya çalıştığı görülür. Şiirlerde bütünsellik oluşturmaya çalıştığı görülür. Kitap içindeki şiirlerde doğa ve tabiat gibi eş anlamlı kelimeleri birlikte kullanır.

İzmir'in İçinde Amerikan Neferi kitabında arı bir dil, açık, net ve yoğun bir anlatım vardır. Anlatımda coşku yaratmak için gür ve tok bir ses kullandığı görülür. Kurdakul'un bu şiirleri için kavga şiiri denilir.

Halk Orduları kitabının birinci bölümde duru bir dil, gür ve tok sesli bir anlatımla coşku yaratan şiirler yer alır. İkinci bölümdeki şiirlerde dil durudur. Şiirden çok düz yazıyla anlatılmış hissi uyandırır İçerik ve duyarlılık açısından zengindirler. Anlatım ve biçim açısından yeterli değildirler. Yoğunluğu bölen ses tekrarları sözcükler arasında uyumsuzluklar görülür (Bezirci, 1970: 15).

Acılar Dönemi kitabında dil ve anlatım duru ve yalındır. Kurdakul'un dile daha bir önem gösterdiği görülür. Şiirlerinde yeni kelime ve tamlamalar kullanmaya başladığı görülür. Şiirlerinde zorlamasız bir dil işçiliği vardır. Kullandığı dil ve

sözcük ögelerini şiirin bütünü içine yerleştirirken Türk dilinin olanaklarını zorlayarak dilin gelişimine katkı sağlıyor (Bulut, 1978: 248).

Arife Kalender Ege Dalgaları şiirinden verdiği iki örnek dizıyla

“Öyle bizdendi ki kıyı çizgisinden ötesi

Mavi içinde yiter, mavilerde bulurduk kendimizi. (Ege Dalgaları, A.D., s.73)

Dizelerinde olduğu gibi rahat, doğal söylemler birbiri ardına sıcak ve içtenlikli dökülür. İlk okunduğunda okuyucuya çok rahat ulaşan bu dizeler tüm dünyanın devinimini, şairin toplumcu gerçekçi anlayışına dayanan derin dünya görüşünü, yılların birikimini içinde taşır. İçine girildikçe derinleşen göl gibidir adeta...” (Kalender, 2000: 51) açıklamasını yapmaktadır.

Doğan Hızlan Kurdakul’un *Bir Yürekte Bir Yaşamdan* kitabındaki şiirlerinin yalın ve ustaca olduklarını söyler. Şiirinizin herkes tarafından anlaşılmasını, mesajınızın iletilmesini istiyorsanız Kurdakul’un şiiri gibi şiir yazmalısınız der. Kurdakul’un şiirini ortaya çıkarırken kelimelere, kelimeler arasındaki çağrışımlara, kullandığı ölçüye kadar her şeyi titizlikle dikkat ettiğini söyler. Kurdakul’un kapalı şiiri sevmediğini de aşağıdaki gibi açıklar.

Kurdakul okuru yoran, ille de şiirin zor sanat olduğunu kabullendirmek için zaman alan şiirden kaçınıyor. Yalın ama mücadeleli bir yaşamın düzyazı anlaşırılığında şiirini yazmak istediğinden kısa çağrışımlı bir imgeler yapısını kullanıyor. Sonsuz yorum hakkının kapalı şiirin ilkesi olduğunu söylemek istiyor sanki (Hızlan, 1982: ?).

Şükran Kurdakul, *Bir Yürekte Bir Yaşamdan* kitabındaki kısa şiirlerinde tükenme, direnç, acı ve mahpushane sözcüklerini çok kullanarak, coşkuyu yansıtır, yoğunluk kazandırır. Şiirine dil bilimsel açıdan yalınlık, açıklık düzende getirdiği görülür. Kurdakul’un uzun yıllar şiir üzerine düşünmesinin sonucu olarak şiirlerinde yoğunluk ve duruluk(ğ)u yakaladığı görülür (Uçarol, 1983: 62).

Ahmet Telli, Kurdakul’un şiirini aynı dönemde şiir yazarlar ve savunduğu 1940 toplumcu gerçekçi çizgisine göre bir değerlendirmeye tutar Bu değerlendirme aşağıdaki gibidir.

Şükran Kurdakul'un şiirlerinde göze çarpan ilk özellik, açıklık ve netliktir. Gerek sözcük örgüsüyle, gerekse bilimsel dünya görüşünün ortak duygulanımlarını seçişle sağladığı bu nitelik, şiirin dokusuna da bir saydamlık kazandırır onun. Böylelikle kapalı-karanlık 'özel-nesnel' imaj snobizminden uzak durmaya özen gösterdiği kadar, yalınlık adına basitliğe de düşmemeye çalışır. Ahmet Telli Kurdakul'un şiirini aynı dönemlerde şiir yazan şairlerle de karşılaştırır. "Bu bakımdan sözgelimi 'özel- nesnel' imaj sığınağına düşen Sabahattin Kudret Aksal, kapalı-karanlık sözcük yığışımı altında bencil bir bireyciliği soluyan İlhan Berk ile yalınlık adına gittikçe yayvanlaşan ve yavanlaşan Necati Cumali şiirinden farklıdır Kurdakul'un şiiri (Telli, 1982: 60).

Ökselerin Yöresinde, Ölümsüzlerle ve İhtiyar Yüzyıla kitaplarında da Kurdakul'un dili duru, anlatımı açık ve nettir. Şiirlerinde bütünlüğü gözetmekte, çağrışımlardan yararlanmakta, yeni kelime ve tamlamalar kullanmaktadır. Yer yer gür ve tok sesli anlatımıyla coşkuyu artırmaktadır.

Kurdakul'un ilk kitabında son kitabına kadar dili duru, anlatımı açık ve net olmuştur. Şiirlerinde söylemek istediklerinin kolay anlaşılmasını istemiştir. Şiirlerinde anlam bütünlüğünü sağlayacak diyalektik örgüler kullanmıştır.

3.4.5.1.Dil bilgisi Olayları

Yazım Sapmaları

Özel İsimleri Küçük Harfle Başlatmak

Büyük harfle yazılması gerekenlerin küçük harfle yazılması

Karahisarda tüccardan Ahmet İzzet efendi

("Karanlık Bastıktan Sonra", H.O., s.57-58-59).

Kaymakam Hamdi beyin açtığı pencereden ("Sağdıçım", H.O., s.19).

Edremitin tahtakuşlar köyünde sağdıçım, ("Bir Öyküydüm Sadece", H.O, s.26).

Ali Suavi beyin Dolmabahçe'sine çıkarak

Bir türküyüm Anadolu türkçesinden.

Bakalım türkçemi kilitlemeden

(“İstanbul Penceresinden Bakarken”, H.O., s.44).

Efendi, bey, tahtakuşlar, Türkçe kelimelerinin ilk harfleri büyük harfle yazılması gerekirken küçük harfle yazılmıştır

Satır Başı Küçük Harfle Başlama

Elbette daha birkaç akşam vaktiniz var

şâd (Ş) etmeye gönlünüzü

Tam on binler hanesinde iken senediniz.

makine (M) durdu (“Karanlık Bastıktan Sonra”, H.O., s. 57-58-59).

Büyük harfle başlaması gereken kelimeler küçük harfle başlamıştır.

Küçük Harfle Yazılması Gerekenlerin Büyük Harfle Yazılması

Vur İkinci Kurtuluş adına. (“Öncü Kardeş”, H.O., s.10).

Ses Sapmaları Kelime Değişiklikleri

Dil ile ilgili yöresel ağız özellikleri içeren kelimeler

Hapishane kelimesi yerine Mahpushane kelimesinin kullanılması. Bu kelimeyi birden çok şiirde kullanmıştır. Bu kullanımın hangi kitapta, hangi şiirde olduğu şiirden alıntı yapmadan gösterimi yapılacaktır

(“İkinci Kurtuluş”, İ.İ.A.N., s.25), (“Halk Orduları”, H.O., s.9)

(“Harun Arkadaşın Direncinde”, H.O. s.16), (“Babamı Duydukça”, H.O. s.41), (“Saklanmadan”, A.D., s.66), (“Armağan”, B.Y.B.Y., s.8)

(“Yaşadıkça”, H.O., s.37)

Sigara kelimesi yerine cigara kelimesinin kullanımı

(“Yürürken”, H.O., s.25), (“Acılı Bahar”, A.D., s.20), (“Anı Küskünü”, A.D., s. 51), (“Eski İstasyonlar”, B.Y.B.Y., s.27), (“Paul ve Öteki Tüfekçiler”, Ö., s.73)

Ünlü Ekleme

Süleymaniye ve Aya Sofiya. (“Emeğin Öyküsü”, B.Y.B.Y., s. 29).

Ayasofya yazılışında i harfi kullanılmıştır ve birleşik yazılmıştır.

Kelime Sapmaları

Babaannem yerine baba'nem kullanılması

Ben de yaşadım, baba'nem de yaşadı (“Tarihçe”, B.Y.B.Y.,s.30).

Babaannem olsaydı babasının annesini anlatmak istediğini anlayacaktık. Baba'nem'i şair özellikle tercih ediyor. Annesinin hem baba, hem annelik yaptığını belirtmek için yapılmıştır.

“Geçtiğim her yerde benden bişeyler kaldı.” (“Gençlik”, B.Y.B.Y., s.40).

“Birileri durmadan bişeyler koparır bizden” (“Birileri”, B.Y.B.Y., s.63).

Görülmedik biyerlere titreşimler getirdi (“Romeo ve Juliette”, Ö., s.32).

Altı çizili kelimeler bir şeyler, bir yerler şeklinde olması gerekiyordu.

Kelime Eksikliği

“Bir ışık sönerse, bir başkası yeniden (yanar)”

(“Olduğu Gibi”, N.K.S., s.41-42).

Özel Adların Çağrışımlarından Yararlanma

İlk kurşunu atan yiğidimin gözleri (“Sağdıçım”, H.O. s.19).

Her duygu kadehinin açtığı düşlemeyi

Doktor Cezmi gibi duyarak

Yok mu Bursa'daki o çok sesli ışığın

Birgün parça parça yansıması

(“İstanbul Penceresinden Bakarken”, H.O., s.41).

Doktor Cezmi: Dr. Hikmet Kıvılcım. Bursa'daki çok sesli ışık Nâzım Hikmet.

Çizgi İşaretini Kullanımı

Düşün mü yok- çağımızın bütün bütüne yitirdiği-

(“Nice Kaygılardan Sonra”, N.K.S., s.12).

-hani küçümen küçümen- (“Senden Sonra Sen”, N.K.S., s.46).

-Bir söğüt dalında doğayı karşılar gibi ama-

Belki çok akşamlar geçirdik, karanlık- mahzun

Mahpusluğun ilk gecesinden- arkadaki.

(“İkinci Kurtuluş”, İ.İ.A.N., s.20-25).

“- Nerde benim esinlerim,

Nerde sen?” (“Sorulunca”, A.D. s. 14-15).

Bir rüzgâr gelir denizden- denizden

(“Parmaklarım Durur, Saramam”, H.O., s. 55).

-Adım özgür bir öğlen sarhoşu-

-Sağım solum çengi kıyamet-

-Ölümcüyü görmezlikten gelerek-

Sağım solum özgürlük yeşili- (“Bir Daha”, Ö.Y., s.59).

-Bu muydu bizim deniz, (“Bir Avuntu Gibi”, Ö.Y., s.64).

Bir acı- bir sevinç, bir acı- bir sevinç (“Romeo ve Juliette”, Ö., s.32).

Mısra Bölünmesi

Mağpushaneyi ve sarayı

Silende benim yazanda

...

Ezgileri dinlerken

Gördüm, denizleri, ormanları...

Nasıl doyumsuzdular.

Seviniyorum

Tırmanırken dağlara

Seviniyorum

Dağlardan inerken .

Kitabı, ezgiyi, doğayı.

Canım ölesiye çekiyor daha. ("Sevinç", Ö.Y., s.45-46).

Bir de korku

İliklerine kadar ("Robinson", Ö., s.42).

3.4.6. Edebi Sanatlar

Şükran Kurdakul, 1940 kuşağı toplumcu gerçekçi şairi kabul edilir. Toplumcu gerçekçi şairler topluma söyleyecekleri sözleri olduğu için yazarlar şiirlerini. Bu nedenle onların şiiri duru ve açıktır. Edebi sanat kullanmayı şiirlerinin anlaşılabilirliğini etkileyeceği düşüncesiyle tercih etmezler. Bu kesinleştirme değil genellemedir.

Doğan Hızlan 1996 yılında yayınladığı *Kitaplar Kitabı* adlı eserinde Kurdakul'un 1993 yılında yayınladığı *Bir Yürekten Bir Yaşamdan* adlı toplu şiir kitabını ele almıştır. Doğan Hızlan'ın yorumu şu şekildedir "1940 Toplumcu Gerçekçi Kuşağı'nın şiirleri, taşıdıkları mesajı çok kişiye iletmek için yazılmışlardır.

Şiirde söz sanatlarının, onu zor anlaşılır kılmasından çekinirler. Okuyanın, az emekle şiirin içeriğini algılayabilmesidir ilke. Kurdakul'un şiiri de, o akımın, o kuşağın şiir anlayışıyla birlikte değerlendirilmelidir" (Hızlan, 1993: 19).

Doğan Hızlan'ın yapmış olduğu tespitin tamamen doğru olduğunu kabul etmiyoruz. O bir genelleme yapmıştır. Gibiyi benzetme amacı olarak kullanmıştır.

Gibi Tekrarı

Şükran Kurdakul, şiirlerinin çoğunda "gibi" yi benzetme aracı olarak kullanmıştır. Kurdakul'un bütün şiir kitaplarında gibi benzetmesi vardır. A. Yasemin *Bilim Sanat* dergisinde *Bir Yürekte Bir Yaşamdan* şiir kitap incelemesinde "gibi" ile ilgili "474 dizeden oluşan 51 şiirinde 16 kez gibi sözcüğü geçiyor" (Yasemin, 1982: 38) açıklamasını yapar.

"Dokunsan, eski çalgılar gibi gecende yansır" ("Bizde Kalan", İ.Y., s.22).

"Tutunacak dallar kurumuş gibi" ("Hamlet", Ö., s.21).

"Kırlarda dolanan bir sürgün gibi" ("Merdiven", Ö.Y., s.23).

"Gecikmiş posta trenleri gibi" ("Eski İstasyonlar", B.Y.B.Y., s. 27).

"Dargın bir bahar gibi kapanıyorum" ("Yürürken", A.D., s.25).

"Zincirden kopan halkalar gibi"

("Vedat Arkadaşa Saygı Duruşu", H.O., s.13).

Onların önünden geçip rüzgârlar gibi ("Redd-i İlhak", İ.İ.A.N., s.8).

Gecelerden ürken bir çocuk gibi ("Avuntunun Ötesinde", N.K.S., s.25).

"Bir resim gibi baharın" ("Sual", Z.V.H.Ş., s.15).

"Durmadan değişen bulutlar gibi" ("Düşmek", T., s.8).

3.4.7. Şiirinde Söz Varlıkları

3.4.7.1. Deyimler

Şükran Kurdakul, onuncu kitabı *Ölümsüzlerle* dışında bütün şiir kitaplarındaki şiirlerinde halk kültürünün ve Türkçenin söz varlığının önemli öğelerinden olan deyimlere büyük ölçüde yer vermiştir. Bizde burada deyimlerin yer aldığı mısraları alıntılıyoruz.

Toprak siperlerde bıyık buran er (“Sen”, T.,s.13).

Yine taşlığımızda kırılıp, dökülen bir takunya sesi (“Dönüş”, Z.V.H.Ş., s.14).

Bir bayram olurdu evde, annemin maaşa gitmesi

(“Hatırlayışlar I”, Z.V.H.Ş.,s.21).

Şâyet için içine sığmayacak olursa düşünceden (“Değişmeyen”, G.,s.20).

Yok mu düşlerin çığlık çığlığa gülüştüğü (“En Eski Kaygılar”, N.K.S.,s.6).

Paldır küldür konuşan bu çağın ortasında; (“Yaşamın Bıraktığı”, N.K.S.,s.8).

Çağrılar, çağrışımlar, deli fişek gerçekler

(“Nice Kaygılardan Sonra”, N.K.S., s.11).

Olanlar oldu, olanlar gerilerde kalacak (“Evrensel Sevinç”, N.K.S., s.16).

Varsam dizinin dibinde dursam (“Dünden Yarına”, N.K.S., s.31).

Yaşamış sineye çekmiş (“Dünden Yarına”, N.K.S., s.31).

Belki bahtiyar bir nefes almak zor değil ama (“Dünden Yarına”, N.K.S., s.32).

Görmezlikten gelmek zor (“Dünden Yarına”, N.K.S., s.32).

Nasıl canü gönülden duyacaksın (“Uykuya Çağrı”, N.K.S.,s.45).

Rıhtıma abanan gemilerin ağırlığında (“İşgal”, İ.İ.A.N., s.6).

Hangi yazgı alnımızın tanrısına boyun eğerek (“İşgal”, İ.İ.A.N., s.7).

Bu ölüm sessizliği içindeki yılgında (“Redd-i İlhak”, İ.İ.A.N., s. 8).

Artık ışık yakılır mı, göz göze gelinir mi (“Redd-i İlhak”, İ.İ.A.N., s. 9).

Yeni bir insanda gözlerinin içi gülüyor (“Hasan Tahsin”, İ.İ.A.N., s.14).

Yol veriyor tutsağın özgürlüğünden (“Hasan Tahsin”, İ.İ.A.N., s.14).

Tutunacak dal sizin dalınız işte (“İkinci Dokuz Eylül’e Doğru”, İ.İ.A.N., s.29).

Bre dostlar elimiz böğrümüzde kalıyor

(“İzmir’in İçinde Amerikan Neferi”, İ.İ.A.N., s.31).

Ülkemiz gibi içine kapanarak (“Öncü Kardeş”, H.O., s.10).

Suyu kesilmiş değirmenler gibi kalacak onlar...(“Partim”, H.O., s.21).

Karaya vuran bir balık gibi (“Çağrı”, H.O., s.24).

Kırılıp dökülen bir yanımız yok ya bizim (“Bulut Geçiyor”, H.O.,s.36).

Bahtiyar olmak dersin içinden içinden (“Bulut Geçiyor”, H.O.,s.36).

Mahpushane avlularında boy verdi. (“Armağan”, A.D., s.8).

El kapısında emekçi. (“Nöbetçi”, A. D.,s.9).

Gözleri açık giden (“Sorulunca”, A.D., s.15).

Her gece kemiklerine kadar titreyen (iliklerinde kadar)

(“My Lay Bayrağı”, A.D., s.18).

İpini kopardığım yılların ötesinde (“Acılı Bahar”, A.D.,s.20).

Olmadım bir türlü içime elvermedim (“Sesi Kısılan Fener”, A.D., s.23).

Yorulmaz bir sabırla bata çıka. (“Borçlu”, A.D., s.27).

Ölümün gözlerine baka baka.(gözlerinin içine baka baka

(“Borçlu”, A.D., s.27).

Dayandım kapısına çağların. (“Ben Buradayım”, A.D., s.30).

Sen bana türkü yaktığın vakitler kederlenince (“Karşıdan”, A.D., s.44).

Göğüs bağır açıldı evrende (“Orası”, A.D., s.45).

Uçtum gittim koşar adım (“Oradaki”, A. D., s.46).

Olur olmaz saatte. (“Anı Küskünü”, A.D.,s.51).

Soluğuma dar gelen bu odalarda. (“Ben Varken”, A.D., s.54).

Tutkular mı bu yarışta başı dönmüş, esrik (“Nehir”, A.D., s.60).

Sorularla yargıların kafa kafaya verdiği (“Saklanmadan”, A.D., s.66).

Delikanlı dalgalarla dalga geçiyordu baktım. (“Ege Dalgaları”, A.D., s.72).

Şu saniyeler gelip geçen gerçeğimsi masala (“Ege Dalgaları II”, A.D., s.74).

Kurtulup ana kucağından (“Çocuklar”, A.D., s.75).

Gözümün önünde eriyip gittiler (“Dalgıç”, B.Y.B.Y., s.10).

Ağaçlar gözlerimin içine güldüler (“Sevgi Ormanı”, B.Y.B.Y., s.14).

Bu görmüş geçirmiş çınar (“Elindeyken”,B.Y.B.Y.,s.15).

İyi kötü zamanlar gördün (“Burada Kalan”, B.Y.B.Y., s.20).

Düşe kalka, güle ağlaya (“Şiirler”, B.Y.B.Y.s.36).

Irmağında başımın döndüğü yıllardı (“Gençlik”, B.Y.B.Y., s.40).

Serüvenlerle sarmaş dolaş ülkemde (“Gençlik”, B.Y.B.Y., s.40).

Kulak ver gecenin sessizliğinde ağın sese, (“Benden Sor”, B.Y.B.Y., s.43).

Ağaçların ayakta kaldığı orman

(“Ağıtların Türkülediği Yer”, B.Y.B.Y., s.47).

Sitem eder, gözlerimi arar (“Hangi”, B.Y.B.Y.,s.50).

Taşıdı bunca yıl dünyayı sırtında (“Hangimiz”, B.Y.B.Y., s.51).

Yuvarlanıp giderken acıların bittiği yere

(“Sevinç’e Ağıt Yerine”, B.Y.B.Y.,s.52).

Bir solukta yaşadım ve tükettim tümünü (“Yorgun Yürek”, B.Y.B.Y., s.74).

Bir solukta gördüm elli üç yılda gördüğümü

(“Yorgun Yürek”, B.Y.B.Y.,s.74).

Doludizgin geçip gitmek önümden (“Korkulu Takvim”, Ö.Y., s.28).

El ele tutuşan, göz göze gelen (“Seninle”, Ö.Y., s.30).

Üstelik yedi düvele borcu var (“Çocuklar”, Ö.Y., s.33).

Gözüne uyku girmede (“Çocuklar”, Ö.Y., s.33).

Kırılmış kolu kanadı. (“Çocuklar”, Ö.Y., s.33).

İçi yandı beklemekten (“Çocuklar”, Ö.Y., s.33).

Hastanın bakışı, içimize işleyen (“Bakışlar”, Ö.Y., s.34).

Göz göze geldikçe çaresiz kaldığımız (“Bakışlar”, Ö.Y., s.34).

Senki meydan okuyan karanlıklara (“Kapıların Önünde”, Ö.Y., s.36).

Bir gördüm kafayı bulmuşla üşütmüş arası (“Çağdaşımız”, Ö.Y.,s.43).

Göz açıp kapayınca kadar bir zaman (“Çağrışımlar Arasında”, Ö.Y., s. 51).

Aldın çatlayan taşlarını sabrımın. (“Özlemde”, Ö.Y., s.65).

Bu treni kaçırma duyguları (“Yoksa Bu”, Ö.Y., s.84).

Çilekeş ozan sözcüklerle düşe kalka (“İhtiyar Yüzyıla”, İ.Y., s.19).

Sen misin dünyayı sırtında taşıyan (“Sen Misin”, İ.Y., s.23).

Bir heves, canımızı dokumaya hazır (“Bir’ler”, İ.Y., s.25).

Bir coşum, geleceğe doğru pupa yelken (“Bir’ler”, İ.Y., s.25).

Zincirinden boşalmış dünyamıza yürürken (“Yoksa Biz”, İ.Y., s.31).

Bir solukta meydan okuyan bulutlara (“Yoksa Biz”, İ.Y., s.32).

Üşüyen yalnızlar gibi gözlerden uzak (“Birisi”, İ.Y., s.35).

Işıkların selinde düşe kalka (“Birisi”, İ.Y., s.35).

Hangi dalı arıyor tutunacak (“Birisi”, İ.Y., s.35).

Sanrıda ayakta kalmanın keyfi (“Canlı Tarih”, İ.Y., s.39).

Yaşlıyız...Umudu kesmemişiz gelecekten

(“Özgürlüğün Karasularında”, İ.Y., s.43).

Yaşyoruz ölümcünün gözüne baka baka

(“Özgürlüğün Karasularında”, İ.Y., s.43).

Canevinde aydınlanmış gözleri (“Özgürlük Zeybeği”, İ.Y., s.44).

Bozguna uğramış damarlarında tacirlerin (“Sonlarına”, İ.Y., s.46).

Her şeyde durup dururken (“Belki”, İ.Y., s.47).

Darda kaldık seferberlikte gibi

(“Türkiyem Nereye Götürüyorlar Seni”, İ.Y.,s.51).

Bakakaldık gidenlerin ardından

(“Türkiyem Nereye Götürüyorlar Seni”, İ.Y.,s.51).

Doğaya meydan okumalı bildiğim sesin (“Kalan Biziz”, İ.Y.,s.63).

Kimler vurdu bu zincire saniyeleri (“Bekleyen”, İ.Y.,s.69).

Takılıp kalmış gibi akreple yelkovan (“Bekleyen”, İ.Y.,s.69).

3.4.7.2. Atasözleri

Bir korkulu düş gibi cesaretimiz (“Başlıksız şiir”, G., s.14).

Evli evine giderken yolcu yoluna (“Kırık Değirmen”, N.K.S.,s.10).

3.4.7.3. Teknik Kelimeler

Şükran Kurdakul, asker çocuğudur. İkinci Dünya savaşı dönemi Türkiye’sini yaşamıştır. ABD askerlerinin Türkiye’de bulunmasından rahatsızlık duymuştur. ABD askerleri ile askerlerin silahlı mücadeleye girişmesini istemiştir. Bu nedenle bu konuyla ilgili kelimeler kullanmıştır. Bir dönem Ziraat bankasında memur olarak çalışmıştır. Bankacılık alanında kullanılan kelimelere de yer vermiştir. Kurdakul düzeltmen olarak da çalışmıştır. Bununla ilgili kelimelerde şiirlerinde yer alır.

İşte kurşun, işte ben

Kışlanın önündeyim

Ya kimin nöbetini tutuyorum ben.

Silahım var, “gözden gezden arpacıktan.”

Ya vur emri versinler artık

Zabit diyor ki rütbemi sökün (“Redd-i İlhak”, İ.İ.A.N., s.8-9).

Hesabı câri servisinden.. (“Karanlık Bastıktan Sonra”, H.O., s.57).

“E” harfleri şapkalı “A” larla teker meker

Matrisler dağılırken ses olarak

Her gece yeniden dizmeye mahkûm (“Yabancı Kalan”, H.O., s.48-49).

3.4.7.4. Yeni Kelimeler

Yengin kelimesiyle

Yalnız düşünceye yengin ve yaratmaya tutsak

(“İkinci Kurtuluş”, İ.İ.A.N., s.21) , (“Uzaktan”, A.D.,s.40), (“My Lay Bayrağı”, A.D.,s.18).

Çizgen kelimesinin geçtiği şiirler

Ver elini bulut, tut elimi çizgen (“Nasıl Olsa”, A.D., s.61)

(“Şiir”, A.D., s.76), (“Dalgıç”, B.Y.B.Y.,s.11), (“Yaşamı Ateşe Vermeyin”, B.Y.B.Y., s.35), (“Bakınca”, B.Y.B.Y., s.54), (“Birlikte”, Ö.Y. s.26), (“Yarış”, Ö.Y., s.53), (“Hamlet”, Ö.,s.21), (“Şeyh Galip”, Ö., s.45), (“Fabian”, Ö., s.62),

Ölümcü kelimesiyle ilgili olanlar

Yaşıyoruz ölümcünün gözüne baka baka

(“Özgürlüğün Karasularında”, İ.Y., s.43) , (“Açlıktaki”, Ö., s.65), (“Ölümcünün Sesi”, Ö.Y., s.81), (“Sözcüklerimiz”, Ö.Y., s.80), (“Bugüne”, Ö.Y., s.79), (“Bir Daha”, Ö.Y., s.59), (“Ökselerin Yöresinde”, Ö.Y.,s.29),

Zafer andaç olur sana akından (“Sen”, T., s.13)

Sana andaç edecek taze tomurcuk yapıp... (“Uyku”, T., s.16)

Saçların alınına döküşülürken (“Kapıların İçinde”, G., s.12)

Rüzgâr diyor ki, rüzgârlamak istiyorum (“Redd-i İlhak”, İ.İ.A.N., s.8)

En karanlık kişilerin gözlerinde puslayan (“İkinci Kurtuluş”, İ.İ.A.N., s.22)

Irmakların dibinde yoğalmış çamurlar gibi (“İkinci Kurtuluş”, İ.İ.A.N., s.22)

Dağında yol olun, bozkırında yeşerin

(“İkinci Dokuz Eylül’e Doğru”, İ.İ.A.N., s.29)

Bir deniz anıyıyorum, bizim körfezin denizi

(“İzmir’in İçinde Amerikan Neferi”, İ.İ.A.N., s.31)

Bir çağrı gibi rüzgârlanıyor sonsuz (“Sağdıçım”, H.O., s.19)

Dünyanın duygusunu gözlerinde içeren (“Yirmi İki Yıl Sonra”, H.O., s.31)

Bulut geçiyor, şahrem şahrem toprakların üzerinden

(“Bulut Geçiyor”, H.O., s.36)

Ne dudakların gülmeli gülmeli (“Güce Giden”, H.O.,s.61)

İçimde yankıyan karanlık köşeleri (“Sesi Kısılan Fener”, A.D.,s.23)

Bir evler köylendi topraklarımda (“Ben Buradayım”, A.D., s.30)

Gaziler bir ağızdan yiğitlerken beni. (“Ben Buradayım”, A.D., s.30)

Ağaçlar nasıl özümlemiş ki çulğunluğında

(“Balıkesir Toprağında Bir Akşam”, A.D., s.32)

Ağıtların içimde türkülendiği yer

(“Ağıtların Türkülendiği Yer”, B.Y.B.Y., s.47)

Çal bakalım bozukçalar (“Bozukçalar”, B.Y.B.Y., s.68)

Ses aldım uzayımın ağaçlarından (“Çağlar Boyu”, Ö.Y.,s.42)

Kendi uzaylarımda volta vurdum (“Sevinç”, Ö.Y., s.45)

Yıllarımın uzaylarında benim (“Sonunda”, Ö.Y.,s.28)

Ülkesi ağıdistana dönmüş bir ozan (“Ülkesi Ağıdistan”, İ.Y., s.21)

Çocuktum, büyüyegeldim, damarlarımda (“Yaratı”, İ.Y., s.71)

Cevat Yüceer 2004 yılının Eylül ayında Evrensel Kültür dergisinde Kurdakul için şöyle demektedir: “*Dile çok önem verdi. Şiirini mümkün olduğu kadar yeni sözcüklerle yazmaya özen gösterdi. Şiirindeki müzik, onun yaşamı boyunca duyduğu Anadolu ezgilerinin sesidir*” (Yüceer, 2004: s.19).

3.4.7.5. Yeni Tamlamalar

Şükran Kurdakul şiirlerinde yeni kelimeler kullanır. Bu yeni kelimelerle yeni tamlamalar da oluşturur. Bu yeni tamlamaları özellikle *Bir Yürekte Bir Yaşamdan* kitabıyla birlikte kullanmaya başladığı görülür. *Bir Yürekte Bir Yaşamdan*, *Ökselerin Yöresinde*, *Ölümsüzlerle*, *İhtiyar Yüzyıla* kitaplarından örnekler verilecektir.

Direnmenin ustası, çilenin piri

(“Yok Mu Benim Şiirimi Yazacak”, B.Y.B.Y., s.17).

Bu baldıran ormanı, bu sahrayı kebir (“Sahrayı Kebir”, B.Y.B.Y., s.42).

Silahlar doğanın yüreğini arıyor durmadan, (“Benden Sor”, B.Y.B.Y., s.43).

Üşümüş serçeler gibi küçüldüm kaldım (“Ararken”, B.Y.B.Y., s.69).

Demli kokular getirdi Rize'nin çay bahçelerinden

(“Karadeniz Sevinçleri”, B.Y.B.Y., s.73).

Kaç gözyaşı gülü varsa dünyada (“Biriken”, Ö.Y., s.25).

Vay güzellikler çilingiri vay (“Bakışlar”, Ö.Y., s.34).

Gizi çözülen kuyu, sonu görünen tavan (“Gizi Çözülen”, Ö.Y.,s.40).

Gemilere göz kırpan fenerler gibiydi (“Gizi Çözülen”, Ö.Y.,s.40).

Sevdalanmış dizeler kağıttan bir fenerdi (“Romeo ve Juliette”, Ö., s.32).

Ölümün rengine sözcükler arıyorsa (“Ülkesi Ağıdistan”, İ.Y., s.21).

Uzanmış yıldızlara doğru dünya sarhoşu (“Bizde Kalan”, İ.Y., s.22).

Bir el işareti, yıpranmış bir soru (“Bizde Kalan”, İ.Y., s.22).

Pörsümüş bir şehrin sokaklarında (“Birisi”, İ.Y., s.35).

Özgürlüğün karasularına girdi tekemiz

(“Özgürlüğün Karasularında”, İ.Y.,s.43).

A. Yasemin’de Kurdakul’un *Bir Yürekten Bir Yaşamdan* kitabını ele alırken yeni tamlamalar kullandığını söylemektedir. Yeni tamlamalara örnek vererek kaç adet tamlama bulunduğunu da şu şekilde açıklamaktadır: “*masal silahları*’, *bela limanları*’, *gücümün bordosuna vuran deniz*’, *çağları emziren toprak*’ gibi 44 taze tamlama, imge var” (Yasemin, 1982: 38).

3.4.7.6. Eski Kelimeler

Şükran Kurdakul’un şiirlerinde Osmanlıca Türkçesi kelimelerde kullandığı görülür. Kurdakul’un *Tomurcuk*, *Zevklerin ve Hülyaların Şiirleri*, *Giderayak*, *Nice Kaygılardan Sonra* kitaplarındaki şiirlerinde Osmanlı Türkçesi kelimeler yer alır. Bunlardan sonraki kitaplarında Osmanlı Türkçesi kelimeler yer almaz.

Tekâmül elinde bir gün işlenir/Soluk deseninde menevişlenir...

(“Tomurcuk”, T., s.3).

“Karanlık boğuk ve ne kadar menhus...” (“Arzu”, T., s.4).

“Ömürler ki mansapsız nehirler eşiğidir” (“Bazen”, T., s.6).

Belki arzularımız lâyemutlaşır bir gün, (“Gün Olur”, T., s.7).

“Düşmek ki... hayatın bir salvetidir/ Oynatır elinde fitni nasibi...”

(“Düşmek”, T., s.8).

Hülya maviliğınle menevişlenmiş gibi (“Karşıyakam”, T., s.11).

Köyümün batısı meneviş olur/ O berrak suyunda gurub taç olsun

(“Derem”, T., s. 12).

Uyu dere balığı munis rüyana girsin... (“Uyku”, T., s.16).

Hissettiğin her şeyden vehim duyardın daima...

Buğulu sabahları getiren fecir,

Asma yapraklarını hâreliyen sır; (“Sır”, Z. V. H. Ş., s.8).

Ben hâlâ bir nikbinlikle bekleyeceğim

Nerede bu yeknesaklıktan öte (“Ölü Tabiat”, Z. V. H. Ş., s.9).

Varlığımda renginden tezâhür,

Eşyâda rûhun mâhiyeti var” (“Çift-1”, Z. V. H. Ş., s.10).

“Kâlp, aynı uzviyettedir sanki” (“Çift-2”, Z. v. H. Ş., s.11).

Ve bir tevekkül hissiyle

Zaman senin düşüncen, mekân muhitin

Bir telkin kadar mevcudiyetimdesin

Lâyemut bir hayat var fâniliğinde (“Aşk Şarkıları”, Z. v. H. Ş., s. 12).

Bâkir anlara avdet (“Sabah-1”, Z. v. H. Ş., s. 16).

Gülgün musun durgun musun haberin mi var?

(“Gene Kapılar İçinde”, N. K. S., s.24).

Hakkımız yok mu daha birkaç akşam kâm almaya

Şu fani zevkimizden...

Hesabı câri servisinden...

Karahisar göklerinde o ne hercai maviler,

Elbette daha birkaç akşam vaktiniz var şad etmeye gönlünüzü

Ahmet İzzet efendi, Miri Üstâdım

Keyfi âlinize devam ediniz... (“Karanlık Bastıktan Sonra”, H. O., s. 37-39).

Tarzinevin ya da bir başka vapur. (“Korkulu Yalnızlık”, N.K.S.,s. 40).

3.4.8. Üslûbu

Şükran Kurdakul’un şiirlerinde konuşma üslûbu ve hitabet üslûbu hâkimdir. *Giderayak* kitabına kadar konuşma üslûbu hâkimdir. Bu kitabıyla birlikte şiirlerinde hitabet üslûbu da görülmeye başlar. Şiirleri ile kitlelere seslenir. Şiirlerinde çılgılık atar. Feryat eder. Karşı gelir, kabullenmez, direnir. Direniş için çağrıda bulunur. Bu ruhsal durumunu da üslûbuna yansıtır. Kurdakul’un *Giderayak* kitabında yavaş yavaş ortaya çıkmaya başlayan hitabet üslûbu *İzmir’in İçinde Amerikan Neferi* kitabıyla doruğa ulaşır. Hitabet üslûbu Kurdakul’un son şiirlerine kadar ara ara sürer.

1961 Anayasasının getirdiği özgürlük havasının etkisi dünyada ve Türkiye’de yükselen emperyalizm karşıtlığı sonucu olarak kitleleri peşinden sürükleyecek dönemin şairleri arasında Şükran Kurdakul ve İzmir’in İçinde Amerikan Neferi adlı eseri de bulunur. Bu etki diğer şiirlerinde de vardır. Diğer kitaplarının içindeki şiirlerde alan şiiri olmayanlarda vardır.

Mustafa Sadık Aslankara 1961 Anayasasının şiirimize getirdiklerini aşağıdaki gibi açıklar

“1961 Anayasasının estirdiği özgürlük rüzgârı, çiçek açtıran o on yıllık dönemde, bir sihirli değnek gibi şiire de uzanmış, kanatlandırıp havalandırmıştı onu. Bunun sonucunda şiir, bireysel bir edim olarak algılanmaktan sıyrılmış, bir çırpıda kitleselleşerek, dahası bu kitleleri peşinde sürükleyerek coşkuyla alanlara çıkıvermişti. Yanılmıyorsan, bu şiirlerden dördü ve bunların şairleri, çiçek açmış on altın yılın, bu anlamda en çok söz edilen şiirleri ve şairleri oldular“ (Aslankara, 1997: 23).

Şükran Kurdakul şiiri içinde söylenen alan şiiri şu şekilde açıklanır: kitleselleşmiş şiir kavramlarıyla kapalıya oranla açık bir şiir, kolay anlaşılabilir, bir duyuşta algılanabilecek olan yüksek sesle alanlarda okunan, halkı etkileyecek şiirdir (Aslankara, 1997: 25).

Asım Bezirci, *Halk Orduları* kitabıyla ilgili söyledikleri şu şekildedir: “Şair doğrudan doğruya sokaktaki, alandaki insanlara seslenmektedir. Bu yüzden üslubu kimi kez kuru ve nutuksuz, hatta manzumemsi, ama çoğu kez vurucu ve coşturucudur” (Bezirci, 1970: 15).

Kurdakul’un şiirlerine aşırı coşku hâkimdir. Kitlelere, gruplara, topluluklara heyecan aşılayarak onları harekete geçirme amacı taşır. Özellikle *İzmir’in İçinde Amerikan Neferi* ve *Halk Orduları* kitaplarındaki şiirlerinde miting ve meydan şairidir. Kurdakul’un şiirlerinde hitabet üslûbu vardır. Kurdakul şiirinde toplumcu gerçekçiliğin etkisi gereği kitleleri uyandırma, harekete geçirme özelliği dışında, onları yoğun düşünmeye iten çağrışımlar ve imajlarda içerir. Bu nedenle bazı şiirleri iç konuşma üslubu şeklindedir. *Ölümsüzlerle* de sanatın unutulmazlarını edebiyata taşıırken, onlarla ilgili çağrışımlarla beraber donanımlı bir okuyucuda ister karşısında.

Acılar Dönemi kitabı şairin önce kendisiyle sonra herkesle hesaplaşmasının şiiridir. Acılar aktarılmaktadır. Bu acılara karşı bir direnç, isyan vardır. Kitabın geneline hitabet üslûbu hâkimdir.

Şükran Kurdakul’un *Giderayak* kitabında sayfa 10 da yer alan şiirini Tuncer Uçarol *Nice Kaygılardan Sonra* kitabında başlık almış haliyle yorumlar. Uçarol’a göre *Nice Kaygılardan Sonra* kitabı açık alan kitabıdır. Uçarol’un yaptığı durum tespiti *Nice Kaygılardan Sonra* kitabı için değil, *Giderayak* kitabı içindir. Tuncer

Uçarol *Nice Kaygılardan Sonra* kitabında yer alan *En Güzel Gerçek* şiirinde yer alan 'Acılı bir saadet olmuyor geriye kalan' dizesinden hareketle Kurdakul'un o kitabının açık alan kitabı olduğunu, içinde "gerçekten yalnızca acılar ve kaygılar saptamaları var Ama son kitabında (*Bir Yürekten Bir Yaşamdan da*) artık bireysel acılarına da başkaldırıyor Kurdakul. Bunlardan da sonunda acılı bir saadet yaratabiliyor... Ne var, bu acılı Saadet'teki 'saadet'i de bir noktada kendine çok görüyor ki, onunda uzun uzun savunmasını yapıyor (Uçarol, 1983: 64).

Bir Yürekten Yaşamdan kitabındaki şiirlerinde hitabet ve konuşma üslubu görülür. Bireysel acılarıyla toplumun acılarını birlikte anlattığı bir kitaptır.

Ökselerin Yöresinde kitabında eski şiirlerinde yer alan hesap soran suçlayan ses yerine, yerli yerinde konuşan, güvenli, durulmuş bir iç konuşma hâkimdir (H. Doğan, 1985: 142).

İhtiyar Yüzyıla kitabında şair kendisinin ve çağının yaşlandığının farkında tüm yaşamışlıklarını, kendi deyimiyle heybesindekileri döküyor, hesap veriyor, hesaplaşıyor. Kitapta konuşma ve hitabet üslûbu yer alır. Hitabet üslûbu daha yoğundur.

Mehmet Fuat 1985 yılında yayımladığı *Çağdaş Türk Şiiri Antolojisi* adlı eserinde Kurdakul'un toplumsal açısını yitirmeden zaman içinde çeşitli anlayışlarda değişik ürünler verdiğini söyler. Yüksek sesli kavga şiirlerinin yanında ezik, acı dolu ve içe dönük şiirler yazdığını ifade eder (Fuat, 1985: 41).

Şükran Kurdakul'un politik kimliğinden dolayı politik şair olarak çoğunlukla yüksek sesle şiirin temsilciliğini yaptığının düşünenler olduğu gibi onu, içe dönük, küskün, usul, aydınlık bir şair olarak algılayanlarda vardır.

Enver Ercan *Şair Çünkü Onlar* adlı eserinde Şükran Kurdakul'un politik kimliği yanında içe dönük duygusal şiirlerinin de olduğu vurgusunu yapmaktadır

Kurdakul, Enver Ercan'ın yaptığı tespitlerin doğru olduğunu söylemektedir. Kendisinin de var olan içe dönüklüğün mistik eğilimlerle karıştırılmaması gerektiğini belirtmektedir. İçe dönüklüğünün nedeninin babasını hiç tanımamış olmaktan kaynaklandığını yetim duyarlılığından geldiğini söylemektedir. Kırgınlığının

küskünlüğünün temelinde 1946 yılında daha çocuk denilecek yaşta hapse atılmasının ve bu olay nedeniyle hayalini kurduğu birçok şeyden yoksun kalması olduğunu ifade etmektedir. Bu olay için kırılmış, küsmüş kin ve öfke duymamıştır. Yaşadıklarının onu duyarlı hale getirdiğini söylemektedir (Ercan: 1990: 142).

Eray Canberk Kurdakul'un şiirleri ile ilgili şunları söylemiştir.

Kurdakul'un şiiri değerlendirilirken bu şiirin iki mecrada aktığı söylenir genellikle. Birincisi coşumcu, duygusal, alçak sesle söylenen bir şiirin aktığı mecra, ikincisi topluma, siyasal olaylara toplumsal bir açıdan bakan, yüksek sesli şiirlerin aktığı mecra. Gerçekte ikinci mecra Kurdakul'un şiirinde fazla yer tutmaz ve sanıldığı gibi "slogancı" bir şiir değildir söz konusu olan. Yine Kurdakul'un genel özelliklerini taşıyan, özellikle toplumsal-siyasal bir konuyu işleyişi nedeniyle "yüksek seslilik kazanan" bir şiirdir. Kurdakul'un ilk gençlik şiirlerini, dünya görüşü henüz belirlenmemiş çok genç bir şairin şiirleri olarak dışta tutarsak karşımıza elli yılı aşan bir şiir birikimi çıkar. (Canberk, 2000: 49) demektedir.

Sonuç olarak Kurdakul'un şiirleri konuşma üslûbu ve hitabet üslûbuna sahiptir.

3.4.9. Müzikal Ögeler

Şükran Kurdakul'un şiiri lirizmden yoksun bir şiir değildir. Bu lirizm onun şiirini müzikal açıdan hareketli şiir yapar. Şiirde ritmi oluşturan şeylerin başında ses tekrarı gelmektedir. Bu tekrarlar da şiirdeki kafiye, redif ve vezin ile ilgilidir. Şükran Kurdakul şiirinde müzikal ögeler vardır. Harf tekrarı, kelime tekrarı, mısra tekrarı şeklindedir.

Şükran Kurdakul'un şiirleriyle ilgili düşünceleri şu şekildedir: *"ilk gençliğimden bu yana şiirin kendine özgü sesini arayan şairlerle düşüp kalktığımı biliyorum. Bu şairlerde haykırı ögeleri, ölçünün getirdiği tekdüzelik yoktur. Aksine sesli, sessiz harflerin uyumuna da son derece özen göstererek bulunmaz müzikler elde etmişlerdir. Acılar Dönemi'nden sonra kendi sesimi arama birincil kaygım oldu, bu yöntemlerle. Bu da kuşkusuz şiir dışı ögelerden kurtulmanın yolunu açtı. (Ercan, 1990: 144).*

Armoni

Şükran Kurdakul şiirlerinde harf tekrarları, kelime tekrarları ve mısra tekrarları yer alır. M. Sadık Aslankara, Kurdakul şiirinde a b ç d g s t y seslerini çok kullandığını söylemektedir. Bu harflerle başlayan kelime örneklerini aşağıdaki gibi vermiştir (Aslankara, 1997: 31).

- “(a): açlık, aşama, ağarma, adım, alın, ağıt, akıntı, asma, adacık, anafor, vb.
 (b): buluş, buğday, bozgun, bozkır, bilinç, bildiri, bahçe, boşluk, bilge, vb.
 (ç): çağ, çağlık, çığ, çocuk, çöküntü, çeşme, çamur, çember, çark, çarşaf, vb.
 (d): duvar, derin, dış, dağ, demeç, dolunay, durak, dalınç, dal, dize, dul, vb.
 (g): gemi, garip, gölge, göz, gökkuşağı, gül, görkem, güvercin, geçit, giz, vb.
 (k): kurtuluş, kırbaç, kural, kiraz, kirpik, kaygı, korku, kuşku, kalpak, vb.
 (s): sokak, salıncak, saat, sabah, süngü, siper, saz, sofras, serçe, sahne, vb.
 (t): tutsaklık, tokluk, tükenme, tohum, tepe, tacir, tekke, tren, türkü, vb.
 (y): yasak, yıkılma, yitirme, yasa, yiğit, vb” (Aslankara, 1997: s.31-32)

Assonas

Assonas, bir veya birden fazla mısra içinde aynı ünlünün sıkça tekrarından elde edilen armonidir. Kurdakul şiirlerinde dizeler içinde harfler yoluyla ses benzeşmelerine gitmiştir. Kurdakul mısradaki vurgulamak istediği kavramın en belirgin ünlüsüne göre assonas yapmıştır.

Örneğin *Yok Mu Benim Şiirimi Yazacak*’ ta düşünce gücünden sözcüklerindeki ses benzeşmeleri gibi.

‘Benim bu... Gözlerinde evrenin fenerleri’ (“*Yok mu Benim Şiirimi Yazacak*”, B.Y.B.Y., s.16).

Yukarıdaki dizede ‘e’ harfini sekiz kez yineler.

Gençlik şiirinden verdiğimiz örnek dizede de “e” harfi sekiz defa kullanılmıştır.

Geçtiğim her yerde benden bir şeyler kaldı. (“Gençlik”, B.Y.B.Y., s.40).

A. Yasemin Şükran Kurdakul'un *Bir Yürekten Bir Yaşamdan* adlı kitabın içindeki şiirlerde bazı kelimelerin çok kullanıldığını, ama kelimelerin her şiirde farklı anlama bürünmüş halde bulduklarını ifade etmektedir. *Ağaçlar ve Yaşamı Ateşe Vermeyin* şiirlerini örnek gösterir.

Kimi çiçeğe durdu,

Güzellendi kimisi.

Çağları emziren toprak

Çöllenirken acıdan

Kimi kurudu kaldı,

Ölümü yendi kimisi. (“Ağaçlar”, B.Y.B.Y., s.31).

Ağaçlar adlı şiirde “Ağaç” kelimesi soyut bir anlam kazandığını ifade etmektedir.

Bahçeler çiçek kokarken henüz,

Ağacınız varsa sizin

Masalınız varsa sizin

Masal ağaçları yapın kendinize

Seven şarkılar söyleyin. (“Yaşamı Ateşe Vermeyin”, B.Y.B.Y., s.34).

Barış temasını işleyen *Yaşamı Ateşe Vermeyin* şiirinde “Ağaç” kelimesi “Masal ağaçları” tamlamasında somut ağaç olarak kullanıldığı görülmektedir (Yasemin, 1982: 38).

Ağaçlar ve Yaşamı Ateşe Vermeyin şiirinde ünlü harflerin tekrarından oluşan bir ses olayı olduğu görülmektedir.

Aliterasyon

Aliterasyon, bir veya birden fazla mısra içinde aynı ünsüzlerin sıkça tekrarından elde edilen ses olayıdır. Kurdakul, şiirinde ahengi sağlamak için aliterasyonlardan yararlanmışır. Aliterasyon yaparken mısranın veya şiirinin anlamını belirgin bir biçimde veren kelimelerin en çarpıcı harfini seçmiştir.

Kurdakul'un şiirlerinde aliterasyon görülür. Ses olayının görüldüğü şiirlere örnek olarak Soyağaç, Al Beni Sevecenliğine şiirleri verildi.

Bir dalında yüreğimin kuşları var

Uçuşur, esinlerin ardından gelir.

Bir dalı derviş Yunus'a çıkar,

Bir dalı Galip Dede divanından gelir. (“Soyağaç”, B.Y.B.Y., s.5).

Soyağaç şiirinde b, d, r harfleri çok kullanılmışır.

Ben sevdâyım al beni sevecenliğine

Ben gülüm, dallarına aşıla beni. (“Al Beni Sevecenliğine”, B.Y.B.Y., s.12).

Al Beni Sevecenliğine şiirinde b, s, l harfleri çok kullanılmışır.

3.4.9.1.3. Kelime Tekrarı

Kurdakul'un şiirlerinde, kelime tekrarı yaptığı da görülür. Kurdakul'un şiirlerinde tespit ettiğimiz kelime tekrarlarının hangi şiirlerde olduğunun örneklerle açıklandı.

Bent Başlarında Kelime Tekrarı

Kurdakul şiirlerinde bent başında tekrarlayan kelimeler kullanılmışır.

Sen misin dünyayı sırtında taşıyan

Avuçlarına düştü gene başın

Sorular Ormanında sahipsiz kaldın

Yaralı geyik, yaralı aslan

...

Sen misin şeytan sofralarında her gece

....

Sen misin okyanuslar gezgini

(“Sen Misin”, İ.Y., s.23-24).

Beyit Başlarında Kelime Tekrarı

Kurdakul beyit tarzında yazdığı şiirlerinde de kelime tekrarını kullanmıştır.

Bir doğa patlaması karanlığında

..

Bir dalınç çağrışımlar dolusu.

...

Bir ben omuzlarında ötekinim

....

Bir heves, canımızı dokumaya hazır,

.....

(“Bir’ler”, İ.Y., s.25).

Bir Kelimelik Mısra Başı Tekrarı

Kurdakul şiirlerinde mısra başı kelime tekrarı kullanmıştır.

Bir gece renginin gizine hayran

Bir ev örgütlü hüznler artığı

Bir el son dilimi koparmaya bakıyor çağından

Bir kadın doğurdu doğuracak

Bir sokak memelerinde intihar zehiri

Bir silah öldürmeye hazır

Bir dünya gözyaşı semaveri

Bir ben.. yazık ki, bir de ben. (“Bir’ler”, İ.Y., s. 28).

Bir kelimelik mısra başı tekrarı görünen diğer şiiirleri

“Sorunca” (A.D., s.39), “Gece Gündüz” (Ö.Y., s.19), (“Bana Doğru” Ö.Y., s.77).

İki Kelimelik Mısra Başı Tekrarı

Kurdakul ses ahengi sağlamak için kelime tekrarları da yapmıştır.

Sesinin ülkesinde sevda ağaçları

Sesinin ülkesinde gelin olmuş yıldızlar

Sesinin ülkesinde uzaylara yükseliyoruz, (“Sesinin Ülkesinde” İ.Y., s.67).

İki kelimelik mısra başı tekrarı görülen diğer şiiirleri

“Bir Daha” (Ö.Y., s.59), (“Sesinin Ülkesinde” İ.Y., s.67).

Bir Mısranın Kelimenin Tekrarından Oluşması

Kurdakul’un bazı şiiirleri kelimenin tekrarından oluşan mısralar içerir.

Bir acı bir sevinç, bir acı- bir sevinç (“Romeo ve Juliette”, Ö. s.32).

Bir mısranın kelimenin tekrarından oluşan diğer şiiirleri

“Yaşamın Bıraktığı” (N.K.S., s.7-8), “En Eski Kaygılar” N.K.S., s.6),

“Ozanca” Ö.Y., s. 55).

İkilemeler

Aynı kelimenin ya da anlamları birbirine yakın ya da zıt ses ve kelimelerin tekrar edilmesidir.

Düşüne düşünene kendime varabilmek için

Yakındım ve uzaktım biliyorum

Mektuplardan mektuplara

Vardım ve yoktum biliyorum (“Denizli Cezaevinde Yatarken”, H.O., s.33).

İkilemelerin yer aldığı diğer şiirler

“Yaşamın Bıraktığı” (N.K.S., s.7) “Bulut Geçiyor”(H.O., s.36)

“En Güzel Gerçek” (N.K.S., s.36) “Redd-İlhak”(İ.İ.A.N., s.8)

“İstanbul Penceresinden Bakarken”(H.O., s.43) “Yabancı Kalan”(H.O., s. 48) “Parmaklarım Durur Saramam”(H.O., s.55) “Ben Buradayım”(A.D., s. 30)

Mısra Tekrarı (Nakarat)

Kurdakul'un şiirinde hiçbir değişime uğramadan tekrar eden bir ya da birden fazla mısralar ya da beyitler yer alır. Bu tür mısra ya da beyitlere nakarat denir. Bu tekrar bent başında, bent sonunda, bentlerin ilk ve son mısralarında yer alabilir. Şiirin değişik yerlerinde de tekrar eden mısralarda bu başlık altında ele alınır.

Bent Başlarında

Kurdakul'un bazı şiirlerinde aynı mısraları tekrarladığı görülür.

Neyin sesidir bu

.....

Neyin sesidir bu (“Bitmeyen”, Ö.Y., s. 27).

Bent başlarında aynı mısraları tekrarladığı diğer şiirleri

“Diyorum” (H.O., s.51-52), “ Beklerken” (B.Y.B.Y., s.24-25), “Sevinç’e Ağıt Yerine” (B.Y.B.Y., s.52), “Sevinç” (Ö.Y., s.45-46),

Bent Sonlarında

Kurdakul'un hiçbir değişime uğramadan bent sonunda bir, iki ve üç mısralık tekrardan oluşan nakarat mısralar kullanmıştır.

Sağdıçım şiirinde aşağıdaki nakarat üç kere değişime uğramadan kullanılmıştır.

Sağdıçım, bayramdan bayrama efendimiz,

Seçimden seçime milli irade (“Sağdıçım”, H.O., s. 18-19).

Bent sonlarında değişime uğramayan diğer şiirleri

“Redd-i İlhak 2” (İ.İ.A.N., s. 10-11), “Öncü Kardeş” (H.O., s.10-12), “Ölümsüz Tran Th’li” (H.O., s.16-17), (“Partim”, H.O., s. 20-21), (“Yabancı Kalan” (H.O., s.48-49), “Parmaklarım Durur Saramam” (H. O., s. 55-56), “Güce Giden” (H.O., s. 60-61) “Sorulunca” (A.D., s.14-15), “Yok Mu Benim Şiirimi Yazacak” (B.Y.B.Y., s.16-17), “Şiirler” (B.Y.B.Y., s.36-37), “Türkiyem Nereye Götürüyorlar Seni” (İ.Y., s.51-52),

Beyit’in ve Bent’ in İlk ve Son Mısralarında Tekrarı

Şükran Kurdakul’un şiirinde beyit başında kullanılan mısranın beyit sonunda da kullanımına rastlanmıştır. Kurdakul, Ahmet Cemil şiirinde ilk bendin son mısrasını son bendin ilk mısrası olarak kullanmıştır. Kurdakul’un Vehbi Dede ve Fabien şiirinde ilk bendin mısraları ile son bendin mısraları aynıdır. Pencerenin Getirdiği şiirinde de ilk bent son bentte aynen tekrarlamıştır.

*Denizlere karıştım, gökyüzüne elim değdi
Çağımın suratına tükürmek elimdeydi.*

*Açardım çağrışım bahçelerini ..değişik, delişmen.
Dünyamızı sözcüklerle kurardım dilersem.*

*Başım sıkıldıkça avuntu simgelerimdi benim
Sözcükler, pisliğe karşı görünmez siperlerim.*

*Ben vardım.. kimdi savaş şarkıları söyleyen,
Ben vardım.. neydi atom, neydi hidrojen..*

*Denizlere karıştım, gökyüzüne elim değdi
Çağımın suratına tükürmek elimdeydi. (“Ozanca”, Ö.Y., s. 55).*

Beyit’in ve Bent’ in İlk ve Son Mısralarında Tekrar yapılan diğer şiirler

“Korkulu Yalnızlık” (N.K.S., s. 39-40), “Hasan Tahsin” (İ.İ.A.N., s. 12-13), “İkinci Dokuz Eylülü Doğru” (İ.İ.A.N.,s.28-29), “İzmir’in İçinde Amerikan Neferi” (İ.İ.A.N., s.30-31), “Pencerenin Getirdiği” (H.O., s 34-35), “Dalgıç” (B.Y.B.Y., s.10-

11) “ Gençlik” (B.Y.B.Y., s.40), Ağıtların Türkülediği Yer” 8 B.Y.B.Y., s. 47), “Kendileri” (Ö. Y., s.49) “Çağrışımlar Arasında” (Ö.Y., s.51-52), “Özgürlüğün Karasularında” (İ.Y., s.43), “Ozanca”(Ö.Y., s. 55)

“Ahmet Cemil” (Ö. s. 49) “Vehbi Dede” (Ö., s. 50-51)

Tuncer Uçarol Kurdakul’un bazı şiirleri için “uzun olmayan bazı şiirlerinde, ilk bölümün son bölümünde yinelenmesi yolu da kullanılmış ki (s.10-11,16-17, 18-19, 40, 47),Uçarol, 1983: 62) demektedir. Uçarol ’un bahsettiği sayfalardaki şiirler: Dalgıç, Yok mu Benim Şiirimi Yazacak, Elinde Senin, Gençlik, Ağıtların Türkülediği Yer

“Dalgıç”(B.Y.B.Y., s.10-11) “Yok mu Benim Şiiri mi Yazacak” (B.Y.B.Y., s.16-17).

Yok mu Benim Şiiri mi Yazacak şiirinde ilk kıtanın var mı kelimesi ile dördüncü kıtanın Yok mu kelimeleri dışında kalan birinci ve dördüncü kıta tamamen aynıdır.

“Elinde Senin”(B.Y.B.Y., s.18-19)

Elinde Senin şiirinde ilk kıtanın dördüncü mısrasın da anıların, dördüncü kıtanın dördüncü mısrasın da yer alan umarların kelimeleri dışında 1. Ve 4. kıtalar aynıdır.

“Ağıtların Türkülediği Yer”(B.Y.B.Y., s.47)

Ağıtların Türkülediği Yer şiirinde ilk beyitin ilk mısrası ile son beyitin son mısrası aynıdır.

Bendin Farklı Yerlerinde Mısra Tekrarı

Kurdakul aheng amaçlı bazı mısraları şiirinin farklı bentlerinde tekrarlamıştır. Bu tekrarı yaptığı şiirler aşağıdaki gibidir.

“Ağıt Değil”, (İ.İ.A.N.s.16-17)“ Gene Kapılar İçinde” (N.K.S., s. 23-24), “ Ben Seni Arıyorum”(N.K.S., s.37-38), “Armağan” (A.D., s.8), “Cevizlide Bir

Konduda” (A.D., s.12-13), “Harun Arkadaşın Direncinde” (A.D., s.16), “İlk Gençlik” (A.D., s.38), “Yaşamı Ateşe Vermeyin” (B.Y.B.Y., s.34-35),

3.4.10. Şiirinde Çok Kullanılan Kelimeler

Özlem Ertürk Şükran Kurdakul’un şiirlerinde çok kullandığı kelimelerle ilgili bir inceleme yapmıştır. Bu incelemeye Kurdakul’un ilk iki kitabını dâhil etmemiştir. Özlem Ertürk’ün yaptığı incelemeyi temel alarak bizde Kurdakul’un şiirlerinde çok kullandığı kelimeleri şu şekilde tespit ettik: görmek, görüntü, bakmak, göz, resim, karanlık, akşam, gece, soru, düşünce, bilinç, acı, yorgunluk, yalnızlık, kırgınlık, küskünlük, sancı, ağrı, korku, sabır, direnç, inat, umut, kavga, özgürlük, sevinç, inanç, ses, şarkı, ezgi, evren, çağ, dönem, zaman, yıl, ay sözcükleridir (Ertük, 2000: 61-68).

Sonuç olarak: Kurdakul’un şiirlerinde bazı kelimeleri çok kullandığı görülmektedir. Şiirlerinde harf tekrarları yaparak aheng oluşturmaktadır. Şiirlerinde kelime tekrarı da yapmaktadır. Bu tekrarlar şiirinin farklı yerlerinde olmaktadır. Yukarıda detaylı bir şekilde hangi şiirinde nasıl bir kelime tekrarına gittiğini şiirlerinin isimlerini vererek somutlaştırdık.

3.4.11.Şükran Kurdakul’un Şiirlerinde Diyalektik Örgü

Şükran Kurdakul’un şiirlerinde diyalektik bir örgüden bahsedilir. “Diyalektik”⁹ hakkında Ziya Oykut’un detaylı bir yazısı bulunmaktadır. Ziya Oykut Diyalektiği kısaca eski ile yeninin mücadelesinde yeninin kazanması olarak yorumlamaktadır. Diyalektiği toplumun ilerici güçlerinin, sosyal rejimin gerici güçlerine karşı kullandıklarını aktarır. Günümüzde “işçi sınıfının ve onun Devrimci Partilerinin sahip çıktığı diyalektik; bir bilgi ve dünyayı devrimci değiştirme yöntemi olmuştur” (Oykut, 1974: 84) açıklamasını yapar.

Şükran Kurdakul’un şiirlerini ele alan kişiler arasında onun şiirlerindeki diyalektik örgüden bahsedenler: Zeynep Aliye Cumhuriyet Kitaptaki Şükran Kurdakul yazısında İzmir’in İçinde Amerikan *Neferi* ve *Redd-i İlhak* şiirlerinden örnek mısralar vererek diyalektikten bahseder. Asım Bezirci, Dost dergisinde şiir tahlilleri kısmında Şükran Kurdakul’un *Giderayak* kitabında sayfa 28-29 yer alan şiiri için diyalektik akıştan bahseder. Duygu Durgun, Cumhuriyet gazetesindeki

Diyalektik. Dr. Ziya Oykut, Bilim Olarak Felsefe Yansıma Dergisi, Yıl Şubat 1974 S.26 sayfa 80

Şükran Kurdakul ile ilgili yazısında Türkiye’de şair isen diyalektik bir savaşımdan geçmiş olursun diyerek Şükran Kurdakul’un bu aşamadan geçtiğini belirtir. M. Sadık Aslankara 1997 yılındaki *Adam Sanat* dergisindeki *Şükran Kurdakul’un Şiirindeki Diyalektik Örgü* yazısında Şükran Kurdakul’un şiirinde içeriği belirleyen üç ayrı alanda diyalektik olduğunu söyler. Bu alanlar 1. Doğa alanında doğanın diyalektiği. Bu alandaki diyalektiği on iki alt bölüm halinde ele alır. 2. Toplum alanında tarihsel maddecilik. Bu alandakini on alt başlık altında ele alır. 3 Düşünce alanında diyalektik olmak üzere. Bu alandaki diyalektiği sekiz alt başlık altında alır.

Şükran Kurdakul, şiirinde anlam bütünlüğünü seçtiği kelimelerle sağlar. Kurdakul’un şiirlerindeki dizeler sözcükler gözden geçirildiğinde imge, benzetim, art-yan anlam, çağrışım yüklü oldukları görülür. Prof. Moissej Kagan’a göre imge sanatçının hayal gücündekini somutlayarak aktarmasıdır (*Yasemin, 1982: 39*). Kurdakul’da hayal gücündekileri seçtiği kelimelerle somutlar. Konu biçim arasındaki uyum ve birliktelik ile şiirini yaratır. Özellikle olgunluk dönemindeki şiirlerinde şiirini fazlalıklardan arındırmıştır. Az kelimeyle açık, anlaşılır bir şiir yazar. Kurdakul şiirinde belirgin bir şekilde bir yerden bir yere gidiş şeklinde fiziksel bir hareket vardır

Bu gözlerin ardındaki insanı

Sen mi gördün, ben mi gördüm

Taşdı bunca yıl dünyayı sırtında

Yuvarlanacak gibi iki büklüm

Sen mi duydun, ben mi duydum. (“Hangimiz”, B.Y.B.Y., s.51).

Şiirdeki sözcüklerin ses düzeni anlamlarıyla birliktelik sağlayarak konuyla bütünlük sağlar (Çeviköz, 1983: 390).

Bu gözlerin ardındaki insanı

Sen mi gördün, ben mi gördüm

Taşdı bunca yıl dünyayı sırtında

Yuvarlanacak gibi iki büküm

Sen mi duydun, ben mi duydum. ("Hangimiz", B.Y.B.Y., s.51).

Her sabah yeni bir adam

Doğmasa içimde

Yaşam mı değişir,

Adamlar mı kalır.

Yürekten duymasam

Başka bir gün olduğunu

Kan mı gelir damarlarıma,

Elde umar mı kalır. ("Kalır", B. Y. B. Y., s. 21).

Kalır şiirinde bir yerden bir yere fiziksel bir hareketin varlığı görülüyor. İlk mısradan son mısraya şiir diyalektik örgü üzerinde ilerliyor. Her sabah içimizde doğan adam, yaşamın değişmesi, başka bir gün olduğunu yürekten duyması gibi dizelerle hareketi hissettiriyor. İngesal ve ses birlikteliği şiirde iç içedir.

SONUÇ

Şükran Kurdakul (1927-2004), Türk edebiyatı tarihinde en çok “edebiyat tarihçisi” kişiliğiyle yerini almıştır. Sanat anlayışı bakımından 1940 kuşağı toplumcu gerçekçi akımın içinde yer alır. Kendini 1940 kuşağı toplumcu gerçekçi şairlerden biri olarak tanımlar. Şükran Kurdakul içinde yer aldığı toplumcu gerçekçi sanat anlayışına göre içinde yaşadığı toplumun ve evrenin sorunlarına insani, barışçıl, umutla ve dirençle yaklaşır. Kendi yaşadığı sorunları bile aktarırken toplumsal olanı yakalamaya çalışır. Şiirlerinde en çok direnç, bağımsızlık, tarih, ulusal kurtuluş savaşı, siyaset, savaş karşıtlığı, kendi hayatı, baba, hapisane, ozanlığı, acı, temalarına yer vermiştir.

Onun şiirlerinin içeriği çok fazla değişiklik göstermemiştir. Kurdakul’un kendi ifadesiyle pek çok şair gibi onun şiiri de üç evreye ayrılır: 1. Acemilik (birinci dönem): Şairin taklit, özentisi ve kendini arayış dönemidir. Her şaire açık olduğu dönem iyi şair, kötü şair ayırdına varamadığı, arayış içinde olduğu dönem. Bu dönemin eserlerini, *Tomurcuk* (1943) *Zevklerin ve Hülyaların Şiirleri* (1944) adlı kitaplarında toplamıştır. 2. Geçiş (ikinci dönem): Şairin kendi sesini aradığı şair kişiliğini oluşturmaya çalıştığı bir geçiş sürecidir. *Giderayak* (1956) *Nice Kaygılardan Sonra* (1963) *İzmir’in İçinde Amerikan Neferi* (1966) *Halk Orduları* (1969) bu dönemin eserleridir. 3. Olgunluk (üçüncü dönemi) Şairin kendi sesini, kişiliğini bulduğu dönemdir. Olgunluk ürünlerini verdiği son dönemdir. *Acılar Dönemi* (1977) *Bir Yürekten Bir Yaşamdan* (1982) *Ökselerin Yöresinde* (1984) *Ölümsüzlerle* (1985) *Bir Yürekten Bir Yaşamdan* (toplu şiir kitabı) (1993) *İhtiyar Yüzyıla* (1997) kitapları bu dönemin ürünleridir.

Şükran Kurdakul, şiirlerinde kendi hayatına, topluma örnek olacak konu ve kişilere, siyasi olaylara yer vermiştir. Ahmet Haşim, Necip Fazıl, Yahya Kemal etkisiyle başladığı şiire, Nâzım Hikmet etkisinde toplumcu gerçekçi çizgiye geçerek devam etmiştir. Ve ömrünün sonuna kadar da, 1940 kuşağı toplumcu gerçekçi şair olarak eser vermiştir. Bu kuşağın şairleri adlarını 1940’lı yıllarda duyurmaya başlamışlardır. Kuşağın ustası Nâzım Hikmet’tir. Nâzım Hikmet’in yaşadığı zorluklarla bu kuşak sanatçıları da karşılaşmıştır. 40 kuşağı şairlerinin yaşadığı sıkıntılar şu şekilde sıralanabilir: Sürgün edilmeye çalışılma, hapse atılma, eserlerini yayınlama imkânının ortadan kaldırılması, eserlerinin yok sayılması, kendilerine

kötü davranılması, işsizlik. Bu sıkıntıları şair de yaşamıştır. 1940 kuşağı şairlerinin şiir yazdığı dönemde etkin olan hareketlerden Garipçilere ve II. Yeni şiirine ilgi duymamıştır. II. Dünya Savaşı sırasında Garipçiler, sokaktaki adamın hayatını, barış, aşk ve avarelik konularını ele almışlardır. Şiirlerinde vezin, kafiye, edebi sanat, ahenk gibi öğelere yer vermemişlerdir. 1940'lı yıllar Avrupa ve Türkiye için savaş yıllarıdır. Türkiye savaşa girmemiş olsa da halk yokluk, sıkıntı, yıkım ve değişimlerin etkisini hissetmiştir. Savaş nedeniyle silah altına alınanlar ve yaşanan sorunlar sanatçıları etkilemiştir. Kırk kuşağının oluşumunda II. Dünya Savaşı'nın rolü vardır. 1940 kuşağı toplumcu gerçekçi sanat anlayışı etkisinde eser veren şairler eserlerinde toplumsal sorunları konu olarak seçmişlerdir. Toplumcu gerçekçiler, toplumsal sorunların içinde kendi ülkeleriyle birlikte dünya üzerindeki sorunları da ele almışlardır. II. Dünya Savaşı, barışı, dünyada ve ülkemizde yaşanan olayları Amerikan emperyalizmini, Vietnam Savaşını, özgürlük, kardeşlik(ğ)i, tüm dünyayı etkileyen 68 olaylarını, ülkemizde yaşanan askeri darbeleri gençler arası siyasi fikir ayrılığından dolayı yaşanan acıları şiirlerine konu edinmişlerdir. Kurdakul'da 1944 yılından sonraki şiirlerinde bunları konu olarak seçmiştir. Bu konuları işlerken, hitabet üslubunu kullanmıştır. Bu olayların kendisinde ve toplumda bıraktığı acıları haykırmıştır. Geçmişten getirdiği örnek kahramanlarla halkı mücadeleye çağırmıştır. Şiirlerinde aruz ölçüsünü hiç kullanmamıştır. Belli bir hece ölçüsüne bağlı kalarak yazmamıştır. Kafiye şiirlerinde yer vermiştir. Şiirlerindeki ahengi harf ve kelime tekrarları ile sağlamıştır.

Şair genellikle umutlu, direnç dolu bir dünya görüşüne sahiptir. Kurdakul, sadece ilk kitabı *Tomurcuk*'ta karamsar duygulara kapılmış ve ele almıştır. İkinci kitabı *Zevklerin ve Hülyaların Şiirleri*'nden itibaren hayata umutla bakmaya başlamıştır. Üçüncü kitabı *Giderayak*'tan itibaren de şiirlerinde umut, direnç, kararlılık hâkimdir. Umut, direnç, kararlılık son şiirlerine kadar hep var olmuştur. Yaşadığı dönemin acı olayları şiirine de yansımıştır. Ve acıyı şiir kitabından birine başlık olacak kadar hissetmiş ve hissettirmiştir. Şükran Kurdakul *Giderayak* kitabı öncesinde başladığı toplumcu gerçekçi çizgideki şiir anlayışını son şiirine kadar sürdürmüştür. Kurdakul'un şiirlerinde toplumcu gerçekçiliğin dayandığı ana etmenlerden olan olumlu kahraman, tarihsel iyimserlik, ulusalcılık, amaçlılık, destansı bir anlatım, içerik-biçim, işlev bütünlüğü, sosyalist taraflılık(ğ)a yer verdiği

görülür. Şükran Kurdakul kendisinin de dâhil olduğu 1940 kuşağı sanatçıları için insancıl olduklarını, insanı bulunduğu konum içinde görmeyi başardıklarını, özgürlüklerine düşkün olduklarını, eserleri için yeni teknik aramayı prensip haline getirdiklerini söylemiştir.

Onun işlediği temalara genel olarak bakılacak olursa bireysel, toplumsal ve edebiyatın ölümsüzleri olmak üzere üç merkezde toplanır. Bireysel temalarda Kurdakul'un kendi hayatında yaşadıkları vardır: Çocukluğu, babasızlık özlemi, direnç, hapis hayatı ve hastalıkları. Bireysel temaların temelinde babasızlığın getirdiği bir burukluk ve babaya duyulan özlem vardır. Kurdakul, bireysel şiirlerinde de kendini anlatırken topluma ulaşmaktadır.

Toplumsal temaların içine tarih, kurtuluş savaşı direnç, siyasi duruşunu gösteren şiirler ülkenin geçtiği buhranlı yıllar, askeri darbeler 1968 öğrenci hareketi, Amerikan emperyalizmine karşı ülkede yaşanan olaylar, işçilerle ilgili şiirler yer almıştır. Kurtuluş savaşı ve tarihe ilgisinin temelinde asker çocuğu olması, babasının Kurtuluş Savaşında Binbaşı rütbesiyle görev alması ve savaş başlamadan önce Mim Mim örgütünde görev alması gelir.

Şükran Kurdakul, diğer 1940 kuşağı şairiler gibi II. Dünya Savaşı'nın zorluklarını yaşamıştır. Ülke savaşa girmemiş olsa da karatma gecelerini görmüştür, babası ve abileri gibi süpürge otu tohumundan karneyle verilen ekmeği yemiştir. 40'lı yaşlardaki kişilerin askere alınışını görmüştür, Egeden öte Nazi kamplarını duymuştur. Sonrasında Dünyadaki ABD karşıtlığı ve tepkileri ülkemizde de yerini bulmuştur. ABD 6. Filosunun Ülkemizi ikinci kez ziyaret etmesi. Bu geminin İzmir'i İzmir'in kurtuluş tarihinde ziyaret etmesi. Ülke halkında kızgınlığa neden olmuştur. Kurdakul, bu olay sonucu ikinci kurtuluş'un başladığını "İkinci Kurtuluş" şiiri ve *İzmir'in İçinde Amerikan Neferi* kitabıyla ifade etmiştir. Bunu ifade ederken geçmişten günümüze tarihsel bir panorama sunmuştur. Osmanlının son dönemindeki Ali Suavi olayı ve bu olay sırasında saraya denizden girilmesi gibi. İzmir'in işgali, İstanbul mitingleri ve İstanbul'un işgalinin denizden yapılması gibi. Olayları tarihsel boyutu içinde anlatır. Şiirlerinde tarihi anlatmayı *Ökselerin Yöresinde* kitabıyla bırakmıştır. Bu kitaptan sonraki şiirlerde özümsemiş tarihin aktarımı vardır. Kurdakul'un tarihi anlatma ve kurtuluş savaşını işlemesinin altında bağımsızlığa

düşkünüğü gelir. Bağımsızlık içinde, inandığı doğrular içinde o şiirlerinde direnç, direnme, kabullenmeme adına çağrı yapar. *İzmir'in İçinde Amerikan Neferi* ve *Halk Orduları* kitapları halkı harekete direnişe çağıran şiirler içerir.

Edebiyatın ölümsüzleri bölümünde Kurdakul 'un küçük yaşlarda başlayan okuma alışkanlığının etkisi vardır. Bu bölümde yer alan şiirler Türk ve Dünya edebiyatı eserlerinde yer alan kişilerdir. Kurdakul eserlerin özüne sadık kalarak onları şiirleştirmiştir. Şair bu kitabında karşısında bilinçli bir okuyucu ister. Kitaptaki şiirleri anlayabilmek için orada geçen eserleri okumuş olması ve hakkında bilgiye sahip olması gereklidir.

1940 toplumcu gerçekçi sanat anlayışında eser veren Kurdakul diğer 1940 kuşağı toplumcu gerçekçilerden farklı olduğu noktaların başında şiirin açık ve net oluşudur. Kapalı karanlık özel- nesnel imaj kullanmamasıdır. Toplumcu gerçekçilerde öz biçimden önce gelir. Kurdakul, *Acılar Dönemi* kitabıyla beraber özde yoğunlaşmaya giderek şiirlerinde biçimsel değişime de gitmiştir.

Kurdakul'un çocukluğundan gelen yetim duyarlılığı son şiirine kadar kendini hissettir. Annesinin anlattığı hikâyelerle oluşturduğu baba profilindeki kahraman asker tarih, kurtuluş savaşı ve bağımsızlık temalarını işlemesini sağlar.

Şükran Kurdakul, 1993 yılında 50. Sanat yılında şiir kitaplarını *Bir Yürekten Bir Yaşamdan* adı altında tek kitap haline getirir. Kitap için toplu şiir kitabı nitelmesi yapılmıştır. Bu kitabın içinde ilk iki kitabı *Tomurcuk*, *Zevklerin ve Hülyaların Şiirleri* yer almaz. *Giderayak* kitabındaki şiirlerin başlıkları yoktur. Kitabın içinde on beş şiir vardır. Kitaptaki on üç şiir *Nice Kaygılardan Sonra* kitabında yer almakla birlikte altı yeni şiir eklenmiştir. Bu şiirlerin de hepsi toplu kitapta yer almaz. *İzmir'in İçinde Amerikan Neferi*, *Halk Orduları* kitaplarındaki şiirlerinde hepsi bu kitapta yer almaz. *Acılar Dönemi* ve sonrasındaki bütün kitaplarındaki şiirleri bu kitapta yer alır. Bu nedenle bu kitap bütün şiirlerini içeren toplu bir kitap değil. Bir seçkidir. Toplu kitap şeklinde nitelme yerine seçki kitap kullanımının yapılması gereklidir.

Şükran Kurdakul, şiir kitaplarının ismini yaşadığı olaylara göre seçmiştir. İlk kitabı *Tomurcuk* şairliğe adım atan birini ifade eder. Son kitabının ismi *İhtiyar Yüzyıla* sona geldiğini açıkça ortaya koyar. *Acılar Dönemi* ülkede yaşanan dönemin acılarını anlatmaya ismiyle başlıyor kitap. Diğer kitap isimleri içinde yaşadığı duruma uygun bir adlandırma yapmıştır.

Biçim özellikleri bakımından Şükran Kurdakul, şiirinin yapısı şu şekildedir. İlk şiir kitabı *Tomurcuk*'ta 11'li ve 14'lü hece veznini kullanmıştır. *Zevklerin ve Hülyaların Şiirleri*, *Giderayak*, *Nice Kaygılardan Sonra*, *İzmir'in İçinde Amerikan Neferi ve Halk Orduları*'nda serbest vezin kullanmıştır. *Acılar Dönemi*, *Bir Yürekten Bir Yaşamdan*, *Ökselerin Yöresinde*, *Ölümsüzlerle*, *İhtiyar Yüzyıla* kitaplarında serbest veznin yanında farklı hece vezinlerini kullanmıştır. Şükran Kurdakul, şiirlerinin çoğunda mısra kümelenişi ve kafiye düzeni bakımından serbest nazım biçimlerini kullanmıştır. Ancak bazı şiirlerinde gazel, tuyuğ, kıt'a, mesnevi, şarkı, rubai, koşma biçimlerini de kullanmıştır. Şiirlerinde, yeni Türk şiiri nazım biçimlerinden çapraz kafiye, yarı çapraz kafiye, sarma kafiye, karma kafiye de yer vermiştir.

Şükran Kurdakul'un şiirlerinde tahkiyeye dayalı şiirlerde bulunmaktadır. *Halk Orduları* kitabında tahkiyeye dayalı şiirleri vardır. *Halk Orduları* kitabında siyasi hayatı, işçi ve memurun hayatı, bağımsızlık ve direnç temasına bağlı olarak tarih ve Kurtuluş Savaşı olay örgüsü içinde sunulmuştur. Tahkiyeye dayalı şiire örnek olarak "Karanlık bastıktan Sonra", "Sağdıçım", "Halk orduları" verilir.

Şükran Kurdakul *Acılar Dönemi* kitabından itibaren geleneksel Türk kültürü şiir biçimlerine dayalı olarak beyit ve dörtlük tarzında şiirler yazmaya başlamıştır.

Şükran Kurdakul'un ilk şiir kitabından son şiir kitabına kadar bir lirizm vardır. Şairin *İzmir'in İçinde Amerikan Neferi* adlı kitabında epik şiirler vardır. Kurdakul, tarih temasını ele aldığı şiirlerde tarihi anlattığı için öğretici bir rol de üstlenmiştir.

Şükran Kurdakul'un şiiri açık, kolay anlaşılır bir şiirdir. Kurdakul, şiirlerinde diyalektik bir örgü kullanmıştır. Bu örgü, konu bütünlüğü üzerinde temaya uygun şekilde birbirini tamamlayan kelime ve kelime gurupları ile yapılmıştır. Bu kelime ve kelime guruplarında Kurdakul'un yeni kelime ve kelime guruplarından yararlandığı görülmüştür.

Şair, ilk şiirlerinde daha yoğun, sonraki şiirlerinde daha az kafiye ve redif kullanmıştır. Kafiye ve redifi müzikal bir öge olarak kullanmıştır. Şiirlerinde assonas ve aliterasyon uyguladığı görülmüştür. Şiirlerinde; şiirin başında, ortasında, sonunda kelime ve mısra tekrarları yaptığı görülmüştür. İkilemelerden de yararlanmıştır.

Şükran Kurdakul'un şiirlerinde yazım sapmaları vardır. Özel isimleri küçük harfle başlatma, satır başı küçük harfle başlama, küçük harfle yazılması gerekenleri büyük harfle yazma, ses sapmaları mevcuttur. Ünlü ekleme, kelime eksikliği, özel adların çağrışımlarından yararlanma, çizgi işareti kullanımı, mısra bölünmesi olayları şiirlerinde yer almıştır.

Şükran Kurdakul, şiirlerinde söz varlığı olarak deyim ve atasözlerinden yararlanmış, teknik kelimeler kullanmıştır. Şairin ilk dört kitabında Osmanlı Türkçesi kelimeler kullanmıştır.

Şükran Kurdakul'un dili duru, anlatımı yalındır. Onun şiirinin önemli bir özelliği cevabını bildiği sorulardan oluşmasıdır. Kurdakul kendisiyle ve olaylarla hesaplaşır. Okuyucusunun da kendini sorgulayıp hesaplaşmasını ister. İlk şiirlerinde açık, yalın, düz yazıya yaklaşan dizelerle şiirlerini kurmuştur. Olgunlaşma döneminin başlangıcı kabul ettiğimiz *Acılar Dönemi* kitabıyla birlikte özde yoğunlaşmaya gitmiştir. Az sözle çok şey anlatmaya çalışmıştır. Sığ ve kapalığa düşmemiştir. Dili açıklığını ve anlatımı yalınlığını korumuştur. Kurdakul, şiirlerini kurarken oldukça titiz ve disiplinli bir tutum içerisinde. Şiirinde kullandığı kelimeleri özenle seçerek okuyucusu için zengin çağrışım imkânları sunmuştur.

Şükran Kurdakul'un ilk şiirlerinde konuşma üslubu hâkimdir. *Giderayak* kitabıyla beraber şiirlerinde hitabet üslubu da görülmeye başlamıştır. Kurdakul'un *İzmir'in İçinde Amerikan Neferi* ve *Halk Orduları* kitapları kalabalıkları coşturmak

duygulandırmak için yazdığı hitabet üslubunun hâkim olduğu kitaplarıdır. Bu kitapları yazdığı dönem Kurdakul aktif olarak siyasetin içinde yer almıştır. Kurdakul'un diğer kitaplarında konuşma üslubu ile birlikte hitabet üslubu görülmektedir. Kurdakul, iyi bir hatiptir. Kişilik olarak aktif, insanlar içinde olmayı seven, kitlelere, büyük kalabalıklara heyecan vererek onları direnişe harekete geçirme amacı taşıyan bir yapıya sahiptir. Kurdakul'un şiiri açık ve söylediği herkes tarafından rahatça anlaşılabilir bir şiir olduğu için kolayca akılda kalabilecek ezberlenecek şiirlerdendir.

Şükran Kurdakul'un şiiri bireyselliği toplumla, toplumu bireysel olanla birleştirdiği için kalıcıdır. Şairin şiirleri aynı zamanda kültür şiiridir. Şair çok okuması ve edebiyat tarihçisi olması nedeniyle belli bir birikim elde etmiştir. Sahip olduğu bu birikimi şiirlerinde en iyi şekilde değerlendirmiştir. *Ölümsüzlerle* kitabında yer alan Ahmet Celal şiirinde geçen Sicilya'nın Palermo kentindeki "Ölümler Evi" müzesi gibi.

Şükran Kurdakul, Cumhuriyet dönemi Türk şiirinde gelenekten yararlanmayı bilen şairler arasında yer almıştır. Halk edebiyatından; halk edebiyatı unsurlarını kullandığı gibi Yunus Emre ve Pir Sultan'ın ismini zikrederek onlardan uzak olmadığını gösterir. Divan edebiyatından kelime, mısra ve beyitlerden yaptığı iktibaslarla, eser adını zikretmeyle, şair adını anma ve belli kelimeler kullanarak çağrışımlar yaratarak divan edebiyatındaki belli motif ve mazmunlarına gönderme yapmıştır. Yeni Türk edebiyatı şairlerinden etkilenmiştir. Şiire başladığı yıllarda Ahmet Haşim, Necip Fazıl, Yahya Kemal, Ahmet Hamdi, Ahmet Muhip, Ahmet Kutsi'nin etkileri olmuştur. Kurdakul'da asıl etki bırakan toplumcu gerçekçi şiirin ustası Nâzım Hikmet'tir. Bir dönem onu taklit ederek onun gibi şiir yazmış sonra sadece şiirlerinden belli mısralar alıntılanmıştır. Şükran Kurdakul dünya edebiyatından da etkilenmiştir. *Ölümsüzlerle* kitabı bu etkilenmenin sonucu ortaya çıkmıştır. Dünya edebiyatından bazı yazarların Dostoyevski, Kafka'nın ismini anmıştır. Shakespeare'nin eserlerinden dizeler kullanmıştır. Mitolojiden yararlanmıştır. Sisyphos efsanesi birden çok şiirinde geçer. Düzeltmen olarak çalıştığı dönemdeki işini bu efsaneyle özdeşleştirmiştir.

Şükran Kurdakul, edebiyat alanında edebiyat tarihçiliği alanındaki çalışmaları ve eserleri ile tanınır. Kurdakul'un edebiyat tarihi alanındaki çalışmalarını diğerlerinden farklı kılan eserlerini hazırlarken yazar ve şairlerin hayatlarına nesnel yaklaşarak bilgilerini o şekilde vermesidir. Diğer edebiyat tarihi kitaplarında olmayan "Düşün" bölümü altında yeni bir başlık açmasıdır. Cumhuriyetin ilanından sonraki dergilerle ilgili bir bölüm oluşturmasıdır. Edebiyat tarihi ile ilgili kitapları: *Şairler ve Yazarlar Sözlüğü* (1971), *Çağdaş Türk Edebiyatı Meşrutiyet Dönemi 1-2* (1976), *Çağdaş Türk Edebiyatı Cumhuriyet Dönemi 1-2* (1987). *Namık Kemal* (1977). Edebiyat tarihi içinde ele alınan yaşam öykü kitabıdır. Kendi hayatını ve anıları anlattığı *Cezaevinden Babıali'ye Babıali'den Tıp'e Anılar* (2003). *Nâzım'ın Bilinmeyen Mektupları* (1986). *Şairce Düşünmek* (1990).

Şükran Kurdakul altıncı kitabı *Halk Orduları* (1969) kitabını yayınladıktan sonra 1977 yılına kadar şiir kitabı yayınlamaz. Şiirinde propagandanın önde geldiğini düşündüğü için şiiri ile hesaplaşmaya girişir ve o dönem dört hikâyeye yazar. *Tanığın Biri* (1970), *Beyaz Yakalılar* (1972), *Kurtuluşun Sonra* (1973), *Onların Çocukları* (1973). Hikâyelerinde de toplumcu gerçekçi sanat anlayışını sürdürmeye devam etmiştir. Diğer Kitapları: *Nâzım'dan Armağan* (1990) Kıymet Coşkun, Öner Yağcı ile birlikte. Şaban Yıldızla birlikte *Sosyalist Açından Türk –İş Yargılanıyor* (1966) *İçe Kapama* (Charles Baudelaire) (1959), *Toplum İçin Şiirler* (1965) Ömür Candaş ile birlikte yayınlamıştır.

Şükran Kurdakul, şair, yazar, edebiyat tarihçisi, eleştirmen, gazeteci, musahhah, yayınevi sahibi, dergi yöneticisi, yazar dernek, örgüt, vakıf ve birliklerinin yöneticisi, siyaset adamı, düşün adamı. Edebiyata dair ne varsa hepsi hayatında olan adam. 1940 kuşağı toplumcu gerçek şair Şükran Kurdakul.

KAYNAKÇA

KURDAKUL'UN ESERLERİ

- Kurdakul, Ş.(1943). *Tomurcuk*. İzmir: Ege Basımevi.
- Kurdakul, Ş. (1944). *Zevklerin ve Hülyaların Şiirleri*. İzmir: Ege Basımevi. Ülkü Kitabevi.
- Kurdakul, Ş. (1956). *Giderayak*. İstanbul: Sinan Matbaası.
- Kurdakul, Ş. (Ed.). (1959). *İçe Kapanış*. İstanbul: Ataç Kitapevi.
- Kurdakul, Ş. (1963). *Nice Kaygılardan Sonra*. İstanbul: Ataç Kitapevi. (Ağustos 1963).
- Kurdakul, Ş. Candaş, Ö. (1965) *Toplum İçin Şiirler*. İstanbul: Ataç Kitapevi. (Eylül 1965).
- Kurdakul, Ş. (1966). *İzmir'in İçinde Amerikan Neferi*. İstanbul: Ataç Kitapevi. (Ağustos 1966).
- Kurdakul, Ş. (1969). *Halk Orduları*. İstanbul: Ataç Kitapevi. (Şubat 1969).
- Kurdakul, Ş. (1972). *Beyaz Yakalılar*. İstanbul: Ataç Kitapevi. (Kasım 1972).
- Kurdakul, Ş. (1977). *Acılar Dönemi*. İstanbul: Cem Yayınevi.
- Kurdakul, Ş. (1982). *Bir Yürekten Bir Yaşamdan*. (2. Baskı b.). İstanbul: Varlık Yayınları.
- Kurdakul, Ş. (1986). *Nazım'ın Bilinmeyen Mektupları*. İstanbul: Broy Yayınları. (Nisan 1986).
- Kurdakul, Ş. (1987). *Öyküler*. İstanbul: Cem Yayınevi.
- Kurdakul, Ş. (1990) *Şairce Düşünmek*. İstanbul: Gerçek Sanat Yayınları. (Kasım 1990).
- Kurdakul, Ş. (1990). *Zindandaki Şair*. İstanbul: Gerçek Sanat Yayınları.
- Kurdakul, Ş., Coşkun, K., Yağcı, Ö.(1990). *Nazım'dan Armağan*. İstanbul: Cem Yayınevi.
- Kurdakul, Ş. (1997). *Nice Kaygılardan Sonra*. (3. Baskı b.). Ankara: Ümit Yayıncılık.
- Kurdakul, Ş. (1999). *Şairler ve Yazarlar Sözlüğü*. (6. Baskı b.). İstanbul: İnkılâp.

- Kurdakul, Ş. (2001). *Ökselerin Yöresinde*. İstanbul: Evrensel Basım Yayın. (Ekim 2001).
- Kurdakul, Ş. (2001). *Ölümsüzlerle*. İstanbul: Evrensel Basım Yayın. (Ekim 2001).
- Kurdakul, Ş. (2001). *Kurtuluşun Sonra. Toplu Öyküler 2*. İstanbul: Evrensel Basım Yayın. (Ekim 2001).
- Kurdakul, Ş. (2001). *Onların Çocukları. Toplu Öyküler 2*. İstanbul: Evrensel Basım Yayın. (Ekim 2001).
- Kurdakul, Ş. (2001). *İhtiyar Yüzyıla*. İstanbul: Evrensel Basım Yayın. (Nisan 2001).
- Kurdakul, Ş. (2002). *Çağdaş Türk Edebiyatı 1 Meşrutiyet Dönemi 1*. (5. Baskı b.). İstanbul: Evrensel Basım Yayın. (Ağustos 2002).
- Kurdakul, Ş. (2002). *Çağdaş Türk Edebiyatı 2 Meşrutiyet Dönemi 2*. (5. Baskı b.). İstanbul: Evrensel Basım Yayın. (Ağustos 2002).
- Kurdakul, Ş. (2002). *Çağdaş Türk Edebiyatı 3. Cumhuriyet Dönemi 1*. (4. Baskı b.). İstanbul: Evrensel Basım Yayın. (Ağustos 2002).
- Kurdakul, Ş. (2002). *Çağdaş Türk Edebiyatı 4. Cumhuriyet Dönemi 2*. (4. Baskı b.). İstanbul: Evrensel Basım Yayın. (Ağustos 2002).
- Kurdakul, Ş. (2003). *Namık Kemal*. (3. Baskı b.). İstanbul: Evrensel Basım Yayın. (Ekim 2003).
- Kurdakul, Ş. (2003). *Cezaevinden Babıali'ye Babıali'den Tip'e Anılar*. İstanbul: Evrensel Basım Yayın. (Kasım 2003).
- Kurdakul, Ş., Sezer, S. (2007). *Nazım Dünya ve Biz*. (2. Baskı b.). İstanbul: Evrensel Basım Yayın. (Şubat 2007).
- Kurdakul, Ş. (2011). *Bir Yürekten Bir Yaşamdan Toplu Şiirler*. İstanbul: Evrensel Basım Yayın. (Ekim 2011).
- Kurdakul, Ş. (2011). *Tanığın Biri*. (Toplu Öyküler) İstanbul: Evrensel Basım Yayın. (Ekim 2011).
- Adivar, H.E. (2007). *Sinekli Bakkal*. İstanbul: Can Yayınları.
- Akbal, O. (2004). Evet/Hayır Şükran Artık Yok mu? *Cumhuriyet Gazetesi*. (19 Aralık 2004). s.2.
- Aksoy, Y. (1982). Şükran Kurdakul ile Bir Söyleşi. *Dönemeç Dergisi*. Sayı: 56. s. 5-8. (Mart 1982).
- Aksoy, Y. (1993). Kurdakul'un 50. Yılı. *Yeni Asır Gazetesi*. (16 Mayıs. 1993).

- Aksoy, Y. (1997).Karşıyaka'da Şükran Kurdakul Sokağı Açıldı. *Yeni Asır Gazetesi*. (11 Eylül 1997).
- Aksoy, Y. (2001). *Hayatım Kitap*. İzmir: Konak Belediyesi Kültür Yayını.
- Aksoy, Y. (2012). *Soğukkuyu- Bahariye*. İstanbul: Heyamola Yayınları.
- Al, A. (1993). Tomurcuk adlı şiir kitabından bugüne yazınımızda 50 yılı geride bırakan Şükran Kurdakul. *Cumhuriyet Gazetesi*. s. 2 (12 Mayıs 1993).
- Albayrak, B. S. (2004). Tarihin Soluğu. *Berfin Bahar Dergisi*. Sayı: 72. s. 9-15. (Şubat 2004).
- Aliye, Z. (1997). Yenilikçi Şiirimizde Bir Köşe Taşı Şükran Kurdakul. *Cumhuriyet Kitap*. S: 387. s. 6-7 (17 Temmuz 1997).
- Altinkaynak, H. (1974). Olaylar-Yayınlar-Yorumlar: Kurtuluştan Sonra. *Yansıma Dergisi*: Sayı: 28. s. 246-249. (Nisan 1974).
- Altinkaynak, H. (1976). Şükran Kurdakul'la Bir Konuşma. *Yeni Ortam Gazetesi*. (23 Ocak 1976).
- Altinkaynak, H. (1977). *Edebiyatımızda 1940 Kuşağı*. İstanbul: Türkiye Yazarlar Sendikası Yayınları: 2
- Altinkaynak, H. (1982). Bir Yürekten Bir Yaşamdan. *Sanat Olayı Dergisi*. S: 16. s. 93-94. (Nisan 1982).
- Altinkaynak, H. (1985). 1984'ün Şiirleri. *Varlık Yıllığı 1985*. İstanbul: Varlık Yayınları.
- Altinkaynak, H. (2007).Şükran Kurdakul: Güncelden Yararlanmayı Göze Alamam. *Yeni Bin Yılın Edebiyatçıları*. (2. Baskı. b.). İstanbul: Can Yayınları. Kasım 2007. s.174-176.
- Altinkaynak, H. (2008) *Türk Edebiyatında Şairler ve Yazarlar Sözlüğü*. (2. Baskı. b.). İstanbul: Doğan Kitap. s. 417.418.
- Anday, M. C. (1977). Eskimeyen Eski. *Cumhuriyet Gazetesi*. s. 2. (11 Mart 1977).
- Anday, M. (1993). Çok Yaşasınlar. *Cumhuriyet Gazetesi*. s. 4. (18 Mayıs 1993).
- Andı, F. (Prof. Dr.) Daşcıoğlu, Y. (Doç. Dr.) Narlı, M. (Doç. Dr.) (2012) *Cumhuriyet Dönemi Türk Şiiri*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Web- Ofset Tesisleri.
- Aragon, (1966). *Çağımızın Sanatı*. (Çeviren: B. Onaran). Gerçek Yay.

- Arolat, A., S. (1981). Şükran Kurdakul: Bir Şair İçin Fuzuliyi Öğrenmek Zorunludur Fuzuliden Onun Alacağı Kendi Tezgâhına Bağlıdır. *Bilim ve Sanat Dergisi*. S: 6. (Haziran 1981).
- Arslan, M. (2014). *Can Yücel'in Şiirlerinde Toplumcu Gerçekçilik ve Eğitim*. (Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ortaöğretim Sosyal Alanlar Eğitimi Bölümü, Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmenliği Programı, Yüksek Lisans Tezi, Hazırlayan) İzmir.
- Aslan, S. (2004). Liseden Beri Siyasyıydı. *Milliyet Gazetesi*. (17 Aralık 2004).
- Aslankara, M. S. (1997). Şükran Kurdakul'un Şiirinde Diyalektik Örgü. *Adam Sanat Dergisi*. S: 144. s. 23-38. (Kasım 1997).
- Asilyazıcı, H. (1983). Şükran Kurdakul ile Söyleşi. *Varlık Dergisi*. S: 904. s. 29-30. (Ocak 1983).
- Asturias, M. A.(2016) *Yeşil Papa* (çeviren Süreya, C.) İstanbul Yordam Edebiyat.
- Ay, B. (1964). Şiirimizde Diriliş. *Vatan Gazetesi*. (5 Şubat 1964).
- Aydın, M. (1973). Olaylar, Yayınlar, Yorumlar. *Yansıma Dergisi*. S: 21. s. 179-180 (Eylül 1973).
- Aygündüz, F. (2000). 19. TÜYAP İSTANBUL KİTAP FUARI. *Milliyet Sanat Dergisi*. S: 491. Sıra: 831. (1 Kasım 2000).
- Aygündüz, F. (2000). Şükran Kurdakul ile söyleşi (Küreselleşme Enternasyolizmin Sağcısı). *Milliyet Sanat Dergisi*. Sayı: 492. Sıra: 832. s. 13-15. (15 Kasım 2000).
- Aytmatov, C. (2002) *Öğretmen Duyuşen*. (Çeviren: Ülkü Tamer). İstanbul: Da Yayınları.
- Balcıoğlu, Ş. (1984). Şükran Kurdakul ile Söyleşi. *Yazko Somut Haftalık Sanat ve Kültür Gazetesi*. S: 53. s.2. (13 Nisan 1984).
- Balcıoğlu, Ş.(1991). *Görüşler-Görüşmeler*. İstanbul: Yön Yayıncılık. (Mayıs 1991).
- Baskın, R. (2017). Şükran Kurdakul'la Samsunda Birkaç Gün. *Edebiyat Nöbeti Dergisi*. S: 10. s. 24-28. (Mart Nisan 2017).
- Behramoğlu, A.(1997).*Son Yüzyıl Büyük Türk Şiiri Antolojisi*. (4. Basım. b.). C: 2.s. 1121. İstanbul: Sosyal Yayınlar.
- Bektaş, C. (1999). *Akdenizli Ozanlar*. İstanbul: Evrensel Basım Yayım. (Ekim 1999).

- Bele, Tansu. (2005). Şükran Kurdakul: Bir Yazın ve Şiir Emekçisi. *Türk Dili Dergisi*. S: 107. s. 7-8. (Mart- Nisan 2005).
- Belge, M. (1997). *Marksist Estetik*. (Christoper Caudwell üzerine bir inceleme). İstanbul: Birikim Yayınları.
- Berger, John. (1988). *Şiirin Saati*. (Çeviren: Gönül Çapan). İstanbul: Adam Sanat Yayınları.
- Berhumoğlu, C. (2001). *Cumhuriyet Dönemi Türk Şiirinde 1940 Toplumcu Gerçekçi Kuşağının Yeri*. (Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Hazırlayan) Mersin.
- Bezirci, A. (1967). *Ahmet Haşim Şairliği ve Şiilerinden Seçmeler*. Ankara: Kitapçılık Limited Ortaklığı Yayınları.
- Bezirci, A. (1970). Şükran Kurdakul. *Dost Dergisi*. S: 69. C: 22. s. 11-15. (Temmuz 1970).
- Bezirci, A. (1971). *On Şair On Şiir*. İstanbul: May Yayınları.
- Bezirci, A. (1975). Beyaz Yakalılar ve Şükran Kurdakul. *Yeni Ufuklar Dergisi*. S: 265. C: 23. s. 44-51. (Ekim 1975).
- Bezirci, A. (1987). *Türk Yunan Dostluk ve Barışı*. İstanbul: Milliyet Yayınları. (Aralık 1987).
- Bezirci, A. (1997). *Temele Gül Dikenler*. (2. Baskı b.). İstanbul: Evrensel Basım Yayın. (Ekim 1997).
- Binyazar, A. (1977). 1977'de deneme, eleştiri, gezi ve inceleme: Büyük etkileri olmayan yazılarla dolu bir yıl. *Milliyet Sanat Dergisi*. S: 257. s. 10-11. (26 Aralık 1977).
- Bizet, G. (1965). *Carmen*. (Çeviren: Ulvi Cemal Erkin, Necil Kazım Akses). Ankara: Devlet Tiyatrosu Yayınevi.
- Boyacı, E. K. (1974). Mazlum Ülkeler Şiiri. *Yansıma Dergisi*. S: 36. C: 2. s. 10-25. (Aralık 1974).
- Bozkurt, O. (2004). Nur Yüzlü Şiir. *Berfin Bahar Dergisi*. S: 72. s. 17-18. (Şubat 2004).
- Bulut, A. (1978). Acılar Dönemi. *Türk Dili Dergisi*. S: 322. s. 247-248. (1 Temmuz 1978).
- Büyükşekerci, H. (1987). Kırk Kuşağı. *Adam Sanat Dergisi*. S: 20. s. 44-51. (Temmuz 1987).

- Çağın, S. (Yar. Doç. Dr.) (2010). Fikir Akımları Karşısında Mehmet Akif Ersoy. *Yeni Türk Edebiyatı Dergisi*. S: 2 (Ekim 2010).
- Canberk, E. (1978). Giderayak' tan Acılar Dönemine. *Felsefe Dergisi*. S: 2 s. 184. (Ocak Şubat Mart 1978).
- Canberk, E. (2000). Şükran Kurdakul'un Çok Yönlü Emeği. *Evrensel Kültür Dergisi*. Sayı: 104. s. 48-49. (Ağustos 2000).
- Celal, M. (1998). *Cumhuriyet Dönemi Çağdaş Türk Şiiri Antolojisi*. İstanbul: Papirüs Yayınevi.
- Cengiz, G. (1998). Merhaba İnsanoğlu Merhaba. *Emek Dergisi*. S: ? (21 Ocak 1998).
- Cengiz, G. (2001). Çünkü Biz İflah Olmaz İyimserleriz. *Çağdaş Yaşamı Destekleme Derneği Kadıköy ŞB. Dergisi*. S: 21. (Temmuz 2001).
- Cengiz, G. (2004). Unutulmaz Baba Resimleri. *Evrensel*. S: ? (16 Aralık 2004).
- Cengiz, G. (?). Yaşamdan Dizelere Yansıyan: Sevinç'e Ağıt Yerine. *Evrensel Kültür Dergisi*. Evrensel Pazar.
- Cengiz, M. (2000). *Gerçekçi Şiir 1923-1955*. İstanbul: Tüm Zamanlar Yayıncılık. (Ekim 2000). s.156-157.
- Cengiz, M. (2005). Şükran Kurdakul'un Ardından. *Varlık Dergisi*. S: 1168. s. 52-55. (Ocak 2005).
- Cengiz, M. (2005). Türk Şiirine Eleştirel Bir Bakış. İstanbul: Babil Yayınları. (Eylül 2005).
- Cumhuriyet Gazetesi. (1993). Şükran Kurdakul'un '50. Edebiyat Yılı' Kutlandı. *Cumhuriyet Gazetesi*. (27 Nisan 1993).
- Çalışlar, O. (2004). Şükran Kurdakul'un Mirası. *Cumhuriyet Gazetesi*. s. 4. (17 Aralık 2004).
- Çetin, N. (1997). *Behçet Necatigil Hayatı, Sanatı ve Eserleri*. Ankara: TC. Kültür Bakanlığı Eserleri.
- Çetin, N., Dayanç, M., Taşçıoğlu, Y. (2009). *Yeni Türk Edebiyatına Giriş*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Web- Ofset Tesisleri.
- Çetin, N. (2014). *Şiir Çözümleme Yöntemi*. (12. Baskı b.). Ankara: Öncü Kitap. (Mart 2014).

- Çetişli, İ. (Prof. Dr.) (2007). *Batı Edebiyatında Edebi Akımlar*. (8. Baskı b.). Ankara: Akçağ Yayınları.
- Çetişli, İ. (Prof. Dr.) (2012). *Cahit Külebi ve Şiiri*. (2. Baskı b.). Ankara: Akçağ Yayınları.
- Çeviköz, F. (1983). Nevzat Üstün Şiir Ödülünü Kazanan Şükran Kurdakul: Şiirin İşlevi, Yazan Kişinin Toplumsal Bilincine Bağlı. *Nesin Vakfı Edebiyat Yıllığı*. İstanbul: Kardeşler Basımevi. s.389-390.
- Çotuksöken, Y. (1977). Namık Kemal. *Türk Dili Dergisi*. S: 310. s. 68-69. (Temmuz 1977).
- Damar, A. (1989). Yeryüzü Dergisi Ve... *Adam Sanat Dergisi*. S: 41. s. 34-39. (Nisan 1989).
- Defoe, D.(2008). *Robinson Kruzo*. (Çeviren: Şengül Gülbahçe). İstanbul: Timaş.
- Dilçin, C. (2016). *Örneklerle Türk Şiir Bilgisi*. (11. Baskı b.). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Dinamo, H. İ. (?). İzmir'in İçinde Amerikan Neferi. *Yeni Ortam*.
- Diper, Z. (2006). Kültür Sanat Etkinlikleri. *Bizim Tiyatro 25. Yıl İzlençe Dergisi*. (Şubat 2006).
- Doğan, E. (1997). *Edebiyatımızda Dergiler*. İstanbul: Bağlam Yayıncılık.
- Doğan, M. H. (1977). Acılar Dönemi, Kurdakul'un Şiirleri. *Milliyet Sanat Dergisi*. S: 233. s. 25. (27 Mayıs 1977).
- Doğan, M. H. (1985). 1984'te Şiir. *Nesin Vakfı Edebiyat Yıllığı*. İstanbul: Kardeşler Basımevi. s. 142.
- Doğan, M.H. (1991).Toplumcu Gerçekçilik Nazım Hikmet ve 1940 Kuşağı. *Adam Sanat Dergisi*. S: 62. s. 54-74. (Ocak 1991).
- Doğan, M. H. (1994). Türk Yazınında Tanzimat'tan Günümüze Şairlerin Statüsü ve Çağdaş Şiirsel Anlatım. *Adam Sanat Dergisi*. S: 104. s. 23-34. (Temmuz 1994)
- Durbaş, R. (1985). Hangi Yalnızlığa Gittiği Bilinmeyen. *Cumhuriyet Kitap Kataloğu*. S:? (Ocak 1985).
- Durbaş, R. (1986). Şiir Sağanağı Sürüyor. *Cumhuriyet Kitap Kataloğu*. S:?
- Durgun, D. (1997). Heybesinde Umut, Sevda, Direnç... Cumhuriyet Gazetesi. (17 Haziran 1997). s.11.

- Durmuş, G. (?). İzmir'in İşgalini Protesto Amacıyla İstanbul'da Düzenlenen Mitinglerin Türk Romanındaki Yankıları. Selçuk Üniversitesi. *Türkiyat Araştırmaları Dergisi*. <http://sutad.selcuk.edu.tr/sutad/article/view/957 E.T>. 18.05.2019.
- Duygulu, B. (1982). Bir Yürekten Bir Yaşamdan. *Yazko Edebiyat*. S: 24. s. 129-131. (Ekim 1982).
- Edith, H. (1968). *Mitologya*. (Çeviren: Ülkü Tamer).(2.Baskı). İstanbul: Varlık Yayınları.
- Ehrenburg, İlya. (1986). *Paris Düşerken*. (Çeviren: Atilla Tokatlı). İstanbul: Sosyal Yayınlar.
- Emre, S. (1966). İzmir'in İçinde Amerikan Neferi (Kurdakul'un Şiirleri). *Yön Dergisi*. S: 180. s. 14-15. (9 Eylül 1966).
- Erbaş, Ş. (2004). Işığın Biriktiği Yer: Şükran Kurdakul. *Cumhuriyet Kitap*. S: 776. s. 6-7. (30 Aralık 2004).
- Erbil, L. (2004). Kültür adamı, Edebiyatçı, Devrimci. *Cumhuriyet Gazetesi*. s. 14.(16 Aralık 2004).
- Ercan Münevver. <https://www.haberler.com/asirlik-oya-ve-yazmalarin-aski-8775123-haberi/> E.T. Şubat. 2018.
- Ercan, E. (1990). *Şair Çünkü Onlar*. İstanbul: Kavram Yayınları. (Şubat 1990).
- Ercan, E. (1993). 50. Şiir Yılında Şükran Kurdakul ile Söyleşi. *Varlık Dergisi*. S: 1029. s. 28-29. (Haziran 1993).
- Ercan, E. (1997).Şükran Kurdakul'la Yetmiş Yaşı ve Yapıtları Üstüne. *Cumhuriyet Kitap*. S: 387. s.5. (17 Temmuz 1997).
- Erdoğan, H. (2004). Kültür Adamı, Edebiyatçı, Devrimci. *Cumhuriyet Gazetesi*. s. 14. (16 Aralık 2004).
- Erdoğan, H. (2006). Haydi Kızlar Yurda. *Dergi adı bilinmiyor*. S: 1044. s.10. (26 Mart 2006).
- Erdoğan, T., Yalçın, M. (2003). *Tanzimat'tan Bugüne Edebiyatçılar Ansiklopedisi*. C: II. K-Z. İstanbul: YKY.
- Eren, M. (1993). Ayrı Bir Coşkudur "50. Şiir Yılı" Şiir Röportaj: Şükran Kurdakul. *Karşı Dergisi*. S: 78. s. 3-5. (Ekim 1993).
- Ertop, K. (1977). 1977'de Şiirimiz Devrimci İçeriği Ön Plana Aldı ve Mazmunlara Başvurarak Anlatmaya Koyuldu. *Milliyet Sanat Dergisi*. S: 257. s. 8. (26 Aralık 1977).

- Ertop, K. (1982). Bir Yürekten Bir Yaşamdan. *Varlık Dergisi*. S: 895. (Nisan 1982).
- Ertop, K. (1991). Toplumcu Ozanların Umutla Baktığı, Övdüğü ve Kıyasıya Eleştirdiği İnsan. *Milliyet Sanat Dergisi*. S: 257/ Sıra: 607. s. 36-37. (1 Şubat 1991).
- Ertürk, Ö. (1999). Kültür Birlikteliği Sürdürülsün. *Cumhuriyet Gazetesi*. s. 15. (7 Haziran 1999).
- Ertürk, Ö. (2000). 2000 Tüyp Kitap Fuarı Onur Yazarı Şükran Kurdakul'dan İhtiyar Yüzyıla. *Adam Sanat Dergisi*. S: 178. s. 61-68. (Kasım 2000).
- Esatoğlu, S., H. (1966). Güzel Başladınız Çocuklar. *Ulus Gazetesi*. s. 1. (28 Ekim 1966).
- Esen, S. (Edt.). (2007). *Kendileri*. İstanbul: Evrensel Basım Yayın. s. 192-205. (Haziran 2007).
- Exupery, Saint. (2015). *Gece Uçuşu*. (Çeviren: Alper Turan). İstanbul: Zeplin Kitap.
- Fedai, Ö. (Yrd. Doç. Dr.) (2007). *Ben Neyim- Ahmet Mithat Efendi*. İstanbul: Şûle Yayınları.
- Fişekçi, T. (2004). Şükran Ağabey'e Veda. *Cumhuriyet Gazetesi*. s.14. (22 Aralık 2004).
- Fuat, M. (1963-1964). *Türk Edebiyatı 1 Antoloji*. İstanbul: De Yayınevi.
- Fuat, M. (1965-1966) . *Türk Edebiyatı 2 Antoloji*. İstanbul: De Yayınevi.
- Fuad, M.(1985). *Çağdaş Türk Şiiri Antolojisi*. İstanbul: Adam Yayınları. s. 10-47. (Nisan 1985).
- Fuad, M. (1996). Anımsama Oyunu. *Cumhuriyet Gazetesi*. s. 15. (27 Nisan 1996)
- Fuad, M. (2000). *Çağdaş Türk Şiiri Antolojisi.1920-1970*. (5. Baskı b.). İstanbul: Adam Yayıncılık ve Matbaacılık A.Ş. s. 13-52. (Ekim 2000).
- Fuad, M. (2001). *Aydınlar Sözlüğü*. İstanbul: Adam Yayınları. s. 470.
- Geçer, İ.(1987) *Cumhuriyet Dönemi Türk Şiiri*. Ankara: Başbakanlık Basımevi.
- Gençay, G. (2004). Şükran Kurdakul'un Okulları ya da Cezaevi, Babıali ve Tip Üçgeninde. *Berfin Bahar Dergisi*. S: 72. s. 25-26. (Şubat 2004)
- Gorki, M. (1976). *Sanatta Sosyalist Gerçekçilik*. (Çeviren: Seçkin Cılızlıoğlu). İstanbul: Yeni Dünya Yayınları.

- Güler, M. (2001). Acıların Umutların Yazarı Şükran Kurdakul. *Yılmaz Yeşildağ. Öner Yağcı Umuttan İnada Kitabı*. İstanbul: Bumerang Kitaplar. s. 323-327.
- Gültekin, M. (1974). Yeni Ortam Okurlarından Mücahit Gültekin. Kurtuluştan Sonra. *Yeni Ortam Gazetesi*. s. 7. (25 Kasım 1974).
- Güngör, N. (1973). Küçük Adamın Hayat Felsefesi. *Yansıma Dergisi*. S: 14. s. 124-125. (Şubat 1973).
- Güngör, N. (1990). Kurdakul'un Ataç Kitabevi. *Cumhuriyet Kitap Eki*. S: 4. s. 16. (2 Mart 1990).
- Günyol, V. (1986). *Sanat ve Edebiyat Dergileri*. İstanbul: Alan Yayıncılık. (Aralık 1986).
- Hakkı, R. (1973). Beyaz Yakalılar. *Yeni Ortam Gazetesi*. (15 Ağustos 1973).
- Hamilton, Edith (1968). *Mitologya*. (çeviren Ülkü Tamer). (2.Baskı b.). İstanbul: Varlık Yayınları.
- Hamsun, Knut. (2016). *Açlık*. (çeviren Necatigil, B.). İstanbul: Varlık Yayınları.
- Hatipoğlu, A. (1963). Ayın Notları Kitaplar Nice Kaygılardan Sonra. *Yelken Dergisi*. S: 82. s.26. (Aralık 1963).
- Hemingway, Ernest. (2006). *Yaşlı Adam ve Deniz*. (Çeviren Azizoğlu, O.) İstanbul Bilgi Yayınevi.
- Hemingway, Ernest. (2006). *Çanlar Kimin İçin Çalıyor*. (Çeviren: Mete Ergin). İstanbul: Bilgi Yayınevi.
- Hızlan, D. (1970). 1969'da Şiirimiz. *Varlık Yıllığı*. İstanbul: Varlık Yayınevi. S. 50-51.
- Hızlan, D. (1977). İnceleme Türk Edebiyat Tarihi Şükran Kurdakul. *Cumhuriyet Gazetesi*. (21 Mayıs 1977).
- Hızlan, D. (1979). Türkiye Yazarlar Sendikası İkinci Kitap Sergisini Bugün İzmir Fuarında Açıyor. *Nesin Vakfı Edebiyat Yıllığı*. İstanbul: Kardeşler Basımevi. s. 573-576.
- Hızlan, D. (1982). Kurdakul'un Duru Şiirleri. *Cumhuriyet Gazetesi*. s.5. (6 Mayıs 1982.)
- Hızlan, D. (1985). Ökselerin Yöresinde. *Nesin Vakfı Edebiyat Yıllığı*. İstanbul: Kardeşler Basımevi. (1985)
- Hızlan, D. (1993). Elli Yılı Şiire Adamak. *Hürriyet Gazetesi*. s. 19. (24 Nisan 1993).
- Hızlan, D. (1996). *Kitaplar Kitabı*. İstanbul: YKY. s.329-332.

- Hızlan, D.(2001).Şiir Çilingiri. İstanbul: YKY.
- Hızlan, D. (2010). *Anılarımda Yaşayanlar*. İstanbul: YKY. s. 191-192. (Ekim 2010).
- Hilav, S. (2008). Edebiyat Yazıları. (4. Baskı b.). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları
- İbsen, H. (2006). *Peer Gynt*. (Çeviren: Zehra İpşiroğlu). İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları
- Ilgaz, A. (2004) Birgün Gazetesi. (17 Aralık 2004).
- Ilgaz, R.(1994). *Fedailer Mangası, Kırk Kuşağı Anıları*. (2.Baskı b.). İstanbul: Çınar Yayınları. (Nisan 1994).
- Işık, İ. (2002).Türkiye Yazarlar Ansiklopedisi. (2. Baskı b.). Ankara: Elvan Yayınları. s. 628-629.
- İlhan, . (1966). İzmir'in İçinde Amerikan Neferi.. *Yön Dergisi*. S:?
- İlhan, A. (?). Kırk Kuşağı Demokrasiyi Başlattı. *Hürriyet Gazetesi*.
- İlhan, A. (1970). *Hangi Sol*. İstanbul: Varlık Yayınları. s.129-140 (Aralık 1970).
- İlhan, A. (2004). Şükran, Yiğit Bir Arkadaşımdır. *Ünlem Dergisi*. S: 3. s. 11. (Ocak Şubat 2004).
- İlhan, A. (2005). *Faşizmin Ayak Sesleri*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları. (Ocak 2005).
- İlhan, A. (2005). O, Kendisi İçin Bir Şey İstemiyordu. *Cumhuriyet Gazetesi*. s. 8. (3 Ocak 2005).
- İleri, S. (1975). Türk Öykücülüğün Genel Çizgileri. *Türk Dili Dergisi*. S: 286. (Temmuz 1975).
- İnanç, Ş. (2005). Mavinin Kendine En Yakın Olanı. *Şehir Dergisi*. S: 2. (Ocak 2005).
- İncesu, K. (2004).Acılar Dönemin Şairi Edebiyat Müzesinin Açılışında. *Berfin Bahar Dergisi*. S: 72. s. 27-28. (Şubat 2004).
- İnsancıl. (2009). Şükran Kurdakul. *İnsancıl Dergisi*. S: 233. s. Kapak. (Aralık 2009).
- K. Tarık, Dursun. (1967).Dört Şiir Kitabı. *Milliyet Gazetesi*. (12 Şubat 1967).
- Kabacalı, A. (1977). Edebiyat Tarihimiz İçin Kaynak. *Milliyet Sanat Dergisi*. S: 228. s. 24. (22 Nisan 1977).

- Kabacalı, A. (1982). Konuşma Şükran Kurdakul : *Milliyet Sanat Dergisi*. S: 60. S.64(15 Kasım 1982).
- Kabacalı, A. (1989). Coşku ve İnancın Şair. *Cumhuriyet Gazetesi*. s. 18. (24 Temmuz 1989).
- Kabacalı, A. (1990). Büyük Ozana Sahip Çıkmak. *Cumhuriyet Kitap*. S: 45 (27 Aralık 1990.)
- Kabacalı, A. (2000). TÜYAP 19. İstanbul Kitap Fuarı. Fuarın Onur Yazarı Şükran Kurdakul. *Cumhuriyet Kitap*. S: 559. s.4-8. (2 Kasım 2000).
- Kabacalı, A. (2001). Coşkulu ve Dirençli Bir Dergici. *Kitap-lık*, (Kasım- Aralık 2001).
- Kabacalı, A. (2004). Kültür Adamı, Edebiyatçı, Devrimci. *Cumhuriyet Gazetesi*. s. 14. (16Aralık 2004).
- Kabacalı, A. (2006). *Yaşam Eylem ve Edebiyat İçinde Şükran Kurdakul*. İstanbul: Evrensel Basım Yayın. (Mart 2006).
- Kabacalı, A. (2007). *Kültürümüzden İnsan Adaları*. (2. Baskı b.). İstanbul: YKY. (Mayıs 2007).
- Kabaklı, A. (1991). Türk Edebiyatı IV. Cilt. İstanbul: Türk Edebiyatı Vakfı Yayınları. s. 538-547. (Ağustos 1991).
- Kahraman, H.B. (2004). *Türk Şiiri, Modernizm, Şiir*. İstanbul: Agora Kitaplığı.
- Kahyaoğlu, O. (2015). *Modern Türkçe Şiir Antolojisi*. C: 1 1920-1960. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Kahyaoğlu, O. (2015). *Modern Türkçe Şiir Antolojisi*. C: 2 1960-2000. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Kalender, A. (2000). Sabırlar Yorgunu Sözcükler Tutkunu Şükran Kurdakul'un Şiiri. *Evrensel Kültür Dergisi*. S: 104. s. 51. (Ağustos 2000).
- Kalender, A. (2000). Sabırlar Yorgunu, Sözcükler Tutkunu Şükran Kurdakul. *Hürriyet Gösteri Sanat Edebiyat Dergisi*. S: 224. s.18-20. (Aralık 2000).
- Kalender, A. (2015). *Şiir Adaları Çağdaş Şairlerimiz*. İstanbul: Kaynak Yayınları. s.311-334. (Mart 2015).
- Kandemir, N. (1991). Şiirin dünü, bugünü, yarını konuşuldu. *Milliyet Sanat Dergisi*. S: 264. Sıra: 614. s. 19-21. (15 Mayıs 1991).
- Kaplan, M. (1978). *Şiir Tahlilleri 2*. İstanbul: Dergâh Yayınları. s.19-20.

- Karaca, N. (2005). Perşembeleri Seviyorum. *Türk Dili Dergisi*. S: 107. C: 18. s. 11-12. (Mart Nisan 2005).
- Karadayı, İ., K. (2005) . Yaşıttım Dost Şükran Kurdakul. *Türk Dili Dergisi*. S: 107. C: 18. s. 9-10. (Mart Nisan 2005).
- Karakuş, H. (2004). Özgürlüğün Yılmaz Nöbetçisi: Şükran Kurdakul. *Ünlem Dergisi*. S: 3. s. 18-21. (Ocak Şubat 2004).
- Karaosmanoğlu, Y.K. (2004). *Yaban*. İstanbul: İletişim Yayıncılık.
- Karaören, S. (2004). Kültür adamı, Edebiyatçı, Devrimci. *Cumhuriyet Gazetesi*. s. 14. (16 Aralık 2004).
- Kaya, İ. G. (1982). (?). Tan Gazetesi. (?).
- Kayabaşı, Ö. (Dr.) (2011). 1960-80 Arası Gerçekçi Şiir Problemleri. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kazancakis, N. (2000). *Alexi Zorba*. (Çeviren: Ahmet Angın.). İstanbul: Can Yayınları.
- Kemal, M. (1963). Nice Kaygılardan Sonra. *Vatan Gazetesi*. (28 Eylül 1963).
- Kemal, M. (1975).Unutturulmaya Çalışılan 1940 Kuşağı. *Yeni Ufuklar Dergisi*. S: 260. C: 22. s. 34-37. (Mayıs 1975).
- Kemal, M. (1987). Çağdaş Türk Edebiyatı. *Cumhuriyet Gazetesi*. s. 8. (26 Eylül 1987).
- Kemal, M. (1993). Doğuştan Bir Şair. *Cumhuriyet Gazetesi*. s. 12.(24 Nisan 1993).
- Kemal, Ö. (1982). Şiir Okuma Notları. *Yazko Edebiyat*. S: 26. s. 116-119. (Aralık 1982).
- Kemal, Ö. (1986). Bir Yürekten Bir Yaşamdan. *Yaprak Dergisi*. S:?
- Kemal, Y. (2016). Orta Direk. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Kocagöz, S. (1977). Edebiyat Tarihleri. *Varlık Dergisi*. S: 840. s.4-5. (Eylül 1977).
- Kolcu, A. İ. (2011). *Edebiyat Kuramları*. (3. Baskı b.). Konya: Salkımsöğüt Yayınları. (Ekim 2011).
- Korkmaz, H. (1993). *Şiir Hangi Sözcüklerle Yazılmalı Ki?* İstanbul: Yön Yayıncılık. s.101-104. (Kasım 1993).
- Korkmaz, R. Özcan, T. (2015). Yeni Türk Edebiyatı El Kitabı 1839-2000. (10. Baskı). Ankara: Grafiker Yayınları.

- Kovan. (1944). Yeni Bir Şiir Kitabı. *Kovan Dergisi*. S: 17-18. C: 2. s.15. (II. Kanun 1944).
- Kurdakul, Ş. (1943). Şükran Kurdakul Sukut şiiri. *Büyük Doğu Dergisi*. S: 12. s. 13. (Cuma 3 Birinci kanun 1943).
- Kurdakul, Ş. (1943). Şükran Kurdakul Sır şiiri. *Büyük Doğu Dergisi*. S: 15. s. 13. (Cuma 24 Birinci kanun 1943).
- Kurdakul, Ş. (1944). Şükran Kurdakul Sual şiiri. *Büyük Doğu Dergisi*. S: 21. C: 2. s. 13. (3 Mart 1944).
- Kurdakul, Ş. (1944). Şükran Kurdakul Ümit şiiri. *Büyük Doğu Dergisi*. S: 22. C: 2. s. 13. (10 Mart 1944).
- Kurdakul, Ş. (1944). Şükran Kurdakul Doğuş şiiri. *Büyük Doğu Dergisi*. S: 30. C: 3. s. 13. (Mayıs 1944).
- Kurdakul, Ş. (1944) Denizli Kilimi. *Fikirler Dergisi*. S: 262-263 s. 16. (31 İkinci kanun 1944).
- Kurdakul, Ş. (1948). Şükran Kurdakul. *Kaynak Dergisi*. S: 7. s.10 (1 Temmuz 1948).
- Kurdakul, Ş. (1952). Neden Böyle Yazıyorsunuz. *Beraber Dergisi*. S: 6. s. 2 (15 Kasım 1952).
- Kurdakul, Ş. (1953). Romana Doğru. *Kaynak Dergisi*. S: 78. s. 264. (1 Mayıs 1953).
- Kurdakul, Ş. (1953). Yeni Edebiyatımızda İzmir'in Yeri. *Kaynak Dergisi*. S: 88. C: 7. s. 201-202.(1 Aralık 1953).
- Kurdakul, Ş. (1959). Edebiyatımızda Duraklama Mı Var? *Yelken Dergisi*. S: 27. s.18-19. (Nisan 1959).
- Kurdakul, Ş. (1959). Oyun Şiirler Başa Çıkabilir Mi? *Yelken Dergisi*. S: 29. s. 18-19. (Haziran 1959).
- Kurdakul, Ş. (1959). Neden Baudelaire. *Yelken Dergisi*. S: 32. s. 24-25.(Eylül 1959).
- Kurdakul, Ş. (1959). Şairlere Bakalım. *Yelken Dergisi*. S: 35. s. 22. (Aralık 1959).
- Kurdakul, Ş. (1960). 1960'da Şiir Tartışmaları. *Yelken Dergisi*. S: 37. s. 21. (Şubat 1960).
- Kurdakul, Ş. (1960). Okurun Beğenisini Kazanmak. *Yelken Dergisi*. S: 39. s. 22-23. (Nisan 1960).

- Kurdakul, Ş.(1961). Çok Kapılı Odada Asım Bezirci İle Konuşma. *Yelken Dergisi*. S: 51. s.10-11. (Nisan 1961).
- Kurdakul, Ş. (1963). Ataç Dergisi ile İlgili Bir Değerlendirme. *Ataç Dergisi*. S: 11. C:1 (1 Mart 1963).
- Kurdakul, Ş. (1963). Ataç'ı Anarken. *Ataç Dergisi*. S: 14. C: 2. s: 1. (1 Haziran 1963).
- Kurdakul, Ş. (1967). Soruşturma Cevabı. *Yeni Ufuklar Dergisi*. S: 176. C:15. s. 57-58. (Ocak 1967)
- Kurdakul, Ş. (1970). Yayınevi Yöneticileri Konuşuyor. *Ataç Yayınevi. Ant Dergisi*. S: 158. s. 14. (6 Ocak 1970).
- Kurdakul, Ş. (1970). Şiirin Başlattığı Savaş. *Yeni Ufuklar Dergisi*. S: 217. C: 19. s.40-42. (Haziran 1970).
- Kurdakul, Ş. (1973). Dörtlükleri Okurken. *Yansıma Dergisi*. S: 20. s.118-119. (Ağustos 1973).
- Kurdakul, Ş. (1974). Mahpushane Şiirlerini Okurken. *Yansıma Dergisi*. S: 27. s. 141-145. (Mart 1974).
- Kurdakul, Ş. (1974). Şükran Kurdakul Kurtuluştan Sonrayı Anlatıyor. *Yansıma Dergisi*. S: 29. s. 318-320.(Nisan 1974).
- Kurdakul, Ş.(1974). Genel Çizgileriyle Edebiyatımızda 1974: Şiir, hikâye, roman, eleştiri, ölümler, ödüller, özgürlükler. S:112. s.3-5.
- Kurdakul, Ş.(1976) 1975 Yılında Şiir. *Yürüyüş Dergisi*. S: 40. s.14-15. (13 Ocak 1976)
- Kurdakul, Ş. (1978). Yaşam Öyküsünün İlk Bölümleri. Şükran kurdakul. *Türkiye Yazıları Dergisi*. S:10. s. 26-31. (Ocak 1978)
- Kurdakul, Ş. (1978). 1977'de Edebiyat. *Yürüyüş Dergisi*. S: 148. s.14-15. (7 Şubat 1978)
- Kurdakul, Ş. (1978). 1977'de Edebiyat. *Yürüyüş Dergisi*. S: 149. s.13. (14 Şubat 1978)
- Kurdakul, Ş. (1978). Basın Özgürlüğü. *Yurt ve Dünya Dergisi*. S: 8. s. 289-293. (Mart 1978)
- Kurdakul, Ş.(1978). TYS, Anayasanın 142. Maddesine ilişkin bir açıklama yaptı. *Milliyet Sanat*. S: 285. s. 25. (10 Temmuz 1978)

- Kurdakul, Ş. (1978).Sanat Dergisinin Soruşturması: Kâğıt Zamlarının Kültürümüze Etkisi Ne olacak? *Milliyet Sanat*. S: 287. s. 23. (Temmuz 1978)
- Kurdakul, Ş. (1978). Zekeriya Sertel'in TYS Nazım Hikmet üyeliğine son verilmesi ve olayın gelişmesi. *Milliyet Sanat*. S: 290. s. 17-32.(25 Eylül 1978)
- Kurdakul, Ş. (1979). Türk-İşi Yargılamak. *Yürüyüş Dergisi*. S: 212. s. 15. (1 Mayıs 1979).
- Kurdakul, Ş. (1979). 25. Ölüm Yılında Saik Faik. *Yürüyüş Dergisi*. S: 215. s. 15. (21 Mayıs 1979).
- Kurdakul, Ş. (1979). Balkan Ülkelerinin Yazar Örgütleri İstanbul'da Toplanırken Beş Ülkenin Edebiyatına Genel Bakış. *Milliyet Sanat Dergisi*. S: 324. s.3-9. (21 Mayıs 1979).
- Kurdakul, Ş. (1979). Şiirlerinde Birleşenlerin Ortak Temaları. *Yürüyüş Dergisi*. S: 218. s. 15. (11 Haziran 1979).
- Kurdakul, Ş. (1979). Yaşamlarında İlk'lerle Sanatçılarımız. *Milliyet Sanat Dergisi*. S: 331. s. 22-23. (Temmuz 1979).
- Kurdakul, Ş. (1979). Sofya'ya ya Doğru: Ruhi Su ve Öteki sanatçılarımızla. *Yürüyüş Dergisi*. S: 226. s. 15.(Ağustos 1979).
- Kurdakul, Ş. (1979). Şiirimizin Bulgaristan Elçilerinden İvan Kolarof'la. *Yürüyüş Dergisi*. S: 228. s.15.(Ağustos 1979).
- Kurdakul, Şükran. (1979). Ömer Faruk Toprak'a Saygı. *Yürüyüş Dergisi*. Sayı: 230. s. 15. (3 Eylül 1979).
- Kurdakul, Ş. (1979). Yığınların karşısına çıkınca, Asıl Kavga "solcu korsan"la. *Yürüyüş Dergisi*. S: 233. s. 15. (24 Eylül 1979).
- Kurdakul, Ş. (1979).Rusya Gezisi. *Yürüyüş Dergisi*. S: 234. s.1. (1 Ekim 1979).
- Kurdakul, Ş. (1981). Çağdaş Gerçekçiliğe Doğru. *Bilim Ve Sanat Dergisi*. S: 4. (Nisan 1981).
- Kurdakul, Ş. (1981). Yaş Alan Sanatçı Yaşlanan Sanatçı. *Sanat Olayı Dergisi*. S: 7. s. 62. (Temmuz 1981).
- Kurdakul, Ş. (1982).Şükran Kurdakul ile Şiirimizin Dünü Üstüne Konuşma. *Yarın Dergisi*. S:6. s. 6-11. (Şubat 1982).
- Kurdakul, Ş. (1982). Son Kitabım Acılı Dönemin Şiiridir. *Güneş Gazetesi*. (30 Kasım 1982).

- Kurdakul, Ş. (1983). Umudu Dinç Tutan Şiir. *Yazko Somut Dergisi*. S: 48/22. s. 10. (1 Temmuz 1983).
- Kurdakul, Ş. (1983). II. Meşrutiyet Dönemi ve Düşün Akımları. . *Yazko Somut Dergisi*. S: 51/25. s. 3. (22 Temmuz 1983).
- Kurdakul, Ş. (1984). 1940 Kuşağı Tartışmaları. *Bilim ve Sanat Dergisi*. S: 37. s. 34-35. (Ocak 1984).
- Kurdakul, Ş. (1984). Sevdikleri Köşeler. *Hürriyet Gösteri*. S: 43. (Haziran 1984).
- Kurdakul, Ş.(1984). İlk Gençlik Yıllarının İki Kitabı Tomurcuk Zevklerin ve Hülyaların Şiirleri. *Günümüzde Kitaplar Dergisi*. S: 7. s. 15-16. (Temmuz 1984).
- Kurdakul, Ş. (1984). Ataç Yayınevinin Öyküsü. *Günümüzde Kitaplar Dergisi*. S: 9. s. 22-23. (Eylül 1984).
- Kurdakul, Ş. (1984). Bu Aşamada: Günce Gibi. *Bilim ve Sanat Dergisi*. S: 47. s. 46. (Kasım 1984).
- Kurdakul, Ş. (1984).Şiirim Bir Tutunma Çabası. *Milliyet Gazetesi*. (29 Kasım 1984).
- Kurdakul, Ş. (1986). Mektuplarda Bugünde Yaşayanı Aradım. *Broy Dergisi*. S: 7. s. 9-11. (Mayıs 1986).
- Kurdakul, Ş. (1986). Amacım Gizli Sansürü Kırmaktı. *Broy Dergisi*. S: 14. s. 2. (Aralık 1986).
- Kurdakul, Ş., Kongar, E., Ertop, K. (1987). Çağdaş Türk Edebiyatı Üzerine. *Hürriyet Gösteri Dergisi*. S: 83. s. 8-12. (Ekim 1987).
- Kurdakul, Ş. (1988). 1946'lara Bakınca. *Yeni Düşün*. S:56. s. 26-28. (Kasım 1988).
- Kurdakul, Ş. (1989). Dergilerimiz: Yeryüzü ve Beraber. *Yeni Düşün Dergisi*. S: 59. s. 18-19. (Şubat 1989).
- Kurdakul, Ş. (2000). Nazım Hikmet Eskişehir'de. *Cumhuriyet Gazetesi*. (24 Ocak 2000).
- Kuşkonmaz, S. (2004) Bir Şiiri Çoğaltmak, Bir Şairi Çoğaltmak. *Berfin Bahar Dergisi*. S: 72. s. 19-20. (Şubat 2004).
- Kuşkonmaz, S. (2005). Dünya Eksildi. *Berfin Bahar*. S: ? (Şubat 2005).
- Kuyumcu, Namık. (2000). Şükran Kurdakul ile Söyleşi. *Kent Kültürü Dergisi*. S: ?
- Kuzbel, F. (1973). İnce Yumuşak Memur Hikâyeleri. *Günümüzde Kitaplar Dergisi*. S: 5. s. 46-47. (Eylül 1973).

- Lenin, V. İ. (1995). *Karl Marx ve Doktrini*. (Çeviren: Şiar YALÇIN). Ankara: Bilim ve Sosyalizm Yayınları.
- Melville, H. (2016). *Moby Dick*. (Çeviren: Elif Çepikkurt). Ankara: Büyülü Fener.
- Milliyet Sanat. (1978). TYS ve ODTÜ Günümüz Türk Öykücülüğü konulu Açık Oturum Düzenledi. *Milliyet Sanat Dergisi*. S: 299. s.24. (27 Kasım 1978).
- Milliyet Sanat Haberler. (1982). Nevzat Üstün Şiir Ödülü Belli oldu. *Milliyet Sanat Dergisi*. S: 60. (15 Kasım 1982).
- Milliyet Sanat. (1982). TYS Toplantısı. *Milliyet Sanat Dergisi*. S: 62. (15 Aralık 1982).
- Milliyet Sanat. (1983). 1982: Türkiye’de yılın sanat olayları. *Milliyet Sanat Dergisi*. S: 63 Sıra: 473. s. 6. (1 Ocak 1983).
- Milliyet Sanat. (1984). Çocuk Kitapları. *Milliyet Sanat Dergisi*. S: 107. Sıra: 457. s. 58. (1 Kasım 1984)
- Milliyet Sanat (1991). Uluslararası İstanbul Birinci Şiir Forumu: Poesium I’e katılan Ozanlar, tartışmalar, tepkiler *Milliyet Sanat Dergisi*. S: 263. Sıra: 613. s. 22. (1 Mayıs 1991).
- Milliyet Sanat (1994). (Sivas Olayının Yıl Dönümü.?) *Milliyet Sanat Dergisi*. S: 339. Sıra. 689. s. 59. (1 Temmuz 1994).
- Milliyet Sanat. (2001). 20. TÜYAP İstanbul Kitap Fuarı. Milliyet Sanat. S: 512. (Kasım 2001).
- Milliyet (2017).Zindandaki Şair isimli oyun Vanlı seyirci ile buluşuyor. Milliyet com.tr. <http://www.milliyet.com.tr/zindandaki-sair-isimli-oyun-vanli-seyirci-van-yerelhaber-1888877/> E.T. 19.04.2019.saat.18.43.
- Miskioğlu, A. (2005). Şair Şükran Kurdakul Üzerine. *Türk Dili Dergisi*. S: 107. C: 18. s.4-6. (Mart Nisan 2005)
- Moran, B. (2014). *Edebiyat Kuramları ve Eleştiri*. (25 Baskı b.). İstanbul: İletişim Yayınları
- Mutluay, R. (1964). Şükran Kurdakul. *Varlık Yıllığı*. s. 29-30. (1964).
- Mutluay, R. (1973). 50. Yılın Türk Edebiyatı. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Mutluay, R. (1974) Kurtuluşun Sonra. *Varlık Yıllığı*.
- Mutluay, Rauf. (1974). Öteki Adaylar. *Cumhuriyet Gazetesi*. s. 6. (16 Mayıs 1974).

- Naci, F. (1993). Eleştiride Günlüğü... Değil. *Adam Sanat Dergisi*. S: 92. s. 8-12. (Temmuz 1993).
- Naci, F. (1994). Eleştiride Kırk Yıl. *Adam Sanat Dergisi*. S: 98. s. 18-21. (Ocak 1994).
- Necatigil, B. (1995). *Edebiyatımızda İsimler Sözlüğü*. İstanbul: Varlık Yayınları. s. 212.
- Necatigil, B. (2005). *Edebiyatımızda Eserler Sözlüğü*. (9. Baskı b.). İstanbul: Varlık Yayınları. s. 59-60, 246, 350.
- Necdet, A. (1993). *Modern Türk Şiir Antoloji*. İstanbul: Broy Yayınları. s. 434-435.
- ? Nejat. (1986). Acılar Dönemi, Ölümsüzlerle, Çağdaş ve Boyun Eğmeyen, Ateşin İçinden. *Milliyet Sanat Dergisi*. S: 142. Sıra: 492. s. 45. (15 Nisan 1986).
- Nesin Vakfı Edebiyat Yıllığı. (1978). Acılar Dönemi. *Nesin Vakfı Edebiyat Yıllığı*. İstanbul: Özkan Matbaası.
- Nesin Vakfı Edebiyat Yıllığı. (1979). TSY'nin "Yazar Hakları" Konulu Sempozyumunda Kültürel Gelişmenin Koşulları da Belirlendi. *Nesin Vakfı Edebiyat Yıllığı*. s. 558-559
- Nesin Vakfı Edebiyat Yıllığı (1981). Mehmet Ali Yalçın Roman Ödülü Jüri Üyeliği. *Nesin Vakfı Edebiyat Yıllığı*
- Nezir, S. (1983). Şükran Kurdakul ile Konuşma. *Yazko Edebiyat*. S: 28. s. 128-131. (Şubat 1983).
- Odabaşı, Y. (1988). Şükran Kurdakul'a Üç Soru. *Yazıt Kültür Sanat Ortak Kitap*. S: 3. s. 4-5. (Temmuz Ağustos Eylül 1988).
- Oğan, M. (1999). Sevmekten ve Sormaktan Korkmayan Bir Şair: Şükran Kurdakul. *Kavram Karmaşa Dergisi*. S: 11. s. 28-34. (Mart 15-Nisan 15 1999).
- Okay, O. (2008). Beşir Fuad İlk Türk Pozitivisti ve Natüralisti. (2. Baskı b.). İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Oktay, Ahmet. (2000). *Toplumcu Gerçekçiliğin Kaynakları*. İstanbul: Tüm Zamanlar Yayıncılık.
- Orhan, A. (2003). Cumhuriyet Dönemi Türkiye Şiirinde İdeolojik Belirlenim. *Hürriyet Gösteri*. S: 246. s. 78-83. (Şubat- Mart 2003).

Oyut, Z. (Dr.) (1974). Bilim Olarak Felsefe. *Yansıma Aylık Sanat ve Kültür Dergisi*. S:26 s.80-87. (Şubat 1974).

Ölüler evi

<https://www.ntv.com.tr/yasam/sicilyadaki-oluler-evi,OxAjqRm4FEaLdg7mkYaq1w>
10.02.2009. yazı. E.T. Mart 2018.

Özaydın, Cihat. (1976). Onların Çocukları. *Militan Dergisi*. S: 14. s. 64-65. (Şubat 1976).

Özçelebi, H. (?). Türk Edebiyatında Toplumcu Gerçekçi Eleştiri Anlayışının Temelleri. (?) (?) (E.T.:30.03.2019). <http://www.ayk.gov.tr/wp-content/uploads/2015/01/%C3%96Z%C3%87ELEB%C4%B0-H%C3%BCseyin-T%C3%9CRK-EDEB%C4%B0YATINDA-TOPLUMCU-GER%C3%87EK%C3%87%C4%B0-ELE%C5%9ET%C4%B0R%C4%B0-ANLAYI%C5%9EININ-TEMELLER%C4%B0.pdf>

Özer, K. (1976). Sanat Bizde de Endüstrileşiyor. *Cumhuriyet Gazetesi*. s. 6. (22 Haziran 1976).

Özer, K. (1979). *Sanatçılarla Konuşmalar*. İstanbul: Çağdaş Yayınları. s. 89-93. (Şubat 1979).

Özer, K. (1981). Acılar Dönemi Benim Yeniden Doğuşumdur. *Gösteri Sanat Edebiyat Dergisi*. S: 8. s. 6-7. (Temmuz 1981).

Özer, K. (1986). Bir Yürekten Bir Yaşamdan. *Yaprak Dergisi*. S: ?

Özer, K. (2005). Şükran Kurdakul'un Kişilik Olarak Çizdiği Resme Bakarken. *Adam Sanat*. S: 229. s. 7-9. (Şubat 2005).

Özer, K. (1992). Acı Şölen. İstanbul: Yordam Yayıncılık.

Özkırmı, A. (1973). Beyaz Yakalılar. *Sinan Yıllığı 1973*. İstanbul: Sümer Matbaası. s. 260-262.

Özkırmı, A. (1977). Kitap Notları. *Birikim Dergisi*. S: 27. s. 59-60. (Mayıs 1977).

Özkırmı, A. (1977). Şiir Kitapları. *Güvercin Dergisi*. S: 2. s. 2. (Aralık 1977).

Özkırmı, A. (1984). Şükran Kurdakul ile 1940 Şairleri ve Yeni Çalışmalar Üzerine. *Günümüzde Kitaplar Aylık Kültür Dergisi*. S: 11. s. 3-7. (Kasım 1984).

Özkırmı, A. (1987). Edebiyat Tarihi Yazmanın Zorluğu. *Cumhuriyet Gazetesi*. s. 5. (20 Ağustos 1987).

Özkırmı, A. (1987). *Yazarları da Vururlar*. İstanbul: Gümüş Basımevi.

- Özkırımlı, Atilla. (1989). *Türk Edebiyatı Ansiklopedisi* C: 5. İstanbul: Cem Yayınevi.
- Özçalçiner, A. (1971). Kitaplar: Tanığın Biri- Düşkünler. *Yeni Dergi*. S: 79. s. 98-101. (Nisan 1971).
- Özyiğit, E. (2008). *Şairini Arayan Mektuplar*. İstanbul: Dönence Basın ve Yayın Hizmetleri. s. 262-264.
- PEN. (2001). Dünya Şiir Günü 21 Mart 2000. İstanbul: PEN Yazarlar Derneği T.C. Kültür Bakanlığı Katkılarıyla.
- Platon (Eflatun). (1942). *Devlet*. (Çeviren: S. Eyüpoğlu- M. A. Cimcoz). İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Puccini, G. (1941). *Madama Butterfly*. (Çeviren: H. Alner N.Akses C. Emrem C. Altar). Ankara: Maarif Vekilliği Devlet Konservatuvarı.
- Remarque, E. M. (2017). *Batı Cephesinde Yeni Bir Şey Yok*. (Çeviren: Okhan Gündüz) İstanbul: Kaknüs Yayınları.
- Sanat Emeği. (1978). TYS 2. Başkanı Şükran Kurdakul'la Bir Konuşma. *Sanat Emeği Dergisi*. S: 8. s. 69-73. (Ekim 1978).
- Saner, Y.(1987). Gizli Sansüre Tepki. *İkibin'e Doğru Dergisi*. S: 43. s. 55. (Ekim 1987).
- Seçkin, Ö. Metin, T. (1991). *Enver Gökçe Üzerine*. (1. Baskı b.). Damar Yayınları.
- Selçuk, İ.(1977). Çağdaş Edebiyatımıza Çağdaşça Yaklaşım. *Cumhuriyet Gazetesi*. s. 2. (29 Temmuz 1977).
- Selçuk, İ. (1993). 50. Şiir Yılı. *Cumhuriyet Gazetesi*. s. 2. (29 Nisan 1993).
- Selçuk, İ. (2004). Şükran. *Cumhuriyet Gazetesi*. s.2. (17 Aralık 2004)
- Selçuk, İ. (2000). Işığı Kilitlenmeyen Şair; Şükran Kurdakul, Çok Yönlü Kişiliğiyle Hala Heyecanlı ve Coşkulu. *Cumhuriyet Gazetesi*. (13 Kasım 2000).
- Selçuk, İ. (2000). Işığı Kilitlenmeyen Şair; Şükran Kurdakul, Çok Yönlü Kişiliğiyle Hala Heyecanlı ve Coşkulu. *Mülkiye Dergisi*. S: 225. s. 157- 160. (Kasım Aralık 2000).
- Senemoğlu, O. (1989). Mektuplardan: Abidin Dino'dan Şükran Kurdakul'a. *Cumhuriyet Kitap Eki*. S: ? . s. 22 . (15 Ekim 1989).
- Seyda, M. (1976). Romancı Günlüğü: Şükran Kurdakul'un Hikâyeleri. *Varlık Dergisi*. S: 823. (Nisan 1976).

- Sezer, S. (1997). Yetmiş Yıldır Sesi Ve Kalemikle Şükran Kurdakul. *Cumhuriyet Kitap*. S: 387. s.1-4. (17 Temmuz 1997).
- Sezer, S. (2001). Al Beni Sevecenliğine. *Evrensel Kültür Dergisi*. S: 114. s. 15-16. (Haziran 2001).
- Sezer, (Sennur). (2013). Sevinç Özgüner'e Mektup. *Evrensel Kültür Dergisi*. Sayı: (13 Mart 2013).<https://www.evrensel.net/haber/51480/sevinc-ozgunere-mektup> E.T.21.04.2019.
- Shakespeare, W. (2013). *Hamlet*. (Çeviren: Özdemir Nutku). İstanbul: Mitos Boyut Yayınları.
- Shakespeare, W. (2012). *Romeo ve Juliette*. (Çeviren: Bülent Bozkurt). İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Shakespeare, W (2012). *Julius Caesar*. (Çeviren: Can Doğan). İstanbul: Mitos Boyut Yayınları.
- Soysal, İ. (2007). *20.Yüzyıl Türk Şiiri Antolojisi*. Ankara: Bilgi Yayınevi. s. 460-461. (Eylül 2007).
- Sönmez, T. (1972). Tanığın Biri ya da İçten İç Hesaplaşmanın Bilinci. *Yansıma Dergisi*. Sayı:2. (Şubat 1972).
- Sönmez, T.(1974). Kurtuluş Hareketleri ve Direniş Şiirlerinin Kaynağı. *Yansıma Dergisi Özel Sayı*. S: 36. C: 2 s. 4-9. (Aralık 1974).
- Sönmez, T. (1978). Tekin Sönmez'in Şükran Kurdakul'la Uzun Bir Söyleşisi. *Sanat ve Toplum Dergisi*. Sayı:3. s. 78-101. (Kasım- Aralık 1978)
- Sözen, G. (1984). Haftanın Konuşması: Şükran Kurdakul Yeni Şiirlerini Tanımlıyor. Gerçek ve Yalan. *Güneş Gazetesi*. (19 Kasım 1984).
- Stendhal, (2010). *Kırmızı ve Siyah*. (Çeviren: Volkan Ünal). İstanbul: Kutup Yıldızı.
- Suçkov, B. (1982). *Gerçekçiliğin Tarihi*. (Çeviren: Aziz Çalışlar). İstanbul: Adam Yayıncılık
- Sülker, K. (1977). Edebiyatta Sol. *Vatan Gazetesi*. (31 Temmuz 1977).
- Sülker, K. (1983). Ömer Faruk Toprak'ın Yaşamı ve Düşünceleri. *Bilim ve Sanat Dergisi*. S: 31. s. 44. (Temmuz 1983).
- Sülker, K. (1983). Şairlikte Tutunmak Zor. *Varlık Dergisi*. S: 914. s. 10 -11 (Kasım 1983).
- Sülker, K. (1985) Şiir Tutkunları. *Hürriyet Gösteri*. S: 55. s. 28-29. (Temmuz 1985).

- Sülker, K. (1986). *Savaş Yıllarında Bir Sürgün*. İstanbul: Çağdaş Yayınları.
- Şengül, N. (1984). Kurtuluştan Sonra Oyunu Üzerine. *Varlık Dergisi*. S: 926. S. 11-12. (Kasım 1984).
- Şimşek, A. (2006). *Estetik ve Mücadele Estetiği*. İzmir: İlya İzmir Yayınevi.
- Tekeli, İ. İlkin, S. (2003). *Bir Cumhuriyet Öyküsü: Kadrocuları ve Kadroyu Anlamak*. İstanbul. Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- Tekin, A. (2005). *Edebiyatımızda İsimler*. Ankara: Elips Kitap. s. 346. (Kasım 2005).
- Telli, A. (1982). Bir Kitap, Bir Not. Bir Yürekten Bir Yaşamdan. *Sanat Edebiyat 81*. S: 12. s. 60-61. (Mayıs 1982).
- Timuçin, A. (1959). Şükran Kurdakul'a Sorular. *Yelken Dergisi*. S: 36. s. 10. (Ocak 1959).
- Timuçin, A. (1963). Şükran Kurdakul ile Nice Kaygılardan Sonra Üstüne Konuşma. *Yelken Dergisi*. S: 80. s. 26. (Ekim 1963).
- Tok, P. (1978). Şükran Kurdakul. *Nesin Vakfı Edebiyat Yıllığı*. İstanbul: Yayıncı Basımevi.
- Tokat, Gülin, (1982). Şükran Kurdakul Son Kitabını Tanıtıyor. *Cumhuriyet Gazetesi*. (29 Mart 1982).
- Turan, A.H. (1982). Nevzat Üstün Şiir Ödülünü Kazanan Şükran Kurdakul: Son Kitabım Acılı Dönemim Şiiridir. *Güneş Gazetesi*. (30 Kasım 1982).
- Tunalı, İ. (2003). *Marksist Estetik*. (3. Baskı b.). İstanbul: Kaynak Yayınları.
- Turgeniyev, İ.S. (2018). *Babalar ve Çocuklar*. (Çeviren: Hasan Ali Ediz.). İstanbul: Yordam Edebiyat
- Türk Dil Kurumu. (2005). *Türkçe Sözlük*. Ankara: T.D.K. Yayınları
- Türk Edebiyatçılar Birliği (1961). Türk Edebiyatçılar Birliği Yıllık 1962. İstanbul: Türk Edebiyatçılar Birliği Yayınları. s.171.
- TÜYAP . (2000) Coşkunun ve Direncin Şairi Şükran Kurdakul. Tüyap Fuar Kitabı.
- Uçarol, T. (1982). Şairler ve Yazarlar Sözlüğü Üstüne Şükran Kurdakul ile Konuşma. *Yazko Edebiyat Dergisi*. S: 19. s. 128- 130. (Mayıs 1982).
- Uçarol, T. (1983). Bir Yürekten Bir Yaşamdan Şiir. *Çağdaş Eleştiri*. S: 3. s. 62-64. (Mart 1983)

- Uşaklıgil, H.Z. (2005). Mai ve Siyah. İstanbul: Özgür.
- Uyguner, M. (1978). Şiir Kitapları. *Varlık Yıllığı*. İstanbul: Varlık Yayınları. s. 69-90.
- Uyguner, M. (1981). Şairler ve Yazarlar Sözlüğü. *Yazko Edebiyat*. S: 13. s.144-147. (Kasım 1981).
- Uyguner, M. (1987). Çağdaş Türk Edebiyatı Üzerine. *Dönemeç Dergisi*. S: 86. s. 25-27. (Kasım 1987)
- Ülken, H.Z. (Ord. Prof.) 1994). *Türkiye’de Çağdaş Düşünce Tarihi*. (4. Baskı b.). İstanbul: Ülken Yayınları.
- Ünlem. (2004). Edebiyatımızın Kilometre Taşı Şükran Kurdakul. *Ünlem Dergisi*. S: 3. s.10. (Ocak- Şubat 2004).
- Varol, K. (2008). Babalar ve Yazarlar. *Milliyet Sanat Dergisi*. S: 591. Sıra: 854. s. 91-94.
- Vasilikos, Vasili. (2016). *Ölümsüz Z* (Çeviren: Fulya Koçak). İstanbul: Sel Yayıncılık.
- Yağcı, Ö. (1991). Şiirce Direnmek. *Şiir Okulu Dergisi*. (Şubat 1991).
- Yağcı, Ö. (1993). Çağdaş Edebiyatımızın Önü Açık. *Gençlik Kültür Dergisi*. Sayı: 21-22. (Ocak Şubat 1993).
- Yağcı, Ö. (1994). *Şükran Kurdakul Yaşamı ve Yapıtları*. İstanbul: Çınar Yayınları.(Nisan 1994).
- Yağcı, Ö. (2000). Düşün Ve Edebiyat Adamı Şükran Kurdakul. *Evrensel Kültür Dergisi*. S: 104. s. 50. (Ağustos 2000).
- Yağcı, Ö.(2000). Şükran kurdakul Aydınlığı Merhaba. *Yazın Dergisi*. S:? (20 Ocak 2000).
- Yağcı, Ö. (2003). *Aydınlıklar Önümüzde*. İstanbul: Etik Us Yayınları. s.177-194.
- Yağcı, Ö. (2003). Geleceğimizi Aydınlatacak Bir Kitap. *Cumhuriyet Kitap*. S: 723. s. 12-13. (25 Aralık 2003).
- Yağcı, Ö. (2004). Şükran Kurdakul’un İlk Şiirleri. *Ünlem Dergisi*. S: 3. s. 12-13. (Ocak- Şubat 2004).
- Yağcı, Ö. (2004). Şükran Kurdakul’u Anlatmak. *Berfin Bahar Dergisi*. S: 72. s. 5-8. (Şubat 2004).

- Yağcı, Ö. (2005). Toplumcu Gerçekçi Şiir Okyanusunun Dirençli Irmağı: Şükran Kurdakul. *Evrensel Kültür Dergisi*. S: ? (Nisan 2005).
- Yalkın, S. (1993). Kurdakul'un 50. Sanat Yılı. *Karşı Dergisi*. S: 78. s. 6-7. (Ekim 1993).
- Yalvaç, H. H. (2004). Anılar ve Cezaevinden Babıali'ye Babıali'den TİP'e Anılar. *Berfin Bahar Dergisi*. S: 72. s. 21-23. (Şubat 2004).
- Yalvaç, H. H. (2008). Şükran Kurdakul'a. *İnsancıl Dergisi*. S: 210. S. Kapak. (Ocak 2008).
- Yanar, T. (1966). İkinci Kurtuluş Savaşımıza Şiir. *Çaltı Gazetesi*. S:165. s. 2-3. (26 Eylül 1966).
- Yasemin. A. (1982). Toplumcu Gerçekçi Bir Şairin Son Aşaması. Şükran Kurdakul'la Bir Söyleşi. *Bilim ve Sanat*. S: 24. s. 38-39. (31 Aralık 1982).
- Yazıcı, Y. (1983). Sanat Yaşamının 40. Yılında Şükran Kurdakul. Yazko Somut. Sayı: 50/24. (15 Temmuz 1983).
- Yeşildağ, Y.(2001). *Öner Yağcı Umuttan İnada*. İstanbul: Bumerang Kitaplar.
- Yetkin, Ç. (Dr.) (1970). *Siyasal İktidar Sanata Karşı*. İstanbul: Bilgi Yayınevi. s. 160- 162. (Kasım 1970).
- Yılmaz, M. (2005). Duruşu Düşünür, Gülüşü Şair: Şükran Kurdakul. *Türk Dili Dergisi*. S: 107. s. 13. (Mart- Nisan 2005).
- Yurdakul, Y. B. (2004). Şükran Kurdakul: Coşkunun ve Direncin Şairi. *Ünlem Dergisi*. S: 3 s.22-25. (Ocak Şubat 2004).
- Yüceer, C. (2004). Şükran Kurdakul'u Şimdi Yeniden Okumak. *Evrensel Kültür Dergisi*. S: 153. s. 18-19. (Eylül 2004).
- Yüksel, A. (2004). Güzellikler İçin Savaştı. *Cumhuriyet Gazetesi*. (28 Aralık 2004).
- Yüksel, O. (2001). *Cumhuriyet Dönemi Gazeteci Şairler Antolojisi*. İstanbul: Toplumsal Dönüşüm Yayınları. s. 383-385.

EKLER

Sair-yazar
ŞÜKRAN KURDAKUL
Yaşama veda etti.
Cenazesini, 16 Aralık Perşembe günü
(bugün) öğle namazından sonra,
Kızıltoprak Zühripaşa Camii'nden alınarak
Sahrayı Cedid Mezarlığı'nda doğaya
verilecektir.
AHİESİ
Not: Çekik gömülenincesi rica edilir.

Yazımızın seçkin adlarından,
şair-yazar, edebiyat tarihçisi, üyemiz
ŞÜKRAN KURDAKUL
dün sabah yaşandı ayrıldı.
Sendikamızın yönetimlerinde görev alan, yazar ö-
ğütlemesine büyük emeği geçen ozanımıza Kızı-
ltoprak, Zühripaşa Camisi'nde, öğle namazının ar-
dından yapılacak törenden sonra, Sahrayı Cedid Me-
zarlığı'nda sonsuzluğa uğurlayacağız. Yazar dost-
larımızın, okurlarının, ailesinin başı sağolsun.
TÜRKİYE YAZARLAR SENDİKASI

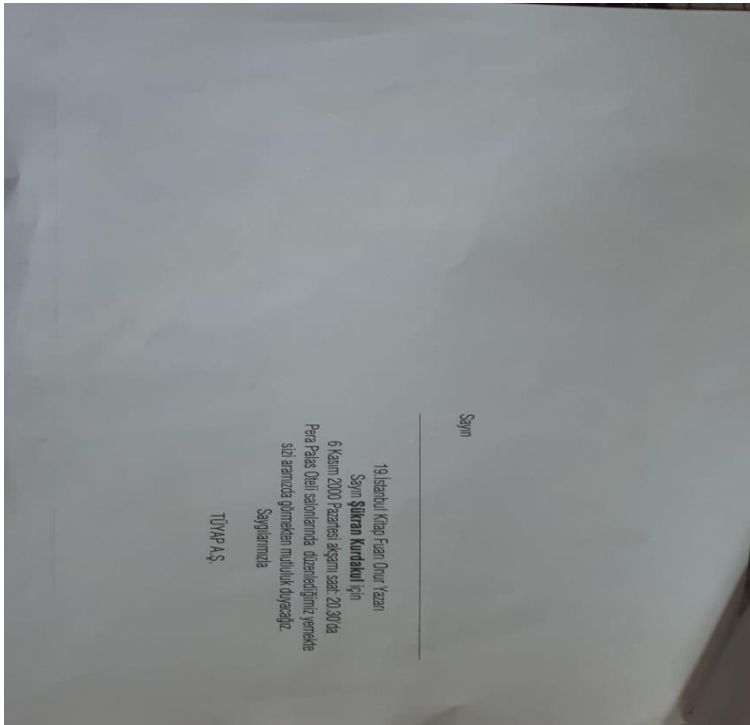
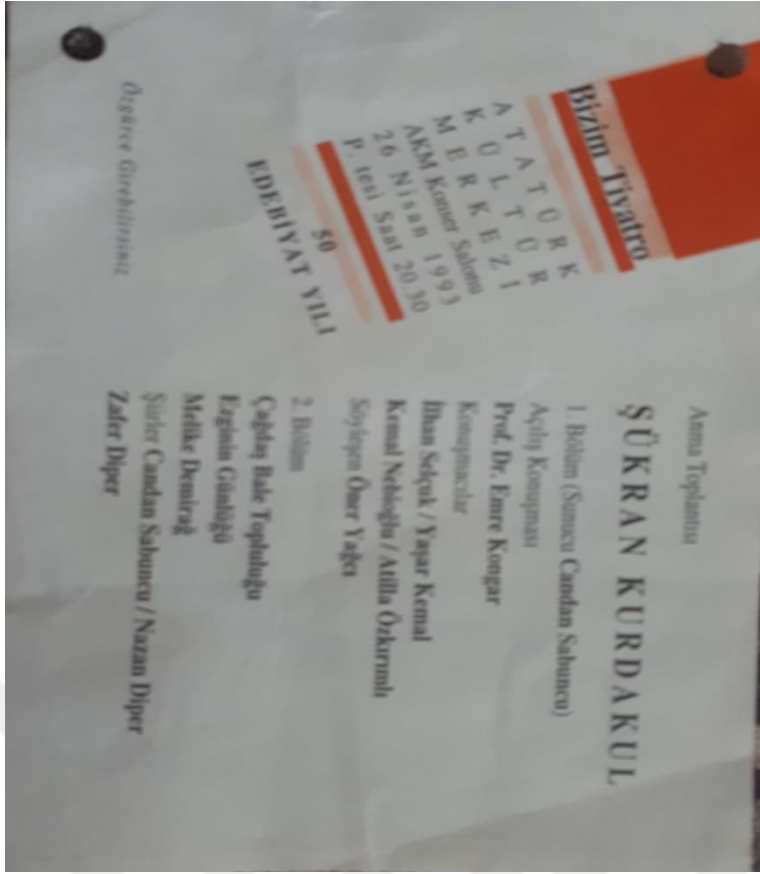
YAŞAMI VE YAPITLARINI
BİZLERE ÖRNEK OLAN
ŞÜKRAN KURDAKUL'u
DEĞERLİ ÖYEMİZ
SAYGI VE SEVGİLERİMİZLE
SONSUZLUĞA UÇURUYORUZ.
Bilim ve Edebiyat Eseri Sahipleri
Mestek Birliği (BESAM)

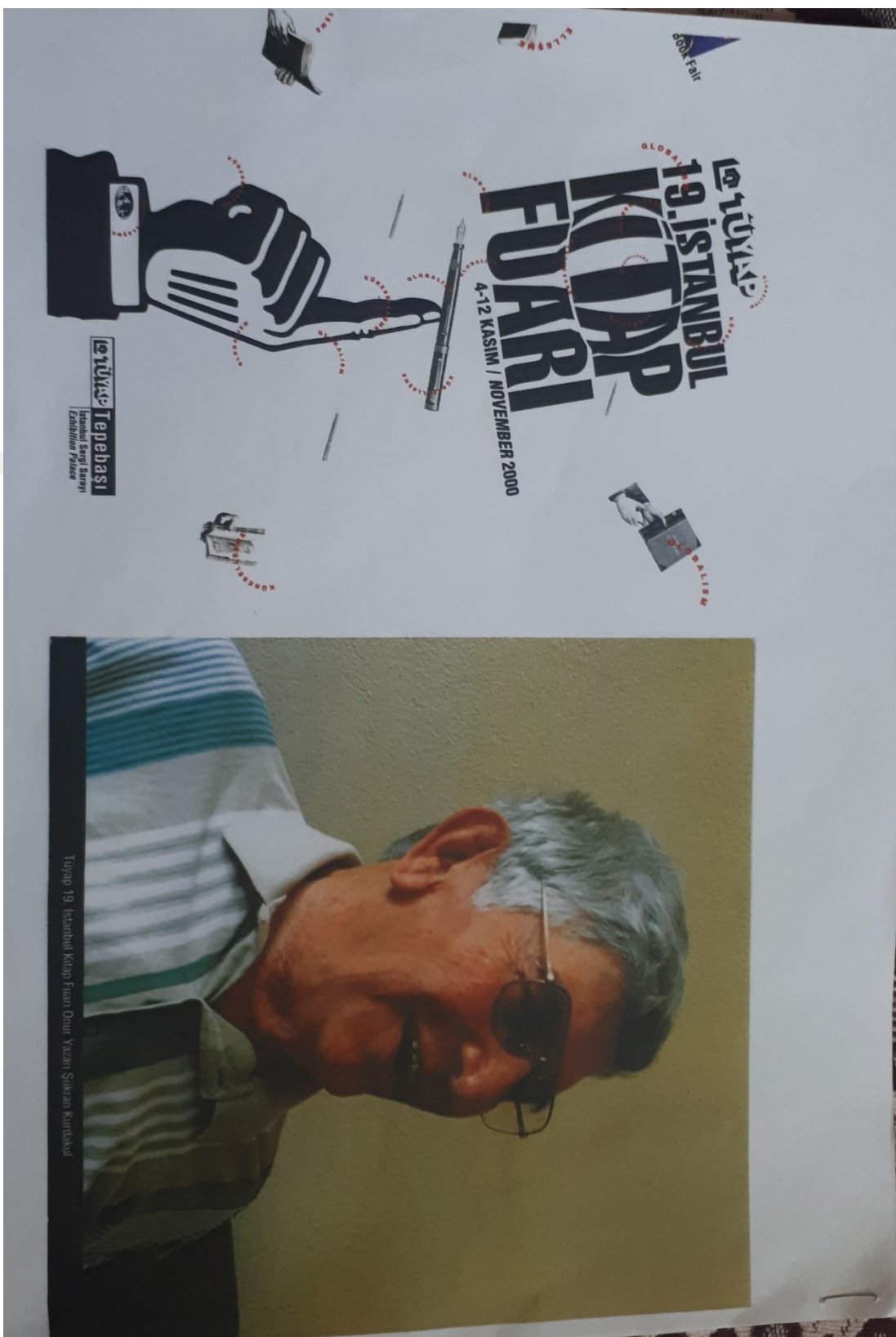
SALİHLİ HALKININ ŞİRRE
KUCAKLADIĞI, HALKIMIZ ADINA
"DİONYSOS ŞİİR ÖDÜLÜ"
SUNDUĞUMUZ "TÖRK EDEBİYATI"
İLE "ŞAIRLER VE YAZARLAR
SÖZLÜĞÜ" YAZARI,
GÜZEL İNSAN; SEVGİLİ
**ŞÜKRAN
KURDAKUL'u**
YATIRMENİN ÜZÜNTÜSÜNÜ
YAŞIYORUZ,
SEVENLERİNİN VE TÜRK YAZINININ
BAŞI SAĞOLSUN.
SALİHLİ HALKI ADINA
MUSTAFA UÇUR OKAY
BELEDİYE BAŞKANI

GÜLE GÜLE
Biraz da burnuk oldu...
ŞÜKRAN Abi,
şükranlarımla...
Daha çok pankartı yaptık, tutacağız, yetiştirdiklerini
pankartları tutuyoruz, meraklarına... Güle güle...
CUMA BOYUNUKARA

**7. ULUSLARARASI
SİNEMA-TARİH BULUSMASI
FİLM FESTİVALI
ÖTEKİ TARİH**
10-17 ARALIK 2004
Türsok
TÜRKİYE SİYEM VE AKADEMİK
KÜLTÜR YAKAR

Türsok Vakfı
katkılarından dolayı
T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı'na
teşekkür eder...
T.C.
KÜLTÜR VE
TURİZM
BAKANLIĞI
TÜRKİYE TURKİYE SİNEMA VE AKADEMİK KÜLTÜR YAKAR
TÜRKİYE SİYEM VE AKADEMİK KÜLTÜR YAKAR
GAZİTE: 117 BEYAZIR KAN 117 BEYAZIR 06071 İSTANBUL
TEL: 0031 246 23 31 FAX: 0031 246 03 37
WWW.TURSOK.ORG





Aydın Hatipoğlu'nun
45. Sanat yılı kutlaması için

Hastalığım, aranızda bulunma olanağını vermediği için çok üzgünüm. 45 yıl önce genç bir lise öğrencisi iken Yelken dergisine getirdiği şiir çalışmaları gelecekteki yaratılarından haber veriyordu Aydın'ın. O kuşak, 1940 şiir hareketinden düşünsel olarak etkilenmekle birlikte şair kimliklerinin gerektirdiği kazanımlarla yeni yapılar armağan etti edebiyatımıza. Aydın, yüksek sesle okunabilecek şiirlerinde de, toplumsal çelişkilerin neden olduğu acıları yansıttığı dizelerinde de yitirmedi bu özelliğini. 1958'den günümüze kadar süregelen 45 yıl, Aydın'ın yaşamında da uygarlık savaşımının çilesine, sabrına ve utkularına tanıklık ediyor.

Şükran Kurdakul

Osman Numan Baranus, Tophane Apt.136/C-15 G.M.K.Bulvarı,Tandoğan-Ankara



SAYIN ŞÜKRAN KURDAKUL

RÜŞTİYE SOKAĞI, SAHİL YOLU, SAHİL APT.
 DAİRE NO: 6

KIZILTOPRAK

İSTANBUL

